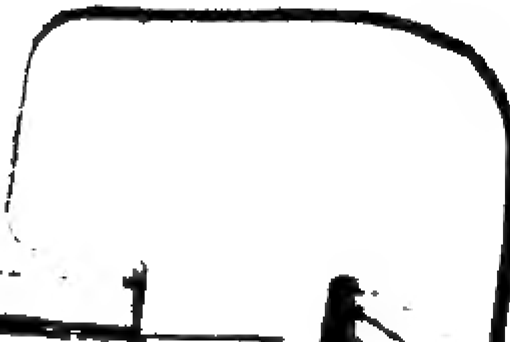

D
I
N

TITELS VERKLARING.

Uropa, niet als ramp beschooren,
Toen Muytery, haar rust quam stooren
In Schotlandt, zit weer op haar hooren,
Van vollen overvloed.
Zy heeft met vreugdt, na veel verlangen,
Een Oosten-Rykzen Prins ontvangen;
Dit droogt de traanen van haar wangen,
Herstellend' haren moed.
Die, lang gedrukt door Oorlogs plagen,
Vermoeyt van meen'gen kans te wagen,
Byna ter neder lag geslagen,
En in het zant geploft.
Zy zag zich zelvs alom beneepen;
Zy zag haar Zeegevanen sleepen,
Haar van Verraders aangegreepen,
Ja zelvs byna verkoft.
Geknotte Hoofden van Tyrannen,
By wien de Deugdt lang was verbannen,
In vloekverwantschap zaam gespannen,
Die wentelen in hun Bloedt.
Bloedt, dat nu zal ciment verstrekken,
Om GEORGES Ryks-troon op te trekken,
En hem voor snoode laagen dekken,
Van Belzebubs gebroedt.
Men juygt, by 't klinken van de snaaren
Om 't wyken dezer Ryksgevaaren.
Merkuur vliegt met dees blyde maaren
Vast vrolyk door de lucht.
Terwyl de Ridder van Sint Joris,
Die midden in een deel geschoor is,
Nu ziende dat het al te loor is,
Al schreyend' heenen vlugt.
Vlie dapp'ren Held, om nooyt te keeren,
En laat Hannovers Vorst regeeren,
Zyn wettig Erf en Ryk ter eeren,
Zo blyft Euroop in rust.
Leg nooyt van Ryken meer te dromen,
Die gy doch nimmer zult bekomen,
Begeef u by Papa na Romen,
Den Afgodt dien gy kust.

Printed in the Netherlands

Nederlandsch gedenkboek of

EUROPISCHE MERCURIUS;

BEHELZENDE

De Voornaamste Zaken van Staat en Oorlog, voorgevallen in alle de Koningryken en Heerschappyen van Europa, benevens eenige meldenswaardige Tydingen uit verscheide andere Deelen der Waereld.

Historischer wyze, onverward en klaar beschreven, en met de noodige Authentyke Stukken voorzien.

Door J. C. *Philologo-Polit.*

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE STUK.

EERSTE DEEL.

VERVATTENDE

De ZES EERSTE MAANDEN van het Jaar 1716.

Verciert met kopere Plaaten.

t'AMSTERDAM,

By ANDRIES VAN DAMME,
Boekverkoper op 't Rokkin, bezyden de Beurs. 1716.

EUROPISCHE MERCURIUS;

Behelzende

De voornaamſte zaken van Staat en Oorlog, voorgevallen in alle de Koningryken en Heerſchappyen van Europa; benevens eenige meldenswaardige tydingen uit verſcheide andere deelen der Waereld.

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE STUK.

EERSTE DEEL.

Edenkwaardig zyn de voorgevallene Zaken in *Europa* van het Jongſt gepaſſeerde Jaar 1715. Eerſtelyk, wegens *Turkyen*, ten opzigte deſſelfs aangevangen Oorlog en groote overwinningen te Lande tegens de Republyk van *Venetien*; mitsgaders de verdere zware Krygs-toeruſtingen der *Ottomanniſche Porte*, mogelyk om den *Roomſch* Keizer, en ook Koning Auguſtus van *Polen* daar mede op 't lyf te vallen; 't welke ons in dit Stuk zal te bezien ſtaan. Ten tweeden, wegens het *Zwitzerſch* Eedgenoodſchap, ten opzigte van zeker ſnood geheim Tractaat, onlangs tuſſchen *Vrankryk* en de Roomſchgezinde Kantons, tot verderf van het Proteſtantſch wezen in *Europa*, geſloten. Ten derden, wegens *Vrankryk*, ten opzigte van het overlyden des Konings LODEWYK de XIV. nalatende de *Franſche* Kroon aan zyn Agter-Klein-Zoon, den minderjarigen Daufin, thans Koning LODEWYK de XV. Ten vierden,

Politicke betragtingen tot Inleidinge dezer Mercurius.

vierden, wegens *Spanjen*, ten opzigte van het voltrokken Huwelyk tusschen Koning PHILIPPUS en de Princesse van *Parma*; zo mede het verongelukken van de *Spaanse* Flotille in de *West-Indien*. Ten vyfden, wegens *Groot-Brittannien*, ten opzigte van een Rebelligen Opstand, tegens Koning GEORGE, in 't Noorden van *Schotland*. En eindelyk, ten zesden, wegens de *Noorder-Kroonen*, ten opzigte het nog hardnekkig blyven voortstuwen van den Oorlog, door den Koning van *Zweden*, tegens de *Deenze*, *Muscovische*, *Poolsche* en *Pruissische* zamengevoegde Krygs-Magten; verliezende onder anderen op 't laatst van 't Jaar de Stad *Straalzont*. Dit alles zalmen hier vervolgens, onder elk Artykel, nog wat meer uitbreiden.

TURKYEN. ZEER gelukkig was de Veldtogt der *Turken*, tegens de *Venetianen*, in 't gepasseerde Jaar begonnen en ge-eindigt; hebbende zig genoegzaam van het geheele Eiland *Morea*, mitsgaders van verscheide Vestingen, zo op *Candia*, als in *Dalmatien* en elders, meester gemaakt; door welke overwinningen het *Turkze* Hof gantsch geen vreeze scheen te hebben, voor de Oorlogs-toerustingen, die den Roomsch-Keizer waarschynlyk tegens haar in 't werk stelde; bevelende hunne Krygsmagten, zo ter Zee als te Lande, merkelyk te vergrooten, en alles tot een vroege Veldtogt te vervaardigen, om hare overwinningen tegens de Republyk van *Venetien* nog verder voort te zetten, en, zo als zy durfden voorgeven, om nog eens den weg naar *Weenen*, ja zelf die van *Romen* te gaan opzoeken; blyvende daar en boven in verwagting, van ligtelyk door de *Hongaren*, wiens bezwaarnissen den Keizer niet geheelyk had weggenomen, bygesprongen te werden.

ZWITZERLAND. DOOR de wrevelmoedigheit des onrustigen Abt van St. Gal, was het *Zwitzersch* Eedgenoodschap tot nu toe in de uitterste verdeeltheit gebleven; dus de Protestantze Kantons alle de Landen en Steden, geduurende den jongsten binnenlandschen Oorlog van de *Roomsche* gewonnen, hare Regeering deden inlyven; aanmerkende dezelve provizioneel als eigen, tot 'er tyd datze met voormelden Abt zodanig een verdrag zouden sluiten, waar door hy haar niet meer lastig konde vallen. De *Roomze* Kantons, ziende dezen Oorlog ten voordeele der Protestantze uitgevallen, bleven vast morren, en wilden gaarne haar verlies door een nieuwen Kryg herwinnen, dus zy toevlugt tot het

Fran-

Fransche Hof namen, en zig onder derzelver bescherming, by een vernieuwde Alliantie, begaven; oprigtende boven dien, zo men wil verzekeren, een heimelyk Contract, tot uitroeijing van het gantsch Protestantsch wezen in *Zwitzerland*; of ten minsten, om hare magt zodanig te fnuiken, datze van de *Roomsche* Kantons, welke hier toe de hulpe van den Paus en het Hof van *Savoyen* verwagtede, zoude moeten af hangen; om alzo, door zulken overmagt, het *Zwitzersch* Protestantendom met tak en wortel geheelyk te verdelgen. Diergelyken goddelozen aanslag, over meer als hondert Jaren nog eens gepractizeert, heeft ons den vermaarden Historie Schryver van Meteren nagelaten, waar van wy het principaalste voor den onkundigen Lezer hier kortelyk zullen inlassen.

„ Op het einde der eeuwe van 1500. wierd in de Stad *Thonon*, „ Hooftstad van het Hertogdom *Chablais*, gelegen in *Zavoyen*, zeven „ mylen ten oosten aan 't Meir van *Geneve*, een Collegie of Broeder- „ schap, onder de naam van *St. Maria de Compassie*, of *der Zeven* „ *Ween*, tot bekeering der Ketters opgerigt, en was dit Collegie ge- „ sterkt met een Bulle van Paus Clemens de VIII. gedagtekent te „ *Romen* den 9. September 1599 Dit Collegie, of Broederschap, „ maakte met dat van de Congregatie *Della Propagande Fide*, dat is, „ *Vergadering van de voortplanting des Geloofs*, een opstel tot formee- „ ring van eene Ligue, om de Ketters te bekeeren of uit te roeijen; „ afzendende zekeren Heer genaamt Brocardus Baronius, auditeur „ van de Vergadering, voorzien met een Apostil of Instructie, door „ agt of negen dezer Broederschap onderteekent, en te *Romen* be- „ vestigt by Amedeus Miletus Apostolyk Notaris, en gezegelt met „ rooden *Wasche*. By welke Instructie voormelden Baronius wierd „ aangestelt als uitvoerder van dit heiloos besluit; te weten, om voor „ eerst aan Koning PHILIPPUS de II. van *Spanjen* te prezenteeren „ het boek, waar in vermeld stonden de middelen, hoedanig de be- „ keering der Ketters was uit te voeren, en die Majesteit te verzoe- „ ken, van in zyne bescherming te willen nemen het Collegie van „ *Thonon*, en aan 't zelve te vergunnen zodanige previlegien en im- „ muniteiten, als hy mogt goed vinden. Wyders most den Heer Ba- „ ronius tragten, dit boek mede te doen onderschryven door alle, zoo „ geestelyke als waereldlyke Princen, Hertogen, Graven, en minder

Souve-

„ Souveraine Vorsten, op datze hare hulpe, yder naar zyn vermogen, „ tot uitroeijinge der ketters kwame te contribueeren.

„ Dezen Gezant Baronius, met de bovengemelde last vertrokken, ontmoete eene zyner goede vrienden, die hem begroete over het geluk, „ van in zulk een heilig werk gebruikt te werden; dog hy antwoorde openhertig, *dat zyne zending alleen strekte tot het volbrengen van* „ *zeer bloedize, wreede, en gantsch zorgelyke besluiten, van dewelke de* „ *Christenheit niets goeds konde verhopen.* Deze vryborstige woorden ten „ kwaadsten overgedragen, en hy deswegens beschuldigt werdende, „ zo verliet hy zyn Gezantschap; en, vreezende weder te komen „ van daar hy uitgezonden was, begaf zig uit nood in *Vrankryk* by „ den Heer Desdiguires, om den zelven, en voorts alle Koningen „ Vorsten en Potentaten, van het snood voornemen zyner Collegie, „ tot verdelging van het geheel Protestantsch Wezen in *Europa*, te „ waarschouwen; betuigende dat reeds de voornaamste Mogentheden „ in *Italien*, zo mede eenige Prinsen in *Vrankryk*, mitsgaders de twee „ Hertogen van *Savoyen* en *Lotteringen*, dit verschrikkelyk ontwerp geteekent hadden.

„ De Perzoonen, behalven den bovengemelden Baronius, uitgezonden, om dat bloeddorstig Verbond smakelyk te maken, waren voorzien met zeer Ampele Instructien, tot vertooning der middelen, op „ wat wyze men best de Ketters door de geheele Waereldt zoude kunnen verdelgen; namentlyk, in *Vrankryk* most men drie middelen ter „ hand nemen, als eerstelyk, de zending van bekwame Prelaten, die „ door haar stigtelyk leven de Gemeente ten voorbeeld konde verstrekken; ten tweeden, door het wettigen van de Bevelen der Magistraten, nevens hare Polityke misleidingen, en heilige bedriegeryen; „ en ten derden, door opentlyke gewelddadige Oorlogs bedryven. „ Men zoude daar toe, door hulpe der Jezuiten, verdeeltheden en „ twist onder de magtigste Vorsten in *Vrankryk* verwekken, en zig „ zeer liberaal betoonen aan de bekeerde; toedeelende aan de onbekeerde, om haar te trekken, zeer goede Plaatzen ter woon in „ *Italien* en *Spanjen*, met ontheffing van alderhande Schattingen, inzonderheit die op het Zout, enz. Zy zouden, om de voornaamste „ onder hun, als ook de Ministers of Predikanten, en andere luiden „ van eenige Reputatie te lokken, aan dezelve de nodige huizen,

„Collegien

„ Collegien of Plaatzen, op de frontieren en elders aanwyzen, en een
„ behoorlyk onderhoud geven, zodanig zy reeds te *Thonon* gedaan,
„ en met diergelyke middelen de geheele Landstreek langs de *Lemanner*
„ *Zee*, of het Lac van *Geneve*, bekeert, en deze dan weer als voort-
„ planters van het Catholyke Geloof uitgezonden hadden. Men most
„ verders, om de overige met gewelt te dwingen, geld daar toe ver-
„ gaderen; en wyders, op dat den Aardshertog van *Oostenryk* in staat
„ mogt zyn, om dit in de *Nederlanden* mede uit te voeren, zoude den
„ Koning van *Spanjen* aan den zelven 100000. kroonen ter maand op
„ het *Milanees* assigneeren.

Ziet daar Lezer, het oogmerk en den aanslag der Roomschgezinde, voor meer als hondert Jaren gesmeed, om *Vrankryk* en de *Nederlanden* ten opzigte van de Protestanten te dwingen. In *Engeland* haddenze reeds veel ingang, wyl meer dan 50. Jezuiten, waereldlyk gekleed, in dat Ryk zig beyverden, om 't gemeene Volk tot den *Roomschen* Godsdienst over te halen; schryvende in 't Jaar 1501. aan hare Broederschap, datze toen al een aanhang gemaakt hadden van over de 25000. man, alle bekwaam ter Wapen, en Professie doende van de Katholyke Religie, voor dewelke zy hunne Levens wilde op offeren; wagtende slegs maar na de dood van de oude Koninginne *Elizabeth*, of na de komst van een magtige Scheeps-Armade uit *Spanjen*.

Den Paus had ook verscheide hoofden, en zelf Predikanten van de Gereformeerde Godsdienst weten over te halen, tragtende onder derzelver Gemeentens beroerten te verwekken, en door de mondelinge uitspraak der voormelde Predikanten, hare eigen Religie te doen condemneeren; ten einde op die wyze alle Koningen, Prinsen, en verdere Mogentheden te noodzaken, dat ze de Roomsch Katholyke Godsdienst weder over al kwame te herstellen, waar toe den Keizer en ook de Koning van *Vrankryk* reeds hare toestemming hadden gegeven.

Den Hertog van *Savoyen* had aangenomen, om, met hulp van de *Italiaanse* Mogentheden, de Gereformeerde Kantons van *Geneve* en *Bern* te bespringen, uit hoofde van zekere Pretensie, welke hy sustineerde te hebben op de Landen van *Vaux* en *Luzanne*. Den Hertog van *Lotteringen* zoude, onder dekmantel der Pretensien van zyn zoon den Kardinaal op het Bisdom van *Straatsburg*, beweerende dat eenige geaccordeerde Conditien niet volbragt waren, den Oorlog aan die kant beginnen; waar toe den Paus wel 100000. Dukaten wilde opschieten,

ten principalen om te beletten de zamenkomst der Gereformeerde aan dat Oort. De *Grizons*, bewonende de Bergen grenzende aan *Italien*, hadmen al lang te voren willen t'onderbrengen; ja het was beraamt haar te overvallen, wanneer het Jubilée binnen *Thonon* zoude geviert werden. Nog vondmen een verhaal daar by gevoegt, wegens den Staat der Religie in *Duitschland*, en op wat wyze de Roomschgezinde aldaar mosten werden herstelt. In *Styria*, *Carinthia*, en *Oostenryk*, ja zelfs in de *Paltz*, haddenze veele Edelen gewonnen, en daar onder eenige derzelve gedwongen, tot het verlaten van haren Gereformeerden Godsdienst.

Alle deze voormelde aanslagen van den *Roomschen* Stoel, in die Eeuw ontworpen, waren door den Heer Baronius klaarlyk ontdekt, en 't welk nogtans de tegenparty styf en sterk ontkende. De gevolgen betuigde de waarheit, wyl den Hertog van *Savoyen* Anno 1602 *Geneve* dagt te overweldigen, dat hem zeer schandelyk, gelyk ook naderhand den *Spaanschen* aanslag, van 't Jaar 1603. op het Koningryk van *Engeland*, mislukte.

SPANJEN.

DE Monarchie van *Spanjen* zag nu eindelyk haar Kroon, door hulpe van *Vrankryk*, op het hoofd van Koning PHILIPPUS gevestigt; waar toe het *Fransche* Hof hare hulpe, tot op het uitterste einde des Levens van den overleden Koning LODEWYK de XIV. standvastig had bewezen; dienende in dit geval ter laatste proeve het geheelyk onderbrengen van de Eilanden *Majorka*, *Minorka* en *Ivica*; welke mogelyk meerder tegenstand zoude geboden hebben, indien Koning PHILIPPUS niet van zyn Grootvader was ondersteunt geworden, alschoon het Hof van *Groot-Brittannien* zeer kragtig arbeide, om door Tractaten het verschil te effenen. Dus zeer onverwagt de *Fransche* Zeemagt het Eiland *Majorka* overrompelde, en de overige, by een zoort van verdrag, zig mede aan Koning PHILIPPUS dede onderwerpen; wiens Onderdanen daar voor, met zeer veel spyt en leedwezen, mosten gedoogen, dat de *Franschen* geweldadig haren Koophandel in de grond zeilden, slepende de Schatten van de nieuwe Waereld na de Havens van *Vrankryk*. Dog, zedert het algemeen weren van de Vrede, had Koning PHILIPPUS zyne ooren beginnen te leenen, tot het overwegen der regtmatige klagten deswegens, en daar op besloten, om de *Franschen* uit alle haar bewind en gepretendeerde

deerde Voorregten te stooten, den handel op den ouden voet zyner Voorzaten te herstellen, en aan alle Natien zulke voordeelen te vergunnen, als uit een regelmatigen handel voortvloeide.

Ook was door Koning PHILIPPUS in 't begin van het gepasseerde Jaar besloten, om by Vredenstyd doorgaans 40000 Man op de been, en een gelykmatige Zeemagt gereed te houden; maar deze Rezolutie most vervallen, wyl de Fondzen van de Monarchie en het Intrest der *Grandos* zulks niet wilde lyden, en dus bevond men de nog in dienst gebleven *Spaansche* Troupen, naar ouder gewoonte, in een zoberen staat. De veranderingen, ofte het schikken van de Regeerings form na die van *Vrankryk*, door eenige Ministers getragt in te voeren, ja waar aan Koning PHILIPPUS zedert zyne komst tot de Kroon, van jaar tot jaar, gearbeid, en reeds veele derzelve werkstellig doen maken had, konden mede geen stand houden, om dat de humeuren van den *Spaanschen* Landaart daar toe beswaarlyk waren te gewennen; ontzettende dit in tegendeel geweldig de ontwerpen der *Fransch* gezinde Ministers, ziende de oude begunstigde Princesse des Ursins, den Heer Orri, en meer andere gunstelingen, van het Hof verdreven, mitsgaders den Koophandel der *Franschen*, als gezegt, op de *Spaansche Westindien* zeer strikt verboden. Alle deze omkeeringen wierden toegeschreven aan de nieuwe Koninginne, welke, zynde een *Italiaansche* Princesse, die agting niet voor de *Franschen*, als wel de overleden Koninginne deed blyken.

HET voornaamste, in onze Mercurius van 't gepasseerde Jaar, wegens *Vrankryk* te boek geslagen, zalmen hier kortelyk vertoonen. Dit Hof ontfing in 't begin van dat Jaar een Afgezant des Konings van *Persien*, die zyne Intrede op een buitengewone wyze binnen *Parys* deed, en aan wien men zo veel Ceremonien van eere bewees, als gedurende de langwylige Regeering van Koning LODEWYK de XIV. noit gezien was; vertoonende zyn Majesteit zig voor dien Minister, in een uitnemende heerlykheit, op zynen troon, en bewees aan hem de grootste teekenen van agting, welke nimmer aan eenig uitheemsch Gezant geschiede. Hy prezenteerde, by zyne eerste openbare Audientie, eenige geschenken uit de naam des Konings van *Persien*, die men naderhand, moetende hy op een ongehoorde wyze vertrekken, rykelyke vergoede. VRANKRYK.

Het *Fransche* Hof, hebbende thans desselfs oogmerk bereikt, met de kroon van *Spanjen* op het hoofd van Koning PHILIPPUS geveſtigt, en de twee Keurvorsten, van *Keulen* en van *Beyeren*, niet alleen in alle hare Staten herstelt, maar zelfs den laatstgemelden daar en boven nog tot Koning van *Sardaigne* gevordert te zien, had nogtans niet konnen volbrengen hare belofte, aan Koning JACOBUS de II. van *Engeland* gedaan, om naar zyn overlyden desselfs gewaanden Zoon de *Groot-Brittannische* Kroon te doen hebben; moetende in tegendeel aan dien Pretendent het *Fransche* Ryk ontzeggen, en hem bepalen, van zig in 't gebied van *Lotteringen* te onthouden; alwaar hy zedert een goed onthaal genoot, en zyne onderneming smeede, tot ondersteuning der snoode Rebellie in 't Noorden van *Schotland*, weswegens terstond breeder zal gesproken werden.

Wy hebben in ons voorgaande tweede Deel mede wydlopig beschreven het Overlyden van LODEWYK de XIV. Koning van *Vrankryk*, en de opvolging tot de Kroon, van desselfs Agter-Klein-Zoon, den minderjarigen Prins LODEWYK de XV. Men mag naar waarheit het lang leven van dien overleden Monarch, en de voorspoeden zyner Regeering als wat zeldzaams aanmerken; hoewel het scheen dat de gelukkige Fortuin hem in de laatste jaren eenigzints begrimde; latende het Ryk steeken in onmatige schulden en overgroote beslommeringen omtrent de Financien; dus den Hertog van Orleans, als verklaarden Regent van *Vrankryk*, had doen afschaffen meest alle onnodige onkosten, door de vorige Regeering gepractizeert; en wel inzonderheit die der zo genaamde Plaizieren des Konings te *Marly*, *Fontaine Bleau*, *Versailles*, en meer andere elders gelegen; verkopende de vlaktens, Landeryen, en Werktuigen daar toe behoorende, en vernietigende hier door de Pensioenen van honderden Opzigters, Officieren, en minder bedienden, tot de bovengemelde Playzier-Plaatzen steeds onderhouden. Daar en boven geschiede een ongemeene reforme onder de Militaire Troupen des Konings, van de welke veel duizenden haar Paspoorten kregen; invoegen door deze Mesnagie, en nog eenige veranderingen van minder belang, de *Fransche* Kroon van eenige Millioenen aan lasten jaarlyks wierde ontheven.

De Zeldzaamste Verandering in *Vrankryk*, naar het Overlyden des Konings, was de omkeering der zaken betreffende de Kerk, betrekking hebbende op de bewuste Pausselyke Constitutie. Den Kardinaal de Noailles,

les, door den drift der Jezuiten zo verre gebragt, dat den ouden Koning desselfs ondergang waarschynlyk besloten had, vond zig nu in tegendeel door den Hertog Regent gekwalificeert tot Opperhooft van de geheele *Fransche* Geestelykheit; waar tegens den berugten Jezuit Pater le Tellier, gewezen Biegtvaar van den ouden Vorst, en die alles van hem had kunnen verwerven, als balling in een Klooster gedoemt was, niet mogende zig voortaan met eenige Ryks- of Kerkelyke-Zaken bemoeyen. De Jezuiten zagen zig aldus in 't onderspit, en hare verdrukte Tegenparty in top verheven; zo dat men uit alle deze en meer andere gewigtige Veranderingen, een gelukkiger staat in *Vrankryk*, inzonderheit rakende den Gereformeerden Godsdienst, verhoopte; hoewel zig als nog aan ons zeer weinige goede apparentien daar toe vertoonen.

BELANGENDE de voorgevallen zaken des gepasseerden jaars, in het Koningryk van *Groot-Brittannien*, zalmen voor eerst aanmerken, dat de meeste Inwoonders van *Engeland*, *Schotland* en *Ierland*, zyn Majesteit Koning GEORGE, wel beminde en lief hadden, maar datmen daar tegens ook bevond een ruim getal van de *Jacobitische* Factie, die de goede tegenwoordige door de Wetten vastgestelde Regeering gestadig bleven dwarsbomen. De eerste voorname beweging van dien ontstond in *Schotland*; alwaar veel driftige Yveraars een ophef maakten, om de bekende Unie by 't leven der Koninginne gesloten, weder te breeken, als kunnende by die Unie hare particuliere voordeelen niet opzeylen. Eenige *Schotze* Grooten dit misnoegen foveerende, zo was het geen wonder, datze van de Onderdanen aanstonds daar in gevolgt wierden; ontwerpende eene Declaratie, om die gene, welke men tot Parlementsleden zoude verkiezen, te verpligten, gemelde verbreeking op het tapyt te brengen; dog deze drift most voor de Sentimenten der regtzinnige haast verdwynen, hoewel niet zodanig, of men zag deswegens in vervolg van tyd een opentlyke rebellie uitbarsten. Voegt hier by, dat de groote Veranderingen, zedert de komst van den Koning tot de kroon, omtrent de voornaamste hooge Ministers van 't Hof, inzonderheit die zig zagen beschuldigt en ter verantwoording aangeklaagt, ongemeene misnoegens onder dezelve en hare Creaturen naar zig sleepte; invoegen zyne Majesteit best oordeelde een nieuw Parlement te beroepen, 't welk in 't laatst van Maart GROOT-BRITTANNIEN.

te *Londen* vergaderde; bestaande voor 't meerendeel uit Leden van de partye der Whigs, genegen om de prezente Regeering te ondersteunen. Hier tegen kantede zig op alderhande wyze de Thorys, die het gedrag der Whigs zogten hatelyk te maken, gebruikende insonderheit daar toe eenige wyffelende Predikers, bekwaam om het volk een indruk te geven, dat de *Anglicaansche* Kerk onder de Regeering van Koning GEORGE, die meer tot de *Augsburgze* als *Geneefsche* Geloofsbelydenis overhelde, in gevaar was; en 't welk deze snoode Priesters met zulken schyn Godsdienstigen yver de Gemeente voorstelden, terwyl dagelyks vuilaardige Pasquillen en Schendschriften te voorschyn kwamen, dat daar door op verscheide plaatzen verschrikkelyke tumulten ontstonden; geenszints reflecteerende, dat den Koning, om het geheele Ryk te overtuigen, van zyne opregtheit dezen aangaande, nevens den Prins en Princesse van Wallis, de Communie en Ceremonie der *Engelsche* Kerk gebruikte, ja verklaarde, dat hy in 't minste niet dagt, om oit veranderingen in de kerkelyke zaken te brengen.

De ordres en instructien aan de verkoren nieuwe Parlements Leden gegeven, om te eisschen, dat de vorige Ministers van Staat, hebbende door een nadeelige Vrede het Koningryk in de uitterste verwarring gestelt, mogten gestraft werden, deed twee der voornaamste, te weten den Lord Vicomte Bullingbroke en den Hertog van Ormont, vroegtyds hare vlugt naar *Vrankryk* nemen; ontwykende alzo eene aparente gevankenisse in den *Towr*, welk lot den Grave van Oxfort en Mr. Prior te beurt vielen. Hier op zagmen een opentlyke Rebellie de kam verheffen, uitroepende dat den Pretendent een ware Zoon van Koning JACOBUS de II. en dien volgens de Erfgenaam van de *Groot-Brittannische* Kroon was; waar toe ook veel aanleiding toebragt desselfs nader Declaratie, welke zyne aanhangers zeer heimelyk in de gantsche Monarchie deden verspreiden. De grootste en meeste Yveraars voor hem zagmen wederom, als van outs, in *Schotland* opryzen; alwaar zekeren Grave van Marr zig tot een Hoofd der Rebellie verklaarde, trekkende aan zyn snoer een menigte onkundige menschen uit het gebergte, en van elders.

Deze Rebellie in *Schotland* vast aangroeiende, en zig beginnende te bewegen, zo wierd te *Londen* ook ontdekt een heimelyke Zamenswering, om den Koning GEORGE, nevens zyne geheele Koninglyke

Familie,

Familie van kant te helpen; maar gelyk tot zodanige boze aanslagen diverze Perzonen vereisschen, waar onder veeltyds zwakke gemoederen tot ontdekking van het Verraad geprangt werden, aldus was men hier ook agter dat gruwelyk Complot gekomen, stuitende dien slag met het doen gevangen nemen van verscheide byzondere Perzonen en Parlements Leden, mitsgaders met den Grave van Argyle tot Generalismus naar *Schotland* te zenden; die zig met een kleine magt most Legeren te *Sterling*, als zynde een post om te kunnen verhinderen het doorbreeken der Rebellen naar *Zuider Schotland*, of *Wester Engeland*. Nogtans haddenze verscheide Steden, 't geheele Landschap *Fife*, en meer andere Provintien, zig onderworpen; uitroepende over al den Pretendent tot wettigen Koning, en dwingende de Predikanten, op zommige Plaatzen, voor den zelven opentlyk in de Kerk te bidden, by aldien zy, met Vrouw en Kinderen, niet wilde verjaagt werden.

De Rebellen, tot zo verre meester geworden van een groote Landstreek in *Schotland*, en van de daar in leggende Zeehavens, zo waren egter de ondernemingen des Grave van Marr, om eenig krygsvolk in 't Westen van *Engeland* te doen doordringen, genoegzaam voor de eerste maal mislukt, wyl zyne overkomende Voortroupen gevangen wierden. Evenwel hervatte hy kort daar na zynen toeleg, brak door, en vereenigde zig met de Rebellige *Northumberlanders*; dog dit gespuis zagmen door de Troupen des Konings wel haast binnen de Stad *Preston* geheelyk omcingelen, gevangen nemen, en de voornaamste Hoofden zeer veragtelyk naar *Londen* voeren; terwyl op den zelven tyd het Rebellisch Legertje, onder den Grave van Marr, mede over hoop wierd gesmeten, door des Konings Troupen onder den Hertog van Argyle.

De Stad *Oxfort*, wiens hooge School zo beroemt is, had zig mede onder de rebelleerende Steden op een uitnemende wyze vermengt; dog zy wierden door een Koninglyk Regiment verrast en vermeestert, ja genoodzaakt te zien, dat eenige van hare Inwoonders als Verraders gestraft, en de gedeeltens derzelve op de Collegien ten toon gestelt wierden. Overvloedige stoffe, wegens *Groot-Brittannien* zoude hier nog kunnen bygevoegt werden; maar de bepaling dezer Inleidinge wil zulks niet toelaten, en dus zalmen ons deswegens gedragen aan de Mercurius van 't gepasseerde Jaar 1715.

DE

DUITSLAND.

DE overlevering of inruiming van wederzyds afgestane plaatzen, volgens de jongst geslote Vrede te *Baden*, tusschen het *Duitsche* Ryk en *Vrankryk*, eenigen tyd dralende gebleven, was eindelyk door aangestelde Commissarissen te *Straatsburg* gereguleert, en de gemelde inruiming, van d'een en d'andere zyde, in de maanden January en February des gepasseerden Jaars volbragt; gelyk kort daar na ook geschiede de vereffening der verschillen, over de restitutie aan den Keurvorst van *Beyeren*, van alle zyne Staten en van de *Opper-Paltz*; wiens gevolmagtigde en troupen daar op van de *Beyerze* Hoofdstad *Munchen* bezitting namen, en hy zelf kort daar na Perzoonlyk daar binnen verscheen; zo mede had den Keurvorst van *Keulen*, omtrent dezelve tyd, zyne opentlyke Intrede binnen *Luik* met zeer veel pragt gedaan.

Den *Turkzen* Aga, in 't begin van 't gepasseerde Jaar te *Weenen* aangekomen, had alleen, zo 't scheen, in Commissie, om naukeurig te onderzoeken, hoedanig het Keizerlyke Hof zig zoude gedragen, by aldien de *Ottomannische Porte* de Republyk van *Venetien* kwame te bestryden; dog het bleek, uit verscheide onderhandelingen met hem gehouden, dat dien Oorlog aan den Keizer mishaagde, en by gevolge, dat dit Gezantschap maar vrugteloos ondernomen was. Onderwylen dat dezen Aga nog te *Weenen* bleef vertoeven, ontfing men berigten van den Generaal Herberstein, voerende het gezag over de Keizerlyke Troupen langs de *Theis*, dat de *Turken* gereed waren naar *Polen* te marcheeren, en dat den Koning van *Zweden* mede uit *Pomeren* derwaards zoude rukken, om gezamenderhand Koning Augustus den Throon en het Ryk van *Polen* te doen verlaten. Dit gelukkende, most *Duitschland* in het uitterste gevaar geraken; want zyn Majesteit van *Zweden* dagt den voormelden Koning Augustus te vervolgen, zelf tot in het binnenste van 't Keizerryk; welke gelegentheit de *Turken* ter hand nemen zoude, om nogmaals den geheelen ondergang van het *Duitsche* Ryk te betragten. Alle deze ondernemingen waren egter tot niet geloopen, hebbende den Keizer daar tegens zyne krygsbenden vermeerdert, de Vestingen in *Hongaryen* versterkt, en voorts zodanige zorge gedragen, als of den Oorlog tegens *Turkyen* reeds werkelyk aan de gang was.

Veel genoegen schepte het Hof van *Weenen*, over het Grootgaan

van

van de Keizerinne, verwagtende tegens de maand Maart of April een Jongen Aardshertog, tot opvolger van de Keizerlyke Kroon, uit haar geboren te zien.

NOORDER KROONEN.

GEHEEL *Europa* most zig verwonderen, over de onverwagte zeer misselyke te rug keering des Konings van *Zweden* uit *Turkyen*, en nog meer over zyne verdere ondernemingen, zonder eens desselfs Hofstad *Stokholm* te willen beschouwen, nog zig te bekreunen aan den gevaarlyken toestand van zyn Ryk; latende zig in 't minste niet door goede raadgevingen bewegen, om den Oorlog tegens de Geallieerde *Noorder* Mogentheden, welke naar alle oogenschyn voor hem nadeelig stond uit te vallen, te beslissen, of te luisteren naar de voorstellen, tot verkryging van een eerlyke Vrede; invoegen het berugte Congres, onlangs op bevel des Keizers te *Brunswyk* aangelegt, om door minnelyke Tractaten te verhoeden den Ondergang der *Noordse Provintien*, in *Duitsland*, maar vrugteloos was geweest. In tegendeel zag men zyn *Zweedze* Majesteit, na zyne behoude aanlanding binnen *Straalzont*, ongemeene Oorlogs toerustingen maken, en by verscheide Hooge Mogentheden hulpe zoeken; waar omtrent het *Fransche* Hof, door overremitteering van considerable geldzommen, wel 't meeste Contribueerde. Hier door zynde gestyft, zo gaf hy verlof aan alle desselfs Onderdanen tot het uitrusten van Kapers, om de Schepen van vremde Natien, de *Oostzee* bevarende, en gedestineert naar *Deensche* of *Russische* Plaatzen, aan te snoeren, en in zyne Havens op te brengen. Dit onredelyk geweld had men moeten stremmen, door het zenden naar derwaards van een kloek Esquader, zo *Engelsche* als *Hollandsche*, Oorlogschepen, tot geleide van hare Koopvaarders heen en weer in veiligheit; en te meer, wyl den *Groot-Brittannischen* Minister geen de minste Satisfactie had kunnen verwerven op zyne vertogen, deswegens overgelevert, zo wel aan de Regeering te *Stokholm*, als te *Straalzont* aan zyn *Zweedsche* Majesteit zelve.

Naar het verdwynen van alle hope, om met den Koning van *Zweden* een heilzaam vergelyk te treffen, begaven zig de zaam verbondene *Noordze* Geallieerden ter optogt, om *Straalzont* te winnen; occuperende voor eerst de daar omtrent gelegene Plaatzen, openende de loopgraven voor die Vesting den 19. October, en waar na de overgave den 24. December volgde. De Capitulatie hebben wy in ons voorgaande

 Stuk,

Stuk, door gebrek van plaats, niet kunnen vertoonen; derhalven ziet hier nu dezelve voor 't meerendeel nauw ingetrokken.

1. MEt het geheele Guarnisoen, te Paard en te Voet, de vrye aftocht met Paarden, Opper- en Onder-Geweer, 48. schoten voor yder Man, vliegende Vanen, klinkent Spel, brandende Lonten, Kogels in de Mond, en alle andere Eerteekenen, van hier na *Wismar* den kortsten Weg te Land te marcheeren; en werd aan de van hier uittrekkende Troupen, vier Maanden lang van dato van haar Intocht, vrye toevoer van Proviand na *Wismar*, uit het *Mekelenburgse*, als ook van *Hamburg*, *Lubeck*, en andere neutrale Plaatzen, voor contant Geld vergunt.

Op dit Artikel is geantwoort, *Aan het Guarnisoen kan geen andere Capitulatie toegestaan werden, als dat zy door de Tribbezeer Poort met alle Eerteekenen uittrekken; dog zo haast 't zelve voor 't Stellise Regiment zal gekomen zyn, zouden zy 't Geweer af leggen en Krygs-gevangenen zyn; dog aan de Generaals en Opper-Officiers zal haar eyge Bagage, als ook Zyd en ander Geweer gelaten werden.*

2. Aan 't Garnisoen zoude gepermitteert zyn zes Metale Stukken Canon van zes Pond; en ingeval zoo veel bruikbare Sesponders niet meer zyn, drie Ponders in haar plaats genomen werden, tot yder Stuk 24. Schoten Kruit, en zo veel Kogels, waar nevens ook twee Metale Hauwitzers met haar Ammunitie-Wagens, en daar toe behorende Ammunitie verlangt werd.

Zulks houd nu op.

3. Het Guarnizoen zoude niet genoodzaakt werden, dagelyks meer dan twee Mylen te marcheren; en altyd op den derden dag zoude het haar vry staan, rustdag te houden; en aan het Guarnizoen zoude gedurende de Marschen, zonder betaling in de Quartieren, Proviand gelevert werden.

Zulks houd ook op.

4. De Marschrouten zouden door weerzyds daar toe geordonneerde Commissarissen, voor de Uitmarsch gereguleert werden.

Zulks Cesseert ook.

5. Alle Perzoonen van wat Natie en Geslagt zy mogten zyn, die de Generaal Ducker in zyn Protectie neemt, genieten deze Capitulatie.

Dit houd insgelyks op.

6. De in den aanvang van de Belegering gemaakte Gevangens zullen losgegelaten werden.

Dit cesseert, dog de geene die van de Geallieerde Armee in de Stad zyn, zullen van de Belegerde aanstonts, als een Poort ingeruimt is, getrouwlyk overgelevert werden.

7. Niemand van de Officiers of civile Bediende zoude wegens Schulden of andere oorzaken mogen aangehouden werden.

De Schulden moeten geliquideert werden; en moeten de Schuldenaars alle voor malkanderen instaan.

8. Aan alle Generaals en Officiers, als ook civile Bediende, zoude het vry staan

ftaan haar Equipage, Meubilen, Geld of 't geen haar toebehoort, te verkopen of in zekerheit te brengen.

Gerefereert aan 't eerste Artikel, en de civile Bediende zullen zig daar mede ook te troosten hebben.

9. Daar uit kortheit des tyds, gebrek van Voorspan of andere inconvenienten, niet alles kan voortgebragt werden, zo zoude gepermitteert zyn, het geen niet konde voortgebragt werden drie Maanden in de Stad te laten, om met meerder gemak daar het een yder zal goetvinden te laten brengen: Met de Officiers Vrouwen en Bediende, die ondertusschen by haar Saken zullen blyven, zal even eens gehandelt werden.

De Officieren en Bediende kunnen haar Saken in de Stad laten; dog een yder moet den Burger, daar hy dezelve bergt, betalen.

10. Aan alle Gekwetste en Sieken, zo wel Officiers als Gemeene, zal gepermitteert zyn, tot haar volle verder genesing in de Stad in haar Quartieren te blyven; ook zoude aan de Gemeene Hout en Stroo, zo veel als haar nodig zal zyn, zonder Rantzoen gegeven, en tot haar onderhoud het Koorn, Meel, Brood, Vleis en Spek, dat in deze Magazynen blyft, geëmployeert werden; weshalven van de hier blyvende Officiers een Specificatie zal gemaakt, en aan gezelve in de uitdeeling geen hindering toegebragt werden.

Aan de Kranken en Gekwetste zal 't geen haar aan levensmiddelen nodig is, gelevert, dog alles accuraat gespecificeert werden, op dat het by de uitwisseling of rantsoenering kan werden weder betaalt.

11. Tot het bezorgen en logeren van de Gekweste en Kranken zullen de nodige Velt-Scheeren en Officiers hier gelaten werden, die na dat haar Commissie geëindigt is, volgens de Capitulatie vry uittrekken, en de Sieken na haar genesing met zekere Passen na de geassigneerde Plaatzen zenden kunnen, daar ondertusschen haar de Medicamenten uit de Stads Apotheken voor Geld zullen gelevert werden.

De Velt-Scheeren zullen daar by gelaten werden.

12. Tot voortbrenging van de Bagage zullen op kosten der Belegeraars aan de uittrekkende 400. met vier Paarden bespanne Wagens, en 100. ledige Paarden, om voor de Stukken en Ammunitie-Wagens voor de Uittogt verschaft, ook 't Guarnisoen vergunt werden, na getroffe Capitulatie nog zes dagen in de Stad te blyven, om zig tot de Uittogt vaardig te maken.

Dit cesseert; alleen werd geaccordeert, dat na geslote Capitulatie, 't Guarnizoen haar Volk, dat nog op Denholm *en buiten de Poorten elders is, in de Stad trekke, en de Francken-Poort inruime.*

13. Ingeval nog eenige Proviand, Ammunitie- of Transport-Schepen uit de Zee van *Sweden* gezonden, niet wetende, dat een Capitulatie gesloten is, na de Stad *Straalsond* kwamen, zullen de zelve in alle Stukken deze Capitulatie mede genieten, en nevens haar Lading vry weer aftrekken mogen.

Alles, wat na de Capitulatie uit Sweden *na* Straalzond *mogt komen, zal voor goede Prys gehouden werden.*

14. De op *Danholm* en *Hutten-Zee* ſtaande Troupen, genieten alle Artikelen van deze Capitulatie.

Gerefereert aan 't eerſte Artikel.

15. Aan alle Vaſallen en Onderdanen van de gezamentlyke Noordze Geallieerden, die in Koninklyke *Sweedſe* dienſt ſtaan, en in deze Belegering dienſt gedaan hebben, zal de vrye uittogt, gelyk aan 't Guarniſoen, toegeſtaan werden.

Uit byzondere genade zullen zy als al d'andere gehandelt werden.

16. Alle in het Tuighuis en op de Wallen zynde Artillery en Ammunitie, zoude van de Koninklyke *Sweedſe* Artillery-Bedienden aan de Belegeraars, tegen Quitantie overgelevert werden.

De Belegerden zullen al 't Kanon, Mortiers en overige Ammunitie trouwelyk geſpecificeert, aan de geene overleveren, die daar toe benoemt zullen werden, als ook alle Mynen, en wat verders verborgen is, trouwelyk ontdekken: Ook zoude 't zelve met de Magaſijnen, en nog voor handen zynde Levens-middelen gehandelt werden.

17. Alle Fortificatie- en Artillery-Bedienden genieten in alles, gelyk 't Guarnizoen, deze Kapitulatie.

Gerefereert aan 't eerſte Artikel.

18. Yder Regiment zoude twee overdekte Wagens, die niet geviſiteert kunnen werden, met zig voeren.

Dit ceſſeert.

19. Alle Deſerteurs, die in de Stad gekomen zyn, trekken onverhindert met het Guarniſoen af.

Werd afgeſlagen.

20. De Belegerden begeren twee van de in de Haven leggende Schepen met Geweer te laden, en na *Sweden* te zenden.

Werd afgeſlagen.

21. De Stad *Straalſond* zal by haar Privilegien en Regten, gelyk by de *Sweedſe* Regeering geweeſt is, in alle Stukken gemaintineert werden.

Alle Pointen, die de Stad Straalzond *byzonder raken, zullen by beide de Koningen, als Burgermeeſter en Raad zig behoorlyk zullen geaddreſſeert hebben, afgedaan werden.*

22. In de Relige en Kerkelyke Saken zal geen verandering gemaakt, ook hier by 't woordelyk begrip van 't Erf-Verdrag, dat de Stad *Straalſond* in 't Jaar 1615. met den Hertog van Pomeren opgeregt heeft, in zyn ſtant gelaten werden: Insgelyks blyft het Stads Miniſterie onder de onmiddelbare inſpectie van een Lutherſe Super Intendant en Stads Conſiſtorie.

Beantwoort by 't 21. Artikel.

23. Alle Kerken, gemeene Scholen en Hoſpitalen in *Pomeren* en op *Rugen*, blyven aan de Plaatzen, daar zy eerſt geſtigt zyn geweeſt, en genieten ook haar Vryheden, mobile en immobile Goederen, Inkomſten en Legaten als voorheen.

Als by 't 21. Artikel.

24. De

24. De Stads Raad en Burgery in *Straalsond* zal by haar Stads Regeering, Immuniteiten, de Jurisdictie zo in 't Politike als in 't Ecclesiastike, Erf- en Burger-Conventien, Rezolutien, en de Koninklyke Contracten, boven de in vorige en tegenwoordige Krygstyden verhandelde, gepande of verkrege Goederen, en alle andere die zy van ouds-her bezeten hebben, gelaten; ook de Stad met geen overgroot Guarnisoen beswaart, maar eerder zo veel mogelyk is, gesoulageert werden.

Als by 't 21. Artikel.

25. Ook zoude de Stad nog haar Dependentie met geen Brandschatting, plundering of 't afkopen der Klokken beswaart, en niemand uit den Raad en Burgery dat gene 't welk hy tot 's Konings dienst op desselfs bevel gedaan heeft, ten kwade genomen, of daar over kwalyk aangezien, maar alles by Amnestie weggenomen werden.

Als by 't 21. Artikel, dog 't oude gebruik, wegens het af kopen der Klokken werd gereserveert.

26. Aan de Koninklyke *Zweedse* Regeerings Perzonen, en alle overige in *Straalsond*, zynde Koninklyke Bediende van de Regerings-Cancelary, Licent, &c. werden haar Goederen, Huizen, Brieven, en 't geen zy aan Capitalen, Actien, en anders in *Rugen* of *Pomeren* uitstaan, of in Goederen hebben, ongekrenkt, en haar een vrye Dispositie daar over gelaten, en vryheit gegeven, om in *Straalsond* met haar Familien, &c. te blyven of na *Zweden* te gaan; als ook voor de geene die haar Familien in *Stettin* gelaten hebben, om met haar Bediende derwaarts, of na *Zweden*, of daar 't haar behaagt, te gaan, &c. zullende by haar Vertrek Passen gegeven werden.

Aan de civile Bediende, die in Straalsond *zyn en zig aldaar of ergens anders in* Pomeren *ter woon willen ne'erzetten, zal zulks vry staan, en zy in haar Goederen niet gekrenkt werden; maar die uit 't Land willen retireren, zullen zulks binnen vier Maanden doen.*

27. De Actens, Documenten, Brieven, Boeken of Rekeningen, die tot de Regerings-Cancelary Kamer, Licent of tot Koninklyke Comptoiren behoren, zullen ter vrye Dispositie des Koninklyke Bediende blyven, om ze in haar bewaring te houden, of na *Zweden* te zenden.

Alle Actens, &c. moeten aan de gene, daar toe gecommitteert, werden overgelevert, en hier by de Archive blyven.

28. Zyn Koninklyke Majesteit van *Denemarcken* ontslaat niet alleen alle en een yder, waar op wegens de *Tonningse* Capitulatie, en de in *Rensburg* gepubliceerde Krygs-Gerigts Oordeel, eenige pretensie konde gemaakt werden, van alle tegen haar hebbende Actie; maar de gezamentlyke hooge *Noordze* Geallieerde beloven, dat schoon zyn *Czaarse* Majesteit op een of andere hooge of lage Generaal of Officier Actie wilde maken, egter niemand aan de zelve overgeleverd, nog aan de zyne verhaalt zoude werden.

Toegestaan.

29. Die Koninklyke Domeynen Pandswyze hebben bekomen, zullen in ge-

ruſtige poſſeſſie en gebruik gemaintineert werden, tot dat haar de Pand-Schelling weer betaalt is.

Blyft tot nader onderzoek uitgeſtelt.

30. Tot na de Vrede werden aan d'Inwoonders, die regt zoeken, d'Appellen van de lage inſtantien aan 't Koninklyk Tribunal te *Wismar*, vry toegeſtaan.

Dit ceſſeert.

31. Aan alle Geeſtelyke en Wereldlyke Gerigten van dit Land, laat men tot dien tyd haar loop, en zoude een yder, in zyn tegenwoordige Vuurſchaar, prompte Juſtitie bekomen.

Als by 't 21. Artikel.

32. Na 't ſluiten van deze Capitulatie zal gepermitteert zyn, een Officier van hier, en na dat het Guarniſoen in *Wismar* zal getrokken zyn, ook een van daar na *Zweden* te zenden; en zal haar Vrygelei mede gegeven werden; ook vry ſtaan, indien zy niet te Water kunnen voortkomen, over *Coppenhagen* derwaarts te reyzen.

Een Officier zal na geſloote Capitulatie, *na* Zweden *mogen gaan*, *en met een goede Pas voorzien werden.*

33. Alle Perzonen, van Zee- en Bouw-Staat, zyn in de Capitulatie begrepen.

Gerefereert aan 't eerſte Artikel.

34. Wanneer, na getroffe Capitulatie, eenige hooge of geringe Officiers wegens haar particuliere zaken nareizen wilden, zoude het gepermitteert zyn.

Dit ceſſeert, wyl 't Guarniſoen Krygs-gevangen is.

35. Na getroffe Capitulatie is de Commercie weer vry.

Geaccordeert als in 't 21. Artikel.

36. Aan niemant der hooge Geallieerde Officiers zoude gepermitteert zyn, te tragten eenige *Zweedze* Soldaten voor of na de uitmarſch in dienſt te nemen of te doen weglopen, of onder eenig pretext aan te houden; en ingeval zy na de geſloote Capitulatie ten deele overlopen en agterhaalt werden, zullen zy ter goeder trouwe weer gegeven werden.

Dit ceſſeert.

37. Alle deze Artikelen zullen getrouwelyk gehouden werden, en niemant geoorloft zyn, een eenige van dezelve te verdraaijen of dubbelzinnig uit te leggen.

Het geen geſtipuleert is, zal volkomen gehouden werden.

38. Zoo haaſt de Capitulatie geſlooten is, zullen de Gyzelaars tegen malkander uitgewiſſelt werden, en tot de voltrokke Capitulatie toe blyven.

Toegeſtaan.

39. Deze Capitulatie zal in 't geringſte niet benadeelen de *Weſtphaalze*, en andere jonger Vredens-beſluiten.

Dit behoort niet tot deze Capitulatie.

Deze Pointen blyven zoo als zy geconcipieert en geconſenteert zyn: Alleen is 't volgende verandert.

1. Hebben

1. HEbben beide de Koningen geaccordeert, dat een Corps van 1000 Man Nationale *Zweden* haar Geweer behouden zullen, als 40 Onder-Officiers en 960 Gemeene en Tambours.

2. Dat by dit Corps 120 Opper-Officiers (als een Luitenant Generaal, twee Generaal Majors, vier Overstens, agt Overste Luitenants, agt Majors, 20 Kapiteins, en 77 Subalternen) blyven zullen, daar onder de Luitenant Generaal Stackelberg mede begrepen zoude zyn, als ook twee Generaal Majors, die de Generaal Ducker zal noemen.

3. Gemelte Generaals, Officiers en Gemeenen, zullen in de Landen van zyn Majesteit van *Pruissen* vier Maanden lang van Huisvesting voorzien, dog de Voorzieniug van haar Koning bezorgt, en verders met haar als met zyn Majesteits eige Troupen gehandelt werden.

4. Zoo haast in 't Voorjaar zyn *Zweedze* Majesteit Transportschepen zend, om dit Volk af te halen, zullen van beide de Koningen goede Paspoorten gegeven werden, om dezelve van *Cammin* na de *Zweedze* Provintien over te voeren.

5. De Koninklyke Hofstoet en Trawanten zullen als gemelte 1000 Man, met goede Paspoorten voorzien, na *Zweden* overgaan; dog eer zulks geschieden kan, zullen zy in *Rostok* en *Lubek* mogen blyven: het getal van Trawanten en Domestiken zal de Generaal Ducker op zyn Eer opgeven.

6. Is gepermitteert, dat de Generaal Major Dalwig aanstonts na *Zweden* kan overgaan, om rapport van den toestand van 't Guarnizoen te doen, en hy zal met goede Passen voorzien werden.

7. Alle Volontaires zullen, van den Generaal Ducker gespecificeert, na dezelve Lyst passeren; dog dat daar onder geen Generaals of Officiers zyn, op 't Parole van den Generaal Ducker.

8. Morgen om agt uuren zullen alle Buitenwerken van het Guarnizoen ingeruimt en van we'erzydze Koninklyke Troupen bezet werden, die een Wagt buiten de Stad posteren zullen, om alle disordres te beletten.

9. Wegens d'Uitmarsch zullen de geene, die gevangen werden, Donderderdag ten 9 uuren, dog de geene die 't Geweer behouden, Vrydag ter zelver tyd uittrekken, en als dan haar Marschroute ontfangen.

10. Het Guarnizoen moet voor zes dagen Brood medenemen.

11. De Gyzelaars zullen morgen ten agt uuren by de *Tribbezer* Poort, namentlyk van yder twee Overstens, uitgewisselt werden.

12. De geene, die in de Landen van zyn *Pruissize* Majesteit gelegt werden, verbinden zig hier mede, zig gedurende den tyd dat zy zig aldaar zullen bevinden, van alle vyandlykheit en verbode en nadeelige Correspondentie te zullen onthouden.

Gedaan in het Leger voor Straalzond *den* 23 *December*, *en geapprobeert in* Straalzond *den* 24 *December* 1715.

L. van DUCKER.

Door

Door dit verlies van *Straalzont* zagmen den Koning van *Zweden* nu geheel van den *Duitschen* bodem verdreven, en buiten hope gebragt, om met de Wapenen zig te kunnen herstellen; als hebbende, boven dien, in de gepasseerde Zomer nog twee aamerkelyke nadeelen ter Zee tegens de *Deenen* geleden, ja wat meer, den Koning van *Groot-Brittannien*, als Keurvorst van *Bronswyk*, tot Vyand verwekt; aan wien de Landschappen van *Breemen* en *Vehrden*, volgens overdragt en accoord, waren ingeruimt.

Den Koning van *Zweden* scheen zig egter nog al te streelen, dat de onrustige Stanislaus gezinde *Polen*, desselfs belangen behertigen, en eenige afwending tot zyn voordeel bezorgen zouden; dog die verwagting kreeg geen gewenschten uitslag, wyl zelf hier door verydelde de geheele onderneeming van de *Ottomannische Porte*, met welk zyn *Zweedze* Majesteit was verdragen, om, wanneer hy met zyne Krygsmagt in *Polen* zoude rukken, door de *Turken* ondersteunt te zullen werden, ten einde zyn vyand, Koning Augustus, van den Troon, en zyn Vriend, Koning Stanislaus, daar weder op te stellen.

Het geheele voorgaande Jaar had den Czaar van *Muscovien* zig meest te *Petersburg* opgehouden; beminnende die Plaats zodanig, dat hy alles tot gelukmaking der Inwoonders toebragt, haar begiftigende met verscheide voordeelige Previlegien; maar inzonderheit aan de gene, welke zig van elders alhier ter woon begeven, huizen timmeren, en neeringen vestingen zouden. Zyne Troupen, hebbende in *Finland* de *Bothnische* Zee omgetrokken, waren tot in 't hert van *Zweden* gedrongen; ja zelf zo verre, dat den Prins van Hessenkassel, Commandeerende als Genralissimus de *Zweedse* Krygsmagt op de Grenzen, zig verpligt vond, om, tot behouding van de Hoofdstad *Stokholm*, eenige mylen van die Vesting een Kampement te formeeren. Voor het overige hadden zig de *Russische* Troupen aan verscheide Oorden verdeelt, en genoegzaam belet, dat de *Zweden*, onkundig van wat kant men haar zoude willen aantasten, zig niet al te diep in 't land begaven; toonende de Inwoonders ook een gerustheit, door het voltrokken Huwelyk van hare Kroon-Princes Ulrica Eleonora, met den bovengemelden Erf-Prins van *Hessen-Kassel*; aan wiens trouwe voorzorge men most toeschryven, dat der *Russen* oogmerk, om tot in het binnenste van *Zweden* door te dringen, niet bereikt was.

NOPENDE

NOPENDE de *Nederlanden*, heeftmen in onze Mercurius van het gepasseerde Jaar 1715. gezien, dat de handelingen tusschen de gevolmagtigden van den Keizer, *Groot-Brittannien*, en die der *Zeven Geunieerde Provintien*, over het bewuste Tractaat van Barriere, eenigen tyd was slepende gebleven; belettende daar door zyn Keizerlyke Majesteit, om van *Vlaanderen*, *Brabant*, *Henegouwen*, en meer andere Plaatzen, possessie te nemen, tot dat eindelyk den Grave van Koningzek in de maand Maart aan de Regeering te *Brussel*, wegens den afmarsch der Troupen zynes Meesters, kennisse gaf; welke vervolgens de gemelde Landen naderden, en hare kwartieren binnen de kleine Steden betrokken; moetende niet alleen van huisvesting bezorgt, maar ook voor hare Soldye de nodige fondzen uitgedagt werden, en waar toe de volvaardigheden zo gereed niet scheenen, als den Keizerlyken Minister zig wel verbeeld had; dog het Tractaat van Barriere eindelyk voltrokken en geteekent zynde, zo verwagte men eerlang de Keizerlyke Huldiging, en dat de Gemeente meerder bereidwilligheit toonen zoude, als ziende zig ten laatsten eens verlost van de haar zo lang verveelde Regeering der twee Zee-Mogentheden, door wien zy nogtans uit de *Fransche* geweldenarye gered waren. Hier moet nu plaats vinden dat NEDERLANDEN.

Tractaat van Barriere, tusschen zyne Keyzerlyke en Katholyke Majesteit KAREL de VI. *zyne Majesteit den Koning van* GROOT-BRITTANNIEN, *en de Heeren* STATEN GENERAAL.

GElyk het den Almagtigen God behaagt heeft de Vrede zedert eenigen tyd aan *Europa* te verleenen, en dat niet wenschelyker nog noodzakelyker is over al, zo veel als doenlyk is, de algemeene en openbare rust en Vrede te herstellen en te verzekeren, en dat haar Hoog Mogende de Heeren Staaten Generaal der *Vereenigde Provintien*, haar verbonden hebben, de *Nederlanden* aan zyn Keizerlyke Katholyke Majesteit KAREL de Sesde over te leveren, in gevolge van het gene gestipuleert en gearresteert is by het Tractaat, in den *Hage* den zevenden September zeventien hondert een gesloten, tusschen zyn Keizerlyke Majesteit LEOPOLDUS, glorieuser gedagtenisse, zyne Majesteit van *Groot-Brittannien*, WILLEM de Derde, mede glorieuser gedagtenisse, en de Heeren STATEN GENERAAL, dat de voornoemde Magten te zamen over een komen zouden, wegens het geene haar wederzydsche

 zydsche

zydsche Interessen betreffe, en particulierlyk aangaande de maniere, waar op men de rust in de *Nederlanden* zoude konnen vastltellen, om te dienen voor een Barriere voor *Groot-Brittannien*, en voor de *Vereenigde Provintien*, en ten aanzien van de Commercie van de Inwoonders der voorschreve *Nederlanden*, van *Groot-Brittannien*, en die der *Vereenigde Provintien*; en dat jegenwoordig zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit KAREL de zesde, aan wien de voorschreve *Nederlanden* by dat Tractaat zullen worden overgegeven, zyne Majesteit van *Groot-Brittannien* GEORGE, beide jegenwoordig regerende, en beide wettige Erfgenamen en Successeurs van den voornoemden Keizer en van den Koning, en de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Provintien*, handelende daar in door de zelve oorsprongen van vriendschap, en met de zelve intentie om de voorschreve onderlinge ruste te bezorgen en vast te stellen, en hoe langs hoe meer eene naauwe verbintenisse vast te stellen, hebben ten dien einde genomineert, gecommitteert en aangesteld tot hare Ministers en Gevolmagtigden, te weten, zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, den Heere Joseph Lothaire, Grave van Kinigsegg, zyn Kamerheer, Raad van Oorlog, en Lieutenant Generaal van zyne Legers; zyne Majesteit van *Groot-Brittannien*, den Heere Willem Cadogan, Schiltknape, zyn Envoyé extraordinaris by haar Hoog Mogende de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Provintien*, Gedeputeerde in het Parlement van *Groot-Brittannien*, Meester van de Kleerkamer, en Lieutenant-Generaal van zyne Legers, en Kollonel van het twede Regiment Guardes; en de Heeren Staten Generaal, de Heeren Bruno vander Dussen, Oud Burgermeester, Raad en Raadpensionaris van de Stad *Gouda*, Heemraad van *Schieland*, Dykgraaf van de *Crimpenerwaard*; Adolph Hendrik Grave van *Rechteren*, Heere van *Almelo* en *Vrieseveen*, &c. Præsident van de Heeren Staten van de Provincie van *Over-Yssel*, Drost van het Quartier van *Zalland*; Scato Gockinga, Raadsheer van de Stad *Groningen*; en Adriaan van Borssele, Heere van *Geldermalsen*, &c. Raad van de Stad *Vlissingen*; de drie eerste gedeputeert ter Vergaderinge van de Heeren Staten Generaal, wegens de Provincien van *Holland* en *West-Vriesland*, *Over-Yssel*, *Groningen* en *Ommelanden*, en de vierde gedeputeert in den Raad van State der *Vereenigde Provincien*; welke vergadert zynde in de Stad van *Antwerpen*, die met gemeene toestemminge genomineert was tot een plaats van het Congres, en hebbende hare Volmagten uitgewisselt, waar van de Copien in het einde van dit Tractaat zullen geinzereert werden, zyn na verscheide conferentien over een gekomen, van wegen en in den name van zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit, van wegen zyne Majesteit van *Groot-Brittannien*, en wegen de Heeren Staten Generaal, in maniere, als volgt.

Artikel I.

De Staten Generaal der *Vereenigde Provincien* zullen aan zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, uit kragte van de groote Alliantie van den jaare zeventien hondert een, en de verbintenissen waar in dezelve zedert getreden zyn, immediatelyk na de uitwisseling der Ratificatie van dit tegenwoordig Tractaat, over-

overleveren alle de Provincien en Steden van de *Nederlanden* en Dependentien, zoo wel die, welke bezeten zyn geweest by den overleden Koning van *Spanjen*, KAREL de tweede, glorieuzer gedagtenisse, als die geene, die nu gecedeert werden door den overleden alderchristelyksten Koning, mede glorieusser gedagtenisse; welke Provincien en Steden te zamen, zo die, dewelke men door dit tegenwoordig Tractaat overgeven zal, als die geene, die reets overgelevert zyn, van nu af aan niet zyn, nog uitmaken zullen in het geheel of ten deele, dan een eenig onverdeelbaar, onvervreemdelyk, en onveranderlyk Domain, het welk nooit van de Staten van het Huis van *Oostenryk* in *Duitsland* gesepareert zal werden, om by zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit en zyne Successeurs en Erfgenamen genoten te werden tot een volkomen onwederroepelyk Souverainiteit, en eigendom; te weten ten opzigte van de eerste Provincien, zo als den overleden Koning KAREL de tweede, glorieuzer gedagtenisse, die genoten heeft, of had moeten genieten, conform het Tractaat van *Ryswyk*; en ten opzigte van de andere Provincien, op de manieren en conditien, zo als de zelve aan de voornoemde Heeren Staten Generaal gecedeert en overgegeven zyn, door den overleden Alderchristelyksten Koning, glorieuzer gedagtenisse, in faveur van het Alderdoorlugtigste Huis van *Oostenryk*, en zonder andere lasten of hypotecatien, van wegen de Staten Generaal, en tot haar voordeel geconstitueert.

Artikel II.

Zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit belooft en verbind zig, dat geen Provincie, Stad, Plaatze, Sterkte of Land van de voorschreve *Nederlanden*, zal mogen werden gecedeert, overgebragt of vervallen aan de Kroon van *Vrankryk*, nog aan eenig Prins of Princesse van het Huis ofte Linie van *Vrankryk*, nogte aan iemand anders, die geen Successeur, Erfgenaam of possesseur zal zyn van de Staten van het Huys van *Oostenryk* in *Duitsland*, het zy door gifte, koop, verwisselinge, huwelyks-contract, Erffenisse, Testamentaire Successie, ofte *ab intestato*, nog onder eenig ander titul of pretext, hoe het ook zoude mogen wezen; zodanig dat geen Provincie, Stad, Plaatze, Fortresse, nog Territoir van de voorschreve *Nederlanden*, zal mogen onderworpen werden aan eenig ander Prins, dan alleen aan de Successeurs in de voorschreve ve Staten van het Huis van *Oostenryk*: behalven het geene reeds gecedeert is aan den Koning van *Pruissen*, en van het geene voor dit tegenwoordige Tractaat aan de voornoemde Heeren Staten Generaal zal gecedeert werden.

Artikel III.

Gelyk de zekerheit van de *Oostenrykse Nederlanden* voornamentlyk afhangen zal van het getal der Troupes, die men zal konnen hebben in de voornoemde *Nederlanden*, ende in de Plaatzen die de Barriere zullen formeren, die belooft is aan de Heeren Staten Generaal by de groote Alliantie; zoo zyn zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, en haar Hoog Mogende overeengekomen, yder tot haar eigen kosten, altoos te onderhouden een Corps van 30000 tot 35000 man, waar van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit geven zal drie vyfdeparten, en de Staten Generaal twee vyfdeparten: Welverstaande dat indien

dien zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit zyn contingent vermindert, het in de magt der voornoemde Staten Generaal zal zyn, het hare mede naar proportie te verminderen.

En zo ras als apparentie van Oorlog, of attacque zal ontstaan, zal men het voornoemde Corps tot 40000 man vermeerderen, volgens de zelve proportie, en in cas van effectiven Oorlog, zal men nader overeenkomen over de magten, die alsdan noodig zullen geoordeelt werden.

De repartitie der voornoemde Troupes in tyd van Vreede, voor zoo veel als aangaat de Plaatzen ter bewaringe van de Troupes van haar Hoog Mogende gelaten, zal door haar alleen gedaan werden; en de repartitie van de rest door den Gouverneur Generaal der *Nederlanden*, gevende malkanderen wederzyds kennisse van de dispositien, die zy gemaakt hebben.

Artikel IV.

Zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit accordeert aan de Staten Generaal privaat Garnizoen van hare Troupes in de Steden en Kasteelen van *Namen* en *Doornik*, en in de Steden van *Meenen*, *Veurne*, *Warneton*, *Iperen*. en het Fort de *Knokke*, en verbinden haar de Staten Generaal in de voornoemde plaatzen geen Troupes te leggen, die, hoewel in hare soldyen staande, zouden mogen wezen van een Prins of Natie die in oorlog is, of suspect van te zyn in verbintenisse contrarie aan de interessen van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit.

Artikel V.

Men is geconvenieert, dat in de Stad van *Dendermonde* gemeen Garnizoen zal zyn, het welk voor jegenwoordig zal bestaan uit een Battaillon Keizerlyke Troupes, en een Battaillon van die van de Staten Generaal, en zoo in het vervolg noodzakelyk mogt zyn het voorschreve Garnizoen te vergrooten, zal de voorschreve vergrootinge egaal geschieden van wederzyts Troupen, en met een gemeen concert.

Den Gouverneur zal van wegens zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit aangestelt werden, welke, zoo wel als de Subalterne, den eed aan de Staten Generaal zullen presteren, van noit iets te zullen doen, nogte in die Stad toe te laten, het geene aan haren dienst prejudiciabel zoude konnen zyn, in opzigte van de conservatie van de Stad en van het Garnizoen; en zal uit kragte van den voorsz. eed gehouden zyn, vrye passage te geven aan hare Troupes, wanneer en zo dikmaals als de zelve zullen begeeren, behoudens dat het alvorens verzogt zy, en dat zulks niet is dan voor een matig getal te gelyk; alles volgens het formulier, waar op men overeengekomen is, en het geene in het einde van dit Tractaat geinzereert zal werden.

Artikel VI.

Zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit staat ook toe, dat in de Plaatzen, hier voren geaccordeert aan de Staten Generaal, om daar in haar privaat garnizoen te houwen, zodanige Gouverneurs en Commandanten, en andere Officieren, die den grooten Staf uitmaken, zullen mogen stellen, als zy dienstig oordeelen, op conditien, dat de zelve niet tot laste van zyne Keizerlyke en

Ka-

Katholyke Majesteit zullen zyn, nog van de Steden en Provincien, als alleen van behoorlyke logement en de emolumenten, komende van de Fortificatien; en dat het geen Perzonen zyn die onaangenaam, of suspect zyn by zyne Majesteit, om particuliere redenen daar toe te allegeren.

Artikel VII

Welke Gouverneurs, Commandanten en Officieren, volkomentlyk en privativelyk dependeren en onderworpen zullen zyn alleen aan de ordres en judicature van de Staten Generaal, ten respecte van het geene de defensie, bewaringe, zekerheit, en alle andere militaire zaken van hare Plaatzen betreft; dog zullen de voornoemde Gouverneurs, zoo wel als de Subalterne, gehouden zyn den eed aan zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit te presteren, van de voorschreve Plaatzen getrouwelyk te bewaren voor de Souverainiteit van het Huis van *Oostenryk*, en haar in geen andere zaken in te laten, volgens het Formulier, daar over men overeengekomen is, en het welk aan het einde van dit Tractaat geinzereert zal werden.

Artikel VIII.

De Generaals, zoo in de Steden alwaar garnizoen van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit is, als in die geene die aan de bewaringe van de Troupes van haar Hoog Mogende toevertrouwt zyn, zullen malkanderen wederzyds de gewoonlyke eere bewyzen, volgens haar caracter en de wyze van ieders dienst; en by aldien den Gouverneur Generaal van de *Nederlanden* komt in de Plaatzen aan de bewaringe der Troupes van haar Hoog Mogende toebetrouwt, zal men hem de eere geven, die hy gewoon is te ontfangen in de Plaatzen van de garnizoenen van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, en zal zelfs aldaar het woort mogen geven: alles zonder prejuditie van het zesde Artikel.

En de Gouverneurs, en in haar afzyn de Commandanten, zullen aan den voornoemden Gouverneur generaal kennisse geven van de dispositien door haar gemaakt, voor de zeekerheit en bewaringe van de Plaatzen aan haare voorsorge toebetrouwt, en zullen behoorlyk regard hebben op de verwisselingen, die den Gouverneur generaal oordeelen mogte daar van gedaan te moeten werden.

Artikel IX.

Syne Keizerlyke en Catholyke Majesteit vergunt aan de Troupes van de Staten Generaal over al, daar de zelve in garnizoen zullen zyn, de oeffeninge van de Religie, maar dat in particuliere en bequame Plaatzen, geproportioneert na het getal van het garnisoen, welke de Magistraten zullen aanwyzen, en onderhouden, in ieder Stadt en Plaatze, alwaar reeds geene aangewezen zyn, en op welke Plaatzen men niet zal mogen geven eenig uitterlyk teeken van een Kerk, en zal men van wederzyden scherpelyk belasten aan de Politique en Militaire Officieren, gelyk mede aan de Kerkelyke, en aan allen die het aangaan mag, alle occasie van schandaal en krakeel, welke op het subject van de Religie zoude konnen opkomen, te weeren; en soo wanneer eenig dispuit of zwarigheit zal komen, zal men de zelve wederzyds in vriendschap uit de weg ruimen.

En wat de Religie aangaat, ten opzigte van de Inwoonders van de *Oostenrykſche Nederlanden*, zullen alle dingen zyn en blyven op dien zelven voet, zoo als die waren gedurende de Regeringe van Koning KAREL de tweede, glorieuzer gedagteniſſe.

Artikel X.

Alle Munitien van Oorlog, Artillerie, Wapenen van de Staten Generaal, als mede de Materialen tot de Fortificatien, de Granen in tyden van gebrek, de Vivres om in het Magazyn te leggen, als wanneer apparentie van Oorlog zyn zal, en daarenboven de Lakenen en toeſtel tot Kledinge der Zoldaten, die men zal bewyzen tot dat gebruik te moeten werden geëmployeert, zullen vry paſſeren, zonder eenige regten of tollen te betalen, door middel van Paſporten, die gevordert en toegeſtaan zullen worden op de getekende Specificatien, onder conditie egter, dat zoo op het eerſte Comptoir van zyne Keizerlyke en Katholyke Majeſteit, alwaar de voorſchreve Proviſien, Materialen, Wapenen en Monturen, paſſeren zullen, als op die Plaats alwaar de zelve ontladen zullen moeten werden, de Schepen en andere Voitures na behooren zullen mogen werden geviſiteert, om te beletten dat men daar geen andere Koopmanſchappen onder menge, en om alle fraude en abuis voor te komen, tegen welke het vry zyn zal zoodanige precautien te nemen, als men in vervolg van tyden en by experientie nodig oordeelen zal, zonder dat aan de Gouverneurs en haar Subalternen gepermitteert zal zyn, waar in het ook zoude mogen zyn, het effect van dit Artikel te beletten.

Artikel XI.

De Staten Generaal zullen hare Garnizoenen en de diſpoſitie van de Troupes in de Steden en Plaatzen aan haar bewaringe privativelyk toevertrouwt, mogen veranderen, zoo als de zelve zullen konnen goetvinden, zonder dat men de paſſage der Troupes zal mogen beletten of tegenhouden, die zy van tyd tot tyd daar na toe zullen zenden, of van die geene, die zy daar uit zullen trekken, onder wat pretext het ook zoude mogen wezen; zullen zelfs de voornoemde Troupes, indien de nood zulks zoude vereiſſchen, vermogen te paſſeren door alle de Steden van *Brabant* en *Vlaanderen*, en door het geheele platte Land bruggen te leggen, zoo over het Canaal tuſſchen *Brugge* en *Gent*, als over alle andere Canalen, en over alle Rivieren, die zy op haar routes zullen ontmoeten; onder conditie nogtans, dat het Troupes zullen zyn van een Prince of van een Natie, niet in oorlog zynde met zyne Keizerlyke en Katholyke Majeſteit, nog ſuſpect aan eenig engagement of verbinteniſſe contrarie zyne intereſſen, zoo als hier boven in het vierde Artikel is ter nedergeſtelt, en na dat alvoorens kenniſſe zal gegeven zyn, en verzoek gedaan aan den Gouverneur Generaal der *Nederlanden*, met welke men reguleren zal de routes en andere zaken, door iemand die daar toe Commiſſie van haar Hoog Mogende hebben zal.

Men zal het Reglement, door de Staten Generaal gemaakt op den doortogt der Troupes, obzerveren, zoo als het zelve in haar eigen Land is geobzerveert.

En

En de Staten Generaal zullen de voornoemde verwisselingen van Garnizoen, gelyk mede de noodige dispositien daar toe, tragten te doen op zoodanige wyze dat zulks zy, zoo min als zyn kan, tot laste en incommoditeit van de Inwoonders.

Artikel XII.

Gelyk de gemeene verzekertheit vereischt in tyden van Oorlog, of in een imminent gevaar van Oorlog, dat de Staten Generaal hare Troupes zenden in de Plaatzen, die zig het meeste geexponeert bevinden in perykel van aangetast of overvallen te werden, is tusschen zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit en de Staten Generaal geconvenieert, dat zoo veel van hare Troupes in de voornoemde Plaatzen zullen ingenomen werden, als noodig zyn zoude voor haar defensie, zoo wanneer het geval baarblykelyk komt te exteren, welverstaande dat zulks geschiede met kennisse en concert van den Gouverneur van de *Nederlanden*.

Artikel XIII.

De Staten Generaal zullen op haar eigen kosten vermogen te doen fortificeren de bovengemelde Steden en Plaatzen, het zy met nieuwe Werken, of repareren van de oude, de zelve onderhouden, en in het generaal voorzien met alles het geen zy nodig zullen oordeelen tot hare securiteit, en bescherminge der voornoemde Steden en Plaatzen, behoudens dat zy geen nieuwe Fortificatien zullen mogen aanleggen, zonder alvorens kennisse gegeven te hebben aan den Gouverneur Generaal der *Nederlanden*, en zyn advys en consideratien daar over gehoort te hebben, en zonder dat men die zal mogen brengen tot laste van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, of van het Land, als met toestemminge van zyne Majesteit.

Artikel XIV.

Voor de zekerheit van de communicatie tusschen de *Vereenigde Provintien*, en de Steden en Plaatzen van de Barriere, zal zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit zorg dragen, dat de Brieven en Bodens, zoo ordinaire als extraordinaire, vry zullen mogen passeren, om te gaan en te komen in de Steden en Plaatzen van de Barriere, en door die van de andere Landen, op conditie dat de voornoemde Boden niet zullen vermogen mede te nemen eenige Brieven of Pacquetten der Koopluiden, of andere Particulieren, welke zoo voor de Plaatzen van de Barriere, als voor alle andere Plaatzen zullen moeten bestelt worden uit het Postcomptoir van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit.

Artikel XV.

Wat aangaat de Artillerye, Magazynen en Provisien van Oorlog, die haar Hoog Mogende hebben in de Steden en Plaatzen, die zy aan zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit overgeven, zal het haar vry staan de zelve te vervoeren, zonder eenig belet, en zonder eenige regten of tollen te betalen, zo wel die geene, die zy aldaar zelfs hebben doen brengen, als de Artillerye, getekent met hare Wapenen, in den laatsten oorlog verloren, en die haar anderzints toebehooren, welke zy gevonden zullen hebben in de voornoemde Plaatzen, ten ware dat zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit genegen mogte

wezen

wezen de voorschreve Artillerye en Munitien van Oorlog voor zyne rekeninge te nemen, en met haar Hoog Mogende over een kwam wegens den prys voor de overleveringe der Plaatzen.

Ende wat aangaat de Artillerye en Munitien, die tegenwoordig in de Plaatzen zyn, aan de bewaringe van de Troupes van de Staten Generaal toevertrouwt, zullen in haar bewaringe en directie gelaten werden, volgens de Inventarissen, die wederzyds gemaakt en getekent zullen werden, voor de uitwisselinge der Ratificatien van dit tegenwoordig Tractaat, zonder dat gepermitteert zal zyn de zelve elders te transporteren, als met gemeen consent, en zal den eigendom daar van blyven aan zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, voor zoo veel als 'er in de voornoemde Plaatzen gevonden is, ten tyde van hare cessie en overleveringe.

Artikel XVI.

In gevalle dat de Provincien van de *Oostenrykze Nederlanden* geattaqueert werden, en dat het gebeuren mogt (het geene God verhoede) dat de Legers der Vyanden in *Brabant* indrongen, om aldaar te ageeren, en eene belegeringe te ondernemen van een Plaats in de voornoemde Provincien, of van een van die, welke de Barriere uitmaken, zal het haar Hoog Mogende gepermitteert zyn, met hare Troupes te bezetten, en possessie te nemen van de Steden ende Plaatzen op den *Demer*, van de *Schelde* tot aan de *Maze*, ook aldaar Retrenchementen, Linien en Inundatien te maken, om den verderen voortgang der Vyanden te beletten, zoo veel als de reden van Oorlog zal vereisschen; behoudens, dat alles geschiede met concent van den Gouverneur Generaal van de *Nederlanden*.

Artikel XVII.

Gelyk het by de ervarentheit van den voorgaanden Oorlog blykt, dat, om de Frontieren van de Staten Generaal in *Vlaanderen* in zekerheit te stellen, men verscheide zoo considerable Corpzen van Troupes aldaar heeft moeten laten, dat het Leger daar door zeer wierde verzwakt; om dit inconvenient voor te komen, en om beter in het toekomende de Frontieren te verzekeren, cedeert zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit aan de Staten Generaal zoodanige Forten, en zoo veel Territoir in *Oostenryks Vlaanderen*, grenzende aan hare voorsz. Frontieren, als men van noden zal hebben, om de nodige Inundatien te doen, en om die wel te dekken van de *Schelde* tot aan de Zee toe, op zoodanige Plaatzen alwaar de zelve thans niet volkomen verzeekert zyn, en alwaar dezelve niet zouden konnen zyn door de Inundatien alleenig op de Landen aan de Staten Generaal bereits toebehoorende.

Ten dien einde aggreëert en approbeert zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, dat voor het toekomende de Limiten van de Staten Generaal beginnen zullen, van de Zee tusschen *Blankenburg* en *Heist*, aan die zyde daar geen Duinen zyn, mits dat de zelve aldaar niet zullen doen bouwen, nogte toestaan dat gebouwt werden eenige Dorpen of Huizen by de voorsz. Posten, nog niet zullen dulden eenige establissement van Visschers, nog eenige Sluizen aan de Zee te maken.

En

En beloven daarenboven haar Hoog Mogende, dat, by aldien zy mogten goetvinden eenige Fortificatien aan het Hooft van haar nieuwe Limiten te doen maken, zy zorge zullen dragen de sterkte van den Dyk niet te verminderen, en zullen zig niet alleen belasten met de extraordinaire kosten, die ter occasie van de voornoemde Fortificatien zouden konnen veroorzaakt werden, maar zelfs de Inwoonders van het *Oostenryks Vlaanderen* dedommageren van alle schaden, die zy zouden komen te lyden, by aldien de Zee door de voornoemde Fortificatien eenige Inundatien kwam te maken.

Men zal van de bovengemelde Post een regte Linie trekken op het *Gotewegje*, van waar de Linie loopen zal tot *Heist*; van *Heist* zal die gaan op den *Driehoek* en *Zwarteshuis*, van daar op het Fort *St. Donaas*, welke zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit aan haar Hoog Mogende cedeert in eigendom ende souverainiteit, (mits dat de Deuren van de Sluizen in het voornoemde Fort in tyd van Vreede afgenomen zullen zyn en blyven) en cedeert van gelyken het Terrain, aan het Noorden van de bovengemelde Linie gelegen.

Van het Fort *St. Donaas* zullen de nieuwe Limiten van de Staten Generaal zig uitstrekken tot het Fort *St. Job*, waar van daan men weder zal komen tot de oude, digt by de Stad van *Middelburg*; welke Limiten men volgen zal langs den *Zydlings-Dyk* tot aan die streek, alwaar de *Eekeloze* Watergang en Waterloop in eene Sluis te zamen loopen.

Waar na men volgen zal den *Graaf Jans Dyk* tot het Dorp van *Bouchoute*, (aan de Geinteresseerdens van de Sluizen staat men toe de zelve te stellen, alwaar die van te vooren geweest zyn) ende van *Bouchoute* voorschreve zal men de regte Linie continueren, om weder te komen tot de oude Limiten van de Staten Generaal.

Zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit geeft aan de Staten Generaal ook over in volle en volkomen souverainiteit het Tirritoir gelegen aan de noordzyde van de voorsz. Linie.

En gelyk het tot hare volkomen verzekertheit noodig is, dat de Inundatie vervolgt van *Bouchoute* tot aan het Canaal van 't *Sas van Gent*, langs *Graaf-Jans Dyk*, zal het haar Hoog Mogende in tyde van oorlog gepermitteert zyn de Sluizen, die in de *Graaf-Jans Dyk* en *Sydlings Dyk* zyn, te bezetten, en te doen fortificeren.

Ten opzigte van de Stad van 't *Sas van Gent*, zullen de Limiten uitgestrekt zyn ter distantie van 2000 geometrische Passen, behoudens dat geen Dorpen in die uitgestrektheit begrepen zyn.

En tot conservatie van de beneden *Schelde*, en de communicatie van *Staats Brabant* en *Vlaanderen*, cedeert zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit in volle en volkomen eigendom en Souverainiteit aan de Staten Generaal het Dorp en Polder *den Doel*, als mede de Polders van *St. Anne* en *Ketenisse*.

En gelyk het in tyde van Oorlog tot meerder zeekerheit nodig zyn zal, Inundatien te maken door de Sluysen, tusschen de Forten *Marie* en de *Peerle*, zal zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, zo ras de Barriere geattaqueert of den Oorlog begonnen zal zyn, aan haar Hoog Mog. overgeven de bewaringe van

E het

het Fort de *Peerle*, en die van de Sluysen: Welverstaande dat den Oorlog komende te cesseren, zy die Sluysen en het voorschreve Fort de *Peerle*, weder zullen overgeven aan zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, als mede die gene, die zy in bezit zullen hebben in de *Graaf Jans Dyk* en in de *Zydlings-Dyk*.

De Staaten Generaal zullen in Vredens-tyden geene Inundatien mogen maken, en vermeinende in tyd van Oorlog verobligeert te zyn die te maken, zullen zy preallable kennisse daar van geven aan den Gouverneur Generaal van de *Nederlanden*, en zullen deswegen concerteren met de Generaals der Legers in de *Nederlanden* commandeerende. Belovende daarenboven, dat by aldien ter occasie van overgifte van eenige Sluizen (waar van de Inwoonders van *Oostenryks Vlaanderen* in Vreedenstyd haar vry gebruik behouden zullen) zy eenige schade ofte prejuditie kwamen te lyden, zoo door de Commandanten als door andere militaire Officieren, dat de Staten Generaal aanstonds niet alleen daar in zullen voorzien, maar ook dat zy de Geintresseerden zullen dedommageren.

En vermits men door deze nieuwe situatie der limiten, de Comptoiren tot voorkominge van fraudes zal moeten veranderen, waar by zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit en haar Hoog Mogende egalyk geintresseert zyn, zal men wegens de Plaatzen, tot oprigtinge van de voorschreve Comptoiren, de nadere precautien die men oordeelen zal te moeten nemen, overeenkomen.

Daarenboven is by dit Articul gestipuleert, dat een juste waarderinge voor de Ratificatie van dit jegenwoordig Tractaat gemaakt zal werden van de inkomsten, die den Souverain trekt van de Landen, die bevonden zullen werden aan haar Hoog Mog. door dit Artikul overgegeven te zyn, gelyk mede van dat geene, het welk den Souverain geprofiteert heeft, door de vernieuwinge der Octroyen, op dien voet, zo als de zelve zedert dertig jaren herwaards geaccordeert zyn, om afgetrokken en gedefalqueert te werden op de jaarlyksche subsidie van vyf honderd duyzent rykdaalders.

En de Katholyke Roomsche Religie zal in alle de bovengenoemde gecedeerde Plaatzen geconserveert en gemainteneert zyn, alles op den Voet zo als die actuelyk is geexerceert geweest ten tyde van Koning Karel de twede, glorieusser gedagtenisse, en zullen van gelyke ook alle privilegien van de Inwoonders geconserveert en gemaintineert blyven.

Het Fort *Rodenhuisen* zal geraseert werden, en de differenten, wegens het Canaal van *Brugge*, zullen gelaten werden aan de uitspraak van neutrale Arbiters, wederzyds daar toe te verkiesen. Welverstaande dat, door de overgifte van het Fort *St. Donaes*, die van de Stad van *Sluys* geen meerder regt op het voorschreve Canaal zullen hebben, als voor deze overgifte.

Artikel XVIII.

Zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit cedeert voor eeuwig, in volle en volkomen Souverainiteit en eigendom, aan haar Hoog Mogende de Staten Generaal, in het Overkwartier van *Gelderland*, de Stad *Venlo* met zyn district, en het Fort *St. Michiel*; daarenboven het Fort van *Stevenswaart*, met zyn Territoiren

en district, als mede zoo veel Terrain als nodig zyn zal, om hare Fortificatien aan deze zyde van de *Maze* te vergrooten; en belooft zyne voornoemde Majesteit nooit te zullen doen bouwen, nog toe te laten dat een ander bouwe eenige Fortificatien, onder wat naam het ook zy, op de distantie van een halve myl van de voorschreve Fortresse.

Zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit cedeert daarenboven aan de Staten Generaal het Ampt van *Montfort*, bestaande (uitgezondert de Dorpen *Swalmt* en *Elmt*, die hy aan zig behoud) in de kleine Steden *Nieuwstad* en *d'Egt*, met de volgende Dorpen, te weten, *Obe* en *Lak*, *Roosteren*, *Bragt*, *Besel*, *Belsen*. *Vladerp*, *Postert*, *Berg*, *Lin* en *Montfort*, om door de voornoemde Staten Generaal gepossedeert te werden, op die maniere, zo als zyne Majesteit KAREL de tweede, glorieuser Memorie, de zelve gepossideert en genoten heeft, met de Prefecture, Vlekken, Leenen, Landen, Fondsen, Inkomsten, Renten, Revenues, Tollen, van wat nature die ook mogen zyn, Subsidien, Contributien en Collecten, Leenregten, Domainen, en alle andere gehoorende aan de hier bovengenoemde gecedeerde Plaatzen: alles nogtans buiten prejuditie en behoudens all[illegible] regt, die aan zyne Majesteit den Koning van *Pruissen* zoude mogen competeren: en dat niettegenstaande alle exceptien, pretensien, ofte contradictien, gedaan of nog te doen, om de Staten Generaal in de vredige possessie van de by dit Artikel gecedeerde Plaatzen te ontrusten, alle Pacten, Conventien ofte Dispositien, contrarie aan dit tegenwoordige Artikel, nul zynde en van geender waarden: behoudens dat deze overgifte gedaan werd met deze expresse clauzul, dat de Statuten, oude Gebruiken, en generalyk alle Privilegie, civile en ecclesiastike, zoo ten respecte van de Magistraten en van de Particulieren, als van de Kerken, Conventen, Kloosters, Schoolen, Queekschoolen, Hospitalen, en andere publieke Plaatzen, met alle hare ap- en de-pendentien, gelyk mede het Bisschoplyk regt van den Bisschop van *Roermonde*, en generalyk alles ten regarde van de Regten, Vryheden, Immuniteiten, Bedieningen, Gebruiken, Ceremonien, en de oeffeninge van de Catholyke Religie zal geconzerveert zyn en blyven, zonder eenige veranderinge ofte nieuwigheden te maken, direct ofte indirect, in alle Plaatzen hier boven gecedeert, op die wyze als ten tyde van Koning KAREL de tweede, glorieuzer memorie, en zoo als men zulks wederzyds breder zal uitleggen, by aldien over dit subject eenig dispuit mogte ontstaan: en zullen geen charges van Magistrature of van de Politie mogen gegeven werden, dan aan Perzoonen die van de Catholyke Religie zyn.

Het regt van Collatie der Beneficien, het geene tot nu toe aan den Souverain is, zal van nu af aan behooren aan den Bisschop van *Roermonde*, op conditie dat de voorschreve Beneficien niet zullen mogen gegeven werden, als aan Perzoonen die de Staten Generaal, om particuliere redenen, niet onaangenaam zullen zyn.

Is mede gestipuleert, dat de Staten Generaal niet zullen pretenderen door de overgifte van de Stad *Egt* verkregen te hebben eenig regt van judicature of van appel, ten opzigte van het Cappittel van *Thorn*, of andere Landen van

 het

het Keizerryk, en het zal zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit vry staan, zoodanigen Plaats te nomineren, als hy best oordeelen zal tot de voorschreve judicature of appel.

En vermits de Inwoonders van dat gedeelte van het Overkwartier, het geene komt overgegeven te werden, hare Processen in cas d'appel, niet meer zullen konnen brengen aan het Hof van *Roermonde*, zal het haar Hoog Mogende vry staan een Hof van appel voor hare Onderdanen op te regten, in zodanig een Plaats van de Provincie, als zy daar toe best zullen oordeelen.

Vorders is nog overeengekomen, dat de Regten van inkomen en uitgaan, die langs de *Maze* geheven werden, niet zullen verhoogt nog vermindert werden, in het geheel of ten deelen, als met gemeen consent; van welke regten zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit voor zyn profyt zal trekken die geene, die te *Roermonde* en tot *Navaigne* geheven werden, en de Heeren Staten Generaal die geene, die tot *Venlo* geheven werden.

En gelyk de voorschreve regten op de *Maze* in het generaal, gelyk mede die op de *Schelde* by subsidie geaffecteert zyn tot betalinge van twee distincte renten, te weten, een van tagtig duizent, en een van twintig duizent guldens 's jaars, uit kragte van de Transactie, gepasseert en gesloten den 26. December 1687., met den overleeden Koning van *Engeland* WILLEM de derde, is men geconvenieert, dat haar Hoog Mogende, ter oorzake van de bovengenoemde cessie, aan zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit zullen te gemoet komen in de betalinge der voorschreve renten, en andere schulden, die daar op jaarlyks mogten gehypothequeert zyn, en na proportie van de inkomsten van de inkomende en uitgaande regten, die zy ontfangen zullen; alles volgens de constitutien zelfs der voorschreve renten.

En belangende de schulden en lasten op de Generaliteit van het Overkwartier gemaakt en geconstitueert, zullen de Staten Generaal meede concurreren in de betalinge van de zelve voor hare quote, volgens de proportie gebragt op de matricule van het geheele voornoemde Overkwartier.

Alle Documenten en Papieren, rakende het Overkwartier van *Gelderland*, zullen als voor dezen blyven in de Archiven tot *Roermonde*; maar men is geconvenieert dat een Inventaris of Register zal gemaakt werden door Commissarissen van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, zyne Majesteit van *Pruissen*, en de Heeren Staten Generaal, en zal Copie authenticq van den voorschreven Inventaris gegeven werden aan ieder der drie Magten, om altyd vry acces te hebben tot alle de Papieren en Documenten, die zy zouden mogen noodig hebben, voor dat gedeelte dat de zelve in het Overkwartier van *Gelderland* bezitten, en waar van haar Copie authenticq ter eerster requisitie zal gegeven werden.

Artikel XIX.

In consideratie van de groote kosten en extraordinaris depences, waar aan de Staten Generaal indispensabel gehouden zyn, zoo om het groot getal der Troupes te onderhouden, welke zy door dit jegenwoordig Tractaat verbonden zyn te houden in de Steden, hier vooren genoemt, als om te hulp te komen

men aan de zware lasten, volkomentlyk noodig tot onderhoud en reparatie van de Fortificatien van de voornoemde Plaatzen; en om de zelve te voorzien van Mond- en Oorlogs-Munitien, verbind zig, en belooft zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit jaarlyks aan de Staten Generaal te zullen doen betalen, de somme van vyf hondert en vyftig duisend guldens, Hollands geld, boven de inkomsten van het gedeelte van het Overquartier van *Gelderland*, door zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit aan de Staten Generaal in eigendom gecedeert, by het agtiende Artikel van dit jegenwoordig Tractaat, als mede boven de kosten van Logementen der Troupes, volgens het Reglement in den jare sestien hondert acht en tnegentig gemaakt, zoo als men daar over in het byzonder over een komen zal; welke somme van vyf hondert duizent ryksdaalders, ofte twaalfmaal hondert en vyftig duizent guldens Hollands, zal bevestigt en gehypothequeert zyn, zo als die door dit tegenwoordig Artikel gevestigt en gehypothequeert is, in het generaal op alle de Inkomsten van de Oostenrykse *Nederlanden*, daar onder begrepen de Landen door *Vrankryk* gecedeert, en specialyk op de beste en liquidste Inkomsten van de Provincien van *Brabant* en van *Vlaanderen*, en op die van het Land, Steden en Castelenien en Dependentien, door *Vrankryk* gecedeert, zoo als men omstandiger geconvenieert is door een separaat Artikel, zoo wel wegens het hypotheecq, als wegens de middelen en termen om die te heffen.

Regale, Justitie, en Finantie blyven en behouden zullen haar geheel en volko-

men effect, volgens den inhoude der voorsz. Acten, en gewezen Zententien; alles op den zelven voet, als of de zelve door den wettigen Zouverain van het Land, en onder zyn Gouvernement gemaakt waren geweest.

Artikel XXI.

Alle het geene in het voorgaande Artikel begrepen is, zal ook geobserveert, geratificeert en gemaintineert werden van de kant van zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit, ten regarde van het Overquartier van *Gelderland*, en van de Landen van *Vrankryk* geconquesteert, (waar van Koning Karel de tweede, glorieuser memorie, by zyn overlyden niet in possessie was) ten respecte van alle de dispositien, gemaakt in den naam en van wegen de Staten Generaal der Vereenigde *Provintien*.

Ende wat de Beneficien en Kerkelyke waardigheden aangaat, de gene die daar mede zyn voorsien geweest, en die haar in de possessie bevinden, zullen niet mogen werden afgezet, en die gene die nog niet in de possessie zyn, zullen daar in gestelt werden, zonder datmen daar tegen zal vermogen eenige oppositie te doen, als by wege en volgens de ordre van de Justitie, vermogens de Wetten en gewoontens van het Land.

Artikel XXII.

Zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit erkent en belooft de Obligatien te voldoen, die van wegen zyne Katholyke Majesteit Karel de twede, glorieuser memorie, gepasseert zyn, tot opneminge van het geld, het welk haar Hoog Mog. voor zyne voornoemde Majesteit hebben doen negotiereen, waar van de Lyste aan het einde van dit Artikel gevoegt is; en alzoo men aan de Staten Generaal nog niet overgegeven heeft de Obligatien van de Staten der *Spaansche Nederlanden*, ter zomme van 290000 guldens 's Jaars, door haar te fourneren tot betalinge van de interessen en remboursement van een Capitaal van 1400000 guldens, op interest geligt in het Jaar 1698, om gebruikt te werden tot noodzakelykheden der Frontieren van de voorschreve *Spaansche Nederlanden*, en van vier Jaren interest, belopende de zomme van 224000 guldens, waar mede het voorsz. Capitaal van 1400000 guldens is verhoogt, welke Obligatien den voornoemden Koning KAREL de tweede, glorieuser memorie, belooft had te doen overleveren, zonder dat zulks geschied is: zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit belooft by dezen, door de Staten van de Provincien van de voorschreve *Nederlanden*, de Obligatien te doen passeren, en de zelve aanstonds daar na te doen leveren aan de voornoemde Staten Generaal, conform den inhoud van de voorschreve Obligatien van zyne Katholyke Majesteit, van den 30. May 1698, op de eerste convocatie der Staten, of ten langsten binnen twee maanden, na de uitwisseling van dit Tractaat.

Memorie van de Negociatien, gedaan ter requisitie van zyne Koninglyke Majesteit KAREL de tweede, glorieuser gedagtenisse.

DE eerste Negotiatie is geweest van 1575000 guldens, op de inkomende en uitgaande Regten van het Fort *Marie*, tot vyf ten hondert, gedaan by Acte van den 13 December 1690. - - - 1575000

De tweede is geweest van 525000 guldens, tot vyf ten hondert, op de zelve Fonds geligt, by Acte van den 21 Maart 1691. 525000

De derde is geweest van 567000 guldens, tegens vyf ten hondert, op de Inkomsten van het Overkwartier van *Gelderland*, gedaan by Acte van den 15 January 1692. - - - 567000

De vierde en vyfde Negotiatien van 500000 guldens, en van 200000 guldens zyn gedaan, conform twee Actens, van den 4. en 22. Mey 1693. op de Inkomende en Uitgaande Regten van het Fort de *Marie*, tegen zes ten hondert. - - - - 700000

De zesde is geweest van 665000 guldens, op de zelve Fonds tot vyf ten hondert, geligt by Acte van den 11. April 1695. - 665000

De zevende is geweest van 1440000 guldens, op de zelve Fonds tot vyf ten hondert, geligt by Acte van den 24 November 1695. 1440000

De agtste, negende en tiende, ter zomme van 400000, van 100000, en van 300000 guldens, zyn geligt geweest by Actens van den 10 December 1695, van den 12 September 1696, en van den 6 Maart 1697, tot vyf ten hondert, op de Inkomsten van de Provincie van *Namen*, en by subsidie op de Inkomsten van de *Marie*, en de Domeinen van de Provincie van *Luxemburg*, bedragende te zamen - - 800000

De elfde zomme van 500000 guldens, is geligt by Acte van den 30 April 1696. tot zes ten honderd, op de inkomsten van de Prevosté van *Mons* - - - - - - 500000

De twaalfde zomme van 1400000 guldens, tegens vier ten hondert, is geligt geweest op de subsidien van de Provincien van de *Nederlanden*, op de remises van *Spagne*, en by subsidie op de Inkomsten van de *Marie*, item nog 224000 guldens, voor vier Jaren interest van het Capitaal, conform den teneur van de Obligatie van den 30. Mey, 1698. bedragende dus in het geheel - - - - 1624000

Artikel XXIII.

Van gelyken erkent, approbeert en confirmeert zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit alle de ligtinge van geld, (waar van de Lyste aan het einde van dit Artikel is gevoegt) welke men genoodzaakt geweest is te doen, tot betalinge van zeer veel indispensable noodzakelykheden tot conservatie van de *Spaansche Nederlanden*, en tot het onderhoud van de Troupes van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, gedurende het provisioneel Gouvernement van *Groot-Brittannien* en de Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, en gedaan door haar Hoog Mogende, met concert van zyne Majesteit van *Groot-Brittannien*, belovende

belovende zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit de zelve te voldoen, en de voorschreve Negotiatien wettelyk te doen registreren ter Kameren van Finanantien en Rekeningen, en daar van Acte in forma te doen leveren aan haar Hoog Mogende, en het capitaal en interest te doen betalen uit de fondsen en hypothequen, zoo principale als subsidiaire, ten dien einde geaffecteert: zonder dat zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit zal vermogen eenige veranderinge toe te brengen, ten zy met toestemminge van de Staten Generaal, in de directie of administratie van de hypotheecquen, op welke de negotiatien gedaan zyn, maar dat hy die laten zal aan haar Hoog. Mog. conform den teneur van de Obligatien: en by aldien de fondsen niet suffisant genoeg zoude zyn, zal het geene hier aan manqueren zal gesuppleert werden door de Staten van de voorschreve *Oostenrykshe Provintien*.

Memorie van Negotiatien, gedaan geduurende het provisioneel Gouvernement van zyne Brittannische *Majesteit, en haar Hoog Mog. in de* Nederlanden.

IN den jaare 1707. zyn geligt 300000 guldens tot vyf ten honderd, op de Posterye, en gedestineert om aan den Koning na *Barcelona* te werden gezonden. Nog 400000 guldens tot vyf ten hondert, op de inkomende ende uitgaande regten in *Vlaanderen*, gedestineert tot noodzakelykheden in de *Nederlanden*. De Interesten van de voorschreve 400000 guldens zyn geaffigneert geweest op de Posteryen. - 700000

In de maand van February van den jare 1709. zyn geligt geweest 250000 guldens, tot vyf ten honderd, op de regten van de *Marie*, tot onderhoud van de Keizerlyke ende Paltzische Troupes - 250000

In de maand van Mey 1709. is geligt geweest een somme van 500000 guldens, tot vyf ten honderd, op de zelve conditien, fondse, en tot het zelve gebruik - - - - - 500000

In de maand van Augustus is nog geligt een somme van 100000 guldens, tot vyf ten honderd, op de zelve conditien, fondsen, en tot het zelve gebruik - - - - 100000

In den jare 1710. is genegotieert geweest een somme van 300000 guldens tot zes ten honderd, op de inkomsten van de Posterye, om de kosten van de Keizerlyke Paltzische Troupes, in dienste van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit te helpen dragen - - - 300000

Item, op de regten van Inkomen en uitgaan in *Vlaanderen* een somme van 400000 guldens, om te subvenieren aan de onkosten van de Keizerlyke Troupes, tot zes ten honderd, te weten, vyf ten honderd, te vinden op de regten in *Vlaanderen*, en een ten honderd op de Inkomste van de Marie - - - - - - 400000

Nog op de zelve fonds, ende tot zes ten honderd, te weten, vyf ten honderd op de inkomende en uitgaande regten in *Vlaanderen*, en een ten honderd

honderd op de Inkomsten van de Marie, een somme van 300000 guldens, om de kosten van de Keizerlyke Troupes te hulp te komen 300000

Nog op de zelve fonds, en tot zes ten honderd, te weten, vyf ten honderd op de inkomende en uitgaande regten in *Vlaanderen*, en een ten honderd op de Inkomsten van de Marie, een somme van 340625 guldens, om de kosten van de Keizerlyke Troupes te helpen dragen 340625

Nog op de Inkomsten van de Marie, tot vyf ten honderd, een somme van 300000 guldens, om de kosten van de Keizerlyke Troupes te hulp te komen - - - - - - 300000

In de Maant van Maart 1711., is geligt geweest een somme van 300000 guldens, tegens zes ten honderd, op de inkomsten der Posterye, om de kosten van de Keizerlyke Troupes te helpen dragen 300000

In de maand December 1712. is op de Marie genegotieert geweest 228330 guldens, tot vyf ten honderd, tot voorzieninge der noodzakelykheden van *Mons*, *St. Gelain* en *Ath* - - - 228330

Makende deze voorschreve ligtingen in het geheel de zomme van 4618950 guldens. Welkers employ, zoo wel als van de zomme van 550000 guldens, die de Ontfangers van de inkomende en uitgaande regten in *Vlaanderen*, in Wisselbrieven aan de Staten Generaal gefourneert hebben in den Jare 1710: van 100000 guldens, die zy ontfangen hebben van den Ontfanger der Mediänates, en van 500000 guldens, *salvo errore calculi*, die zy ontfangen hebben van de derde Kamer van den Raad van *Vlaanderen*, is geverifieert geweest aan den Minister Plenipotentiaris van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, zoo als dat veel particulierder geexpliceert is door zyne declaratie, gestelt onder den Staat van Negotiatien en gefourneert geld, en van het gebruik der voorschreve Penningen, op den zelven dag getekent.

Artikel XXIV.

Men zal, zoo ras zyn kan, procederen tot de liquidatie van de interesten en van het capitaal der beleningen, in twee voorgaande Artikelen gemeld, in welke liquidatie tot laste van haar Hoog Mogende niets zal gebragt worden, als al dat geene dat effectivelyk en reëlyk betaalt zal bevonden worden, uit kragte van de voorschreve Obligatien, en zonder dat men van de zyde van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit tegens de betalinge van de voorsz. interesten zal konnen maken eenige difficulteit, ofte pretensie van rabat ofte diminutie, ter oorzaake van geen possessie der Hypotheequen, confiscatien in tyden van Oorlog, depravatie der Hypotheequen, ter zaake van verminderinge der inkomende en uitgaande regten, of eenig ander oorzaak of pretext.

En zonder dat men, ter zaake van deze liquidatie, van wegen zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit zal vermogen de betaling op te houden, voor de wederkryginge der interesten en termynen van rembourssement, waar in zal gecontinueert werden conform de conditien en Obligatien vervat, tot dat het blyken zal, dat alle de beleeningen en interesten van dien, volkomen voldaan

en wederom gegeven zullen zyn; waar na de Hypotheequen wettelyk zullen ontlast en gerestitueert werden.

Artikel XXV.

Wyders zyn by dit tegenwoordige Artikel geratificeert en geconfirmeert de Contracten van het Brood, Wagens en Vourage, der Keizerlyke en Paltzische Troupes, gemaakt door de Ministers der twee Magten tot *Brussel*, of door den Raad van Staten, gecommitteert tot het Gouvernement der *Nederlanden*, ter requisitie der voornoemde Ministers; en zyn ook van gelyke geconfirmeert en geratificeert alle de betalinge reets op dat subject gedaan, door den Raad der Finantien, en de ordres door den voornoemden Raad gegeven, om het restant van het geene schuldig is voor het voorsz. Brood, Vourage en Wagens, te assigneeren op de regten van Encrescence van de vier Specien, in gevolge van de Requisitien van den Raad van State, zonder dat de voorsz. regten van Encrescence mogen gediverteert werden tot andere gebruiken, onder wat pretext het ook zoude mogen zyn, vooren aleer dat de Aannemers die het voorsz. Brood, Vourage en Wagens, gelevert hebben, volkomen voldaan zyn, volgens den inhoude van haar Contract; in gevolge van de requisitien der Ministers der twee Mogentheden, en van de ordres van den Raad van State, en van die van de Finantien.

Artikel XXVI.

Belangende de Commercie, is men over een gekomen, dat de Schepen, Koopmanschappen en Waren, komende uit *Groot-Brittannien*, en uit de *Vereenigde Provincien*, in de *Oostenryksche Nederlanden* inkomende, zoo wel als de Schepen, Koopmanschappen en Waren, uitgaande uit de voornoemde *Nederlanden*, na *Groot Brittannien*, en na de *Vereenigde Provincien*, geene regten van inkomen en uitgaan zullen betalen, als op dien zelven voet, zoo als men de zelve jegenwoordig heft, en particulierlyk zodanige, als die voor de tekeninge van dit tegenwoordig Tractaat gereguleert geweest zyn, volgens de requisitie aan den Raad van State tot *Brussel* gedaan, door de Ministers der twee Mogentheden, in dato den 6. November, en dat alles zoo blyven continueren en subsisteren zal, generalyk op den voornoemden voet, zonder dat men eenige veranderinge, vernieuwinge, verminderinge of vermeerderinge daar in zal mogen maken, onder wat pretext het ook zoude mogen zyn, tot dat zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, zyne *Brittannische* Majesteit, en de Heeren Staten Generaal anders zullen over een komen, door een Tractaat van Commercie te maken, zoo ras als mogelyk zyn zal; blyvende voor de rest de Commercie, en alles het geene daar van dependeert tusschen de Onderdanen van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit in de *Oostenryksche Nederlanden*, en die van de *Vereenigde Provincien* in het geheel en ten deelen op den gestabilieerden voet, en op de maniere begrepen in de Articulen van het Tractaat, gesloten tot *Munster*, den 30. January 1648., tusschen zyne Majesteit den Koning PHILIPPUS de Vierde, glorieuzer memorie, ende de voornoemde Heeren Staten Generaal, rakende de Commercie, welke Artikelen voor dit jegenwoordig Tractaat komen geconfirmeert te werden.

Artikel

Artikel XXVII.

Dat de Fortificatien, en alle de Werken van de Citadelle van *Luyk*, gelyk mede die van het Kasteel van *Huy*, met alle Forten en Werken zullen geraseert en gedemolieert werden, zonder dat de zelve ooit weder herbouwt of hersteld mogen werden; welverstaande dat de voorsz. demolitie zal gedaan werden op kosten van de Staten en het Land van *Luyk*, aan wien de Materialen zullen blyven, om verkogt en elders vervoert te werden; alles volgens de ordres, en onder de directie van de Staten General, die ten dien einde bekwame Perzoonen zullen zenden, om de directie der voornoemde demolitien te hebben, waar aan men zal beginnen te arbeiden immediaat na de teekeninge van dit tegenwoordig Tractaat, en die men zal eindigen binnen drie maanden, ofte eerder zo zulks doenlyk is; en dat ondertusschen de Garnisoenen van de Staten Generaal uit de voornoemde Plaatzen niet zullen werden getrokken, voor dat de demolitie gedaan zy.

Artikel XXVIII.

En, tot beter verzekering en executie van dit jegenwoordig Tractaat, belooft ende verbind zig zyne *Brittannische* Majesteit het zelve te confirmeren en te garanderen in alle zyne deelen en Artikelen, gelyk hy het zelve confirmeert en garandeert by dezen.

Artikel XXIX.

Dit tegenwoordig Tractaat zal door zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, door zyne *Brittannische* Majesteit, en door de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Provintien*, geratificeert en geapprobeert werden, en de Brieven van ratificatie zullen binnen den tyd van zes weken overgelevert werden, of eerder, indien het doenlyk is, te rekenen van den dag der tekeninge.

Tot bevestiging van het geene voorschreve is, hebben wy gevolmagtigde Ministers van zyne *Brittannische* Majesteit, ende van de Heeren Staten Generaal, uit kragte van onze respective Volmagten, in bovengemelde namen deze jegenwoordigen met onze ordinaire hand-tekeningen ondertekent, en op de zelve doen drukken de Cachetten van onze Wapenen.

Gedaan tot *Antwerpen* den vyftienden November 1715.

Getekent,

L. C. van Kinigsegg. (L.S.)

W. Cadogan. (L.S.)

B. v. Dussen. (L.S.)

Graaf van Rechteren. (L.S.)

S. L. Gockinga. (L.S.)

Adr. van Borssele tot Geldermalsen. (L.S.)

SEPARAAT ARTIKEL.

GElyk in het negentiende Artikel van het Tractaat van Barriere voor de Staten Generaal de *Vereenigde Provintien*, in de *Oostenryksche Nederlanden*, dezen 15. November 1715. gesloten, tusschen zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, zyne *Brittannische* Majesteit, en de voornoemde Heeren Staaten Generaal, men geconvenieert is, zig veel omstandiger te expliceeren op het subject der hypothequen, en de middelen om de subsidie, hier voren gemeld, te bekomen, door een Separaat Artikel, zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit om de betalinge van de voorschreve subsidie van 500000 ryksdaalders, of 1250000 guldens, Hollands geld, jaarlyks geaccordeert en belooft by het voorschreve Artikel, zoo veel te meer te verzekeren en te faciliteren, assigneert specialyk op de Plaatzen, Steden, Castelenyen en Dependentien door *Vrankryk* gecedeert, jaarlyks een zomme van 610000 guldens, Hollands geld, volgens de onderstaande Repartitie, namentlyk:

Op de Stad *Doornik* - - - - -	55000
Op de Castelenye van *Doornik*, gezegt het *Doorniksche* -	25000
Op de Stad en Roede van *Meenen* - - - -	90000
En op het gedeelte van *West Vlaanderen*, dat door *Vrankryk* gecedeert is, te verdeelen over de Steden, Castelenyen en Dependentien, volgens het Transport van *Vlaanderen* - -	440000
En het resterende, op de subsidien van de Provintie van *Braband* een derde, uitmakende een zomme van - -	213333⅓
En op die van de Provincie van *Vlaanderen* twee derde, uitmakende een zomme van - - - - -	426666⅔

makende de voorschreve respective zommen te zamen, de bovenstaande totale zomme van 500000 ryksdaalders, ofte 1250000 guldens. Hollands geld.

De portie van de Provintie van *Braband* is geassigneert op het contingent van de zeven Quartieren van *Antwerpen*, en de andere Districten van *Braband* in de subsidien van die Provincie; en de portie van de Provincie van *Vlaanderen* op het contingent van het Land van *Waas*, daar onder begrepen *Beveren*, het Land van *Oudenborg*, het Vrye van *Brugge*. het Land van *Aelst*, en van de Stad en Lande van *Dendermonde*, in de subsidie van die Provincie.

En om de reguliere betalinge der voorsz. respective zommen zo veel te meer te verzeekeren, belooft en verbind zig zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, dat de betalinge van drie tot drie maanden zal geschieden, te beginnen van den dag van de teekeninge van dit tegenwoordig Tractaat, te betalen op het verval van den termyn, en by gebrek van de voorsz. betalinge op het einde der voorsz. drie maanden, zo ordonneert zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit van nu af aan en door dit Tractaat, aan de Staten van de Provincien, en Departementen, en de Ontfangers der subsidien, zoo ordinaris als extraordinaris, gelyk mede van zyne Regten en Domeinen, waar uit de betalinge

talinge geschieden moet, conform de bovenstaande repartitie, dat zy uit kragte van dit Artikel, en op een Copie van dien, geduriglyk zullen hebben te betalen op yder vervaldag, en zonder uitstel, aan den Ontfanger Generaal van de voornoemde Staten Generaal, of aan zyne Ordres, de zomme hier boven gemarqueert, en zonder andere ordre of assignatie af te wagten, moetende dit Artikel haar dienen tot ordre en assignatien, zoo voor nu, als voor het toekomende; en zal de voorsz. betalinge haar in rekening geleden werden, tot laste van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, gelyk of het door hem zelfs gedaan was.

By gebrek van dien, of wel by aldien de voornoemde Staten met de nodige promptitude de subsidien niet en accordeerden, zullen de Staten Generaal vermogen te procedeeren tot middelen van constrainte en executie, en zelfs by middel van feyten tegens de Ontfangers, Staten en Domeinen van de voorsz. Provincien en Departementen, welke zyne Keizerlyke Majesteit daar in onderwerpt, uit kragte van dit Artikel, alles zonder prejuditie van het regt van haar Hoog-Mogende op de andere revenues van den Souverain, boven de subsidien der Provincien, gelyk zyn de regten van inkomen en uitgaan, Imposten, Tailles, Tollen, ende andere Domeinen.

Daarenboven is men over een gekomen, dat de betalinge der voorsz. subsidie niet zal kunnen uitgestelt werden, nog minder gerefuseert, onder pretext van compensatien, liquidatien, of andere pretensien, van wat name, ofte nature die ook zoude mogen wezen.

En zal dit separaat Artikel de zelve kragt hebben, als het voorschreve Tractaat van Barriere zelfs, en alles, als of het van woord tot woord daar in geinsereert was geweest, en zal binnen de zelve tyd geratificeert werden als dat Tractaat.

Tot bevestiging van het geene voorsz. is, hebben wy gevolmagtigde Ministers van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, van zyne *Brittannische* Majesteit, ende van de Heeren Staten Generaal, dit tegenwoordig Artikel ondertekent, en daar op doen drukken de Cachetten van onze Wapenen.

Gedaan tot *Antwerpen* den 15 November 1715.

Getekent,

L. C. van Kinigsegg. (L. S.)

W. Cadogan. (L.S.)

B. v Dussen (L.S.)
Graaf van Rechteren. (L. S.)
S. L. Gockinga. (L. S.)
Adr. van Borssele tot Geldermalsen. (L. S.)

1716. *January.* Nog heeft men in onze voorgaande Mercurius aangetekent, dat den Keurvorst van *Keulen* zig niet had ontzien, om de Militie van den Staat der *Vereenigde Nederlanden*, op een smadelyke wyze, in de Stad *Bon* te verrassen, en die Vesting door zyne Troupen te doen bezetten. Dit stout bestaan was door haar Hoog Mog. zo euvel genomen, datze daar over aan den Keizer doen klagen, en wyders op de Ryks Vergadering te *Regensburg* voldoening begeert hadden; zullende het welgemelde haar Hoog Mog. in der tyd aan geene middelen ontbreeken, om dezen *Keurkeulsen* Myterdrager, wiens gedrag altoos aanstotelyk voor hare Republyk geweest zy, eens regtvaardig te betalen.

In het begin van 't gepasseerde Jaar had een ongemeene watervloed veel schade aan de Ingezetenen der *Vereenigde Nederlanden* toegebragt, en waar by nog was blyven aanhouden de groote sterfte onder de Runder-beesten, strekkende tot verarming van duizenden Laboureuze Boere huisgezinnen, en schade der gene, wiens Landeryen zy in huur hadden. Voor het overige bevondmen zig in een gewenschten staat omtrent den Koophandel ter Zee en te Land; die wy wenschen, door het blyven stand houden van de Vrede, dat jaarlyks nog florizanter werden mag.

JANUARY.

WEST-INDIEN. ZELDEN komt ons schryfwaardige Stoffe, rakende *Oost-* of *West-Indiën*, aan de hand. Nu hadmen berigt gekregen uit *Nieuw Jork*, gelegen in *West-Indiën*, door een Brief gedagtekent 14. November 1715. wegens den slegten toestand der Zaken in de *Groot-Brittannische* Colonie *Carolina*; van waar men deze tyding te *Nieuwjork*, door zekeren Kapitein van het *Engelsch* Schip de Valour, ten anker leggende

voor

voor *Karelsstad*, in zyn Brief van den 21. July 1715. had verstaan. 1716. *January*

HEt ongeluk van eenen Indiaansen Kryg, heeft my onvermoedelyk herwaards gebragt, tot verkwikking van deze Colonie, welke ik in de uiterste nood gevonden heb, door gebrek aan Wapenen en Amunitie van Oorlog, om zig te kunnen verweeren tegens een talloos gespuis van Heidenen.

Den 30. der verleede Maand zeilde ik van *Viginien*, dog ik kwam hier niet voor gisteren, hebbende veele stormen uitgestaan, verscheide stengen verloren, en aan het touw-werk veel schade gehad. Ik ben de eerste egter geweest, die, zedert den Kryg, de arme Ingezeetenen tot hulp gekomen is. Het volk was ten einde raad, hebbende byna geen kruit nog loot meer, en niet anders te gemoet ziende als eene zeekere dood. Het smert my, U te verhalen, in wat droevigen staat *Zuid-Corolina* nu gebragt is; een Land, 't welk voor dezen Indiaansen Oorlog in eenen zeer bloeijenden staat was, en misschien in welvaard binnen weinige jaren uitgemunt zond hebben, boven alle de Colonien in deze Gewesten: Maar nu zyn de Ingezeetenen tot die engte gebragt, dat zy maar eenige kleine bezettingen kunnen houden in de Plaatzen van de Rivier *Santie* af, tot aan de Rivier *Cambabée*, om alleenlyk de stroperyen van de Vyanden te beletten, die alles, wat zy in haren weg vinden, vernielen, en zodanige onmenschelyke wreedheden aan de *Engelschen* pleegen, dat het schandelyk is de byzonderheden daar van op 't papier te stellen.

In deze gesteldheit verzamelde de Gouverneur Craven alle de Troupen die hy byeen brengen kon, en trok daar mede aanstonds na de kant van de Stad *Yamsey*, om regt te onderstaan welke bezwaarnissen de Indianen hadden, en om die, zo het mogelyk was, weg te nemen; maar op den marsch verstaan hebbende, dat die Barbaren nergens anders op toeleidden, als op moorden en plunderen, verhaasten hy zynen togt, met voorneemen om hen aan te tasten, en op hare Hoofdquartieren te vallen.

Onze Luiden waren maar 200 mannen sterk, die, ontrent 16. mylen van de Stad *Yamsey* genaderd zynde, des nagts in eene groote Savana, aan de zyde van een bosch, gingen campeeren; uit welk bosch zy den volgenden morgen, met het aanbreeken van den dag, begroet wierden met de Musquettery van 500 Indianen, die zig daar in een hinderlaag gezet hadden De Gouverneur schaarde zyn volk aanstonds in slagordre, en wierd met hen handgemeen. Het gevegt duurde byna een uur lang, en toen weeken de Vyanden, met verlies van zeer veel volk, en eenige van hare voornaamste Aanvoerders, daar onder de Neef van een van hare Koningen.

De *Engelze* Gouverneur was insgelyks genoodzaakt zig te rug te begeven, by gebrek van Lootzen, om zyn Volk over de Rivier van *Cambabée* te brengen, die de *Indianen* schielyk overzwommen, en zo ontvlugteden. De Gouverneur kwam daar op te *Karels-Stad* te rug, en zond aanstonds eenen Expressen te water na Noorder-*Carolina*, met brieven aan de Gouverneurs van die Colonie en van *Virginien*, met zeer ernstig verzoek aan den laatsten, om hem ten eersten met Wapenen en Amunitie van Oorlog by te springen.

De

1716.
January

De Regeering van *Karelsstad* zond by deze gelegentheit naar *Engeland* ook over een Adres aan den Koning, luidende aldus.

Met believen van uwe Majesteit.

ZO haast de aangename tyding van Uwe gelukkige komst tot de Keizerlyke Kroon van *Groot-Brittannien, Vrankryk* en *Ierland*, tot ons gebragt was, namen wy, Uwe getrouwe Onderdanen in deze afgeleege Oorden van U Gebied, de vryheit, om Uwe zeer geheiligde Majesteit over dat gezegent voorval te begroeten, en om ter zelver tyd aan U, onze gedugte Vorst, te kennen te geven de grote benauwtheit, waar in wy zyn gebragt door een barbarizen en onmenschelyken Kryg der *Indianen*, besloten en voortgezet door een algemeene Zamenzweering van die Natien, dewelke, ter oorzake van hare grote meerderheit voor ons al te magtig zynde, wy genooddwangt zyn, om U, groote Koning, die naast God alleen ons kan ondersteunen, te smeeken, om deeze bedroefde Provintie met zulken getal van volk, als U Majesteit het in zyne groote wysheit oorbaar zal vinden, te versterken; door dien de vyanden ons door dezen Oorlog zeer hebben gedrukt, en een groot gedeelte van deeze Provintie verwoest en vernielt, zyn wy in de uiterste benaauwtheit gebragt, en vreezende dat, indien zy dus voortgaan, zy in korten tyd alle de Inwoonders uitroeijen zullen; en overtuigt zynde, dat de Heeren Eigenaars niet in staat zyn om ons in een Oorlog van dezen aard te ondersteunen, zo begeven wy, de Gemeentens van het Huis der Vergadering alhier, ons zelven onder U Majesteits onmiddelyke bescherming, onder wiens Vleugelen alleen wy bewaart en gekoestert kunnen worden. En daarom smeeken wy Uwe uitmuntende Majesteit vieriglyk, ons ootmoedig verzoek toe te staan, dat deze eens gebloeit hebbende Provintie volstrektelyk onder U Majesteits zorg en Regeering mag zyn, 't welk wy verzekert zyn, dat van groot nut en gevolg zal wezen, tot behoudenis van de byleggende Colonien, en tot vermeerdering van U Majesteits inkomsten. Wy wenschen Uwe Majesteit toe eene langdurige en gelukkige Regeering, en dat 'er nooit een van U Koninglyk Geslagt ontbreeke, om den *Britschen* Throon te bekleeden.

TURKYEN.

HET was den 4 November des jongst gepasseerden Jaars, wanneer men den Primo Vizir, met zyn overwinnend Leger, uit *Morea* voor *Adrianopolen* te rug verschynen, en van daar, nevens den Sultan, den 2. December zyne publyke Intrede binnen *Konstantinopolen* doen zag; en kwam daar op den 9. de geheele *Turkze* Vloot mede behouden in de Haven. Wyl het nu de Ottomannen, in hare Veldtogt tegens de *Venetianen*, byzonder voordeelig was gelukt, zo wierd opentlyk afgekondigt, om deswegens tien dagen en nagten naar malkander

publyke

publyke Vreugde-teekenen te bedryven, strekkende dit bevel zig uit 1716.
tot alle uitheemse Natien, en zelf tot de Ministers van Christen Mo- *January*
gentheden binnen Konstantinopolen rezideerende; welke laatstgemelde men ook verpligte, om den primo Vizir, over zyne gelukkige progressen te gaan Complimenteeren.

Den Sultan, willende zyn voorspoed nog verder pousseeren, deed een grooten Raad of Divan houden, hebbende daar toe ontboden verscheide Bassas, en zelf den *Tartarischen* Han, om de beste maatregels te nemen, welke verder in't werk gesteld diende. In dezen Raad wierd gehandeld, eerstelyk over de Pointen, die den *Roomsch* Keizer aan de *Porte* had doen voorstellen, dog deze Pointen lietmen, onder veelerhande frivole voorwendzels, onbeantwoord; ten tweeden, over den tegenwoordigen toestand der *Poolsche* Zaken, en in 't byzonder wat vermogen den Czäar van *Muscovien* had, om *Azof* aan te tasten, vermits hy op de *Tânais* veel schepen Equipeerde, tot herwinning van die Considerable Plaats; ten derden, over de Staat der *Venetianen*, des Keizers, van den Paus, en voorts van alle andere Potentaten, die de Republyk van *Venetien* slegts eenige hulpe konde toebrengen. Naar dat den Raad alles rypelyk overwogen had, zo wierd ten laatsten van de hand gewezen de ingebragte redenen, dienende tot stremming van den Oorlog, en in tegendeel de bevelen, om met de Krygs-toerustingen voort te varen, nog nader aangedrongen; moetende de Scheepsmagt, welke *Konstaminopolen* alleen zoude in Zee brengen, vergroot werden met nog agt kloeke ingekogte Koopvaarders, en vier nieuwe op stapel staande Sultanen; gelyk zy ook de Land-magt zo kragtig vermeerderde, als of men daar mede de geheele Christen Waerelt dagt te overweldigen, en welk verschrikkelyk Leger in 't begin van de maand Maart omtrent *Adrianopolen* moést marschvaardig zyn.

Men zag te *Konstantinopolen*, met zeer veel droefheit, wel 70000 menschen, door de Turken in *Morea* en andere veroverde Plaatzen der *Venetianen* gevangen genomen, gelyk als beesten ter markt brengen, en voor zeer geringe pryzen verkopen, mitsgaders de Janitzaren met den ryken buit dezer ongelukkige pronken; hebbende den groot Vizer, na de verovering van *Napoli di Romania*, doen uitroepen, (O gruwelyke daad!) *dat alle die eenige gevangens voor hem brengen, en het hoofd in zyne tegenwoordigheit afslaan zoude, voor yder 30. Stukken van Agten konde genieten.* Dit beklaaglyk sterflot viel meer dan duizent on-

 nozele

1716. January. nozele menschen te beurt, en 't welk den voormelden tiran met zeer veel vermaak durfde aanschouwen, gevende aan den beul of uitvoerder telkens den daar toe gestelden Loon: Hier tegens had den Gouverneur van *Konstantinopolen*, op bevel van 't Hof, een nauw onderzoek moeten doen na zodanige Turken of Christenen, geboortig uit *Morea*, die in den voorgaanden Oorlog van daar gevlugt, en Inwoonders te *Konstantinopolen* geworden waren; welke nu gedwongen wierden weder derwaards te gaan wonen, om het Eiland te bevolken, met belofte van in hare Huizen, Goederen, of Landeryen, herstelt te zullen werden.

Onder de Rykdommen en veelerhande Zeldzaamheden, die de Turken in de jongste Veldtogt de *Venetianen* ontweldigt hadden, bevond men een groot Wonderstuk van de Natuur, uit het Eiland *Cyprus* mede gebragt: bestaande in twee levendige Meisjes, op een vreemde wyze zamen gehegt; zynde tien jaren oud, en beide lighamen geheel en volkomen, dog de voor-hoofden zo vast aan een, datze malkander gestadig mosten aankyken, en ter nauwer nood het gezigt ter zyden konde drayen, om dat de enge aanwas der voorhoofden gantsch geene beweging van hals of schouders toeliet.

POLEN. ZEDERT dat Koning Augustus den Scepter van *Polen* aanvaarde, zo had men het misnoegen des Adels over veelerhande gevallen klaarlyk bespeurt; dog zy deden in 't jongst verlopen jaar eerst met ernst hare klagende beswaarnissen, door afgezondene uit verscheide Waay-woodschappen, voorstellen; muntende daar in uit, als 't gewigtigste, het verblyf in *Polen* der *Saxische* Troupen, zynde dezelve thans tot zodanig een last geworden, datze eindelyk best dagten een Confederatie of Verbond te sluiten, tot gebruik van gewelddadige dwangmiddelen. Onder deze geconfedereerde *Polen* vondmen meest alle de Troupen der Kroon, verkiezende tot haren Veld-Maarschalk zekeren Wradislau Gurzinsky, Vaandrig van de *Fraustadze Kreitz*; die het opper-gebied aannam, en, wegens deze Vereeniging een ampel geschrift, gedagteekent 10 October 1715. gemeen maakte, optellende in dat geschrift de lasten en beswaarnissen der Natie. Dit begin, vertoonde genoegzaam een Inlandsche beroerte, dus de *Saxische* Generaal Bauditz, om de voornemens der onrustige *Polen* met zagtheit te verydelen, zo veel te weeg bragt, datze, onder zekere bepaling een korten

korten stilstand van Wapenen toestonden; welken stilstand egter geen andere uitwerking had, als dat na verloop van de toegestane veertien dagen, de verwydering even groot bleef, wyl hun de ge-eischte voldoening in zo korten tyd niet konde gegeven werden, bevindende zig den Koning in *Saxen*, en men maakte vast toestel om de Troupen van dat Keurvorstendom door geweld *Polen* te doen verlaten. 1716, January

Aangezien nu alle zafte middelen van belofte, of uitgestelde onderhandelingen, by de onrustige *Polen* wierden aangemerkt, als middelen om tyd te winnen, en hare Confederatie te verdeelen, zo geliefde Koning Augustus de *Saxische*, en de aan hem getrouw gebleven *Poolsche* Troupen tot een Leger, onder 't gebied des Grave van Flemming, te formeeren, op dat hy daar mede de weerspannige geconfedereerde doen buigen, en tot reden brengen mogte. Deze magt, ongelyk begroot, dog tegens de kwaadwillige *Polen* genoegzaam bestand zynde, zagmen den 18. November trekken, omtrent *Novemjasto*, over de Rivier *Pileza*, een Spruit uit de *Weyssel*, die de Waywoodschappen van *Rava* en *Sendomir* afscheid; staande in deze tyd de geconfedereerde niet verre van *Ostrawitz* en *Opputow*. Den Generaal Flemming deed zyne magt zo spoedig voort rukken, als het ongemakkelyk Winter-saizoen eenigzints wilde toelaten, tragtende te verhinderen, dat de misnoegde *Polen* geen versterking uit *Podolien* en de Ukranie by zig kregen; dog dat mislukte, wyl zy reeds een aanzienlyken bystand van daar ontfangen, en 't welk haar nog trotzer gemaakt hadde, zig bewegende als of ze de *Saxische* Armee dagten aan te tasten; invoegen den meergemelden Generaal Flemming, zo dra hy van dit alles kundschap ontfing, in een Krygsraad besloot, om den eersten December op te breeken, en den Vyand zelf op te zoeken; die, vernemende de nadering van 's Konings Leger, geen stand durfde houden, retireerende zig over de *Weyssel* omtrent *Sendomir*, alwaarze op de hoogte van die Stad bleven kampeeren, en zig aldaar verschansten, om aan 's Konings Troupen den overtogt te bedisputeeren; alle 't welke den Generaal Flemming, die reeds de Stad *Sendomir* in bezetting genomen had, met tay gedult most aanzien; wyl een zoo sterk afwaterende Rivier, als de *Weissel*, in de barre Winter onmogelyk konde doorwaed werden, en dat de Vaartuigen weg gevoerd waren. Nogtans gaf het geval een middel tot dien overtogt aan de hand; want twee Vyandlyke Kolonels, hebbende verzogt te mogen komen in het *Saxisch* Leger,

1716. January. ger, om te spreeken met den Kolonel Grabowicsky, zo wierd zulks toegestaan, en by deze occagie ontdekt, op wat wyze de Rivier, zonder veel gevaar, gemakkelykst was te passeeren; 't welk nader onderzogt zynde, zo wierd bevonden dat men kans had, om met de geheele magt over te geraken, alzo in 't midden een klein Eilandje of Zantplaat lag, daar men van beide Oevers, ter diepte van een half mans lengte, konde over trekken. Naar overweging in een Krygsraad van de zwarigheden dien aangaande, zo rezolveerde men met eenparige stemmen den overtogt te wagen, en dat den Luitenant Generaal Seissan, met het Voetvolk, den eersten aanval zoude doen; dus zagmen den 7. December de Ruitery, elk met een voetknegt agter op zyn paard, door het water naar 't gemelde Eilandje zig begeven, alwaarze eerst het voetvolk, en daar na zig zelf in ordre posteerden. Den Generaal Flemming, mede overgekomen en het termyn bezigtigende, vond plaats tot het rangeeren van een gedeelte der Ruitery, en deed daar op de eerste linie, onder den Generaal van Bauditz, in ordere schikken; gevende wyders bevel aan de tweede linie, om zo lang aan den Oever van de Rivier te blyven staan, tot dat hy met de eerste linie van de Zand-bank zoude beginnen op te marcheeren, om het Voetvolk te volgen; spreekende, terwyl de Ruitery zig door het water begaf, tot zyn Voetvolk deze aanmoedigende woorden, *datze niet mosten aarzelen door het zien van zo veel gewapende* Polen *langs den Oever, ter plaatze daar zy zoude landen*; dog hy vond zyne Troupen zeer gewillig, om alles te doen volgens de goede dispoziten van den Heer van Seissan; die, na dat het Banditse Regiment, en de Guardes du Corps op de Zandbank waren gekomen, ordre verzogt, om met het Voetvolk in 't water te mogen stappen, en de Vyanden aan d'overkant te gaan aan tasten. Zo haast wierd dit bevel niet gegeven, of hy voerde de onderneming met zeer veel voorzigtigheit en onversaagtheit uit, te weten, drie Regimenten te Voet, in vier hoopen verdeelt, en waar van de Granadiers een vyfde Troup aan 't hoofd van de eerstgemelde formeerden, schaarden zig op het roeren van den trom in verscheide Colommen, digt aan een gesloten, en stapten onverschrokt in 't water, niet tegenstaande de Vyanden van voren en ter zyden lustig vuur gaven. Zy marcheerden met hun geweer op schouder, en met weinig gerugt, wel 350 schreden, sommige tot aan haar middel, en andere tot onder de armen toe, door het water. Een Zandbank, de

eenigste

eenigste plaats daar men aan land konde stappen, hadden de Vyanden bezet, en zelfs agter zekere inundatie, voor dewelke de Rivier de *Weyssel* eene diepte maakt, een retrenchement opgeworpen; dog dit alles konde niet beletten, dat de aanvallers over kwamen, en aldaar post vatteden. Den Veldmaarschalk Grave van Flemming, terwyl zyn Voetvolk (als gezegt) met groote schreden de voormelde Inundatie en het vyandlyk Retrenchement naderde, geleide zelfs, gevolgt van den Waywode van Culm en den Generaal Bawlitz, zyne Ruitery, even als in een gewoonlyken marsch, door de Rivier; maar komende op de Zandbank, welke reeds verlaten was, zo deed hy de Kavallery ter regter zyde van het Voetvolk trekken, met voornemen om de Vyanden af te snyden, vermits die zig op eene andere Inundatie weer formeerden, dog hielden geen stand; dus den Grave van Flemming, zyne Troupen ook niet meer wilde fatigeeren. Dezen overtogt koste de bespringers 50. dooden, en ruim 60. gekwetsten; slaande zig de overwinnaars neer in en omtrent het dorp *Trzesnia*, om aldaar eenige dagen te mogen rusten. 1716. January

Alhoewel deze Vyandlykheden tusschen wederzyds Krygs-magten voorvielen, zo zagmen nogtans verscheide *Poolsche* Magnaten aandringen, om van Koning Augustus eenige hope te verwerven, dat mogte weg genomen werden haare beswaarnissen, nopende de hun opgelegde zwaare lasten der Saxen en Muscoviten; gelyk ook de Gedeputeerden uit de Waywoodschappen van *Krakau*, *Sendomir*, en meer andere, met geen minder ernst, by den Muscovischen Vorstelyken Minister Dolhorukky aanhielden, om de *Russische* Troupen uit *Polen* te verzenden; navolgens de Tractaten onlangs tusschen de *Poolsche* Republyk, den Czaar van *Muscovien*, en de *Ottomannische Porte* gesloten; dog het antwoord, datze daar op kregen, was al zo min tot hun genoegen, als 't geen zy van Koning Augustus hadden kunnen verwerven, en alle 't welke den reeds opgestanen *Poolschen* Adel bewoog, om hare besluiten des te kragtiger door te zetten, ja tot zo verre, datze liever het gantsche Koningryk aan een zigtbare ruine wilde bloot stellen, dan langer de *Saxische* Troupen te dulden, of de ingevorderde Contributien tot derzelver onderhoud op te brengen.

Het Koninglyk Leger, na dessels togt over de *Weyssel*, eenige dagen uitgerust hebbende, vervolgde toen de geconfedereerde Armee gestadig op de hielen, komende den 23. December voor de Stad *Szczebrezizin*,

1716. *brevizin*, daar de Voorhoode der Vyanden reeds uitgeweken, en tot
January aan *Zamoscie* voort gerukt was; by welke Plaats des Konings Troupen zig mede den 20. neersloegen, ontfangende alhier eenige Gedeputeerden uit het vyandlyk Leger, en van verscheide Waywoodschappen, prezenteerende aan den Veldmaarschalk Flemming een stilstand van Wapenen, en die daar op dit vergelyk niet langer als voor drie dagen accordeerde. Den 27. hielden twee Waywoden, te weten van *Podolien* en Czernichow, met den Grave van Flemming een lange Conferentie, inbrengende alle de beswaarnissen die zy tegens den Koning hadden, zo over de Regten en Vryheden zyner Majesteit, een voorname oorzaake van dezen binnenlandzen twist, als over 't verblyven der *Saxen* in 't Koningryk van *Polen* enz. Hy antwoorde haar op alle deze beswaarnissen zo omstandig, datze zig eenigzints overtuigt vonden, en eindelyk de Vrede verzogten, bekennende dat de verschuldigde voldoening aan den Koning most gepreferee't werden, voor het ongelyk zyn Majesteit door de Geconfedereerden aangedaan, dog egter begeerdenze daar tegens tyds bepaling, wegens het wegzenden der *Saxische* Troupen; wyders, op de betuiging dat den Koning zig van dit verzoek niet vreemt hield, en dat de onlusten in *Polen* die geëiste voldoening verhindert had, zeiden de Waywoden, dat den Heer Veldmaarschalk des Konings eisch in geschrift behoorde op te stellen; ook dat den stilstand van Wapenen verlengt diende, in welken tyd wederzyds Troupen in de omleggende Plaatzen zoude Kantonneeren; beginnende aldus deze nader stilstand van Wapenen den 30. December, en most duuren tot den 15. January.

De geconfereerde *Polen*, uit wiens gedrag men genoegzaam hare benauwtheit bespeurde, stonden nog meer verslagen, wanneer ze hoorden, dat de Vesting *Zamoscie* op den 28. December, en dus alvorens de gemaakte tweede Wapenschorssing, door de Troupen des Konings overrompelt was geworden; leggende die Vesting in 't Palatynschap van *Belez*, tusschen *Lublin* en *Lemberg*, zynde redelyk sterk en met een Citadelle voorzien. Het bemagtigen der zelve geschiede op de volgende wyze. Eenige Boeren met haar Beesten op de laage Wal van de Plaats geweken, zo stelde den Generaal van 's Konings Troupen, daar omtrent de nodige wagten, op dat deze arme luiden geen overlast mogten lyden. Den Commandant van *Zamoscie* bewilligde daar by aan yder poort nog een wagt van 30. man, om de wanordres, die 'er

zou-

zouden kunnen ontstaan, voor te komen; doende hy egter aan de Waywoodschappen klagen, dat men zyne plaats insloot, hoewel alles met zyne vergunning geschied was. Dit onordentelyk gedrag des Kommandants van *Zamoscie*, deed aan zyne Party het besluit nemen, om 60. Officieren, onder voorwendsel van eenige behoeften te kopen, in de Stad te doen gaan; van de welke zommige, op zeker bestemde plaats by een gekomen, met den degen in de vuist zig meester maakten van de hoofdwagt, en voorts van de overige posten. Den Kommandant, hier op toegeschoten, sneuvelde, en den Major wierd met een degen dwars door het lyf gestoken; terwyl men ondertusschen de Stad met Stormladders beklom, en de zelve zonder verlies overweldigde; bevindende daar binnen, onder verscheide andere grooten, den gewezen Maarschalk van de Confederatie Gorzinsky, met alle zyne Papieren; en naar welke verrigting men de stilstand van Wapenen, als gezegt, tot den 15. January verlengde. Wegens alle dit bovenstaande, willen wy den Lezer hier bedienen van het volgende Dag-Verhaal uit het *Zaxisch* Leger, Successive naar malkander ons toegekomen.

1718. *January*

DEn 27. November trok het Leeger onder den Veldmaarschalk Graaf van Flemming, van *Kydlowiec* drie mylen voort, te weten tot aan den *Waichok*. De Hussaren en de Tartaren jaagden eenige partyen van de Geconfedereerde na, en bragten een Quartiermeester van het regiment van den Waywode van *Mazovien*, een Towarysz, en eenige Pocholcki of gemeene Soldaten, gevangelyk te rug. Men kreeg toen berigt, dat de Vyanden, door de Troupen van die van *Podolien* en de *Ukraine*, versterkt waren, en dat zy zig nog in haar Leeger te *Gurnauw*, tusschen *Kielce* en *Bozajcin*, bevonden; als mede dat die van de Waywodschappen, aan de overzyde van de Rivier de *Weyssel* gelegen, van meeninge waren te *Tarnogrod* eenen Raad aan te stellen, en aldaar eenen Generaal-Maarschalk te verkiezen.

Den 28 marcheerde het Leger drie en een halve mylen ver, tot aan *Boleszin*, een myl van *Slupie*, zynde de Veldmaarschalk voornemens om de Vyanden te *Opatow* te gaan omsingelen. Men had eenen zeer kwaden marsch van bergen, bosschen en holle wegen, en het Leger arriveerde s'avonds laat te *Boleszin*. Een vyandelyk detachement, van 25 Poolse compagnien, tastede dien avond onze bagage aan, by het uitkomen van het bosch onder de Stad *Rzepin*; maar door de goede dispositien, die de Graaf van Flemming gemaakt had, wierd dat volk afgeslagen, met verlies van 12 Towaryszen, verscheyde gekwesten, en een gevangen. De Kapitein Muller ondersteunde deze actie met 24 dragonders en 12 granadiers, en jaagde de Vyanden op de vlugt, na een tegenstand van meer dan twee uren, eer de agterhoede en de pelottons te voet, die op zekere wydtens tusschen de bagade marcheerde, en die door de bergen

en

1716. en holle wegen belet wierden, hem konden te hulp komen. De Vyanden
January kregen geen eene wagen van onze bagage, en daar wierd niets door haar geplundert. Zy namen alleenlyk ontrent 30 paarden, die de knegts uyt vrees uytgespannen hadden, en gedurende het gevegt weggelopen waren; en van onze kant wierden maar een hussaar en twee granadiers gekwetst.

Den 29 kwam alle onze bagage in het Leger te *Bolesxin* aan. Men zond dien zelven dag opvourage. Men kreeg tyding dat de Vyanden van *Gurnow* opgebroken waren, om na *Opatow* te marchéren, werwaards wy mede voornemens waren te gaan. Onze partyen bragten eenige gevangens, die den marsch der Vyanden na *Opatow* bevestigden. Een vyandelyke party viel op de vouragiers van het regiment van Mulkow en van den Graaf Maurits van Saxen, maar zy wierd te rug gejaagd. Van onze kant sneuvelden twee ruyters of dragonders, en een Lieutenant en een Cornet wierden gekwetst. Volgens de berigten waren'er 12 mannen van de Vyanden gedood.

Den 30 s'morgens vroeg marcheerde Ons Leger drie grote mylen ver na *Opatow*, alwaar het zelve s'avonds laat aankwam. Wy kregen van onze partyen kondschap, dat de Vyanden *Opatow* ter linker-hand gelaten, en zig na de *Weysel* begeven hadden. Daar op zond men aanstonds partyen uyt, om te recognosceeren.

Den eersten December, ten twee uuren na midnagt, kreeg men tyding, dat de Vyanden zig tusschen *Gurow* en *Kutow*, twee mylen van *Opatow*, in de Landgoederen van den Veldmaarschalk bevonden. Zyn Excellentie besloot met goedvinden van de Waywoden van Culm en van Baudis, als mede van den Lieut. Generaal Seissau, het Leger s'morgens ten vier uuren te doen opbreken, om de Vyanden te agterhalen, eer zy verder gingen, en alle de bagage te *Opatow* te laten; dog de nagt zeer donker zynde, marcheerde de Infantery en de weynige Artillery, onder het gebied van den gemelden Heer Seyssan, vooruyt, en de Graaf van Flemming volgde met de Cavallery in het krieken van den dag. Ook arriveerde de Cavallery ter zelver tyd met de Infantery ter plaatse die men bestemd had, om zig in slagordre te stellen, eer men de Vyanden aantaste, die men aan de andere zyde van den berg oordeelde; welken berg men in slagordre zoud hebben kunnen passeren: Maar wanneer men zig formeerde, verstond men van onze vooruytgezondene, dat ze daar niet meer stonden, en dat zy, van onzen toeleg verwittigd zynde, aanstonds ter middernagt opgebroken waren, om over de *Weysel* en *Sendormir* te trekken. Men besloot dan om de Vyanden al weder te vervolgen, het welk men zo spoedig in 't werk stelde, dat men ten drie uuren na de middag met het geheele Leeger te *Sendormir*, vier groote mylen van *Opatow*, aankwam. Ondertusschen waren de Vyanden te water al over de *Weysel* getrokken, hebbende al het Land aan deze zyde van die Rivier verlaten; en onze Tartaren en Hussaren vonden daar niet als een party van 100 paarden, die zy, na eenige schermutzelingen, op de vlugt joegen; waar by twee van de onze sneuvelden, en vier gekwetst wierden. De Vyanden lieten 20 doden op de plaats; en de overige salveerden zig over de *Weysel*, zoo goed als zy konden.

Dien

Dien nagt campeerden de Vyanden in wanordre regt over *Sendomir*. 1716. January

Den 2. rangeerden zy zig aan den oever van de gemelde Rivier, in twee linien, en maakten daar hare Legerplaats. Wy zonden vouragiers uyt, en onze bagage is heden in 't Leger aangekomen.

Den 3. maakte men de verdeeling van geheele Parochien voor de Regimenten, om daar uit het nodig onderhoud te trekken. De Geconfereerden zonden dien dag een Towaricze aan den Waywode van Culm, om eenige van de hunne, die, in 't passeren over de *Weyssel*, gedood waren, te mogen begraven. Dien avond kreegen wy de tyding uyt *Pomeren*, dat de *Noordse* Geallieerden het Eyland *Rugen* weggenomen hadden.

Den 4. maakte de groote Wagt der Geconfedereerden, die aan den oever op de andere zyde van de *Weissel* stond, een zoort van een Borstweering, om zig voor het vuur, dat men den voorgaande dag uyt het klein geweer op haar gemaakt had, te dekken. De Veldmaarschalk gaf ordre, dat alle onze vouragiers zig den 7. weder in 't Leger zouden laten vinden.

Den 5. s'morgens arriveerde een Towaricze, van wegens de Geconfedereerde Waywodschappen tot *Tarnow*, die een brief bragt van hunnen verkoren Maarschalk aan den Veldmaarschalk Graaf van Flemming. Dien avond liet zyn Excellentie de doorwaadbare plaatzen van de *Weyssel* recognosceeren. Men maakte ook de dispositien van de troupen, die hier tot *Sendomir* zouden blyven, zo wel om die post te bewaren, als voor de zieken en voor de merodeurs. De Graaf van Flemming gaf mede ordre, dat het Regiment van den Heer Seissan, 't welk hy te *Opatow* had doen blyven, aanstonds marcheren zoud, om zig by het Leger te voegen.

Den 6. zoud de Veldmaarschalk den Generaal-Major Casenau aan den Kroons Groot Veldheer. Zyn Excellentie vergunde ook aan verscheyde Studenten van deeze Stad, om over de *Weysel*, en na haar Ouders te mogen keeren.

Terwyl de Veldmaarschalk Graaf van Flemming het Leger met brood en vourage liet voorzien, overleide hy het geen 'er werkstellig moest worden gemaakt, om de Geconfedereerde *Polen* op het lyf te vallen. Zyn Excellentie liet de *Weyssel* boven en beneden *Sendomir* recognosceeren, om te zien hoe men best over die Rivier zoud komen en de Vyanden bereiken; maar hy kreeg berigt, dat'er geen kans was om ze te doorwaden, en dat de *Polen* alle de Vaartuigen en de praamen aan de andere zyde hielden. De Graaf besloot derhalven, deze Rivier te passeren te *Sendomir*, alwaar de Vyanden over getrokken waren. Ondertusschen most men de diepte daar van weeten, om dat men zig op het berigt der Landluiden niet verlaten kon: Dog de Geconfereerde gaven zelfs ons het middel daar toe aan de hand. Twee Kolonels van de Vyanden begeerden onzen Kolonel Grabowiecsky te spreeken, 't welk hen toegestaan wierd. Zyn Excellentie liet ter zelver tyd naspeuren op wat wys zy over de Rivier kwamen, zo als te voren geschied was, toen een Gedeputeerde der Waywodschappen die passeerde, om den voor dees gemelden Brief van haren Maarschalk aan onzen Generaal te brengen. Dit gedaan zynde, en daar over

1716. January Krygsraad gehouden hebbende, rezolveerde de Graaf van Flemming den togt over de Rivier te ondernemen.

Dewyl het Voetvolk vooruit moest gaan, om voor de Ruitery den weg te openen, wierd den Lieutenant Generaal Seissan gelast, om den eersten aanval te doen; die, verre van zig te laten afschrikken door de voordeelige postering der Vyanden, welke langs den oever van zulk een considerabile Rivier wel verschanst lagen, den Veldmaarschalk zelfs aanmoedigde tot deze onderneeming, door goede redenen uit den weg ruimende alle de hinderpalen, die het werk scheenen te zullen verhinderen. Ook kweet hy zig zeer waardiglyk in de uitvoering. De ruitery bragt het Voetvolk, achter op hare paarden, op een Eilandje of Zandplaat, en te rug gekeerd zynde, om hare Equipage te halen, die zy agtergelaten had, om de Soldaten des te beter te kunnen overbrengen; ging de Graaf van Flemming op het Eilandje, om het terrein te bezigtigen, en aldaar plaats gevonden hebbende om eenige Ruitery in ordre te stellen, liet zyn Excellentie de eerste Linie door het water daar op trekken. De Generaal van Banditz voerde deze Linie aan, en de Veldmaarschalk gaf ordre aan de twede Linie, om zo lang aan den Oever van de Rivier te blyven, tot dat hy met de eerste Linie van de Zandbank begon af te gaan, om het Voetvolk te volgen. Terwyl de Ruitery daar door wadede, sprak hy het Voetvolk moed in't lyf, om niet te aarzelen door 't gezigt van zo veel *Polen* langs den Oever, daar zy aan land moesten; dog hy vond de Soldaten zeer gewillig, om alles te doen volgens de goede dispositien van den Heer van Seissan, die, na dat het Regiment van Banditz en de Guardes du Corps op de Zandbank gekomen waren, van den Veldmaarschalk de ordre verzogt, om met het Voetvolk in 't water te stappen, en de Vyanden aan te tasten.

Zo haast hy het bevel gekregen had, voerde hy die onderneeming met zo veel voorzigtigheit en onverschroktheit uit, dat men hem deswegen niet genoeg roemen kan. Drie Regimenten te Voet waren yder in vier hopen verdeeld, en de Granadiers van deze drie Regimenten formeerden een vyfde troup aan het hoofd van de eersten. Zo haast de trommel geroerd wierd, schaarden zig alle de hopen in colommen, zeer digt aan elkander gesloten, en dus stapten zy in het water.

De Vyanden, die voor ons en ter zyden in ordre stonden, gaven vuur op ons van alle kanten, zo haast de helft van ons Voetvolk in het water was; maar men kon zig niet genoeg verwonderen over de kloekmoedigheit der Soldaten. Zy marcheerden 350 schreeden ver, door het water, tegens de Vyanden aan, met haar geweer op de schouder, en zonder eenig gerugt, terwyl de Vyanden onophoudelyk schoten en afgryzelyk schreeuwden. Sommige van onze Luiden gingen tot haar middel, en andere tot onder de armen toe door het water. De Vyanden hadden een Zandbank regt voor ons front, zynde de eenigste plaats daar wy aan land konde stappen, bezet, en zelfs een Retrenchement opgeworpen agter dit Eilandje, op eene Inundatie, voor de welke de Rivier de *Weyssel* eene diepte maakt. Hare Dragonders waren daar van hunne paarden geklommen; maar niet tegenstaande zy uit hare Snaphanen en Pistolen

ſtolen ſterk vuur gaven, konden zy egter niet beletten, dat onze Soldaten daar post vatteden; want zy weken wel haaſt agter haar eerſte Retrenchement, daar wy meer tegenſtand verwagteden, en oordeelden dat het bloed-bad eerſt aangaan zoud. 1716. January.

Terwyl het Voetvolk met groote ſchreeden de voorzeide Inundatie en het Retrenchement naderde, ging de Veldmaarſchalk, neffens den Waywode van *Culm* en den Generaal Banditz, in de Rivier met de Ruitery, zonder uitgetoge degens, maar voorttrekkende even als in eenen gewoonlyken marſch. Hy kwam op de Zandbank, van de welke men de Vyanden reets gejaagt had; en deed toen de Cavallery ter regter-zyde van het Voetvolk marcheeren, met voornemen om de Vyanden af te ſnyden, terwyl zy zig op nieuw op een andere Inundatie formeerden, dog ziende onze Infantery regt voor haar, en onze Ruitery van ter zyden naderen, kraamden zy ſchielyk op.

Wanneer de Ruitery dus ter regter zyde van 't Voetvolk voortrok, moeſt dezelve zig daar van wat afſcheiden, ter oorzaak van een Boſchje, weshalven het Regiment van Weiſſenfelt op de linker-zyde geposteerd wierd, terwyl de overige Ruitery van de eerſte linie altyd ter regter-zyde avanceerde, om grond te winnen, en de Vyanden van ter zyden of van achteren aan te vallen. De Heer Banditz voerde de gemelde Cavallery aan, in de beſte ordre van de Waereld, en ondertuſſchen volgde de Infantery in ſlag-ordre de Vyanden op de hielen; maar daar was geen middel om ze te bereiken, want zy gingen ſpoedig door.

De twede linie zogt toen ook over de *Weyſſel* te komen, en de Regimenten van den Waywode van *Culm* ſcheenen zelfs misnoegd, dat zy zig in de laatſte linie bevonden.

Na dat men de Vyanden eene kleine myl vervolgd had, wilde de Graaf van Flemming de Troupen niet meer vermoeyen; en hy detacheerde alleenlyk 100 Dragonders benevens de Huſſaren, die, de agterhoede gehad hebbende, niet zo dra konden aankomen als het wel nodig was geweeſt. De Veldmaarſchalk had ook agtergelaten de Tartaren, die eene post ingenomen hadden, door dewelken de vyandlyke Partyen onze bagage, die zyn Excellentie met het Regiment van Saxen-Meiningen in 't Campement had gelaten, hadden kunnen beſpringen.

De Huſſaren en de 100 bovengemelde Dragonders zig een weinig te ver gewaagd hebbende, en de Polen ziende dat ons Leger niet ſpoedig genoeg daar by komen kond, zonden 24. Compagnien uit, die op haar kwamen aanvallen, dog meer getier maakten als zy ſchade deeden.

Wy hebben maar eene gevangene, en het verlies van onze kant beſtaat alleenlyk in 49. doden en 67. gekwetſten. Het was te wenſchen geweeſt, dat de Vyanden ſtand gehouden hadden in 't Retrenchement of in de laatſte Inundatie, want dan zoud men na alle waarſchynelykheit een einde hebben gemaakt van alle de onruſten.

De Veldmaarſchalk heeft zyn Leger hier tot *Trzesnia* neergeſlagen, een Plaats die bekend is door de zo genaamde *Zwiazek*, die hier ontworpen en

1716. January gesloten is. Dewyl den Heer van dit Dorp een Raad is van de Geconfedereerden, hebben zy dit Landgoed gespaard. Niet ver van hier legt ook een Landgoed, 't welk de Maarschalk der Geconfedereerden in pagt heeft, alwaar de Vyanden ook niet gevourageerd hebben, en dewyl ons Leger in 't Campement der Vyanden ook vourage heeft gevonden, zal het een dag of twee kunnen bestaan, zonder zig te vermoeyen.

Den 18. December voor den dag ontstond 'er brand in de Stad *Janou*, in de kwartieren van onze *Polen*, maar de Veldmaarschalk stelde daar aanstonts zulk een goede ordre op, dat 'er maar een huis, en eenige schuren verteerd wierden. Tegens den avond wierd een party van 100 man te voet gecommandeerd, om de Voor-posten van de Vyanden in het Bosch te jagen, en om alarm in haar Campement te maken. Onze vouragiers kwamen toen alle in het Leger te rug.

Den 19. kreeg men tyding, dat de Broodwagens van den Prins van Weissenfels al tot *Lublin* moesten geweest zyn. De Veldmaarschalk schreef hem daar op, dat hy zynen marsch na *Turrobin* verhaasten wilde, om zig by ons te voegen. Onze Tartaren en Poolsche compagnien bragten kondschap, dat de vyanden na *Siniava* gemarcheert waren, het welk door een party van onze Infantery bevestigt wierd. Men meende, dat de Veldmaarschalk na *Radzinsky* trekken zoud, dog den 20. marcheerde hy na *Turrobin*, alwaar men verstond, dat de vyanden van daar na *Czarnostok* geweeken waren. De voorhoede, onder den Prins Lubomirski, kreeg op den weg na ons Leeger eenige wagens met beschuit en gezoute vleesch, toebehorende aan eenen Towariscze van de vyanden. Men zond dien dag niet op vourage, want men vond hooy rondom de Stad. De bagage bleef te rug wegens de nauwe wegen die men passeeren moest. Daar ontstond brand in het kwartier van den Graaf van *Saxen*, en daar verteerden twee huizen, en eenige paarden van den Graaf; maar het vuur wierd zo spoedig geblusсht, dat de weinige Burgers, die in hare huizen gebleven waren, zig verwonderden, dat onze luiden zo veel moeite daar toe deden, zeggende, dat niemand van de *Poolsche* troupen in zulk een geval zig aan de behoudenis van de Stad zoud hebben laten gelegen zyn.

Den 21. hield men rustdag, en men zond op vourage. De bagage kwam niet eer dan 's namiddags by ons, als mede een Kapitein met 50. paarden van den Prins van Weissenfels, die ons berigtede, waar zyn Hoogheit geposteert stond.

Den 22. tegens den avond arriveerde die Prins zelf in het Leger, hebbende zyn corps eene myl agter gelaten; werwaards hy nog dien zelven nagt te rug ging, na dat hy de nodige ordres van den Veldmaarschalk ontfangen had. Men kreeg tyding, dat de vyanden, na *Szczebrzezin* gemarcheert zynde, een brug afgebroken en eenig volk op eenen dyk geposteert hadden, om ons de passage na die Plaats te betwisten, en tegens den avond commandeerde de Veldmaarschalk den Generaal Major Filain met 400. paarden, 200. voetknegten en de hussaren, om de vyanden van daar te jagen.

Den 23. marcheerde ons Leger na *Szczebrzezin*. De voorhoede had ordre, om

om haren marsch te verhaasten, en om den Generaal Major Filain des noots zynde een kwartier uurs van de Stad te kunnen byspringen. De gemelde Generaal liet weten, dat hy de vyanden van den Dyk, en van de Stad *Szczebrezezin* had gejaagt; dat hy eenige gevangens en buit had gekreegen; dat de Geconfedereerden geweken waren agter de Stad, tusschen twee bosschen, alwaar zy zig lieten zien; dat hy giste dat 'er nog eenige in 't bosch verborgen lagen, en dat hy ordre van den Veldmaarschalk verzogt, of hyze zoud aantasten. Zyn Excellentie deed, behalven de voorhoede, een esquadron derwaards naderen, en gaf ordre aan den Generaal Filain, om de vyanden van naby te ontrusten, maar wel acht te geven dat hy niet volkomentlyk handgemeen met haar wierd; dog op het gezigt van onze luiden, trokken zy te rug. Dien dag kregen wy 30. Polen, van de geene die men in de Stad had gevonden, gevangen, en daar waren verscheide van gesneuveld. Ook namen wy van haar eenige wagens met levens-middelen, *Ongarize* wyn, en agt vaten met Buskruit. De gevangens verhaalden, dat de vyanden al voor twee dagen haren Maarschalk Gorzinski afgezet hadden, na dat onder hare Hoofden veel misverstand was geweest; en dat zy in zyn plaats verkoren hadden eenen Brunicki. Dien avond kwam de Prins van Weissenfels met zyne Ruitery in het Leger, hebbende zyn Voetvolk, op ordre van den Veldmaarschalk, te *Turroiin* gelaten. Men vond binnen *Szczebrezezin* by de Franciscaner Munniken, wel 800 maten Koorn, waar van men een goede party onder onze Troupen verdeelde, om 'er brood van te bakken, 't welk ons ontbrak. De Graaf van Flemming bevond zig nog al onpasselyk aan een verkondheid en aan 't kolyk, waar by hy dezen morgen ook een vermaning van de koorts gevoeld heeft. 1716. *January.*

Den 24. ging het Leger uit om vourage voor twee dagen te halen. Eenige Soldaten van het Regiment van Seissan, begaven zig zonder wapenen in een huis niet verre van het Campement, alwaar zy door de vyanden overvallen wierden, die de meeste daar van dodeden, en de andere kwetsteden; dog de geene die van hare wonden opkomen, zullen worden opgeknoopt; om dat zy zonder ordre uit het Leger gegaan waren. De Generaal-Major Graaf van Frise arriveerde met de Infantery by ons.

Den 25 trokken wy met het krieken van den dag na de vyanden, die een half uur van Zamosa gecampeerd waren. Zy, daar van verwittigd zynde, hadden den tyd om hare bagage voor uit te zenden, waar na zy volgden, gedekt van eene sterke agterhoede, die zig op onze aannadering agter het bosch begaf. Men detacheerde aanstonds het Voetvolk, om ze op het lyf te vallen. Ondertusschen quamen verscheyden vyandelyke Trompetters, om te verzoeken dat men niet verder gaan wilde. Men zettede egter den marsch voort; maar om dat 'er Rivieren te passeren waren, en om dat ons de nagt overviel, wonnen de vyanden tyd genoeg om te wyken, na dat zeven of agt van de hare gesneuveld; en verscheyde gekwest waren, die zy met zig namen. De donkerheyd van de nagt verpligtede den Veldmarschalk, om het Leger onder den bloten hemel te laten staan. Daar kwam nog een Trompetter, die van wegens de Waywoden van *Podolien* en *Czernichow*, eene Wapenschorsing verzogt.

1716. January. Den 26. trok het Leger onder *Zamosa*. Daar kwamen Gedeputeerde van het Geconfedereerde Leger, en van de Waywoodschappen. De Waywoden van *Podolien* en *Czirnichow* volgden haar; Zy bragten een opstel van een Stilstand van Wapenen; dog de Veldmaarschalk het zelve niet goedkeurende, wierden zy met een ander ontwerp te rug gezonden; 't welk zy, door de Hoofden der Waywoodschappen en van het Geconfedereerde Leger ondertekend, wederbragten, waar by haar een Stilstand van Wapenen voor drie dagen toegestaan wierd.

Den 27 kwamen de Waywoden van *Podolien* en *Czernichow* aan 't Quartier van den Veldmaarschalk, en verzogten eene Conferentie tegens dezen morgen ten negen uuren. Zyn Excellentie gaf haar tot antwoord, dat hy zelfs wel by haar wilde gaan; maar zy sloegen dat af. Kort daar na berigtede de Waywode van *Culm* aan den Graaf van Fleming, dat de voornoemde Waywoden hem hadden gesproken, en met veel trotsheid gedrongen op het wegzenden der *Saxisen* troupen; maar dat hy hem braaf de waarheid had gezegd. Zyn Excellentie repliceerde, dat hy hen geensints moest beletten hare voornemens te verklaren; dat de Koning eene regtvaardige zaak had, en dat hy dezelve ook zoud weten te verdedigen zo als 't behoorde. De Graaf begeerde, dat de Gedeputeerde van de Waywoodschappen, en die van 't Geconfedereerde Leger, mede by de Conferentie waren; maar de twee Waywoden hieldenze te rug. Op alle de bezwaarnissen die zy inbragten wierd haar met meer grond geantwoord als zy gedagt hadden, en de Veldmaarschalk hield hen klaar voor ogen, het onregt dat de Misnoegden hadden, en dat de berigten, die de Heeren Magnaten van de zaken des Konings ingenomen hadden, zeer onregtmatig waren. Zy vroegen den Graaf in den beginne of hy met eene goede volmagt van zyn Majesteit voorzien was; Waar op hy haar wederom vroeg, of zy den Kryg voerden tegens den Koning, of tegens zyn Leger? En gerepliceerd hebbende, dat het alleenlyk was tegens zyn Leger; vertoonde hy, dat de volmagt van dat Leger, 't welk hy gebood, genoeg was, dewyl dat zyn volmagt van zelfs medebragt. Eindelyk zeiden zy, dat zy de Vreede verzogten. De Veldmaarschalk antwoordde, dat hy daar niet tegen was; maar dat het 'er op aan kwam, hoe men die maken zoud. Zy bekenden, dat de voldoening aan den Koning verschuldigd, voor het ongelyk hem van de Geconfedereerden aangedaan, moest vooraf gaan; maar zy begeerden ter zelver tyd eene verzekering, dat de *Saxise* troupen zouden weggezonden worden, en dat men haar een tyd zoud bepalen, binnen dewelke zulks geschieden moest. De Graaf zeyde, dat zyn Majesteit daar van niet vreemd was, dog dat de onrusten dat hadden verhinderd, hoewel de Koning aan zyn Excellentie reeds eene Commissie gegeven had, om met uytheemse Potentaten te handelen wegens het overdoen aan dezelve, van een gedeelte van zyne troupen. De Waywoden begeerden toen, dat de Veldmaarschalk in schrift opstelde de voldoening die hy in 's Konings naam eyschte, na dat men alvorens overeengekomen zoud zyn, om de Legers van weerkanten te doen cantonneren. Zy verzogten ook, dat men de Wapenschorsing wilde verlengen; 't welk ingewilligd wierd,

wierd, mits dat onze troupen verzorgd wierden; het welk zy toestonden. 1716.
Ondertusschen wilden zy, dat men geene Contributien zoud vorderen, maar *January.*
dat men de nodige vourage en het brood kon eyschen; 't welk de Veldmaarschalk aannam, hoewel hy vertoonde dat zulks tot groter last van 't Land zoud zyn. Op deze wys zyn nu de Preliminaire Pointen genoegzaam afgedaan. Daar is een groot debat geweest tusschen de Waywoden en den Graaf, over de Regten van de Koning en van de Vryheit, als mede over de oorzaak van dezen Kryg en het blyven der *Saxise* troupen in het Ryk, waar ontrent zodanige oplossingen aan de Geconfedereerden gedaan wierden, die hen voldoenende schenen.

Den 28. December, na dat de Opper-Schout duizenderlei onheusheden aan de Troupen des Konings getoond had, niettegenstaande de Veldmaarschalk hem, door het verschoonen van zyn Goederen, veel gunst had bewezen, liet hy daarenboven niet alleenlyk de Soldaten, maar ook de Officieren, liever van de koude verkleumen, dan die in de Stad te laten, om te kopen het geen zy nodig hadden; en wanneer hy aan zommige dat vergunde, deed hyze van naby in 't oog houden. Daar over kwamen verscheide klagten aan den Veldmaarschalk, die daar op tot antwoord gaf, dat men moest tragten met geweld in de Stad te komen, indien het met vrindschap niet kon geschieden. Behalven verscheide Officieren en gemeenen, die nu en dan afzonderlyk in de Stad waren gegaan om hare noodwendigheden te kopen, maakten zig 60. Officieren (waar van 'er 30. door den Lieutenant-Kolonel Renard, en 30. door den Brigadier-Major Dilburger gecommandeerd wierden) van binnen meester van de Wagt aan de Poorten; en terwyl de *Poolze* Bezetting op hen aantrok, en uit kanon en de Musquettery op haar vuur gaf, wierden onze luiden die binnen waren, ten eersten ondersteund van ons Voetvolk, 't welk in de Voorsteden lag; waar van een gedeelte door de Poorten, en de overige met storm ladders over de Wallen in de Stad kwamen; zo dat de Plaats, zonder groot verlies van onze kant, ingenomen wierd. De Commandant wierd in den aanvang doodgeschoten, en de Major, eenige Officieren van de Stad, en ontrent 30. Soldaten wierden gedood en gekwetst. Van onze kant had men maar een Officier en eenige gemeenen ligt gekwetst, dog niet eene doode. De Maarschalk Gorzinsky wierd met zyne Papieren in de Stad gevangen genomen.

Den 29. wierd het Regiment van den Veldmaarschalk in de Stad in Guarnizoen gelegd.

Den 30. verlengde men den Stilstand van Wapenen tot den 15. January. De Graaf van Flemming gaf toen de nodige ordres voor de gemelde Stad *Zamosc*, en reguleerde het Cantonnement voor wederzyds Troupen, gedurende de Wapenschorsing; zullende wy de regter- en de vyanden de linker kand inslaan. Men heeft *Rava* benoemt, om daar te handelen over het Vergelyk tusschen de Waywoden van Podoli en van Czernichow en andere Polen ter eenre, en den Veldmaarschalk Graaf van Flemming en den Waywode van *Culm* ter andere zyde. De Veldmaarschalk heeft aan deze Waywoden, toen zy uit *Zamosc* trokken, vergund, om met zig te nemen eenige Polen, die in die Stad waren,

1716 en die men tot Krygsgevangenen had kunnen maken; dog op voorwaarden
January van geene goederen mede te voeren, welke belofte zy egter niet zyn nagekomen. Zyn Excellentie heeft zelfs aan verscheide groote Heeren de Paarden die men hen afgenomen had, laten wedergeven.

Den 31. braken wy met het Leger op; en floegen ons in drie Corpsen ne'er rondom *Kraznobrod*.

Den eersten January marcheerden wy verder, en namen ons Hoofdquartier te *Tornassow*; hebbende de Troupen gevourageert in de Dorpen, waar ontrent zy Cantonneerden. De Vyanden hebben zig ook verdeeld om te gaan Cantonneeren. De bovengemelde Waywoden hebben aan den Veldmaarschalk geschreven, dat zy niet voor den 6. dezer te *Rava* konden zyn, 't welk hy zig heeft laten welgevallen.

Den 2. hielden wy rustdag, en gisteren bleven wy ook stil leggen, behalven een Detachement, het welk by gebrek van vourage van kwartier veranderde; maar heden zal het Leger nog opbreeken en in de kwartieren gaan, daar de Troupen, gedurende de Wapenschorsing, blyven zullen.

Terwyl nu de Vyandlykheden ophielden, zo tragtemen wederzyds het begonnen vergelyk, door heilzame onderhandelingen, te voltoijen; toestaande eindelyk, dat zulks te *Rava*, Hoofdstad van het Palatynschap dier naam, zoude geschieden; dus zagmen 's Konings Leger, hebbende een matige bezetting in *Zamosczie* gelegt, opbreken, om in zodanige Plaatzen, na by *Rava*, verdeelt te werden, alwaarze gedurende de Wapenschorssing uit rusten konden. Ondertusschen was te *Rava* den Veldmaarschalk Flemming, nevens de andere Konings gezinde Grooten, mitsgaders de Gedeputeerden van de Confederatie aanland; waar op, naar 't afleggen der Vizites over en weer, de Conferentien van den 8. tot den 11. January zonder verhindering agtervolgt, en door de laatstgemelde de redenen van haren opstand aan de Heeren Commissarissen overgelevert wierden; bestaande in deze vyf Hoofd-Pointen.

1. Dat de Republyk gedurende dezen Kryg was geruineert, en in eene wonderlyke verwarring geraakt, zo dat ouders tegens hare kinderen, broeders tegens broeders, en vrienden tegens vrienden in de wapenen waren, weshalven zy deze Confederatie zeiden te hebben gemaakt, om die met malkanderen weder te vereenigen.

2. Onaangezien zy Gedeputeerden aan den Senaat hadden gezonden om t'ongelyk haar aangedaan voor te dragen, zo hadden zy dog geene satisfactie konnen erlangen; maar men hadde haar vrugteloos van tyd tot tyd uitgesteld.

3. Men hadde haar meenigmaal belooft d'auxilliaire Volkeren te zullen doen vertrekken; maar men hadde het nooit nagekomen.

4. Dat

4. Dat men de adelyke goederen geheelyk ruïneerde. En
5. Dat men de Contributiën met geweld deede betalen.

Zeer wydluftig handelde men over deze Hoofdzaken; dog den Generaal Flemming geen verdere Wapenſchorſſing willende accordeeren, indien men het Vergelyk den 15. niet kwam te treffen, zo wierd die Wapenſchorſſing egter nog eenige dagen verlengt; en hadden de Gedeputeerden van de Geconfedereerde *Polen* ondertuſſchen deze volgende nader Artykelen opgeſtelt.

1. ZAl van den Primaat des Ryks, en van de gantze Senaat, eene Deputatie aan zyn Koninglyke Majeſteit werden gezonden, om te bidden het Volk, 't welk niet weet wat het gedaan heeft, allergenadigſt te verſchonen, en deeze verbidding te doen genieten.

2. Zal eene plegtige Deputatie van het Geconfedereerde Kroons Leger aan zyne Koninglyke Majeſteit gezonden werden, om, in alle Onderdanigheit, Quytſcheldinge en Vergetinge van het voorgevallene te verzoeken.

3. Insgelyks eene Deputatie van de Geconfedereerde Waywoodſchappen aan Hooggemelte zyne Majeſteit te zenden, en met een Voetval om Pardon, en het beroepen van een Ryksdag, waar op in de zekerheit zo wel van zyn Majeſteit als van de Republyk mag voorzien werden, te verzoeken.

4. De bezettingen in de Steeden en Veſtingen van klein *Polen*, namelyk in *Krakau*, *Sendomir* en *Samoſczie*, zullen uit hare Waiwoodſchappen met genoegzame proviant en voeragie voor Menſchen en Vee, dog zonder Geldſchatting, van deze Winter alleen voorzien, gene Plaatzen meer ingenomen, nog uit de bezetene geen Geſchut nog Krygs Amonitie weg gevoert werden.

5. Het overige *Saxize* Leger zal uit het Ryk gevoert werden met ſpoedige dagtogten, en zig vergenoegen met alle mogelyke onderhoud, zonder eenige Geldſchatting te vorderen.

6. Belooft den Heer Veldmaarſchalk den Koning daar toe te bewegen, dat dezelve zyn gants *Saxis* Leger in het Voorjaar, namelyk den laatſten April, zo wel uit het Koningryk als uit het Groot Hertogdom van *Littauwen* zal doen opbreeken.

7. De Winterlegeringen en bezoldingen, welke het Geconfedereerde *Poolze* Kroons Leger ten agteren is, en die aan het zelve toekomen, zullen van de *Saxize* Soldaten, zo in alle de Provintien van het Koningryk, als mede in *Pruiſſen*, geene verhinderingen lyden; daar en tegen zal het Kroons Leger, tot vermydinge van verdere verdrietelykheden, gedurende deze Winter in klein *Polen*, en de daar toebehoorende Waiwoodſchappen blyven ſtaan.

Alle deze eiſſchen, voor zoo verre dezelve niet ſtrekten tot laſt van de *Poolſche* Natie, konde wel, maar geenszints die, tot onderhoud

1716. January der *Saxische* Troupen, ingewilligt werden. Dit, en de scheiding van het Geconfedereerde Leger was nog de hardste post, waar op den Generaal Flemming zo vast staan bleef, dat alles waarschynlyk scheen weer te zullen agter uit loopen, aangezien de Gedeputeerden niet konde verstaan tot de geheele scheiding, zo lang de *Saxische* Troupen in *Polen* waren. Eindelyk was men den 17. January tot een vergelyk gekomen; behelzende, *dat alles, wat de eene van de andere party genomen, of wat leed dezelve malkander gedurende de Oorlogs onlusten aangedaan had, vergeten, en noit gedagt of gewroken zoude werden; dat de Confederatie in stand bleef tot het houden van een Poolschen Ryksdag; dat men* Samocsie *middelerwyl zal weergeven aan den Ordinat Samoisky, mitsgaders dat 17. Timfen van yder Schoorsteen, en van vyf Schepels Haver eene zal gegeven werden; mogende hier tegens de* Zaxen *en* Muscoviten *niet langer in* Polen *blyven, als tot de maand May.* Over dit Vergelyk hadmen te *Lemburg*, daar den Generaal Flemming den 20. aankwam, het *Te Deum* gezongen, onder de Landsgrooten vreugdemaaltyden gehouden, en deswegens door expressen aan Koning Augustus kennisse doen brengen; welke Majesteit in dezen tyd zig uit *Pozen*, daar hy zig eenigen tyd had opgehouden, naar *Warschauw* begaf; komende den Grave van Flemming, die het gezag over de Troupen aan den Generaal Bauditz had opgedragen, aan hem in die Stad verslag doen wegens zyne verrigtingen.

ZWITZERLAND. ONGELOOFLYK scheen het, wat de Roomsgezinde Kantons al deden, om het gerugt van de (a) agt bewuste Artykelen, welke de Protestantze Kantons hadden geallarmeert, voor onwaar te doen passeeren. Den Marquis de Beretti Landi, *Spaanschen* Minister, schreef aan zyne vrienden te *Zurich*, dat die gepretenteerde Conspiratie vals was; gelyk ook deed Monsieur de la Martiniere, Secretaris der *Fransche* Ambassade, blyvende in *Zwitzerland* waarnemen de zaken van *Vrankryk*, die't zelve schriftelyk eerst aan de Gedeputeerden der Kantons, onlangs tot *Arau* vergadert geweest, en naderhand door een Brief aan die van *Zurig* te kennen gegeven had; zeggende, dat de inzigten van den overleden Koning tot geen ander einde strekte, als om met de Protestantsche *Zwitzersche* Kantons in een goed verstand te leven. Alle de Roomsgezinde Kantons hielden zig ignorant van de bewuste secrete Alliantie met *Vrankryk*, dus het Kanton van *Schweitz*, over

(a) *ziet voorgaande stuk, tweede deel, pag.* 197.

over dit werk verzet staande, deszelfs Gedeputeerde en Secretaris, die by het maken van dat Tractaat te *Solothurn* zig prezent hadden bevonden, onder eede deden verklaren wat daar van mogte zyn; overwegende dienaangaande te willen schryven aan den Hertog Regent van *Vrankryk*, aan den Hertog van *Zavoyen*, en aan den Keurvorst van *Beyeren*, om te mogen naar waarheit verstaan, of 'er diergelyk een Tractaat oit wel was opgerigt; des neen, alsdan reparatie te verzoeken van het Kanton *Bern*, 't welk deze agt secreete Artykelen had in de Waerelt gebragt. Nogtans gaven alle deze dingen geen genoegzame gerustheit aan de Protestanten; ook mogt men van den Raad te *Bern*, bestaande uit zeer wyze voorzigtige Heeren, geenszints denken, dat die de meergemelde agt secreete Artykelen zoude hebben durven smeeden, en aan den dag doen komen, zonder dat die Artykelen niet effectivelyk daar lagen. Het was egter gewis, dat de Gedeputeerden der *Roomze* Kantons, tot de Tractaten van *Solothurn* gebruikt, van hare Committenten zig voorzien bevonden met onbepaalde Volmagten; volgens dewelke zy geheime zaken verhandelden, niet vervat in de publyke Alliantien: desgelyks dat deze Gedeputeerden een afzonderlyk protocol hielden, waar van zy den inhoud, na hunne wederkomst, aan den Raad harer byzondere Kantons schroomden te rapporteeren. Het Kanton van *Bern* was ondertusschen nog van gevoelen, om wegens de gezamentlyke *Protestantsche* Kantons eene deputatie naar *Vrankryk* af te vaardigen; maar men scheen de lucht te hebben, dat een diergelyke deputatie aan dat Hof niet aangenaam zoude wezen; immers men sprak dat Monsieur de la Martiniere aan die van *Bern* had geschreven, dat den nieuwen *Franschen* Ambassadeur, Monsieur d'Avery, ten eersten in *Zwitzerland* stond over te komen, en dat den Hertog Regent van *Vrankryk* was onderrigt, hoe kwalyk datmen van hem in het *Zwitzersch* Eedgenootschap redekavelde, 't welk niet goeds konde voortbrengen: dog men had aan Monsieur de la Martiniere geantwoort, dat niemant anders als de Roomschgezinde, zodanigen lastertale tot nadeel van den Regent voerde, om dat den zelven aan haar niet deed wedergeven alles, wat zy in den laatsten binnenlandschen Oorlog hadden verloren. Ziet hier den Brief, door meergemelden Heer de la Martiniere, aan de Vergadering der Protestantsche Kantons geschreven.

1716. January

1716. January

Voortreffelyke Magtige Heeren.

GYlieden zult door de brieven, die de Koning en de Hertog van *Orleans* aan 't Loffelyke *Zwitzerse* Eedgenootschap hebben geschreven, gezien hebben, dat het is de intentie van zyn Majesteit om de verbintenissen, die'er tusschen zyn Kroon en deze Republyk zyn, te mainteneeren; dat alle de depeches, die ik van 't Hof ontfange, ook behelsen, dat de Koning een kragtige begeerte heeft, om tot het wel zyn en tot de voordeelen van de natie te contribueeren, en te zien dat het vertrouwen en de volkome harmonie tusschen de Loffelyke Staten, waar uyt de Republyk bestaat, mogen zyn herstelt. Ondertusschen laat my toe, dat ik u lieden Voortreffelyke en Magtige Heeren, zegge, dat het zoude schynen als of alle daar niet evenveel van waren gepersuadeert, indien 't mooglyk ware dat eenige onder haar geloof hadden gegeven aan de gerugten, die zig verspreyden onder hare volkeren. Die gerugten zyn so vals, so absurd, en zo chimericq, dat ik hebbe gemeent de minste attentie daar aan niet te moeten verleenen, en ik vergenoege my, zonder my over dit ontwerp verder uit te breyden, te protesteeren, Voortreffelyke Magtige Heeren, dat die niet konnen zyn als uytgevonden door geesten, die niet anders zoeken als om den rust en de stilstant tusschen het loffelyke *Zwitzerse* Eedgenootschap te stooren. Ik zoude ten hoogsten verblyd zyn geweest my te bevinden in uw vergadering, om u te verzekeren van mynen yver, en van myne volstrekte agting; maar naardien myne ongezondheid my die eere belet, zo is het van myn pligt, Voortreffelyke en Magtige Heeren, u lieden te herhalen, dat de intentien des Konings en des Hertogs van *Orleans*, voor al 't geene dat eenigzints dienen kan tot den welstant van *Zwitzerland*, niet opregter nog sinceerder zouden konnen zyn. De Marquis de Avarey, die ten eersten in deze landen zal zyn, zal u lieden deze waarheid bevestigen. Ik zal my gelukkig agten, indien ik, terwyl zyn Excellentie nog verwagt werd, gelegentheden konde vinden om u lieden in eenige zaken dienstig te zyn, en om u lieden te overtuygen van het onkreukbare respect met het welke ik de eer hebbe te zyn, Voortreffelyke en Magtige Heeren, u lieden zeer ootmoedige en zeer gehoorzamen Dienaar,

MARTINIERE.

Solothurn *den* 21. *November* 1715.

des Konings zaken in *Zwitzerland* waarnemende.

Men had thans bekomen de Copyen van het berugte Reces, in de Vergadering der *Roomze* Kantons, ten tyde van het vernieuwen harer Alliantie met *Vrankryk*, tot *Solothurn* gesloten, waar uit wel konde afgeleit werden de bewuste agt Artykelen, over welke zo veel opschuddingen ontstaan waren, luidende de Artykelen van dit Reces ten principalen.

1. Dat

1. DAt uit kragte der secreete Artykelen, waar over men was eens geworden den Roomsche Cantons volkomen zouden werden hersteld, in al 't geene dat zy gedurende den laasten oorlog hadden verloren. 1716. January.

2. Dat de Rooms Katholyke Religie zoude hersteld werden op den zelfden voet als die was voor den gemelden Oorlog.

3. Dat de Graaf van Luc zyn woord van eere gaf, dat hy aan 't Hof van *Weenen* zyn best zoude doen, ten einde dat gene, dat by de gezeide secreete Artykelen was gestipuleerd, ter executie gesteld wierde.

Daar tegens ontfing men te *Bazel* van den *Franschen* Hertog Regent dit onderstaande Briefje, te kennen gevende, dat hy de Sollicitatie der Protestantze *Zwitzerze* Kantons, ten voordeele van die van *Bazel* gedaan, gunstelyk had ontfangen.

Messieurs.

IK hebbe van myne kant met groot vermaak voorgekomen de dankzeggingen die gylieden my doet, aangaande het trekken der granen uit de Provincie d'*Elsas* na u land; de vryheit is daar toe t'eenemaal herstelt, zo wel als de vrye koophandel des Konings onderdanen met de uwe.

Myn voornemen dienaangaande is geweest, niet alleen om u lieden te verstaan te geven de inzigten, die ik gedurende den loop van myn Regentschap zal hebben, tot het handhaven der oude alliantien van deze Kroone met u lieden, maar ook om u lieden te geven byzondere betuigingen of blyken van de opregte vrindschap met dewelke ik ben,

Messieurs,

U lieden zeer geneegе Vriend,

PHILIPPE d'ORLEANS.

HET overige verschil tusschen *Spanjen* en *Portugal* was thans geheelyk weggenomen, door dien de *Portugezen* eindelyk aan de *Spanjaarden*, op den 9. en 24. December van het jongst gepasseerde Jaar, hadden ingeruimt de Steeden *Albuquerque* en *Puebla de Sanabria*. De nieuwe Koninginne van *Spanjen* had den 20. January, 's morgens ten vier uuren, een jonge Prins ter Waerelt gebragt, die weinig uuren daar na gedoopt, en de naam van Don Carlos gegeven wierde. SPANJEN.

EENIGE aanmerkelyke Stukken, wegens *Vrankryk*, behorende tot het voorgaande Jaar, zalmen den Lezer hier nu vertoonen; ziet VRANKRYK.

1716. January dan eerst de volgende Aanspraak door den Heer de la Monnoye, Officier van het Koninglyk Hospitaal der verminkten, aan den Maarschalk de Villars gedaan, wanneer den zelven in de maand November als Gouverneur van dat Hospital bezit nam; en was deze Aanspraak met approbatie en permissie van het Hof gedrukt.

Myn Heer,

DEze extraordinaire Vergadering, dezen toevloet van onze Officieren, hare oogen, haar aangezigt, hare opmerking, haar stilzwygen zelf, hebben U reeds gezegt, hoe zeer zy zig geëerd vinden met Uwe tegenwoordigheit, en verblyd van zig weder te zien onder het bestier van eenen Held, dien zy zo dikwils gevolgt hebben in 't midden van duizend ongemakken, en van duizend gevaren. Maar zy verwagten, Myn Heer, iets meer van my, en zy zouden wel willen, dat ik veel minder sprak voor de noodzakelykheit, als voor den luister, op eenen dag, dien onze Registers in 't toekomende onder de aldergrootste en de allerpligtigste zullen aantekenen.

Daar is'er niet een, Myn Heer, die niet door eenen zeer regtmatigen yver voor U, maar al te onregtvaardig voor my, zig inbeeld, dat ik U moet zeggen al het geen hy denkt, en het zelve zeggen met zyn verstand, zyne verligtingen en zyne nettigheit, die ik niet heb.

Het zoud hier de plaats zyn, Myn Heer, indien ik de nodige gaven had om hare regtmatige verwagting te beantwoorden, te spreeken van alle de roemrugtige en zoegepralende daden, die een der fraaiste plaatsen van onze Historie zullen uitmaken, en door dewelke *Vrankryk*, hoe kwynende en neerslagtig het ook scheen in de oogen van onze Opmerkers, egter haar oude wakkerheit wedergekregen heeft. Laten wy vrypostig zeggen al 't geen 'er van is; eenen nieuwen luister, eene nieuwe uitmuntentheit, nieuwe kragten. Maar ik zal my wel wagten, Myn Heer, eene stof aan te roeren, die zo edel en verheven van haar zelven is; ik zoud van den eersten stap af bezwyken onder de grootheit, en onder het gewigt van myn Onderwerp, en het komt myne pen niet toe, in eene overeenkomst te treden met die van alle onze Geleerden, die niet zullen nalaten de wonderen van Uw leven te doen overgaan tot op de allerverste Nakomelingschap; die niet zullen nalaten, zeg Ik, haar te berigten, dat in den tyd wanneer onze Vyanden van alle kanten scheenen te zeegepralen, het zelfs toen was, Myn Heer, dat Gy ze uitstellende, om den tuyn leydede. Gy lietze grond winnen, wegen doorbreken, belegeringen doen, en Steden nemen.

Maar zo dra dat ogenblik, 't welk Gy door Uwe voorzienigheit en door Uw wys beleid geteekend had, daar gekomen was, begroef Gy op een stip alle hare hoop, met alle hare Zeegeteekenen. Gy verwarde in minder dan eenen dag, alle hare Ontwerpen, (NB. *de zaak van Marchienne*) en wierpt overhoop alle hare groote Desseinen, die zy gedurende den geheelen loop

loop van dezen Oorlog gemaakt hadden. Gy hebt voltooid het geen die grote Kardinaal in de vorige Eeuw maar afgeschetst had; Gy hebt het Anker van ons Schip vast gemaakt; (NB. *de Stad van Parys werd door een Schip verbeeld*) en Gy hebt ons door een en den zelven slag in staat gesteld, om onze Vyanden, wanneer wy wilden, te gaan opzoeken, zonder ze te vrezen. Gy hebt nog meer gedaan, Myn Heer; Gy hebt hen, om zo te spreken, tot Leidsman gediend; Gy zelfs hebtze haren marsch aangewezen; en Gy hebtze van den Grooten Weg van *Parys* (zo als zy die vermaarde beleegering van *Landrecy* noemden) schielyk doen te rug keeren, langs den weg dien zy gekomen waren. Dit is 't nog niet al, Myn Heer, Gy hebtze vervolgd tot op haren bodem, en Gy zyt aanstonds weder gekomen, om geheel *Duitsland* en het gantsche Keizerryk nog eens te doen beven. 1716. *January*

Daar was het, Myn Heer, daar was het, dat de eeuwige voorzienigheit U verwagtede, om daar alle Uwe werken te kroonen; daar was het, dat Gy zyn moest de Middelaar tusschen God en Ons, en het werktuig en de Bedienaar der voornemens van de eeuwige wysheit. Van daar was het, zeg ik, dat Gy op Onzen Horizont moest doen regenen dien hemelzen dauw, die wel gelukzalige Vrede, die hy zo lang geweigerd had aan Onze gebeden, aan Onze zugtingen en aan Onze tranen. Laten Wy derhalven, Myne Heeren, heden uitschateren Onze erkenteniffen, en de vreugd Onzer herten; laten Wy onophoudelyk van den onvergelykelyken Villars zeggen, het geen de Romeinze Redenaar Scipio eertyds in den vollen Raad van den Overwinnaar van *Africa* zeide: *Unus homo nobis cunctando restituit rem.*

Het behage God, Myn Heer, U langen tyd te doen smaken de aangenaamheden van de rust, die Gy voor Ons verworven hebt ten kosten van U eige bloed. Geniet nu de vrugt van Uwen arbeid en Uwe moeijelykheden: Bemin Ons, Myn Heer, bemin Ons, Myn Heer, bemin Ons als Medemakkers en Getuigen van Uwe overwinningen en zegepralen, en zyt, zo 't U believd, overtuigt, dat, of schoon Wy niet meer zyn als stukken en helften van menschen, egter geen een onder Ons gevonden word, die het weinige bloed, dat hem in zyne aderen overig is, met blydschap nog niet zoud storten voor den dienst van den Staat, voor die van den Koning Onzen Meester, en voor Uwe eige Eer; U ootmoedelyk verzoekende, te geloven, dat Gy nooit meer eerbiedigheit, meer agting nog meer liefde zult vinden als in het hert, Myn Heer, van Uwe zeer ootmoedige en zeer gehoorzame Dienaren.

Nog was te *Parys* den 20. November, met approbatie en vergunning van 't Hof, gedrukt deze fraaije Lofrede, opgestelt by wyze van een Brief, tot ophemeling van den Hertog Regent.

Myn Heer,

IK zend U het Verhaal 't welk Gy van my begeerd hebt; Gy zult daar in zien, dat de Koning groot geweest is tot de dood toe.

Hy

1716. January. Hy had niets meer ter herten, als om ons te bezorgen de verligting, die den Oorlogs-tyd hem niet vergunt had ons te geven; maar hy heeft de vertroosting niet gehad, van zyne voorneemens te zien uitvoeren; en de ongelukkige slag, die hem van ons heeft weggerukt, heeft ons nieuwe rampen doen vrezen. Hy laat ons in de armen van een jongen Prins van vyf jaren, die tegenwoordig onze Koning en ons steunzel is. Het is waar, dit Kind is Doorlugtig; en al het geen zig in hem vertoond voorspelt ons eenen toekomenden tyd van roemrugtigheid. Maar het is een Kind dat nog al te zwak is, om de zwaarte van een Kroon te dragen. Laten Wy ondertusschen niet ongerust zyn, Myn Heer, den hemel heeft ons tot een Bescherm-engel verwekt, Myn Heer, den Hertog van *Orleans*, Regent van het Koningryk.

Hy zal de Ziel zyn van onze Jongen Monarch; hy zal ons dienen tot een schild buyten het Koningryk, en hy zal ons de zoetigheden der Vrede van binnen doen genieten. Zyne groote Daden, zyn opregt en grootmoedig Hert, zyn doordringend en voortreffelyk Verstand, zyne weldoenende Neiging, zyne ondervinding en zyne onophoudelyke Neerstigheit, zyn zeekere Borgen van het geen Wy ons beloven.

Welke vyanden van *Vrankryk* hebben zyne Dapperheit en Bekwaamheit niet gekend? Hy heeft aan hen de uitmuntenste blyken daar van gegeven; zy hebben hem gezien, zig bloot stellen als de geringste Soldaat, en van zyne eerste Veldtogten, of Commanderen met de bekwaamheit der aller volmaakste Generaals. Zy hebben door zyne tegenwoordigheit weder zien aanmoedigen, Troupen die aan 't waggelen waren, aan 't hoofd derzelve ongenaakbare Retrenchementen forceeren, en Plaatzen, die het tegens den grootsten Krygsman van onze dagen uitgehouden hadden, zien veroveren. Alle de Mogentheden van *Europa* zyn getuigen geweest, van de verwonderlyke onverschroktheit, waar mede deze Held, hoewel van de zyne verlaten, zig in 't midden van de vyanden begaf; alwaar hy, in weerwil van het vuur, waar mede hy van alle kanten omringt was; in weerwil van het bloed dat hy in overvloed stortede, en in weerwil van 't Fortuin zelf, alleen tegens een geheel Leger de overwinning deed balanceren, die zyne Voorzigtigheit en Wysheit ons verzekert hadde, en die ons niet ontglipte, dan om dat hy niet gevolgt wierd.

Wat kan men sterker borstweering voor zig hebben, als zulk een dapperen Prins? En wie zoud ons durven aantasten? Hem te verpligten om de Wapenen op te nemen, is hem met Roem kroonen. Hy bemind ze, maar niet zodanig als ze door zo veel Krygsluiden gezogt word, ydel en onnut. Den Roem die hem het meest behaagd, is de geene die verkregen word door weldoen aan den Staat. Hy verbeeld zig, dat'er even zo veel grootheit steekt in de Verlosser van de Natien, als in hare Overwinnaar te zyn, in het leven te behouden van een millioen Burgers, als in vyandlyke Leegers te verslaan. Hy weet, dat de zeegepralende toejuichingen, waar mede men een Overwinnaar vereerd, voor de veroveringen die hem dikwils onherstelbare schade veroorzaken, byna altyd uitgedoofd worden door inwendige en huisselyke zugtingen. Dat de vuuren, die in de Lugt flikkeren over het winnen van Veldslagen,

welke

welke somtyds zelfs onzeker en twyfelagtig zyn, uit onze eige assche voortkomen, en door ons bloed of door onze traanen uitgebluſt worden. Myn Heer de Regent zoud geen behagen kunnen ſcheppen in terzelver tyd te horen uitſchreeuwen Overwinning en Honger, hy die gewoon is zyne ſchatten en zyn leven voor ons by te zetten. Onze rampen te eindigen en ons gelukkig te maken, is het eenig doelwit dat hy zig voorſteld. 1716. January

Hy heeft het Regentſchap verkregen zonder bepaling en zonder voorbehouding: Daarentegen leverd hy zig geheel en al aan ons over. Zyne magt inbinden, was zo veel als palen te ſtellen aan onze voorſpoeden.

De eerſte woorden, die hy uitgeſproken heeft, zyn ten voordeele van de ongelukkige geweeſt; *ik zal de Meeſter zyn* (heeft hy gezegt) *om gunſten te bewyzen; aangaande de ſtraffen wil ik de handen gebonden hebben, dat is 't werk der Regters.*

Hoe veel ongelukkige gebannenen zyn te rug geroepen, en aan haar waarde Vaderland wedergegeven. Dat zyn de gevangenen, die inderdaad eer doen aan eene Zeegepraal. Is'er wel een fraaijer als die der herten?

Den geheelen Staat en alle de Standen van het Koningryk hebben de uitwerkingen van zyne goetheden en van zyne opmerking gevoelt.

Hy heeft aan het Parlement hare eerſte waardigheit en haren alouden luiſter weder gegeven, en hy wil zig zelf daar aan gedragen.

Alhoewel zyn verſtand verhevener is, heeft zyne zedigheit hem echter doen aanſtellen verſcheide Raads-vergaderingen, die hy vervuld heeft met uitmuntende Perzoonen in de Geeſtelykheit, in den Adel, en in de Magiſtrature. Wat bekwaamer middel is'er om de goede Ordre en de Geregtigheit te doen regeeren? Men zal met verligte en regtvaardige Goden gaan conſulteren, en men zal geene goude en zilvere Afgoden, die niet als valſche en dubbelzinnige antwoorden kunnen geven, raad vragen.

Met welk een goedheit heeft hy ontfangen en aan den Koning geprezenteert onze Prelaten en onzen heiligen Kardinaal? Wy zullen, gedankt zy daar voor Zyne Koninglyke Hoogheit, de ſtem kunnen volgen van zo zagtmoedigen en beminden Herder: Hy zal ons leiden in heilzame weiden; hy zal ons drenken met de zuivere wateren der waarheit, en zyn brandende en onvermoeide yver zal de onruſten, die zig niet dan al te dikwils in de Kerk op doen, ſtillen.

De Oorlogen hebben ons verteert, en ons tot droevige uiterſtens gebragt: Gierige handen, zig bedienende van de wanordre en verwarring, hebben het koorn opgeſloten, zonder het uit te deelen, zonder het uit te ſtorten. Die zelfde handen hebben, onder den ſchyn van het gemeene welwezen, de particulieren uitgeput. Onze beurzen zyn leedig, en de koffers des Konings niet vol geworden; al het geld is verdweenen; daar is zelfs zo veel niet gevonden, om den Soldaat te doen beſtaan. Hy heeft brood begeert; hoe hem te voldoen? Philippus de Regent, meer opmerkende, als den Apoſtel van den zelven naam, tot wien de Heere zig gekeert had in dusdanigen bedrukte geſteltheit, heeft zelfs 't wonderwerk gedaan: hy heeft middelen gevonden, even als de Pellikaan in zyn eige ingewanden; hy heeft zyne eige ſchatten gegeven. Het

1716. January

is door werken van grootheit en edelmoedigheit, die zo weinig bekent zyn, dat zyn Koninglyke Hoogheit heeft gestaakt den loop van een oneindige menigte van rampspoeden, die reets aangekondigt waren, door oproeren en onrusten, en aan dewelke men vreesde geen hulpmiddel te zullen kunnen toebrengen.

De Koophandel, voortyds zo bloeijent in het Koningryk, is gevallen door de gevolgen van den Oorlog, door het gebrek van vertrouwlykheit, en door het mangel van geld. Men had voor een tyd daar in tragten te voorzien, dog dat is in rook verdweenen. Dusdanig is het middel geweest dat men bedagt had, even zo gevaarlyk als het kwaad zelf; maar de neerstigheit van myn Heer den Regent, en de goetwilligheit waar mede hy vereert de geene die hy ondervonden heeft, dat gearbeit hebben tot voordeel van de Natie, hebben eenen groten voortgang beginnen te maken. Het goet geloof en 't vertrouwen herleven; de Vreemdelingen komen weder tot ons; de Fondsen zullen in 't kort herstelt zyn; en het geen niet meer van eenige waarde was, zal wel haast eenen regtmatigen prys hebben.

Daar hebje, myn Heer, de eerste handelingen van myn Heer, den Hertog van *Orleans*, in het Regentschap. Zulke gelukkige en zulke onverwagte beginzelen beloven ons een volkome geluk, indien den Hemel, gevoelig van onze noodzakelykheden en gebeeden, hem eene gezontheit laat behouden, die hy niet spaart door de overmaat van genegentheit die hy voor ons heeft.

Wy kunnen geene wenschingen genoeg doen voor zyn leven; het is al te dierbaar aan *Vrankryk*, en al te noodzakelyk voor den jongen Prins, dien wy tot Meester hebben. Het is van zyn Koninglyke Hoogheit alleen, en door zyne voorbeelden, dat hy kan leeren regeeren als Vader en Koning, en al het geen hy doen moet, om te worden gevreest van zyne Vyanden, gezogt van zyne Naburen, en aangebeeden van zyne Onderdanen.

Ook geliefde den Heer de Mourenpuis, Rector van de Universiteit te *Parys*, kort daar na, ofte in de maand December, mede zyne begaaftheden in deze volgende Aanspraak te doen blyken.

Myn Heer,

DE Universiteit, door onze Koningen Uwe Voorvaders met den Titul van Oudste Dogter vereerd, heeft met yver verlangd om zig voor Uwe Koninglyke Hoogheit te vertonen. Altyd oplettende geweest zynde op die van Uwe groote hoedanigheden, welke de meeste overeenkomst hebben met hare vreedzame bezigheden; pryst zy al voor lang met verwondering in Uwe Koninglyke Hoogheit de fraaiheit en uitgestraktheit van geest, de wetenschap, de smaak en de kennis der fraaije kunsten.

Tegenwoordig ziet zy het gebruik van die zeldzame begaafdheden in de forme van Regeering, die Gy onlangs in het Koningryk opgeregt hebt.

Alles

Alles is zamen gelopen, Myn Heer, om het Regentschap daar van aan U te verzekeren; de Regten van Uwe Doorlugtige Geboorte, het eendragtig oordeel der Groten, en der Magistraten; de begeertens van het Volk: In zodanig eene overeenstemming', waar van men nauwlyks een eenig voorbeelt ziet, erkent een iegelyk eene byzondere voorzienigheit, welke in een tyd, wannneer God ons bedroefde door de groote verliezen die Wy geleden hebben, U toebereidede, Myn Heer, om een veilige toevlugt te zyn voor de droefheden en smerten van een goed Volk, dat, door hare getrouwheit en hare aankleving aan hare Koningen, altyd verdiend heeft goede Meesters te hebben. 1716. January

Alreets gevoelt men de uitwerkzelen van Uw Regentschap; van eene algemeene kennis, voorziet Gy in al 't geen 'er nodig is: Werkzaam, neemt Gy op U den grootsten arbeit: Klaarziende, onderscheit Gy het goede en het kwade, het waaragtige en het verleidende: Geregelt, bewaart Gy de Regten van yder Staat: Magtig, hout Gy alles in pligt en ontzag: Zagt, verleent Gy eenen gemakkelyken toegang: Weldoenende, laat Gy u niet voelen als door het goede dat Gy doet: de uitdeeling van Gunsten is de eenige uitzondering die Gy houd op alle Uwe Regten.

Mogten wy deel hebben aan de goetheden van Uwe Koninglyke Hoogheit. Ik durf het van de Maatschappye, in wiens naam ik de eer heb van te spreeken, zeggen, dat wy daar na kunnen staan, door de oudheit en de edelheit van onze opregting, door de zuiverheit van onze grontregelen, die niet anders zyn dan de Wetten van het Koningryk, en door de eenvoudigheit van onze zeeden.

Geen belang zal Ons voor U brengen, myn Heer, ten zy dat van 't gemeene welzyn: Geene eerzugt, ten zy die om aan U Koninglyke Hoogheit welgevallig te wezen, en deselve van Ons diepste ontzag te verzekeren; en geene ongerustheit, ten zy die over Uwe gezontheit. Vergun Ons, dat Wy U, als eene eerste genade verzoeken, die dierbare gezontheit wel in agt te nemen, en dat Uwe zorgen verdeelt mogen zyn tusschen U Koninglyke Perzoon, en de Staat. Van Uwe behoudenis, myn Heer, hangt af het geen Wy 't meest wenschen; de Opvoeding des Konings in de Grondregelen van Onze Vrydommen, die niet anders zyn als de geheiligste Wetten van de Kroon, en van de Bisschoppelyke Waardigheit; de bevestiging en de duurzaamheit van eene allervolmaakste Regeering, en de herstelling de Letteren in haren Luister en in hare Vryheit.

Nu komt weder in consideratie het aanmerkelyk verhaal, rakende 't voorgevallene te *Parys*, over de zaak der Pausselyke Constitutie; weswegens in onze voorgaande Stukken zo menigmaal gesproken is.

MAandag den 2. December hielden die van de Faculteit der Godgeleertheit hare ordinare Vergadering in de Zaal van de *Sorbonne*. Men begon, volgens de gewoonte, met het leezen der besluiten van de vorige Vergadering van den 4. November laatstlede. Een der Articulen van het toen gerezolveer-

1716. January de bestond in de goetkeuring, die de Faculteit gedaan had van de Aanspraak van dien dag, door den Syndic den Heer Ravechet, wanneer hy den openbaren Dienst van dat Ampt aanvaarde. Toen men aan dit Articul quam, verklaarde de Heer Humbelot (de oudste der aanwezende Doctoren, na de Syndic, die staat gemaakt had, dat men op dien dag verslag zoud hebben gedaan van het laatste Syndicschap, en die tweespalt zogt te verwekken) opentlyk, dat hy zig kantede tegen de goetkeuring van de bovengemelde Aanspraak, waar in hy, zo hy zeide, verscheide zaken aangemerkt had, die den Paus beleedigden. Men begon daar om te laggen; maar de Heer Humbelot hervattede het woort, en zeide, *beleedigende de gedagtenis aan den overleeden Koning en de Geestelykheit van Vrankryk.* Men viel hem in de reede door een nieuw gelag; waar na hy daar nog byvoegde, *beleedigende den Hertog Regent en de Faculteit.* De meeste Doctoren daar tegens uitschruwende, stilde de Syndic het geraas, en deed met de leezing van de Conclusien voortgaan, zeggende, dat men vervolgens de klagten van den Heer Humbelot aanhoren zoud.

De leezing geëindigt zynde, vattede de Syndic het woort, en zeide; *Dat de Hertog Regent hem met den Heer du Pyn vrydags te voren ontboden had, om hen te zeggen, dat zyn Koninglyke Hoogheit aan de Faculteit de vryheit niet wilde benemen van over hare zaken raad te plegen; dat hy ondertusschen gaarn zag dat men het verslag, 't welk de twaalf Gedeputeerden, die den* 1. *October benoemd waren, om het geen gedurende het vorige Syndicschap gebeurt was, te onderzoeken, nog wat verschoof; dat hy redenen had, om dat uitstel te begeeren; dat, of schoon hy een uittrekzel van 't Proces Verbal had gezien, het hem aangenaam zoud zyn het geheel te zien, waar na men het verslag binnen veertien dagen doen kon.* De Syndic voegde daar by. *Dat men een Authentique Copye had laten maken van 't* Proces Verbal; *dat die getekent was door een der twaalf Gedeputeerden en door hem Syndic, dat het den* 30. *November eerst aan zyn Koninglyke Hoogheit had kunnen worden ter hand gesteld, en dat de Faculteit derhalven geliefde goet te vinden, dat het verslag van deze zaak tot eene andere byeenkomst verschoven wierd.*

Hy sprak vervolgens van eenige lopende zaken, en van weinig belang; daar na zeide hy: *Dat de Faculteit flus gehoort had de beschuldiginge, die de Heer Humbelot tegens hem geformeert had; dat hy eischte, dat deze Doctor verpligt wierd zig omstandiger te verklaren, en zyne hoofden van beschuldiging Artikul voor Artikul open te leggen; en dat hy de Faculteit, die zyne Redevoering gehoort, en de zelve nog versch in geheugen had, bad, dat zy, over de tegens hem ingebragte beschuldiging, uitspraak doen wilde.* Toen drong men den Heer Humbelot aan om zig te verklaren: Hy maakte in 't begin zwarigheit daar over, en scheen verlegen; maar ziende, dat hy gedrongen en zelfs gedreigt wierd, dat men hem zoud houden voor een valsche Beschuldiger en Lasteraar, zeide hy: *Dat den lof die de Syndic aan de uitgebannene Doctoren, over 't werk van de Constitutie dog nu te rug geroepen, gegeven had, den Paus hoonde; dat hy deze Doctoren genoemd had* klockmoedige Verdedigers van 't Geloof en van de Waarheit; *hoewel zy Rebellen van den H. Stoel waren, en geweigert hadden-*

de

de Constitutie aan te nemen, het welk onderstelde, datze strydig was tegens 't Geloof en de Waarheit; dat dezelve Redenvoering ook smadelyk was voor de gedagtenis van den overleden Koning, om dat de Syndic hem had vergeleken by den Keizer Konstantinus; dat die Vorst zig hebbende laten verrasschen door de kunstenaryen der Ariaanse Bisschoppen, en den H. Athanasius uitgebannen, deze vergelyking te kennen gaf, dat de overlede Koning, door eenige Bisschoppen verrascht en misleit, diergelyken misslag begaan had door het uitbannen der Verdedigers van de Waarheit; dat zodanig een zeggen de eer van de Bisschoppen en van de Geestelykheit van Vrankryk *kwetstede; en eindelyk, dat de Theologise Faculteit, die de Constitutie Unigenitus aangenomen had, daar door gehoont wiert.* 1716. January

De Syndic, ziende dat hy personelyk aangetast wierd, begeerde, dat de Heer Humbelot de Hoofden van beschuldiging schriftelyk op geven en tekenen zoud. Deze Doctor scheen daar toe niet graag, en zyne Vrinden, die wel zagen wat daar van komen zoud, radeden hem dat hy de zaakt liet steeken: maar aan de andere kant niet willende te boek staan voor een Lasteraar, indien hy zyne Beschuldiging niet staande hielt, rezolveerde hy na de Lessenaar te gaan, en 't geen hy gezegt had op te schryven en te ondertekenen. In den beginne stelde hy eenvoudig op 't papier; *Dat de Redevoering van den Syndic injurieus was aan de gedagtenis des Konings, om dat hy hem vergeleken had by Constantinus, verleit door Arriaanse Bisschoppen.* Die van de Faculteit, de lezing van dit point van beschuldiging gehoort hebbende, zeide; dat de Heer Humbelot verder gegaan was, dat hy de geheele beschuldiging moest staande houden of voldoening geven. Deze Doctor keerde dan na het Comptoir, en schreef nog; *Dat de Redevoering injurieus was geweest aan den Paus, aan de Geestelykheit van Vrankryk, en aan de Faculteit, die de Constitutie aangenomen had.*

Toen men dit laatste Artikel overluit gelezen had, kanteden zig de meeste Doctoren tegens deze gewaande aanneeming, en zeiden; *dat de Bulle niet in de Faculteit ontfangen was, en dat men dadelyk beezig was met het Proces op te maken van den laatsten Syndic, die beschuldigt wiert van het Decreet der Faculteit vervalst te hebben.* De Syndic het gerugt gestild hebbende, vertoonde, dat hier twee zeer verschillende zaken waren; en bad de Faculteit die van een te scheiden: de eerste was, *de Beschuldiging tegens hem ingebragt, ter oorzaak van de Reedevoering, die hy den 4. November had gedaan;* de tweede was, *de gewaande aanneming van de Bulle, en de vervalsing van 't Decreet.* Hy verzogt de Faculteit ernstelyk het tweede punt voor tegenwoordig niet aan te roeren, dewyl dat op een ander tyd zyn beurt wel krygen zoud: Hy hielt daar op sterk aan, en verzogt, dat men, zig alleen met het eerste Articul vergenoegende, eenvoudelyk mogt voornemen het geen hem personelyk raakte. Toen bragt de Abt Boileau, die den dienst van Deeken waarnam, de zaak in overweging. De oudste Doctoren vergenoegden zig, agtervolgens het verzoek van den Syndic, hunne gevoelens te verklaren omtrent het eerste punt, en zeiden; *Dat de Redevoering door den Heer Syndic gedaan, en dewelke zy aangehoort hadden, zeer regelmatig en zeer eerbiedig was geweest jegens den overleden Koning, den Paus, de Geestelykheit en de Faculteit;* en zy concludeerden, *dat de*

1718. January. *Heer Humbelot behoorde te worden gesloten uit de Vergaderingen van de Faculteit, en beroofs van de Bedieningen en de Eer van het Doctorschap, tot dat hy herriep het geen hy had ingebragt, en tot dat hy voldoening gaf aan de Faculteit en aan den Syndic.*

Maar wanneer het de beurt wiert van den Abt Bidal, een der Doctoren, die uit zyn ballingschap geroepen was, om te stemmen, vertoonde dezelve in korte woorden; *Dat men niet kon overslaan het geen de Heer Humbelot gezegt had, aangaande de aanneeming van de Constitutie, en van de Doctoren die ter oorzaak van dezelve uitgebannen waren, welke hy voor Rebellen, en Ongehoorzame aan den H. Stoel, gescholden had; dat het een leugen was, dat de Faculteit de Constitutie aangenomen had; dat het Decreet 't welk men op haar naam uitgegeven had, vervalscht was; dat hy zig derhalven van 't gevoelen verklaarde der geene die voor hem gestemt hadden; en dat hy daar nog byvoegde, dat de Heer Humbelot verpligt zoud zyn te erkennen dat het valsch is, dat de Faculteit de Constitutie aangenomen heeft.*

De Abt d'Asfeld, zyn Broeder, eenigen tyd na hem stemmende, was van 't zelve advys, en ondersteunde hem kragtelyk. De meeste Doctoren volgden hem, en zelf die te voren reets gestemt hadden, deden het nog eens, en sommige voegden daar by; *Dat zy de Constitutie niet alleenlyk niet aangenomen hadden, maar dat zy zig tegens de aanneming van dezelve, tot den laatsten snik van haar leven, zouden kanten.*

Dus wiert de Conclusie byna eenpariglyk, (want van 230 Doctoren, die'er in de Vergadering waren, ontbraken maar 14. of 15. stemmen) opgemaakt; luidende aldus:

DE H. Faculteit verklaart lasterlyk en faamrovende de klagte tegens den Heer Syndic, door den Heer Humbelot. Zy sluit den gemelden Heer Humbelot uit hare Vergaderingen, en beveelt hem zig te onthouden van alle de diensten van het Doctoraat, tot dat hy in 't openbaar en in de tegenwoordigheit van de Faculteit, de bovengezeide klagte herroepen, en van de geheele Vergadering, en van den Heer Syndic in 't byzonder, ootmoedelyk vergiffenis verzogt heeft. Daarenboven verklaart de Faculteit valsch, het geen de gemelde Heer Humbelot gezegt heeft, dat de Faculteit de Constitutie Unigenitus aangenomen had.

Was getekent,

BOILEAU, Deeken.

De Heer Du Pin ging den zelven dag hier van verslag doen aan den Prins Regent. Den 3. had de Nuntius van den Paus ook gehoor by zyn Koninglyke Hoogheit, en klaagde bitterlyk over het geene daags te voren in de *Sorbonne* voorgevallen was. De Regent wel ter deeg onderregt zynde hoe alles toegegaan was, antwoorde hem; *Dat de Heer Nuntius hem niet te beklagen had, als over zyne eige troupen, die hem kwalyk gedient hadden, door een drift van hare onbescheidentheit; dat hy voor hem, het stilzwygen gerecommandeert had;*

dat

dat men hem had gehoorzaamt, en dat men van deeze zaak niet zoud hebben gesproken, indien die van de Tegenparty, welke het meeste belang hadden omze te smooren, de eerste niet waren geweest omze voor den dag te halen. 1716. January

Den 5. waren de Leeden wederom vergadert, dog zo talryk niet als de eerste maal. Men begon met de leezing van de Conclusie, hier boven gemelt. De Heer Humbelot, die 'er tegenwoordig was, stont op, verklaarde, dat hy zig tegens deeze Conclusie kantede, verzogt Acte van zyn Protest, en ging weg. Een ander Doctor, genaamt Clavel, zeide, dat hy, zonder de klagte tegens den Heer Syndic toe te stemmen, protesteerde tegens de Conclusie der vorige Vergadering, en hy gaf eenige redenen van zyne protestatie. De zaak dan wederom in omvrage gelegt zynde, wiert met 141. tegens 19. stemmen overgehaalt, dat men geen agt zoud geven op deze protestatien, en dat men de Conclusie van de vorige Vergadering confirmeerde, 't welk aldus aangetekent wiert.

DE H. Faculteit is van gevoelen geweest; 1. Dat men geen agt behoorde te slaan op de tegenkantingen van de Heeren Humbelot en Clavel. 2. Dat de gemelde Heer Humbelot t'eenemaal doorgehaalt zal worden op de Naam-lyst der Doctoren, zonder dat 'er eene nieuwe overweging nodig is, indien hy voor 't einde van deze lopende maand het Besluit van den 2. dezer niet onderschryft. 3. Eindelyk confirmeert de H. Faculteit het bovengemelde Besluit van den 2. December.

Onderstont,

BOILEAU, Deeken.

Het aanmerkelykste, en het geen de geheele Vergadering gedurende hare deliberatien aan 't hert ging, was te zien, dat de Abt Lambert, eerwaardig wegens zyne godvrugtigheit en ordentelykheit, met veel zeedigheit opstont, en zyn leetwezen betoonde over den misslag die hy begaan had, wanneer hy door de vrees voor de ballingschap ontrust, en door het geschreeuw der voorstanders van de Bulle verlegen geworden, in de Vergadering van den 3. Maart 1714. gezegt had; *Dat men niet moest raadplegen, maar dat men moest gehoorzamen.* Hy verzogt deswegen verschoning en zeide; *Dat hy zig voegde by diegene, welke in deze gelegentheit de grootste standvastigheit getoont hadden.* De Heer Feu, Priester van *St. Gervais*, en de Heeren Penet en Rousselot, twee andere Doctoren, volgden dit loffelyk voorbeelt; waar na de Vergadering verschoven wiert tot den 16. van deze maand.

Deze Geestelyke Faculteit hare Vergadering, als even voorwaards gezegt is, in de *Sorbonne* den 2 January geopent hebbende, rezolveerden ook, op het Apel, door den Heer Humbelot, wegens de besluiten van den 2 en 5 December, aan het Parlement gedaan, om die Proceduuren voort te zetten, en de nodige stukken, tot ophelderingdezer

1716. January dezer zaak, te doen drukken, verkiezende daar toe een Advokaat en een Procureur; waar op eene der oudste Doctoren, waarnemende deze gelegentheit, diverze nieuwe Artykelen van beschuldiging tegens den Heer Humbelot inbragt, als onder anderen, eerstelyk; *dat hy een Boek had doen drukken, over de H. Schriftuur, vol dwalingen; en 't zelve in 't ligt gegeven met valsche goedkeuringen*; ten tweeden, *dat hy, zynde genoodzaakt geweest, om verscheide in dat Boek voorgestelde zaken openbaar te herroepen, ter zelver tyd eene herroeping van zyne herroeping ontworpen, en aan eenige Luiden gegeven had*; ten derden, *dat door hem een ander Boek geschreven was, tegens de Vrydommen van de Gallicaanze Kerk, en tegens de Leerstukken der Concilien van Constans en Bazel, en dat hy 't zelve Boek binnen* Romen *had doen drukken*; en ten vierden, *dat hy aan den overleden Koning, in een by hem gemaakt Compliment, had durven zeggen, dat de Theologische Faculteit van* Parys *de Constitutie aannam.*

Den 4. January hielt de Faculteit eene extraordinaire byeenkomst; wanneer den Syndic vertoonde, dat hy, naziende de Reekeningen van het voorgaande Jaar, daar in een aanmerkelyke zomme had gevonden, gebruikt voor de onkosten tot het drukken van een gewaand Decreet der Faculteit, gedagteekent 5. Maart 1714; in welk Decreet men voorgaf, dat door de Faculteit was aangenomen de Pausselyke Bulle *Unigenitus*; dog dit Decreet valsch, en het drukken van 't zelve zonder ordre geschiet zynde, zo oordeelde hy dit Artykel van onkosten niet te kunnen laten doorgaan, dewyl het geenszints billyk scheen de Faculteit daar mede te bezwaren; waar op men die zaak in overweging, en vervolgens dit besluit nam.

DE H. Faculteit keurt goet de gedane tegenkanting van den Heer Syndic, en verklaart dat de geene die dit hebben laten drukken, de kosten daar van moeten betalen. Daarenboven verklaart zy, dat het Decreet van den 5. Maart 1714., zonder haar medeweten gedrukt, is een vals verdigt Decreet, en valschelyk aan de Faculteit toegeëigent: Zy ordonneert dat het doorgehaalt en uitgewischt worde op de Registers; en zy verzoekt den Heer Syndic in dezelve Registers aan te teekenen de Reedenvoering, die hy daar even over deze zaak gedaan heeft.

Meer dan 30. Doctoren, hun gevoelen over het werk van de Constitutie verklarende, beweerden, dat dezelve noit aangenomen konde wer-

werden, om datze streed met de *Catholyke Waarheit*, *met de Christelyke Zedeleer*, *en met het Regt.* 1716 *January*

Den 8. vergaderde de Faculteit wederom, om het bovenstaande besluit te overlezen en bevestigen; mitsgaders om te onderzoeken de zaak van zeker Doctor, die, gedurende den tyd dat men de Prelaten, weigerende de Constitutie aan te nemen, vervolgde, de stoutheit had, van Theologisch in de *Sorbonne* te beweeren, *dat de Paus regt had, om de Bisschoppen te veroordeelen en af te zetten.* Men sprak ook veel van de Lykreden, welke den Bisschop van *Alet*, over wylen den overleden Koning had gedaan; aantoonende hy, onder anderen, geenszints te wraaken de verbreeking van het *Nantische* Edict, tot uitroeijing der Protestanten; weswegens wy alleen dit staaltje den Lezer willen mededeelen.

TOen Joas door Jojada op den Throon van zyne Vaderen herstelt wiert, zegt de Schrift, dat wanneer men hem de Kroon op het hooft had gezet, men hem ook in handen had gegeven de Wet des Heere, om hem te leeraren dat het Opper-gezag, waar mede men hem kwam bekleden, aan hem tot geen ander einde opgedragen was, dan om op de puinhopen van Baals Huis den dienst van den waren God, die de godloze Athalia afgeschaft had, weder op te regten.

Eene andere Athalia, myne Heeren, maar gevaarlyker en magtiger, had hare woede in de laatste eeuwen verder uitgebreit; gesllage vyandinne van den Godsdienst onzer Vaderen, had zy (meenende dat haar alles geoorloft was om dezelve uit te roeijen, en hebbende by de listigheden van de verleiding, de moetwilligheit van opstant gevoegt) het Koningryk tegens zig zelven verdeelt; en hare Kerkschendige handen tot in 't Heiligdom slaande, had zy van de Tempelen des levendigen Gods, den stoel der godloosheit, en der leugenen gemaakt. Gy kent aan deze eerste trekken de Kettery van Kalvin, zo berugt door zo veel misdaden, en die, den oorlogs-fakkel overal ontstekende, en den eenen Broeder tegens den ander, den Vader tegens den Zoon, den Onderdaan tegens den Vorst, de Princen tegens de Princen wapenende, zelfs in 't midden van de Monarchy eene zoort van Republiek, tot hoon van de Religie, voor haar opgeregt had. Onder de begunstiging van Edicten, door de noodzakelykheit der tyden afgeperst, genoot zy nog, onder de Regeering van LODEWYK, de vrugt van hare oude ongeregtigheden. Mededingster van de *Kerk*, had zy, even als zy, hare Tempelen, hare Herders, haren uiterlyken Dienst, hare Wetten; en men zagze geworden Lid van den Staat, eene Heilig schendige, maar geruste Authoriteit oeffenen over een overweldigd gedeelte van de Kudde van Jezus Christus.

LOUIS kon niet langer dulden dat de Stammen verdeelt waren, en dat *Samarien* eenen Godsdienst oeffende, afzonderlyk van *Jeruzalem.* Hy onderneemt

1716. January. die Muur van affcheiding te breken: een werk van zo veele jaren, en dat, gesterkt zynde door al het geen de vooroordeelen van eene Religie, hoewel valsch, hartnekkig en yverende kan inboezemen, voor alle menschelyke magt ondoordringelyk scheen. Hier is het dat gaat uitblinken de geheel Christelyke Koning: LOUIS, doof voor de raadgevingen van eene vreesagtige Staatkunde, die hem al het gevaar van deze onderneming voor oogen houd; veragtende al het geen de getergde Kettery van uitheemse Magten, tegens hem zoud mogen doen opstaan; en al het geen hy van binnen in gevaar mogt stellen om zig te handhaven, neemt hy geenen raad als met zyn Geloof; en tegens alle hoop hopende, brengt hy haar den dodelyken slag toe. Het was, myne Heeren, door de herroeping van dat berugte Edict van *Nantes*, waar in de Kettery, zedert zo vele Jaren, als in haar Fortresse verscheen, en zig een onschenbare veiligheit beloofde. Op dezen doorlugtigen slag, zyn de Tempelen der Dwalingen tot vergruist; de valsche Propheten beschaamt; den Meester der Leugenen stilzwygen opgelegt; en alle godloze dienst afgeschaft. De Kerk keert in alle hare Regten, en het gezag van 't Priesterschap, overal geëert, heeft voortaan geene andere palen, als die van de Heerschappy.

Dien Prelaat verklaarde zig, in deze Lykreden, meerder gematigt ten voordeele van de berugte Pausselyke Constitutie, als omtrent de verbreeking van het Edict van *Nantes*, vermits hy verder deze volgende redeneering gebruikte.

HEt is voor LOUIS niet genoeg de oude dwalingen uit zyne Staten te bannen; hy is niet minder bezorgt om ze voor nieuwe te bewaren: zyne wysheit doet hem de gevaarlyke gevolgen daar van vooruit zien, en den yver van zyn Geloof doet hem alles in 't werk stellen om den voortgang daar van te stuiten, of dezelve in hare geboorte te smoren. Verbeel U hier niet, myne Heeren, een ligtvaardig Prins, die de palen van zyne magt te buiten gaande, aan zyn oordeel durft onderwerpen het geen aan 't oordeel van de Kerk alleen behoort. LOUIS, aan die Kerk, welke hy als zyne Moeder eerd, onderworpen, leent haar zyn gezag, zonder het zyne te willen misbruiken, hare uitspraken voor geheiligde Wetten houdende, maakt hy daar van den rigtsnoer van zyn gedrag; en de zorgvuldigste gehoorzaamheit tot zyn deel nemende, heeft hy nooit ander oogwit gehad, als dezelve zyn Onderdanen in te boezemen. Dus waren gedurende zyn leven, dus waren tot het ogenblik van zynen dood de gesteltheden van dien groten Koning. Gy zultze zeegenen, Heere, en Gy zult niet dulden, dat dit Koningryk, het edelste deel van Uwe Erfenis, oit door den vergiftigen adem der dwaling bezwalkt worde; Gy zultze daar voor bewaren door Uwe genade, en door de handen van Uwe getrouwe Dienaren het onkruit, 't welk den vyandigen mensch daar in zoud mogen zaaijen, uittrekkende, zal men het Priesterdom en de Heerschappy,

altyd overeenstemmig, met eenen even gelyken yver zien arbeiden aan de Zeegepraal van Uwe eeuwige waarheden. 1716. *January*

Een zeer aanmerkelyk Arrest van het Parlement te *Parys*, den 15. January uitgekomen, verbood het drukken, verkopen of uitgeven van de excommunicatie brieven des Paus; en vernieuwde het algemeen verbod, van geen Bullen, Brevetten of Decreten van 't *Roomsche* Hof te ontfangen, veel min af te kondigen, zonder daar toe verkregen te hebben opene Brieven, in 't Parlement van *Parys* geregistreert. Het gepasseerde dezen aangaande, magmen zien uit het volgende Extract der Registers van 't *Fransche* Parlement.

DEzen dag zyn de Geregts-Heeren des Konings binnen gekomen, en Mr. Guillaume François Joly de Fleury, een der Advocaten van den gemelden Heer Koning, het woord voerende, hebben zy aan 't Hof gezegt.

Dat de geheiligde bewaring van de publyke Ordre, welke haar toevertrouwd is, hen verpligt toevlugt te nemen tot het gezag van 't Hof, ten opzigt van een Stukje 't welk schynt te zyn Ban-Brieven, uitgegeven door den Auditeur-Generaal van de Apostolise Kamer tegens de geene, die men zegt dat zig gekant hebben tegens de Immuniteiten, tegens 't Regtsgebiet, en tegens de Vryheit van de Kerk in *Sicilien*, en dat geschonden hebben het Verbod, afgekondigt tegens verscheide Steden en Bisdommen van dat Koningryk: dat hoewel deze Titul, die niet anders verkondigt als een uitgegeven Acte van een Geregts-Hof, dat wy in *Vrankryk* niet erkennen, en eene vermaning die geen ander voorwerp heeft als de Onderdanen van een uitheems Koningryk, ons niet scheenen aan te gaan; de gronden die zy in dit gedrukte gevonden hebben, haar voorgekomen zyn, zo opentlyk aantastende de Regten van alle de Souvereinen, en de onschenbaarste grondregelen van *Vrankryk*, dat zy zouden oordeelen te kort te doen aan 't geen zy aan den Koning, aan 't Gemeen, en aan haar zelven schuldig zyn, indien zy aan het Hof niet voorsloegen, door hare wysheit voor te komen de gevaarlyke gevolgen, welke dit Geschrift kon hebben, indien het in 't Koningryk verspreit wiert.

Dat zy het niet nodig oordeelen verscheide voorstellingen, in dit Geschrift vervat, op te halen; *de uitspraken der Pausen vergeleken by het Woord van God zelfs, de onbepaalde uitgestrektheit die gegeven word aan de Interdicten*, of verscheide andere Grondregelen, die alleenlyk gestaaft zyn op het vooroordeel van eenige over de Bergen wonende Autheuren; maar die in dit Geschrift als in 't verbygaan geslanst, en maar directelyk toegepast zynde op de byzondere verschillen van *Sicilien*, van zulk een groot gevolg niet zyn, ten opzigt van *Vrankryk*.

Maar 't geen hen toescheen, de opmerking van het Hof meerder te verdienen, de gronden waren van den Autheur op de uitvoering der Decreeten van

1716. January den Paus; dat dit geene enkele gevallige uitdrukkingen, of ligte en uiterlyke gezegdens zyn; maar dat het zyn ondersteunde en beweerde voorstellingen, even als klare waarheden, en byna als Geloofs-punten; dat het niet zyn Grondregelen, die alleenlyk betrekking hebben tot de byzondere verschillen van de Monarchy van *Sicilien*, maar Zetregelen, die den Autheur toepast op alle de Koningryken. op alle de Souverainen, en op alle Volkeren.

Dat het Hof weet, welke de vastgestelde Grondregelen in byna alle de Katholyke Staten zyn, ten opzigt van de uitvoering der Decreeten, het zy van de Pauzen, het zy van de Concilien. Aan de eene kant heeft de noodzakelykheit om aan 't Volk de Wetten, waar aan zy moeten gehoorzamen, te doen weten, ook de noodzakelykheit vastgestelt om de Kerkelyke Wetten even als de Burgerlyke af te kondigen. Aan de andere kant heeft de verpligting, die de Souvereinen met hare Onderdanen aangaan, om niets in hunne Staten te dulden, 't welk de ordre en de gemeene rust zoud mogen storen, deze Regeering, waar van zy aan God alleen rekenschap schuldig zyn, ook eene verpligting gemaakt, om de vergunning van den Vorst, en van de Magistraten, die het Regt onder zyn gezag bedienen, te verkrygen, als eene noodzakelyke geregeltheit ontrent de afkondiging der Kerkelyke Decreeten, die, onder voorwendzel van Godsdienst, inbreuk konden doen aan de Regten en aan de belangen van den Staat; en dat het aan die Grondregelen is, dat wy de behoudenis van onze heiligste Vryheden voornamelyk verschuldigt zyn.

Dat deze gronden al zo oud als de Kerk, al zo uitgestrekt als de Staten, die onze heilige Religie belyden, en waar van de Gedenkstukken zig in meenigte in alle de Katholyke Koningryken vertonen, niet nodig hebben om gestaaft te worden door bewyzen voor de Magistraten, die alle de noodzakelykheit daar van gevoelen, en die het vast gebruik 't welk men daar van in alle tyden gemaakt heeft, kennen.

Dat het ondertusschen die Gronden zyn, welke de Autheur van deze Brieven van Excommunicatie, zonder verschoning aantast. Hy klaagt over de Officieren des Konings van *Sicilien*, die de Wereltlyken van dat Koningryk verpligt hebben, hunne gevoelens te verklaren over de noodzakelykheit van de *Exequatur*. Deze formaliteit in *Sicilien* gebruikelyk, die men elders kent onder den naam van *Placet* (Verzoekschrift) van *Pareatis*, of aanhouding der Decreeten van het Hof van *Romen*; welke wy onder ons kennen met den naam van Brieven van Attache, en waar by de noodzakelykheit vastgestelt wort van de vergunning van den Souverain, tot het ontfangen en afkondigen van die Decreeten; wort door den Autheur aangemerkt als eene ligtvaardige onderneming tegens de Kerkelyke Authoriteit.

Spreekt hy van de Grondregel van de *Exequatur* zelf; geeft hy daar aan den naam van afgryzelyk, van scheurzugtig, en van ketters: *Execrabilem propositionem pro schismaticâ & hereticâ à sacra Inquisitione reprobatam*.

Spreekt hy van de Officieren die de ondertekening van de Geestelyken daar op hebben gevordert; het zyn roekeloze, vol van ondeugt en van onbeschaamtheit, stoutmoedige, en verleiders, die niet anders gezogt hebben, als

als de standvastigheit der Geestelyken van het Koningryk van *Sicilien*, te verwrikken. 1716. Januarÿ

Past hy deeze Grondregelen op den aard der Apostolise Decreeten; dan maakt hy eene optelling, die niets uitzondert: de Willekeuren, de Decreeten, de Constitutien, de Bullen, de Brevetten, byzondere of algemeene Censuren, de Interdicten, alles is begrepen in de gewaande bevryding van den *Exequatur*.

Bespiegelt hy eindelyk de Gronden, die hy voorstelt, ten opzigt van de Plaatzen en de Perzonen, die hy voorgeeft daar aan onderworpen te zyn; dan beweert hy, dat het aan alle de Gelovigen klaar en kennelyk is, dat de Bullen, de Decreeten, en de Constitutien die uitgegeven zyn, van het Orakel, van het opper- en zigt-baar Hooft van de Kerk, en van den Steedehouder van Jezus Christus op de aarde, met zig en door haar zelve medebrengen, al het geen tot hare uitvoering nodig is; en dat zy (om zig van zyne eige woorden te bedienen) eene gereede uitvoering heeft in alle de Plaatzen van de Wereld, onafhangelyk van eenig menschelyk gezag, hoe het ook mogt zyn, als steunende op de Goddelyke magt.

Dat het dan niet is eene algemeene voorstelling, die in de toepassing zoud kunnen beteugelt worden, dat het ook niet is eene byzondere voorstelling voor het Koningryk van *Sicilien*; dat het is een Grondregel vastgestelt voor alle tyden, voor alle Plaatzen, en voor alle Staten, welke den Autheur by gevolg zo wel op *Vrankryk* als op *Italien* toepast, en die, volgens zyne stelling, geene uitzondering moet lyden.

Dat het niet nodig is de gevolgen van deze gronden te doen gevoelen, volgens dewelke alle de Decreeten, door het Hof van *Romen* uitgegeven, de kragt van een Wet zouden hebben in alle de Katholyke Staten, zonder de hulp van de Weereltlyke Magt: de Cenzuren, de Excommunicatien, de Interdicten, de ondernemingen tegens het Wereldlyke, en tegens het gezag der Koningen, en al dat het merkteeken van den Paus medebragt, zoud dan eene Souvereine Wet zyn, waar aan alle de Gelovigen zouden zyn onderworpen, en het gezag van den Vorst en van zyne Magistraten zoud dan onmagtig worden, om den loop der nieuwigheden, die zonder haar en in weerwil van dezelve, in de Staten aan hun gezag onderworpen, wortelen zouden, te stuiten.

Te vergeefs zouden onze Koningen geweigert hebben verscheide Bullen der Pauzen te ontfangen, die met onze Grond-regelen niet overeen gebragt konden worden. Te vergeefs zouden onze Voorvaderen geprotesteert hebben tegens zo vele Decreeten, en voor al tegens de Bulle, genaamt, *In Cæna Domini*, waar van het drukken en het werkstellig maken in dit Koningryk, door het Hof zo plegtelyk verboden is. Te vergeefs zoud die doorlugtige Regtbank zo dikwils herhaalt hebben het Verbod in de Ordonnantien vervat, van Decreeten, Bullen en Constitutien der Pauzen te ontfangen en zelfs in *Vrankryk* uit te geven, zonder de vergunning des Konings: alle de wyze voorzorgingen zouden onnut zyn, indien de Leere van dit Geschrift geleeden wiert.

Maar hoe zoudze te dulden zyn? men moest dan niet alleenlyk omverstoten

1716. January. de uitspraken, en van de Ordonnantien, en van uwe Arresten; men moest daarenboven overhoop werpen de onschenbaarste Grondregelen, de oudste gewoontens, de onwraakbaarste voorbeelden: men moest dan de gevoelens van de Geestelykheit van *Vrankryk*, en van de geagtste Autheuren bestryden: men moest de Pauzen zelf afstemmen, die de magt in den Perzoon van onze Koningen zo menigmaal erkent hebben: men moest tegenspreken den Paus PIUS de IV., die den Koning KAREL IX. dikwils bad, om het Concilie van *Trente* in *Vrankryk* te doen afkondigen. Men moest tegenspreeken Paus CLEMENS de VIII., die overtuigt zynde van de noodzakelykheit der vergunning des Konings tot afkondiging van dit Concilie, dat van Koning HENRIK de IV. wilde afvorderen, toen hy het Katholyke Geloof aannam. Men moest ontkennen het verzoek der Pauzen by alle de Vorsten van *Europa*, en voor al by de Koningen van *Spanjen*, om de afkondiging van dat zelve Concilie, 't welk in de Staten, daar men het aangenomen heeft, niet agtervolgt is, als op vergunning der Souverainen, en met die bepalingen die zy oordeelden daar by te moeten voegen. Men moest eindelyk herroepen al het geen in de vorige Eeuw, en byna onder onze oogen, op 't ontfangen der laatste Constitutien van het Hof van *Romen*, gedaan is.

Dat het te veel is, zig op te houden met het bestryden der Grondregelen, die zig door zo veel wezentlyke bewyzen omver stoten, en die elders in den mond van den Paus niet gevonden worden; dat men te veel gedagten moet hebben van zyne verligtingen en van zyne wysheit, als te geloven, dat hy gevoelens kon aannemen, zo strydig met de waaragtige Regelen, en dat hy zig uit het voetspoor zoud willen begeven, dat zyne Voorzaten voor hem gemaakt hebben: en dat zy door hare Bediening verpligt zynde, de voorstellingen in dit Werk vervat, te keer te gaan, zy zig gelukkig agten, dat zy daar in niet anders ontwaar worden, als den yver van een Amptenaar van het Hof van *Romen*, die meer door vurigheit, als door verligting, aangezet is; maar dat het meerder of minder gezag van dit Geschrift, hen niet moet te rug houden van de gevolgen daar van te voorzien; dat het van zulk een gewigt is, niets in *Vrankryk* te laten komen, dat de minste inbreuk kan doen aan de Grondwetten, waar in onze voornaamste zekerheit bestaat om de Regten van de Kroon en de Vryheden van de *Gallicaanze* Kerk te handhaven; dat zy niet stilzwygende kunnen blyven over een werk, dat des te meer indruk kon maken op weinig onderrigte Luiden, om dat zy het mogten leezen zonder voorzorg en zonder mistrouwen, als zynde alleenlyk geschreven voor eene uitheemse Monarchy, zonder gewaar te worden hetgevaar dat alle de Katholyke Staten over het hoofd hangt, door de algemeene Grondregelen die het vervat.

Dat, of schoon dit Geschrift, 't welk eerst den 9. December laatstleden getekent is, nog niet gemeen is in *Vrankryk*, het wel haast gemeen worden kon, indien het Hof het kwaad in hare geboorte niet voorkwam: dat het met die inzigten is, dat zy gemeent hebben aan het zelve te moeten voorstellen, niet om hen te ontfangen als Apellanten over een misslag van een Excommunicatie, uitgegeven door een Regtsgebied, welkers gezag wy niet erkennen; en

en dat daarenboven de Onderdanen van dit Koningryk niet directelyk tot haar voorwerp heeft; maar om alleenlyk den loop daar van te stuiten, door het aanhouden der Exemplaren, en door het vertier van dezelve te verbieden; als mede om ter zelver tyd den voortgang van die gevaarlyke Grondregelen te verhinderen, door het vernieuwen van het verbod, zo dikwils by Arresten gedaan, van geene Bullen nog Brevetten van het Hof van *Romen*, zonder opene Brieven des Konings, die behoorlyk in 't Parlements Hof geregistreert zyn, te ontfangen, af te kondigen, te drukken, of te verkopen: dat dit het voorwerp is der Besluiten, welke zy schriftelyk hebben genomen, en die zy aan 't Hof overgeven, met de voorzeide Brieven van Excommunicatie, &c. 1716. *January*

Het Hof hier op regt doende, ordonneert het verbod van die gedrukte Exemplaren, zo als hier boven verzogt is.

Zier hier tegens ook eens de Aanmerkingen, welke den Heer Dupin had gemaakt op de algemeene Tafel, door den Jezuit Hardouin agter den nieuwen druk der Concilien gevoegt, rakende onder anderen de volgende stellingen; Eerstelyk, *aangaande de Souverainheit van den Paus, over 's Waerelds gebied der Koningen*, zegt hy aldus; *de magt over alle Christen Vorsten, en over alle hunne Onderdanen, is gegeven aan den Paus, als zynde de Stedehouder van onzen Heere Jezus Christus, gestelt over alle Volkeren, en over de gantsche Christen Kerk.* Ten tweeden, *aangaande de Souverainheit van den Paus, zonder bepaaling, en onafhangelyk van het Concilie, ja zelfs van het algemeene*, redeneert hy in dezer voegen: *De Paus heeft, ter oorzaak van zyn gezag, over alle de Concilien, het regt en de magt, om ze zamen te roepen, te verplaatzen, en te doen scheiden. Het gezag der Concilien hangt onmiddelyk af van dat van den Pausselyken Stoel. De algemeene Concilien, die afzonderlyk van den H. Stoel gehouden werden, zyn niet onfeilbaar. Het is geene waarheit, te zeggen, dat al de magt van het Concilie besloten is in den Paus. Alle de Bisschoppen te zamen, met den Paus vergadert, schynen niets meer te zyn, ten opzigt van de magt van Regts-gebied, als de Paus alleen. Het is geene waarheit van het Geloof, dat een algemeen en wettelyk Concilie hare magt onmiddelyk van Jezus Christus heeft, enz.* Ten derden, *aangaande de onfeilbaarheit van den Paus*, zegt hy; *de Pauzen hebben zig nooit bedrogen in het maken van Kerkelyke Instellingen of Constitutien. Indien men het gezag der Decreten van den Paus verzwakt, kunnen de verklaarde Leeringen, nopende het geheim der Drie-Eenheit, welke door de Bisschoppen van den Apostolischen Stoel uitgegeven zyn, eenigen aanstoot lyden.* Ten vierden, *betreffende de Opperhoofdigheit van den Paus, boven de Kerk*, redeneert hy.

1716. January hy aldus: *De Paus heeft eene Eenheerschige magt in de gantsche Kerk, even als een Koning in zyn Ryk. De Paus heeft in zig zelven een volkomen magt over de geheele Kerk; en de Bisschoppen van* Vrankryk *hebben, in het Concilie van Trenten, zyne Opperhoofdigheit over alle Kerken erkent.* Ten Vyfden, *aangaande het Apel van het Vonnis des Paus voor een aanstaande Concilie*, zegt hy, *De gene, die van het Vonnis des Paus aan een toekomende Concilie apelleeren, zyn door den Paus Pius* II. *als begunstigers van de Kettery, veroordeelt. Men apelleert van alle de Bisschoppen aan den Paus, maar men apelleert aan niemand van den Paus, die alleen regt heeft, om over de gantsche Kerk te oordeelen, en die zelfs aan het oordeel van niemand ter waerelt onderworpen is* Ten zesden, *belangende het oordeel over de Geloofs-Pointen*, gebruikt hy deze redeneeringen: *het komt alleenlyk aan den Stoel van* Romen, *dat is te zeggen aan den Paus met de Kardinalen, en niet aan de Bisschoppen toe, om te onderzoeken en uit te wyzen het gene tot het Catholyke Geloof behoort. Het staat alleenlyk aan den Apostolischen Stoel, te weten, den Paus en de Kardinalen, om te verklaren, welke de noodzaaklyke en dienstige Waarheden zyn voor de zaligheit, of voor de Regeering van de Kerk.* En eindelyk ten zevenden, *aangaande het gezag der Bisschoppen*, gebruikt hy deze tale; *den Paus is alleen de Bisschop van alle Bisschoppen; al de magt van Jurisdictie der andere Bisschoppen neemt haren oorsprong van hem. De gelovige Catholyken van een byzonder Bisdom zyn meer verpligt den Paus te gehoorzamen, als haar eigen Bisschoppen. Den Paus kan zodanig een Reglement in yder byzondere Kerk maken, als het hem goed dunkt, ja zelfs in weerwil van den Bisschop.*

Eene Declaratie des Konings, concerneerende het aanstellen van een nieuwe Commercie Raad, was deze maand in druk uitgekomen, luidende als volgt.

LOUIS, door Gods genade Koning van *Vrankryk* en *Navarre*, allen die deze tegenwoordige zullen zien, Saluit: De [illegible]de begeerte om den welstant van ons Koningryk te bezorgen, die ons aanleide om de Declaratie van den 15. September laatstleden uit te geven, tot aanstellinge van zes byzondere Raadsvergaderingen, behalven den algemeenen Raad van den Regent; hebbende ons doen merken op de noodzaklykheit om een zevende aan te stellen wegens eene zaak van immer zo groten gewigte, namentlyk den Koophandel, zo binnen als buitens lands, en de Manufacturen van dit Ryk. En overwegende van hoedanig een gevolg het zy, dat zaken van deze natuuren gestelt worden in handen van zulke, die'er een lange ervarenheit van hebben verkregen, zo hebben wy 't dienstig geoordeelt, eenen nieuwen Raad te formeeren,

ren, meestendeels bestaande uit perzoonen, uitmakende dien, dewelke voor dezen al aangestelt was onder den zelfden naam van Raad van Commercie, tot uitvoeringe van het arrest van den Raad van den 29. Juny 1700. Willende dan om deze oorzake onze meening wat byzonderlyker uitdrukken, op 't advys van onze zeer waarden en zeer beminden Oom den Hertog van *Orleans*, Regent, van onzen zeer waarden en zeer beminden Couzyn den Hertog van *Bourbon*, van onzen zeer waarden en zeer beminden Oom den Hertog van *Maine*, van onzen zeer waarden en zeer beminde Oom den Grave van *Toulouse*, en andere Pairs van *Vrankryk*, groote en aanzienlyke perzonagien van ons Koningryk; en uit onze zekere wetenschap, volle magt, en Koninglyke authoriteit, zo hebben wy door dezen tegenwoordigen, getekent met onze hand, verklaart, zeggen en verklaaren; willen, en ons behaagt. 1716. January

1. Dat'er aanstonts aangestelt werde, een zevende byzondere Raad, genaamt van Commercie, waarin men zal handelen van alles dat den koophandel zo binnen als buitens lands, en de Manufacturen van dit Ryk, betreft; alwaar overwoogen en onderzogt zullen werden alle voorslagen, goedvindens, en Memorien, wegens die zaak gepresenteerd, mitsgaders de zwarigheden die zouden mogen ontstaan ter zaake van den koophandel zo te lande als ter zee, als ook wegens de Fabryken en Manufacturen.

2. Dat de geene die verkooren zullen worden om van dien Raad te wezen, gehouden zullen zyn om aanstonts by een te komen, in eene plaats die daar toe bestemd zal werden, om op te stellen een ontwerp van reglement over de forme die daar zal worden in agt genomen, ten aanzien van de ordre en verdelinge van zaken, volgens de wyze van die te verhandelen, en de overleggingen te beraamen, en ten opzigte van de aantekeningen die 'er van gehouden zullen werden: en dat dit ontwerp gebragt zal werden in den Raad van den Regent, om daar geauthorizeert en bekragtigt te werden, zo als men 't gevoeglyk zal agten.

3. Dat alle de zaken die in den gemelden Raad gereguleert zullen zyn, vervolgens gebragt zullen werden in den Raad generaal van den Regent, om daar tot een volkomen besluit gebragt te werden door onzen zeer waarden, en zeer beminden Oom den Hertog van *Orleans*, Regent van ons Koningryk, volgens de meerderheit van stemmen, ten waare door verdeelheit, egaliteit van advys ware, in welken gevallen dat van den Regent de overhand hebben zal.

4. Dat de geene die in den Raad van Commercie zal presideren, zittinge en eene deliberative stem zal hebben in den Raad Generaal van den Regent, wegens de zaken den gemelden Raad van Commercie betreffende, en dat hy daar raport zal doen van de rezolutien die 'er genomen zyn. En zo het in zekere gevallen geoordeelt wierde, daar ook te roepen eenige Raadsheeren van den gemelden Raad, 't zy ten aanzien van zaken die de President niet heeft konnen op zig nemen, en om andere redenen, dat de geene die 'er als dan zullen inkomen, insgelyks eene deliberative stem in den Raad generaal van den Regent zullen hebben.

1716. January Dus geven wy dan bevel aan onze beminde en getrouwe Raden, houdende ons Hof van 't Parlement te *Parys*, dat zy deze tegenwoordige daar zullen hebben te doen registreeren, en den inhout daar van volgens der zelver forme en teneur uit te voeren: want zodanig is ons welbehagen, &c. &c.

Men zag ook in *Parys* het volgende Extract, uit den Brief van den Heer Desailleurs, *Franschen* Ambassadeur aan *d'Ottomannische Porte*, gedagtekent te *Konstantinopolen* den 15. December 1715. confirmeerende ten principalen 't gene wy (*a*) voorwaards, onder het Artykel van *Turkyen*, hebben aangetekent; luidende dit Extract aldus.

(*a*) ziet pag. 48.

ZEdert de te rugkomst van het *Ottomanische* Hof in deze Stad, arriveeren hier dagelyks verscheide Bachas, die ontboden, om den groten Divan of Krygsraad, welke in het begin van January gehouden zal worden, by te wonen, ten welke einde de groote Cham der *Tartaren* mede hier te gemoet gezien wort. Vervolgens wil de Sultan de tenten doen opslaan, om daar onder te campeeren, tot dat zyn Leger wederom optrekt, om de Veldtogt te beginnen. In het gantsche *Ottomannische* Gebied wort zeer veel volk tot den Krygsdienst geligt, waar mede men de Grensplaatzen bezetten wil, in plaats van de troupen die daar nu in guarnizoen leggen, en mede te Veld gaan zullen. Men werkt dag en nagt aan het bouwen van nieuwe Oorlogschepen, die zo hier als in verscheide andere Zeehavens van dit Ryk aangelegt zyn, en men kan met waarheit zeggen, dat de *Turken* nooit zulke groote toerustingen ten Oorlog gemaakt hebben, als tegenwoordig. Men heeft uit het Eiland van *Cyprus* een wonderwerk van de natuur herwaarts gebragt, om het aan den groten Heer te laten zien: het zyn twee levendige Meisjes, die op eene vreemde wyze aan elkander vast zyn. Zy hebben beide hare Lighamen in 't geheel; maar hare Voorhoofden zyn zo vast aan een, dat het onmogelyk is dezelve te scheiden. Zy zien elkander aan, en kunnen de oogen niet draaijen, als van ter zyde, en dezelve zyn reets tien Jaaren oud.

Den zogenaamden Ridder van St. Joris, ofte gewaanden Pretendent van de *Groot-Brittannische* Kroon, hebbende zig eenige dagen, als verborgen, aan 't Hof van *St. Germain* by zyne ingebeelde Moeder, de Koninginne weduwe van den ontroonden Koning JACOBUS de II. opgehouden, was vervolgens in onbekent gewaad, alleen verzelt van een Knegt en Chirurgyn, in verscheide Steden langs de Kust van 't *Fransch Bretagne* gereist, en eindelyk te *Duinkerken* gekomen; daar hy kwansuis zig verhuurde voor Matroos of Bootsgezel op een Schip, 't welk van den Grave van Stairs, *Groot-Brittannischen* Minister aan 't Hof van *Vrankryk*, een Paspoort verkregen had, om naar *Schot*

land

land Brandewyn te mogen voeren. Dit Schip, stellende eerst cours naar *Terneuze* in *Noorwegen*, wende voorts de Steven naar *Schotland*, en arriveerde aldaar in de haven van *Petershead* den 2. January. Hier zette den Pretendent voet aan Land, en begaf zig voort naar 't Kasteel des Grave van Marschal, alwaar hy van zyne Vrienden verwellekomt wierde. De verdere omstandigheden dezer verschyning van den Pretendent in *Schotland*, zal den Lezer in 't vervolg onder de Stoffe van *Groot-Brittannien* ontmoeten; dienende alhier slegs aangetekent, dat de voormelde gewezene Koninginne van *Engeland*, ontfangende de zekerheit wegens de aanlanding in *Schotland* van haar gewaanden Zoon, het Venerabile in de Kerk-Abdy van *Chailot* deed ten toon stellen, om voor de behoudenis van gemelde haar Zoon te bidden.

1716. *January*.

Zedert hadmen ook in *Vrankryk*, genoegzaam opentlyk, Volk voor den Pretendent geworven; waar toe de meergemelde Koninginne Weduwe haare Edel gesteentens en andere kostelyke Effecten verpande. In verscheide *Fransche* Havens wierden Vaartuigen toegerust, tot het overvoeren van Manschap en Geld; durvende eene harer Nouvellisten melden, *dat den Lord Tinmout, Zoone des Hertogs van Berwik, wel* 30000. *Goude Louizen, in Brandewyn Vaten gepakt, en naar* Schotland *voor Koning Jacobus gedestineert, derwaarts had verzonden.* Onder 't gemeen in *Vrankryk* bespeurde men groote blydschap, over de verbreide vertellingen, van de ingebeelde voortgangen, die den Ridder van *St. Joris* reets in *Schotland* zoude hebben gemaakt; waar tegens nogtans andere, van dezelve streng, voor een kwaad gevolg vreesden, indiën den Hertog Regent mede dat gedrag foveerde; aan wien den Grave van Stairs, *Groot-Brittannischen* Minister, deswegens deze onderstaande Memorie overgaf.

DE ondergeschreve Grave van Stair, Minister des Konings van *Groot-Brittannien* by zyn Alder-Christelykste Majesteit, representeert aan zyne Koninglyke Hoogheit den Hertog van *Orleans* Regent van *Vrankryk*.

Dat hoewel zyne Koninglyke Hoogheit den gemelden Grave dikwils hadde verzekert, dat hy 't Vreedes-Tractaat met *Groot-Brittannien*, tot *Utregt* gemaakt, getrouwelyk en nauwkeurig zoude nakomen, en dat hy niet zoude toelaten dat 'er wapenen, oorlogs munitien, Officieren of soldaten uit eenige haven van *Vrankryk* vertrokken, ten dienste des Pretendents, en dat dezelve zyn Koninglyke Hoogheit tot dien einde in alle de havenen van 't Ryk zeer

1716. ſtrikte ordres hadde gegeven, het egter aldus was gelegen, dat dagelyks dier-
January gelyke zaken uit de havenen van *Vrankryk* wierden gevoert, zonder dat de Officieren, aldaar gebiedende, den minſten tegenſtand daar tegens doen.

De geweeze Hertog van *Ormond* en de Pretendent zyn verſcheidemalen tot *St. Malo* gegaan aan boort van ſchepen, die men wiſt met geweer en oorlogs-ammunitien, ten dienſte van dien Pretendent, te zyn geladen, met zo weinig omzigtigheit, dat zy by haar hebben gehad eene ganſche compagnie ruiters en hare Officieren van 't regiment van Nugent, zynde alle deze in hare gewoonlyke regiments-kleederen wapenen en monteering, zonder dat de Officieren, van wegens den Alderchriſtelyke Koning tot *St. Malo* commandeerende, eenige tegenſtant hebben gedaan

De Pretendent het ongeraden vindende zig op die tyd te wagen, liet af van die togt, en trok door *Normandyen*, om 't ſcheep te gaan tot *Duinkerken*; en de geweeze Hertog van Ormond, niet goedvindende om in *Engeland* aan land te treden, kwam weder tot *Morlaix*.

Geduurende zyn afwezen deede zyn Koninglyke Hoogheit aan den Grave van Stair de eere van hem te zeggen, dat hy de gemelde Ruiters van 't Regiment van Nugent zoude doen ſtraffen als deſerteurs, indien zy weder in *Vrankryk* kwamen. De Heer Maarſchalk van Huxelles heeft den gemelden Grave verzekert, dat hy ze gewiſſelyk zoude doen hangen.

Zy zyn weder gekomen, en weder by hun Regiment gegaan. Monſr. Beſach en zyn compagnie, de wapenen en munitie van Oorlog, die de geweezen Hertog van *Ormond* tot die expeditie by zig had, zyn nu nog wezentlyk tot *Morlaix*, alwaar dezelve uit het Schip, in 't welk zy eerſt waren, zyn overgegaan in een ander. De commandeerende Bevelhebber aldaar is zo verre van die wapenen en Ammunitie aan te halen, dat hy zelfs geweigert heeft dat Schip te doen doorzoeken, hoewel hy door den Heer Campbel, Capitein van een *Engels* Oorlogs-Fregat, daar toe wierd verzogt, welk Fregat tegenwoordig in de Havenen van *Morlaix* is.

Zedert vyf weeken zyn 'er verſcheide Scheepen met Wapenen, Oorlogs-Ammunitie, geld en Officieren ten dienſte des Pretendents van *Diepe* en *Havre* vertrokken, die ook wezendlyk in *Schotland* zyn aangekomen; en laatſtelyk is den 17. van deze Maand een Schip van *Havre* vertrokken, in 't gezigt van eenen Officier des Konings van *Groot-Brittannien*, dewelke aan den Marquis van Rouvroy hebbende voor oogen geſteld, dat 'er 20. Officieren, zo tot *Havre* als te *Harfleur* gereed waren, om aan boord van 't gemelde Schip te gaan, en den Pretendent na *Schotland* te volgen; zo heeft de gemelde Officier den Marquis verzogt het t' Scheep gaan van die Officieren te beletten: waar op die Marquis antwoordde, dat het geene 't welk hy zeide miſſchien waar konde zyn; dog dat hy de gemelde Officieren niet beletten konde te vertrekken, als geen ordre van 't Hof daar toe hebbende.

De gemelde Graaf van Stair heeft ook verſcheide maalen aan zyn Koninglyke Hoogheit den Regent, en aan den Maarſchalk van Huxelles voorgedragen, dat 'er verſcheide Generaals, Colonels, en andere Officieren, die actue-

lyk in dienst van *Vrankryk* zyn, hadden voorgenomen na *Schotland* te gaan, en zig by de Rebellen te voegen. De gemelde Graaf heeft zelfs een lyst van die gemelde Officieren, Generaals en Colonels aan dien Maarschalk overgegeven; welke Generaals, Colonels, en Officieren nu zyn te *Boulogne*, *Calais*, *Duinkerken*, en andere plaatzen daar ontrent, gereed om zig na *Schotland* te doen voeren, die door geen andere oorzaak worden opgehouden, als door de felle vorst en contrarie winden; gevende de Bevelhebberen van de gemelde plaatzen voor, geen ordre van 't Hof te hebben, om die Officieren het overgaan te verhinderen. 1716. *January*

De Graaf van Stair vind zig verpligt om deze geschiedenissen aan Uw Koninglyke Hoogheit voor oogen te stellen; op dat dezelve zie of zyne ordres stiptelyk zyn uitgevoert, en op dat dezelve reflexie make of *Groot-Brittannie* reden heeft om te geloven, dat het tractaat van *Utregt* getrouwlyk is nagekomen. Zyn Koninglyke Hoogheit werd ter zelver tyd verzogt, deszelfs oogen eens te slaan op het gemelde Tractaat. De gemelde Graaf van Stair bevind zig nog verpligt, om zyn Koninglyke Hoogheit te waarschouwen, dat de geweeze Hertog van *Ormond*, en verscheide t'zamengezwoorenen tegen den Koning haren Souverein, en tegens haar Vaderland, zedert eenige dagen zyn vertrokken na de kant van *Bourdeaux* en *Bajonne*, en dat zy op de kusten van *Gascogne* veel geweer, oorlogs ammunitie, en schepen hebben t'zamen gebragt, met dewelke het Hof van *St. Germain* voorgeeft eene landing in *Ierland* te zullen doen, om daar eene Rebellie te verwekken, dewelke, zo het gemelde Hof zig vleid, zal werden ondersteunt niet alleen door het geld, maar zelfs door de troupen van *Vrankryk*.

De Graaf van Stair, die zo vuriglyk gewenscht heeft eene goede en hertelyke vrindschap, tusschen den Koning zyn Meester, en zyn Koninglyke Hoogheit vast te stellen en te onderhouden, bevind zig zeer beneepen dat hy representatien heeft te doen over hoofdzaken, die zo teder en bekwaam zyn om de gemoederen der beide Natien van malkanderen te verwyderen, en te verbitteren, tot zodanig een point, waar uit zeer droevige gevolgen zouden konnen voortkomen, indien niet aanstonts ordre daar tegen worde gestelt.

Op deze Memorie had den Regent geantwoort, *dat de Verbintenissen, door wylen den overleden Koning met de Kroon van* Groot-Brittannien *aangegaan, ongeschonden zoude werden onderhouden; maar dat men niet beletten konde, dat sommige uitheemze Souverainen en Vorsten aan den Ridder van St. Joris, uit genegentheit tot den zelven, eenige onderstand toeschikten.* Dit antwoort zag voornamentlyk op den Hertog van *Lotteringen*, die zeer veele afgedankte Officieren en Soldaten had aangenomen, om by tyd en wyle, ten dienste van den Pretendent, naar *Schotland* overgevoert te werden; gelyk ook alle de bedienden, nevens de Equipagie van gemelden Pretendent, ten zelven einde naar *Parys* wa-

1716. January. ren getransporteert; doende den Hertog Regent ondertusschen, op de bovenstaande Memorie, nader verbieden, van geen Ammunitie, Troupen, of andere Oorlogs noodwendigheden, uit de Havenen van *Vrankryk*, tot onderstand van den Pretendent, naar elders af te schepen.

GROOT-BRITTANNIEN. VEELERHANDE gewigtige zaken, voornamelyk betreffende de snoode Rebellie in deze Monarchie, zyn wy den Lezer schuldig gebleven, om in dit nieuwe Stuk te vergoeden. Den Heere (a) William Wyndham, die gevangen genomen, dog zyn bewaarder ontvlugt was, had zig zelven nogtans kort daar na aangegeven, werdende hy daar op door Gedeputeerden uit den Raad verscheide malen ondervraagt, schuldig bevonden, en 's avonds den 18. October, zo mede den 23. den Grave van Scarsdale en den Lord Duplin, naar den *Towr* in hegtenisse gezonden. Zedert tragte den Hertog van Sommerseth zyn Schoonzoon, den gemelden Heer Wyndham, te ontschuldigen; dog konde zyn oogmerk niet bereiken, om datmen nog veelerhande zaken tot zynen laste ontdekte; als hebbende hy Commissien, met zyn naam ondertekent, om Volk voor den Pretendent te werven, verleend. Wyl nu den Hertog van Sommerseth, over deze zaak, eenige koelheit tegens den Koning deed blyken, zo geliefde zyn Majesteit hem de bediening van Opperstalmeester, opbrengende wel 6000 Ponden Sterling 's jaars, te ontnemen.

(a) ziet voorgaande stuk. tweede deel, pag. 283.

By ondervinding was gebleken, dat in de Stad *Oxfort*, behalven de baldadige Studenten aldaar, ook verscheide andere kwaadaardige Luiden waren, die tot nadeel van de Regeering onder de hand krygsvolk wierven, veel geweer by een bragten, en een aanhang zogten te maken; dus had men in den Raad besloten, om zig van die Stad te verzekeren, en de Verraders daar uit te ligten. Den Generaal Pepper, deze Commissie te beurt vallende, was met zyn Regiment Dragonders, en een detachement van dat van Tyrrel, den 14. en 15. October uit *Londen* naar *Oxfort* gemarcheert, zig gelatende als of hy den weg naar *Bristol*, tot versterking van die bezettinge, opsloeg, trekkende den 16. 's avonds wel vyf a zes mylen boven *Oxfort*; maar 's nagts schielyk te rug keerende, had hy den 17. 's morgens de toegangen naar *Oxfort* al bezet; doende zyn Volk, by 't openen der Poorten, daar binnen trekken, en voorts den Vice-Kantzelier van de Universiteit,

nevens

nevens de Stads Major, by zig ontbieden, aan wien hy met weinig woorden zyne Commissie bekent maakte. Zy stonden in 't eerst zeer verwondert en bedeest, dog komende wat tot bedaren, zo gaven zy hem de vryheit, om alle verdagte Perzonen te mogen opzoeken; maar hy antwoorde, dat de ordres van den Koning alleen hem daar toe kwalificeerde, en dat hy dus geen andere authorizatie nodig bevond; hebbende haar slegs ontboden, om hun te zeggen, dat zy de baldadige Studenten en kwalykgezinde Inwoonders mosten houden tot hunne pligt, of anders, dat hy, volgens de laatste Acte van het Parlement, indien meer als 12. menschen zamenrotteden, daar op aanstonds vuur zoude laten geven. Op deze waarschouwing wiert hem, door den Vice-Kantzelier en de Major der Stad, de behulpzame hand omtrent de huiszoekingen aangeboden, doende de toegangen en de Deuren der voornaamste Logementen bezetten; dog den Kolonel Owen, een der hoofden van de conspirateurs (slapende dien nagt in zeker Herberg de *Wimbom*) verwittigt van 't geene hem genaakte, sprong in zyn nagtrok over de muur, won het *Magdalena Collegie*, en, geholpen van deszelfs kwaadaardige medestanders, redde zig aldus. Van zyne 14. Complicen kreeg men maar de helft, daar onder Mr. Lloyd, knegt van den voormelden Kolonel Owen, een volslagen Jacobiet, gewezen Koffischenker eerst te *Dublin*, en laatst by *Whitehal* te *Londen*; zo mede vondmen verscheide Brieven van belang, genait in de voering van de Rok van een dezer oproerige. 1716. January

Den Generaal Pepper, na 't verrigten zyner Commissie te *Oxfort*, wiert door de Leden van de Univerziteit, voor de goede ordre die hy onder zyne Troupen had doen houden, als mede voor het zuiveren der Stad van veele schelmen, bedankt, en trok daarop met zyn detachement te rug naar *Londen*; alwaar hy, hebbende zyne gevangens te *Abington* gebragt, den 19. verscheen, en van zyne expeditie verslag deed aan den Koning, die daar over zeer wel voldaan was. Het Regiment van dien Generaal hadmen zedert naar 't Westen, en een ander Regiment Dragonders na *Bath* gezonden, beide om diergelyke Commissien uit te voeren. Zy ontdekten in de laatstgemelde plaats een Pakhuis, voorzien met elf kisten vol Karbynen, een Oxhoofd met Degens, en 200. Snaphanen; dus zeven van de principaalste Verraders naar *Londen* gebragt wierde. Den volgenden dag, na deze uitvoering, kwamen met de ordinaris Vragtwagen nog 12. kisten met alderhande

Geweer,

1716. January. Geweer, mede aan die kwaadaardige Hoofden geaddresseert; dog dit krygstuig hadmen aangehaalt en geconfisqueert.

Onder de gevangens, van *Bath* gebragt, was eenen Mr. Pratton, geweezen Major in het regiment van Kerr, die zig zelf, op belofte van Pardon, had aangegeven; zynde hy door den Ridder Wyndham gebruikt, om zig van de Stad *Bristol*, alwaar toen wel 600000 Ponden Sterlings gereed geld was, meester te maken, en die Vesting voor den Hertog van *Ormond*, uit *Vrankryk* komende, te verzekeren; en hadmen dit schelms dessein moeten uitvoeren, na dat den gemelden Wyndham de handen van eenen Kapitein Husk, die hem in zyn huis gevangen nam, ontsnapte, zo als voorwaards meldinge gedaan is: maar ziet hier nog wat omstandiger de ontdekking van deze gesmeede Verradery.

De gemelde Pratton, geweeze Major van 't regiment van Kerr, kwam den 12. October in de gemelde Stad, en verzogt den Major Lean (meenende dat die het regiment van Stanwix commandeerde) om een glas wyn met hem apart te drinken. Ten dien einde 's avonds ten zeven uuren byeen gekomen zynde, vroeg Pratton hem, of hy hem wel iets geheims zoud mogen vertrouwen? De ander antwoorde; *Gy hebt my lang gekent, en ik weet niet om wat reede gy daar aan zoud twyfelen.* *Legt dan*, zeide hy, *uwe hand onder het hert.* Mr. Lean dat gedaan hebbende, zeide Pratton, dat hy eene Commissie had van den Ridder William Wyndham, die tot Lieutenant-Generaal van den Pretendent verklaart was, om aan hem voor te slaan, dat, indien hy *Bristol* in zyne handen wilde overgeven, hy Kolonel zoud zyn van het regiment, waar van hy nu Major was; dat de gemelde Wyndham binnen drie dagen aan het hoofd zoud zyn van 15000 mannen van *Sommersetshire*, mitsgaders van die van *Wiltshire* en *Devonshire*; dat de Ridder John Cary gegaan was na *Cornwall*, om zig van dat Graafschap te verzekeren; dat de Lord Falkland, Kolonel van de *Schotsche* Guardes, *Plymouth* aan hem zoud inruimen; dat, wanneer zy van *Bristol* meester waren, men de deuren van alle hare vrinden zoud teekenen met een kruis; dat men de overige huizen zoud plunderen, en alle de Presbyterianen den hals breeken. Mr. Lean vroeg daar op, zedert wanneer hy in dit Complot geweest was? *Alleenlyk zedert dezen morgen*, antwoorde de ander. Mr. Lean vertoonde hem toen, dat hy de Regeering altoos trouw gediend had, en dat hy dezelve noyt zoud verraden; dat hy, voor hem, wel zoud overdenken wat hy begon, dewyl hy, zynen toeleg voortzettede, onvermydelyk ten verderve ging. Pratton beloofde daar op, dat hy niet na de zyne keeren zoud, en verzogt dat Mr. Lean noyt zynen naam melden wilde; 't welk hy wel aannam, hoewel hy zyn woord niet houden kon. Ten 11 uuren ging yder na zyn byzonder Logement. Mr. Lean stond den volgenden morgen vroeg

vroeg op, en vervoegde zig by zynen Lieutenant-Kolonel, die naast zyn kamer sliep; hy verhaalde hem zyn geval, en verzogt dat hy daar van aanstonds kennis wilde geven aan den Lord Berkley, die zig dien dag na het Land wilde begeven. Deze Lord ontbood Mr. Lean, om de omstandigheden te horen, latende ondertusschen het guarnizoen in de wapenen komen, de Poorten sluiten, en zo veel precautie nemen als de tyd toeliet. Pratton was ondertusschen 's morgens ten vier uuren al voortgegaan: men zogt hem op een plaats genaamt *Prame*, daar hy gemeenlyk zyn verblyf hield; dog hy had zig al van daar begeven, hoewel men nog drie gezadelde paarden in zyne stal vond. Het Hof hier van kennis gekregen hebbende, ontbood Mr. Lean, die van alles aan den Secretaris van Staat verslag deed, als ook aan den Koning, die hem zeer gunstig ontfing. De Ridder William Wyndham zynen aanslag dus ontdekt ziende, en niet wetende werwaarts hy zig wenden zoud, kwam zig zelven twee dagen daar na, te weten den 14, by het Geregt aangeven. 1716. *January*

Onder alle de Steden, van het *Engelsch* Koningryk, betuigde zig niemant trouwhertiger voor de tegenwoordige Regeering, als de Stad *Londen*, alhoewel het daar binnen mede niet ontbrak aan veel kwaadaardige. Den 24. October 's namiddags zagmen den Lord Major en de Aldermans van *Londen*, verzelt van meer als 200. Kooplieden en Bankiers, alle in Koetzen naar *St. James* ryden; alwaarze aan den Koning overleverden dit onderstaande zeer verpligtent Adres, door meer als 1000. voorname Burgers ondertekent.

HEt verderffelyke ontwerp, beraamt tot de omkeering dezer Natie, de laatste Tumulten en de tegenwoordige Rebellie kunnen niet als al Uw eerlyke Onderdanen opwekken, en hen ingeven een regt belangen voor haar Land, dat aan Patriotten en vrye Luiden betaamt. U Majesteit kan een byzonder vertrouwen stellen op de getrouwheit en toegenegentheit van het Koophandel dryvende gedeelte van dit Koninkryk, geene zyn dieper geintereſſeert in het noodlot van *Groot Brittannien*, geene hebben in de gevaarlykste tyden een grooter iever voor de Successie van Uw Doorlugtigst Huis getoont, en geene zullen milder contribuëren en met meerder opregtigheit in de defensie van 't zelve te werk gaan. De Pogingen van de geene, die Plans van Ruine en slaverny voor deze Koninkryken ontworpen hadden, zyn niet alleen geweest om onze Religie van onze civile Interesten te verdeelen, maar ook een gedeelte van den eigendom tegen den ander te stellen, door de welgegoede Edellieden jelours op den Koopman te maken, als of beide de Interesten met malkander niet konden bestaan: Zy konden geen wezentlyker middel verzonnen hebben, om haar Land te vernielen, dan door het niet begunstigen van den Koophandel, zynde een considerabel Bronader van haar sterkte en magt. Dit was eigentlyk het werk van de geene, die voorgenomen hadden een ryke

1716. January. en bloeiende Natie over te geven. Maar U Majesteit is beide te goed om Uw Grootheit in eenig ander ding te stellen als in de voorspoed van uw Volk, en te wys om niet te weten, dat de welvaart voornamentlyk af hangt van de aanmoediging van de Commercie; welk weder te krygen en te Vermeerderen, de glorie van Uw Regeering zal zyn: Ingevolge van 't welke wy ons zekerlyk op Uw Majesteits Goetheit en Protectie mogen verlaten, niet alleen van onze iever voor uw Majesteits Perzoon en Regeering, maar ook gelyk onze ware Interesten nooit van die van ons Land afgezondert kunnen zyn. Nadien wy van Uw Majesteits zorg en belange voor ons welwezen overtuigt zyn, zo zullen wy ook niet mankeren blyken van dienstwilligheit en iever te geven, die onze Vyanden zullen overtuigen, hoe desperaat de Onderneming is, waar in zy geëngageert zyn, wanneer zy u van getrouwe Onderdanen binnen 's Lands omcingelt zien; en wanneer alle hoop van bystant van buiten 's Lands afgesneden is. Dat uw Majesteit lang mag regeeren in de herten van uw lieve en gehoorzame Onderdanen; dat Gy mag zyn de Herstelder van onze Handel, gelyk gy zyt de Beschermer van onze Religie en Vryheden; en dat 'er nooit een Prins, gesprooten uit u Koninklyke Lendenen, mag ontbreken, om de *Brittise* Scepter te zwaajen en de Throon van uw Voor Ouders te vercieren: Dit zyn, groote Sire, de hertelyke beede van u zeer onderdanige zeer gehoorzame, zeer getrouwe en dienstpligte Onderdanen, die eenparig haar Namen hier onder geschreven hebben, &c.

Den Koning geliefde daar op te antwoorden aldus.

Ik bedank U Lieden voor dit getrouw Adres en voor de regtvaardige verontwaardiging, die Gylieden uitdrukt tegen de verradelyke Desseinen en Rebellie, die nu uitgeborsten is, om de Religie en Vryheden van myn volk omver te stoten. Ik zal alles doen, wat ik kan, om den Koophadel, die zo wezentlyk voor de sterkte en de Rykdom van de Natie is, aan te moedigen en voort te zetten.

Omtrent dien zelven tyd wiert aan zyne Majesteit het volgende Adres, van wegens *Leominster*, in het Graafschap van *Herefort*, door den Lord Koningsby aangeboden.

Gedugte Souverein,

WY, Uwe Majesteits zeer schuldpligtige en getrouwe Onderdanen, een gedeelte der Hoofdburgers, en verscheide van de voornaamste Inwoonders van Uwe oude Burgt *Leominster*, in 't Graafschap van *Hereford*, gedurende de vier laatste Jaren van de Destructive Administratie, onmiddelyken meer als andere onder de kwaadaardige invloed van den eersten Minister, in deze ongelukkige tyden gedrukt, zouden (indienwe van de gelegentheit door

zom-

zommige zyner verslaafde Werktuigen, in welker handen hy het Gouvernement van onze Gemeenschap had gestelt, niet waren verstoken geweest) van de eerste van Uwe nu gelukkige Onderdanen zyn geweest, in het erkennen van de Verlossinge die Uwe geheiligde Majesteit ons heeft toegebragt, van de regtmatige bedugtingen die wy toen voor de Papery en Slaverny hadden, en van de Zegeningen die wy nu onder Uwe wyze, regtmatige en zeer voorspoedige Regeering genieten. 1716. *January*

De verradelyke voornemens van die, door het gerugt datze maken van het gevaar waar in de Kerk is, hoopen de beste Regeering die 'er in Kerk en Staat in de Wereld bekent is, het onderste boven te keeren, worden van ons verfoeit en vervloekt; en wy bidden Uwe Majesteit verzekert te willen zyn, dat wy bereidveerdig zullen wezen, om blymoedig alles wat ons op Aarde dierbaar is op te offeren, in het ondersteunen van Uwe geheiligde Perzoon en Uwe gantze Koninglyke Familie, tegens de ondankbaare en ontaarde Wederspannigen, welke met de grootste onbeschaamtheit, zo wel als de grootste dwaasheit, waanen de Vryheit van hun Vaderland te zullen handhaven, met het invoeren van een volstrekte Eigenwillige Magt, en de Protestantze Religie met een Paapze Koning.

Ook hadden de Onder-Gouverneurs van het Graafschap *Nottingham*, by gelegentheit der Verjaring des Krooning dag van Koning GEORGE, zynde den 31. October, de volgende Associatie gemaakt, en gezamentlyk ondertekent.

WY Onder-Gouverneurs, Vreede-Regters en Edellniden van het Graafschap van *Nottingham*, wiens namen hier onder getekent zyn, overwegende, dat 'er eene Rebellie beide in *Schotland* en in *Engeland*, ten voordeele van den Pretendent dadelyk begonnen is, door mein-eedige Luiden, Papisten en andere roekeloze, verklaren mits dezen, dat wy zyne genadige Majesteit Koning GEORGE, en de Regeering in Kerk en Staat, zo als die door de Wet vastgestelt is, zullen beschermen en handhaven, in gevolge van dewelke wy ons zelven hier by verbinden, dat wy ons op de eerste tyding van een Opstand, Oproer of Rebellie in of ontrent het voornoemde Graafschap, in perzoon en met zo veel volk als wy zamen brengen kunnen, by den Opper-Sherif van ons Graafschap zullen voegen, om dezelve te dempen.

Deze Verjarings Kroondag was ook te *Londen* algemeen, zonder veel beweginge van opschuddingen, doorgebragt; werdende geen ander geroep gehoort, als, *Eeuwig leve Koning GEORGE, geen Pretendent, geen Rebellen, geen Verraders enz.* Men zag op verscheide Plaatzen Vreugdevuuren branden, en in eene derzelve de afbeeldzels

1716. January van den Paus, den Pretendent, den Duivel, den Hertog van Ormont, den Lord Bullingbroke, en den Grave van Marr, opofferen. Zo gerust liep het niet af, weinig dagen daar na, te weten op den 10. November, zynde de Verjaring des Prinse van *Wallis*; wanneer eenige gemeene Jacobiten, met Stokken gewapent, langs de straaten liepen, de Glazen der geillumineerde Huizen aan stukkent sloegen, vivat Ormond en Bullingbroke riepen, mitsgaders op de gezondheit van den Pretendent, en op de ondergang der tegenwoordige Regeering dronken; maar zy wierden wel haast door een troup van de welmeenende ontmoet, aangetast, en zo deerlyk gehavent, dat veele het leven koste, en andere zwaar gewond leggen bleven.

Den 29. October wierden te *Londen*, by Vonnisse van de Sessie der *Oldbaly*, over hoog Verraad ter dood gedoemt drie Perzonen, welke zig ten dienste van den Pretendent hadden laten bewegen. De Executie geschiede in't aanzien van een groote menigte, zonder eenige tumulten, werdende de Gecondemneerdens op een horde naar de Galg gesleept, gehangen, en gevierendeelt; zynde deze drie Perzonen de eerste, welke men in *Londen*, staande de tegenwoordige Rebellie, over hoog Verraad de straffe des doods had doen smaken.

Alhoewel men thans binnen en rondzom de Stad *Londen* in een gewenschte gerustheit leefde, en dat daarom heen gantsch geene kwaadaardigheden zig vertoonden, zo bevondmen nogtans, by het Vieren, van dees of gene dag, het gemeene Volk in een zoort van verdeeltheit, en voornamentlyk dat de Thorys geenszints voor de Whigs in 't geheel wilde onder doen. Hier van moet dienen tot een voorbeeld het gebeurde den 15. November, Vierdag der Geboorte van Koning WILLIAM, hoogloffelyker gedagtenisse, wanneer de Thorys het afbeeldzel van dien Vorst op een bespottelyke wyze toestelden, met voornemen om 't zelve te verbranden; maar de Whigs, zulks vernomen hebbende, rottede te zamen, en trokken naar het Huis daar de Thorys dit afbeeldzel bewaarde; zy omringden dat Huis, en dreigden 't zelve onder de voet te willen halen, indien men aan haar dat mismaakt figuur niet overleverde; invoegen den bewoonder, vreezende voor plondering, het in hare handen stelde; dog hier mede nog niet vernoegt zynde, zo bragten zy hem voor den Lord Major, die den zelven voorts gevankelyk naar *Newgate* zond. Het Thorys gezind Graauw, ondertusschen mede op de been gekomen, en het voormelde

afbeeldzel

afbeeldzel weerom eisschende, zo raakten partyen handgemeen en in een zeer bloedig gevegt, dus een detachement van de Stads militie kwam toeschieten, om deze verwoede menschen te scheiden; maar zy toonden zig op malkander zo verbittert, dat menze most laten geworden. De Whigs, wel op 1500. begroot, kregen tegens de Thorys, die niet meer als omtrent 800. sterk waren, de overhand, blyvende op de Plaats zes Thorys dood, en verscheide wierden gekwetst. 1716. January

Den 16. November celebreerde men de Verjaringdag van het oud bekende ontdekte Buskruit Verraad, nevens die der Landing des Konings WILLIAM in *Engeland*. Voor den Koning leeraarde in de Kapelle van *St. James* zyn Onder-Aalmoessenier den Heer Olivier; de Pairs, toen vergadert, gingen op de gewoonlyke wyze naar de Abdye van *Westmunster*; en voor de Leden van 't Lagerhuis predikte Dr. Wrigt, nemende zyn Text uit de Handelingen der Apostelen, cap. 23. vers 14. luidende, *Wy hebben ons zelven met vervloekinge vervloekt, van niets te nuttigen, tot dat wy Paulum zullen dooden.* Den geleerden Prediker maakte eene vergelyking tusschen de zamenzweering der Joden tegens Paulus, en die tegens Koning JACOBUS I. vertoonende wyders, dat men de tweede Verlossing, door Koning WILLIAM te weeg gebragt, t'eenemaal had dank te weten aan de Godlyke Voorzienigheit; nadien de Paus gezinde, onder de Regeering van Koning JACOBUS II. byna dat geene uitwerkten, 't welk zy met het Buskruit Verraad voorgenomen hadden; wyders gewaagde hy van de gelukkige ontdekking der jongste algemeene zamenzweering tegens zyn prezente Majesteit, den Koning GEORGE; zeggende, dat die Rebellie begonnen was in een afgelegen oord, onder eene Natie, welke de lieflykheit der Protestantsche Religie, of de weldadigheit van een goedgunstigen Vorst niet gevoelden; ja hy dankte God, dat 'er niemand, zo binnen als buiten 's Lands, zig zoude opdoen, gereed om dien opstand te begunstigen; verhopende dat dezelve God, die de Natie in vorige tyden had verlost, dezelve nu ook redden, en eerlange het hoofd doen opsteken zoude.

De Leden van 't Lagerhuis dit Sermoen aangehoort, en weder zitting genomen hebbende, zo stond den Ridder Jozef Jekkyl op; zeggende, *Heer Spreeker ik geloove dat een ygelyk van ons, die in St. Margarietens Kerk, om den eerwaardigen Predikant te hooren, geweest is, verwagt een voorslag, datmen dien Prelaat deswegen behoorde te bedanken.*

1716. January *Hier toe ben ik te meer aangezet, vermits hy in zyne Redenvoering gewag maakte, zo van de oude als van de nieuwe Verlossingen; indien andere Heeren zyner Bediening gebruik hadden gemaakt van dezelve inboezemingen, dan zoude de Natie te dezer tyd zeker in een gewenschte Vrede en gerustheit leven.* Toen ordonneerde het Huis met eenparige Stemmen, den gemelden Leeraar te bedanken, en hem te verzoeken, dat hy zyne Predikatie wilde doen drukken. Mr. Trap, Voorlezer van de Kerk *St. Martin*, gewezen Kapellaan van den Lord Bullingbroke, en bygevolge een styfkoppigen Thory, dien zelven morgen in zyne Kerk predikende, durfde, onder andere kwaadaardigheden, zeggen, *dat de Papisten en Presbyterianen geduurig op den ondergang van de Anglicaanze Kerk toeleiden; maar dat 'er onder hun dit onderscheit was, dat de aanslagen van de eerste noyt, en die van de laatste wel gelukt waren; dat dierhalven alle de gene, die belydenis van de door de Wet vastgestelde Religie deden, zig moesten zamen voegen, om zig zo wel tegens d'eene als tegens d'andere te kanten.* 's Middags wiert het Kanon van den *Towr* en in 't *Park* afgeschoten, en 's avonds veele Vreugdevuuren gebrant; uitmuntende dat van *Cheapside* by de Beurs, regt tegens over de Herberg genaamt het *Rheebok*, alwaar een groote menigte der Whigze Heeren en Koopluiden, zig noemende de getrouwe Societeit, by een waren; wanneer wel 7. a 8000. menschen, van hare streng, door de voornaamste Straten van *Londen* omvoerden de afbeeldzels van den Paus, den Pretendent, Ormont, Bullingbroke, Marr, Forester, en meer andere Verraders; gaande voor aan twee karels, yder met een Bedpan, verbeeldende de Geboorte van den Pretendent, by zig hebbende een Minne met haar Pypkan; en gevolgt van drie Trompetters, blazende de vois van *Lilliburleo*. Vervolgens kwam een Kar, en daar in de Figuuren van Ormont en Marr, de eerste gekleed in Scharlaken met goude Passementen, dragende in zyn eene hand den Staf van commando, en in de ander een Papier, behelzende zyne ordre om niet tegens de *Franschen* te vegten, met een groot hangslot aan zyn Rappier. Aan zyne tegterzyde zat den Grave van Marr, in een ligt couleurt Zilver geborduurt kleed, hebbende een korte Staf in de hand, waar aan vast gemaakt was een Papier, behelzende deze woorden: *Ik heb 16 maal voor de Protestantze Religie gezworen, en ik heb u noit dan eenmaal bedrogen.* Agter deze Kar volgde nog een ander, in dewelke zat het afbeeldzel van den Pretendent, wiens kleed van blaauw Laken, met Zilver, en zyn hoed

hoed op dezelve wyze geboort was; hebbende aan zyn regterhand zitten den Paus, in pontificaal gewaad, met de drie dubbelde Kroon op 't hoofd, en aan hunne voeten den Lord Bullingbroke, gehabyt met een ligt gecouleurde Rok en zwarte monstering, houdende in d'eene hand een Pen, om, als Secretaris, de ordres van den Pretendent en den Paus op te schryven, en in de linkerhand een papier, waar op men las, *Meineedigheit is geen misdaat*. Alle deze vertoonbeelden hadden stroppen om den hals, en reden agterwaards, even als men gewoon is Verraders ter executie te voeren; trekkende in deze ordre van de gemelde Herberg het Rheebok in *Cheapside*, door *Newgate* straat, na *Holborns* heuvel, terwyl de doodklok van *St. Andries* Kerk vast luide. Van daar door *Licolns-Inn-Fieles* voortgaande, zo hieltmen halte voor 't huis des Grave van *Newcastle*, en wyders voor *St. James*, roepende gestadig *Huzza*, tot datze door veel andere Straten eindelyk weer voor hare gemelde Herberg te rug verschenen; en toen wierp men de voornoemde afbeeldzels, onder het geluit van Trommels en Trompetten, in de Vlamme, terwyl de lucht weergalmde van het gejuig der menigte, roepende, *Koning GEORGE voor altoos; lang leve Marlboroug; geen Pretendent, geen Ormond, geen Verrader.* Op meer andere Plaatzen zagmen ook de figuuren van den Pretendent, den Duivel, en den Grave van Marr, hangende, in Stoelen zittende, aan Galgen, verbranden. Nog veel slegter liep het af, op de Vieringdag der Geboorte van de lang overleden Koninginne ELIZABETH, wanneer de Thorys zo stout waren, datze de afbeeldingen van den tegenwoordigen Koning GEORGE, van den Koning WILLIAM, loffelyker gedagtenisse, van den berugten Olivier Kromwel, van den Hertog van Marlbourg, en van verscheide andere, hadden durven toestellen en gereet maken, om dezelve in *Smitsfield* aan 't vuur op te offeren; dog de Whigs en Koningsgezinde, daar van verwittigt, haalden met een groote magt dien geheelen kraam weg, en trokken daar mede naar een Herberg in *Cheapside*; waar op de Thorys of Jacobiten, ruim zo sterk als de Whigs, zig mede derwaards begaven, en die Herberg geweltdadig attaqueerden, dreigende het Huis omver te willen halen; dog de verweerders daar binnen schoten eenige desperate aanvallers onder de voet, terwyl den Lord Major en de Sherifs, gestyft van eenige militie, overvloedig werk vonden, om beide vegtende partyen van een te scheiden.

1716. *January*

Men

1716. January. Men zag ook in dezen tyd, door eenige yverige Bisschoppen, ontwerpen de navolgende omstandige Declaratie; zynde ondertekent van alle de Bisschoppen, behalven die van *Bristol*, van *Rochester*, en van *Bath en Wels*, welke drie Prelaten deze ondertekening abzoluit bleven weigeren, en dus den eerstgenoemden daarop het Ampt van 's Konings Aalmoessenier wierd ontnomen. Ziet hier de gemelde Declaratie.

DE Voorzienigheit Gods is tot nog toe zo wonderlyk gebleken, zo in de tydige ontdekkinge van 't Verraat, als in 't te leur stellen onzer vyanden ontrent verscheidene voordeelen die zy verwagteden, dat wy groote reden hebben om op hem te vertrouwen, dat de uitslag tot beschaminge der godloze bedryveren in deze Rebellie wezen zal.

Wy verwonderen ons niet dat Pausgezinden tegens eene Regeering opstaan, die zy nog nooit hebben willen erkennen, en dat zy iemant op den Throon willen zetten die hunne Religie zal bevestigen, en de onze ten verderve brengen. Maar dat bekende Leeden van de Kerk van *Engeland* zig daarin met hen zouden vereenigen, en uit een byzonder misnoegen poogen eenen perzoon op te zetten, dien zy zo menigmaal, en zo onlangs afgezworen hebben, is zo snood en verfoeijelyk. dat het hen met regt gehaat by God en de menschen mag maken. Dog ter zelfder tyd nog een yver voor de Kerk van *Engeland* voor te wenden, dat is, zig met Pausgezinden te vereenigen, om eenen Paapschen Pretendent op te zetten, tot onderschraginge van de Kerk van *Engeland*, is zulk een bedrog, dat 'er in 't Pausdom zelfs niets ongerymder wezen kan.

Hoe veel bloeds dit zoude konnen komen te kosten, wat een verderf het over ons Land zoude konnen brengen, weet God: maar wy agten 't gevoeglyk daar op aan te merken, dat hoe duidelyker en opentlyker wy ons voor de Regeering verklaren, het ongeval waarschynelyk des te minder zal zyn: En dat alle, niet alleen zulke die dadelyk in rebellie aanspannen, maar die dezelve eenigzints bevorderen, of zelfs door hun stilzwygen in dit gewrigt hoope aan den Pretendent en zyne vrinden, en regtmatige oorzaak van jaloezy en agterdogt aan de Regeeringe, zullen geven, een deel zullen hebben in de schult van het onnozel bloet dat 'er zoude mogen vergoten werden.

Is 't nu een tyd van zig onzydig te houden, wanneer alles in de waagschaal staat? Of is 't Pausdom nu onlangs zulk een onnozel ding geworden, dat het onverschillig is of 'er een Pausgezind, dan of 'er een Protestants Vorst op den Throon is? Dit zeggen wy tot de genen die des Konings regt hebben erkend, en gezworen 't zelve te zullen voorstaan, en gereed zyn dit nog te doen, zo de gelegenheit zulks vereist. Is het dan niet dienstig dat alle zodanige eens ernstig nadenken wat die eeden zyn, waar by zy hunne zielen verbonden hebben? Zy hebben niet alleen den Pretendent en zyne tytel afgezworen, maar zy hebben ook gezworen den Koning George tegen allerleye verraderlyke t'zamenzweringen en aanslagen tegen zyn perzoon, kroon, of waardigheit

digheit, naar hun uiterste vermogen, te beschermen, en de agtervolginge der kroone tegen den gemelden Pretendent enz., te zullen voorstaan.

Deeze woorden brengen niet alleen mede, dat wy tegen den Koning niet wederspannig zullen zyn, maar dat wy volgens onze verscheidene standplaatzen werkzaam voor hem wezen zullen, inzonderheit in de tyden van gevaar, wanneer rebellien tegen hem verwekt werden: die krygslieden genoemt werden, door dapper voor hem te vegten; die Magistraten zyn, door hun gezag t'zyner onderstenninge te gebruiken; die Predikanten zyn, door hunne gebeden, door hun prediken, en door hun vermanen; en wy alle door een blymoedige en gereede verklaring van hem te zullen bystaan.

De vaststelling der kroone op des Konings Huis is door de gansche Wetgevende magt gemaakt, en door veele acten des Parlements, onder twee verscheide Regeeringen, bekragtigt. En gelyk deze vaststelling tot de veilgheit en 't nut dezer Koningryken gemaakt is, zo hebben wy reden om ons zelven gelukkig te agten, in die perzoon, welke tegenwoordig over ons regeert.

Maar by aldien de Pretendent de over hand zoude krygen, wat kan de kerk van *Engeland* anders dan haar verderf en verdelging verwagten. Een Pausgezinde Vorst op den Throon, ingenomen met zyne Religie, en opgehitst door alles wat men dan kwade bejegening zal noemen, mitsgaders een lange reeks van Pausgezinde Nazaten, kan ons niets dan een dodelyk en onvergoedelyk verderf voorspellen. . . . Want zulke zyn volgens de Wetten hunner Kerke verbonden, dat geene 't welk zy kettery noemen uit te roeijen. En dat zy niet in gebreke blyven dit uit te voeren, daar zy volkomen magt hebben, konnen wy leeren uit het gene in de *Nederlanden* geschied is, daar, volgens 't berigt der Schryveren van die gezindheit, meer dan vyftig duizend menschen jammerlyk ter dood gebragt zyn: om van de moorden en ysselyke vervolgingen in *Vrankryk*, *Savoje*, en andere Landen niet te reppen.

Hoe zal de Pretendent de Geestelykheit der Kerk van *Engeland*, na alles wat zy na 30. jaren herwaards gedaan hebben, moeten aanmerken? zy hebben niet alleen de Eeden volgens de Wet gedaan, maar zy hebben ook dagelyks voor de voorspoed der Regeeringe gebeden en gedankt, en belooft het Protestants Nazaatschap te zullen bystaan. Hoe zal de Pretendent deze moeten aanzien, die dus gedaan, en tegen hem gebeden, tegen hem gezwooren, en veele jaren agter een hem afgezworen hebben: wat een schande zal dit voor de Kerk van *Engeland* wezen. Zulke die zig aan hunne Eeden houden, zal men (zo hy de overhand krygt) Rebellen en Verraders noemen; en die zo niet doen, zal men den naam van Ongodisten en Ongelovigen geven, om dat zy gruwelyke Eeden tegen hunne Conscientie gedaan hebben.

Laat ons dan alle den Almagtigen God aanroepen, dat hy deze oordeelen, die wy zo regtvaardig verdient hebben, afwende; dat hy zyn volk, 't welk hy zo meenigmaal en zo wonderbaar bewaart heeft, behoude; en dat hy zyn erfdeel niet ten smaad overgeve, nogte toelate dat zyne Kerk door bygeloof en afgodery overstroomt werde, en wy alzo gelaten ter genade van zodanigen, welker barmhertigheden wreed zyn. God geeve dat wy alle in dezen on-

1716. January zen dag mogen zien, 't geene tot onzen Vrede dient, eer het voor onze oogen verborgen werde.

Den 26. November 's morgens, bragt een expressen van *Harwich* aan het *Groot-Brittannisch* Hof de tyding, dat de (*a*) Transportschepen, met 3000 man *Hollandze* Troupen, naar *Hull* gedestineert, den 25. die Haven waren voorby gezeilt. Den Generaal Cadogan, den zelven dag te *Douvres* aan Land gestapt, kwam te *Londen*, gevolgt van verscheide *Hollandze* Officieren, wiens Volk reets te *Deptfort* ontscheept was. De andere 3000 man, op de *Teems* aan Land gezet, trokken door *Londen*; alwaarze door den Koning, den Prins van *Wallis*, verzelt van het verdere Hof, bezigtigt, en vervolgens hare marschen naar *Edenburg* geregelt wierde.

(a) ziet voorgaande stuk, tweede deel, pag. 322.

Den 2. December, het *Groot-Brittannisch* Parlement, volgens de laatste dagstelling, vergadert zynde, zo deed den Koning aan 't Lagerhuis kennisse geven, dat hy drie Leden van 't Lagerhuis, namentlyk den Ridder Coplestone Warwik Bamfil, wegens het Graafschap *Devon*, den Ridder W, Carew, wegens *Cornwal*, en Mr. Jonas Bland, wegens *Lancaster*, over kwade aanslagen tegens de Regeering, had doen apprehendeeren; verzoekende dienaangaande de goetkeuring van het Huis. Men approbeerde eenparig deze gevangen neming, en waar op de beide Huizen zig adjourneerden tot den 25. December; moetende het Parlement dan zitten, om over zeer gewigtige zaken te delibereeren.

Eer wy met deze Stoffe verder gaan, zo moet hier tusschen beiden aangetekent werden de Zitting van het *Yers* Parlement, welke Doorlugtige Vergadering den 23. November te *Dublin* voor de eerste maal gehouden, de nieuwgecreëerde Lords in 't Hogerhuis geintroduceert, en den gewoonlyken eed door alle de Pairs gepresteert wierde; waar na zy zig adjourneerden, gaande den Lord Kantzelier, verzelt van verscheide *Iersche* Pairs, naar 't Kasteel, om de Lords Regenten op te wagten; die van daar met de gebruikelyke Solemniteiten in 't Parlement verscheenen, zig zettende in twee Stoelen wederzyds van den Troon, en deden aan de twee Huizen de volgende Aanspraak.

My-Lords en Edel-lieden.

NAdien het zyn Majesteit gelieft heeft ons tot Regters en Gouverneurs van dit zyn Koningryk van *Ierland* aan te stellen, verheugt het ons, U Lieden

in 't Parlement te ontmoeten, daar Gy gelegentheit zult hebben om zodanige maatregels te beramen, die tot het gemeene welzyn mogen strekken. 1716 January

Wy congratuleren U Lieden van herten met des Konings gelukkige komst tot den Throon, volkomentlyk overtuigt zynde, dat Gy een behoorlyk gevoelen hebt van Gods genade in deze daad zyner Godlyke voorzienigheit, die ons zulk een aangenaam vooruitzigte verschaft, van een bloeijent Volk te zullen worden onder de Regeering van een Vorst, wiens wysheit, regtvaardigheit en goedertierenheit hem bevoorregten met de liefde en gehoorzaamheit van zyne Onderdanen binnen 's Lands, even als zyn besluit en naauwkeurige in agt neming der Tractaten, hem hebben doen winnen het ontzag en de agting van zyne Geallieerden buiten 's Lands.

Wy hebben bevel van zyn Majesteit; om U te verzeekeren, dat hy onze uitmuntende gesteltenis, beide in Kerk en Staat, onschenbaar zal bewaren; de geduurzaamheit van welken zeegen aan ons verder verzeekerd is, door de voortreffelyke deugden van den Prins van Wales, en door zulke talryke Kinderen, waar mede God hare Koniglyke Hoogheit begenadigd heeft.

Het is met geen geringe voldoening, dat wy agt geven op de rust die dit Koningryk, voor dezen het Toneel van zo menigvuldige Rebellien, tegenwoordig geniet; terwyl de verraderse Vyanden van den Koning en van onze gelukkige Ryks-gesteltenis, ontmoedigd door Uwe spoedige en gestadige zorg voor de Protestantze Successie, goedgevonden hebben de plaats van het Toneel te veranderen, en zyne Majesteits Regeering elders te tragten te ontrusten, wiens ontwyfelbaar Regt, tot de Kroon van deze Ryken, gegrondvest is op de Wetten des Lands, en verzekerd door de genegentheden van zyn Volk in 't Parlement vergaderd.

Zulk een vertwyfelde en godloze toeleg moet eindigen tot beschaming der geener, die daar aan deel hebben, en zyn Majesteits Throon vastmaken op een zeekerder grondvest, door de ware Vrinden van zyn Koninglyk Perzoon en Regeering te kunnen onderscheiden, van de Bevorderaars van 't Pausdom en van Slaverny. Egter zal Uw gedrag niet overeenkomen met Uwe gewoonlyke Voorzigtigheit, indien Gy nalaatig zyt in U zelven in den besten staat van tegenweer te stellen in deze gelegentheit, tot welken einde zyn Majesteit geordineert heeft wapenen uit zyne Magazynen aan de Militie uit te deelen, en ieder Compagnie, die in dit Koningryk blyft, te vermeerderen, ter tyd toe dat die Regimenten, welke den toestand van zaken hem tegenwoordig genoodzaakt heeft van hier te trekken, om de Rebellen in *Groot-Brittannien* onder te brengen, waar in Uwe veiligheit zo wel als die van zyne andere Onderdanen belang heeft, te rug gekomen zyn.

Edellieden van 't Lagerhuis.

WY hebben bevel gegeven, dat 'er een staat van de publyke Reekeningen te gelyk met den last van de Repartitie van dit Ryk, in het klaarste en volkomenste ligt voor U L. opengelegt zal worden, waar uit Gy zult zien,

1716. January welke Onderstand-gelden te kort komen zullen, om den dienst voort te zetten, en om zodanige onkosten goed te maken, als Gy tot Uwe eige zekerheit dienstig zult vinden. Wy kunnen immers in 't minste niet twyfelen of Gy zult, na zo meenigerlei blyken van Uwe genegenheit voor zyn Majesteit, blymoedelyk de nodige hulpmiddelen verschaffen tot handhaving van eene Regeering, welkers welvaren onafscheidelyk van het Uwe is.

Gy Lieden kunt staat maken op eene regtvaardige en zuinige besteeding van het gegeven geld, tot dat gebruik, waar toe Gy Lieden het schikt.

My-Lords en Edellieden.

WY hebben bevel van zyn Majesteit, om U Lieden bekent te maken, dat hy gereedelyk toestaan zal zulke goede Wetten, die zouden mogen strekken, om U een welvarend en gelukkig Volk te maken; en Gy lieden kunt verzekert zyn, dat Wy op allerhande wyze met U zullen overeenstemmen, in al het geen aan het Koningryk voordeelig kan zyn, en tot dat einde zullen Wy gewilliglyk Uwen raad aannemen.

Wy moeten U lieden in den tegenwoordigen toestand aanbeveelen, alle spoed in 't afdoen van Uwe verhandelingen, en zodanige eens gezintheit in Uwe besluiten, dat 'er eens een einde wert gemaakt van alle andere onderscheidingen in *Ierland*, als die van een Protestant en een Papist.

De *Iersche* Lords opende hare Sessie met het lezen van de Bil, tot erkenning van zyn Majesteits Titel; rezolverende aan den zelven een Adres te Prezenteeren, en nog een ander aan de Lords Regenten, voor hare bovengemelde Aanspraak. Ziet hier die beide Adressen naar malkander.

Adres van 't Iersch *Hoogerhuis, aan de Heeren Regenten.*

Met believen van Uwe Excellentie.

WY, de Geestelyke en Wereldlyke Lords in 't Parlement vergaderd, horen met groot genoegen de veelvuldige uitdrukkingen van zyn Majesteits goedgunstige meeningen, voor zyne getrouwe Onderdanen van dit Koningryk, vervat in de Aanspraak van Uwe Excellentien in 't Hoogerhuis, by de opening van dit Parlement.

Niets is van zulk een groot belang voor Ons, als de behoudenis van Onze zeer voortreffelyke Kerk-en Ryks-gesteltenis; niets kan zyn Majesteits Perzoon en Regeering aan Ons dierbaarder maken, dan de veelvuldige blyken die hy reeds gegeven heeft, van zyne zorg voor dezelve, en de herhaalde verklaringen door zyn Majesteit gedaan, dat hy die altoos onschenbaar handhaven en ondersteunen wil.

Deze

Deze genadige bewyzen van zyne Godvrugt en Goedheit, en de voordeelen, die zyne Majesteits zorg, en de bescherming van Onze goddelyke en burgerlyke Regten, aan deze Natie toebrengen, vereischen alle dankzeggingen, die getrouwe en dankbare Onderdanen doen kunnen, aan den beste der Vorsten; als mede een geruste onderwerping aan zyne zagte en lieflyke Regeering, en eene blymoedige gesteltenis, om zyne Administratie der publike zaken te ondersteunen en gemakkelyk te maken; en eindelyk een vast besluit, om zyn Majesteits regtmatigen en wettigen Titul tot de Kroon van deze Ryken te verdeedigen, tegens den Pretendent en alle zyne Aanhangers en Bevorderaars. 1718. January

En nadien de godloze Rebellie, die nu in zyn Majesteits Koningryk van *Groot Brittannien* woed, toont, dat de Vyanden van hare Vreede zig zamenvoegen in de banden van ongeregtigheit, beloven Wy, dat Wy onze uiterste poginge zullen aanwenden, om alle de Onderdanen van zyn Majesteit in dit Ryk te vereenigen en te bevestigen in hunnen pligt, om zyn Majesteits Titul en Regeering te ondersteunen, en om aan zyn Majesteit alle verdere blyken te geven, van de sterkste genegenheit en getrouwheit voor zyn geheiligt Perzoon en Gezag.

Wy zullen het altoos als een groot bewys van zyn Majesteits genegenheit en zorg voor dit zyn Koningryk erkennen, dat hem gelieft heeft Ons gelukkig te maken, door 't zenden van Perzoonen op allerhande wyzen zo wel gequalificeert, als Uwe Excellentien zyn, om zulk een hooge Bediening waar te nemen.

En Wy verzekeren Uwe Excellentien, dat Wy de publieke zaken zo spoedig als 't mogelyk is zullen afdoen, en een dankbaar gevoelen houden, van de gereetheit Uwer Excellentien, in Uwe Aanspraak uitgedrukt, om met Ons te helpen bevorderen, al het geen aan het Koningryk voordeelig zoud kunnen zyn. Den raad, die Wy t'eeniger tyd zouden mogen aanbieden, zal verzelt zyn van dien pligt, die men verschuldigt is aan zulk een goed en genadig Koning, waar mede Wy gezegent zyn, en van dat ontzag 't welk aan zulke wyze en wakkere Regenten toekomt.

Het antwoord op dit Adres, door hare Exellentien gegeven, luide aldus.

My-Lords.

WY zyn verblyd te zien, dat de verzekeringen, die Wy in zyn Majesteits naam aan Uwe Lordschappen gegeven hebben, U lieden zo aangenaam zyn; en Wy zyn aan Uwe Lordschappen verpligt voor U besluit, om Onze Administratie te ondersteunen; en Onze beste pogingen zullen nooit agterweege blyven, om het welvaren van dit Koningryk te bevorderen.

1716.
January.

Adres van 't Ierſch *Lagerhuis, om aan den Koning over gezonden te werden.*

Gedugte Vorſt.

WY, U Majeſteits zeer ſchuldpligtige en getrouwe Onderdanen, de Gemeentens van *Ierland* in 't Parlement vergadert, omhelzen met de grootſte blydſchap deze eerſte gelegentheit, om U geheiligt Perzoon te naderen met herten, geheel en al toegeweid aan Uwen dienſt, en ongeveinsdelyk dankbaar voor U Majeſteits gelukkige en tydige komſte tot den Throon van Uwe Voorzaten, in weerwil van de onvermoeide pogingen van Uwe Majeſteits en onze Vyanden, om de Succeſſie te verydelen.

Gelyk als Uwe getrouwe zorg hen op eene byzondere wys verpligt, om aan Uwe Majeſteit hare ootmoedige en opregte dankzeggingen te doen, voor het teeder belang 't welk Gy verklaart hebt voor het welvaren en de zekerheit van dit Koningryk, door het uitzetten van die ſchelmze Miniſters, welke door hunne eige goetdunkelyke en onwettige handelingen het Proteſtantendom en onze Vryheden in 't grootſte gevaar hebben gebragt; zo zyn zy op dezelve wys gevoelig van Uwe Majeſteits goedheit, door het ſtellen van de Adminiſtratie in handen van onze tegenwoordige Gouverneurs, die zig zelven in alle gelegentheden gediſtingueert hebben, door hunnen yver voor Uwe Majeſteits Succeſſie en voor het ware belang van haar Vaderland.

Wanneer wy de regtvaardigheit en zagtheit van Uwe Majeſteits Regeering, en uw vaſt beſluit om de Conſtitutie in Kerk en Staat te handhaven, overwegen, is 't met 't grootſte leedwezen dat Wy bevinden, dat dit Land zo ongelukkig is geweeſt, van de geboorte gegeven te hebben aan James Butler, geweeze Hertog van *Ormond*, een Man, die in weerwil van zyne herhaalde eeden van getrouwheit en verpligtingen, een der Hoofd-Autheuren en Aanſtokers van de godloze en onnatuurlyke Rebellie, nu in *Groot-Brittannien* begonnen, geweeſt is. En Uwe getrouwe Gemeentens zouden nalatig zyn in hunnen pligt, die zy aan U Majeſteit, haren eenigen regtmatigen en wettigen Souverein, ſchuldig zyn, indien zy in deze gelegentheit vergaten hare hoogſte verontwaardiging en gevoeligheit te verklaren, tegens de grondregelen en practyken der geene, die op eenigerlei wys de handen geleent hebben tot zulk een godloos voornemen; als mede haar vaſt beſluit, om U Majeſteits ontwyfelbaren Titul tot de Kroon van deze Ryken te onderſtennen, en te verweeren tegens den Pretèndent, en alle de geene, die den zelven opentlyk of bedektelyk aanhangen.

Wy kunnen onze vervloeking en afſchrik van dezen aanſlag niet genoeg uitdrukken, wanneer wy bevinden, dat daar mede gedoelt word op de gantſche uitroeijing van U Majeſteits Koninglyke Familie, en aangelegt is, om Ons en onze Nakomelingen te beroven van de zeegeningen, die wy voorzien te zullen genieten onder zyn Koninglyke Hoogheit den Prins van *Wales*, van wiens

uit-

uitmuntende dengden en talryke Kinderen, die het Gode behaagt heeft aan hem te verleenen, wy redelyker wyze mogen verwagten de lange duurzaamheit van dat geluk, 't welk wy nu onder U Majesteits Regeering bezitten. 1716. January

En op dat 'er niets mag ontbreeken, om Uw Majesteits Administratie gemakkelyk en roemrugtig te maken, bidden Wy U Majesteit, verzekert te willen zyn, dat Wy met de uiterste blymoedigheit zodanige Onderstanden geven zullen, welke in dezen toestand nodig geoordeelt zullen worden, om Uwe vaststelling met eer te ondersteunen.

Hare Exellentie antwoorde daar op met deze Expressien.

Edellniden,

WY zullen niet nalaten Uw getrouw Adres aan zyn Majesteit voor te leggen; die buiten twyfel zeer verblyd zal zyn, dat de verzekeringen van Uwe genegentheit en getrouwheit voor zyn Koninglyk Perzoon en Regeering, overeenkomen met den yver die Gy eertyds voor zyne Successie getoont hebt.

Zedert maakte het *Iersch* Parlement groote voortgangen in hare Deliberatien; bevelende, onder anderen, een Bil in te brengen, om den gewezen Hertog van Ormont aan Hoog Verraad schuldig te verklaren, en een præmie van 10000 Ponden Sterlings, zo hy in *Ierland* mogt aanlanden, op zyn lyf te stellen; werdende deze Bil nog gevolgt van een andere, dienende tot meerder verzekertheit van 's Konings Perzoon en Regeering, mitsgaders tot demping van alle hope des Pretendents, om oit zyn oogmerk te kunnen bereiken; belovende 50000 Ponden Sterlings aan den genen die hem gevangen nemen, en aan de Regeering overgeven zoude. Ook nam men een Rezolutie, dat alle, die de overleden Koninginne hadden geraden het Parlement te prorogueeren, ten tyde als de Bil, om den Pretendent tot een Verrader te verklaren, op het tapyt was, niet alleen Vyanden waren van het Protestantsch welwezen in *Ierland*, maar zelf volslagen Voorstanders van den Pretendent, en van Papery. Vervolgens ging men over tot het onderzoek van de berugte zaak, concerneerende den gewezen Kantzelier Constantine Phips; willende eenige Leden, datmen alle zodanige, die Adressen getekent hadden, om te verzoeken dat hy in 't Ryk mogt blyven, nu uit het Parlement zoude zetten. De beschuldigingen tot laste van dezen Phips, bestaande in 22. Artykelen, wierden opgemaakt, en naar *Londen* gezonden.

Den

1716. Den 7. December nam het *Iersch* Lagerhuis in consideratie den
January Staat der Natie, en kwam daar over tot verscheide besluiten, meest opzigt hebbende om hare Previlegien te handhaven. Den 10. deed 't zelve Huis rapport, dat de Bil, om den Pretendent schuldig aan hoog Verraad te verklaren, en een premie van 50000 Ponden Sterlings op zyn gevange neming te zetten, gereet was; welke Bil goedgekeurt, en aan de Lords Regenten, om ze naar *Londen* te zenden, overhandigt wierd. Den 11. kwam het *Iersch* Parlement tot de volgende Rezolutien; eerstelyk, *dat zommige Leden van 't Lagerhuis, betoende, by Adres aan wylen de Koninginne, of anderzints, tegengesprocken het removeeren van Constantine Phips, schuldig waren aan hooge breuk van de* Iersche *Previlegien, wyl zulks strekte tot destructie der Regten en Vryheden van dat Lagerhuis.* Ten tweeden, *dat de diverze Paragraphen, genomen uit de Adressen, in 't voornoemde Rapport gemelt, openbaar vals, schandeleus en kwaadaardig zyn, hooglyk strekkende, om te reflecteeren op de eer van het jongste Lagerhuis, enz.* En ten derden, *dat het Adres van dat Huis, geprezenteert aan wylen de Koninginne, tot het removeeren van Constantin Phips uit deszelfs Kantzelierschap, te dier tyd zeer noodzakelyk was, om te beveiligen de Protestansche Successie der* Groot-Brittannische *Kroon en het Intrest der Monarchie.*

Den 17. ordonneerde men een Adres aan de Lords Regenten te prezenteeren, verzoekende daar in, dat het den Koning mogt behagen, om ten eersten aan de Land-militie wapenen te laten geven, tot zekerheit van het *Iersch* Koningryk; wyders wiert den 18. gelezen de Bil, verklarende den Hertog van *Ormond* schuldig aan hoog Verraad, en zyne Goederen geconfisqueert aan de Kroon.

Den 20. deed men rapport van die Bil, en welke het Huis approbeerde. Den gewezen Collecteur Dodsworth en den berugten Messenger Walsh, nevens nog twee andere, had men in de Pillory doen staan, over het drinken op de gezondheit van den Pretendent. Eindelyk, dient hier geplaatst het antwoord, door de Heeren Regenten gegeven, op het Adres van 't *Iersch* Lagerhuis, om wapenen voor de Land militie te mogen hebben.

ONze dienstpligtigheit tot zyn Majesteit, en iever voor 't welwezen van dit Koninkryk, verpligt ons te doen alles wat in ons vermogen is, voor de veiligheit en bescherming van 't Koninkryk: weshalven Wy, vindende op onze aankomst alhier, dat de meeste Wapenen uit d'Ammunitie Huizen ten dien-

dienste van de Militie uitgedeelt waren, en waar mede alleen twee vyfde van 't gereguleerde Volk waren gearmeert, en dat 'er ook een groot gebrek aan Ammunitie was, ons zelven verpligt oordeelden, aan zyn Majesteit te representeren, hoe nodig het was, dat dit Koninkryk ten eersten met meerder Wapens en Ammunitie in zo een haggelyke tyd voorzien werde, considererende 't groot getal en de dispositie der Papisten: En Wy hebben zyn Majesteits zeer genadig Antwoort ontfangen, dat 'er ordres zyn gegeven, om in alle mogelyke spoet 10000 Musquetten, met een geproportioneerde kwantiteit Kruit en Kogels, herwaarts te zenden. Wy zouden blyde zyn, dat het getal van Wapenen, die voor de Miltie manqueert, hier zo spoedig als de tegenwoordige toestant vereiste, gelevert konde werden; maar considererende d'omstandigheden van 't Koningryk, hebben Wy 't nodig geoordeelt, dat geen tyd in zoo een importante materie zoude verloren gaan. En wy zyn blyde te bevinden dat het Huis der Gemeentens concurreert in een verlangen, zoo overeenkomende met des Konings intentie, 't welk Wy niet zullen manqueren, voor zyn Majesteit open te leggen. 1716. *January*

Het Adres aan den Koning, door het Parlement van *Ierland* opgestelt, luide als volgt.

Gedugte Souverain,

WY, uwe Majesteits zeer pligtschuldige en getrouwe onderdanen, de Leeden der Gemeente van *Ierland* in 't Parlement vergadert, omhelzen met groot vermaak deze eerste gelegentheit om uwe geheiligde perzoon te naderen met herten, t'eenemaal t'uwen dienste toegewyd, en ongeveinsdelyk dankbaar voor uwe Majesteits gelukkige regttydige komste tot den Troon uwer vooronderen, niet tegenstaande de onvermoeide pogingen van uwe Majesteits en onze vyanden, om uwe successie te verydelen.

Gelyk uwe getrouwe Gemeentslieden op een byzondere wyze verpligt zyn om hunne ootmoedige en opregte dankzegginge aan uwe Majesteit af te leggen, voor de tedere agtinge welke gy betoond hebt voor de welstand en veiligheit van dit Ryk, in 't afzetten van booze Ministers, die, door hunne eigengoetdunkelyke en onwettige handelingen, het Protestants belang en onze vryheden in het grootste gevaar gebragt hadden; zo zyn zy ook gevoelig van uwe Majesteits goetheit, in het stellen van 't bewind in de handen van onze tegenwoordige Regeerders, die op alle voorvallen uitgemunt hebben door hunnen yver voor uwe Majesteits successie, en het ware belang van hun Vaderland.

Wanneer wy aanmerken de geregtigheit en zagtheit van uwe Majesteits regeeringe, en uwe bestendige rezolutie om de Ryksgesteltenis in Kerk en Staat te handhaven; zo is het met de uiterste aangelegenheit dat wy bevinden dat dit Land zo ongelukkig is geweest, dat het de geboorte gegeven heeft aan James

 Butler,

1716. January

Butler, den geweezen Hertog van *Ormond*, een perzoon die in ſpyt van zyne ſchuldige gehoorzaamheit, en de verpligtinge van herhaalde eeden, een van de voornaamſte ſtigters en aankweekers geweeſt is, van de godlooze en onnatuurlyke Rebellie die 'er nu in *Groot-Brittannien* is begonnen. En uwe getrouwe Gemeentslieden agten dat zy in den pligt, dien zy uwe Majeſteit, hunnen eenigſten regtmatigen en wettigen Souverein, ſchuldig zyn, te kort zouden ſchieten, indien zy by deze gelegenheit nalieten hunne hoogſte verbolgenheit en misnoegen te laten blyken tegen de grondregelen en bedryven der geener, die eenigzints tot zulken godloozen toeleg behulpelyk geweeſt zyn; mitsgaders hun vaſt voorneemen om uwe Majeſteits ontwyfelbaar regt tot de Kroon dezer Ryken tegen den Pretendent, en alle die opentlyk of heimelyk hem aanhangen, te onderſchragen en voor te ſtaan.

Wy konnen onze verfoeijing en afgryzen van dezen aanſlag niet genoegzaam uitdrukken, wanneer wy bevinden dat die aangelegt was tot de uiterſte uitroeijing van uwe Majeſteits Koninglyke Familie, en beleid om ons en onze Nakomelingen te berooven van die zegeningen, welke wy te gemoet zien te zullen genieten, onder zyn Koningſyke Hoogheit den Prins van *Wales*, van wiens uitmuntende deugden, en talryke kinderen, welke God belieſt heeft hem te verleenen, wy met regt verwagten mogen een langdúurzaamheit van dat geluk, 't welk wy nu onder uwe Majeſteits Regeeringe bezitten.

En op dat 'er niets van onze kant ontbreeke, 't welk eenigzints dienen mogte om uwe Majeſteits bewind gemaklyk en roemrugtig te maken, zo bidden wy uwe Majeſteit verzekert te zyn, dat wy met de uiterſte blymoedigheit zulke onderſtandgelden zullen vergunnen, die in dit gewrigt nodig geagt zullen werden, om uwe vaſtgeſtelde regeeringe met eere te onderſchragen.

Op dit Adres gaven de Heeren Regenten dit onderſtaande ten antwoord.

Meſſieurs.

WY zullen niet verzuimen om dit getrouw Adres aan zyn Majeſteit voor te dragen, dien 't buiten twyfel wel behagen zal te beſpeuren, dat de verzekeringen, van uwe toegenegenheit en getrouwheit tot zyn Koninglyke Perzoon en Regeeringe, overeenkomen met den yver dien gylieden voor dezen jegens zyne ſucceſſie betoont hebt.

Voor 't overige, men had gezien uit de aangebodene Adreſſen, aanſpraken en antwoorden, dat genoegzaam alle de Leden van dit *verſch* Parlement, zo wel in 't Hooger- als Lager-Huis, het Intreſt der tegenwoordige Regeering behartigde, en volkomen daar op uit waren, om de gedreigde Rebellie in dit Koningryk te verhoeden, des Konings

Perzoon

Perzoon en Regeering te maintineren, en alle gedreigt gewelt van buiten met ernst te wederstaan. Ziet deswegen, onder anderen, ook het volgende Adres, door de Presbyteriaanse Predikanten, en die van hare gezintheit, woonagtig in 't Noorden van *Ierland*, aan den Koning geprezenteert. 1716. *January*

Genadigste Souverein.

NAdemaal 'er een helsche t' zamenzweering tegen uwe Majesteit gesmeed, en eene Rebellie in 't binnenste van *Groot-Brittannien* verwekt is, om onze heilige religie, en onze voortreffelyke burgerlyke gesteltenis en vryheden t'onderste boven te keeren; zo ryst de yver uwer getrouwe onderdanen op, naar mate van den drang van dit voorval. Deze dingen in zig zelven zyn misdaden van de snoodste natuur, verzwaart door de afgryslykste ondankbaarheit en meineedigheit, begaan jegens eenen Vorst, wiens wysheit, goedertierentheit, en geregtigheit in zyn bewind, voor hem verdient heeft het heerlyk character van Vader zyns volks, en in spyt van de allerplegtigste banden die de conscientien der menschen konnen binden; zo dat het onmooglyk is al te groot een verbolgenheit op te vatten tegen deze verraderlyke aanslagen van menschen, die alle gevoel van menschelykheit zo wel als godsdienst verloren hebben.

Maar als wy eens vooruit zien op de yslyke gevolgen dezer voornemens, zo dezelve uitgevoert wierden ('t welk God verhoede) wat gruwelyke toneelen van verwarringe en schrik worden 'er dan voor ons gezigt geopend! Niet alleen onze vreede en veiligheit moeten dan omverre gestooten, en deze Koningryken tot eenen Akker van bloed gemaakt, of, dat nog erger is, aan de grofste verdorventheden van 't Pausdom, en de snoodste slavernye ontworpen werden; maar ook het Protestants belang van gansch *Europa*, waar van de Voorzienigheit uwe Majesteit den voornaamsten zigtbaren steun gemaakt heeft, zal voor 't grootste gevaar moeten bloot staan. Dat Pausgezinden, welker godsdienst alle deugdelyke en edelaardige gevoelens overheert, en bedrog en wreedheit gemeenzaam onder hen gemaakt heeft, in dezen godloozen toeleg zouden begreepen zyn, is geen zaak om zig over te verwonderen; maar men moet 'er over verbaast staan, dat zodanige, die den naam van Protestanten dragen, de voornaamste bevorderaars van zulke Barbarise en heiloose aanslagen zouden wezen. Dog het blykt niet dan al te klaar, dat de tegenwoordige Rebellie ontsproten is uit diep geleide raadslagen, die lang verhoolen gelegen hebben onder het momaanzigt van yver voor een domdriftige party, gaande onder den naam van de Kerk, en voor een verderflyk Rot in den Staat, onder 't glimpig voorwendzel van lydende gehoorzaamheit jegens de Kroon. En alhoewel deze bekende gronden van die party met de grootste tegenstrydigheit in zig zelven bezwangert zyn, nogtans hebben zy, om den weg tot hunnen verradelyke toeleg te banen, altoos met de uiterste vergiftigheit in hunne

1716. January pogingen volhart, om den luister van alle goede Regeeringen te bezoedelen; en het kwaad bewind van een iegelyke kwade regeering te onderschragen en te pryzen.

In 't midden van deze zwaarmoedige vooruitzigten, ontstaande uit de vertwyfelde aanslagen van uwer Majesteits, en onzes lands vyanden, en in die diepe bekommering, welke het gemoet van eenen iegelyken getrouwen onderdaan en opregt Protestant vervult, werden onze herten vertroost, wanneer wy onze gedagten laten gaan op dien reeks van wonderen, waar door de Godlyke voorzienigheit onze heilige Godsdienst en burgerlyke voorregten bewaart, en uwe zeer voortreffelyke Majesteit tot het vreedzaam bezit van de Kroone gebragt heeft, niettegenstaande de kragtige pogingen van alle die dit zo buiten als binnens lands wederstreefden. En als wy aanmerken dat die zelfde Voorzienigheit uwe Majesteit met zulke bekwame en getrouwe Ministers, en zulk een wyze overheerlyke Raad van edele Vaderlanders, gelyk het Parlement van *Groot-Brittannie* is, gezegend heeft, dan hopen wy dat de Almagtige God bekragtigen zal 't geene hy, zo wonderbaar voor uwe Majesteit en deze natien gewrogt heeft. En wy verzoeken verlof om de verzekeringen te vernieuwen, welke wy reeds gegeven hebben van onze onschendelyke getrouwheit jegens uwe Majesteit, en van onze gereedheit, om al het onze te wagen tot beschperminge van uwe Majesteits regtmatigen tytel en de Protestantse successie in uwe Koninglyke familie, tegen den Pretendent en zyne Medestanders, en alle uwe Majesteits vyanden, wie ze ook zoude mogen wezen. Deze zyn de opregte voornemens van ons, die in onzen naam, en uit den naam der gener welke wy verbeelden, oorlof verzoeken om ons zelven te onderschryven.

Met uw Majesteits believen,

Uwe Majesteits zeer pligtschuldige en getrouwe Onderdanen.

(a) *Als voorgaande stuk, tweede deel, pag. 318.*

Nu moet van *Schotland* gesproken, en den (*a*) afgebroken draat, aangaande de snoode Rebellie aldaar, weer aan een geknoopt werden; komende voor eerst hier te passe zeekere zeer kragtige vermaning, door de gedeputeerden tot de Provinciale Synode van *Lothian* en *Tweeddale*, in *Schotland*, na 't voorbeeld van die van *Glasgow*, en *Aire*, den 13. November in hare Vergadering aan hunne byzondere Gemeentens opgestelt; *dankende daar in God voor de laatste Revolutie, door Koning WILLIAM te weeg gebragt, en voor de vreedzame komste van den Koning GEORGE tot de Kroon*; betuigende wyders hare af keer van de tegenwoordige Rebellie in dezer voegen.

Wy

1716. Januari

WY oordeelen het van onzen Pligt, U Lieden, Onze dagelykze Toehoorders, te waarschouwen voor het gevaar van 't Pausdom, waar in Gy zyt, in geval een Paaps Pretendent tot den Throon van deze Ryken kwam, en van de invloeijing welke deze Rebellie heeft, tot bevordering van het zelve. Wy merken den Pretendent en 't Pausdom altoos aan; als onafscheidelyk van elkander, en de Reformatie der Kerk van *Schotland* in het uiterste gevaar, onder de Regeering van een Paaps Prins. Deze dingen zyn zo klaar, datze geen opheldering van noden hebben; indien 't Pausdom het zelve is, dat het altyd was, moet dan niet de Pretendent, opgevoed in bloedige en bygelovige Papery, zo yverig als andere Paapze Princen zyn, om dat Geloof uit te breiden? hoewel ten koste van het leven van zyne Protestantze Onderdanen; en mogen Wy niet verwagten, dat Wy zynen Pink sterker zullen vinden, dan de Lendenen van die geene, welke voor de Revolutie regeerden? Ja dat Wy de bloedvergieting, wreetheit en verdrukking van deze treurige tyden met groter strengheit zullen zien en voelen herleven? Kunnen Wy vergeten de onmenschelyke moorderyen van *Parys*, *Ierland* en andere Plaatzen; het Martelaarschap van duizenden in *Schotland* en *Engeland*, zonder onderscheit van ouderdom of geslagt voor het hervormt Geloof; en zullen Wy Ons vermaagschappen met het Volk van deze gruwelen? zullen Wy aanmoedigen de zulke, welkers handen altoos tegens Ons opgeheft geweest zyn? of zullen Wy helpen opregten dien Dagon welken God ne'ergevelt heeft? zoud de Heere over ons niet vertoornt zyn, en zouden alle de Protestantze Kerken in *Europa* Ons niet houden voor Verraders van Onze Religie, en Onze Nakomelingen Ons vervloeken, dat Wy op hen gelegt hadden dat juk van slaverny en tyranny, waar onder Onze Voorvaderen gezugt hebben,

Word niet verleit door valsche en listige inboezemingen, die by weege van Manifest verspreit zyn, om den tegenwoordigen onnatuurlyken Opstand te regtvaardigen, als of de Pretendent protestants zoud worden. Welke bewyzen brengen deze Rebellen in voor zodanige verzekeringen? Zult gy het aanneemen op 't woort van deze, die Papisten zynde, de hand gehad hebben in dit valse voorgeven? Of zult gy U verlaten op de verzekering van zulke, die haar werk hebben gemaakt van de Eeden te doen, met inzigt, om de Regeering, aan dewelke zy zworen, om te keeren? Wat brengen deze stoute Beweerders van die valsheit in, om deze ingebeelde bekeering goet te maken, dat men insgelyks niet toestaan kan aan den Paus van *Romen* zelf; die indien hy opregte onderwyzing toelaten wilde, zig zekerlyk aan 't ligt der Reformatie zoud onderwerpen? Wy zyn onwillig om eenig mensch van de mogelykheit der bekeering uit te sluiten; maar kan die mogelykheit eenige zeekerheit of voldoening geven aan de geene die teederlyk belang nemen in hunne Religie, om eene wettige Vaststelling te verlaten, en in eene Rebellie voor eene Paapse Regeering te treeden, of onder dezelve eenige veiligheit te hopen? Kan eene die door de Natie vogelvry verklaard is, ontgaan van met smertelyke gevoelens opgevuld te zyn tegens de Onthroners van zynen gewaanden

1716. Vader, en tegens de beste Patriotten van ons Land, en Beschermers van onze Vryheit.
January

Zyn vele van de eerste Autheuren en Voortzetters van deze Rebellie, niet bygelovige Papisten, die gearbeit hebben aan 't verderf van onze reformatie, en voor wien het Godsdienst is, ons Heilig Geloof uit te roeijen? Deze niet alleenlyk van ons eige Land, maar die van *Engeland* welke zig by hen gevoegt hebben, weten wel eene verdienste te stellen in de uitroeijing der Protestanten en van hunne Religie; overeeenkomstig genoeg met de grondregelen en handelingen van hare Moeder-Kerk, die zig zelven heeft dronken gemaakt met het bloed der Heiligen. Andere zyn 'er in deze godloze zamenspanning, die hunnen yver betuigen door hare voorgaande handelingen, om een vry Volk onder Slaverny en Tiranny te brengen; en geen weinige van hare voornaamste Bevelhebbers hebben op de allerplegtigste wys den Pretendent afgezworen, wiens belangen zy nu voorstaan; zy hebben de Eeden eens en wederom aan onzen Protestantzen Souverein gedaan, en zyn tegenwoordig geweest by zyne Uitroeping en Kroning; en hunne Generaal zelf heeft uitdrukkelyk met zyn eige hand zyne genegenheit voor zyne Majesteits Perzoon en Regeering verklaart, en zynen dienst aangeboden om deszelfs komst tot de Kroon en de vaststelling van zyne Nakomelingschap in het genot van dezelve te bevorderen, en zulks zedert het overlyden van wylen hare Majesteit, 't welk hunne Rebellie een misdaat maakt van de verfoeilykste zoort.

Den toeleg der Rebellen, zo wel als hunne handelingen, zyn zo zwart en bloedig, datze niet kunnen verschoont worden, om eenen Protestantzen Prins te onthronen, die de ondankbaarste van zyne Onderdanen nooit beledigt heeft, die de Wet tot een Rigtsnoer van zyne Regeering houd, en het geluk van zyn Volk de voornaamste zorg van zyn leven doet zyn: Wiens yver voor het Protestants Geloof hem dierbaar gemaakt heeft by de buitenlandze Gereformeerde Kerken, en hem 't voorwerp van haat doen zyn, van de Roomse Kerk: En ter zelver tyd, is het opdringen van een Paaps Pretendent, wiens Grondregelen hem verpligten het belang van den Antichrist te bevorderen, in Protestanten eene misdaad, die geen naam heeft; want indien zodanig een onnatuurlyke aanslag gelukte, mogten Wy wel verwagten, dat Wy niet alleenlyk Stad en Land zouden zien gloeijen van de ligterlage vlammen der Martelaren, en de beste Patriotten van ons Land, als een slagt offer zien vallen onder de woede van Papisten; maar zelfs de geheele Reformatie in *Europa* in het grootste gevaar.

De glimpige voorwendzels der Rebellen, om Onze bezwaarnissen te verhelpen, om Onze belangen te verzekeren, en de Unie te breeken, zyn ydele voorgevingen, om het onbezonne Volk te verstrikken, en zig zelven ten kosten van deszelfs bloed te behouden: Kunnen Wy geloven, zonder te kort te doen aan het gezond oordeel, dat zy, die niet alleenlyk Uitwerkers en Bevorderaars waren van die Unie in den beginne, maar naderhand de wegneming van Onze bezwaarnissen op een Parlementaire wys beletteden, voor hebben dezelve te breeken? Is het de weg om Ons van Onze bezwaarnissen te ontheffen,

Ons

Ons arm Land te verderven door zware schattingen daar op te leggen, door groote zommen gelds van de Steden, Dorpen, den Adel en de Burgeren te vorderen, en op de weigering van hunne buitensporige eisschen met Militaire Executie te dreigen, door het beroven der Land-pagters van hunne paarden, schapen, ossen en koorn, 't welk voor een Hongers-nood in Ons Land doet vreezen; door het plunderen van huizen, daar zelfs de graven der doden geene schuilplaatzen geweest zyn voor hunne geweldenaryen? Wat zoud een uitheems Vyand hebben gedaan, dat zommige van deze stoute Rebellen niet gedaan hebben, om verwoestingen in het Land Onzer geboorte aan te regten? *Vertelt het niet in Gath, verkondigt het niet op de straten van Ascalon*, indien Wy hier voorbedagtelyk dwaas willen zyn, kunnen Wy niets minder te gemoet zien, dan het verderf en de omkeering van al het geene aan Ons als Menschen en Christenen dierbaar kan zyn, indien zulk zoort van Volk aangemoedigt word en de overhand krygt. 1716. January

In het overige van deze vermaning word getoond, *hoe zelfs de Predikanten van de Nationale Kerk in* Schotland, *niet hadden kunnen ontgaan de Wreedheden der Rebellen; invoerende een form van Godsdienst, welke nooit in de Kerk was aangenomen; als strydig zynde met de zuiverheit van de Reformatie, en met de* Wetten der Schotze Natie; *onderwerpende zig, zonder eenige Authoriteit, aan een uitheemse Kerkelyke en Burgerlyke magt.* Eindelyk smeeken zy de Gemeentens, *om alles toe te willen brengen tot het helpen handhaven der Constitutie, de eer en veiligheit des Konings, de Vrede van de Regeering, en de Successie der Kroon in de tegenwoordige Koninglyke Familie.*

Hier by oordeelen wy zeer wel te voegen den onderstaanden Brief, door den Bisschop van *Londen*, aan alle de Predikanten van zyn Bisdom gedaan Circuleeren.

Eerwaarde Broederen.

IK oordeele het even zo wel myn Pligt te zyn, over Uw gedrag te waken; als het zelve voor te staan, wanneer het kwalyk word afgemaalt. Onlangs had ik de gelegentheit U te vermanen tot een conscientieuse geregelde en stigtelyke waarneming van yder gedeelte van Uwen pligt als Predikers, en wel in het byzonder, om meer als gemeene zorge te dragen, dat de verscheidene diensten onzer H. Liturgie, of Kerk-ordre, met groote eerbiedigheit, en met een hertelyke aandagt; zo als de gelegentheit zal vereisschen, en de wettige Authoriteit ordonneren, mogten gelezen worden. Hier toe vertrouwe ik, dat Gy U zelven in Uw gewisse jegens God, en gehoorzaamheit aan de Wetten, verbonden houd, en op die grond kan ik niet anders dan hopen, dat den hoon,

waar

1716. January waar mede zommige van U Lieden in dezen opzigte betigt worden, te weten, dat Gy in den openbaren Godsdienst nalaat zodanig een behoorlyk en uitgedrukt gewag van zyn Majesteit en de Koninglyke Familie te maken, als de Wet en Uwe Pligt vorderen, ten eenemaal onverdient is.

Een bewys daar van, dat bygebragt word, namentlyk, dat vele van U Lieden op den Predikstoel geen Formulier van een Smeek gebed voor Uwe Predikatien gebruikt, is, zo als ik verzekert ben, een onbestaanlyk bewys van zulk een voorgeven. De practyk onzer eerste Hervormers, die in hare dagen in 't algemeen plaats greep, en by vele zedert is nagevolgt, steld U vry van de beschuldiginge van nieuwigheit in deze zaak; en de practyk van zommige andere Protestantze Kerken regtvaardigt de Onze.

Maar byzonderlyker heeft de Kerk in hare regelmaten, die de Koninglyke bevestiging hebben gehad, en zyne tegenwoordige Majesteit (dien God lang beware) in zyn Ordres onlangs in 't ligt gegeven heeft, Uwen Pligt aan U voorgeschreven, zo dat het eene grote vermetelheit in eenige andere zoud zyn, zig daar verder in te steken. Weshalven het, ten opzigt van deze beschuldiging, redelyk zal zyn voor U en My te antwoorden; *Wy hebben zodanige gedecideerde gewoonte niet, nog ook de Kerken van God.* Dog verders, zo 'er eenige waarheit in een andere beschuldiging mogt zyn, is dezelve, dat eenige van U Lieden ten eenemaal aflaten van het lezen der gemeene Gebeden in Uwe Kerken, en gevolgelyk geheel niet in 't openbaar voor den Koning of het Koninglyk Huis bidden.

Ik zegge, by aldien dit het doen is van zommige, die binnen de uitzonderinge zyn, die de Wet vergunt, zal het zulken hoon veroorzaken, die nog schoon gemaakt, nog verdragen kan worden; en daarom kan, ja behore ik niet by deze gelegentheit, alle de zulke, (zo 'er eenige zyn,) te roepen tot het waarnemen van haren pligt; de minste trap van dewelke is 't geen de Acte van Uniformiteit, gemaakt in het 14. jaar van Koning KAREL de II. uitdrukkelyk vordert.

Ook moet ik dezelve weder erinneren, niet alleen de straffen, die haar uit kragt van die Acte aangedaan zullen worden; maar ook aan wat grote zonde zy haar schuldig maken, door het veragten van Gods Kerk, en door deszelfs geheiligde en godvrugtige diensten, zo veel in haar is, versmadelyk te maken.

Nog heb ik nodig de pligt U voor te stellen, die U opgelegt is, om gedurig ter gestelder tyden die Gebeden te lezen, die onlangs by authoriteit zyn ingesteld, om, gedurende de tegenwoordige seditieuse en oproerige verdeeltheden, gebruikt te worden.

Dit hope ik zult Gy alle gewilliglyk en met een hertelyke genegentheit waarnemen; als ook, dat Gy in alle Uwe ommegang en handelingen, bezorgt zult zyn, een bewys te geven van zulk een standvastige trouwe aan zyn Majesteit Koning GEORGE, en een yver voor zynen dienst, als Dienstknegten van Christus, en Leeden van de Kerk van *Engeland*, betaamt.

Ik

Ik beveele U in de bescherming des Almagtigen Gods, en blyve, Eerwaarde Broederen, 1716. January

Uwe toegedane Broeder,

Sommersethuis *den* 20. *November* 1715.

John London.

De Rebellen in *Schotland*, zig niet ontziende 's Konings Troupen slag te leveren, hadden ook, niet tegenstaande hun merklyk verlies, over een gewaande Victorie opentlyke vreugde bedreven; blyvende haar hoofd, den Grave van Marr, beweeren, dat de overwinning der Battaille in de vlakte by *Dumblain*, en ook die van *Preston*, aan zyn zyde geweest was, ja men zag deze Vreugde-teekenen der Rebellen op nieuw herwatten, by gelegentheit dat haren Luitenant Generaal Eclin, verzelt van den Lord Drummont, den Major Forbes, en nog eenige van minder Caracter, mede brengende alleen 5000 goude Louizen, uit *Vrankryk* was aangekomen; toonende zig den Hoofd-Rebel Marr, door deze versterking, nog trotzer als voren, en omtrent zyne mede Bevelhebbers een standvastig gelaat, even als of hem niets deerde. Nogtans belette dit niet, dat eenige der zelve, vreezende voor een kwaden uitslag, hem verlieten, en met hunne onderhorige Vassalen naar haar huis trokken; houdende hy toen alleenlyk by zig de Graven van Marshall, Linlithgow, Panmure, Southechk, en weinig andere. Het scheen genoegzaam uit de omstandigheden, dat de *Schotze* Heeren, welke den Grave van Marr verlieten, zulks niet deden alleen uit consideratie van hare nederlaag in de Bataille by *Dumblain*, maar wel voornamentlyk door de voortgangen der Koninglyke Troupen, onder den Grave van Sutherland, in haare destrictien, welke zy tragtede, door onderwerping of bescherming te behouden. Den Grave van Marr, hebbende eenige voorslagen aan den Koning, tot bylegging der verschillen laten doen, dog welke van de hand gewezen waren, zo monsterde hy alle zyne Troupen, en deed voor 't front van dezelve een lange redenvoering; *aantoonende de strengheit der Wetten tegens haar, ten opzigte van hunne levens en goederen; dat de zaken thans in dien staat waren, om den Koning* (denoteerende den Pretendent) *te herstellen, of anders met de wapenen in de hand te sterven. Datmen het Vaderland, schynende reeds te verzinken, behouden, of daar mede te gronde gaan most; ja dat, indien zy in hunne pogingen niet kwamen te volherden, de gemelde Banden hem zwaarder zoude vallen als de dood zelfs.* Wyders stelde hy

1716. January den Pretendent tegens Koning *GEORGE*; beweerende, *dat de eerste, ten opzigt van zyn Imborst en Religie, al schoon Rooms, voor de* Engelsche *Natie aannemelyker was, als den laatstgemelde.* Voorts zeide hy een Brief te hebben ontfangen van de Koninginne *MARIA* te *St. Germain, hem bedankende voor zynen reeds gedanen dienst, ten voordeele van de Prins haar Zoon, met verzekering dat den zelven wel haast by zyne begunstigers in* Schotland *zoude zyn, en dat zy hem met al haar vermogen wilde assisteeren.* Eindelyk besloot hy deze aanspraak met eene vermaning, *dat men hem nu niet most verlaten, wyl de zaak thans aan de man ging*; welke Redenvoering zedert te *Perth* gedrukt, en door het gantsche Land verspreit wierd; terwyl hy met zyne Rebellen zig versterkte, makende Linien van 20. voeten hoog en tien voeten breed, byzonder aan de Noordzyde van *Perth*, alwaar zy zig best meende te kunnen verweeren.

De bovengemelde gedrukte Aanspraak, des Grave van Marr, was nog gevolgt van drie andere Tractaatjens, by wyze van Brieven, die men uit de styl oordeelde door den berugten Mr. Lesley geschreven te zyn. Het eene voerde den Tytel, *Berigt aan alle welgeaarde Schotten*, waar in den Autheur opteld de misslagen, door de Uzurpateurs zedert de revolutie (zo hy voorgeeft) gepleegt; tragtende zyne Lezers in te boezemen, *dat het eenige ware middel, tot herstelling van de Natie in hare oude Vryheden, alleen bestond in het behulpzaam zyn van haren wettigen Koning*, (noemende aldus den Pretendent) *met het voorstaan van zyn Regt tot de* Groot-Brittannische *Kroon*. Het ander was een Brief op de naam van den gewezen Hertog van Ormont geschreven, *aan alle welgeaarde Engelschen, en byzonder aan die van de Anglikaanse Kerk*; pogende den Schryver dezes Briefs te bewyzen, *dat alle hare Burger- en Kerkelyke Regten verkragt, en in groot gevaar van 't eenemaal door vreemdelingen omgekeert te zullen werden, zyn zoude*; dus haar *aandringende, om zig by hem te voegen, wyl hy, met eene Koninglyke Commissie, als Kapitein Generaal op weg was, tot het wederkrygen van de Regten zyner Majesteit, en die van zyn Volk.* Het derde, mede een Brief (geteekent James Rex) gedateert te *Commercy* 20. October 1715. en geadresseert aan alle militairen in dienst van zynen vyand Koning GEORGE, diende tot nodiging, *dat gemelde Officieren tot hem zoude overkomen, belovende betaling van alle de agterstallen, welke den Uzurpateur*

pateur aan haar mogte schuldig wezen, en ook bevestiging in de Ampten, door een yder van hun te voren bekleed. 1716. Januari

Wyl de Generaals des Konings besloten hadden, om, kort na de aankomst der *Hollandse* Hulp-Troupen, alle de Krygsmagt te vereenigen, en op het Leger der Rebellen aan te trekken, ten einde dezelve te doen ruimen het Land, tusschen de *Forth* en de *Tay*, zo durfden zy dat niet afwagten, abandoneerende alle plaatzen, door haar in de bovengemelde omtrek bezeten, met zulken haast, datze zelf in *Bruntisflant* zes stukken kanon, eenig vlees, meel, en andere voorraat agterlieten; invoegen den Generaal Cadogan, daar van kundschap bekomen hebbende, den 30. December drie Compagnien derwaards deed trekken, welke met Booten de *Forth* passeerde, en wel haast in bezit namen de bovengemelde Stad, nevens het Kasteel *Bruntisflant*, mitsgaders vervolgens ook *Dunferling* en meer andere Posten, die zedert eenige maanden in 't geweld der Rebellen geweest waren.

Den 20. December zagmen de voornaamste gevange Rebellen van *Preston*, bestaande in 230. Perzonen, de knegts daar onder begrepen, binnen *Londen* brengen. Een detachement Guardes te paard en te voet haalde dezelve van *Bernet*, zeven Engelse mylen buiten *Londen*, daar ze vernagt hadden. Ongemeen groot was den toeloop van menschen, om deze te Paard zittende gevangens, marcheerende twee aan twee, te zien; werdende yder Paard van een Soldaat, gewapent met Snaphaan en Bajonet, by den toom geleid. Over al daarze passeerden hoordemen 't graauw gestadig roepen, *hang op*, *hang op*, *Koning GEORGE voor altoos*, *geen Pretendent*, *geen Misse*, *geen Papery*, *geen Jacobiten*, *geen Verraders*, *enz.*; maar boven al wierd de meeste spot met Mr. Forester gedreven. De verdeeling der plaatzen van hare detentie hadmen reeds gemaakt, te weten, de Lords in den *Towr*, en hunne bedienden in *Mareshalsea*; de Heeren Makkinthos, Forrester, en diergelyke in *Newgate*, eenige andere in de *Fleet*, en 't overschot in *Gatehouze*; gelievende den Koning tot derzelver onderhoud, niet tegenstaande zy alle de Dood hadden verdient, gedurende hare gevangenis te vergunnen aan yder Lord een Pond zes Schellingen en agt Pence, aan yder Ridder dertien Schellingen en vier Pence, en aan yder Edelman zes Schellingen agt Pence daags.

Den 21. wierden voor een Committeé uit den Raad geexamineert den Lord Kenmure, Mr. Forrester, den Brigadier Makkinthos,

 Mr. Butler

1716. January Mr. Butler en Mr. Gascogn, yder in 't byzonder. Den Brigadier Makkinthos, schuivende de schuld op Mr. Forester, bad om pardon voor zyne Zonen, als hebbende slegs hem, haren Vader, gehoorzaamt. Mr. Forester bekende, dat zyne Commissie, als Generaal, door den Hertog van Ormont en den Lord Lansdown getekent was. Mr. Gascogn openbaarde verscheide zaken, en bekende onder anderen, dat de Kisten met Geweer gemerkt R.G. te *Bath* gevonden, aan hem geadresseert, ja dat zyne Commissie, om Geweer aan de Rebellen te leveren, door den Ridder Wyndham getekent was. Den 23. ondervraagde men ook de gevange Graven van Derventwater, van Nithisdale, van Winthon, en van Carnwarth, mitsgaders de Lords Widdrington en Nairn; werdende deze zes Perzonen te rug naar den *Towr* gezonden, om dezelve eerstdaags te vonnissen en straffen; dog men gaf aan haar de vryheit, van zig voor den Koninglyken Regtbank te mogen verweeren, niet tegenstaande vyf van hare medebroeders, te *Preston* gevangen gebleven, reeds veroordeelt en den 13. met de Dood gestraft waren. Het *Groot-Brittannisch* Parlement ondertusschen den 25. December, volgens de laatste dagstelling, by een komende, zo ordonneerde het Lagerhuis, dat den Heer Robbert Walpole, den Lord Finch, en den Ridder Northlei, zouden gevoegt werden by de Leden van de geheime Committée; en naar 't welke den Koning, door den Kantzelier, de zitting van beide Huizen adjourneerde tot den 21. January.

Men had, volgens eene rezolutie van den Koninglyken raad, alle de Burgers van *Londen* en *Westmunster* opgelegt, om den Pretendent af te zweeren, en den Koning GEORGE te erkennen als wettigen Souverain van de *Groot-Brittannische* Koningryken, en der zelver onderhorigheden. Dit wierd in 't laatst van December door alle de Wyken uitgevoert, dog men vond een gering getal weigeraars, waar onder nogtans den Predikant van *Whitechappel*, welke al over lang voor een Romanist te boek gestaan had. Overmits ook eenige fyne gemoederen schroomden om den Pretendent af te zweeren, voorwendende by eede niet te kunnen verklaren, dat den Pretendent niet zoude zyn een wettige Zoon van den gewezen Koning JACOBUS II. wyl die Majesteit en zyne Gemalinne beide het tegendeel betuigden, zo geliefde een Yveraar, voor de regtmatigheit der tegenwoordige re-

geering,

geering, een kort vertoog te ontwerpen, tot wegneming van die ongerustheit; zynde begrepen in deze navolgende pointen. 1716. January

1. DAt de geweeze Koning JACOBUS en zyne Koningin, partyen in de zaak, en van een verscheide Religie zynde, hare getuigenisse voor geen genoegzaam bewys kan aangenomen werden; nademaal het een ygelyk bekent is, dat hare Religie het bevestigen van de grootste valsheit toelaat, indien het na hun oordeel de welstand van de Katholyke Kerk kan bevorderen.

2. Ingevalle van het gemeene regt, tussen de Kroon en de Onderdanen, werden getuigenissen die de Kroon aangaan, zonder wettelyk bewys, voor geen goede blyken in eenige Gerigtshoven van *Westmunster* aangenomen.

3. Wanneer in dezelve getuigenisse voor de Kroon worden gegeven, zyn die dezelve onderzoekingen als die der Onderdanen onderworpen. Over zulks, de getuigenisse, aangaande de Successie der Kroon, van veel grooter gewigt zynde, zo behoord die ook een veel scherper onderzoek, indien het mooglyk is, onderworpen te zyn.

4. Het getuigenisse van de Kroon, verleent ten opzigte van den Pretendent, is nooit een zodanig onderzoek onderworpen, nog voor den Regter, waar aan zulks behoorde, gebragt geweest. Datmen het aan een zodanig onderzoek niet heeft onderworpen gehad, blykt daar uit, dat geen getuigenisse zyn gedagvaart geweest wegens de Princesse van *Oranjen* en de Princesse ANNA van *Deenmarken*, de vermoedelyke Erfgenamen van de Kroon, die ontkenden de Pretendent een wettige Zoon van hunnen Vader de geweze Koning JACOBUS te zyn. Ook zynze niet toegelaten geweest, om zelfs, of door Gedeputeerde, by de veronderstelde Geboorte tegenwoordig te zyn, het geen hen beide, en met reede, zodanig mishaagde, dat zy en hare Gemaalen zig voegden by die, welke de Wapenen tegens de Koning JACOBUS opgenomen hadden.

5. Dat de getuigenisse, voor de wettelykheit van den Pretendent, niet gegeven is voor den behoorlyken Regter, blykt daar uit, dat wanneer de Prince van *Oranjen*, regt voor zyne Gemalinne eissende, de zaak en uitspraak daar over gelaten heeft aan het Parlement, de eenige en eigentlyke Regter over de strydigheden der Erffenissen, volgens de Wetten van *Engeland*; zo als uit de Statuiten, en het bestendig gebruik blykt.

6. Dat, in stede van dit verschil aan de uitspraak van het Parlement te onderwerpen, de geweze Koning zulks niet durfde wagen, maar in tegendeel de verzending van de aanschryving des Parlements, die hy zelfs verleend had, opgehouden, en de Zegels in de *Teems* geworpen heeft, op dat de aanschryvingen volgens de Wetten niet zoude konnen bekragtigt werden.

VII. Dat hy zelfs, met zyne Koninginne, zyne veronderstelde Zoon, en de voornaamste Getuigen, die zyne Geboorte hadden beëdigt, uit het Koningryk geweeken zynde, het de Conventien en daar op gevolgde Parlementen onmooglyk gemaakt heeft tot het onderzoek van de zaak te treeden, behalven datze-

1716. January. datze niet gehouden waren het zelve te doen, dewyl hy zyn eigen zaak verlaten, en by gevolge een niet vervolgen geleeden hebbende, maakt zulks, na alle Wetten en billykheit, zyn eigen regt en dat van zynen gewaanden Zoon nietig en van geener waarde; zo dat de Natie niet langer gehouden is eenige agting voor die beide te hebben, maar onder een onvermydelykheit legt, van in haar eige Regeering te voorzien, gelyk alsze gedaan heeft met de Successie te vestigen op de naaste onbetwistbaare Erfgenamen.

8. Dat, toegestaan zynde, dat de geweze Koning JACOBUS een Zoon, waarlyk op den veronderstelde tyd gebooren, heeft gehad, zo is'er nooit getuigenisse gegeven nog aangeboden, dat de Perzoon, die nu waand zyn Zoon te zyn, in *Engeland* gebooren is; invoegen datmen geen zekerheit heeft wie dezen Pretendent zy.

9. Maar in tegendeel daar zyn geweest, en als nog zynder waarlyk groote vermoedens, om niet te zeggen vaste bewyzen, dat de Gemalinne van Koning JACOBUS den 20. Juny 1688. van geen Kind altoos is bevallen en in het Kraambedde gebragt geweest; en hier over heeft haar de Koninginne ANNA zo gevoelig getoont, datze toen in Brieven aan hare Zuster, de Princesse van *Oranje*, het gantse bedrog en de veronderstelde Zwangerschap en Geboorte in zyn vollen dag heeft gesteld, zodanig dat de Prins van *Oranje* daar op, en op andere onderrigtingen van aanzienlyke Perzoonen van de beide Sexen, welke hun werk gemaakt hadden, om op het allernaauwkeurigste te onderzoeken wat van deeze zaak mogt wezen, zyne beweering, dat de Pretendent maar een verdigte en ondergestokene was, heeft gevestigt; waar tegens zyne gewaande Ouders, of iemant voor hen, geenige wettige Getuigen voor wettige Regters aangeboden hebben; zo is daar uit met groot regt, en genoegzaam als een betoogde zaak, te besluiten, datze zulks niet konnen doen; en dat de gene, die zwarigheit maken den eed van afzweering te doen, de zaak met een bezadigt gemoed overwogen hebbende, bevinden zullen, dat de Pretendent na Conscientie geenig regt altoos op de Kroon heeft.

Op de bovenstaande Artykelen vertoont dezen Schryver wyders het Formulier van den nieuwen Eed, reeds gemeld.

Ik A. B. erkenne, belyde, getuige en verklare in myne Conscientie ter goeder trouwe en opregtelyken, voor God en de Waereld, dat onzen Souverein, Heer Koning GEORGE, is de wettige en regtmatige Koning van dit Koningryk en alle andere zyn Majesteits Dominien en daar toebehoorende Landschappen; en ik verklaare plegtelyken en opregtelyken in myne Conscientie te gelooven, dat de Perzoon, waanende den Prins van *Wallis* te wezen, gedurende het leven van den geweze Koning JACOBUS, en die, zedert deszelfs overlyden, voorgeeft te zyn, en zig den tytel geeft van Koning van *Groot-Brittannien*, geenig regt of tytel, hoedanig 't ook zy, op de Kroon van dit Koningryk, of eenige Dominien daar toe behoorende, heeft; en ik ontzegge, weigere

weigere en zweere de minste gehoorzaamheit aan hem af; en zweere in tegendeel, dat ik my opregt en getrouw wil dragen tegens zyne Majesteit Koning GEORGE; dat ik den zelve uit al myn vermogen wil verdedigen tegens alle verradelyke Zamezweeringen en Ondernemingen, die tegens zyn Perzoon, Kroon en Waardigheit mogten voorgenomen worden; ik wil myn uitterste best doen, om Verraderyen en verradelyke Zamezweeringen, tegens den Koning of eenige der zyne, te ontdekken, en bekent te maken aan zyn Majesteit, ofte deszelfs Opvolgers. Ik beloove by deze getrouwlyk, van uit al myn vermogen de Successie van de Kroon tegens de voornoemde JACOBUS en alle andere Perzoonen, wie datze zoude mogen zyn, te zullen ondersteunen, handhaven en verdedigen, welke Successie in eene Acte, genaamt *Acte tot het verder bepalen van de Kroon, en tot beter verzekering van de Regten en Vrydommen der Onderdanen*, gevestigt en bepaalt is op de Princesse SOPHIA, Keurvorstinne en Hertoginne Weduwe van *Hanover*, en de Erfgenamen van haar gebooren, Protestants zynde. Alle deze dingen erkenne ik ten volle, beëdigze opregtelyken, volgens de uitgedrukte woorden by my uitgesproken, en volgens de volkome en gemeene zin en meening derzelve, zonder dubbelzinnigheit, gemoedelyke uitvlugt, of heimelyke voorbehoudinge, hoedanig dezelve mogte wezen. Doende deze erkenning, bekenning, afzweering, ontzegging en belofte, van harten, gewillig en waarlyk, op het ware geloof van een Christen. Zo help my &c.

1706. *January*

Om nu, behalven de voormelde Artykelen, door de Reden ook te doen zien, dat dezen Eed by yder gerust en vryelyk konde gedaan werden, zo besluit den Schryver zyn Vertoog met deze volgende Stellingen.

1. DAt het verschil niet alleen afhangt van het wettigen der Geboorte van den Pretendent, aangezien het openbaar is uit alle onze Wetten en Jaarboeken, dat het Geboorte regt tot de Successie nooit in *Engeland* voor onbindelyk, het zy door Koningen of Parlementen, is gerekent.

2. Dat dit, een materie van daadlykheit zynde, door gemelde onze Wetten en Jaarboeken moet beslegt werden.

3. Datmen zig aan de uitspraak van deeze moet gedragen, en overzulks de stoutste, die het tegendeel beweeren wil, uitdaagt, om zulks te bewyzen.

4. Dat het van hem gezegde is te vinden, en in zyn vollen dag gezet, in een Boek, genaamt *Het Regt des Parlements gehandhaaft*, *en de Successie van* Hanover *geregtveerdigt*; 't welk tot nog toe van niemant wederlegt is, nog kan gedaan werden, zonder schuldig te wezen aan standhoudingen tegens 't geen in de Regifters en Jaarboeken aangetekent is; en van wat kragt zodanige bevestigingen zyn, kan yder gemeen Regtsgeleerde wel oordeelen.

5. Om te begrypen dat het aantonen, van dat de Koning GEORGE en zyne Familie alleen tot de Kroon geregtigt is, 't welk genoeg voor de schroomagtige

1716. January behoort te wezen, zo heeftmen alleen te weten; dat een onontbindelyk Erfregt tot eenig *Dominium* in geenig Koningryk in *Europa* is gehandhaaft, aangezien in die alle by gelegentheit der regeerende Linie van den Troon af, en andere, welke geoordeeld wierden bekwamer te zyn, om de eindens van de Regeering te beantwoorden of de gemeene Rust te bewaren, in hare plaatzen daar op zyn gezet.

6. Om dit te tonen heeftmen, zonder de Jaarboeken eens in te zien, maar aan te merken, dat de grootste Voorstanders, van het Erffelyk Regt van den Pretendent tot de Kroon, zulks zelfs hebben bekend en gedaan; want het is openbaar, dat de Koning van *Vrankryk*, in het Tractaat te *Uitregt* gesloten, het regt van Successie, tot de Regeering van *Groot-Brittannien* en *Ierland*; aan Koning GEORGE heeft toegestaan, en hen over zulks binnen dat Park gebragt, van te bekennen, dat zulks te doen regtmagtig was; of dat het de godlooste van alle menschen zyn, die niet alleen den Pretendent, maar ook de gantsche Paapse Linien uit sluiten, van het onverbreekbaar Erfregt, indien zy geloofde dezelve eenig regt te hebben.

7. Het is zeker dat *Vrankryk* nooit zulk een ding, dat men een Godlyk ontbindelyk Erfregt noemt, heeft gelooft; want als dan zoude het nooit, by de Salike Wet, de Vrouwlyke takken der Koninglyke Famillen en hare Afkomelingen, van't erven der Kroon, uitgesloten hebben. Het blykt ook, dat het zelfs het Erfregt van de Mannelyke Linie niet Godlyk en onontbindelyk houd te wezen, want anders zoude het nooit in de onderlinge afstanden aan de Kroonen van de Takken van *Vrankryk* en *Spanjen* hebben toegestaan.

8. In het voornoemde Tractaat blykt mede, dat de gewezene Torrise Ministers en hunne aanhangeren, zekerlyk zodanig een Regt niet hebben geloofd, nademaalze anders het Huis van *Oostenryk* niet alleen van des zelfs Erfregt op *Spanjen* en de *West-Indien* niet zoude hebben beroofd, maar ook van de Koningryken van *Sicilien* en *Sardainien*, over welke zy twee Koningen van hun maakzel stelden, die niet de minste Eys daar op hadden.

9. En daarom zal men zodanig een Godlyk onontbindelyk Erfregt niet vinden in de Jaarboeken der Koningen van Israël en Juda, nog geenige voorbeelden in eenig buitelands Koningryk; en, nopende ons eigen binnelandse, is het zo klaar als den dag, dat de Familie van Stuart geen ander regt tot de Kroon heeft, als datse die afleiden van des Parlements vestiging op HENDRIK VII. en zyne Nakomelingen, wezende een yder bekend, dat hy geen ander regt daar toe had, als hem het Parlement gaf, met uitsluitinge van alle anderen.

NEDERLANDEN. EENIGE expressen uit *Engeland*, bragten deze maand aan haar Hoog Mog. de gewisse tyding, dat den Pretendent, Perzoonlyk in *Schotland* was aangekomen, dog dat den zelven nog niets ondernomen had; en datmen alles gereed maakte om hem op te zoeken. Dit staat ons wydlopig te beschryven onder de stoffe van *Groot-Brittannien* in de volgende Maand.

Het

Het dunkt ons nodig hier aan te teekenen, dat den Heer Mr Joan Corver, t'hans oudste Burgermeester der Stad *Amsterdam*, zynde in 't Jaar 1666. een Lid van den Ed. Agtbaren Raad, en 1681. Burgermeester geworden; hebbende het regeerend Burgermeesterschap negentien malen met grooten lof bekleed; en den 26. January den ouderdom van 88. Jaren bereikt, twee dagen daar aan, ofte den 28. alle de Leden van dien Raad, nevens twee Pensionarissen, en twee Secretarissen, op 't Oude *Heere Logement* zeer deftig en pragtig ter maaltyd onthaalde, en aan alle de genodigde Heeren, ter geheugenisse van dit aanmerkelyk Voorval, goude en zilvere Medailles uitdeelde; gestempelt aan de eene zyde met zyn Borst-beeld, en omschreven met deze Latynse woorden: J: CORVERUS SÆPIUS CONSUL ET QUINQUAGINTA ANNIS SENATOR AMSTELODAM. Dat is: *Jan Corver veelmalen Burgermeester, en vyftig Jaaren Raad der Stad Amsterdam.* Op de andere zyde leestmen het volgende Vers, uit Horatius ontleend: 1716. January

FORTE MEUM SI QUIS TE PERCONTABITUR ÆVUM,
BIS QUATUR UNDENOS SCIAT IMPLEVISSE DECEMBRES.

Dat is

Indien u iemand vraagt mißchien naar myne Jaren,
Zegt, dat zy agtmaal elf Decembers evenaren.

Men zag nog eenige afzonderlyke Verzen in druk uitkomen, om onder de Beeltenisse van den Burgermeester te kunnen gestelt werden. Ziet hier twee der zelve.

Nu gryze Staatzorg kroont met Vyftig Jaar regeeren
Dit Hooft, dat voor den Staat en voor 's Lands Vryheit waakt,
Roept de Amstel: Hemel niets kan ik van u begeeren,
Dan dat gy vyftig Jaar den Vader jonger maakt.
De Staatzorg zou een kroon, dien zorger voor myn' Wetten,
Weer over Vyftig Jaar op zyne hairen zetten.

Anders

De Wys heeft Corver dus in 't Zilver uitgedrukt;
Niet zyne deugden, maar den omtrek van zyn Wezen,
Dat kon de kunst, en 't is haar zekerlyk gelukt;
Dog waar is van 't gemoed en trouwe zorg te lezen?
Hier, zegt het Raadhuis, daar op Perkamente blaan
Zyn daden voor myn Stad met Goud geschreven staan.

Hy heeft zelf deel in de Regeering van *Amsterdam* gehad, niet alleen voor de nieuwe Uitlegginge der Stad, maar ook al voor de bouwing van het nieuwe Raadhuis, 't welk in den Jaare 1655. voltrokken wierde.

FEBRUARY.

TURKYEN.

GELYK de Oorlogs toerustingen van den *Roomsch* Keizer tegens de *Turken* in dezen tyd groot waren, alzo bevondmen die van de *Ottomannische Porte* niet minder; vermeerderende hare Zeemagt, die in het voorleden Jaar de *Venetianen* veel afbreuk gedaan had, en dreigende daar mede 't Eiland *Corfu*, zynde ongelyk kleinder als *Morea*, weg te nemen. Deze Ongelovige, geen andere gedagten makende, als dat den Oorlog tegens den *Roomsch* Keizer zoude voortgang nemen, deden, uit beweging van devotige Godsdienstigheden, eene Processie rondom het zo genaamde Graf van haren Propheet Mahomet houden, biddende door hem van God den verderen Zegen over hare Wapenen. De Uitschryving van dien Bededag der *Turken*, zal den Christen Lezer zeer zeldzaam, en met de grootste ontferming voorkomen.

De

DE Sultan bedugt zynde, dat God wel mogt voorhebben den geessel van zynen Toorn uit te strekken, om zyn Ryk en alle zyne Onderdanen te straffen; en, willende vermyden dat hy met de zynen in de handen der Christenen valle, heeft vuriglyk begeert, dat Gods Toorn mogt worden gestilt, door middel van eene Processie des Groten Mahomets. Weshalven hy zeer scherp heeft bevolen, dat alle en een yder tweemaal ter week zullen hebben te vasten, namentlyk des maandags en vrydags, op de strengste wys, met onthouding van allerhande Spyze en Drank, tot den avond toe. En op die dagen zal de Grote Mufti of Priester, en zyne Kerkelyke Bedienden, met hunne haire Gordels omhangen, langs de straten en de weegen moeten gaan, de oogen na de aarde slaande, en voor de Inwoonders van *Mecca* deeze woorden uitroepen; *O God! sta uw Volk by.* Voorts is geordonneert, de Kist van Mahomet na een ope plaats te brengen, en op vier goude Colommen, en omringt van twaalf andere Kisten, gevult met beenderen van hare Heiligen, te zetten, ten einde de Grote Mahomet niet nalaat, van zyn kant alles toe te brengen, om den Toorn Gods te stillen. De Sultan gebied ook, dat de Vreemdelingen die zig te *Mecca* bevinden, met de Inwoonders van die Stad, de Processie zeven malen rondom die Kist zullen doen, al zugtende, huilende en snikkende, terwyl de *Turkze* Priesters tot het volk zullen spreeken, en aan het zelve vertonen de grote ongelukken, die de *Ottomannize* Porte in vorige jaren geleeden heeft, en dat, indien zy geene boete doen, zy door hunnen ondergang den Toorn Gods zullen gevoelen. Gedurende die dagen van devotie, zyn allerhande divertissementen verboden; en de Processie zal in deze ordre geschieden. 1716. February

1. Voor aan 600. mannen bloots voets, omhangen met een zak en een haire gordel, en yder in de hand dragen de wapenen van den vorigen Oorlog, zommige geheel, en zommige gebroken.

2. Daar na 3000 Muftimans of Geestelyken, met messen in hare handen, waar mede zy zig zelven zullen snyden, al klagende, zugtende, en op de borst kloppende.

3. Vervolgens 6000 menschen met geessels en roeden, waar mede zy zig op de schouderen zullen slaan.

4. De Kist van Mahomet, gedragen van 30 Ispahiai of Priesters met geschoore baarden en bloots hoofds. De Kist zal omringt en bewaart worden van 300 Bassas met de Zabels in de vuist, om aanstonds ne'er te houwen, die zo stout zullen zyn om deze Kist uit nieuwsgierigheit te bekyken, en de ligchamen, van de geene die dus gedood worden, zal men voor de honden werpen.

5. 50 *Turksche* Princen, zonder purpere kleeding, bloots hoofds, en in Christen-Bloed gedoopt, hebbende de regterhand gebonden, en met de slinkerhand een paardestaart sleepende.

6. 3000 Janitzers, die, in plaats van geweer, hunne schilden agter hen langs de aarde sleepen, en met een klaaglyke stem schreeuwen zullen, *Halla! Halla! hu.*

1716. 7. Een voorname Vizir sluit den trein, zittende bloots hoofds op een Ezel, tot een teken van nederigheit, en in zyne linkerhand hebbende een Tulband gedoopt in Christen-Bloed, en in zyne regterhand een stok, waar mede hy zyn hoofd slaat, uitroepende; O *grote Profeet! help ons de genade van God verwerven, ten einde de Christenen, onze Vyanden, beschaamt blyven.*

February

8. Dan zal men een Kist brengen met zilvere Penningen, die door een Turk voor 't volk zullen worden geworpen; maar niemand zal het hart hebben om op te staan, voor dat de Processie ten einde is, by verbeurte van zyn leven.

9. Eindelyk zal men een groot getal *Turken* zien, en daar onder de geene die haar aangezigten opkrabben, dewelke nu en dan, met de handen na den Hemel geheft, overluid zullen schreeuwen; *Halla! Halla! Bacha.*, O *God! O God! sta ons by, op dat wy niet verloren gaan.*

Den Divan of grooten Raad der *Turken*, welke geduurende deze maand te *Konstantinopolen* vergadert bleef, betuigde meer genegentheit tot de Vrede als tot den Oorlog te hebben, en in welk verstand ook den Sultan scheen te zyn; maar den Groot Vizir, trots geworden door deszelfs overwinningen in 't voorleden Jaar, volgde zyne drift, doende ombrengen verscheide Grooten, die zyne hoogmoed tragtede te beteugelen; brengende zedert in den Divan meest Bassas van de tweede rang, en voornamentlyk de zulke die van hem afhingen. Deze strengheit veroorzaakte wel een verbaasd ontzag, maar ook geen minder haat, en een dreigent treur Lot, gemeenlyk de zodanige over 't hoofd hangende, die hare trotsheit al te hoog opvyzelen; ja den Hospodar van *Wallachyen*, nevens zyn geheel Huisgezin, was door zyn bedryf gevangen genomen en weggevoert.

Een scherp bevel deed het *Turkze* Hof door alle hare Staten gemeen maken, verbiedende den vertier van allerhande Koopmanschappen, van wat natuur dezelve zoude mogen zyn, in 't gebied der *Venetianen* gemaakt; maar veele *Engelze*, *Franze* en *Nederlandze* Kooplieden, van zodanige Goederen rykelyk voorzien zynde, zo verworven de Ambassadeurs der gemelde vreemde Natien nog permissie, tot het verkoopen derzelve; mits, op zware straffe, geen andere te doen inbrengen.

POLEN. HOE verre het den *Saxischen* Generaal Flemming gelukt was, om met de Gedeputeerden van de Geconfedereerde *Polen* een vergelyk te treffen, van welkers langduurig bestand men nogtans weinig hope had, zulks hebben wy den Lezer in de (*a*) voorgaande maand vertoont; en

(a) ziet pag. 65.

en dus staat ons nu verder te zien, op wat wyze deze zaken zig vervolgens kwame te schikken. Dit Accoort, in plaats van den twist te sussen, verwyderde de Gemoederen zodanig, dat de *Polen* vive force begeerden de ontruiming der *Saxen* uit het Land; maar ziet hier eerst den korten inhoud van dat gesloten Vergelyk, bestaande in de volgende twaalf Artykelen. 1716. February

1. ZAl het ontledigen der *Zaxize*, en het beroepen van een Ryksdag, voorgenomen werden, en alle Vyandlykheden ophouden.

2. Zullen, zo wegens de ontlediging als het houden van een Ryksdag, genoegzame verzekeringen gegeven werden.

3. Zal deze Acte van verzekering, nevens de wederzydze Tractaten, zo lange in handen van de Senateuren blyven, tot dat zyn Majesteit dien aangaande de Diploma en Ratificatie doet overleveren.

4. Zullen de Heeren Senateuren, Middelaars en Gedeputeerde van de Geconfedereerde, met ernst om eenen Ryksdag aanhouden.

5. Zullen in klein *Polen* van ieder Schoorsteen 17 Timpfen, op drie vervaldagen, als den eersten February zeven, den eersten Maart vyf, en den 5. April de laatste vyf Timpfen betaalt werden; welke Schatting drie en een halve Millioen in 't geheel zal bedragen.

6. Zullen alle Adelyke en Geestelyke Hooven hare Vrydommen blyven behouden.

7. De Geconfedereerde Troupen zullen in *Volhinien*, in de Waywoodschappen *Braslaw* en *Krakau*, voor een gedeelte, en de overige in *Podolien* en de Landen van *Chelm* blyven staan.

8. De Winterkwartieren, voor het gantse *Poolze* Leger, zullen door de Heeren Gedeputeerden, volgens de aanwyzinge van den Maarschal der Geconfedereerde, verdeelt werden.

9. De *Zaxize* Volkeren zullen ten deele in *Rusland*, en de overige in *Podolien* staan blyven.

10. Na het voldoen der eerste Termyn, zullen alle de in *Zamosc* gevlugte Goederen overgelevert werden, en wanneer de algemeene ontlediging geschied, zal de Bezetting daar uit trekken, en al het Geschut wederom gegeven werden.

11. De Gedeputeerden der Waiwoodschappen zullen op den Ryksdag tragten te bewerken, dat den Oorlog met *Zweden* werden geeindigt.

12. De *Zaxize* beloven de *Moscoviten* het Land te zullen doen verlaten.

Men had, om het ontzag des Konings en de agting des Adels te bewaren, in dat vergelyk, behalven het bovengemelde, laten invloeijen; eerstelyk, *dat den Veldmaarschalk Flemming, om niet te zeggen dat de* Saxische *Troepen door gewelt weg gejaagt wierden, beloofde het Ryk te*

1716. February *willen verlaten, wanneer men zulks behoorlyk verzogt, en bevond zyne Troupen niet meer noodig te hebben, waar toe een Ryksdag vereischt wierde.* Ten tweeden, *dat de Koning, begeerende zyne Onderdanen niet te bederven, maar dezelve met zagtheit te regeeren, zig geenszints tot Competente Regter stellen, en aan de Hoofden der Geconfedereerde Polen gebieden zoude, om hare Confederatie af te breeken; wylze zig, onder eede, niet tegen, maar voor zyne Majesteit verklaarden.* Dit verdrag, nauwlyks gesloten, wierd weder verbroken; want behalven dat de twee Maarschalken der Geconfedereerde *Polen* 't zelve weigerden aan te nemen, zo perzisteerde den Adel by haren eisch, dat de *Zaxische* Troupen, zonder eenige uitstel, nog contributien te vorderen, het Ryk verlaten zoude; ja zy beschuldigden hare Mediateurs of Gevolmagtigden, datze buiten hunne ordres, in cas subject, getreden waren, vermits die ordres haar bepaalde, om styf en sterk te blyven staan op den aftogt der *Zaxische* Krygsbenden, niet alleen volkomen, maar ook aanstonds; invoegen deze Mediateurs groot gevaar liepen, van door eenige driftige yveraars neergezabelt te werden.

Koning Augustus, die geduurende deze maand zig meest te *Warschauw* ophield, konde de drift der Geconfedereerde *Polen* niet stuiten, moetende in tegendeel zien, datze weer opentlyke vyandlykheden begonnen te plegen, en menig *Zaxisch* Soldaat deden sneuvelen; tot zo verre, dat men het Hof moest verzekeren, met het plaatzen van eenige *Zaxische* Regimenten ruitery in de naaste omleggende Dorpen. Zedert deze verandering wende zyn Majesteit alle vlyt aan, om de rust van *Polen* te herstellen; afvaardigende daar toe Brieven aan verscheide Grooten dezer Confederatie, om hen te bewegen, datze wilde gestand doen het geslotene te *Rava*, aangezien deze verdeeltheit noodwendig een groot verderf over het Koningryk van *Polen* most naar zig sleepen; zig aanbiedende, om alle zwarigheden, welke met reden konde ingebragt werden, weg te nemen; mitsgaders zyne *Zaxische* Troupen, aan de *Venetianen* beloofst, ten eersten derwaards te laten trekken; en voorts, om in de maand May een Ryksdag te houden. Alle deze toezeggingen vonden geen ingang by de Geconfedereerde *Polen*, makende zy hunne banden nog vaster; want zedert de weigering, van het geslotene te *Rava* te bevestigen, kregen zy nog aan haar snoer het meerder gedeelte van 't groot Hertogdom *Littauwen*, en verscheide Waywoodschappen; betoonende zig veel duizenden van dien Adel

Adel gereet om op te zitten, en met al haar magt in 't begin van Maart te Veld te komen. 1716. February

Ziet daar het Koningryk van *Polen* in een ellendigen staat; wyl het van den Koning, nog van de welmeenende *Poolsche* Natie niet scheen af te hangen, om deze krakkeelen by te leggen; ten zy Koning Augustus aan de zamengevoegde Geconfedereerdens alles toestond wat zy maar begeerden. Onderwylen waren, ten verzoeke van zyne Majesteit, te *Lemburg* by een geweest veele *Poolsche* Magnaten, daar onder den Veldheer van de Kroon, en den Aardsbisschop van gemelde Stad, om nogmaals te onderstaan, of de Maarschalken der Confederatie niet te bewegen zoude zyn, tot het ratificeeren van het *Ravasche* Tractaat; dog dit voornemen bleef mede vrugteloos; doende de Hoofden der Geconfedereerden 18. Artykelen opstellen, welke zy begeerden dat den Koning, in 't byzonder die betreffende de zaken van het *Zaxisch* Leger, behoorde na te komen; zynde deze Artykelen nog ongelyk strenger als de voorgaande. Ziet hier dezelve mede in 't kort.

1. HEt opregten van het Koninglyke Regiment Kuirassiers.

2. Vergoeding van alle schaden de Regimenten aangedaan, volgens de daar van gemaakte Lyst.

3. Uitkeering van de ontfange Zomme, en vergoeding van het geene haar in de verlede Zomer en Herfst was aangewezen.

4. Eene Gratificatie voor het Auxiliare Leger, zo aan de Generaals, als aan de Officieren en gemeene Soldaten, om te voorkomen dat gemelte Leger zig niet kome gevoelig te toonen over de beledigingen, het zelve aangedaan, en zulks te wreeken.

5. De uitsluiting van de resteerende Soldy der *Poolze* Vaandels en *Tartaren*, die onder de gehoorzaamheit van den Palatyn van *Kulm* zyn gebleeven, en de vermeerdering der Tractementen van die gene, die in getrouwheit en gehoorzaamheit boven andere zullen uitmunten.

6. Voldoening te geven aan den Heer Generaal Majoor Kavanak.

7. Overlevering van den Heer Wodzikki, en andere zyne mede ophitzers, om zig over hen te konnen wreeken.

8. Het behouden van de Zoutput van den Heer Wodrikki, voor dezen geëist voor zyne goede diensten in de *Zwiadzek*, wanneer strafwaardig was, gedaan.

9. De wedergeving van het Geschut en andere gereedschappen van Oorlog, by particuliere weder gevonden, en het wederbrengen daar van ter plaatze van waar die gehaalt zyn.

10. Het slaaken van alle onze Gevangens.

1716. 11. Het overgeven van alle Dezerteurs uit de Bezetting van *Krakau*, of uit
February het Leger, zonder eenige uitzondering.

12. Het overgeven van zeker Officier, als mede ettelyke Edellieden, die hen als Moordenaars en Struikrovers gedragen hebben.

13. De wedergeving der Penningen, Meubelen en Geschriften, die van zodanige Wegeschenders en hunne Aanhangeren, verscheide Officieren van het Koninglyke Hof zyn afgenomen, zo van hen zelfs als van hunne Voerlieden by *Vratislau* en elders, niet zonder doodslaan, ontrooft.

14. Voldoening aan de Erfgenamen van de gedoode.

15. Wedergeving van al de Goederen, en de schuldige opentlyk te straffen.

16. Voor het toekomende te bezorgen dat alle Struikrovers en Moordenaars over al uitgeroeit werden.

17. Voldoening aan den Jagermeester Adam Dezengoski, van dat wettelyke heeft te eissen voor de schade hem aangedaan.

18. Ook mede aan alle andere die hunne Eissen wettelyken konnen bewyzen.

Deze eisschen vry hard, en daar onder veele onnakomelyk zynde, zo zagmen van de zyde des Konings 26. andere Artykelen, mede wat ruim genomen, opstellen, om, was het mogelyk, den eisch der oproerige eenigzints te matigen, en door dien weg een nader overeenkomst te treffen; behelzende ten voornaamsten als volgt.

1. DE wedergeving en vernieting van alle Geschriften en Instrumenten, zo de origineele als de afschriften, welke te voorschyn gebragt zyn, zo in de Legers als in alle de Plaatzen van der Geconfedereerde Gebied, inzonderheit de Confederatie, het zy van het Leger der Kroon of der Waywoodschappen in het algemeen, als mede van ieder in het byzonder, zelfs het minste niet uitgeslooten.

2. De ontbinding der tegenwoordige Confederatie aanstonds, zodanig dat de Waiwoodschappen na Huis keeren, en het Leger zig onder de gehoorzaamheit van de groote Veldheeren begeven.

3. Dat de Waiwoodschappen de tegenwoordige Confederatie verwerpen door een wettelyke Acte, en in 't byzonder door het aannemen van het geen door de Ryksvergadering geordonneert is, voornamelyk voor de handhavinge van de algemeene *Sendomirze* Confederatie, tot der tyd toe dat de Koning en de Republyk haar met een nieuwen Eed ontheffen van de voornoemde *Sendomirsche* Confederatie.

4. Zullen mede van de voornoemde Vergadering Gedeputeerden aan zyn Majesteit gezonden werden, om het geene tot hier toe gedaan is te verbidden.

5. Het Geconfedereerde Leger van de Kroon heeft aan haar groote Veldheeren en Officieren dergelyke onderwerping te doen.

6. Door

6. Door de Regters, in de Confederatie van *Sendomir* bevestigt, zullen Regtbanken opgeregt werden, om de Hoofden en Aanleiders, welke den Adeldom en het Leger der Kroon tot het aangaan van de tegenwoordige Confederatie hebben verleit, te Vonnissen; als ook den Maarschal, Raadsheeren, Emissarissen en Gedeputeerden, zo van het Ryk als het groot Hartogdom *Littauwen*, die gerade hebben, aan Uitheemze Mogentheden te zenden, en dezelve op te hitzen, te ontdekken, en in verzekering te nemen, ten einde geen Stem op den Ryksdag, de Raadsvergaderingen en Landdagen hebben, als haar anderzints zou toekomen, voor dat de Wetten uitspraak van hare beterschap hebben gedaan. 1716. February

7. Zullen alle Regimenten en Vaandels, die de tegenwoordige *Zwiadzek* of Confederatie hebben gedient, van den Dienst ontslagen, met de bovengenoemde peene gestraft, en aan de bescheidenheit der Koninglyke overgegeven werden.

8. Zullen alle de *Poolze* Vaandels, welke in deze *Zwiadzek* gevonden zyn, afgedankt werden, en maar in Dienst blyven die, welke by het aangaan van deze Confederatie niet tegenwoordig zyn geweest.

9. De Patenten van de afgedankte zullen ook aan andere Kolonels en Officieren, die getrouw zyn gebleven, worden gegeven.

10. In tegendeel zullen de vier Regimenten, den Palatyn van *Kulm* getrouw gebleven, versterkt, en den eis der agterstallige Soldy van de Troupen der *Zwiadzek* vernietigt werden, niet alleen om datze die straffe wel verdiend, maar ook om datze de Waiwoodschappen opgehitst hebben.

11. Zullen alle de Militaire Artykelen ter Executie werden gesteld.

12. Niemant, die het de Wetten verbied, zal de Bannier mogen voeren.

13. De Authoriteit van zyn Majesteit zal beter van het Leger onderhouden, en de Veldheeren zullen meer als voor dezen gehoorzaamt werden.

14. In vergoeding van het zelve zal een Fonds, om daar uit het Leger te doen betalen, bezorgt werden.

15. Zal vastelyken belooft werden, dat in het toekomende zodanige Confederatie, of *Zwiadzek* niet weder zal aangegaan werden; en daar toe zullen de Heeren Mediateuren bekwame middelen voorstellen en guarandeeren, ten einde dat alle hope tot een diergelyke Opstand en Confederatie benomen, en de Koning, van de Wetten bevryd, met al zyn magt tegens de Overtreders kan aangaan.

16. Zullen alle de schaden aan de Koninglyke Occonomien, Salinen, Tollen en andere Tafel Inkomsten, gevestigt door de Wetten van de Republyk, gedaan, vergoed werden.

17. De Waiwoodschappen, door de tegenwoordige beweging, oorzaak zynde dat'er meer Troupen van den Koning in *Poolen* zyn gebragt, en dat die met goedkeuring van den grooten Veldheer sommige Districten hebben bezet, zo zullen dezelve en andere een gants Jaar lang, door de Waiwoodschappen die oproerig zyn, moeten van onderhoud verzorgt werden.

18. Houd den Koning aan zig, dat, ingevalle de Geconfedereerde Wai-

1716. February woodschappen hare Contributien en de Onderstanden aan de Geconfedereerde betalen, het de Auxiliare Troupen als dan zal vry staan, gelyke Zomme in te vorderen en te ontfangen.

19. Dewyl men tegens de *Saxize* met zo veel ondankbaarheit voortgaat, de diensten van dezelve aan de Republyk gedaan niet agt, en het nog veel schandelyker zou wezen, dat het Keurvorstendom zyne Landen zoude moeten opofferen, om het Koningryk van *Poolen* te behouden; dat om zulks te doen de *Saxize* Landen verpand en vervreemt zyn voor onnoemelyke Zommen; en dat duizende van Zoldaten, welke uit *Zaxen* voor de Republyk van *Poolen* zyn geligt en gebruikt, stonden verjaagt te werden, zo zullen derhalven de *Zaxize* by zyn Majesteit den Koning aanhoudingen doen, om niet meer in *Poolen* te dienen.

20. Zal 'er zekerheit bezorgt werden, zo ten opzigte van den Koning als de Republyk, tegens diergelyke Ligue of *Zwiadzek*, ofte dat daar na gelykt.

21. Insgelyks en niet minder, dat het Volk door de Grooten niet mag verdrukt, maar naauwkeuriger een evengelykheit onder den Adel gehouden werde.

22. Zal in de veiligheit der gene, die na Huis keeren, waar van de meeste zyn verleid en met geweld gedwongen in de Confederatie te bewilligen, voorzien werden.

23. Zullen de Auxiliaire Volkeren voortaan alle zekerheit en hulp genieten, tegens alle hunne Verdrukkers.

24. Wanneer al het voornoemde zal gedaan, en de gemelde zekerheit verkreegen zyn, zo belooft zyn Majesteit, dat hy zonder eenige tegenstribbeling de Auxiliare Troupen het Ryk zal doen uittrekken, en derhalven daar over geene Feitelykheden, ofte de tot nu toe gebruikte bedreigingen en geweldplegingen, begeert.

25. Wanneer men zal beginnen die Troupen van levensmiddelen te verzorgen, en daar mede tot de maand Augustus van dit loopende Jaar aanhoud', zalmen de Koning gereed vinden, dezelve voor de sluitende Vreede te doen vertrekken: dog nogtans onder die Voorwaarden, van niet te willen verbonden zyn voor de lasten van den Oorlog, nog gehouden dezelve aan de Republyk te verantwoorden.

26. En nademaal de naam van Contributien zo haatelyk is, zullen hen de Auxiliaire Troupen genoegen met Vouragie en Levensmiddelen; van welke te leveren niemant zal bevryd zyn, waar by alle hunne verligting zullen gevoelen, en derhalven niet aangeprikkelt werden tot diergelyke Opstanden, alsmen nu heeft.

De zaken dus verward staande, zo vonden zig de *Zaxen* nergens zeker, hebbende verscheide van hare kleine partyen het ongeluk gehad, van in de handen der *Polen* te vallen, en door de Sabel gejaagt te werden;

den; trekkende dierhalven alle de *Saxische* troupen te zamen, gelyk 1716.
ook de Geconfedereerde *Polen*, en waar door men eerlange voor nog *February*
veel groter bloedige ontmoetingen vreesde.

WEGENS de *Spaansche* Monarchie staat ons voor deze maand, als SPANJEN.
het notabelste, alleen te melden, dat de Koninginne in haar (*a*)
Kraambedde, nevens den jong geboren Prins Don Carlos, zig in goede gezontheit bevonden; en wyders dat tusschen de twee Koningryken, van *Spanjen* en van *Groot-Brittannien*, gesloten was dit navolgende Commercie Tractaat.

(a) ziet pag 69.

1. DE *Brittannize* Onderdanen zullen niet gehouden zyn grooter of andere regten te betalen van de Waren die zy doen inkomen en uitgaan uit verscheide havens van zyn Katholyke Majesteit, dan de gene die zy van dezelfde Waren betaalt hebben ten tyde van Koning KAREL den II. gereguleert door geschriften en ordinancien van den gemelden Koning of zyne Voorzaten. En hoewel de voet van *'t Farfardo* niet op eenige Koninglyke ordinancie gegrond is, nogtans verklaart, wil, en ordineert zyne Katholyke Majesteit, dat dezelve jegenwoordig en in 't toekomende in agt genomen werde als eene onschendelyke wet; en deze regten zullen geeischt en geheven werden tegenwoordig en in 't toekomende, met dezelfde voordeelen en gunsten voor de gemelde Onderdanen.

2. Zyn Katholyke Majesteit bekragtigt het Tractaat, door de *Brittannize* Kooplieden met de Magistraten van *St. Ander*, in 't Jaar 1700. gemaakt.

3. Zyn Katholyke Majesteit laat aan de gemelde Onderdanen toe Zout te halen op 't eiland *Fortudos*, dewyl zy die permissie genoten hebbeh ten tyde van Koning KAREL den II. zonder eenige verhinderinge.

4. De gemelde Onderdanen zullen genieten alle de regten, privilegien, vryheden, uitzonderingen, en immuniteiten, hoedanig die ook zyn, welke zy voor den laatsten oorlog genooten hebben uit kragte van Koninglyke brieven of ordinancien, en door de Artykelen van Vreede en Commercie, gemaakt te *Madrid* in 't Jaar 1667., 't welk volkomentlyk hier bekragtigt werd. En de gemelde Onderdanen zullen in *Spanje* op dezelfde wyze gehandeld werden als de meestbegunstigde Natie: en by gevolg zullen alle Natien dezelfde regten betalen op de Wolle en andere koopmanschappen, die men te lande doet in of uitgaan uit deeze Ryken, welke de gemelde Onderdanen op die koopmanschappen betalen, die zy ter zee doen ingaan en uitgaan. En alle de regten, privilegien, vryheden, uitzonderingen, en immuniteiten, welke aan de gemelde Onderdanen geaccordeert en toegestaan zyn, 't zelfde zal ook geaccordeert, in agt genomen, en toegelaten zyn aan de Onderdanen van *Spanjen* in de Ryken van zyne *Brittannize* Majesteit.

1716. February En voor zo veel 'er nieuwigheden in de Commercie zouden konnen zyn; zo belooft zyn Katholyke Majesteit alle mogelyke zorge van zyne kant te zullen bybrengen om die af te schaffen, en zal die in 't toekomende door allerlei middelen doen vermyden. Insgelyks belooft zyne *Brittannize* Majesteit alle mogelyke zorge van zyne kant te zullen toebrengen om alle nieuwigheden af te schaffen, en in 't toekomende zal hy die door allerleye middelen doen vermyden.

Het Commercie Tractaat te *Utregt* gemaakt den . . . . . zal in kragte blyven, behalven de Artykelen die bevonden werden strydig te zyn tegen 't gene heden geslooten en getekend is, zullende dezelve afgeschaft en van geener kragt wezen, inzonderheit de drie Artykelen gemeenlyk genoemt, *nader verklarende*.

En dit tegenwoordige zal ter wederzyde goedgekeurt, geratificeert, en uitgewisselt werden binnen den tyd van zes weeken of eerder, zo 't mogelyk is. t'Oirkonde dezer, en uit kragt van onze volmagten, hebben wy dezen tegenwoordigen getekent te *Madrid*.

L. S. *George Bubb.* L. S. *de Marquis van Bedmar.*

VRANKRYK. HIER moet wederom, alvorens wy andere byzonderheden beschryven, gesproken werden van de zaak der bewuste Pauselyke Constitutie. Men zag deswegens den volgenden Brief, van de Bisschoppen, welke de Constitutie aangenomen hadden, en door 18. dezer Prelaten ondertekent, aan den Hertog Regent overleveren.

Myn Heer,

DE byzondere yver en de gedurige beneerstiging, welke U Koninglyke Hoogheit toond, om de Religie en den Staat te doen bloeijen, boezemen ons in het vertrouwen, om aan U de rampen van de Kerk open te leggen, als aan den geenen, dien de Voorzienigheit geschikt heeft, om daar aan de bekwame hulpmiddelen toe te brengen, door de bescherming die hy aan dezelve verschuldigt is.

Wy hadden ons gevleid, dat de voorzorg, die wy met het ontfangen van de Constitutie Unigenitus, genomen hadden, om den zin te verklaren, in den welken wy de 101. Voorstellingen, met den Paus veroordeelden, voldoenent was, om de waarheit te beveiligen, en om de rust van de Kerk te bewaren. Maar wy hebben met bedroeftheit gezien, dat den uitslag onze wenschingen niet beantwoort heeft, en dat de verdeeltheit, die haren oorsprong genomen had in de Vergadering zelfs, in dewelke wy hoopten dat wy daar van het einde haast zouden zien, zedert niet heeft gedaan als aangroeijen en zig versterken. Inderdaad, myn Heer, de Constitutie is niet alleenlyk in verscheide Bisdommen

men niet aangenomen, terwyl die in andere ontfangen is geworden: maar in 1716.
die geene zelf daar ze afgekondigt is, bespeurt men zulk een groot verschil in February
de manier van ze te ontfangen, dat 'er nog geen vaste en zekere regel voorkomt, die de gemoederen wederom zoud kunnen vereenigen en de Conscientien in rust stellen.

In eenige Kerken schynt de Constitutie zuiver en eenvoudig aangenomen te zyn, zonder de Pastorale Instructie, die in de Vergadering ontworpen is, en zonder de matiging tot het voorkomen der gevolgen, die men uit de veroordeling van zekere Stellingen zoud kunnen trekken. Waarlyk, men heeft meer voorzorge genomen in een groot getal Bisdommen, daar de Bulle niet anders afgekondigt is, dan met de Instructie van de Vergadering; maar de Bisschoppen zelf, welke deeze Instructie goedgekeurt hebben, hebben ze niet op een evengelyke wys aan haar Volk voorgedragen.

Zommige schynen te hebben willen te kennen geven, dat de Bulle geen verklaring nodig had; en dat zy de Instructie niet anders gaven, als eene uitlegging, waar van hunne aanneming onafhangelyk was, en dat zy die meer gaven uit voorzorge, als uit noodzakelykheit.

Andere hebben te verstaan gegeven, dat hun voornemen was, hare acceptatie aan de verklaringen, in de Pastorale Instructien vervat, te hegten, en daar van als 't ware maar een eenig lighaam te maken met de uitleggingen, die zy nodig geoordeeld hadden, om den zin der veroordeelde Stellingen te tonen, zonder egter te willen uitsluiten andere regtzinnige en met de gezonde Godgeleertheit overeenkomende bevattingen, die men voorstellen mogt. Verscheide onder ons zullen U kunnen verzekeren, dat dit de meening was der Vergadering van 1714.

Eenige van onze Medebroeders zyn verder gegaan, en oordelende dat de Verklaringen, in de Vergadering opgesteld, niet genoeg voldoenende waren, om de Waarheit in veiligheit te stellen, hebben zy daar in voorzien door nieuwe Verklaringen, die zig by de Pastorale Instructien gevoegt hebben. Eindelyk hebben andere Prelaten, zonder deze Instructie aan te nemen of te matigen, verscheide Instructien aan hare Gemeentens voorgehouden.

Wy beproeven alle dagen de ongelukkige uitwerkingen van deze verscheidentheit van gedrag. De Ketters nemen daar van gelegentheit om de Kerk te beschimpen, even als of deze zoort van verdeeltheit, die men onder de Herders bespeurd, de zo kragtige Argumenten welke wy hen zo veel malen hebben voorgestelt, om van de noodzakelykheit van een zigtbaar en onfeilbaar Gezag, 't welk tot een regel van 't Geloof diend, te overtuigen, omver wierp. Deeze verscheidenheit van uitdrukkingen en van gedrag onder de Herders, vermindert het vertrouwen des Volks ten onzen opzigt, geeft ergernis aan de nieuwe Bekeerden, die nog zwak zyn in 't Geloof, onderhoud de onrust en de verdeeldheit in de Faculteiten der Godgeleerdheit, en begunstigt eindelyk de vryheit der willekeurige uitleggingen, die ligtvaardige Geesten alle dagen aan de Constitutie geven, door geheel tegenstrydige oogmerken, de eene om ze te leur te stellen, en de andere om ze te misbruiken.

1716. February

Maar, myn Heer, hoe groot dit kwaad in zig zelven ook zy; is het egter niet zo groot nog zo moeijelyk om te genezen, als de Vyanden van de Kerk het zelve wel wilden doen geloven.

Indien 'er onder de Bisschoppen eenige verdeeldheit geweest is over de noodzakelykheit der Verklaringen, en over de wys van dezelve te geven: Indien deze verdeeldheit tot nog toe niet heeft kunnen worden gedempt, om dat wy, in een Concilie niet vergaderd zynde, het Regt niet hebben, om onze Medebroeders, hoewel in een kleinder getal, te verpligten onze gevoelens aan te nemen en zig na ons gedrag te rigten; hebben wy nogtans, in het midden van deze waarschynelyke verschilligheit, de vertroosting van te kunnen zeggen, dat wy alle het zelve Geloof, den zelven yver tegens de Dwaling, dezelve liefde tot Vrede en Eenigheit hebben, en dat wy alle aangedaan zyn met den zelven geest voor den H. Stoel.

Het is deze Eerbiedigheit zelf, die ons overtuigt, na dat wy over zulk een gewigtige zaak langdurige en ernstige aanradingen genomen hadden, dat het bekwaamste middel om eene volkome eensgezindheit onder de Herders te herstellen, is, om toevlugt tot den Paus te nemen, om van hem te verzoeken verklaringen over zyne Constitutie, die den waren zin ophelderen, en die alle de Bisschoppen wederom zouden kunnen vereenigen. Wy hadden in den beginne gehoopt, dat de Verklaringen, in de Vergadering opgesteld, die ons hebben toegescheenen, en die ons nog toeschynen voldoenend te zyn voor de noodwendigheden van onze Bisdommen, zulk een groot goed zouden voortbrengen, als zy in der daad zouden hebben te weege gebragt, indien alle de Bisschoppen eveneens hadden geoordeeld, en indien zy alle, die op een en dezelve wys aangenomen hadden.

Maar dewyl wy in onze hoop zyn bedrogen geworden, en dat de Prelaten zig over een of twee Pointen verdeeld hebben; zo verpligt ons den wensch, om de Eendragt onder de Bisschoppen van *Vrankryk* hersteld te zien, om aan U Koninglyke Hoogheit voor te stellen, den toevlugt tot den H. Stoel, als een middel dat zeer regelmatig en zeer overeenkomende is met de dringende noodwendigheden der Kerk.

Wy hopen, myn Heer, van den yver der Eenigheit en van de Liefdadigheit van den Algemeenen Vader, dat hy niet weigeren zal, aan ons de Vreede te geven, door een middel zo regelmatig, zo eerwaardig voor den H. Stoel, en zo gestaafd in de Overlevering, door vermaarde voorbeelden, die wy aan Uwe Koninglyke Hoogheit zouden kunnen bybrengen, indien het haar geliefde.

Wy geloven niet dat zyn H. argwaan scheppen kan, dat dit verzoek gedaan word, met oogmerk om zyne Constitutie te leur te stellen, of om voorwendzelen te zoeken tot het ondersteunen van de veroordeelde Dwalingen. Wy vleyen ons, dat de uitblinkende teekenen van onderwerping voor den H. Stoel, die wy reeds gegeven hebben door het aannemen van de Constitutie, in dewelke wy altyd volharden, bekwaam zullen zyn, om den Paus te overtuigen, dat wy heden niet wenschen de Constitutie verklaard te zien door het zelve

gezag

gezag waar mede zy uitgegeven is, dan om des te meer in staat te zyn, om alle de gemoederen wederom te vereenigen, door eene opregte aanneeming, die overeenkomt met het Apostolisch Decreet, en om voor altoos te verbannen alle de kwade uitleggingen, die de verscheide vyanden van de Kerk, aan de Constitutie tragten te geven. 1716. *February*

Maar, myn Heer, ons voornaamste vertrouwen, om den uitslag van deze zaak te zien, is gegrond op de bescherming die wy U smeeken aan ons toe te *staan*. O! wat hebben wy niet te hopen, indien U Koninglyke Hoogheit ons regtmatig verzoek by den Paus wel wil ondersteunen door het gewigt van het gezag, dat altyd geregeld is door de Wysheit en door de Geregtigheit, en 't welk U reeds heeft te weeg gebragt de Eerbiedigheit der Vreemden, als mede de Liefde van alle de Onderdanen des Konings.

Dat indien zyn H., tegens onze verwagtingen, niet mogt goedvinden te treeden in een middel, dat zo bekwaam is om de Vreede aan de Kerk te geven; schynd het, dat 'er geen ander middel meer overig zoud zyn, om daar toe te geraken, dan de zamenroeping van het Concilie der Gallicaanse Kerk, alwaar de zaak in de grond zoud worden onderzogt, &c. &c.

Nu voort tot andere zaken. Den Hertog Regent van *Vrankryk*, tragtende door een omzigtig bestier de vervallene zaken te herstellen, en 't welk egter tot nog toe niet had kunnen geschieden, zonder het gemeen door buiten gewone lasten te drukken, zo veroorzaakte zulks een vermeerdering van de ellende des Volks; die, aan 't murmureeren geslagen, zo stout waren, datze hunne verzoekschriften, tot verligting van Lasten, in zyne Koets wierpen, zynde dezelve altemaal zo lasterlyk en onregtmatig opgestelt, dat men voor een tumult most vreezen. Deswegens zagmen in de Provintie van *Bretagne* een begin, 't welk egter voorzigtig gestuit wierd; en hadden veele Grooten, na 't voorbeeld van den Hertog Regent, aan duizenden armoedige menschen daaglykze uitdeelingen gedaan, om dezelve in deze strenge Winter het Leven te doen behouden, en welke behoeftigheit zig uitstrekte door het geheele Koningryk; wyl de menigte gevallen sneeuw in 't gebergte, voornamentlyk naar de kant van *Spanjen*, en op andere plaatzen, de rivieren ongemeen dede zwellen, waar door men niet anders als de uiterste ongelegentheit verwagte; komende het wildgedierte, bestaande in overgroote Wolven en Beeren, razende van honger, uit de gebergtens naar spyze omsnuffelen, en die veele menschen verslonden.

Den 28. January deed den Ambassadeur van *Spanjen* aan den jongen *Franschen* Koning, den Hertog van *Orleans*, Regent van *Vrankryk*, en

1716. en aan de Hertoginne van *Berry*, berigt, dat de (a) nieuwe *Spaansche*
February Koninginne den 20. January in het Kraambedde was bevallen van een jongen Prins, Don Carlos geheeten; waar op dien Gezant de complimenten van gelukwensching door 't geheele Hof ontfing.

(a) ziet pag. 69.

GROOT-BRITTANNIEN. VOLGENS de laatste (b) dagstelling was het *Groot-Brittannisch* Parlement den 20. January weder by een gekomen; op welken dag den Koning in 't Hoogerhuis verscheen, en hebbende de Leden van 't Lagerhuis ontboden, zo deed zyn Majesteit, door den Opper-Kantzelier deze volgende Aanspraak voorlezen.

(b) ziet pag. 124.

Mylords en Edellieden.

DEn yver en de genegenheit voor myne Regeering, en de waakzame zorg voor de veiligheit van deze Natie, welke Gy lieden in Uwe respective Provintien getoont hebt, hebben myne verwagtingen niet alleenlyk ten vollen beantwoord; maar daarenboven aan my verzekeringen gegeven, dat Gy lieden te zamen gekomen zyt, gerezolveert, om te werk te gaan met een geest, gevoeglyk in eenen tyd van algemeen gevaar, en met zulk een wakkerheit, dat 't zelve eindige tot beschaming van alle de geene die zig opentlyk in deze Rebellie hebben gewikkelt, en tot schande en smaad van de zulke, die door geheime en kwaadaardige inboesemingen, of door een opentlyk beleede onverschilligheit, deze verraderlyke onderneming hebben aangemoedigt.

Het is, zo als ik niet twyfel, eene groote voldoening voor U Lieden, aangemerkt te hebben, dat het vermogen waar in Gy My tot behoudenis van de gemeene veiligheit, gesteld hebt, gebruikt is geweest daar het meest vereist wierd en van vrugt kon zyn, en daar het alleen kon dienen tot bereiking van die oogmerken, waar voor Gy lieden 't zelve geschikt had. En Gy lieden moet het vermaak hebben gehad van met My na te denken, dat, gelyk als de genome maatregels tot onze verdediging regtvaardig en noodzakelyk geweest zyn, het de Goddelyke Voorzienigheit alzo behaagt heeft, dezelve met een reeks van daar mede overeenkomende uitkomsten te zegenen. En ik moet My van deze gelegentheit bedienen, om regt te doen aan de Officieren en Soldaten van het Leger, welkers wakkere en getrouwe kwyting van haren pligt, onze Vyanden te leur gestelt, en zo veel tot de veiligheit van de Natie geholpen heeft.

Ik had gehoopt dat de ontdekking en de verhindering der voorgenome Opstand in zommige gedeeltens van het Koningryk, en de nederlaag in andere oorden, van de geene die de wapenen tegens My hadden opgevat, een einde zouden hebben gemaakt van deze Rebellie; maar het is klaar, dat onze Vyanden, aangemoedigt door eenige geheime hoop van bystand, deze vertwyfelde onderneming nog al tragten voort te zetten, en de Pretendent is nu, zo als Ik reede heb om te geloven, in *Schotland* aangeland.

Het

Het is egter met blydschap dat ik aan U Lieden kan bekent maken, dat, niettegenstaande de inwendige beroertens, *Groot-Brittannien* eenigermate hare invloeijing en agting buiten 's Lands weder bekomen heeft. Het Tractaat, tot vaststelling der Barriere voor de *Nederlanden*, is nu volkomentlyk gesloten tusschen den Keizer en de Staten Generaal, onder myne Guarantie. De Koning van *Spanjen* heeft bewilligt in een Tractaat, volgens het welk die gewigtige Tak van onzen Koophandel bevryd zal zyn van de nieuwe belasting en hardigheden, waar aan ze onderhevig was gemaakt door de laatste Tractaten, en waar by ze voor het toekomende stand grypen zal op een voet voordeeliger en zekerder, dan de zelve ooit in de allerbloeijenste tyd van eenige myner Voorzaten was. En het Tractaat tot vernieuwing van alle vorige Alliantien tusschen de Kroon van *Groot-Brittannien* en de Staten Generaal, is zeer naby gebragt om gesloten te worden. 1716. February

Edellieden van 't Lagerhuis.

IK moet My verlaten op Uwe genegentheit mywaards, en op Uwe zorg en yver voor de veiligheit van de Natie, om My zodanige Onderstanden te geven, die My in staat zouden kunnen brengen, om de Vreede van het Koningryk te herstellen en te verzekeren; en Ik zal beveelen, dat de begrootingen der noodwendige onkosten, voor U Lieden opengelegt worden.

Onder de menigvuldige onvermydelyke kwade gevolgen van deze Rebellie, gaat 'er My geene gevoeliger ter herte, als die buiten gemeene last die men Myne getrouwe Onderdanen heeft opgelegt, en moet opleggen. Om hen zo ver als in myn vermogen is te verligten, neem Ik deze eerste gelegentheit waar; om te verklaren, dat Ik vryelyk overgeven zal alle de Goederen welke door deze Rebellie aan de Kroon verbeurd zullen worden, om te werden besteed tot goedmaking van de buiten gewone kosten, waar in men, ter oorzaak van die Rebellie, vervald.

Mylords en Edellieden.

HEt is eene stoffe van 't grootste verdriet voor My, dat de eerste jaren van myne Regeering (welkers gantzen loop Ik wenschte tot de Nakomelingschap te hebben mogen overbrengen, gedistingueert door de fraaije en bemindmakende merktekenen van Vreede en Goedertierenheit) benevelt en verdonkert zouden worden door zulk een onnatuurlyke Rebellie; die, hoe onvermogende en onvoorspoedig dezelve door eene behoorlyke zorg kan worden gemaakt, My in alle andere opzigten zeer gevoeliglyk bedroeft, van wegens de rampen die ze gebragt heeft over eene meenigte van Myne getrouwe Onderdanen, en van wegens die onvermydelyke vergeldingen van strengheit, welke hare leidingen en de gemeene veiligheit zo regtvaardiglyk eischen. In dezen toestand verstrekt My tot de grootste troost, dat Ik aan Myn zelven niet kan verwyten, dat Ik de minste prikkeling gegeven heb aan dien geest van misnoe-

1716. February ge en laster, die tegens My losgebroken is, of de minste reede om de vlam van deze Rebellie te ontsteeken.

Laten de zulke, wiens verderflyke raadgevingen den grondslag van alle deze onheilen gelegt hebben, en de zulke, wiens byzondere misnoegens en teleurstellingen 't misleide volk, onder valsche voorgevens, verraden hebben, in haren eigen ondergang de elendigheden, waar in zy hare Mede-Onderdanen gewikkeld hebben, verantwoorden. Ik twyffel niet, of Wy zullen, met den aanhoudenden Zeegen van God (die alleen bekwaam is, om het goede uit het kwade te doen voortkomen,) en met den blymoedigen bystand van myn Parlement, deze Rebellie in korten tyd zien eindigen, niet alleen door het herstellen van de rust van myne Regeering; maar ook door het verzorgen van eene vaste en duurzaame bevestiging, van die uitmuntende Constitutie in Kerk en Staat, welke men zo openbaarlyk voorgenomen had het onderste boven te keeren; en dat deze opentlyke en dadelyke onderwinding ten voordeele van Papery, alle andere onderscheidingen onder Ons zal wegneemen, behalven tusschen de zulke, die yverige Bevorderaars zyn van de Vryheden van haar Vaderland, van de tegenwoordige Ryks-gesteltenis, en van de Protestantsche Religie; en tusschen de zulke die de Natie tragten te onderwerpen aan de wraakzugt en de tyranny van een Paapsch Pretendent.

Voor deze aanspraak deed het Parlement den Koning 's anderendaags (den 21.) door Adressen bedanken; ziet hier dezelve naar malkander.

Adres van 't Groot Brittannisch *Lagerhuis.*

Zeer genadige Souverain.

WY, U Majesteits zeer schuldpligtige en getrouwe Onderdanen, de Gemeentens van *Groot-Brittannien* in 't Parlement vergaderd, leggen aan Uwe Majesteit onze ongeveinsde dankzeggingen af, voor uwe zeer gunstige Aanspraak van den Throon.

Wy bidden zeer hartelyk verlof, om U Majesteit geluk te wenschen met den goeden uitslag, die Uwe Wapenen gehad hebben; en het is met de grootste voldoening, dat Wy verstaan, dat de Officieren en Soldaten van het Leeger, door eene wakkere en getrouwe kwyting van hunnen pligt, Uwe Majesteits goedkeuring verdiend hebben; en dat de regtvaardige en noodzakelyke maatregels, die men tot versterking van Uwe Majesteits handen, genomen heeft, van zulk een goede uitwerking zyn geweest, tot het voorkomen van Opstanden in verscheide Plaatzen van het Koningryk.

De wyze en tydige voorzorg, die Uwe Majesteit, zo binnen als buiten 's Lands, voor de veiligheit van de Natie, gedragen heeft; Uwe goedheit in 't afstaan van alle zodanige Goederen, als door deze Rebellie verbeurt zullen worden, tot verligting van Uw Volk; en de tedere agtgeving en het belang, die

die het U behaagt heeft over hare leidingen uit te drukken, vorderen alle de vergeldingen van pligt, yver en toegenegentheit, welke opregte en getrouwe Onderdanen aan den besten der Koningen kunnen schuldig zyn of betalen. 1716. February

Gelyk deze Rebellie (waar toe de minste schyn van reede niet gegeven is) zeer regtvaardelyk het voorwerp behoord te zyn van Uw Majesteits versmading, zo ontsteektze in Uwe regt getrouwe Gemeentens de grootste verbittertheit en verontwaardiging tegens die ondankbare vertwyfelde Rebellen, wiens verderflyke grondregelen, byzondere misnoegens, en te leur stellingen, hen aangezet hebben, om haar Vaderland in bloed en verwarring te dompelen.

Wy zien met deernis aan dat ongelukkig en verdoold Volk, het welk, op valsche voorwendzelen en kwaadaardige inboezemingen, verraden is in haren eigen ondergang; maar wy vervloeken en zullen ons best doen om te beschamen de listen van die geene, welke, eene onbepaalde Gehoorzaamheit belydende, eene Rebellie tegens U Majesteit verwekt hebben, en, onder den dekmantel van het gevaar van de Kerk, 't Pausdom tragten in te voeren; en wanneer Wy agt geven, dat niets minder dan onze Heilige Religie, Uwe Majesteits Kroon, en de Vrydommen van ons Vaderland, in den uitslag van deze godloze onderneming, belang hebben, kunnen Wy niet anders dan met verwondering aanzien de onverschilligheit van zommige in dit groot en wigtig gewrigt van zaken.

Maar Uwe getrouwe Gemeentens bieden aan, met herten vol van een schuldig gevoele van de onwaardeerbare zegeningen, welke zy onder Uwe Majesteits zeer voorspoedige Regeering genieten, hunne Levens en Goederen ter verdediging van Uwen ontwyfelbaren Titul tot de Kroon, tot ondersteuning van de Protestantze Religie, en tot handhaving van de Vryheit en Eigendom van den Onderdaan; welke, gelyk als die wonderbaarlyk voor ons bewaard zyn door Uwe Majesteits gelukkige komst tot den Throon, aan de Nakomelingschap alleenlyk verzekert kunnen worden door de waakzaamheit van 't oog des Hemels over, en door de behoeding van U geheiligt Perzoon en Uwe Koninglyke Kinderen.

En, op dat deze Natie lang voortvare te zyn een Protestants en vry Volk, beloven Uwe zeer pligtschuldige en getrouwe Gemeentens zeer geredelyk, zulke spoedige en kragtige Onderstand-gelden toe te staan, die bekwaam zyn om U Majesteit in staat te stellen om een einde te maken van deze onnatuurlyke Rebellie, om alle hoop van den Pretendent, en van zyne openbare en bedekte Aanhangers, voor altoos te beschamen en uit te blusschen, en de toekomende Vreede en Rust van Uwe Koningryken te verzekeren; wel verzekert zynde, dat U goed Volk geenen last zwaar zullen vinden, die noodzakelyk geoordeeld word voor de behoudenis van al dat aan hen dierbaar en waardig is.

Maar Uwe Majesteits zorg en agtgeving voor het gemeene welzyn, is niet bepaald geweest in Uwe eige Koningryken: En of schoon Uwe Vyanden zig zelven mogen vleyen, dat de inwendige beroertens den invloed van *Groot-*

1716. February *Brittannien* in uitheemze Landen zal verminderen, zien Uwe Gemeentens met verwondering, en erkennen met dankbaarheit de uitwerking van Uwe wysheit, die bekwaam is geweest, om alle die zwarigheden in 't sluiten van het Barriere-Tractaat voor de *Nederlanden*, tusschen den Keizer en de Staten Generaal, te boven te komen; en in 't byzonder door het ontslaan van dien onwaardeerlyken Tak van onzen Koophandel met *Spanjen*, van die zware belastingen en hardigheden, aan welke men den zelven onderworpen had, door de verradery van de laatste kwade Administratie.

En gelyk als dezelve verderflyke en schadelyke raadgevingen, de oorzaak en de springbron geweest zyn van alle de onheilen en rampen, die deze onnatuurlyke Rebellie moesten verzellen; en gelyk als Uwe getrouwe Gemeentens, genegen om haren yver en trouw voor U Majesteit, en haren afschrik van deze verraderlyke onderneming te betuigen, hare pogingen reeds hebben aangewend, om over de openbare en verklaarde werktuigen van deze Rebellie spoedig en voorbeeldelyk straf te oeffenen, oordeelen zy zig zelven, om regt te doen aan haar beleedigt Vaderland, verpligt, om op de wakkerste en onpartydigste wys voort te gaan met het vervolgen der Autheuren van die booze en verderflyke aanradingen, welke deze elenden over de Natie gehaald hebben.

Zyne Majesteit geliefde zeer gunstig te antwoorden.

Edellieden.

IK zeg U lieden hertelyk dank voor de vriendelyke en yverige verzekeringen van getrouwheit, in dit Adres vervat, waar van Ik my zelven de gelukkigste gevolgen beloof, nademaal niets zo kragtdadelyk de Vreede en de Rust van dit Koningryk herstellen kan, als den loffyken yver welke Gy by deze gelegentheit uitdrukt.

Adres van het Groot-Brittannisch *Hoozerhuis.*

Zeer genadige Souverein.

WY, U Majesteits zeer pligtschuldige en getrouwe Onderdanen, de Geestelyke en Wereldlyke Lords in 't Parlement vergaderd, leggen onze zeer ongeveinsde dankzeggingen aan Uwe Majesteit af, voor Uwe zeer genadige Aanspraak van den Throon, en wy bedienen ons met veel blydschap van deze gelegendheit, om Uwe Majesteit te begroeten over de gelukkige uitvallen, waar mede het den Almagtigen God behaagd heeft Uwe Majesteits Wapenen en Raadslagen tegens de Rebellen te zegenen.

Wy zyn zo regt gevoelig van het geluk, 't welk de Natie onder Uwe Majesteits Regeering geniet, dat wy zo zeer aan ons eige belang, als aan de pligt die wy aan Uwe Majesteit schuldig zyn, zouden te kort doen, indien wy met allen

allen yver en wakkerheit, in den tegenwoordigen tyd van gevaar, niet alles in 't werk stelden, tot verwarring van alle zodanige, die, of Autheuren of Medestanders zyn van de tegenwoordige godloze en onnatuurlyke Rebellie, en tot hoon van de zulke die zig laauw of onverschillig vertonen in de zaak van hunnen Koning en van haar Vaderland. 1716. February

Onze voldoening over het bespeuren van het regt en wys gebruik van die Magt, waar mede het Parlement Uwe Majesteit in dit groot gewrigt van zaken voorzien heeft, kan nergens by vergeleken worden, dan by de vreugde over die merkwaardige Successen, welke de natuurlyke gevolgen daar van geweest zyn.

Wy kunnen niet genoeg loven de getrouwheit en dapperheit welke Uw Leger in deze gelegentheit getoont heeft, en Wy verzekeren ons zelven, dat alle Uwe getrouwe Onderdanen, die door dezelve grondregelen van Eer en Pligt gedreven worden, zig met den zelven yver zullen kwyten in hunne byzondere standplaatzen, om den dienst van Uwe Majesteit, en de veiligheit van het Gemeen te bevorderen.

De Landing van den Pretendent in *Schotland*, zal alleenlyk dienen, om dezen onzen yver voor Uwe Majesteit aan te moedigen; en Wy twyfelen niet, of het zal zyne laatste poging zyn, om de vreede van Uwe Majesteits Regeering te stooren.

Wy zyn ten hoogsten gevoelig van de veiligheit en de Eer, die de Natie verkrygt, door het Tractaat tot vaststelling der Barriere in de *Nederlanden*, onder Uwe Majesteits Guarantie; en van de voordeelen welke aan Uwe Onderdanen zullen toevallen, door het Tractaat van Koophandel met *Spanjen*; als mede door de Negociatien die nu gehouden worden tot vernieuwing van alle de Alliantien met de oude en getrouwe Vrinden van dit Koningryk, de Staten Generaal.

Het is met zo veel blydschap, als verbaastheit, dat Wy zien, dat Uwe Majesteit bekwaam is geweest, om in een tyd van inwendige Onrusten, de agting en den Koophandel van de *Britze* Natie, voor een groot gedeelte weder te bekomen; en dat Gy voordeeliger Conditien van Koophandel voor Uwe Onderdanen verkregen hebt, dan de geene die door eenige van Uwe Koninglyke Voorzaten, die zo veel gunstiger gelegentheden hadden omze te eischen, bedongen waren.

Ons ontbreeken woorden, om onze dankbaarheit aan Uwe Majesteit uit te drukken, voor Uw genadig en weergaloos besluit, om alle de Goederen, die door deze Rebellie verbeurd zullen worden, tot gebruik van 't Gemeen af te staan; en Wy beloven ons zelven, dat alle Uwe getrouwe Onderdanen met zeer veel liefdadigheit het hare doen zullen, om U in staat te brengen, om de vreede van het Koningryk te herstellen en te verzekeren, waar toe Uwe Majesteit, op zulk een edelmoedige wys, contribueert uit de voordeelen welke aan Uwe Kroon en Koninglyke Waardigheit vast zyn.

Die bemindmakende te'erhartigheit en goedertierenheit, welke Uwe Majesteit jegens alle Uwe Onderdanen verklaard, verzwaart zeer veel de schuld van

1716. February de geene, die de wapenen opgevat hebben tegens zulk een goed en genadig Koning; en Wy kunnen, zonder de grootste schrik, niet denken aan de zulke, die rebelleren tegens een Prins van zo veel goetheit, of die valsheden en lasteringen verspreiden tegens Uw geheiligt Perzoon, ter zelver tyd wanneer Gy U beneerstigt om haar welzyn en geluk te bevorderen.

Wy kunnen geen groter blyk, van deze Uwe Majesteits toegenegentheit voor Uw Volk, wenschen, dan het gevoelen 't welk Uwe Majesteit verklaart, van de geene, wiens godloze raadgevingen den grondslag van alle onze rampen gelegt hebben, en wiens doelwit van eigen belang, zo veel onvoorzigtige Luiden in haar eigen ondergang gebragt heeft.

Wy bidden van harte, den Almagtigen God, dat Hy aan Uwe Majesteit verleene, eene langdurige en gelukkige Regeering over Ons, en dat Hy Uwe pogingen met goede uitslagen zeegene, tot verzorging van eene vaste en duurzame bevestiging van onze uitmuntende Kerk- en Ryks-gesteltenis.

En gelyk als Wy ons gedurig zullen kanten tegens zulke Luiden, die de Natie zouden willen onderwerpen aan de wraakzugt en tyranny van een Paaps Pretendent; zo zullen Wy altoos het Caracter, van getrouwe Onderdanen van Uwe Majesteit, en yverige Voorstanders van de Vryheden van ons Vaderland, van de tegenwoordige Ryks-gesteltenis, en van de Protestantze Religie te zyn, schatten boven alle Eer en Titulen.

Het gunstig antwoord des Konings, op dit Adres van 't Hoogerhuis, was als volgt.

Mylords,

IK bedank U lieden hartelyk voor dit schuldpligtig Adres: Ik verlaat my ten eenemaal op de verzekeringen die Gy lieden aan my geeft: Ik zal altoos zodanige maatregels gestadelyk vervolgen, die meest bekwaam zyn tot ondersteuning van de Gesteltenis in Kerk en Staat; en Ik twyfel niet, of Ik zal, door Godes zegen, en door Uwen bystand, de aanslagen van onze Vyanden verydelen.

Het Lagerhuis begon nu onderzoek te doen naar de misdaden der zeven Lords, die te *Preston* gevangen genomen, en thans in den (a) *Towr* gebragt waren. Deze zeven Lords wierden yder afzonderlyk, door eene der Leden van 't Lagerhuis, over hoog Verraad aangeklaagt, de hoofden der beschuldiging driemaal gelezen, mitsgaders, zonder tegenspreeken van iemant, goed gekeurt, en naar 't Hoogerhuis gezonden, alwaar men dezelve mede met eenparigheit van stemmen approbeerde; ordonneerende voorts om de zeven gevangen Lords voor de

(a) ziet pag. 123.

Baly

Baly van 't Hoogerhuis te brengen; gelyk dan ook den 21. des namiddags ten een uur geschiede, namentlyk James Grave van Derventwater, William Lord Widdrington, William Grave van Nithisdale, George Grave van Winton, Robert Grave van Carnwath, William Vicomte Kenmure, en William Lord Nairn. Na dat men haar ondervraagt had, wierd aan yder ter hand gestelt de Copyen hunner beschuldiging, en bevolen daar op tegens den 25. te antwoorden, dog welken tyd men nog vier dagen, te weten tot den 29. verlengde; ook besloot het Lagerhuis, om de gemelde Artykelen van beschuldiging te doen drukken. 1716. February

Die van 't Hoogerhuis lieten den 31. January aan het Lagerhuis boodschappen, dat de gevangen Lords Derventwater, Widdrington, Nithisdale, Carnwath, Kenmure, en Nairn, voor de Baly van 't Hoogerhuis gepleit, en dat hare Lordschappen bevolen hadden, om daar van Regisler te houden; mitsgaders dat door hun aan den Grave van Winton, op desselfs verzoek, tot den 3. February tyd gegeven was, om op de Artykelen zyner beschuldiging te antwoorden. Het Lagerhuis rezolveerde, om den volgenden dag voor de Baly van 't Hoogerhuis Vonnis te gaan eisschen, tegens de zes bovengenoemde Lords, welke zig zelfs, als schuldig aan hoog Verraad, aan de genade des Konings en het Parlement stelden; belydende, dat zy Verraad en Rebelly hadden begaan, en dat, indien men hen het leven schonk, zy zulks niet verdiende; beklagende wyders hunne tegenwoordige ellendigen toestand, en in 't byzonder die van hare Familien; zeggende den Lord Nairn, dat hy een Vrouw en twaalf levendige Kinderen had, welke altemaal om genade voor hem smeekten.

Den 2. February ontfing het Lagerhuis de Boodschap, dat de Lords, zonder eenige verandering, hadden goedgekeurt de Bil, tot het susspendeeren der Acte van *Habeas Corpus*. Vervolgens kwam een Deurwaarder van de Zwarte Roede, wegens den Koning, boodschappen, dat zyne Majesteit het Huis der Gemeentens aanstonds ontbood, om in 't Hoogerhuis te verschynen, en 't welk zy deden; waar na den spreeker, van daar te rug gekomen, verslag deed, dat den Koning met zyn Consent had gelieven te bekragtigen de voormelde Bil; zo mede, dat den Opper-Kantzelier gezegt had, ordre te hebben, om aan het Parlement, wegens zyne Majesteit, die reden had om niet Perzoonlyk in deze groote Vergadering te verschynen, de volgende Aanspraak voor te lezen.

Mylords

1716.
February

Mylords en Edellieden.

IK had reede om te geloven, toen ik laatst tot U lieden sprak, dat de Pretendent in *Schotland* geland was. De berigten, die Ik zedert bekomen heb, stellen het buiten allen twyfel dat hy de Rebellie aanvoerd, en den Styl en Titul van Koning van deze Ryken aanneemt. Zyne Aanhangers bevestigen insgelyks met vertrouwen, dat aan hen verzekeringen zyn gedaan van een onderstand van buiten. Dit Parlement heeft in alle gelegentheden zo veel getrouwheit en zulk een ware agting voor de Godsdienstelyke en Burgerlyke Regten van myn Volk verklaart, dat Ik my vleye, dat deze stoute voorgeving van onze Vyanden, Uwe regtvaardige verontwaardiging tegens hen zal vermeerderen, en zulke verdere besluiten te weeg brengen, die My, met den zeegen van God, in staat stellen om hare aanslagen te verydelen.

Edellieden van het Lagerhuis.

DE dadelykste wys, om een spoedig einde van deze onrusten te maken, zal zyn om zodanige voorzorge te beramen die eenige uitheemsche Magt zoud mogen den moed benemen om de Rebellen by te staan. Ik hoop derhalven, dat elk opregt Protestant en ware Brit, op de extraordinaire onkosten zal agt geven, zo als die tot eene tydelyke bezorginge op 't zuinigste zullen worden vereischt; nadien daar door, na alle menschelyke waarschynlykheit, voorgekomen zullen worden die verwoestingen en die rampen, die onvermydelyk zullen ontstaan, indien men toelaat dat de Rebellie zig verspreid, en door Paapze Magten van buiten ondersteunt word.

Mylords en Edellieden.

DE Wereld moet, door al het geen Gy lieden reeds gedaan hebt, overtuigt zyn, dat Gy niet anders dan de eer en het belang van U Vaderland ter herte hebt; en wat My zelf belangt, Ik verlaat My ten eenemaal op U lieden, en Ik twyfel niet of Gy lieden zult in den tegenwoordigen toestand zodanige besluiten nemen, die de tegenwoordige veiligheit en de toekomende verligting van Myn Volk best zullen bekragtigen.

Het Lagerhuis besloot, met eenparigheit van stemmen, den Koning voor deze Aanspraak te bedanken; betuigende onder anderen.

DAt dit Huis een erkentelyk gevoelen heeft van zyn Majesteits zorg en teerheit voor zyn Volk in alle gelegentheden, en van de ondervinding die het heeft van de gelukkige uitwerkzelen van het vertrouwen, 't welk dit Huis reets op zyn Majesteits Wysheit gelegt heeft, om zodanige vermeerdering van Trou-

Troupen te maken, als 'er tot de gemeene veiligheit nodig zullen zyn; door welkers regtmatige en voorzigtige besteeding, de aanslagen van onze vyanden in verscheide Plaatzen van dit Koningryk ten eenemaal verydeld, en de vrede en de rust van deze Natie, voor 't grootste gedeelte, bewaard zyn: Dat de verontwaardiging van dit Huis regtvaardelyk groter geworden is, over de stoute vermeetenheit der vyanden van dit Koningryk. Dat dit Huis gerezolveerd is geene kosten te sparen, en geen gevaar te ontzien tot behoudenis van zyn Majesteits Perzoon en Regeering, waar van al het geen aan deze Natie dierbaar is, naast God, geheel afhangt. En dat het zyn Majesteit zeer onderdaniglyk verzoekt, dat dezelve van tyd tot tyd ordre gelieve te geven tot zodanige verdere vermeerdering van Troupen, als de behoeftigheit der zaken noodzakelyk zal vereischen: En om zyne Majesteit te verzekeren, dat dit Huis zodanige Subsidien zal toestaan, die niet alleenlyk voldoenende zullen zyn, om die vermeerdering van Magt te onderhouden, en om de aanslagen der vyanden zo binnen als buiten 's Lands te verydelen; als mede om de rampen die uit deze onnatuurlyke Rebellie moeten ontstaan, indien men toeliet, dat dezelve zig uitbreidede, voor te komen; maar ook om zyn Majesteit, (met den Zegen van God) dadelyk in staat te stellen, om zyne gevoeligheit te toonen tegens eenige Mogentheit, die zo stout mogt zyn, om de vreede van zyne Majesteits Regeering te stooren.

1716. February

Zyn Majesteit antwoorde.

Edellieden.

IK bedank u hartelyk voor dit Adres, indien 'er iets gevoegt kon werden by de goede gedagten welke dit Huis der Gemeentens van my verdient, zoude het zyn den yver en de eendragtigheit die Gy lieden by deze gelegentheit hebt doen zien. Gy lieden kunt verzekert zyn, dat ik altoos volharden zal, zo als ik tot nu toe gedaan heb, om geen ander gebruik te maken van het vertrouwen en 't vermogen, waar in gy my stelt, als om de Vrede en rust van myn volk te herstellen en verzekeren.

Het Hoogerhuis bleef in dit geval niet schuldig, maar prezenteerde aan den Koning dit volgende Adres.

Zeer genadige Souverain.

WY, U Majesteits zeer pligtschuldige en getrouwe Onderdanen, de Geestelyke en Waereldlyke Lords in 't Parlement vergadert, verzoeken verlof om U Majesteit te verzekeren, dat de Landing van den Pretendent in dit Koningryk, onze verbolgentheit tegens hem en zyne Aanhangers, vermeerdert; en dat Wy ten vollen overtuigt zyn, dat het niet alleenlyk voor de veiligheit,

1716. February maar ook voor de toekomende verligting en belang van Uwe Majesteits Onderdanen, nodig is, zig zelven in deze gelegentheit op eene extraordinaire wys te laten gelegen zyn, om een spoedig einde te maken van de tegenwoordige wanordres, en om die rampen voor te komen, welke eene langdralende Rebellie in 't Koningryk moeten verzellen; en om te verhinderen, dat dezelve ondersteunt worde door eenigen bystand van buiten: en dat Wy met het uiterste van ons vermogen, Uwe Majesteit zullen byspringen, niet alleenlyk om de tegenwoordige Rebellie t'onder te brengen, maar ook om de zaken, en oorzaken van dien, uit te roeijen, zodanig dat diergelyke onrusten nooit weder opkomen, om den zegen van Uwe Majesteits Regeering te verklynen.

Waar op zyn Majesteit antwoorde.

Mylords,

DIt Adres is een nieuw blyk van Uwe getrouwheit en genegentheit voor myn Perzoon en Regeering; en van Uwen regtvaardigen en tederen yver voor de veiligheit van myn volk.

De wakkerheit en 't besluit, welke Gy by deze gelegentheit verklaart, zal, hoop ik, zeer veel helpen, om een spoedig en dadelyk einde te maken van deze Rebellie.

Den Koning aldus aan de beide Huizen van het Parlement hebbende kennisse gegeven, wegens de Landing des Pretendents in *Schotland*, en zyne stoute aanmatiging van de Koninglyken Tytel, zo zagmen het Lagerhuis goedkeuren het besluit, om een Land-tax van vier Schellingen per pond te heffen; bevelende ten dien einde een Bil tegens den 5. February te ontwerpen; 't welk ook geschiede, en wierd dezelve den 6. voor de eerste maal, en den 7. voor de tweede maal gelezen. Den Secretaris van Staat Stanhope deed vervolgens rapport, dat den Koning, ten verzoeke van het Huis der Gemeentens, had bewilligt, om te eisschen tot 's Lands dienst de twee derde parten van de inkomsten der Papisten, welke weigerden de gerequireerde Eeden te doen. De Pairs deeden ook aan 't Lagerhuis mede deelen het antwoord des gevangen Rebelligen Grave van Winton, die zig ontschuldigde, van geen deel gehad te hebben aan hoog Verraat; welk geschrift gelezen, en aan de Committeé, door wien de Artykelen tegens hem ontworpen waren, gestelt wierde. Den 8. deed den Heer Lechmore verslag van de wederleggingen des Grave van Winton; welk Replyk men goed keurde, zendende den Heer Hampden na 't Hoogerhuis, om

om de Pairs deswegens te berigten. Voor de Baly komende, zeyde hy.

1716. February

DE Gemeentens hebben het Antwoord des Graafs van Winton, op de Articulen van Beschuldiging tegens hem ingebragt, overwogen, en beweeren dat het geen zy hem hebben te last gelegt, waar is; en dat hy schuldig is aan Hoog Verraad, in dier voegen als men hem aangeklaagd heeft; en dat de Gemeentens gereed zyn, om het geen zy tot zynen laste hebben te bewyzen, op zodanigen tyd als men daar toe bepalen zal.

Toen verzogten de Pairs, te mogen weten de namen der geene, welke ondervraagt waren, om van hoog Verraad te beschuldigen den Grave van Marr, den Maquis van Tullebardine, en den Lord Drummont; verdeelende het Lagerhuis in byzondere Artykelen de beschuldigingen der Lords te *Preston* gevangen genomen; in dewelke zy aantoonden op vaste gronden den toeleg der Rebellie, om de tegenwoordige Regeering 't onderste boven te keeren; ziet hier de aanmerkelyke Voorreden dezer Artykelen.

DIe van 't Huis der Gemeente zeggen, dat men zedert veele jaren heeft uitgevonden en gesmeed een zeer verderffelyken aanslag, die ook is voortgezet, om de oude vastgestelde Regeering te vernietigen, en de goede wetten dezer Koningryken t'onderste boven te keeren, de ware Protestantse Religie, en de belyders van dien uit te roeyen, en het Pausdom, met een eigen goeddunkelyke Regeering, in de plaats daar van in te voeren, en vast te stellen: In welke onnatuurlyke en afgryslyke zamensweering een groot getal van persoonen, van verscheide rang en kwaliteiten, zyn bevonden te zyn ingewikkelt, en deel daar aan te hebben gehad: en verscheide Protestanten, die voorwenden een extraordinaren yver te heben voor de Kerk van *Engeland*, hebben zig gevoegt by openbare Roomse, en hebben hare poogingen met de hare vereenigt, om dit verderflyk en verraderlyk dessein te vervullen, en uit te voeren; dat sijn Majesteit de geweeze Koning WILLIAM onsterffelyker en glorieuser geheugenisse, geweest zynde het instrument van de vaststelling van de Kroon dezer Ryken in het Doorlugtige Huis van *Hanover*, als naast God het eenige middel om de Religie, de Wetten, en Vryheden te behouden, en 't Protestants interest in *Europa* te verzeekeren; dat, zedert die gelukkige vaststelling, de gemelde zamensweerders niet hebben opgehouden hare kragten, tot desselfs verderf in te spannen, en om tot de Kroon van deze Ryken in te voeren een Bastard imposteur, en een Paaps Pretendent; dat men zig, om dit dessein te volbrengen, hadde bediend van wegen, meest contrarie zynde tegens de zeden, tegens de Religie, en tegens het Christendom; maar meer byzonder geduurende de laatste jaren van de geweeze Koninginne Anna, geduurende welke tyd de

1716. gemelde Conspirateurs hare uiterste pogingen deden, om de deugtzaamheit en
February de regtmatigheit, van deze vaststelling tot de Kroon, in de gemoederen der onderdanen van dit Ryk te vernietigen, en tot dien einde heeft men de Heilige Schriften verdraait, en de gezondste leeringen van de Anglikaanse Kerk zyn verkeerdelyk uitgelegt, en als spotswyze behandeld, door Predikanten, op de publykste en schandelykste wyze, ten einde men zoude condemneeren de regtvaardigheit van de laatste gelukkige Rezolutie, en daar door ondermynen en omverre werpen het fondament van de gemelde gelukkige vast stelling; en de meest bekende instrumenten van die verderflyke aanslagen zyn ondersteunt door byzondere teekenen van gunst en van distinctie; valse en gevaarlyke stellingen van een erflyk regt tot de Imperiale Kroon dezer Ryken zyn publykelyk ingeboezemt, en aangemoedigt, door persoonen in de hoogste posten van aangelegentheit geplaatst, tegens de oude waaragtige vastgestelde wetten dezer Ryken; en men heeft uitgevonden en in 't openbaar geleert en aangedrongen Jesuitique en schandelyke distinctien, om de kragt en verpligting van de Eeden, in de klaarste en kragtigste termen door des Parlements voorzigtigheit, voor de veiligheit van die vaststelling gemaakt, te ontzenuwen; en om hare aanslagen te verbergen, en daar door beter in staat te zyn van die voort te zetten, hebben veele van die zamensweerders van alle staat en conditien, die voorwendeden te zyn yveraars voor de Protestantse successie, die Eeden openbaarlyk en vrywilliglyk afgelegt, en zy hebben ongegronde vreeze van een gevaar voor de Kerk, door deze Ryken ingeboezemt, om de gemoederen der Protestanten, die wel gedisponeert waren, te ontrusten Door dit middel en verscheide andere irreligieuse practyken van die Samensweerders zyn in de gemoederen der goede Onderdanen van dit Koningryk voortgebragt zeer gevaarlyke jalousien, en misnoegingen, en een groot getal der welgeintentioneerde, maar misleide Protestanten, zyn ontrust. En door dien de ontbinding van de laatste en glorieuse groote Alliantie tegens *Vrankryk*, en het verlies van de balans in *Europa*, nodige passen waren, om de aanslagen der gemelde Samensweerders te voltrekken, zo hebben zy die uitgevoert met de laatste schandelyke vreede met *Vrankryk*. De Koning van *Vrankryk* wierd zo ontzaglyk gemaakt, dat de Protestantze successie daar door is bloot gestelt, aan 't allergrootste gevaar, en door die verderfelyke maatregels scheen de ondergang, zo lang te vooren tegens deze arme natien gepremediteert, na by te zyn. Wanneer het Gode, na zyne oneindige wysheit behaagde de Koninginne ANNA, in de allerdroevigste omstandigheden tot zig te haalen, en door de zamenvloeying van veele miraculeuze uitwerkingen van de voorzienigheit, aan zyne tegenwoordige en zeer genadige Majesteit heeft verleent eene vreedzame en geruste komste tot den Throon zyner Voorzaten, tot dewelke hy is ontfangen met volkome toejuyching en bewilliging van mond en hart, en tot de algemeene blydschap van ieder goed onderdaan en goed Protestant, als haar eenige en wettige Koning. En hoewel zyne Regeering, zedert het moment dat hy tot de Kroon kwam, tot nu toe is geweest een zamenhang van wysheit, van Justitie, en van barmhertigheit, dat zyne arbeid is geweest gestadig, onvermoeid, en vol van succes

ces om de eer en de reputatie dezer natien, den koophandel en de rykdommen zyner Koningryken te herstellen, en dat alle bedenkelyke zoorten van aanmoedigingen, door hem zyn gegeven aan de kerk van *Engeland*, en dat hy ook heeft doen blyken alle mogelyke tederheit, zelf voor zyne Roomsgezinde onderdanen: zo hebben de gemelde Zamenzweerders hare pogingen, des niet tegenstaande, door de allerveragtste en godlooste wegen wederom kragtig vernieuwt, om deze Koningryken te werpen in de allergrootste verwarring; besloten hebbende deze Natien van de onwaardeerlyke zegeningen, die zy tegenwoordig genieten onder de wyze en zagte Regeering van zyne tegenwoordige Majesteit den Koning GEORGE, te beroven, en zy hadden zig vereenigt en besloten om hare verderfelyke en verraderlyke desseinen uit te voeren; en tot dien einde hadden Jacobus Grave van Derwentwater, William Lord Widdrington, William Grave van Nithsdale, George Grave van Winton, Robert Grave van Carnwath, William Vicomte Kenmure, en William Lord Nairn, met Thomas Foster, de Lord Charles Murray, en verscheide andere, in de maanden September, October, en November 1715. zeer verderflyk, boosaardiglyk, en verraderlyk voorgenomen en geconspireert tot de dood van zyn geheiligde Majesteit; en, om hare gezegde verderflyke aanslagen uit te voeren, hadden zy in de Provincien *Teviotdale*, *Northumberland*, *Cumberland* en *Lancaster*, en in andere plaatzen van dit Ryk, eene zeer wreede en bloedige Oorlog verwekt tegens zyn Majesteit, om dezelve af te zetten, en ter dood te brengen, en den zelven te berooven van zyn Kroon en waardigheit, &c. &c.

1716. February

Den 15. wierd van wegens de Pairs, aan 't Huis der Gemeente geboodschapt, dat in 't Hoogerhuis, zonder eenige verandering was gepasseert de Bil, verklarende aan Hoog Verraad schuldig John Grave van Marr, William Murrhay Marquis van Tullebardin, James Grave van Linlitgow, en John Lord Drummont; dus het Lagerhuis, met eenparigheit van stemmen, besloot, om aan den Koning by Adres te verzoeken, een premie tot gevange neeming dezer Perzonen te willen stellen, en waar op vervolgens een zodanige Proclamatie in 't ligt kwam. Den Heer Lechmore proponeerde ook, of men den Koning niet most verzoeken, een generale Amnestie te willen verleenen aan alle *Schotze* Rebellen, die zig binnen zekeren tyd zouden onderwerpen, wyl dit het beste middel scheen tot het doen eindigen der Rebellie; maar hy wierd zeer kragtig tegengesproken, uit overweging der verwoestingen nog onlangs door de Rebellen begaan.

Den 20. Lasmen de eerste maal de Bil, om spoediger te kunnen procedeeren tegens de gevange Rebellen. Men maakte eenige Reglementen, aangaande de Plaatzen in de Zaal van *Westmunster* voor de Le-

1716. February den van 't Lagerhuis, om by het Vonnissen der zes gevangen schuldige Lords tegenwoordig te zyn, begevende zig het Huis, in een groote Committeé 's Namiddags ten twee uuren derwaard; en die van 't Hoogerhuis omtrent dezelve tyd daar ook gekomen zynde, zo bragt men de zes overtuigde Lords, zittende in Karossen, uit den *Towr*, voor de Baly van de Vierschaar; wanneer gelezen wierd de Commissie, waar by men den Lord Kantzelier tot Opper-Rechter aanstelde, zittende de Pairs altemaal, zo lang men daar mede bezig was, in hunne lange Rokken of Tabbaarden ongedekt. Voorts nam den gemelden Lord Opper-Regter de Witte Staf in zyne hand, en vervoegde zig ter Zitting in den stoel, voor hem onder een kostelyk verhemelte geplaatst. Toen wierden de Artykelen van beschuldiging, ten laste der gevangen Lords, en ook hunne antwoorden, by dewelke zy zig schuldig erkennen, gelezen; mitsgaders aan yder in 't byzonder gevraagt, *of zy iets in te brengen hadden, waar door men, volgens de Wetten en naar Regten, de Sententie des Doods tegen hen niet mogt vellen?* Den Lord Derventwater deed daar op een tamelyk lange Redenvoering, bekennende wel zyne begane Rebellie en Verradery, maar zeide ook, *dat hy tot die beide snoodheden, tegens zyne neiging, gedwongen was geweest; dat hy tot den Krygsdienst niet een man geligt, en alleenlyk zyn eigen Paarden en Wapenen gebruikt had; dat hy zig tot* Preston *de eenigste betoonde, om de andere Hoofd-Rebellen tot onderwerping te overeden; dat hy, komende ten dien einde uit de Stad by den Generaal van 's Konings Troupen, het woord van Eer, aangaande die onderwerping, ontfing; dat 'er andersints, buiten twyffel, maar bloed gestort, en de kans mißchien tot der Rebellen voordeel uitgevallen zoude zyn;* en eindelyk, *dat, indien den Koning hem gelieFde te pardonneeren, hy zig voortaan als een van zyn Majesteits getrouwste Onderdanen betoonen, ja zyn leven, en alles wat hem dierbaar was, tot verdediging van deßelfs geheiligt Perzoon, en van de tegenwoordige Regeering, opzetten wilde.* Den Lord Widdrington deed ook een lange Harangue tot zyne verschooning, maar (even als den bovengemelden Grave van Derventwater) zo zagt, dat den Lord Kantzelier alles niet perfect kon hooren, weshalven men het gezegde dezer twee opschreef. Den Grave van Carnwath, belydende mede zyne misdaat, zeide; *dat, dewyl den Koning beroemt was voor een goedertieren Vorst, hy genade verhoopte te vinden; dog, het noodlot hem willende doen sterven, dat de wille van God most geschieden; als wanneer hy even-*

wel

wel tot zyn laatsten adem dagt te bidden voor den Koning, voor de Pairs zyne Regters, en voor het eerwaardig Huis der Gemeente zyne aanklagers. 1716. February
Dit alles sprak den Grave van Carnwath met een verheven stem, en indiervoegen verantwoordede zig ook, dog met geringer omstandigheden, den Grave van Nithisdale, den Vicomte Kenmure, en den Lord Nairn; waar na den Lord Opper-Regter deze geleerde Redenvoering gebruikte.

GY Jacob Graaf van Derwentwater, William Baron van Widdrington, Robert Graaf van Carnwath, William Vicomte van Kenmure, en William Baron van Nairn, zyt door de Gemeentens van *Groot-Brittannien*, in een Parlement vergadert, aangeklaagt over de Misdaad van hoog Verraad, als hebbende een toeleg op het leven van zyne Majesteit gemaakt, en getragt een bloedige en verderfelyke Oorlog tegens zyne geheiligde Perzoon te verwekken, ten einde om hem van de Troon te stooten en te vermoorden; als ook dadelyk dezen Oorlog begonnen, en een Pretendent tot de Kroon, voor Koning van deze Koningryken, geproclameert.

Deze beschuldiging is een procedure zo overeenkomstig met het gebruikelyk Regt, als eenige andere die'er zyn kan; hoewel een van U lieden in het begin van zyne Verdediging verondersteld heeft, dat de zelve verre afwykt van de gewoone Cours van Regt en Justitie.

Indien Gylieden door de ordinaris wegen waart aangeklaagt, zo zoude de beschuldiging niet anders gedurende de zitting van het Parlement, dan voor het Hoogerhuis hebben konnen gebragt worden. Het is waar, dat Gylieden in het eerste geval alleen door de groote Jurys van een Provintie zoud zyn aangeklaagt, in plaats dat tegenwoordig het geheele Volk van *Groot-Brittannien* door de Gedeputeerden, die het zelve reprezenteren, U lieden beschuldiger is. Het geen hier in zeer aanmerkens waardig voorkomt, is, dat Gylieden, niettegenstaande de verschillentheit van gevoelens, die men in alle groote Vergaderingen over andere Pointen vind, door de eenparige stem van het Huis der Gemeentens aangeklaagt bent, zonder dat iemand zig daar tegen gesteld heeft; zo dat men nooit kan veronderstellen, dat 'er de minste onregtvaardigheit gepleegt is in de Proceduren, die men ten opzigte van u lieden gehouden heeft. De Gemeentens hebben zig na het schynt geoordeeld zo sterk verbonden te zyn, aan de behoudenis van de waaragtige Geheiligde Perzoon van Zyne Majesteit, en de Successie in de Protestantze Linie (die het Leven en de Ziel van deze Koningryken zyn) dat dezelve niet nalaten konden van de eerste gelegenheit, die zig op dede, te omhelzen, met deel te nemen, het welk hen ook toekomt, in een Bedryf dat zo openbaar en noodzakelyk voor de Regtvaardigheit van Zyne Majesteit is.

Het is dan hieromme, dat het Politieke Lighaam van dit Koningryk eeniger wyze tot zyn eige bescherming is opgestaan, en tot straffing van die Misdaden, die

1716. die regelregt, als men oorzaak had om te vreezen, tot deszelfs geheele ondergang strekten.

February

Op deze beschuldiging heeft een ieder van U lieden zyne zaak bepleit, en zig schuldig aan de misdaad van hoog Verraad erkend, waar mede gy betigt wierd. Uwe verantwoordigingen verschillen een weinig, ten opzigte van de redenen, die gy voortbrengt, om de schrikkelykheit van Uwe misdaad te verminderen, en Genade te verkrygen. Het is niet nodig, dat ik my ophoude, met de geenen, die niet anders dan tot dit laatste oogmerk dienen, zodanige als eenige omstandigheden zyn, die uwe overgaaf vergezelschapt hebben: maar ten opzigte van de andere, die strekken, om de misdaden te verminderen van welke gy lieden overtuigt zyt, zo ben ik verpligt daar omtrent eenige aanmerkingen te maken, ten einde dat het oordeel, 't welk tegens U lieden moet uitgesprooken worden, voor de oogen van de geheele Waereld regtvaardig, billyk, en overeenkomstig met de Wetten mag blyken te zyn, op dat gy lieden niet in eenige verderflyke dwaling moogt blyven, ten opzigte van een Hof dat oneindig hoger dan het onze is, en op dat gy lieden niet minder schrik en knaging gevoeld over de misdaad, aan welke gy uw hebt schuldig gemaakt, dan die in der daad verdiend.

Eenige van U lieden geven voor, dat zy zonder eenige voorbedagte Raad in deze rebellie getreden zyn, en zonder de nodige toebereidzels van Volk, Wapenen, en Paarden gehad te hebben.

Veronderstel dat dit waar is, als eenige van U lieden betuigen, zo bid ik U lieden te overwegen, dat by aldien deze reden u van de eene zyde verontschuldigt, van zelfs deze zamenzweering gesmeed te hebben, dat die van de andere zyde uwe misdaad zeer veel verzwaard, in het deel 't welk gy lieden ongetwyffelt in de uitvoering gehad hebt. Dit bewyst ten minsten, dat uwe genegentheit voor de opstand, die buiten twyfel in alle uwe woorden en daden heeft uitgemunt, zo wel bekend was, dat de Autheuren van deze verfoejelyke aanslag op uw staat maakten, en zig ook niet bedrogen vonden; dat uwe drift voor deze zaak zo brandend was, dat gy U lieden op de minste tyding, en op de eerste nodiging in dezelve gewikkelt hebt; dat gy lieden uw niet hebt willen verontschuldigen over het gebrek van toerusting, als gy had konnen doen; dat gy eerder verkoord, om daar plotzeling deel in te nemen, by na naakt en zonder voorzien te zyn van het geen tot zodanige onderneming vereischt wierd, dan te weigeren in dezelve te treden; en in een woord, dat gy lieden ten opzigte van uw Volk, van uwe Paarden, en van uwe Wapenen niet in zodanige goede staat waart, als gy had konnen zyn, en ook zoud geweest hebben, indien men zorg had gedragen, om U lieden vroeger te waarschouwen; maar dat uwe herten zeer bereidwillig waren.

Men geeft ook voor, om Uwe misdaad te verklynen, dat gy lieden geene wreede of barbaarze daad gepleegt hebt, dat is te zeggen, zo ik my niet bedrieg, dat gy niet geroofd, nog geplonderd, nog iets dat erger is gedaan hebt.

Dit kan niet dan maar voor een gedeelte waar zyn; maar gy zult met my

ter

ter zelver tyd moeten toestaan, dat de verwoesting van een zekere streek Lands niet in vergelyking komt by de buitensporigheit van de daad, van misdaad, van welke gy lieden overtuigt bent, en van een openbare toeleg, om de beste der Koningen om te brengen, en tot aan de grond het geheele gebouw van een Regeering te vernielen, 't welk het allerbeste in de geheele Waereld is, om het Geluk volmaakt te maken, en de waardigheit van de menschelyke natuur te handhaven. Het eerste Geweld veroorzaakt niet anders dan een kwaal, die haast hersteld kan worden, en die gemeenelyk niet boven zekere palen gaat, die eng genoeg zyn; in plaats dat de andere, indien het gelukt had, niet anders dan een algemeene verwoesting over het geheele Koningryk zoude gebragt hebben. Voor het overige, zo is een goed gedeelte van het geen hier tot uw voordeel gezegt word, niet anders dan door toeval gebeurd: Uwe marsch was zo haastig, het zy om des Konings Troupen te ontkomen, of met een ydele hoop, van in alle Provintien, door welke gy heen zoud trekken, een opstand te verwekken, dat gy heden geen tyd zoud gehad hebben, om het Land te verwoesten, zonder U van de voornaamste en van de allerverderfelykste aanslag te ontsteken, die gy voorgenomen had, om uit te voeren, zo als ik reeds gezegt heb. 1716. February

Aan de andere kant, zo is het zeer vreemt, dat Perzoonen in deze opstand ingewikkeld, daar van de schuld aan de Regeering toeschryven, en aan de orders, die 'er gegeven zyn, om zodanigen te arresteren, die men verdagt hield, dat het meeste genegen waren, om dezelve te ondersteunen, alzo dit een gewoonelyk gebruik in diergelyke gevallen is, en van een volstrekte noodzakelykheit voor deszelfs eige behoudenis: kan men wel gelooven, dat luiden oproerig worden, alleen om die oorzaak, dat men aan hen de middelen wil benemen, van te konnen opstaan; of dat een enkelde zeer zagte gevangenis, niet beter met de staat van een gezond mensch zoude overeengekomen hebben, dan met de moeijelykheden en ongemakken van deze lange en haastige Marsen in het hert van de Winter? derhalven Mylords zo heeft het opnemen van de Wapenen door U lieden veel meer gediend, om de voorzigtigheit van de Regeering in het geven van deze Orders te regtvaardigen, als dat deze Orders op eenige wyze zouden konnen dienen, om de schrikkelykheit van Uwe misdaad te verkleinen. Helaas! welk een geluk zoude het niet voor U lieden wezen, van ingevolge van deze Orders in de gevangenis gebragt geweest te zyn?

By aldien Gy lieden ernstig en ter goeder trouw uw geval en de Natuur van de zaken komt te overwegen, zo kond gy U lieden immers niet inbeelden, dat het mogelyk kan zyn, dat gy lieden uw zelven, door ligtvaardigheit, door verrassing, of door onbedagtheit, in een zodanige zware en gevaarlyke onderneming als deze gewikkelt hebt: Of dat, indien de attaque van *Preston* niet met zo veel haast geschiet was, en dat de Rebellen meerder tyd gehad hadden, om zig te versterken, dat gy lieden uw eerder zoud onderworpen hebben, en met minder bloedstorting, of zonder dat 'er zelfs een droppel zoude zyn geplengt geworden.

Neen, Mylords, geloof my, alle deze verontschuldigingen, en anderen, die

1716. February na dezelve gelyken, zyn niet anders dan Konstenaryen, van Luiden, die zig vleyen van hun leven daar door te zullen behouden; maar niet van de geenen, die gereet zyn, om zig voor een Vierschaar te verantwoorden, alwaar de gedagten van het Hert van een Mensch, en de waaragtige oorzaken van alle zyne handelingen in een klaar ligt zullen gestelt worden.

Na op deze wyze eenige van uwe valsche voorwendzels, die gy lieden gebruikt hebt, ontzeenuwt te hebben; zo zal ik, om U lieden des te beter te bewegen van op de zwaarheit van uwe Misdaad te letten, en deze onveranderlyke Pligt af te leggen, nog eenige Omstandigheden aanhalen, die dezelve zeer verzwaren, en uwe ernstige overweging waardig zyn.

De Goddelyke deugden, om my van het bywoort te bedienen, 't welk gy lieden zelfs verkoozen hebt, die de geheele Waereld, met U lieden, Mylords erkend, dat Zyne Majesteit bezit, en tot welke gylieden tegenwoordig uwe toevlugt komt te nemen, moesten zonder twyfel uwe handen te rug gehouden, en uw belet hebben, van tot het afzetten, tot het verderf, en tot het vermoorden van een zodanige voortreffelyke Prins te arbeiden. Dat deze hatelyke termen U lieden niet verwonderen; want het is aldus dat de Acte van Beschuldiging spreekt, en dat onze Wetten uwe handelingen uitleggen; het welk niet alleen waar is ten opzigte van het denkbeeld, dat die aan ons van een diergelyke misdaad geven, maar ook zeer klaar in de letter zelfs gevonden word. Het is ten minsten een zeer regtvaardige Aanmerking, dat 'er maar een zeer gering onderscheit tusschen Koningen, die in de magt van de Pretendenten van hunne Kroon komen te vervallen, en het Graft is. Indien uwe aanslag gelukt had, zo had ik zeer bezwaarlyk konnen geloven, dat het geval van Zyne Majesteit eene exceptie aan deze algemeene Regel zoude geweest zyn, naar dien het ten hoogsten onwaarschynelyk is, dat de vlugt iemand van die doorlugtige en dappere familie zoude gered hebben.

't Is een verdere bezwaring van uwe misdaad, dat zyne Majesteit, dien gylieden van den Troon gestooten woud hebben, niet door geweld, of door de listen van staatzugt, na de Kroon gestaan heeft; maar dat hy vreedzaamlyk en wettiglyk by agtervolginge daarop gekomen is; en dat hy, op 't overlyden van wylen de Koninginne zonder kinderen, ontwyfelbaar de naaste wierd die door afdalinge tot de Kroon konde komen, volgens de Wet, en de gesteltheit van dit Koningryk, zo als die verklaard was te zyn eenige Jaren te vooren, dat men de Kroon uitdrukkelyk bepaalde aan 't Huis van *Hanover*. Dit regt was erkend, en de afdaling der Kroone zodanig bepaald of bevestigt, door de gansche Wetgevende magt, in twee agtereenvolgende Regeeringen, en meer dan eens in de laatste; 't welk uwe medepligtigen geenzins willen toestaan, dat het de Natie na die kant gezwaait zoude hebben.

Hoe kan het dan in iemands zin komen, te denken dat byzondere Perzoonen met een goede conscientie mogten tragten zulk een vaststelling om verre te stooten, zo door tot oproerige wapenen te loopen, als door het schuim des volks te vergiftigen, door in zig zelfs tegenstrydige gevoelens, en ongegronde lasteringen; of dat Gods Voorzienigheit zulke godlooze, en zulke verderflyke

aanflagen, ooit voorſpoedig maken zoude? inzonderheit als men eens overdenkt, dat de allervrugtbaarſte uitvindzelen aan de kant van de muitery, niet magtig geweeſt zyn de minſte ſchaduw eener bezwareniſſe, als de oorzaak daar af, aan te wyzen. 1716. February

Tot zulke jammerlyke uitvlugten zyn zy ontrent dit punt gebragt geweeſt, dat 'er uit gebrek van beter koleurgevinge, door de makkers uwer Lordſchappen op een plegtige wyze tegen zyne Majeſteits regeeringe ingebragt is, dat zyn volk de vrugten der Vreede niet ſmaakt, gelyk onze gebuuren zedert den laatſten Oorlog gedaan hebben. Aldus berooven zy ons eerſt van onze Vreede, en dan verwyten zy ons nog dat wy die niet hebben. 't Is inderdaad een gedrogtelyke muitery, die op de Regeering, welke zy beſpringt, niet anders te beriſpen kan vinden, dan 't gene de uitwerking van de muitery zelve is.

Uwe Lordſchappen zullen ook wel doen, dat zy eens overwegen, wat een vermeerderiug van belaſtinge uwe verradery nodig gemaakt heeft op het volk van dit Ryk, het welk van noode had, en ook op 't punt ſtond om eenige verligtinge te genieten. Tot dien einde was het, gelyk wel bekend is, dat men verleden Jaar alle nieuwe of verhoogde ſchattingen zorgvuldig vermyde, en zyn Majeſteit was vernoegt om niet meer Troupen te hebben, dan maar even genoeg waren om zyn perzoon op te wagten, en eenige weinige plaatzen met bezettinge te voorzien.

Maar 't gene zyne Majeſteit aldus deed tot ontlaſtinge en ruſte zyns volks, hebt Gy lieden ondankbaarlyk tot zyn nadeel gewend, door aanmoediging daar uit te ontleenen, om zyne veiligheit en die van 't Ryk in gevaar, en verdrukking over uwe mede onderdanen, te brengen.

Uwe Lordſchappen bemerken wel, dat ik my onthoude van uit te weiden op de elenden van eenen burgerlyken oorlog, zynde een zeer breed en ruim onderwerp; ik zal u lieden op dat punt alleenlyk erinneren, dat, hoedanig die onheilen ook in dit tegenwoordig geval mogen wezen, egter alle, die t'eeniger tyd, of op eenige plaats deelgenooten aan de muitery zyn, inzonderheit perzoonen van aanzien en ſtaat, ook eenigermate daar voor te verantwoorden zullen hebben; en daarom moeten uwe Lordſchappen zig niet ganſch vry houden van de ſchuld dier woeſtheden, welke onlangs, door zodanige die in 't 't zelde verraad met ulieden zyn gewikkeld, en nog niet volkomen ondergebragt, in 't verbranden van de wooningen hunner Landslieden begaan zyn, waar door zy veele duizenden voor koude en hongersnood in dit ſtreng ſaiſoen bloot geſtelt hebben.

Ik moet deze van uwe Lordſchappen, die belydenis doen van de Religie der Roomſche Kerke, dat regt doen, dat gylieden eene aanvegting had, en wel een zeer groote, om u in dit verraad te wikkelen, welke de andere niet hadden; dewyl 't klaar bleek, dat zo 't aan uwe kant gelukt hadde, zulks het Pausdom voor altoos in dit Koningryk zoude beveſtigd, en Gylieden waarſchynelyk nooit zulk een fraaije gelegentheit wedergekreegen zoudt hebben.

Maar, goede God! hoe moeten dan die Proteſtanten met beſchaamtheit overſtelpt zyn, welke in dezelfde maatregelen traden, zonder iets voor hunne

1716. February Religie (voor zo veel ik ooit heb konnen bevinden uit eenige ondervraginge die ik gezien of gehoord heb) te bedingen, of zo veel als te vereischen, veelmin te verwerven eene brosse belofte, dat die bewaard, of slegts geduld zouden.

't Is myn pligt uwe Lordschappen aldus te vermanen, op dat gy zó wel op de verzwaringen, als verzagtingen (zo 'er eenige zyn) van uwe misdaden moogt denken: en by aldien ik maar de minste hoope konde hebben, dat de vooroordeelen van aanwenst en opvoedinge niet al te sterk zouden weezen voor de ernstigste en liefdadigste vermaningen, dan zoud ik u lieden bidden, u niet langer te verlaten op die Bestierders uwer conscientien, door welker beleid gy lieden waarschynelyk tot dezen jammerlyken staat gebragt zyt: maar dat uwe Lordschappen t'uwer bystand wilden nemen eenige van die godvrugtige en geleerde Predikanten der Kerk van *Engeland*, die dat onfeilbaar kenteken van opregte Christenen, de algemeene liefde, gestadig gedragen hebben.

En nu, Mylords, blyft 'er niets meer overig, dan dat ik over u lieden uitspreeke (en 't moeit my dat het myn lot is het te doen) dat schrikkelyk vonnis der Wet, 't welk het zelfde moet wezen, dat doorgaans tegens den geringsten Misdadiger van dit slag geveld word.

Het schandelykste en pynlykste gedeelte daar van word gemeenlyk door de genade der Kroone kwytgescholden aan perzonen van u lieder staat; maar de Wet, in dit geval doof zynde ontrent het onderscheid van perzonen, vereischt dat ik uitspraak doe, gelyk ook door dit Geregtshof gewezen is.

Dat gylieden, James Graaf van Derwentwater, William Lord Widdrington, William Graaf van Nithisdale, Robert Graaf Carnwath, William Vicomte Kenmure, en William Lord Nairn, en een iegelyk van u lieden, wederkeert na de Gevankenis van den *Towr*, van waar gylieden gekomen zyt: daar van daan moet gy gesleept worden na de plaats des Geregts, daar moet gy by de keel opgehangen worden, maar niet tot dat gy dood zyt; want gy moet levendig afgesneden worden; dan moeten uwe ingewanden uitgenomen, en voor uwe aangezigten verbrand worden; vervolgens moeten uwe hoofden van uwe lichaamen afgezonderd, en uwe lichamen in vier deelen gedeelt worden, en die moeten tot 's Konings beschikkinge wezen.

God Almagtig zy uwe zielen genadig.

Den Lord Opper-Regter, naar dit uitgesproken Dood-vonnis, opstaande, en zynen Staf verbrekende, verklaarde dat 'er niets meer, uit kragte van zynen tegenwoordigen Last-brief, te doen, en dat dus deze byeenkomst ontbonden was. Hy verliet zynen Stoel, en zette zig op de Wolbaal, vraagende, of het hare Lordschappen behaagde, van zig te adjourneeren tot het Hoogerhuis? Waar op de Leden ja antwoorde; invoegen men haar in dezelve ordre zag wederkeeren, als

zy

zy gekomen waren. Geduurende deze plegtigheit zat den Koning incognito in eene Loge ter regter, en den Prins van Wallis ter linkerhand van den Troon, willende zy in dit gewigtig Regts-geding oog- en oor-getuigen zyn. De zes veroordeele Lords bragt men naar den *Towr* te rug, gaande voor dezelve den Officier, dragende zyn Helbaard met het scherp naar hun toegekeert. 1716. February

Nu zalmen den roekelozen opstand in *Schotland* weer vervolgen. Den Pretendent, het Hoofd dezer oproerigen, den 2 January te *Petershead* aan land gestapt, was zedert, met oogluiking der *Fransche* Regeering, ondersteunt van geldzommen, officieren, en meer andere noodwendigheden. Hy had den 17. te *Dundee*, een gesterkte Plaats in 't Graafschap *Angus*, aan de mond van de *Tay*, daar ze eene goede Haven heeft, zyne openbare intrede gedaan; zittende dien gewaande Koning te paard, tusschen den Grave van Marr ter regter en den Grave Marshal ter linkerhand; gevolgt van een menigte minder Lords en andere Heeren. Hier van daan trok hy naar *Scone*, een Burgt of openplaats aan de gemelde *Tay*, en gelegen pas een uur boven *Perth*, hebbende voortyds het Regt bezeten, om de Koningen van *Schotland* te kroonen; dus het scheen dat den Pretendent daarom nu ook deze verblyfplaats had verkoren, denkende hier van gelyken, door de dwaasheit zyner aanhangers, gekroont te zullen werden; wyders zig aanstellende, door het uit geven van verscheide Proclamatien, als of hy reeds wettig Koning was; namentlyk eene, *gebiedende dat alle vreemde Geld-specien gangbaar zoude zyn*; een ander, *om voor zyn Perzoon in de Kerken te bidden*; een derde, *om de Staten van het* Schotlands *Koningryk* (*dog geen Parlement*) *den 21. February by een te doen komen*; een vierde, *om een dankdag in* Schotland, *voor zyn gelukkige overkomst te vieren*; en een vyfde, *belovende een generaal Pardon, met uitsluiting nogtans van de Hertogen van Marlbourg, en Newcastle, den Grave van Sunderland, den Generaal Stanhope, en den Heer Robert Walpole; bevelende op 't scherpste aan alle andere Hertogen, Marquizen, Graven, Lords, Baronnen, en minder zoort van Heeren, de Wapenen op te vatten, en zig te komen voegen by zyn Leger te* Perth, *of daar het mogt Kampeeren.* Alle deze Proclamatien waren geteekent JAMES REX, en daar onder lasmen, *op ordre van zyn Majesteit*, MARR.

By 't gevolg bleek, dat de voormelde Proclamatien, inzonderheit de laatst gemelde, het verwagte effect niet voortbragten; wyl eenige

1716. Februari in 't midden van zo veelerley gevaren, waar aan Gy bloot gesteld geweest zyt, en in weerwil van de helsche uitvindselen die tegens U bedagt zyn, om doodslagers aan te moedigen om Uw geheiligd Persoon te vermoorden; een daad die de Heidenen zelfs verfoeijen. Dat dezelve genadige Voorzienigheit altoos continueere Uwe Majesteit te beschermen, Uwe Wapenen te zeegenen, de herten van al Uw Volk tot U te trekken, degeene, die zig tegens Uwe regtmatige Eischen kanten, t' onder te brengen; U op den Throon van Uwe Voorzaten vast te stellen; aan U een langdurige en gelukkige Regeering te verleenen; U met Koninglyke Kinderen, en eindelyk met een onsterflyke Kroon van Roem te zeegenen. En gelyk als het altoos Onze zorg geweest is, en zal zyn, de gemoederen van het Volk waare grondregelen, van getrouwheit aan Uwe Majesteit, in te prenten; zo is dit het ernstig gebed van (met believen van Uwe Majesteit) Uwe Majesteits zeer pligtschuldige, zeer gehoorzame en zeer ootmoedige Dienaars.

Op dit Adres antwoorde den gewaanden Koning aldus.

IK ben zeer gevoelig van den yver en de getrouwheit, die Gy voor My verklaard; en het zal My aangenaam zyn gelegentheden te hebben, om aan U Lieden teekenen te geven van Myne gunst en bescherming.

Deze dingen aan dat oord voorvallende, zo zagmen ondertusschen den Grave van Sutherland en den Lord Lovant, commandeerende elk een byzonder Corps, tot in het graafschap *Murrai* doordringen, en hare progressen nog verder voortzetten; verhinderende daar door den Rebelligen Kepok Makdonall, om met zyn volk zig te voegen by den Ridder John Makkenzie, en verpligte ook de Rebellen, onder den Ridder Makkintos, zig stil te houden. Eindelyk de Rivier *Neße* overgetrokken zynde, en berigt ontfangende, dat beide eerstgemelde weder in beweging waren, zo stelde den Lord Lovant zig tusschen beide, deed Kepok met de zyne naar *Glengary* vlugten, en Makkenzie *Invernes* verlaten; bereikende alzo kort daar na zyn oogmerk, dat het geheele Graafschap zig onderwierp, en dat de aanzienlykste Clans stil bleven, behalven den Grave van Seaforth, die nog in de Rebellie volharde. Dezen Grave zyn Volk, nevens eenige nabuurige Clans, omtrent de Rivier *Beaulie* zamen gebragt hebbende, zo detacheerde den Grave van Sutherland den 6. January daar tegens den Lord Lovant met 660. man, om zig aan de gemelde Rivier te voegen by 700. man, daar onder 100. Edelluiden van de *Frazers*. Hy naderde den 7. in't gezigt der Rebellen, dog de Rivier scheide haar van malkander; als

wanneer

wanneer de Gravinne Weduwe van Seafort, op haar verzoek, een mond-gesprek verkreeg met den Lord Lovat, bedingende dat den Graaf, hare Zoon, zyn gewapent Volk naar huis laten gaan, zig aan de gehoorzaamheit van Koning GEORGE weder onderwerpen, en in zyn huis te *Braban* zo lang stil blyven zoude, tot dat het welbehagen des Konings dien aangaande ontfangen wierde; mits dat hy deze onderwerping, met eigen hand geteekent, den volgenden morgen aan den Lord Lovat zond, of, zulks niet geschiedende, datmen toestel maakte, om de meergemelde Rivier *Beaulie* te passeeren. Het kwam zo verre, dat zy over 't Ys trokken, om handgemeen te worden; dog verschynende op de hoogtens, zo ontfing men van den Grave van Seafort zyne geteekende onderwerping; en welke nogtans van de hand geweezen zoude geworden zyn, indien men de Rebellen gevoeglyk had kunnen aantasten, die voornemens waren naar de gebergtens en bosschagien te wyken, werwaards 's Konings Troupen, door gebrek van levensmiddelen, hun onmooglyk konde nazetten. Hoe aangenaam alle deze en meer andere uitvoeringen den Koning waren te voren gekomen, zulks mag ten deele blyken uit het onderstaande briefje van dankzegging, door zyn Majesteit zelf aan den Grave van Sutherland geschreven.

1716. Februaty

Milord, Grave van *Sutherland*, van verscheide Oorden vernomen hebbende de goede diensten die Gy my doet, en de verstandige schikkingen die gy gemaakt hebt om de importante Post van *Invernes* te handhaven, zo hebbe Ik niet willen nalaten, My te bedienen van de gelegentheit die zig voordoet, om u te verzekeren dat Ik zeer gevoelig ben over zo nutte Diensten, en gy moogt staat maken dat Ik dezelve niet vergeten zal. Ik hoope dat gy daar in tegenwoordig zult volharden met meer aandagt als ooit, nu myn Leger op het Point is om tegens de Rebellen op te trekken. Ik twyfel niet of het Schip, dat u Wapenen en Geld brengt, zal by u aangekomen zyn: waar mede ik God bidde Milord, Grave van *Sutherland*, dat hy u in zyn heilige en waarde hoede neme.

Den 28. January was de nodige Artillery tot de Belegering van *Perth*, te *Edenburg* aangekomen, en voorts, neffens alle verdere noodwendigheden, naar Stirling voortgezonden; dus den Hertog van Argyle nu een nieuwe verdeeling van 's Konings Troupen maakte, te weten, hy en den Velheer Cadogan zoude de eerste Linie, en den *Hollandschen* Generaal van der Beek de tweede Linie Commandeeren. Men be-

1716. February groote dit Legertje op 12000. Man, ofte 22. Battaillons en 12. Escadrons, behalven nog vyf Battaillons tot een Corps de Rezerve; en de Artillery bestond uit 24. zware Kartouwen, zes Mortieren, en eenige Veldstukken.

De Hoofd-Rebellen, hebbende van het bovenstaande kennisse gekregen, zonden 3000. Man naar *Dumblain*, om zig aldaar, als haare Avantguarde, te posteeren. Hier tegens, na dat alles in 's Konings Legertje tot den optogt in gereedheit gebragt was, zagmen 't zelve den 8. en 9. February van Stirling opbreeken, en de Voorhoede wel haast tot aan *Dumblain* naderen, verwagtende een ontwyffelbaar hard treffen tegens de Rebellen aldaar te zullen ontmoeten, maar zy waren in tyds schielyk afgetrokken; zo dat deze Plaats en *Downe* ingenomen, en met 's Konings Guarnizoen bezet wierde.

(a) ziet pag. 91. Den Pretendent, in (a) *Schotland* aangekomen, maakte de Mine, als of hy met ernst zyn gewaand Kroon-regt door den degen wilde doen gelden; voorgevende, dat hy omtrent *Perth* zyne Vyanden afwagten, en door een Decicive Bataille dit werk wel haast ten einde brengen zoude. Ziet hier een van zyne Ordres, naar desselfs schandelyke vlugt (in 't vervolg te melden) te *Tullebardine* gevonden.

James R.

ALzo het volstrekt noodzakelyk voor onzen Dienst en de behoudenis van het Gemeen is, dat den Vyand zo veel ongemak aangedaan werde als mooglyk is, inzonderheit in deszelfs aantogt na ons, indien die iet tegens onze Krygsmagt mogt ondernemen; 't welk zo zynde kan zulks niet beter verrigt werden, als met al het Koorn en Voeragie, dat hen tot onderhoud in haar marsch mogt dienen, te vernielen, en de Hutten en Dorpen, waar in dezelve zoude konnen legeren, te verbranden; 't welk egter na onze meening niet moet gedaan worden, als ingevalle van een onvermydelyke noodzakelykheit; aangaande het welke wy onze volle Instructie gegeven hebben aan James Graham de jonge van Braco.

Derhalven is deze om U te bevelen en te verzoeken, van, zo draa als dezelve U zal ter hand gesteld zyn door de gemelte James Graham, aanstonds te verbranden en verwoesten het Dorp *Auchterarder*, mitsgaders alle Huizen, Graanen en Voeragien, hoedanig die mogen zyn binnen gemelte Plaatze, indiervoegen datze t'eenemaal onbruikbaar voor de Vyanden mogen gemaakt wezen; en voor het doen van zulks, en wat in de uitvoering verrigt werd, zal deze U voor een genoegzame waarborg verstrekken.

Gegeven

Gegeven in ons Hof Scoon *den* 28. *January* 1716, *en het* 15. *Jaar van onze Regeering.* 1716. *February*

Door zyn Majesteits bevel,

Getekend

MARR.

Het Opschrift was, aan den Colonel Patrik Graham, of den commanderende Officier in der tyd van ons Garnizoen te *Tullibardine.*

Dit tusschen beide gezegt hebbende, zo komen wy weer tot 's Konings Leger; uit het welke den 10. 's morgens een Detachement, met twee Stukken Kanon, om het Kasteel *Braco* aan te tasten, voor af gezonden wierde; dog de Rebellen verlieten dit Kasteel, na datze veel ongeregeltheden in 't omleggende dristrict hadden gepleegt. Nog een ander Corps, sterk 200 Dragonders en 400. Voetknegten, mede voorzien van twee Stukken Kanon, vonden *Tullebardine* door de Rebellen insgelyks verlaten, behalven 50. agtergeblevene, die zig op genade overgaven. Den Hertog van Argyle zelf nog dezen avond, met het gros zyner Troupen, voor dit *Tullebardine* komende, hield 's nagts halte, om aan de boeren tyd te geven, tot het verder opruimen der wegen. Hier zag men den 11. om den Veldheer op te wagten, en zig met hem te beraden, verschynen de Heeren van de Magistraat te *Perth*, welke door de Rebellen waren afgezet. Zy verhaalden, *dat den Pretendent aldaar den* 10. *van* Scoon *gekomen was, en, tot zyn verblyf of slaap-plaats, verkoren had de weinig van den Jacobitischen Provoost Hay; dat hy 's morgens, stortende veel bedroefde traanen, weder naar* Scoon *keerde, en dat zyn Volk, in de uitterste verwarring, de geheele Stad vol bewegingen van Oproer bragten; dat zy dierhalven, durvende 's Konings Troupen niet verbeiden, den* 11. *zeer Confuis uit de Plaats trokken, agterlatende alle hare Wagens en Artillery Goederen, en alleen meeslepende drie stukken Kanon, die ze een weinig buiten de Stad in de Rivier wierpen; dog van mond-kost had elk zig zo veel voorzien, als hy voeren of dragen konde. Wyders, dat ook, in deze beweeging, de Hooglanders, als woeste menschen, de inwoonders, zonder Vriend of Vyand te onderscheiden, hadden geplondert en bestolen, enz.*

Deze Vlugt der Rebellen uit *Perth*, strekte over het Ys der toegevrozen Rivier de *Tay*, 't welk haar occagie gaf, om ten spoedigsten *Dundee* te bereiken, terwyl nogtans een gedeelte van haar een ande-

1716. re weg insloeg. Zo dra den Hertog van Argyle wegens dit geval den
February 11. berigt kreeg, wilde hy geen tyd verzuimen, maar trok nog dien zelven avond, verzelt van den Generaal Cadogan, met een kloek Detachement voor uit, van *Tullebardine* naar *Perth*, alwaar hy, door 't gros zyner Troupen kort gevolgt, 's nagts ten twee uuren aankwam, en willende de vlugtende Rebellen geen tyd van herstelling geven, zo rezolveerde hy hen spoedig op de hielen na te jagen; rukkende ten dien einde den 13. 's morgens vroeg naar *Dundee*, welke plaats hy mede verlaten vond; zynde den Pretendent, mitsgaders den Hoofd Rebel Grave van Marr, en eenige andere zyner Complicen, by zig hebbende omtrent nog 1200. hem getrouw gebleven Manschap, naar *Montross*; een Zeehaven in 't Graafschap *Angus*, en gelegen aan de Rivier *Eske*, geweeken. Op dit berigt wierd ten spoedigsten een Detachement naar het Zeeplaatsjen *Arabrek*, en een ander naar *Brechin* geschikt; voorts, om des te vaardiger jagt te kunnen maken, deelde den Hertog van Argyle de Infantery van zyn Legertje in twee Colommen; hy zelf begaf zig met de geheele Cavallery langs den Hoogen weg naar *Brechin*, en den Generaal Cadogan met de Infantery naar *Ardbrok*.

Op deze laatstgemelde Plaats verschynende, zo verstond men tot verwondering, dat den Pretendent, verzelschapt van een klein getal zyner voornaamste aanhangelingen, door gegaan, en van *Montross* over Zee naar *Vrankryk* geretireert was; zo mede, dat den Grave van Marishal en eenige andere rebellige Hoofden, trekkende met de Hooglanders naar *Abberdeen*, en keerende weder te rug naar *Montross*, om haren gewaanden Koning te vinden, met de uitterste verbaastheit zyne schielyke vlugt mosten hooren; invoegen deze ontstelde Heeren, niet wetende wat te beginnen, zig weder naar *Abberdeen* begaven, van waar zy door de gebergtens elk om een goed heen komen zogten.

Het vlugten van den Pretendent was aldus toegegaan. Hy, met zyne aanhangelingen, den 15. 's morgens kondschap krygende, dat 's Konings Troupen, onder den Hertog van Argyle, tot aan *Ardbrok* waren genadert, deed zyne by hem gebleven Manschap, alleen uit 12. a 1300. Hooglanders bestaande, in slagordre stellen; hun verhalende de beweegredenen, welke hem noodzaakte *Perth* te verlaten, ten principalen hier in bestaande, *dat hy zig aan 't hooft ging stellen van een groot*

Corps

Corps Fransche Troupen, reeds te Abberdeen *aan Land gestapt, of voor die Plaats genadert; dat hy zyne getrouw gebleven* Schotze *Hooglanders beval, om hem ten spoedigsten derwaards te komen volgen, en ten dien einde hunne manschap in drie byzondere Corpzen te verdeelen; datze 's avonds ten agt uuren behoorden op te breeken;* en eindelyk, *dat zynen Raad niet konde goedvinden, dat hy zig aan 't hoofd van hare Corpzen kwame te stellen.* Op deze korte aanspraak ging hy naar zyn Logement, voor welkers deur een gezadelt Paard gereed stond, even of hy daar mede de Hooglanders dagt te volgen; maar hy sloop door een agterdeur, slegs van een knegt verzelt, naar 't Logement des Grave van Marr, die met hem te gelyk langs een agterweg naar de Zeekant wandelde, alwaar een Chaloup hun beide aan boort bragt van een Fransch Schip genaamt *Maria Therese de St. Malo*; komende weinig tyd daar na nog twee andere Chaloupen, om af te halen den Grave van Melfort, den Lord Drummont, den Luitenant Generaal Scheldon, en nog zeven andere voorname Perzoonen; en met dit Gezelschap stak het Schip in Zee, agterlatende den Lord Finmouth, den Grave Marshall, den Grave van Southesk, den Generaal Eklin, en verscheide van minder kwaliteit; die, alvorens mede in een Vaartuig traden, om zig aan boort te doen brengen, maar zy konden door de duisterheit van de nagt het Schip niet vinden; dus bleef aan hun bevolen, van voor zig zelfs zorge te dragen, dat is, om te vlugten zo goed als zy immers konden. Den voornaamsten inhoud van zeker Briefjen, door den Pretendent, alvorens hy den 15. Scheep ging, aan den Grave van Southesk, den Generaal Gordon, en verdere Hoofden der Rebellen gezonden, zalmen tot besluit dezer Stoffe hier vertoonen, zeggende daar in, 1716. February.

DAt hy zig bedrogen had gevonden in zyne verwagtingen van meer bystand in *Schotland*, en meer hulp van buiten te zullen krygen; dat die van zynen Raad het derhalven niet dienstig hadden gevonden dat hy zyn Perzoon waagde met een hand vol volks, en dat hy daarom scheep ging, om na *Vrankryk* te keeren: Dat hy hoopte in 't kort wederom te komen met eene aanzienlyke magt, om zyne Regten te doen gelden, dat hyze ondertusschen vermaande getrouw te blyven, en zig tegens zyne en hare Vyanden te kanten, indien zy in staat meenden te zyn om iets te kunnen uitregten; maar dat, indien zy te zwak waren, hy wel mogt lyden datze op hare veiligheit dagten, en zulk een goede Capitulatie maakten, als zy konden.

1716. February. Onderwylen hadmen van de Rebellen, welke te *Preston* gevangen waren, reeds 37. gevonnist, en vyf van dezelve met de dood gestraft.

DUITSLAND. IN 't laatst van het jongst gepasseerde Jaar, was te *Genua* een voorval geschied, strekkende grootlyks tot verwydering tusschen die Republyk en het Hof van *Weenen*. Den Doge van *Genua* had, ten believe des Konings PHILIPPUS van *Spanjen*, alle *Oostenryks* gezinde *Katalanen*, 't zy *Barcelonezen* of van andere Steden in dat Prinsdom, verboden hun Zydgeweer te mogen dragen, en 't welke nogtans aan de *Castilianen*, te *Genua* woonagtig, bleef toegelaten. Het gebeurde dan, dat eenige Keizerlyke Officiers, zynde werkelyk in deszelfs dienst, verschil kregen met de wagt der *Genueezen*, over dat die haar het Zydgeweer en hunne Pistolen wilde doen afleggen, 't welk de gemelde Keizerlyke Officiers weigerden, en waar over zy gevangen genomen wierden; invoegen den Keizerlyken Minister, te *Genua* rezideerende, hare loslating, en vergoeding van het affront ge-eist, dog van den Doge een fier en bits antwoord ontfangen had. Dit werk was te *Weenen* zo euvel opgenomen, dat men den *Genuaschen* Minister het Keizerlyke Hof ontzeide; maar den Doge scheen zulks weinig te agten, vermits hy nogmaals op nieuws deed aanhouden zeker Officier des Keizers, om dat hy zyn Degen bleef dragen, en wiens vertoonde Commissie hy aan stukken scheurde; ja hebbende boven dien de stoutheit, wanneer ymant hem deswegens berispte, van te zeggen, dat hy zyn doen, met 30 of 40. Kroonen te geven, wel zoude kunnen regtvaardigen; maar hier omtrent bevond hy wel haast zyne gissing kwalyk gemaakt te hebben, wyl het Keizerlyke Hof, tot afkoping van 't gepleegde affront, begeerde; eerstelyk, *dat den Raadsheer Terry, die aanleiding tot het verschil gegeven, en met lasterlyke woorden den Keizer beledigt had, door de Republyk opentlyk zoude gestraft werden*; ten tweeden, *dat de Dienaars van 't Gerigt, die de Katalaanze Kapitein hadden vast gebonden, op de Galleyen gebannen zoude werden*; ten derden, *dat alle Spanjaarden, thans zittende in de Gevangenhuizen, of op de Galleyen der Republyk, ontslagen mosten werden*; ten vierden, *dat de Conventie over 't Zout, en de doortogt van 't zelve voor het* Milanees, *ten eersten getekent zoude werden*; ten vyfden, *dat dezelve eerbewyzing zoude moeten geschieden aan de Keizerlyke Vlag, even als aan die van* Groot-Brittannien, Vrankryk, *of andere*

andere Zee-Mogemheden; ten zesden, *dat de Republyk van* Genua; *binnen den tyd van zes weeken, deze Artykelen most presteeren*; *zullende anders eenige Keizerlyke Regimenten, onder den Generaal Visconti, voldoening komen vorderen*; ten zevenden, *dat de Republyk van* Genua *aan den Keizer, behalven alle 't vorenstaande, verpligt zy een voldoening te geven, na proportie der misdaat*; en ten agtsten, *dat den Minister van* Genua *niet aan 't Keizerlyke Hof zoude mogen verschynen, voor en aleer dat alle de bovengemelde Artykelen waren voldaan.* 1716. February

Weinig haast maakten de *Genueezen*, om dit verschil, tusschen den Keizer en zig zelfs, by te leggen; dus kregenze zeer onverwagt eenige Keizerlyke Krygsbenden op den hals, die braaf op zyn Soldaats teerden; dog dit Krygs bezoek den Burger en Ambagtsman te veel drukkende, zo wierd met meer ernst gearbeid aan dit ten laatsten getroffen vergelyk; eerstelyk, *alle Hoogduitsche Slaven, zittende op* Genueesche *Galeyen, in vryheit te stellen*; ten tweeden, *dat den Raadsheer, die de voornaamste oorzaak geweest was, van de kwade bejegening, nopende de voormelde Keizerlyke militaire Officieren, van zyn bediening afgezet, en naar* Milaan *gezonden zoude werden, om zig aldaar aan 't Keizerlyk Gouvernement te onderwerpen*; ten derden, *dat den Senaat van* Genua *belooft, om de overige Subalterne Complicen na proportie te doen straffen*; ten vierden, *dat door de Staat van* Milaan, *voor yder Minot Zout, komende uit* Sardinien *over* Genua, *voortaan niet meer als een Ryksdaalder ongelden zoude betaalt werden*; en ten vyfden, *dat de Republyk van* Genua *met den Keizerlyken Generaal Zumjungen een akkoort most maken, over de onkosten der Keizerlyke Troupen, begroot op* 50000. *Ryksdaalders, behalven nog een Geldboete van veel duizent Pistoletten, in vergoeding van het affront den* Keizer *aangedaan.*

VEELERHANDE omstandigheden der Krygsbedryven, tusschen de *Noordsche* Geallieerde Magten en den Koning van *Zweden*, houden wy gerezerveert tot de volgende maand Maart; dus hier alleen slegs plaats verdient zekeren antwoord Brief des Barons van Ilgen, aan den Grave van Rothenburg, op die van den *Franschen* Gezant de Croissy; luidende als volgt. NOORDER KROONEN.

IK ben zeer aan U verpligt, myn Heer, wegens de communicatie die gy my gedaan hebt, van 't geene 'er by U voorgevallen is nopende zekeren brief, dien zyn Excellentie de Graaf van Croissy, Ambassadeur van *Vrankryk*, my geschre-

ven

1716. ven zoude hebben den 10. dezer. Ik verklaar U op myne eere, dat heden den
February 26. der gemelde maand, wanneer ik U dezen brief schryve, die brief my nog niet ter hand gekomen is, hoewel wy onze brieven van *Hamburg* in drie dagen hier regulierlyk ontfangen hebben, en dat het tegen alle schynbaarheit is, dat die, van welken gy spreekt, zestien dagen onderwege geweest zoude zyn eer die aan my behandigd ware. Dit maakt, myn Heer, dat ik absolut gelove dezen brief verdigt te zyn, inzonderheit dewyl hy van zodanigen zin, en op zulk een wyze gesteld is, dat het onmogelyk is, dat hy zoude komen van eenen Minister die 't Character heeft van de beschaaftheit, en volmaakte wysheit van den Heer Grave de Croissy, die nooit eenen brief zo buiten proproost, en zo min redelyk, als deze is, waar van gy my een Extract gezonden hebt, zoude willen schryven.

Waarlyk myn Heer, wat reden zoude de Heer Graaf de Croissy tog gehad hebben, om zig zo kragtig tegen de ordre des Konings te verklaren, waar van de Autheur van dezen brief een formeele wederlegging onderneemt, en waar van het oogmerk nogtans nooit geweest is om dien Heer, nogte zyn Hof te beledigen; maar enkelyk om te doen zien de hardigheit des Konings van *Sweden*, en dat die Vorst verantwoordelyk zoude moeten wezen voor de rampen en onordentelykheden, die 'er zouden konnen ontstaan, by aldien *Straalzond* stormenderhand ingenomen wierde.

Indien de Heer Graaf de Croissy in die ordre eenige passagie gevonnen had, door welke hy meende geraakt te zyn, ik ben verzekerd dat hy al te veel respect zoude gehad hebben voor de naam van zyn Majesteit, welke deze ordre op 't voorhooft draagt, om die aanstonds te steeken, met bewoordingen zo weinig op de stoffe passende, en zo strydig tegens de taal, die een ieder behoort te voeren, als men van ordres en bedryven van groote Vorsten spreekt.

Maar, myn Heer, dewyl gy my nogtans te kennen geeft, dat deze brief indruk maakt, en dat hy buiten twyfel verdigt is door iemand, die ons daar door wilde kwaad doen, zo schynt het my toe, mynen pligt te weten, dat ik U wat omstandiglyk verklaare wat wy 'er tegen in te brengen hebben, en waarin de Autheur te kort geschooten heeft, van de zaken zodanig voor te stellen als die zyn.

Ik zal dan de eere hebben van U te zeggen, myn Heer, dat wanneer de Graaf van Croissy in 't leger quam, ik die hadde, van mynen pligt by hem te gaan afleggen; en vermits ons gesprek toen niet was als over onverschillige zaken, te weten over het ongemak dat zyn Excellentie buiten twyfel te *Straalzond*, geduurende het beleg lyden zoude; over het humeur, de levenswyze, en de behandeling der zaken des Konings van *Sweden*, over de taal waar van de Heer Graaf van Croissy zig bediend had in 't spreeken met hem, en over andere diergelyke zaken, zo nam ik eindelyk de vryheit van zyn Excellentie te vragen, of de Koning van *Sweden* zig nog te *Straalzond* bevond, en of wy ons niet mogten vleijen met de hoope van ons beleg haast te zullen eindigen, door eene goede en billyke Capitulatie? Waar op ik van den Heer Grave de Croissy een antwoord ontfing, dat hy den Koning van *Sweden* in de Stad gelaten

laten had, en dat 'er nog geen schyn was dat die Vorst tot de overgave der Plaatze zoude willen komen, 't en ware men hem ter zelfder tyd merkelyke voordeelen van een andere kant toestonde. Dewyl nu de Heer Graaf de Croissy zig niet verklaarde waar in die voordeelen zouden moeten bestaan, zo beken ik voor U, dat ik ook de nieuwsgierigheit niet had van 't hem te vragen; zo dat dan de zaak daar by bleef. 1716. *February*

't Is waar, dat de Heer de Croissy in 't vervolg eenig gewag maakte van de sequestratie van *Wismar*, maar op een algemeene wyze, en zo kort, dat hy, het geene hy my desweege zeide, en ook wegens de weigering, welke de Koning van *Sweeden* deed, om *Straalzond* over te geven, niet voor voorslagen van Vreede zoude willen doen doorgaan.

In der daad, myn Heer, een voorslag van Vreede behoort Voorwaarden te behelzen, op welke men de wapenen zoude willen neer leggen. Zeg my dan nu eens, bid ik U, wat uitwerking de weigering van *Straalzond*, en de aanbieding der sequestratie van *Wismar*, zouden konnen hebben om den Oorlog te eindigen.

De Autheur van den Brief bekent zelf ook, ten minste zo 't Extract dat gy 'er my van gezonden hebt regt is, dat alles wat 'er over die stoffe tusschen den Heer Grave de Croissy en my is gesprooken, maar in een simpel gesprek voorgevallen is; in plaats dat het my toeschynt dat een voorslag van Vreede, waar in zes gekroonde Hoofden zig geintresseert bevinden, eene al te ernstige stoffe is, om al kakelende verhandeld te worden in een enkeld bezoek van beleefdheit.

Oordeel dan eens, myn Heer, of de Koning niet met reden mogte zeggen in de ordre waar over 't verschil is, dat de Heer Graaf de Croissy hem niets voorgesteld had, 't welk den Oorlog konde eindigen, en de zaken tot eene Vreede brengen.

Indien in de gesprekken, welke de Heer Graaf de Croissy gehouden heeft met den Minister van sijn Keizerlyke Majesteit den Heer Grave van Virmond, hy zig anders geuit heeft, dat is iets daar ik geen wetenschap van heb; en de Autheur van den Brief kan ons niet laaken over 't geene wy niet weeten, om dat wy niet gehouden zyn daar van kennis te neemen.

De gemelden Autheur behoort ook niet verwonderd te zyn, indien men al aan den Heer Grave de Croissy gezegt hadde, dat de Geallieerden geen Vreede wilde maaken dan op conditie van alle hunne conquesten te behouden. Want wat is 'er natuurlyker als dat, wanneer de Koning van *Sweeden* eischt dat men alles wedergeven, onaangezien den onregtvaardigen Oorlog dien hy ons aandoet, en dat hy zelfs *Straalsond* niet afstaan wilde, schoon men in staat was om 'er zig op een sprong meester van te maken, men hem dan van de kant der Geallieerden beantwoorde, met een niet min fieren toon dan de zyne, dat men alles behouden wil, stellende de vereffening van voorwaarden, die eens de Vreede zoude mogen maken, aan de tyd en conferentien, daar men zig omstandiger deswege verklaren zal.

Dat gedeelte van den gewaanden Brief van den Heer Graave de Croissy,

 alwaar

1716. February alwaar gezegt word volgens uw Extract, dat wy hem zyne demissie, en andere diergelyke zaaken, hadden genotificeert, is buiten twyfel de plaats, waar uit ik het zeekerst oordeele, dat deze Brief niet kan van dien Minister wezen: want indien men in de ordre des Konings ondersteld heeft, dat de Heer Graaf de Croissy zyne post by den Koning van *Sweeden* verlaten zoude, zo is dat geen zaak, zo ik my niet bedriege, waar over de Heer Graaf de Croissy zig zoude hebben willen moeïjelyk maken: in tegendeel zo hem dit al gemoeit hadde, dan houd ik zeeker, dat hy ons daar van beter onderrigt zoude hebben, en wy zouden niet in gebreke gebleven zyn, van hem over de continuatie van zyn employ alle bedenkelyke eere te bewyzen. Men kan nogtans niet ontkennen, dat, indien de Heer Graaf de Croissy zyne Ambassade by den Koning van *Sweeden* niet gantschelyk verlaten heeft, daar ten minsten schynbaarheit was dat hy die verlaaten zoude. Want hy verzogt van ons een Paspoort voor zyne Huisgenooten, goederen, en bagagie, welke hy, naar zyn zeggen, van *Straalzond* na *Hamburg* zenden wilde: vervolgens gaf hy ons te kennen, dat hy, wat zyn perzoon aanging, van voorneemen was van *Straalzond* te vertrekken; het welk zeggen wil, zo ik anders Frans genoeg daar toe verstaa, dat hy de plaats, alwaar de Koning van *Sweeden* als toen zyn verblyf had, gantschelyk verlaten wilde. Want de Heer Graaf de Croissy voegde daar niet by, gelyk hy op andere tyden wel gedaan had, dat hy daar meende weder te komen; 't welk ons dan te meer bekragtigde in dat gevoelen, dat hy zig van zyn Ampt by den Koning van *Sweeden* ontstaan zoude. Hy dan en zyne bagagie vertrokken ook inderdaad uit *Straalzond*, en de Koning van *Sweeden* keerde weder na zyn Ryk. Sta dan toe, myn Heer, dat zulk een groote scheiding tusschen eenen Vorst en eenen Minister die aan zyn Hof resideert, mag doorgaan voor een blyk, zo niet zeker, ten minsten zeer waarschynelyk, dat het employ van den laatsten kwam op te houden. En iemand die dus redenkavelt heeft geen ongelyk, nogte geeft hy aan den Minister, van wien hy zulk een gissing maakt, een regtmatige oorzaak, van op zulk een hevige wyze te klagen, gelyk de Autheur van den Brief op die plaats doet. Men heeft ook nooit van onze kant gezegt, dat de Heer Graaf de Croissy van ons verlof verzogt had, om zig uit het Leger na *Hamburg* te mogen begeven; maar wel dat hy verzogt had, in 't verlaten van *Straalzond* door ons Leger te mogen passeeren. 't Is eene armoede, geenzins gewoon in den styl, en de schriften van den Heer Grave de Croissy, dat de Autheur van den Brief daar by voegt, namelyk dat een Ambassadeur geen ordre ontfangt dan van zynen Meester: want wie heeft ooit daar aan getwyfeld? en wat schynbaarheit is 'er dat wy ordres aan eenen Ambassadeur van *Vrankryk* zouden hebben willen geven? Maar indien wy ondersteld hadden, dat geduurende het beleg van *Straalzond* niemand, en zelfs de vreemde Ministers, daar niet uit of in behoorden te gaan, zonder ons verlof, dat zou niet anders mogen aangemerkt werden, dan eene pretensie, steunende op het regt der Volkeren, en het algemeen gebruik van alle Oorlogen. Ook heeft de Heer Graaf de Croissy volgens zyne gewoone billykheit zig daar na geschikt, verzoekende, toen hy uit *Straalzond* vertrekken wilde,

de, ordres aan onze wagten om hem te laten passeeren. De Schryver van den Brief, toegeschreven, hoewel t'onregt, aan den Heer Grave de Croissy, geeft zeer hoog op van de voorslagen, welke die Minister ons tot eene Vreede gedaan had: en dewyl hy die voorslagen by ons wil doen doorgaan voor zekere blyken van de begeerte des Konings van *Zweden* om den oorlog te eindigen, zo wil ik U gaarn het tegendeel aantoonen. 't Is dan aldus met de zaak gelegen. Aanstonds na het innemen van *Rugen* schreef de Heer Graaf de Croissy my, dat hy voorslagen aan ons te doen hadde, die de Koningen van *Pruissen* en *Deenemarken* zeer aangenaam zyn zouden. Dewyl 'er nu oorzaken waren, waarom het onmogelyk was om den Heer Graaf de Croissy mondeling over die voorslagen te hooren, zo kreeg ik ordre hem te verzoeken, dat hy ons die by geschrifte geven wilde; en zo ik my niet bedriege, was daarin niets buitengewoons: want toen men van Vreede handelde te *Munster*, in de *Pyreneen*, te *Oliva*, en laatst te *Nymegen*, *Ryswyk*, *Utrecht*, en *Rastad*, wierden de voorslagen van partyen dagelyks op papier gegeven, en anders niet; evenwel verwierp de Heer Graaf de Croissy deze wyze in zynen brief van den 5. December; en verre van ter zake te komen, en my te verstaan te geven, welke deze aangename voorslagen waren, die hy ons te doen hadde, zo werpt hy 't, zo 't my geoorlooft is dus te zeggen, op twee vragen t'eenemaal niet ter zake, en gantsch onnodig om van te spreeken, te weten over de plaats daar men zoude t'zamen komen om te handelen, en over de keur der Mogentheden, welke men de bemiddeling aanbevelen zoude. 1716, February

Ik zeg, myn Heer, dat dit twee onnutte vragen waren, om dat de plaats van een Congres al lang te voore te *Brunswyk* vastgesteld, en de Keizer tot Mediateur aangenomen was, ten minsten zo veel onze geschillen met *Zweden* de Provincien van *Duitsland* betroffen, daar het toen voornamelyk op aankwam. Aanmerk nu, myn Heer, dat zes dagen na dat de gemelde Brief van den Heer Grave de Croissy geschreven was, en net op den tyd dat ik ging antwoorden, ik dezen ontfing, door welken die Minister ons zyn voornemen bekent maakte van uit *Straalzond* te willen vertrekken, zonder 't minste gewag te maken in dien brief, nogte ook gedurende zyn verblyf in 't leger, van die aangename voorslagen aan de beide Koningen, 't welk hy ons kort te vooren had doen hoopen.

't Is waar dat hy my zederd op nieuws van *Rostok* geschreven heeft: de brief is van den 24. December, dat is dezelfde dag dat de Capitulatie van *Straalzond* getekent wierd. De inhoud van dien brief was, dat de Heer Graaf de Croissy weder na 't Leger wilde komen, eer de Koning het verliet. Maar dewyl zyn Majesteit uit het Leger vertrok aanstonds na het bemagtigen der plaatze, zo zult gy gemaklyk begrypen, myn Heer, dat het verzoek van dien Minister geen plaats meer hebben konde. Ook wierd zyn brief my niet behandigt dan na myne aankomst alhier: en naardien men my gezegt hadde, dat de Heer Graaf van Wackerbarth, door wiens handen myn Brief gegaan was, den Heer Grave van Croissy reeds berigt had van den staat waarin de zaken zig toen bevonden, en de verandering die 'er voorgevallen was, zo beken ik u, dat ik

 het

1716. February het overtollig geloofde, hem dezelfde zaak te zeggen. Dit, myn Heer, is een waaragtig verhaal, en op den voet van den brief, zo als de zaken zyn gepasseert. Ik weet zeker, dat alle die geene die deze omstandigheden zullen vernemen, bevinden zullen dat de Autheur van den brief geen reden heeft om zulken grooten ophef te maken van de voorslagen van gevolge tot een Vrede, en de middelen om'er toe te geleiden, welke de Koning van *Zweden* ons zoud hebben doen brengen door den Heer Grave van Croissy, waar van die Heer nooit iets heeft willen particularizeeren, wanneer wy hem het meest aandrongen om'er ons kennis van te geven. Is het dan eindelyk niet waar, myn Heer, dat de Schryver van den bewusten brief, sprekende in den naam van den Heer Grave de Croissy, en hem doende zeggen gansch ongegronde redenen, enkelyk bedagt om het gemeen te bedriegen, de agting en het *Decorum* van zulk een Doorlugtigen perzoon, zeer kwalyk in agt genomen heeft?

Ik ben, &c.

Ugen.

Berlyn *den* 26 *January*.

NEDERLANDEN. DE nodige Ratificatien, op het (*a*) Tractaat van Barriere, in de gepasseerde Maand te *Brussel* aangekomen, oordeelen wy niet nodig hier plaats te doen beslaan, wyl dezelve doorgaans van een gelyke teneur zyn, en was de uitwisseling daar van den 31. January te *Antwerpen*, ten huize des Keizerlyken Minister, Grave van Koningsek, voltrokken. Zedert hadden de Heeren van de Conferentie alle de by haar aangestelde Raden, Collegien en verdere Regeeringen der *Oostenrykse Nederlanden* van den Eed, door haar aan de twee Zee-Mogentheden over eenigen tyd gedaan, ontslagen, en hun voor alle diensten bedankt. Hier op geliefde den voormelden Keizerlyken Minister het bestier, als Gouverneur Generaal of Gevolmagtigde, op zig te nemen, bevestigende de meeste Leden en Raden in hare respective bedieningen; ook wierd den Raad van Staaten te *Brussel*, uit den naam des Konings van *Groot-Brittannien*, en van wegens Haar Hoog Mog. de Heeren Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, met dezen Brief bedankt.

(a) ziet pag. 25.

Myn Heeren,

DEwyl het Tractaat van Barriere, gesloten en getekend den 15. der Maand November laatstleden, nu door de uitwisseling der Ratificatien komt voltrokken te werden, ingevolge van het welk de Provintien en Steden van deze Landen moeten in handen gesteld werden van zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit; zo hebben my zyn Majesteit de Koning van *Groot-Brittannien*, en haar

haar Hoog Mogende de Staten Generaal, gelast, van U zulks mede te deelen, en U ter zelver tyd te ontslaan van den Eed, die Gylieden gedaan hebt wegens de Administratie, waar van zy U de zorge hadden toevertrouwt. 1716. February

Wy kwyten ons dienaangaande met dezen, en zyn, Myn Heeren, zeer verheugt U ter zelver tyd die bedankingen te doen, die verschuldigt zyn aan Uwen yver, en de aanklevinge die Gy hebt laten blyken tot den dienst van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit, en voor het welwezen van het Land, gedurende den loop van Uwe Administratie, niet twyffelende of dezelve zal U daar over zyn genoegen betuigen.

Wy zullen voor Ons zelven daar by voegen de opregte begeerte, die Wy hebben van U by alle gelegentheden, die 'er Ons aanleiding toe geeve, te toonen de volkomene agtinge, met de welke Wy zyn, Myne Heeren:

Uwe zeer ootmoedige en zeer gehoorzame Dienaren

Johan van den Berg.

Brussel *in de Conferentie den 3 February* 1716.

Vervolgens kwamen Gedeputeerden uit de byzondere Steden en Collegien der *Oostenrykse Nederlanden*, om den Grave van Koningsek, over zyn aangenomen bewind, te begroeten. De inruiming der Steeden, welke aan den Keizer gecedeert, en die tot nu toe met *Hollandsch* Guarnizoen bezet gebleven waren, zag men geschieden; invoegen men alles had voltrokken, of men was daar toe in werkelyke beweging. De uithangborden overal, verbeeldende Koning Philippus V. van *Spanjen*, mosten op uitdrukkelyk bevel afgenomen werden, en men verwagte Avocatorias van *Weenen*, verpligtende alle Keizerlyke Onderdanen, om den dienst van gemelde Koning Philippus te verlaten, of datze anders hunne goederen zoude verbeuren.

Een Dank- Vast- en Bededag in de *Vereenigde Nederlanden*, om den 11. Maart plegtelyk in alle de Geunieerde Provincien, geassocieerde Landschappen en Steden van dien, gehouden te werden, was door Haar Hoog Mog. de Heeren Staaten Generaal uitgeschreven, zodanig hier onder te zien is.

Erentfeste, Wyze, Voorzienige, Discrete, Lieve, Getrouwe.

NAdemaal God Almagtig, na zyne oneindige goedertierentheit en verdraagzaamheit, het lieve Vaderland tot hier toe heeft bewaard by de laatst gemaakte Vreede, dog niettemin de ongemakken en de schade, die de goede Ingezetenen van den Staat komen te lyden door den nog durenden Oorlog in 't

1716. Maart.

Noorden, de ontstane Troubles in het Koningryk van *Groot-Brittannien*, die Ons verpligt hebben eenige van Onze Troupen derwaards te zenden, het gevaar, dat daar uit en anderzints aan den Staat zoude kunnen werden veroorzaakt, en de aanhoudende ziekte en sterfte onder het Rundvee, geene duistere blyken zyn, dat Gods toorn, over de Zonden van het Land ontsteeken, niet t'eenemaal is gestild; zo hebben, in deze toestand van tyden en zaken, de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden* nodig geoordeeld, en met Onze bewilliging goedgevonden uit te schryven een algemeenen Dank- Vast- en Beede dag over alle de Geunieerde Provintien, geassocieerde Landschappen, Steden en Leden van dien, tegens Woensdag, die wezen zal den 11. van de aanstaande maand Maart, om ten zelven dage in alle de Kerken dezer Landen van gantscher herten God te loven en te danken voor zyne onverdiende goedertierenheit en genade, daar door de Ruste en Vreede, waar in den Staat gesteld is, tot dus verre bestendig geweest, en Ons lieve Vaderland by zyne Vryheit en Religie geconserveert gebleven is: En voorts met een opregte Belydenisse van des Lands hooggaande en dagelyks meerder en meerder aanwassende zonden en ongeregtigheden, en met een waare vernedering, boetveerdigheit en bekeeringe over dezelve, den Heere ootmoedig, yverig en vuurig te bidden en te smeeken, om de genadige Vergeevinge van alle der zelver zonden en ongeregtigheden, om zynen verderen goedertieren Zeegen en bescherminge over het lieve Vaderland, op dat daar door de Ruste en Vreede in zyne gunste moge blyven geconzerveerd, en in andere Gewesten hersteld, den Opstand in het naburig Koningryk van *Groot-Brittannien* gedempt, de ziekte en sterfte van het Rund-Vee weggenomen, en alle andere welverdiende plagen en gevaren van't gemelte Vaderland afgeweerd werden, &c.

M A A R T.

POLEN. HET voorgevallene in *Polen*, zal hier de maand Maart openen. Dit werk, (*a*) voorwaards afgebroken, gaf te kennen, dat men vreesde voor nog veel grooter bloedstortingen in dat Ryk. Deze vreeze werd bewaarheit voor eerst door het volgende Dag-Verhaal uit *Warschau*, betreffende

(a) zie pag. 138.

treffende de ongemakken, en verscheide kwade ontmoetingen den *Saxischen* Generaal Flemming, op zyne Reize naar die Plaats, bejegent. 1716. *Maart.*

DEn 29. January, 's avonds, vertrok den *Zaxischen* Veld-Maarschalk Grave van Flemming van *Zolkiew* na *Krakau*, verzeld van den Waywode Ribinski, latende zyne Equipage in 't Leeger: Hy overnagtede tot *Krakow* by den Schryver van het Leeger van de Kroon.

Den 31. passeerde hy door *Jaroslaw*; hield daar het middagmaal by den Generaal Geschow, en kwam tegens den avond tot *Rechaw*, een Vesting behoorende aan den Prins Lubomirski. Daar verstond hy dat de Hooglanders rondom *Krakau* stroopten, en dat 300. Mannen van dat volk 30. Dragonders van 't Regiment van den Generaal Bauditz aangetast hadden. De Kapitein-Lieutenant Gebhard, die ons detachement gebood, wierd van den Starost Koffecki, die de Polen commandeerde, op een schelmagtige wys gedood, terwyl hy als vrind by hem kwam om met hem te spreken. Ondertusschen stelde zig de Vaandrig aan het hoofd van onze luiden, verstrooide de vyanden met agterlating van 25. van de hare, en kwam met weinig verlies binnen *Krakau*, daar de Veldmaarschalk, die zynen weg over *Azhenout*, *Tembize*, en *Bocbnia* genomen had, den 4. February eerst arriveerde. Hy bleef daar drie dagen, en gaf ordre om de Hooglanders te verjagen, en de Stad en 't Kasteel van *Sondecz* te bezetten, zo als men *Visnica* gedaan had, om meester van 't platte Land te zyn, en de Rebellen in toom te houden.

Den 8. vertrok hy na *Warschau*. Hy meende over *Malagosch* en *Odrzewool*, zynde den regten weg, te gaan, maar vier mylen van de laatstgemelde Plaats bragt hem zyn escorte van Tartaren twee gevange Towaritsen der Geconfedereerden, die hem zeiden, dat een grote party van hare Troupen hem te gemoet trok, na dat dezelve een escorte van 50. Ruiters, die zyn Excellentie tot *Odrzewool* inwagteden, geslagen, en de relaizen, die van des Konings paarden waren, genomen had; dog deeze gevangens bekenden zelf, dat onze luiden zig van 's morgens tot 's avonds hadden verweerd; dat zy wel 60. Polen hadden gedood, en dat die genoodzaakt zouden zyn geweest te wyken, indien zy de onzen niet tot de overgave hadden gedwongen door den brand, die zy in de vier hoeken van de Stad staken. Op deze waarschouwing veranderde zyn Excellentie zynen weg, en sloeg die na *Petricow* in, om voorts op den ordinaaren weg van de post te geraken; daar hy meende dat men hem niet zoeken zoud. Daarenboven deed hy de wagens en 't grootste gedeelte van zyn escorte elders trekken, om de vyanden nog meer te misleiden; maar tot *Wolburz*, twee mylen van *Petrikow*, overvielen zy hem, terwyl hy de Paarden liet ververschen; egter had hy nog zo veel tyd, om zig met den Waywode Ribinski en den Lieutenant-Generaal van Goltz binnen de laatstgenoemde Stad te werpen, terwyl de Tartaren van zyn escorte een groot half uur lang als leeuwen tegens de Polen vogten, tot dat zy voor het meerder getal moesten wyken, na dat zy 17. mannen verloren hadden. De Heer Buss, Secretaris van Oorlog,

1716. Maart. log, die de Veldmaarschalk by zig had, wiert gevangen en geplundert, dog daar na los gelaten. Zyn Excellentie zig tot *Petrikow* niet veilig genoeg oordeelende, hoewel den Groten Raad daar vergadert was, rezolveerde om alleen met een Priester na *Warschau* te ryden. Hy bediende zig ten dien einde van een boere wagen, en reed midden door de vyanden, zommige van dewelke hem vraagden van waar hy kwam, en werwaards hy ging? waar op hy antwoorde, dat hy van *Siracz* na *Warschau* reisde tot verrigting van eenige zaken; en hy arriveerde gelukkelyk den 13. De Koning ontfing hem zeer gunstelyk, was verblyd dat hy zo wel was ontsnapt, en toonde zig zeer vergenoegt over zyn gedrag.

Den 15, 's nagts, vertrok de Waywode Ribinski ook van *Petrikow* met zyne bagage, en die van den Veldmaarschalk, en kwam hier den 17. Den 29. trok het regiment Cuirassiers van den Kroonprins by deze Stad over de *Weissel*, en wiert den eersten Maart gevolgt van 't Lyf-regiment Dragonders, om hare kwartieren ontrent *Lublin* te nemen. Den 3. verstont men dat het volk van den Lieutenant Kolonel Gorecki eenige luiden van den Partyganger van Ribinski, die zelf in 't hemt gevlugt was, gevangen genomen had. Den 4. kreeg men van den Generaal Bauditz berigt, dat de Onzen en de Geconfedereerden ook waren handgemeen geweest tot *Belzk*; dat de laatste waren afgewezen, met verlies van 20. doden en gekwetsten; dat vyf Saxen waren gesneuvelt en eenige gewont, en dat de Lieutenant Kolonel Schlotheim, die dezelve commandeerde, in zyn been geschoten was. De Lieutenant-Generaal Seissan liet weten, dat hy den 26. February na *Savoc* opgebroken was, om de Hooglanders, en het volk, dat de Partyganger Grozinski na *Sanoc* aangebragt had, tot ondersteuning van den kleinen Adel, die de wapenen tegens de onzen wilden opvatten, te verdryven.

Maar wel in 't byzonder, had men malkander op de Grenzen van *Silezien* zeer bitterlyk genepen, navolgens dit verhaal aan Koning Augustus gebragt:

DE Generaal Major Eickstedt tot aan een Dorp genaamt *Liescorn*, twee mylen van *Wiriszow*, voortgetrokken zynde, kreeg den 28. February kondschap, dat de Regimentarius Gniadowsky, aan het hoofd van 4000 Geconfedereerde, bestaande uit 36 Poolze Vaandels, 150 Duitze dragonders en 200. voetknegten, met twee stukken kanon, in 't laatstgemelde Vlek aangetast had den Heer Berner, Kolonel der dragonders van Anspach Flemming, die zig met een esquadron van dat regiment daar bevond. Daar op trok die Generaal aanstonds met het regiment van Shmettau ('t welk in *Pomeren* veel geleden heeft, en kwalyk 300 paarden sterk is) derwaarts, om den Kolonel te ontzetten. Hy kwam den 29, twee uuren voor den dag, te *Wiriszow*, maar hy vond 'er het werk al gedaan, en verstond dat de Vyanden, na een tegenstand van verscheide uuren, den gemelden Kolonel (die maar 40 dragonders by zig

in

in 't Vlek had, zynde de andere op Contributie uitgegaan) geforceert en gevangen genomen hadden; dat niettegenstaande zyne twee gedetacheerde kleine partyen, yder in 't byzonder ontrent den nagt te rug gekomen waren, en de Polen hadden aangetast, om hunnen Commandant te ontzetten, dezelve de een na de ander waren omringt en geslagen, uitgenomen eenige dragonders, die zig in de hooibergen verstoken hadden. De vyanden weeken, na deeze Actie, over de Rivier, en braken de brug af; weshalven de Generaal Major Eickstedt den dag te *Wirifzow* afwagtede; wanneer hy de brug spoedig deed herstellen, en met zyn regiment daar over trok na de vyanden, die maar een halve myl van daar lagen. Deze, daar van verwittigt, marcheerden tegens hem aan in zes colommen; egter viel hy zo heevig op haar in, dat hyze in een ogenblik op de vlugt sloeg. Zy weken eerst na het Dorp *Suida*, daar de Saxen hen bykwamen en veele ne'ermaakten. Toen gingen zy na een tweede Dorp, daar hare bagage stond, en waar in zy zig wat moesten ophouden, om dat hunne eige wagens den weg belemmerden. De onzen wonnen toen veel tyd, omze te naderen, staken wel 200. van dezelve onder de voet, en verstrooiden de overige; gevende de Saxize dragonders aan niemant kwartier. Gniadowsky zelf, met eenige agter de muur van 't Kerkhof geweken zynde, wiert byna gevangen; maar hy had een goed paart, waar mede hy over de muur sprong. De overige volgden, en onze dragonders zettedenze na met den deegen in den rug. Zy sloegen alle den weg in na *Silezien*, en hielden geen halte, dan ontrent *Wartenberg*, daar zy in de vlaktens vloden; maar eer zy zo ver kwamen, moesten zy in een derde Dorp, en in eene moerassige engte, nog tweemalen stil houden, 't welk hen nog meer volk kostede. Den nagt aankomende, en de paarden vermoeit zynde, staakte de Generaal Eickstedt zyne vervolging; en hernam den weg na *Polen*. Men weet niet regt het verlies van de Geconfedereerden, maar men heeft in de twee bovengemelde Dorpen 360 stuks van dezelve begraven, behalven de geene, die, gedurende de vlugt op de Velden, en voornamentlyk in *Silezien*, daar de vierde schermutseling geweest is, gesneuvelt zyn. Ondertusschen heeft men alle hare bagage, de twee stukken kanon, een paar ketel-trommen, en 500 paarden verovert. Hare geheele Infantery is in de pan gehakt, behalven eenige, die (hun geweer weg werpende) in de Bosschen vloden. Daarenboven heeft men alle onze gevangens, die zy te *Wirifzow* en elders bekomen hadden, te zamen 150. man, en 50. Saxise Ruiters, mitsgaders de keetel trommen en het vaandel, hernomen. Het verwonderlykste van allen, is, dat'er van onze kant maar een dragonder, die de stoutheit had van eene vyandelyke party voorby te ryden, en eenen slagboom, aan een der bovengenoemde Dorpen, voor hunnen neus te sluiten, gedood, en vier andere gekwetst zyn.

1716. *Maart.*

Men verstaat dat de Koning van *Polen* aan de Waywoden van *Podolien* en *Czernichow*, by Missive te kennen heeft gegeven, dat hy zeer voldaan was over haar gehoude gedrag, gedurende de onderhandelingen van *Rava*, en dat hy haar bedankte voor het geen zy hadden gedaan ten dienst van zyn Majesteit, en van de Republyk: Dat de Veldmaarschalk Graaf van Flemming aan

1716. Maart. zyne Majesteit verslag had gedaan van alles; en dat hy daar uit gezien had, dat hy, niet tegenstaande zo veele behaalde voordeelen, de Vreede voor den Kryg gepretereerd had; 't welk zyn Majesteit des te aangenamer was, om dat hy altyd met zagtheit had zoeken te regeeren: Dat hy egter hoopte, dat de Geconfedereerden het Tractaat van *Rava* zouden ratificeeren, dewyl zyn Majesteit alles deed, dat men redelyker wys van hem kon begeeren: Dat men eenen Ryksdag gevraagd had; dat hy die had toegestaan; dat men kon staat maken, datze zoud zamengeroepen worden; en dat de *Saxische* Troupen zouden vertrekken, zynde dezelve alleenlyk op de been gehouden, ten beste van de Republyk: En eindelyk, dat zyn Majesteit geneigd was alles te doen, dat men tot verligting van zyn volk dienstig zoud oordeelen.

VRANKRYK. DOOR het oprigten van een Nieuwe Justitie-Kamer, in de welke Reekening moste gedaan werden van alle Perzoonen, die voor dezen eenige gelden des Konings behandelt hadden, was thans geheel *Vrankryk* in beweeging, als zynde deze Kamer geauthorizeert, om door een iegelyk te doen uitkeeren hare gewoekerde Penningen; na luid de Voorreden van het onderstaande Edict.

DE Koningen, onze Voorzaten, hebben in verscheide tyden Kamers van Justitie opgeregt, tot beteugelen der abuizen, en het herstellen der wanordres, die in hunne Finantien begaan waren; En dit gebruik heeft zo dienstig en noodzaakelyk gescheenen, dat by 't Edict van de maand Juny 1625. uitdrukkelyk geordonneerd is, dat 'er eene van 10. tot 10. Jaren zoud worden aangesteld, ten einde de ontrouwigheit der Comptable Officianten, en Luiden van Bewind, in het ontfangen, behandelen en uitgeven van 's Lands penningen, nooit ongestraft zouden blyven. Wylen de Koning, roemrugtiger gedagtenis, Onze zeer geëerde Heer en Over-Grootvader, nam toevlugt tot het zelve middel in den aanvang van zyne Regeering. Hy regtede op, by zyn Edict van de maand November 1661. eene Kamer van Justitie, om na te vorschen en te straffen, de geene die de Autheuren en Medepligtigen waren geweest van de begane abuizen en misdryven in de Finantien van den Staat, en om de wedergeving te beveelen van de penningen die zy onwettelyk ontfangen, afgevorderd of agtergehouden hadden. De uitputting waar in Wy ons Koningryk hebben gevonden, en de diefstal die 'er is begaan van 's Lands penningen, gedurende de twee laatste Oorlogen, verpligten Ons, om Ons van dezelve middelen te bedienen, en aan Ons Volk het regt toe te staan, 't welk het van Ons eischt, tegens de Pagters en Bewinds-luiden, hunne Commizen en Bedienden, welke door hare knevelaryen hen gedwongen hebben, om veel meer te betalen als de noodwendigheit der tyden vorderde om van hen te begeeren. Voorts tegens de Comptable Officianten, de Leeger-bezorgers en andere, die door de misdaad van Land-dievery, het grootste gedeelte der penningen, die

in

in de Koninglyke Schat-kist hadden moeten gebragt worden, of die daar uit genomen waren, om te gebruiken waar toe men ze geschikt had, hebben gestolen: En tegens een ander zoort van menschen, te voren onbekend, die een godloze woeker hebben gedaan, met gedurig handel te dryven in Assignatien, Briefjens en Rescriptien der Thezauriers, Ontfangers en Generale Pagters. De onmeetelyke en schielyke schatten der geene, die zig door deze straf schuldige wegen hebben verrykt; de overmaat van hare pragt en opgeblazentheit, die smaatheit schynd te doen aan de elende van het meerder gedeelte van Onze andere Onderdanen, zyn reeds vooraf een openbaar bewys van hare ontrouwigheit; en het is niet te verwonderen, dat zy in overdaad verkwisten, het geen zy met onregtvaardigheit hebben verkreegen. De Rykdommen, die zy bezitten, zyn den Roof van Onze Provintien, het Goed van Ons Volk, en het Erfgoed van den Staat: Verre dat zy daar van wettige Erfgenamen zouden zyn geworden, zyn deze manieren van zig te verryken, zo veel openbare misdaden die de Wetten en de Ordonnantien ten allen tyden hebben zoeken te beteugelen. De straffe, van Confiscatie van Lyf en Goederen, is uitgesproken tegens de Woekeraars, door die van 't Jaar 1311, van 1349, van 1545, en van 1579. Onder de Regeeringen van Filippe Le Bel, van Louis de X. en van Karel de VII. zyn de Overschatting en Land-dievery gestraft, met de allerzwaarste straffe. Die zelve Misdaden verdienen de Confiscatie van Lyf en Goederen, volgens de Ordonnantie van François de I. in 1545. En de Declaratie van den 3. Juny 1701. beveeld, dat de Ontfangers, de Thezauriers, en andere aangestelden tot het behandelen van Onze penningen, die de Gelden van hunne Kisten, tot hun byzonder gebruik aanwenden of agterhouden, met de dood zullen worden gestraft; zonder dat die straf door de Regters, die daar van kennis moeten neemen, gematigd kan worden. De uitvoering van deze Wetten en Ordonnantien is nooit noodzakelyker geweest, als in een tyd, waar in de Misdaden, dieze veroordeelen, ten hoogsten top geklommen zyn, en byna de gantsche omkeering van alle Ordres onzes Koningryks veroorzaakt hebben. Dit is het geen Ons heeft doen besluiten, om de opregting te beveelen van eene nieuwe Kamer van Justitie, bestaande uit Officieren van verscheide van Onze Hoven, met magt om kennis te neemen van alle misdaden, schelmstukken en wanbedryven, die begaan zyn in de Finantien van den Staat, en omtrent 's Lands penningen, door alle en een yder, van wat rang of staat hy mogt wezen; en om ten dien opzigte zodanige Kapitale-, Lyf- en Geldstraffen uit te spreeken als het behoord. De wedergevingen, die men tot Onzen behoeve ordonneren zal, zullen alleenlyk dienen tot betaling der wettige schulden van Ons Koningryk, en zullen Ons in staat stellen, om de nieuwe schattingen haast af te schaffen, om aan Onze Onderdanen de rykste bronaderen van Overvloed weder te openen, door de herstelling van den Koophandel en den Akkerbouw, en omze alle de vrugten van de Vreede te doen genieten, &c. &c.

1716. Maart.

1716. Maart. De eerste Zitting dezer nieuwe Justitie-Kamer geschiede den 14. Maart in 't Klooster der Augustyner Munnikken, en waren toen reeds verscheide Heeren gevangen gezet, wyl men vreesde, dat zy zig, om dit onderzoek te ontgaan, naar elders buitens Lands zouden retireeren. De groote Pagters liepen wel het meest in 't Oog, zo mede de Leveranciers en aannemers van den zwaren Leger train, mitsgaders de zulke, welke by uitstek haar werk hadden gemaakt, van een proffitabelen handel te dryven in de Koninglyke Obligatien, Muntbriefjens, en diergelyke schuldschriften. De berugte *Bastille* kreeg daar op veel aanzienlyke Comensalen, namentlyk de Heeren Bourvalais, Myot, Durant, de Vieuxville, le Normand, de Gruet, en meer andere, altemaal deel hebbende in de behandeling van 's Konings Finantien. Den Heer de Bourvalais had kort te voren, om zig tegens zodanigen ongeval te wapenen, zyne middelen, geschat op meer dan 15. millioenen, by Testamentaire dispozitie aan den Koning en het Ryk gemaakt; dog deze nieuwe Justitie kamer, nemende daar op geen de minste reflexie, deed in tegendeel alle zyne Goederen en Papieren verzegelen. Dezen Heer de Bourvalais, mitsgaders meest alle de bovengemelde gevangen Heeren, wierden kort daar aan uit de Bastille na hare Woningen en Landhuizen gebragt, om by het ontzegelen en inventarizeeren hunner Rykdommen, zynde zaken welke mosten dienen tot het opmaken van haar Proces, oog getuigen te wezen, en na welke verrigting men haar niet alleen weder opsloot, maar ook ontzette van alles wat zy hadden, zodanig, dat aan de huisvrouw van den Heer Bourvalais niet meer overbleef, als 't nodige tot haar gebruik; bestaande in een weinig Zilverwerk, als Lepel, Vork en Kom, een gedeelte van hare Kleederen, en voorts eenig Lywaat, moetende zy, met dit gering Huisraad, zig in zeker Nonne klooster begeven; dog naderhand vergunde men haar een Jaarlyks pensioen, van 200. Livres, zo lang zy zoude leven.

Dit nieuwe Gerichts Hof, in 30. perzonen bestaande, begeerde dat de reeds in hegtenis genome Heeren zoude beklappen hare medestanders; dog deze weigerden zulks te doen. De Regeering, bemerkende dat zommige hare middelen van tyd tot tyd buiten 's Lands in zekerheit transporteerden, en genegen waren, om perzoonlyk te volgen, was daar tegens in de voorbaat, met aan alle Commandanten en Directeurs der Posten scherpelyk te verbieden, datze geen Voitures, of

eenige

eenige Perzonen, veel min hare Goederen, zouden laten passeeren, 1716. Maart.
zonder getekende Paspoorten van den Hertog Regent, of van den Marquis de Torçy Intendant der Posteryen. Ondertusschen maakte dit Gerigts Hof eenen grooten voortgang, aanslaande het kostelyk gebouw van den Heer Pleneuf, om publyk verkogt te werden, zodanig reeds was gedaan met de goederen van Mons. Bourvalais en andere. Daar en boven hadmen ook afgevordert den Staat der middelen van den Heer de Pontchartrain gewezen Kantzelier, wiens Schatten men op 32. Millioenen begrootte; desgelyks van de Heeren Croisade, Desmarets, Chamillart, Molon de Berby, Bernard, le Normand, Villemaret, l'Anglois, enz. alle welke in de vorige Regeering Ministers van Staat of der Finantie geweest waren, hun verpligtende, op het woord van eer, van t'allen tyde te zullen verschynen, als men haar mogt dagvaarden.

Twee a drie Heeren, hebbende yder een Prezidentschap in de Rekenkamer gekogt, om hun voor deze nieuwe Inquizitie te dekken, kregen ordre zig daar van te ontslaan, en voorts in hare Huizen geapprehendeert te blyven. Een uitgegeven Arrest des Konings verpligte onder andere alle comptable Officianten, het zy in pagten of extraordinare zaken geweest, of hebbende handel in Muntbriefjens gedaan, binnen agt dagen een pertinente Staat van alle haar middelen op te geven, met uitdrukking der Giftens, of Erffenissen by uitterste willens. Ziet hier dat Arrest.

LOUIS, door Gods genade Koning van *Vrankryk* en *Navarre*, allen den geenen die deeze tegenwoordige zullen zien, Salut: Door onze verklaring van den 12. October 1715., hebben wy aan de Ontfangers Generaal onzer Financien geordineert, op verscheide termynen, en in gelyke deelen te vereffenen de rescriptien en briefjes, welke zy onder de voorgaande Regeeringe gemaakt hadden, voor 't beloop der Assignatien, die by anticipatie op haar gegeven waren; ook hebben wy haar bevolen de briefjes van den genaamden Le Gendre, door haar geindosseert, te betalen, ja zelfs die, waar van zy de waarde niet ontfangen hadden, naauwkeurig te voldoen, door middel van eenige vaste en zekere fondsen, welke wy haar toegestaan hadden; zulks dat wy reden hadden om te geloven, gelyk zy zelve ons verzekert hadden, dat die schikking de uitwerkinge voortgebragt zoude hebben, welke wy daar van verwagteden. Ondertusschen zyn wy onderregt, dat men hunne briefjes nog verhandelt met gruwelyk verlies, en dat de houders der zelve geen voordeel daar [illegible]trokken hebben; 't welk niet kan ontstaan, dan of uit de weinige-

1716. Maart. geregeltheit, welke veele van de gemelde Ontfangers Generaal gehouden hebben in 't betalen van 't eerste deel dier briefjes op den vervaltyd; of daar uit, dat zy nieuwe onder 't gemeen verspreid hebben; en misschien ook wel hier uit, dat eenige van haar alle hunne vlyt niet aangewend hebben om die briefjes weder in credit te brengen. En dewyl wy gehouden zyn over de bevrydinge van de lasten van onzen Staat te waken, om 't oogmerk dat wy ons voorgesteld hebben te bereiken, van de uitgave naar den ontfangst te schikken, en eene onveranderlyke ordre in onze Financien te herstellen: Zo hebben wy geoordeelt, dat het volstrektelyk nodig was, het beloop der verscheidene briefjes van de gemelde Ontfangers Generaal, die tegenwoordig onder 't gemeen zyn, net te weten, om die te vergelyken tegen den Staat, dien men ons opgegeven heeft, en daar op zodanige maatregelen te nemen, als ons meest billyk en gevoeglyk zullen toeschynen. Om deze oorzaken, op het devys van onzen zeer waarden en zeer geliefden Oom den Hertog van *Orleans* Regent, van onzen zeer waarden en zeer geliefden Couzyn den Hertog van *Bourbon*, van onzen zeer waarden en zeer geliefden Oom den Hertog van *Maine*, en van onzen zeer waarden en zeer geliefden Oom den Grave van *Toulouze*, en andere Pairs van *Vrankryk*, groote en aanzienlyke Perzoonen van ons Ryk, en uit onze zekere wetenschap, volle magt, en Koninglyk gezag, hebben wy door dezen tegenwoordigen, getekent met onze hand, gezegt, en verklaart, zeggen en verklaren, willen en 't behaagt ons, dat alle andere Rescriptien der Ontfangers Generaal, dan die welke zy tot de extrrordinaris dienst des Oorlogs gegeven hebben; mitsgaders de briefjes door haar gemaakt, en die van den genaamden Le Gendre, welke zy ge-endosseert hebben, gerapporteert zullen worden door de Notarissen van 't Chatelet, welke door de eigenaars der gemelde briefjes zullen werden verkooren, en dat binnen den tyd van agt dagen, te reekenen van den dag der afkondiginge, by de Heeren Le Pelletier des Forts, Raad van Staat. Rouillé de Coudray, Raad van Staat en Directeur der Financien, Le Pelletier de la Houssaye, en Fagon, insgelyks Raden van Staat, de Heeren d'Ormesson, Gilbert de Voisins, de Gaumont, en Tacherau de Baudry, Meesters der Requesten, en de Heer Dodun, President der onderzoekingen van ons Parlement van *Parys*, alle Leden van onzen Raad van Financien, welke wy tot dien einde gelast hebben, om door eenen van haar bezigtigt te werden, na dat de eigenaars hunne attestatie op den rug der briefjes zullen gezet hebben, behelzende dat dezelve haar toebehooren, en de waarde die zy 'er voor betaalt hebben, en dit op peene van confiscatie, en eene boete die niet minder zal mogen zyn dan de dubbele waarde, byaldien de inhoud dier attestatie onwaar bevonden wierde. En om het bezigtigen der gemelde briefjes te verhaasten, zullen de gemelde Heeren Commissarisen dagelyks in de *Louvre* vergaderen, van 's morgens ten agt uuren tot den middag, en 's namiddags van drie tot zes uuren. En die tyd van agt dagen verstreeken zynde, zullen de Rescriptien, die niet tot den extraordinaris dienst des oorlogs gegeven zyn, en de briefjes door de gemelde Ontfangers Generaal getekent of geindosseert, welke niet bezigtigt zyn, uit kragte van dezen tegenwoordige,

nietig,

nietig, van geener waarde, en verworpen wezen, zonder dat men eenige waarde daar voor zal mogen pretendeeren nog eisschen, en zonder dat men een langer uitstel zal mogen hopen. Wy verbieden dan aan de gemelde Ontfangers Generaal, gedurende dien tyd eenige nieuwe Briefjes of Rescriptien te maken, nogte oude Briefjes of Rescriptien, door haar ingetrokken, weder onder 't gemeen te brengen, op peene van gestraft te werden als aan valsheit schuldig. Wy verbieden insgelyks op de zelfde peene, en nog vierdubbeld daarenboven, aan alle perzoonen, van wat hoedanigheit en staat zy ook mogen wezen, hunnen naam te gebruiken om de gemelde Briefjes of Rescriptien, die hun niet toebehooren, te certificeeren. Dus geven wy dan bevel aan onze geliefde en getrouwe Raden, houdende ons Parlement te *Parys*, dat zy dezen tegenwoordigen zullen doen leezen, afkondigen, en registreeren, en den inhoud daar van onderhouden en waarnemen, volgens de forme: want dit is ons welbehagen; t'oirkonde waar van wy ons zegel aan dezen tegenwoordigen hebben doen zetten.

1716. *Maart.*

Gegeven te Parys *den* 24. *Maart, in 't Jaar* 1716, *en van onze Regeeringe het eerste.*

Getekent

LOUIS,

En wat lager,

De Hertog van Orleans *Regent*,

Tegenwoordig Phelypeaux; gezien in den Raad *Villeroy*; en gezegelt met het groot Zegel van geel Was.

Geregistreert, gehoort, op 't vereisschen van den Procureur Generaal des Konings, om naar de forme en inhoud geexecuteert te werden, volgens 't besluit van dezen dag.

Te Parys *in 't Parlement den* 26. *Maart* 1716.

Getekent,

Dongois.

Om dit oogmerk nog verder te rekken, was aan alle Bedienden, betalende de geconstitueerde Renten op het Stadhuis van *Parys*, bevolen een nette Lyst te maken van alle de namen en qualiteiten der Renteheffers, en die Lyst aan 't Gerichtshof over te geven, om te mogen ontdekken, of onder dezelve zig ook Perzoonen bevonden, welke eenig bewind over publyke of Finantie-penningen gehad, of wel zodanige die hare namen slegs aan de eigenaars der Renten geleent hadden. Op deze wyze scheen het onmooglyk, dat ymant het onderzoek van deszelfs middelen konde ontduiken; ja wanneer het Gerichtshof oordeelde,

1716. Maart. deelde, dat een man, hebbende eenig Fortuin in de Waerelt gemaakt, te veel geld na haar zin bezat, zo most hy dat Surplus, 't zy gewillig of ongaarne, aan 's Konings Koffers afstaan. Hier door zag men de meeste Grooten merkelyk inkrimpen, verkopende hare Lustplaatzen, Karossen, Paarden, en verdere dingen van plaizier; zo mede afschaffende hare overtollige knegts en andere hoffelyke figuuren; zynde gedurende deze maand Maart meer als 1500. Karossen, en wel 6000. Dienstboden de schop gegeven.

Den 9. Maart wierd door den Grave van Stairs, *Groot-Brittannischen* Minister, aan den Hertog Regent van *Vrankryk* geprezenteert deze naarvolgende zeer ernstige Memorie.

DE Graaf van Stair, Minister des Konings van *Groot-Brittannien* by zyne Allerchristelykste Majesteit, geeft op uitdrukkelyke ordre van den Koning zyn Meester, aan zyne Koninglyke Hoogheit den Heer Hertog van Orleans, Regent in *Vrankryk*, kennis van de vlugt van den Pretendent, en van de verstrooijing der Rebellen in *Schotland*, 't welk zyn Majesteit overtuigd is aan zyn Koninglyke Hoogheit aangenaam te zullen zyn, ter oorzaak van de Na-verwandschap, en de nauwe vrindschap die zyn Majesteit met zyne Koninglyke Hoogheit zorgvuldelyk onderhouden heeft.

Het Tractaat van *Utrecht* is zo versch, dat de Koning zig verzeekerd hield, dat zyne Koninglyke Hoogheit, de Regent, de vereiste Maat-regelen zoud hebben genomen, om den Pretendent te beletten den Voet wederom in *Vrankryk* te zetten; maar na dien de gemelde Pretendent middel gevonden heeft om daar in te komen, verzeekerd zig zyne Majesteit, dat zyne Koninklyke Hoogheit hem zal verpligten, om, zo haast hy daar van kennis zal krygen, wederom uit het Ryk te gaan.

De Koning van *Groot-Brittannien* ordonneert den Graaf van Stair, de kragtigste en yverigste Instantien by zyn Koninklyke Hoogheit te doen, om niet toe te laten, dat Luiden, die door de wetten van haar Land gecondemneerd, en voor Rebellen en Verraders van hunnen Koning en haar Vaderland verklaard zyn, in het Koningryk van *Vrankryk* blyven; en zeer sterk aan te houden, dat de Autheuren en de hoofden van de gemelde Rebellie genoodzaakt mogen worden, om ten eersten dit Koningryk te ruimen; en dat zyne Koninklyke Hoogheit verklaare, dat dezelve niet zal vergunnen, dat de voorzeide Rebellen ooit in *Vrankryk* zoude keeren, of dat andere Gecondemneerde, en voor Rebellen verklaarde Luiden, t'eeniger tyd in het Koningryk zouden komen.

Zyne Koninglyke Hoogheit is al te redelyk en al te verligt, om alle de regtvaardigheit en de kragt van dit verzoek niet te kennen. *Groot-Brittannien* zoud nooit in zeekerheit nog in rust kunnen zyn, zo lang het in hare Nabuurschap zal zien ontfangen en onderhouden luiden, die zamengesworen en gewapenderhand

derhand ondernomen hadden het verderf, en den geheelen ondergang van haar Vaderland; *Vrankryk* zelf zoud niet gedekt kunnen zyn, van op nieuw den hoon van hunne kwade practyken te dragen. *1716. Maart.*

De Koning van *Groot-Brittannien* en de Natie oordeelden zig zeer veilig, van de kant van *Vrankryk*, door het plegtig Tractaat van *Utrecht*, waar by de Pretendent voor altoos uit *Vrankryk* gesllooten is, en waar by *Vrankryk* zig verpligt aan den zelven geen bystand, nog Scheepen, nog Amunitie van Oorlog, nog geld, nog Officieren, nog Soldaten, nog raad, directelyk of indirectelyk, te geven. Deze Messieurs komen over, verzoeken toevlugt en schuilplaats in *Vrankryk*; zy zyn 'er zo haast niet, of zy smeeden en maken, door de gemakkelykheit der nabuurschap en de gerieflykheit der briefwisseling, een godloos en vervloekt Verraad tegens haar Vaderland, 't welk op de trouw van het Tractaat ontwapend en zonder tegenweer was. En in weerwil van 't Tractaat vinden zy middel om den Pretendent in *Vrankryk* te doen komen, en door hunne Intrigues doen zy hem vinden schepen, wapenen, amunitie van Oorlog, zoldaten en geld, met welken bystand de Pretendent werkelyk in *Groot-Brittannien* gevallen is, alwaar hy oneindige schade aan de Natie veroorzaakt heeft.

Zyne Koninglyke Hoogheit kan zig verbeelden, of *Groot-Brittannien* in zulk een harde gesteldheit kan blyven, als de geene zoud zyn waar in het zig zoud bevinden, wanneer het deze Rebellen in hare Nabuurschap gereed had, om 't vuur en 't swaard in 't hart van 't Vaderland te brengen, en aldaar alle de afgryselykheden van de Rebellie te vernieuwen. In zodanigen toestand zoud *Groot-Brittannien* genoodzaakt zyn de Wapenen altyd in de hand te houden, geplaagd door gedurige argwaanen en ongerustheden; eene conditie veel harder dan een openbare oorlog voor eene Natie, die in vrede met alle hare Nabuuren tragt te leven, en die nayverig is over de behoudenis van hare Wetten, en van hare vryheit.

Zyne Koninglyke Hoogheit kan, aan de overeenstemmige Adressen der twee Huizen van 't Parlement aan den Koning, zien, met wat oog de Natie deze onzekere en harde gesteltheit beschoud. De Koning neemt het geluk van zyne onderdanen te veel ter herte, om niet kragtelyk in hunne gevoelens en in hunne belangen te treeden; en hy vleid zig, dat zyne Koninglyke Hoogheit hem zulk een regtmatig blyk, om een goed verstand tusschen de twee Natien te onderhouden, niet weigeren zal.

Om die zelve redenen hoopt de Koning van *Groot-Brittannien*, dat zyne Koninglyke Hoogheit, de Regent, zyne kragtdadige aanhoudingen, nevens die van zyne Majesteit wel zal willen voegen by den Heer Hertog van *Lotteringen*, ten einde die Hertog niet toelaat, dat de Pretendent in zyne Staten keere.

De Graaf van Stair heeft ook ordre, om zyne Koninglyke Hoogheit te doen geheugen de verklaring, die dezelve gedaan heeft, dat de Officieren in den dienst van *Vrankryk*, welke den Pretendent in zyne invasie van *Groot-Brittannien* zouden volgen, gecasseert zullen worden; en de Koning is overtuigt,

1716. Maart.

dat zyne Koninglyke Hoogheit niet dulden zal, dat de Generaals, Kolonels, en andere, die den Pretendent gevolgt, en in de Rebellie bygestaan hebben, ooit op nieuw in den dienst van *Vrankryk* gebruikt worden; en dat, indien het gebeurd, dat eenige van die Officieren wederkeeren, of reeds in *Vrankryk* terug gekomen mogte zyn, zyne Koninglyke Hoogheit hen op zodanig een wys zal doen straffen, dat het blyken zal, dat zyne Koninglyke Hoogheit en de Regeering hunnen handel, uitdrukkelyk aanlopende tegens de *Utregtse* Vrede, opentlyk wraken.

Ten einde 'er geen misgreep zy in zulk een gewigtige en teere zaak, heeft de Graaf van Stair bevel, om een schriftelyk antwoord op zyne Memorie te verzoeken, 't welk hy ten hoogsten wenscht zodanig te mogen zyn, dat het kon medewerken, om het goed verstand tusschen de twee Natien te herstellen.

Op welke Memorie door den Hertog Regent was toegepast, en aan den *Groot-Brittannischen* Minister schriftelyk gedaan ter hand stellen, dit onderstaande antwoord.

ZYne Koninglyke Hoogheit, zeer opregtelyk belang nemende in de glorie, en in de voordeelen des Konings van *Groot-Brittannien*, heeft het succes van zyne wapenen in *Schotland* met des te meer genoege verstaan, om dat ter zelver tyd, dat dien uitslag de gerustheit der Koningryken van *Groot-Brittannien* verzekert, zy ook zal doen ophouden de valsche gerugten, die door de vyanden van de gemeene rust zonder grond verspreit zyn, om het vertrouwen, en de vrindschap, die de Koning met den Koning van *Groot-Brittannien* wil bewaren, en 't geen altyd een der voornaamste onderwerpen van zyne Koninglyke Hoogheits doelwit geweest is, te verzwakken. En, gelyk als hy aan het Tractaat van *Utregt* nauwkeuriglyk wil voldoen, heeft hy het gezag, 't welk hem aanvertrouwt is, reets gebruikt, om den Ridder van St. Joris uit het Ryk te doen gaan: Hy zal volherden met zig van dat zelve gezag te bedienen, om te verhinderen, dat hy t'eeniger tyd, wanneer en onder wat voorwendzel het ook mogt zyn, daar weder inkome.

Aangaande de Vlugtelingen, die uit *Engeland* in 't Ryk overgegaan zyn, of die in 't toekomende overgaan mogten, hoewel aan niemand onbewust is, welke de Wetten van toevlugt in alle de Staten van Souvereinen zyn, zal zyne Koninglyke Hoogheit (aan den Koning van *Groot-Brittannien* willende doen zien, hoe ver de Koning daar van af is, om te dulden, dat, wie het zy, de schuilplaats van 't Ryk zoud misbruiken, om in *Groot-Brittannien* verstandhoudingen te voeden, die bekwaam waren, om deszelfs Vreede te ontrusten) overeenstemmelyk met den Koning van *Groot-Brittannien* in alle de maatregels treeden, die oorbaar zullen schynen, om diergelyk misbruik voor te komen, en om het goed verstand te handhaven, door het uit den weg ruimen van alle reede van argwaan; en het is ook, om te tonen, hoe ver zyn Majesteit

heit daar van af is, om de vermeetelheit van de geene, die tegens zyne meeningen zouden durven aangaan, te verdragen, dat hy de Ordonnantie, die hy tegens zodanige Officieren van zyne Troupen, welke zonder vergunning uit zyn Ryk gegaan zyn, strengelyk laat uitvoeren. 1716. *Maart.*

Indien het waar is, zo als de Graaf van Stair aanhaalt, dat *Engeland* ontwapend en gerust was op de trouw der Tractaten, zo is het ook niet minder waar, dat niemand, wie hy ook zy, met waarheit heeft kunnen zeggen, dat zyn Majesteit zig ooit van die gesteldheit heeft willen bedienen, om het te ontrusten, of dat hy eenige hulp aan den Ridder van St. Joris toegestaan heeft: In tegendeel weet men, dat zyne Koninglyke Hoogheit de uitrustingen en verdagte inschepingen belet heeft, wanneer hy daar van verwittigt was; en niets bewyst beter, dat de Ridder van St. Joris door *Vrankryk* niet bygesprongen was, als den staat waar in hy zig in *Schotland* bevond, ontbloot van alle dingen tot diergelyken onderneming nodig.

Zyne Majesteit ziet met genoegen de teekenen van een volkome verstand tusschen den Koning van *Groot-Brittannien*, en zyn Parlement, nademaal dat de allervaste grondvest der glory van dien Vorst, en des geluks van zyn Volk wezen moet: Zyne Koninglyke Hoogheit zal daar in altyd veel deel nemen, en, gelyk als dezelve de vrindschap van zyne *Brittannische* Majesteit wel opregtelyk wenscht, zal hy niets vergeeten, om aan hem te tonen hoe zeer hy gevoelig is van de betuigingen, die hy daar van ontfangt. Hy zal ook directelyk of indirectelyk geene pogingen aanwenden, om den Heer Hertog van *Lotteringen* af te trekken, van op de aanhoudingen des Konings van *Groot-Brittannien* toe te staan, het geen hy van hem, ten opzigt van 't verblyf van den Ridder van St. Joris in zyne Staten, zal willen doen verzoeken; en gelyk als hy zig waarlyk laat gelegen zyn aan de voldoening van zyne *Brittannische* Majesteit, zal hy met veel vermaak zien al het geen daar toe zoud kunnen helpen; maar zyne Koninglyke Hoogheit is ter zelver tyd overtuigt, dat de Koning van *Groot-Brittannien* hem niet zal vergen, om by een Prins, over den welken de Koning geen gezag heeft, een stap te doen, die hy op geen wezentlyke grond zoud kunnen vestigen; en die niets zoud voegen by de uitwerking der magtige aanhoudingen van zyne *Brittannize* Majesteit.

Zulke onderscheidentlyke, en zulke klare antwoorden moeten tonen, welke de ware gesteldheden des Konings zyn, en zy laten ook geene duisterheit over, onder de begeerte die zyne Koninglyke Hoogheit altyd gehad heeft, om de vrindschap des Konings van *Groot-Brittannien* te behouden, en om zo veel, als van zyne zorg en van het gezag dat hy voerd zoud kunnen afhangen, te contribueeren tot opregting en handhaving van een naauw verstand, en van eene volmaakte vrindschap tusschen den Koning, en den Koning van *Groot-Brittannien*.

OM de voorgevallene zaken, betreffende *Groot-Brittannien*, welke wy in de voorgaande maand February mosten afbreeken, aan een te scha- GROOT-BRITTANNIEN.

1716. Maart. schakelen, zoude het wel nodig wezen dien draat hier nu weer op te vatten, ten ware ons verhinderde, als van vroeger datum, de Parlementshandelingen van het *Iers* Koningryk, met betrekking tot de Historie van *Engeland* en *Schotland*. Dit doorlugtig *Iers* Parlement, hebbende van hare besluiten, om Koning GEORGE in zyne regten te ondersteunen, aan het Hof te *Londen* kennisse gegeven, schorte hare verdere byeenkomst op tot in 't laatst van January, en kwamen aldus den 27. van die maand te zamen; makende voor eerst een Associatie, om door de Leden van 't Lagerhuis en alle aanzienlyke Perzoonen onderteekent te werden, tot bescherming van Koning GEORGE, zyne regten en Successie, 't welk men in 't algemeen vastſtelde en aannam. Wyders beslootenze, dat de Magistraten strictelyker zoude hebben uit te voeren de Wetten tegens Papisten, of dat men haar zelf wilde aanmerken als Vyanden van de tegenwoordige Regeering. Diergelyke Associatie wierd ook in 't *Iers* Hoogerhuis ontworpen, en door de meeste Leden geteekent; zynde onder het klein getal weigeraars de voornaamste, den Primaat Aarts-Bisschop van Armach, nevens de Graven Anglesea en Baltimore; hoewel egter kort daar na den Prelaat zig bedagt, om de onderteekening mede te doen. Daar op verklaarde het Huis der Gemeente den Grave Anglesea voor Vyand van den Koning, als hebbende hy de overledene Koninginne aangeraden, tot het afdanken van een gedeelte der Troupen, welke op de repartitie van *Ierland* stonden, en om het Parlement te prorogueeren in een tyd, als op het tapyt was de Bil, overtuigende den Pretendent van Hoog Verraad; ja men voegde, tot een slotregel, daar by, dat men diergelyken raad niet konde geven, zonder voorgenomen te hebben, om dien Pretendent en het Pausdom in te halen.

Den 8. February verschenen de Heeren Regenten van *Ierland* in 't Hoogerhuis, gevende het Koninglyk Consent op de Acte, om den Pretendent schuldig te verklaaren, en belovende een præmie van 50000 Ponden Sterlings aan den geenen, die hem zouden vatten; doende haar Exellentien wyders aan de beide Huizen van het Parlement eene Aanspraak, behelzende in Substantie

DAt zy dien morgen met eenen Expressen brieven uit *Engeland* hadden bekomen, van een der Secretarissen van Staat, met berigt, dat 'er reede was om te geloven, dat 'er eenen inval in *Yerland* op handen was; dat hare Lordschappen nodig geoordeelt hadden, daar van aanstonts kennis te geven, ten einde

einde die van het Parlement daar op de bekwaamste maatregels konden nemen, tot verdediging en tot veiligheit van het Land; niet twyfelende, of zy zouden, na de verzekering die zy in hare Adressen, en in hare Associatien van genegentheit voor den Koning en voor zyne Regeering gegeven hadden, op de kragtdadigste wyze te werk gaan, om zulken schrikkelyken aanslag te leur te stellen; en eindelyk, dat zy hen recommandeerden, de zaken, die op het Tapyt waren, spoedig af te doen, dewyl hare tegenwoordigheit volstrektelyk in de Provintien vereischt wierd, om daar den zelven yver voor zyn Majesteits dienst te betonen, welke zy met zo veel eendragtigheit in 't Parlement getoont hadden. 1716. *Maart.*

De Leden van 't Lagerhuis, zynde in haar Vertrek wedergekeert, rezolveerden daar op met eenparigheit van stemmen, *dat alle de Penningen, welke men ten verzoeke van de Heeren Regenten, of van andere Hoofden der Regeering, tot verdediging van 't Koningryk in de Thezaurie kwame te fourneeren, door het Huis, met een behoorlyken Intrest, uit de Subzidien van het Parlement, in de naaste Zitting aan den Koning te vergunnen, zoude goed gedaan werden.* Wyders besloot dit *Iers* Lagerhuis met eenparigheit van Stemmen, om de Heeren Regenten te verzoeken, van eene Proclamatie te willen afkondigen, belovende 10000 Ponde Sterlings voor het gevange nemen van James Butler Hertog van Ormont, ingeval den zelven mogt ondernemen in dit *Iers* Koningryk voet aan Land te zetten. Het Lagerhuis ordonneerde ook een Bil in te brengen, om uit de Inkomsten der Papisten, en alle andere, die het presteeren der nodige Eeden bleven weigeren, zodanige schaden, welke de Protestanten by eenigen Inval zoude mogen lyden, te vergoeden; nemende verders nog deze besluiten.

DAt, dit Koningryk niet alleenlyk gedreigt wordende met eenen spoedigen inval van buiten, maar ook, wegens het groot getal van Papisten en andere kwalyk gezinde, met een ogenschynlyk gevaar van oproer en beweegingen van binnen, het de onvermydelyke pligt is van alle Officieren van de Militie, dezelve ten eersten in staat te brengen, om aanstonts dienst te doen: Dat iemand, gequalificeert zynde om te commanderen, of in de Militie van dit Koningryk te dienen, den gemelden dienst al willens verzuimt of verlaat zonder eenige wettige verhindering, of belet en afraad, dat andere in den dienst treeden, gehouden zal worden voor een Begunstiger en Bevorderaar van 't Pausdom en van den Pretendent: En eindelyk; dat de Heeren Regenten by een Adres zullen worden verzogt, eene Proclamatie uit te geven, en eene premie te beloven aan de Ontdekkers van de geene, die, een Papist zynde, in zyn Majesteits dienst aangenomen is, of in 't vervolg aangenomen zal worden.

 Het

1716. Maart. Het *Iers* Lagerhuis, hebbende alle verdere Bils doorlopen, en dezelve aan de Heeren Opper-Regenten, om ze naar *Engeland* over te zenden, ter hand gestelt, adjourneerde zig tot den 2. Maart. Op welken dag de Leeden weer vergaderden, en wanneer het Lagerhuis verklaarde geïnformeert te zyn, dat diverze Papieren, by forme van Indulgentien des Paus aan verscheide Papisten, hebbende den Eed van Abjuratie gedaan, ter bewaring van zekeren Rooms-priester Duffy, in het Graafschap *Majo*, ten tyde van de overleden Koninginne gevonden, en toen aan de Lords Regenten van dit Ryk geprezenteert waren; dus zy verzogten, om de gemelde geschriften voor het Huis te willen doen openleggen. Vervolgens Notificeerde den Secretaris Bladen, ter ordre van de Lords Regenten, dat den Koning, op het Adres van 't *Iers* Lagerhuis, tot werving van Troupen, en bezorging van hare veiligheit, had gegeven dit Antwoord.

GEORGE R.

ZYn Majesteit bedankt zyn getrouwe Gemeentens voor haar dienstpligtig en gehoorzaam Adres; en gelyk het vertrouwen, welk zy met zoo veel yver en eenparigheit op zyn Majesteit gestelt hebben, onder Gods Zegen niet anders kan zyn, dan de veiligste middel, om de aanslagen van den Pretendent te verydelen, en gevolgelyk om de Protestantze Religie en Vryheden van *Ierland* te verzekeren, zoo kunnen zy zig hier op verlaten, dat zyn Majesteit geen ander gebruik daar van zal maken, als voor zoo ver het klaarlyk tot deze groote eindens zal strekken.

Hier op adjourneerden zig beide Huizen van het *Iers* Parlement tot Donderdag den 19. Maart; hebbende de Univerziteit aldaar, weinig dagen te voren, tot haren Kantzelier verkoren den Prins van *Wallis*, in plaats van den gewezen Hertog van Ormont; dus twee Leden dezer Universiteit naar *Londen* wierden gedeputeert, om de Acte dienaangaande aan zyn Koninglyke Hoogheit te brengen. Men ontfing den 2. Maart te *Dublin* berigt, wegens het vlugten der Rebellen in *Schotland*, en 't welk een algemeene vreugde veroorzaakte; betuigende zulks door het Losbranden van Kanon, Luyen der Klokken, en 't aansteken van vreugde Vuuren.

Den 19. Maart was het *Iers* Parlement weder vergadert, dog scheide op nieuws, zonder ietwes te verrigten, tot den 9. April naastkomende; en 't welk geschiede, om dat de antwoorden, op de Bils naar 't

Hof

Hof gezonden, nog niet waren ontfangen. Midlerwylen onderzogten de Commissarissen, door het Lagerhuis benoemt, verscheide zaken, zo in de Regeering, de Regtbanken, als in 't Burgerlyke, ten tyde dat de Ridder Cooke Lord Major was, voorgevallen; werdende zommige Grooten verhoort, en de meeste ontslagen: blyvende alleen den Grave van Autrim en weinig andere nog geapprehendeert. Men had ook aan eenen Brouwer Carre, die, over 't werven van Volk voor den Pretendent, ter Galg was gevonnist, het Leven geschonken; zullende, neffens meer andere boosdoenders, naar de *West-Indien* in ballingschap gezonden werden. Voor 't overige scheen het Koningryk van *Ierland* in rust, campeerende de gereguleerde Troupen by *Kilkenny*, en de Landmilitie bewaarde de Steden. 1716. Maart.

Nu tot *Engeland*. Den 21. February, 's morgens, prezenteerde den Hertog vau Montrose aan het Hoogerhuis een Smeek-schrift van wegens den (a) gevangen Grave van Winton; verzoekende nog zes weeken tyd, om zyne bewyzen uit *Schotland* te laten komen, en meer andere zaken, tegens zyne te regtstelling, gereed te doen maken; op welk verzoek hare Lordschappen aan den gemelde Grave nog drie weeken uitstel vergunden. Men las ook in dit Huis, den 22. voor de tweede maal de Landtax-Bil, en stelde die aan eene groote Committeé, luidende de Voorreden als volgt.

(a) zie pag. 154.

WY, U Majesteits zeer dienstpligtige en gehoorzame Onderdaanen, de Gemeentens van *Groot Brittannien* in 't Parlement vergaderd, zeer aangedaan zynde van eene diepe erkentenis voor de teedere gevoeligheit, die Uwe Majesteit in alle gelegentheden toond over de buitengewoone lasten, die deze onnatuurlyke Rebellie noodzaakt op Uwe getrouwe Onderdanen te leggen; en voor de goedheit zonder weerga van Uwe Majesteit, in het overgeven tot den gemeenen dienst, en tot verligting van U Volk, van alle de goederen die geconfisqueert zullen worden, ter oorzaak van deze Rebellie, welkers oorsprong en schrikkelyke gevolgen, door de geslagenste Vyanden van Uwe Majesteit, niet kunnen toegeschreven worden aan eenige daad, die Gy begaan hebt zedert Uwe gelukkige komst tot den Throon van Uwe Voorzaten; en zy zullen zelfs moeten belyden, dat alle de ongelukken en rampen, die uit deze afgryzelyke Rebellie zullen spruiten, waarlyk de pogingen zyn der verderflyke en godlooze raadgevingen van zommige Perzoonen in de ongetrouwigheit der vorige Ministers, wanneer men, onder voorwendzel van de Vreede buiten 's Lands te bezorgen, toeleide, om van binnen den tegenwoordigen verderflyken Kryg in de ingewanden van Ons Vaderland te brengen; wanneer een Rooms-gezind Leeger (daar van het Gode behaagd heeft een gedeelte in handen

1716. Maart. den van Uwe Majesteit over te leeveren.) geschikt was, om Onze Heilige Religie te beschermen; en wanneer, onder het vals voorgeven van 's Lands schulden te betalen (hoewel hunnen toeleg eigentlyk was, om Ons gebonden over te leveren in de magt van den ouden Vyand van deze Koningryken) deze kwaade Raadgevers beraamden, om zonder noodzaakelykheit voor een langen tyd (indien niet voor altoos) te verpanden verscheide considerable Takken van 's Lands inkomsten, die zedert veele jaren van tyd tot tyd nodig waren geweest, om de gemeene onkosten goed te maken; welke inkomsten in de voorgaande Administratien zorgvuldelyk bewaard waren, ten einde de Onderdanen van deze Ryken, na het sluiten van de Vreede, de vrugten zouden kunnen trekken van eenen Oorlog, die, hoewel lastig, verzeld was van zo veele overwinningen.

En Wy, de gemelde getrouwe en gehoorzaame Onderdaanen van Uwe Majesteit, volkomentlyk gezint zynde Uwe Majesteits regtmatigen Titul tot de Keizerlyke Kroon van deze Ryken te handhaven tegens alle zoorten van Vyanden, en ten dien einde de nodige onderstanden te ligten, om de gemeene kosten van Uwe Majesteit goed te maken; hebben eenpaariglyk toegestaan &c. &c.

Over deze Voorreden, welke door den Lord Koningsby, een geslagen vyand van de Thorys, was opgestelt, betoonden zig de Thoryse Lords zeer geergert; dus een uit haar, namentlyk den Grave van Abingdon, een voorslag deed tot het Sommeeren van alle de Leden tegens den 24. en om in een groote Committeé deswegens raad te plegen. Dit goed gevonden zynde, zo liet zig den Lord Harcourt dien geprefigeerden morgen al vroegtyds in 't Hoogerhuis vinden, om na te zien de Registers, en daar uit voorbeelden te zoeken, welke de Thorys in hare Kraam zoude mogen dienen; maar hy vond dien aangaande geene zedert de herstelling van Koning KAREL II. als hebbende de Gemeentens van *Engeland* van dien tyd af nooit willen dulden, dat de Pairs aan zodanigen Bil de hand zouden slaan. De Thoryse Lords, zig niet sterk genoeg ziende om haar oogmerk in dezen te bereiken, dewyl die van de Hofparty geensints dagten toe te laten, datmen een Bil van zo veel aangelegentheit door veranderingen, kwamen op te houden, zo vond men egter een middel, om beide partyen te vergenoegen, met op de Registers een zoort van Protest aan te teekenen, waar by de Thoryse Pairs verklaren, *dat, of schoon de gemelde Voorrede van de Bil het gezag en de Previlegien van 't Hoogerhuis benadeelde, om dat de Gemeentens daar by werd toegestaan te oordeelen over zaken rakende alleen het Departement der Pairs, zy egter, ten beste van de eenigheit,*

eenigheit, en voor den dienst des Konings en van den staat, in zulk een gevaarlyken toestand deze Acte wel wilde passeeren, zonder nogtans veranderingen in dezelve te maken, en ook zonder eenig gevolg in het toekomende. Ziet op die wyze wierd deze Acte in 't Lagerhuis geaccepteert, en ook door de Pairs, zonder eenige verandering, goed gekeurt. 1716. Maart.

Den 22. wierd aan 't Lagerhuis geboodschapt, dat de Lords, om den Grave van Winton in de Zaal van *Westmunster* te regt te stellen, daar toe den 19. Maart hadden genomen. Den 26. February klaagde den Generaal Stanhope, dat door die van 't Hoogerhuis aan 't Huis der Gemeentens niet was medegedeelt het antwoord der *(a)* zes beschuldigde en gevonniste Lords, maar slegs alleen, dat zy hunne misdaat beleden. Den Heer Lechmore ondersteunde hem, zeggende, dat het verzuim dezer formaliteit een wezentlyke zaak was, kunnende aan de Pairs een middel verschaffen, om het Dood-vonnis op te houden, en van onder de regtspleging der Natie te trekken alle misdadigers, aan dewelke het den Koning niet vry stond genade te bewyzen. Hier op viel het besluit met eenparigheit van stemmen, om over de Proceduuren, welke men behoorde te houden omtrent de beschuldigingen der Gemeentens, eene Conferentie met de Pairs te verzoeken, en men benoemde een Committeé, tot het opstellen van 't gene dien aangaande in de Conferentie der Lords vertoond diende; komende ondertusschen eenige Leden der Hofparty van de twee Huizen des Parlements by elkander, om een middel tot bylegging dezer zaak uit te vinden. Vervolgens wierd door den Generaal Stanhope ingebragt een ontwerp, van 't geene men aan de Pairs most vertoonen; welk opstel goed gekeurt zynde, zo ordonneerde men den Ridder John Hobart zig naar 't Hoogerhuis te begeven, om de bovengemelde Conferentie te verzoeken; gelyk hy deed, en te rug komende tot antwoord bragt, dat de Lords daar toe nog dezen namiddags bestemt hadden. Toen las men in 't Lagerhuis voor de derdemaal de Bil, om alle de gene, hebbende kryg gevoerd of nog zullende voeren tegens den Koning, te regt te stellen ter plaatze, alwaar het zyne Majesteit meest dienstig vond. Hier over rezen groote debatten, duurende van twee tot zeven uuren 's namiddags. De eerste, die zig daar tegen kante, was den Ridder Thomas Hamner, zeggende onder andere, dat in den tyd van 400. jaren zodanig een Bil niet geweest was; en wierd hy daar in ondersteunt van de Heeren Schippen, Ward, Bromley, Hungerfort, en

(a) Ziet pag. 158.

1716. Maart. nog verscheide Thorys gezinde Hoofden, tragtende aan te toonen, dat diergelyken Bil eene infractie maakte in de aloude Wetten van *Engeland*, by de welke de vrydommen en voorregten der Onderdanen verzekert bleeven; wyders dat alle feiten, ja zelfs die van Hoog Verraad, ter plaatze daarze waren begaan, door de Regters van dat eigen Landschap geoordeelt, en derhalven de tegenwoordige in *Londen* zittende gevangens, volgens de Wet, in *Lancastershire*, *Northumberland*, &c. te regt gestelt mosten werden. Hier tegens demonstreerde de Hofparty, inzonderheit den Procureur Generaal, Mr. Walpole, den Ridder Jekkyl en Mr. Lechmore, dat deze Acte al kragt genomen had onder de Regeering van Koning Hendrik VIII. dat dezelve was toepasselyk op het tegenwoordige geval, en om veele reden effectivelyk nodig; onder anderen, indien het kwam te gebeuren, dat een geheele Provintie tegens den Koning rebelleerde, dat men dan immers aldaar niet eene Regter, om die Rebellen te vonnissen, zoude vinden; dus in omvrage gelegt zynde, of deze Bil behoorde door te gaan of niet? Zo vielen de meeste stemmen, te weeten 199. tegens 83. van *Ja*.

Den 28. February, den Koning, met de gewoone plegtigheden, in 't Hoogerhuis verschynende, gaf zyn Koninglyk Conzent op de Acte van de Landtax, en op die, om de Hoofd-Rebellen, te weten den Grave van Marr, den Marquis van Tullibardin, den Grave van Linlithgow, en den Lord Drummont, aan Hoog Verraad schuldig te verklaren; naar 't welke zyn Majesteit, aan de beide Huizen van het Parlement, geliefde te doen deze volgende Aanspraak.

Mylords en Edellieden,

IK bedien my van deeze gelegentheit, om U bekend te maken, dat myne Troupen den Pretendent genoodzaakt hebben uit *Schotland* te vlugten; en hy is zedert, zo als ik onderrigt ben, ontrent *Gravelines* geland: maar ik weet niet of eenig Landschap dat met ons in vrindschap is, aan hem bescherming zal geven, na dat hy zo openbaarlyk eenen inval in ons Koningryk ondernomen heeft.

De gevaren, waar aan de Natie bloot gesteld was, deden my besluiten, dat nog de extraordinaire strengheit van het we'er, nog eenige bedrieglyke voorslagen der Rebellen, my moesten afhouden van een spoodig en uitwerkelyk einde te maken van deze onnatuurlyke Rebellie.

Edellieden

Edellieden van het Lagerhuis,

IK moet U bedanken voort den voortgang dien Gy gemaakt hebt in de Onderstand-gelden. De nodige schikkingen zyn gedaan, om een meerder getal Troupen op de been te brengen; maar gelyk ik altyd zal bedagt zyn op de verligting van myn Volk, voor zo ver het met Uw eige zekerheit bestaan kan, zal ik geen gebruik maken van het vertrouwen 't welk Gy in my gesteld hebt, ten zy de rusteloozе kwaadaardigheit onzer Vyanden, het noodzakelyk mogt maken, om met die Wervingen voort te gaan.

Mylords en Edellieden,

IK beloof my zelven van den yver en de wysheit van dit Parlement, dat het toekomende geluk en de gerustheit van myne Onderdanen, gevestigt zal zyn op een vast fondament, en dat 'er zodanige maatregels zullen worden genomen, die onze Vyanden van binnen mogen beroven van de magt (nademaal dat alleen hen de lust kan benemen) om op de ontrusting van myne Regeering andermaal toe te leggen. Dit is derhalven het geen ik my zelven verpligt agt aan U te recommanderen, als eene overweging van het uiterste gewigt, voor de toekomende veiligheit en voorspoed van myn Volk.

De zeer ernstige Adressen van beide de Huizen des Parlements aan den Koning, op de bovenstaande Aanspraak, waren aldus.

Adres van 't Groot-Brittannisch *Hoogerhuis.*

Zeer genadige Souverain,

WY, Uwe Majesteits zeer schuldpligtige en getrouwe Onderdaanen, de Geestelyke en Waereldlyke Lords in 't Parlement vergaderd, verzoeken verlof, om aan Uwe Majesteit de dankzeggingen van dit Huis af te leggen, voor Uwe zeer gunstige Aanspraak van den Throon, en om Uwe Majesteit te begroeten over den voorspoed die Uwe Wapenen hebben gehad, door den Pretendent uit *Schotland* te doen vlugten: En gelyk als Wy niet twyfelen, of Uwe Majesteit zal de uitvoerigste middelen gebruiken, om te verhinderen dat de gemelde Pretendent een schuilplaats of bescherming vinde in eenig Land met Uwe Majesteit in vrindschap zynde; zo verzeekeren Wy Uwe Majesteit van onze uiterste onderschraging en bystand, om Uw regtvaardig misnoegen te toonen tegens eenig Prins of Staat, die aan hem eenige bescherming zal geven: en Wy bedienen ons van deze gelegenheit, om te verklaren het ware gevoele, 't welk dit Huis van Uwe Majesteits grote wysheit en zorg voor U Volk heeft, door het genome besluit, om een spoedig en uitvoerelyk einde te maken

 van

1716 Maart. van deze Rebellie, zonder geluistert te hebben na eenige bedrieglyke voorslagen der Rebellen, 't welk alleenlyk had kunnen dienen, om de zaden van toekomende Rebelleringen en scheuringen in dit Koningryk over te laten. En Wy bedanken Uwe Majesteit verder ootmoedelyk voor Uw genadig voorneemen, om Uw Volk te verligten van alle last, voor zo ver als het met de gemeene veiligheit bestaan kan, niet twyfelende, of Gy zult, indien het Uwe Majesteit nodig oordeeld, gebruik maken van de Magt welke U reets gegeeven is: En Wy verzeekeren U Majesteit ootmoedelyk, dat 'er aan Onze zyde niets zal ontbreeken, om Uwe Majesteits Regeering op een vast en duurzaam Fondament te vestigen; waar van het toekomend geluk en de rust van deze Koningryken geheel afhangd.

Op dit Adres van 't Hoogerhuis geliefde den Koning te antwoorden.

My-Lords.

IK bedank U hertelyk voor dit schuldpligtig en getrouw Adres. Ik zal ten eersten ordre geven, om de meest aandringende instantien te doen by alle Vorsten en Staaten, met my in Vriendschap zynde, ten opzigt van den Pretendent. En ik zal in yder zaak altyd te rade gaan, omtrent de zeekerheit en den voorspoed van myn Volk.

Adres van 't Groot-Brittannisch *Lagerhuis.*

Zeer genadige Souverain.

WY, Uwe Majesteits zeer pligtschuldige en getrouwe Onderdaanen de Gemeentens van *Groot-Brittannien* in 't Parlement vergaderd, doen aan Uwe Majesteit met herten vol van erkentenis, onze ongeveinsde dankzeggingen voor Uwe Majesteits zeer genadige Aanspraak van den Throon; en bidden verlof om zeer ernstelyk Uwe Majesteit te congratuleeren over den voorspoed, waar mede het God Almagtig beliefd heeft zo ver Uwe Wapenen te zeegenen, dat de Pretendent uit Uwe Majesteits Landen verdreven is.

Wy zyn gewillig te hopen, dat geen Prins of Staat, met Uwe Majesteit in Vrindschap zynde, schuilplaats, aanmoediging of bescherming zal geven aan een Persoon, die op zulk eene opentlyke wys de Vreede van Uwe Koningryken heeft verstoord: Maar de gevaren, waar aan Uwe Majesteits geheiligd Persoon en Regeering, de Religie, Wetten en Vryheden van ons Land, door deze eerloze onderneeming eens blootgesteld zyn geweest, zouden Uwe Gemeentens onverantwoordelyk maken, voor die zy reprezenteeren, by aldien zy met geduld zagen, dat de Natie in 't toekomende aan diergelyk onheil blootgesteld wierd, door den Pretendent van Uwe Majesteits Kroon, wanneer men hem

in

in Uwe Nabuurschap verschuilde. Weshalven Wy Uwe Majesteit ootmoedelyk verzoeken, dat Gy de ernstigste en aandringenste instantien wild doen, by alle Princen en Staaten, die met Uwe Majesteit in Vrindschap zyn, ten einde hy in hare Landen niet geherbergd word. En Wy bidden verlof, om aan Uwe Majesteit de sterkste verzeekeringen te doen, dat Wy met het uiterste van Ons vermogen, alles zullen toebrengen, het geen Uwe Majesteit nodig zal vinden, om deze instantien uitvoeriglyk te maken. 1716, Maart.

De teedere zorg, welke Uwe Majesteit verklaard voor de verligting van Uw Volk, door de weigering om de Natie voor tegenwoordig, door vermeerdering van Krygsvolk, op verdere onkosten te brengen, vergrooten, indien 't mogelyk is, dat vertrouwen, 't welk Wy zo regtvaardelyk in U hebben gesteld. Maar Wy verzoeken Uwe Majesteit, dat in het vaststellen van de proportie der Troupen, om dit jaar te water en land te onderhouden, Uwe Majesteit zodanige gade geliefst te slaan, op de dispositie, en de toerustingen onzer Naburen van tyd tot tyd, als 'er vereischt word om dadelyk zorg te dragen, voor deze zeekerheit van Uwe Koningryken, tegens eenige Mogentheit, die onderstaan zal den Pretendent aan te moedigen, of te begunstigen. Uwe Gemeentens kunnen niet genoeg uitdrukken het regtmatig gevoelen, 't welk zy van Uwe Majesteits volkome wysheit en vast besluit hebben, om zig niet door eenige felheden van 't jaargety, of eenige glimpige streeken te laten ophouden of afwenden van het vervolgen der Rebellen in *Schotland*, in hare byzondere schuilplaatzen; nademaal dat middel alleen bekwaam was, om met eer de vreede en de rust, in dat gedeelte van Uw Majesteits Gebied, te herstellen en te verzekeren.

Het is met het uiterste misnoegen, dat Wy bemerken, dat de kwaadaardigheit en ingekankertheit van onze inlandze Vyanden, zo groot is, dat het hen aan geen genegentheit ontbreekt, om Uwe Majesteits Regeering te ontrusten; maar Uwe getrouwe Gemeentens zullen, beide uit schuldpligtigheit voor Uwe Majesteit, en uit liefde voor haar Vaderland, hen de magt tragten te ontnemen, door het beramen van zulke voorzigtige en nodige maatregels, die bekwaam zyn om de toekomende veiligheit, het gemak en de voorspoed van Uw Volk, op de uitvoerigste wys te verzekeren.

Zyn Majesteit antwoorde, op dit Adres van 't Lagerhuis aldus.

Edellieden,

IK bedank U voor dit gedienstig en toegeneege Adres. Ik zal op allerlei wyze tragten voor te komen, dat men duld dat de Pretendent gedurige argwaan geeve door zyn verblyf in onze Nabuurschap: En ik zal (indien de berigten die ik van buiten zal krygen het noodzakelyk doen zyn) geen tyd verzuimen, om zo veel vermeerdering van magt te water en te land te maken, die bekwaam zyn om (met Godes zeegen) Uwe wenschingen uitvoeriglyk te

 beant-

1716. Maart. beantwoorden, namentlyk, om de Natie verzekert te zien tegens eenige buitenlandze of inlandze onderneming, hoe die ook zy.

Dezen dag wierd door het Hoogerhuis eene Conferentie met het Huis der Gemeentens, belangende de Proceduuren tegens de gevange zes aan hoog Verraad overtuigde Lords, gehouden. Den Secretaris van Staat Stanhope zeide de redenen, welke het Lagerhuis hadden aangezet, om in dit geval deze Conferentie te begeeren; onder anderen, dat 'er verscheide Papieren in 't Geregtshof waren gelezen, tot het Vonnissen dezer zes Lords, zonder datmen de ingeleverde verschooning van drie derzelve, mitsgaders eenige zaken, betreffende den tyd der te regtstelling des Grave van Winton, aan het Lagerhuis voor af had bekent gemaakt; verzoekende derhalven dat zulks in het toekomende niet meer mogt geschieden.

Den 29. zondmen aan den Gouverneur van den *Tour* de ordre des Konings, tot het (a) executeeren, tegens den 6. Maart, van de ter dood gevonnisde Lords, en dat hy deze gevangens aan de Sherifs van *Londen* en *Middelsex* had over te geven, om naar *Tourhil* gebragt en aldaar gestraft te werden. Hier door de hope van Pardon t'eenemaal vervallende, zo zagmen den eersten Maart de Gravinne van Derventwater voor den Koning verschynen, biddende op haar knien om genade voor haar man, of ten minsten een uitstel van de executie. Zyne Majesteit, meend men, had deze Mevrouwe aangeraden, datze haar Man zoude tragten te bewegen, om te openbaren de uitbreiding der zamenzweering, en de nog onbekende medepligtige; maar zy antwoorde daar op, in fieren moede, *myn Man is veel te edelmoedig, om een Verklikker van andere te zyn*; en welke vryborstige taal haar, zonder eenige gunst of voordeel te verwerven, bedrukt deed wederkeeren. Zy tragte den 3. Maart nog een nader verzoek in 't Hoogerhuis te doen, komende, geassisteert van de Hertoginne van Monmouth, de Hertoginne van Bolton, en de Gravinne van Orkney, hare naastbestaande Maagschap, in 't Portaal van 't Hoogerhuis, om door een Adres aan den Koning hare voorspraak te willen wezen; maar de Pairs, zo dra zy de Bil tot het te regt stellen van de andere Rebellen doorloopen hadden, scheide zig van een, en ontgingen aldus de Smeekingen dezer Dames. Nog op zekeren dag verschuilden zig de huisvrouw van den ter dood verwezen Grave van Nithisdale en die van den Lord Nairn,

(a) ziet pag. 159.

Nairn, agter het Gordyn van een venster, in de Kamer binnen 't Paleis van *St. James*, 't geen de Koning most passeeren; die daar voorby gaande, zo wierpen deze twee Dames zig schielyk ter aarde voor deszelfs voeten, en 't welk zyne Majesteit en alle die by hem waren grootlyks ontzettede, dog deze uitvinding was mede zonder vrugt. 1716. *Maart.*

Den 4. Maart verscheenen ook de gemelde Huisvrouwen van de ter dood gecondemneerde Lords, verzelt van veele groote Dames, voor de Balie van 't Lagerhuis, prezenteerende Requesten aan den Spreeker en de gezamentlyke Leden, om uitstel van Executie by den Koning te mogen verwerven; maar geen van alle toonde zig genegen tot het aannemen dezer verzoekschriften; oordeelende, dat men dien aangaande alvorens most weten het gevoelen van 't gantsche Huis, en 't welk, na veel Debatten, zig tot den 12 adjourneerde. Hier op vervoegde zig deze Dames naar 't Hoogerhuis, daar men hare Requesten las, erkennende het Verraad, en verzoekende genade door Voorspraak van de Pairs. De meeste Leden scheenen te inclineeren tot ontferming, en daar over ontstonden veel zware Debatten. De Pairs scheide niet voor 's avonds ten agt uuren, en de Lords van de Witte Roede prezenteerde 's anderendaags een Adres aan den Koning, behelzende ten voornaamsten, *dat het zyne Majesteit genadelyk believen mogt, om uitstel van Executie te verleenen aan zodanige Supplianten, welke zoude doen blyken genade te verdienen, zo lang het Zyne Majesteit geraden vond*; die daar op antwoorde, *dat hy in dit geval, en in alle andere, meende te doen het gene meest over een kwam met de eere van zyne Regeering, en met de veiligheit zyner Koningryken.*

Den Koning, niet kunnende goedvinden, dat deze bewegingen langer bleven duuren, gaf eindelyk bevel tot de Executie, dog verzatte de straf van gehangen en gevierendeelt, in die, van alleenlyk met de Byl onthooft te werden. Het Schavot wierd dan te *Towrhil* opgerigt, en men zag den 6. 's morgens een sterk Detachement van de Guardes te voet, de Granadiers te Paard, en van de Guarde du Corps, zamen 800. man, de toegangen van den *Towr*, en het met zwart Laken bekleede Schavot bezetten; na 't welke men de ter dood veroorde Lord Derventwater en Kenmure, uit den *Towr* in het Comptoir der Transport Schepen bragt; zynde 's avonds te voren den mede ter dood gevonnisden Grave van Nithisdale, in het gewaad van zyn Vrouw, die de kleeding van haar Man had aangetrokken, en aldus

1716. Maart. dus zitten bleef, zeekerlyk door omkooping der Bewaarders, ontvlugt.

Den Grave van Derventwater was de eerste, die naar 't Schavot geleit wierde. Men zag hem dit Treurtoneel onverschrokken optreden, en knielende, twee gebeede Boekjens uit zyn zak halen, in dewelke hy een kwartieruurs las; en, weer op staande, aan den Sherif, tot het uitvoeren der Executie geschikt, de vryheit verzogt, van aan de omstanders te mogen voorlezen een Papier, dat hy zelve geschreven had; en 't geen men aan hem volgens Landsgewoonte vergunde, luidende als volgt.

NAdien ik binnen weinige ogenblikken moet verschynen voor de Vierschaar Gods, daar ik, hoewel zeer onwaardig, genade en ontferming hoop te vinden, die ik niet heb kunnen vinden onder de menschen, welke tegenwoordig de Magt in handen hebben; zo heb ik myne Vreede met zyne Goddelyke Majesteit zoeken te maken, door van hem zeer ootmoedelyk vergiffenis te verzoeken, van alle de zonden die ik in myn leven begaan heb; en ik twyfel niet, of ik zal de kwytschelding van dezelve bekomen, door de verdiensten van het Lyden en Sterven mynes Zaligmakers Jezus Christus; en ten dien einde verzoek ik ernstelyk de gebeeden van alle goede Christenen. Vervolgens moet ik vergiffenis verzoeken, van alle de geene die ik mogt hebben geërgerd, met my, by myne te Regtstelling, schuldig te verklaren. De geene, dien het vergunt was my te bezoeken, gaven my te verstaan, dat, dewyl het onbetwistbaar waar was, dat ik in de Wapenen was geweest, de bekentenis van myne misdaat, niets anders dan een gevolg was van myne onderwerping aan de genade, en men gebruikte verscheide Argumenten, om te bewyzen, dat daar in geen nadeel stak: Een van de Reedenen, die men onder anderen bybragt, was het algemeen gebruik van Huurcedullen te teekenen, welkers Voorreede gemaakt wierd op den naam van den Eigenaar.

Maar ik gevoel wel, dat ik hier ontrent gehandeld heb tegens myne trouw, dien ik altyd gehad heb voor mynen eenigen wettigen Souverain den Koning Jacobus de Derde; Ik heb van myn kindsheid af genegentheit gehad, om den zelven te dienen, en ik ben daar toe aangezet door eene natuurlyke liefde, dien ik voor zyn Perzoon had, weetende, dat hy bekwaam is om zyn Volk gelukkig te maken; en of schoon hy al van eene verschillende Religie met de myne geweest was, zoud ik voor hem gedaan hebben, dat in myn vermogen was, gelyk als myne Voor-Ouders het hebben gedaan voor zyne Voorzaten, daar toe verpligt zynde door de goddelyke en menschelyke Wetten.

Derhalven, by aldien ik in deze zaak onvoorzigtelyk heb gehandeld, moet dat niet te rug stuiten op de onnozele. Ik was niet voorneemens aan iemand ongelyk te doen; maar alleenlyk om mynen Koning en myn Vaderland te dienen, en dat zonder eenig eige belang; hopende, dat ik door het voorbeeld,

't welk

't welk ik gaf, andere tot het doen van hunnen pligt zoud hebben aangezet. 1716.
En God, die de geheimen van myn hert ziet, weet, dat ik de waarheit zegge. *Maart.*

Men heeft my, om myn leeven te redden, middelen voorgeslagen, die ik niet overeenkomende heb geoordeeld met de eere en met myn gewisse; en ik heb ze derhalven verworpen: Want met den bystand van God, zal ik allerlei zoort van dood prefereeren, voor eene laffe en onwaardige daad te begaan.

Al het geen ik tegenwoordig wensche, is, dat de offerhande, die ik van myn leeven ga doen, medehelpen mogt tot dienst van mynen Koning en van myn Vaderland, en tot herstelling der oude en fondamenteele Constitutie van deze Ryken, zonder het welk dezelve geene duurzame Vreede of waaragtig Geluk kunnen genieten; en indien dat gebeurd was, zoud ik zelf het leeven met vermaak afleggen. Al het geen ik kan doen, in den staat waar in de zaaken nu zyn, is God te bidden, dat hy zyne zeegeningen aan myn Vaderland verleene; en, dewyl niets anders in myn vermogen is, dat hy myn leven aanneeme als een klein Slagtoffer ten dien einde.

Ik sterf Rooms Catholyk. Ik dank God, dat ik geen kwaad wil aan iemand, zelfs niet aan de geene die tegenwoordig Regeeren, en die de onmiddelyke werktuigen van myne dood zyn. Ik vergeef van gantscher herte de gene, die, op eene weinig edelmoedige wys, valse raporten ten mynen opzigt gedaan hebben; en ik hoop vergiffenis te verwerven, van de zonden myner jeugd, van den Vader der oneindige barmhertigheit, in wiens handen ik mynen Geest beveele.

Was getekent,

James Derwentwater.

P.S. Indien de Prins, die tegenwoordig regeerd, my het leven geschonken had, zoud ik my verpligt geoordeeld hebben, om noit meer de wapenen tegens hem op te vatten.

Dit geschrift, 't welk men meende opgestelt te zyn door zekeren Rooms Priester genaamt Brown, overluid gelezen, en aan den Sherif overgelevert hebbende, met verzoek om 't zelve, zonder eenige verandering, alzo zyne Vrienden daar van Copyen hadden, te laten drukken, en zulks hem beloofd werdende, zo trok hy zyn zwart Fluweelen Rok uit, gevende die, nevens twee stukken goud, aan de Scherpregter, en leide zyn hoofd op het blok, 't welk den Scherpregter met eene slag van 't lighaam scheide, en aan 't volk vertoonde, roepende, *ziet daar het hoofd van een Verrader: God beware den Koning GEORGE.* Het Lyk wierd naar den *Tour*, en toen den Lord Kenmure, ook in den Rouw gekleed, op het Schavot gebragt, geassisteert ten weder-

1716. Maart. zyden van een Predikant der *Anglicaanse* Kerk. Hier vond hy zyn eigen Zoon, dien hy zeer teederlyk omhelsde, hem gevende het laatste vaar wel, en naar het Blok tredende, zo klopte hy hem nog driemalen op de schouder, 't welk de omstanders uittermaten tot deernis beweegde. De Sherif vraagde hem, *of hy niet eene Aanspraak wilde doen?* dog hy antwoorde, *ik ben hier niet gekomen om te harangueeren, maar om te sterven.* Hy gaf aan den Scherpregter negen goude Guines, knielde neer, en wierd met twee slagen 's middags ten twaalf uuren onthoofd. In de zak van zyn rok zoude, zo men voorgaf, gevonden zyn een Brief, door hem aan den Pretendent geschreven; behelzende onder anderen, *dat het hem niet smerte te sterven voor deßelfs dienst, maar dat hy wel gewenscht had, om hem alvorens op den troon van* Groot-Brittannien *te zien; biddende zorg te willen dragen voor zyne Vrouw en Kinderen.* De Vrienden van deze twee onthalsde Lords namen de Lyken na zig; brengende dat van den Grave van Derwentwater, voor eerst in de Kapelle des *Franschen* Ambassadeur, in de *Groote Koninginne Straat*, daar men een Zielmisse, onder den toevloei van ontelbare menschen, voor hem deed; werdende voorts, gebalzemt, naar *Dilston* in *Northumberland* gevoert, en aldaar by zyne Voorouderen begraven. Dat van den Vicomte Kenmure, ten zelven einde naar *Schotland* ingescheept, wierd over Zee derwaards getransporteert. De Executie der drie andere ter dood gevonnisde Lords bleef ter ordre des Konings uitgestelt, wyl men verzekerde dat den Grave van Carnwarth en den Lord Nairn begonnen te klappen.

De Leden van't Lagerhuis, als gezegt, tot den 12. Maart gescheiden, kwamen dien dag weder by een. Den 16 prezenteerde den Hertog van Montross aan 't Hoogerhuis een Requeſt wegens de gevangen Grave van Winton, verzoekende langer tyd om op zyne beschuldingen te antwoorden, vermits hy eenige bewyzen, die uit *Schotland* op weg waren, verwagtede; voegende daar by, dat dit mooglyk het laatste verzoek was, waar mee den Suppliant hare Lordschappen lastig zoude vallen. Den Grave van Sunderland hoorde men daar tegens proponeeren, dat de te Regtstelling des Grave van Winton peremtoirlyk tegens den 26. behoorde te geschieden, en was den Lord Townshend mede van dat gevoelen, dus men dezen voorslag met eenparigheit van Stemmen goedkeurde. Den 17. kwam de Koning in 't Hoogerhuis, gevende zyn Koninglyk Conzent op de Bil, tot het spoedig te regt-

stellen

ſtellen der gevange Rebellen, maar deed geene aanſpraak; zo dat alle kwade gerugten, onlangs uit *Vrankryk* gebragt, moſten verdwynen. De Pairs lieten toen aan 't Lagerhuis boodſchappen, dat zy beraamt hadden, om abzoluit op Donderdag den 27. den Lord Winton te regt te ſtellen. 1716. *Maart.*

Den 23. wierd door den Grave van Guifort in 't Hoogerhuis voorgeſlagen, om een nieuw Requeſt des gevangen Grave van Winton te lezen, waar by hy verzogt nog zo veel tyd, als de Pairs aan hem zoude gelieven toe te ſtaan; dog dit wees men van de hand, rezolveerende daar tegens, om den Koning by Adres te verzoeken, dat zyne Majeſteit, tot de te Regtſtelling des Grave van Winton, een hoog Steward geliefde te verkiezen.

Nu tot *Schotland*. De Rebellen aldaar, (a) zig van haren gewaanden Koning verlaten ziende, bleven niet lang te *Montroſs*, maar rukten ſpoedig naar *Aberdeen*, beſtaande hare magt nog uit omtrent 2500. man, in verſcheide Corpzen verdeelt. Deze, door 's Konings troupen op de hielen vervolgt, ſmolten gaande weg, en kwam het overſchot den 28. February 's avonds te *Oud Midrum*; alwaar zy mede niet lang vertoefden, maar vloden verder opwaards in de Gebergtens. Den Generaal Cadogan, met eenige van 's Konings troupen, was onderwylen den 16. te *Montroſs* aangekomen, en ſtond den Hertog van Argyle, met de overige Dragonders, te dier tyd by *Brechin*, terwyl de *Hollandze* troupen, onder den Luitenant Generaal Van der Beek, tot aan *Aberbrothik* naderde. Hier genoot men weinig ruſt, wyl het geheele Leger, yder uit hunne kwartieren, den 17. weder opbrak, om naar *Abberdeen* te marcheeren; alwaar gekomen zynde, zo verſtondmen dat een gedeelte der Rebellen meer naar 't Noorden, en het overſchot naar 't Gebergte geweken was, werwaards men haar met twee byzondere detachementen wel deed najagen, maar men konde haar onmooglyk agterhalen. De Rebellen toen genoegzaam uit het Land verdreven, en dus de wegen tuſſchen *Aberdeen* en *Invernes* vry zynde, zo verdeelde men de Troupen in de nodige winterkwartieren.

(a) zie pag. 172.

Ziet daar de onderneming van den Pretendent en zyne Aanhangers voor ditmaal wederom geſluit; hebbende hy de vrypoſtigheit gehad, om, voor deszelfs vertrek uit *Vrankryk*, aan verſcheide hooge Potentaten van *Europa* te ſchryven, tot bekentmaking, dat hy ging bezitten den *Groot-Brittanniſchen* Troon, welke hem regtvaardig toekwam; na

1716. Maart. luid zynen Brief aan haar Hoog Mogende de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, gedagtekent den 18. October 1715.

Zeer waarde en groote Vrinden, Geallieerden en Bondgenooten.

WYl een groote meenigte van onze Onderdanen, door de Goddelyke ingeving, voorgenomen hebben tot hare pligt te keeren, en ons genodigt hebbende om ten spoedigste by haar te komen, om bezit van onze Koningryken te neemen; dog eer we vertrekken om deze onderneming uit te voeren, zyn wy blyde van U lieden daar kennisse van te konnen geven, overtuigt zynde dat U lieden al te zeer verligt zyt, om een ogenblik te twyfelen aan de regtvaardigheit van onze zaak, en al te billik en voorzigtig om ons daar in tegen te staan:

Wy verzoeken ten minsten de Neutraliteit. Indien gy ons dit toestaat, en onzen vyand niet ondersteunt, zo zullenwe het gepasseerde met genoegen vergeeten; en we verklaren U hier mede, datwe gereet zyn, om de oude Alliantien van onze Voorzaaten met U lieden te vernieuwen, zo dra het aan de voorzienigheit zal believen, ons in de vreedzame bezitting van onze Staten te stellen. Onze meening is niet om op eenigerleye wyze de Vreede van *Europa* te stooren, maar in tegendeel, dezelve zo veel als in ons vermogen zal zyn te verzeekeren, en met alle de Prinzen en Staaten onze nabeuren, en inzonderheit met U lieden, een onschendbare Vrindschap en Alliantie te onderhouden. Hier op bidden wy God, dat hy U zeer waarde groote Vrinden, Geallieerden en Bondgenooten, in zyn heilige en waarde hoede wil nemen.

Geschreven te Barleduc, *den* 18. *October* 1715.

Uwe goede Vrind, Geallieerden en Bondgenoot.

JAQUES REX.

En lager

Higgins.

Den Hertog van Argyle, hebbende het opperbewind over 's Konings troupen in *Schotland* aan den Generaal Cadogan gelaten, kwam den 17. Maart van daar te *Londen*, en deed verslag van alle 't voorgevallene aan zyne Majesteit, die, nevens het gantsche Hof, hem met veel agting ontfing.

DUITSLAND. OM den Oorlog tegens de *Ottomannische Porte* te verklaren, was het Hof van *Weenen* tot nu toe schoorvoetende gebleven, niet tegenstaande de Republyk van *Venetien*, hebbende in 't voorleden Jaar zeer veel

veel nadeel door de *Porte* geleden, alle devoiren aanwende, om den 1716.
Keizer in hare belangen over te halen, en dat den Paus zelf dit van *Maart.*
harten begeerde; dus by den Raad genoegzaam wierde besloten, om dien Oorlog eerlang te beginnen, zynde dat besluit gegrondvest op het Tractaat, tusschen den Keizer en *Venetien*, in 't laatst van February voltrokken, om gezamentlyk de Turken te beoorlogen, en waar in een Clauzule gevoegt was, *dat de Republyk den Keizer most assisteeren tegens alle die den zelven zouden aanvallen, wie die ook mogten zyn.* Hier op zagmen met meerder yver de Krygstoerustingen voortzetten, en alles, wat in gereedheit gebragt was, naar boven brengen; moetende de Generaals en minder Officieren des Keizers hare Regimenten ten uitterlten tegens den eersten May in *Hongaryen* voltallig hebben. Het opper-commando van 't Leger wierd aan den Prins Eugenius van *Savoyen* opgedragen, en zoude, onder hem, de Prins Alexander van *Wurtenberg* de Infantery gebieden; mitsgaders den Prins Maximiliaan van *Hanover* het gebied in *Zevenbergen*, door den Grave Guido van Starrenberg afgeslagen, blyven voeren, en voorts den Generaal Heister de Armee, geschikt om *Hongaryen* te dekken, waarnemen; werdende de geheele Keizerlyke magt begroot op 170000. man, tot den Oorlog in verscheide Landschappen verdeelt.

Uit de *Keizerlyke Nederlanden* waren aan 't Hof van *Weenen* verschenen hare Gedeputeerdens, om over zekere Artykelen van het *(a)* Barriere Tractaat te klagen. Den Heer Philip Everhard vander Noot, Grave van *Eversgem* en Bisschop van *Gent*, als Gedeputeerde wegens *Vlaanderen*, prezenteerde aan den Keizer dit naarvolgende geschrift.

(a) ziet bl. 25.

SIRE.

De gezamentlyke Geestlykheit en de drie Hoofd-Collegien, den staat van uwe Provintie en Graafschap van *Vlaanderen* uitmakende, buigen zig neder voor de voeten van uwe Geheiligde Majesteit, en nemen de vryheit met de allereerbiedigste onderwerping te vertoonen, dat den Grave van *Konigseg*, Ambassadeur Plenipotentiaris van zyne Keizerlyke Majesteit in de *Nederlanden*, haar met eenen Brief van den 7. December 1715. het XVII. Artykel alleen van het Tractaat der Barriere gezonden heeft, 't welk te *Antwerpen* den 15. November te voren was getekend door den voornoemden Heer Grave, uit naam van Uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteit, en de Plenipotentiarissen van zyne *Brittannische* Majesteit, en de Staten Generaal der *Vereenigde Provintien*; het welk de Supplianten volgens hunnen pligt en gebruik hebben mede-

1716. Maart. gedeeld aan de Geestelyke, de Edele, en aan hunne Amptgenooten en Gemeentens, als ook aan de Steden en onderhorige Kastelenyen van de Provintie, die zig ontrust vinden over de uitstrekking van de ingewilligde Grenspalen, en merkelyke ontleding die de Provintie zoude lyden, indien dat Tractaat uitgevoert werd.

Niet minder zynze verwondert te zien, dat men hen versteekt van alle de Sluizen, om daar door de onderwater zettingen, die de voornoemde Staten Generaal zullen doen indienze het noodzaaklyk oordeelen, te gemakkelyker te maken, onder voorwendzel van hare Grenzen daar door te bewaren, welke zonder deze Innondatien van zelfs genoegzaam onnaakbaar zyn, zo dat men reden heeft om te vrezen, datze die tragten te bemagtigen, alleen om het *Oostenryks Vlaanderen* aan haar cynsbaar te maken, of, als zy het geraden vinden, te bederven.

Het welk haar niet zwaar zoude vallen, het zy dat ze die Sluizen gesloten houden, om de loozing van de zoete en andere Wateren te verhinderen, of datze dezelve open zetten, om het Land te laten onderloopen: dat zig tot het zoute Zeewater zoude konnen uitstrekken, niet alleen in het platte Land, maar zelf in, en aan de overzyde van *Gent* en *Brugge*, de twee Hoofd- en voornaamste Steden van de Provintie; zonder dewelke het overige moet vergaan, of haar geluk elders zoeken.

In deze verdrietelyke toevallen hebben de gemelde Geestlyke, Edelen, Collegien en Gemeentens, als mede de Subalterne Steden en Kastelnyen van de Provintie, de Supplianten zeer ernstig verzogt, hunne toevlugt tot Uwe Keizerlyke Majesteit te nemen, en zyn goedheit en regtveerdigheit af te bidden, dat ze zig gewaardigen wilde de Provintie te verzekeren voor deszelfs verwoesting, die deze geëiste uitdrukking en ontlediging haar ontwyffelbaar zoud veroorzaken. Want behalven de ontbeering der Sluizen, welke alleen gants *Vlaanderen* en hare Inwoonders aan de genade der Staten Generaal steld, zo is het, Sire, van geen kleene aanmerking, dat deze uitstrekking der Grenspaalen, de Stad van *Watervliet* in zig zoude besluiten, en verscheide Vlekken en Dorpen, welker Landen de vrugtbaarste en de gezegenste van de Provintie zyn, en uit vele Duizend gemeeten bestaan, en altoos gediend hebben voor de Koornschuuren der Steden van *Antwerpen*, *Gent* en *Brugge*; en inzonderheit de twee laastgenoemde, die haar voornaamste bestaan daar uit trekken, en waar van zy haar nu verstoken zouden vinden en 't bederf en ondergang van hare Inwoonders, indien dit nadeelige Tractaat zyne executie had, na zig zoude sleepen.

Kortom, van wat kant men deze zaak aanziet, *Vlaanderen*, eertyds zo bloeijende, de Zetel der Manufacturen, en het Pakhuis der Koophandel van gants *Europa*, zoude zig verscheurd en meer bedorven vinden als ooit.

Te meer, om dat het geen, dat 'er van overig zoude blyven, zig van alle kanten omringt ziet in de magt van haar Hoog Mogende; van d'eene zyde door de sterke Steeden, die men aan hen tot *Barriere* afstaat, en van de andere door hare eigen Staaten: bloot staande voor hare genade, zonder Manufacturen,

factoren, en zonder Koophandel, als konnende te water niet vervoert werden, zonder de Steden, welke zy bezitten, te passeeren, als meester zynde van de *Schelde*, door middel der Stad *Doornik*; sluitende de *Leye* door de Stad *Meenen*, en insgelyks meester van de *Sambre* en de *Maze*, door het bezitten van de Stad *Namen*. 1716. *Maart.*

Het is ligt te begrygen SIRE, dat Uwe getrouwe Onderdanen hen in zo een ongelukkige en beklaaglyke staat niet konnen vinden, zonder dat uwe Regten en uwe Domainen, daar door, een merkelyke vermindering krygen.

En zonder dat die zelfde Onderdanen hen in onmagt vinden, van aan uwe Majesteit met hunnen gewoonlyken yver eenige hulp of onderstand-gelden toe te staan, tot onderhoud van hare Krygsbenden, de behoeftens van den Staat, en de bewaring der Provintie.

Men moet zig te meer verwonderen, dat dit erbarmlyk overschot van *Vlaanderen* zig overladen vind van zyne eige schulden, veroorzaakt door de gedurige Oorlogen; dat deszelfs gemeene middelen zyn uitgeput, en belast boven datze tegenwoordig opbrengen, en dat nog zonder hoope dat die door de Vreede herstelt zal werden, welke zo menigmaal den Koophandel en den Overvloed weder in *Vlaanderen* heeft gebragt, en die voor deze maal haar smerte en elende zou vermeerderen, indien dit zo nadeelige Tractaat der Barriere stand grypt. Want behalven dat deze bedurven Provintie haar meer als ooit bloot gesteld vind voor een juk der *Hollanders*, waar onder het tot nu toe zo veele Jaaren heeft gezugt, de voornoemde gemeene middelen, waar van den aanwas zo menigmalen is gebruikt geweest, om haren Prins en den Staat by te staan, zoude zig niet genoeg bevinden, om een vierendeel van haare lasten tot schade, ondergang en bederf van duizende schuld-eyssers, en welke meerendeel niets anders tot hun onderhoud hebben, te konnen betaalen.

Dat erger is, dit beklagens waardige *Vlaanderen*, dat nooit Impositie geleden heeft, als die welke het zig zelfs goed en vrywillig heeft opgelegt voor den dienst van zynen Souverein, op den voet van hare Voorregten en Previlegien, uitdrukkelyk bevestigt door Philippus de twede Koning van *Spanjen*, te *Brussel* den 2. Mey 1576. zoude zig hier boven nog onderworpen vinden, om haar aandeel te betalen in de overmatige somme van 500000. Ryksdaalders, aan haar Hoog Mogende bedongen jaarlyks te tellen; en om welkers opbrengen men verneemd, dat uwe bedurven Onderdaanen vervolgbaar zyn by Executie, het zy Militaire of andere; zodanig dat zelfs, het geen men daar door niet had konnen bekomen, genomen mag werden uit de Domeinen en Regten van uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteit, mitsgaders uit de gemeene middelen der Provintie, hoe verminderd dezelve door de Executie van het voornoemde Tractaat, of liever volgens het XVII. Artykel van het zelve, mogten zyn, alzo de Supplianten tot nog toe geen kennisse van de andere hebben gehad.

Al te wreede uitkomst voor een zo getrouwen Volk, dat zo meenigmaal hunne goederen en haar bloed, voor de bescherming van de Religie en den Staat, heeft verspild.

En

1716. Maart. En zelfs al te hard voor eenen Vorst, zo groot, zo Godvrugtig, zo Regtveerdig en zo goeden Vader van zyn Volk, als uwe Geheiligde Majesteit is.

Voor al indien men aanmerkt, dat de Rooms Katholyke Religie, welke uwe goede en getrouwe Onderdaanen na uw voorbeeld, en dat van uwe Doorlugtige Voorouders, boven hunne goederen en hare Levens stellen, door dit Tractaat een merkelyke krak krygt; en dat, door de ongelukkige toegestaane uitstrekking, zy zo veel duizend zielen, als hare kring in zig sluit, bloot gesteIt ziet.

Het is waar SIRE, dat door het laatste point van het XVII. Artikel van dat Traktaat bepaalt is, dat de Rooms Katholyke Religie zal bewaard en gehandhaaft worden in de afgestaane Steeden, op den voet als die daar tegenwoordig word geoeffend, en zodanig als zy het is gedaan geweest, ten tyde van Koning KAREL de tweede, van Loffelyke gedagtenisse.

Maar waar is gezegt, dat de Bisschoppen aldaar hunne Jurisdictien, Kerkelyke tugt en hunne Visitatien zullen mogen blyven doen? en in het verzorgen van Pastooren, en Kerkelyke Benefitien, die komen open te vallen, mogen voorzien, en hunne bestieringen, van zo veel Godvrugtige stigtingen die'er werden gevonden, als te voren waar te nemen; en waar is bezorgd, dat'er hare Hoog Mogende geene Magistraaten, Predikanten, en Schoolmeesters tot onderwyzing der Jeugt, die van de Protestantse Religie zyn, mogen aanstellen.

En wanneer dat alles zelfs zoude gestipuleert en bevoorwaart wezen, waar zullen zy toevlugt hebben, overgaande van de heerschappye van uwe Doorlugtige Keizerlyke en Katholyke Majesteit, onder die van haare Hoog Mogende.

Daar en boven vinden hen de Supplianten nog verbonden, om, uit kragt van haar pligt en eed, het eendragtig besluit van hunne Gemeentens en Subalternen, en voor de handhaving der geregtigheden en voorregten van uwe Provintie, en Graafschap van *Vlaanderen*, met de eigenste onderwerping aan uwe Majesteit te vertoonen, dat'er geene vervreemding nog ontleding der Provintie kan gedaan werden, zonder bewilliging van de Staaten, die, ten opzigte van het Tractaat der Barriere, niet gehoort nog beroepen zyn geweest.

Keizer KAREL de vyfde, van Loffelyke gedagtenisse, die te gelyk de voorregten van het Land zyner geboorte, als zyne magt en geregtigheden kende, heeft, wanneer hy afstand van de *Nederlanden* deed, niet aan een vreemdeling, maar aan PHILIPPUS de tweede, zyn eenigen Zoon en wettige opvolger in't Jaar 1555, met de Staten van alle zyne Provintien geraadpleegt en hunne toestemming verzogt; niet tegenstaande de voornoemde PHILIPPUS al in't Jaar 1549. door henlieden was erkent voor hunnen toekomende Heer en Souvereinen Vorst.

En het zelfde is waargenomen; wanneer de Koning van *Spanjen*, Souverein van de *Nederlanden*, in't Jaar 1589. daar van afstand deed, ten voordeele van de Infante zyne Dogter.

De zelfde Keizer KAREL de vyfde heeft by zyne Kerkelyke willekeur, gemaakt den 5. November 1549. om te dienen voor een onverbreekelyke grond

Wet,

Wet, voor de Successie van de voornoemde *Nederlanden*, vastgesteld, dat de-ze Provintien nooit van den anderen mogen gescheiden nogte ontleed werden, dewyl zulks niet geschieden kan, zo als hy uitdrukklyk verklaard, zonder de duidelyke omkeering en vernietiging van gemelde wet. 1716. *Maart.*

Men ziet daar uit dat deze altyd duurende Wet niet gegeven is, als na dat hy het goedvinden had gehoord van MARIA, Koninginne Douariere van *Hongaryen* en *Boheemen*, als toen Gouvernante van de *Nederlanden*; de Princen van den Bloede; de Ridders van zyne Order, van alle de Raden, en met toe-stemminge der algemeene Staaten van deze zelfde Landen.

Men ziet daar verder in datze plegtelyk is goedgekeurd, door FERDINAND, mede van Loffelyke gedagtenisse, als toen *Rooms* Koning, Broeder van KAREL de V. en een der Doorlugtige Voorouders van Uwe geheiligde Majesteit, op den 4. December 1550: gevoegd by dat alles, datze mede is be-vestigd en goedgekeurd, door de bovengenoemde afstand der *Nederlanden*, aan de Infante ISABELLA.

De Supplianten zouden het daar by konnen laten, maar vol van een zeer ootmoedig en zeer eerbiedig betrouwen, durvenze sich vleijen, dat het Uwe geheiligde Majesteit niet kwalyk zal neemen, dat zy dezelve nog vertoonen, dat alle de Keizers, Koningen en Souvereine Graven van *Vlaanderen*, by hunne aankomste en inwying, met eeden plegtelyk aan hunne onderdanen beloofden, hunne Successie tot de voornoemde Provintie en Graafschap van *Vlaanderen*, als goede getrouwe en Opperste Verdedigers of Voorzorgers, en eerste bewaarders te zullen handhaven en bewaren, wel en wettelyk tegens yder een; van insgelyks te zullen bewaren en handhaven de *Rooms* Katholyke Religie, en alle de voorregten, vrydommen, bevrydingen der Goederen, bezittingen en de Perzoonen hunne onderdanen.

Waar tegen zig de gemelde Onderdaanen, verbeeld door de Geestlykheit, de hoofden der Collegien, den Adel en de Steeden, en de lage Kastelenien, mede by eeden verbinden, om als goede en getrouwe Onderdanen hunnen Souverain, en Wettigen Heer, zyne geregtigheden, heerlykheden en de Grenzen van het zelfde Land, en Graafschap van *Vlaanderen* te beschermen, zo als nog bereid zyn te doen, met gevaar van hunne goederen en levens; dat indien over de Limiten in het Jaar 1664. is gehandeld tussen de Commissarissen Gedeputeerden, door zyn Katholyke Majesteit PHILIPPUS, Koning van *Spanjen*, van Loffelyke gedagtenisse, en die van de Staaten Generaal der *Vereenigde Provintien*, voor zo verre, als het de Provintie van *Vlaanderen* aangong, zo is zulks maar geschied tot uitvoering van het 3. en 67. Artikel, van het Tractaat der Vreede, den 30. January 1648 te *Munster* geslooten, voor zo verre men bevonden heeft die Limyten te behooren aan het gebied van d'eene of de andere kant, en ten opzigte der Plaatzen, die zy door kragt van Wapenen gewonnen hadden, na het voeren van eenen langduurigen Oorlog, die de Religie zo wel als den Staat betrof, welke dien Godvrugtige Vorst, door de Vreede had geeindigt, voor het welwezen en de rust van zyne getrouwe Onderdaanen; om door eene Godvrugtigheit en Christelyke liefde, niet alleen het

1716. Maart. storten van zo veel bloet te doen ophouden, maar ook den voortgang van de Protestantse Religie, die hy besloten heeft binnen de Palen en Limiten der Landschappen, Steeden en Landen, afgestaan onder de wederzydse onveranderlyke en onverbreeklyke trouw van het voornoemde Tractaat.

Geen van alle deze beweegredenen zyn voor het Tractaat der Barriere; het doorlugtig huis van *Oostenryk* is geweest, en is nog in Vrede en Alliantie met haar Hoog Mogende.

Eindelyk alles spreekt voor zulke getrouwe en beklagenswaerdige Onderdanen, de Religie, den Roem, en de belangen van hunnen doorlugtigen meester; hunnen yver en hunne aankleving voor zynen dienst, de Grondwetten van het Land, de geregtigheit, hunne behoudenis en hunne vryheit.

En onder zo gunstige bescherming nemen de Supplianten, in het voldoen van hunnen pligt en van hun medeweten, de vryheit tot de goedertierentheit van Uwe Doorlugtige Majesteit.

Hem biddende met een zeer eerbiedige onderwerping, dat het hem believe niet alleen de uitvoering van het voornoemde Tractaat te verhinderen en te verbieden, aangezien het den zelve zo nadeelig is, dat het de Religie kwetst, en dat, behalven de gantze ondergang der Provintie van *Vlaanderen*, en de vernieting van deszelfs Koophandel, hy zyne goede en getrouwe Onderdanen voor een onvermydelyk gevaar bloot steld.

Maar mede, dat, om hunne bede gantslyk te vervullen, en hen te verlossen van de heerschappy der uitheemse magten, onder welke zy gedurende verscheide Jaren hebben gezugt, gemelte zyne Majesteit zig nog gelieve te laten huldigen; en bygevolge bezit te nemen van de geheele Provintie en Graafschap van *Vlaanderen*, waarin zy beloven hem te zullen handhaven en beschermen tegens alle: en ten dien einde op te offeren hun goed en bloed, als mede van nooit op te houden te bidden voor de bewaring en voorspoed van hem en zyn Doorlugtig huis.

De vertogen der Gedeputeerdens van *Brabant*, en van andere *Oostenrykze Provintien*, schoeiden altemaal op dezelve leest, en dus onnodig hier elk afzonderlyk te vertoonen. Zyn Keizerlyke Majesteit ontfing hun alle zeer heusch ter handkus, en antwoorde, *dat de Staten van zyne Oostenrykze Nederlanden bevinden zoude, dat Hy hare belangen, als een Landsvader, ter herten nam.*

NOORDER KROONEN. DEN Koning van *Zweden*, voorgenomen hebbende een Inval te doen in *Noorwegen*, had zedert een geruimen tyd, om de *Deenen* te misleiden, alderhande toestel te *Karelskroon*, te *Ydest*, en op meer andere daar omtrent gelegene Plaatzen, doen maken; waar door het scheen, als of hy 't *Deens Zeeland* wilde bestoken; dog zyne uit het Land ontbodene Troupen schielyk by *Karelstad*, ten Noorden aan 't

Weener

Weener Meir in de Provintie van *Wermeland*, zamen gekomen zynde, zo zagmen dat dezelve, onder begunstiging van een strenge wintervorst, die de wateren stremde en de wegen passabel maakten, zig naar het Landschap *Aggerhuis* in *Noorwegen* begaven; marcheerende, zonder ophouden, door *Ninger*, *Magnorabroe*, *Fredrikshal*, en *Hydemark*, naar *Christiania*, eertyds *Obslo* geheeten, om zig van die plaats, en van *Aggerhuis* meester te maken. Deze magt der *Zweden* begroote men op 10000 man gereguleerde Troupen, en 8000 gewapende Boeren of Dalluiden, gecommandeert door zyn *Zweedze* Majesteit zelf, verzelt van den Erfprins van *Hessenkassel*, den Generaal Poniatowski, en meer andere voorname Legerhoofden. 1718. *Maart.*

Den Generaal Lutzau, *Deenschen* Veld-oversten in *Noorwegen*, van dezen onverwagten inval der *Zweden* kondschap krygende, deed Ylings alle de weerbare Vestingen talryk bezetten; plaatste eenige Troupen in de naauwe doortogten, en zamelde zyn overige Krygsmagt by *Prugnis* en *Christiania*; twee mylen van welke laatstgemelde Plaats, te *Salsburg*, de *Zweedze* Voortroupen den 16. Maart zig reeds vertoonden; gelyk ook kort daar op naderde haren Generaal Morner, hebbende een andere weg genomen, en dus bevondmen alhier, dat de geheele magt der *Zweden* nu bestond, behalven de Boeren, uit 12000. gereguleerde manschap.

In dezen optogt der *Zweden*, was omtrent de pas *Basmo* een gevegt tegens drie Esquaders *Deenen* voorgevallen, die het, door de ongelyke overmagt der *Zweden*, te kwaad kregen, en hunnen zwaar gekwetsten aanvoerder, den oversten Kruze, gevangen mosten agterlaten; waar tegens den Erfprins van *Hessenkassel*, door een schoot in zyn regtervoet, uit het gevegt gebragt, en zeer veele door de *Deenen* gedood wierde. Hier op namen de *Zweden* den 22. zynde Zondag, onder de Predikatie de onweerbaare Stad *Christiania* in bezit; en de volgende dag, in de duistere Morgenstond dedenze een Attacque op de Sterkte van *Aggerhuis*, leggende niet wyd van *Christiania* op een Rotz, met verscheide Buitenwerken, en van een genoegzaam Guarnizoen voorzien. Zy beklommen de hooge steiltens met breede Ladders, en wierpen zig in de rotsagtige Contrescharpen, dog ontmoete zulke kloekmoedige rezistentie, datze, met groot verlies van volk, vrugteloos mosten aftrekken; blyvende het omleggende Land hun egter ten roof, daarze de Boeren redelyk wel handelden. Van *Christia-*

1716. Maart. *nia* vorderdenze een Brandschatting groot 200000. Ryksdaalders, en van de omleggende Plaatzen naar proportie van elks vermogen; mede nemende uit *Fredrikstad*, en uit alle minder Vestingen, de aanzienlykste Inwoonders tot Gyzelaars, om hun daar door te noodzaken de begeerde Brandschattingen op te brengen.

Men had te *Osnabrugge* den 2. Maart 's morgens, onder het Geschal van Keteltrommels en Trompetten, in de Domkerk de Misse van den H. Geest gezongen; waarop de Domheeren zig naar het Kapittel begaven, doende met de vereiste plegtigheit den Keizerlyken Gezant afhalen en naar het Choor geleiden, alwaar hy ging zitten op eenen Troon, drie Trappen hoog; terwyl daar tegens over op een anderen Troon, hoog twee Trappen, geplaatst was den geheimen Raad Baron van *Bahr*, *Groot-Brittannischen* en *Brunswyk Lunenburgzen* Minister. Men zag hier eenen grooten toevloei van Adel en andere voorname Perzonen; wanneer, na eenige verschillen over het Ceremonieel, door den Baron van Landsbergen, Domproost van *Hildesheim* en Domheer van het Kapittel, geassisteert van den Heer Assenburg, Domdeeken van *Paterborn*, en van den Heer Korf, Domkoster, ten een uur 's middags zyn Doorlugtigheit Prins ERNEST AUGUST van *Brunswyk Lunenburg*, tot Bisschop van *Osnabrugge* en *Paterborn* verklaard wierd; ontstaande daar op zulken gejuich, van *Lang leve Ernest August*, dat den Domproost nauwlyks de Proclamatie konde uitlezen. Het Kanon van de *Osnabrugze* Wallen wierd gelost, en door de Burgers verscheide Salvos gedaan; terwyl den voormelden Geheimen Raad van Bahr, op een zeer pragtig Festyn, den Keizerlyken Gezant en het geheele Dom-kapittel, mitsgaders den volgenden dag de Ridderschap, en den 4. de Burgermeesteren en Raaden van *Osnabrugge*, ter maaltyd onthaalde.

APRIL.

1716. *April.*

APRIL.

DE verwarde zaken in *Polen* waren, zedert dat wy dezelve (*a*) voorwaards aantekende, zodanig verergert, dat Koning Augustus geen de minste hope, om zyne *Saxische* Troupen in het Ryk te laten blyven, konde hebben; wyl de gemoederen daaglyks nog meer verbitterden, en de *Polen* geene moeite, gevaar, of wreedheden spaarden, tot het ombrengen, 't zy verradelyk of in gevegten, van alle *Saxen*; en den *Poolschen* Adel volstrektelyk begeerden, dat dit volk, welke zy als onverzoenlyke Vyanden aanmerkten, het Land zoude ruimen. Zelf scheen gemelde Majesteit in *Warschau* niet gerust te wezen, vermits hy den 9. Maart die Stad verliet, en naar *Dantzig* trok, gevolgt van zynen *Zaxischen* Generaal Grave Flemming, den Bisschop van *Cujavien*, en verscheide andere Grooten. Hy kwam den 16. te *Dantzig*, alwaar den *Muscovischen* Czaar, die reeds eenige dagen in die Stad vertoeft had, hem verwellekomde.

POLEN.

(a) ziet pag. 182.

De *Polen*, kennisse gekreegen hebbende van de bovengemelde afreize des Konings, zonden hare Gedeputeerden uit *Littauwen*, *Volhynien*, *Podolien* en *Rusland*, mede naar *Dantzig*, om hunne bezwaarnissen aan beide gemelde Majesteiten voor te dragen, en de bemiddeling van den Czaar te verzoeken. Nogtans betoonde zig den Adel van *Groot* en *Klein Polen*, omtrent dit oogmerk, zeer verschillende; beweerende de eene, dat het verzenden der *Saxische* Troupen ten uittersten schadelyk en nadeelig was voor de Republyk; zeggende, dat, door dit vertrek, de *Muscoviters* in 't Land blyven, en 't welk geen minder Lasten na zig sleepen zoude, als die de *Saxen* hun opleide, invoegen het laatste kwaad nog erger als het eerste stond te werden: komende daar by ook, dat de *Turken*, by 't laatste geval, mogelyk een voorwendzel konde uitdenken, om door dit bedryf de *Poolsche* Republyk te beoorlogen. De andere allegeerden daar tegens, en betuigden volstandig,

1716. April. datze de *Saxen*, die haar in plaats van nut, maar tot een groote last verstrekten, geenszints konde dulden; verbannende derhalven alle voorslagen van verdrag, zo lang als men slegs eene *Sax* in *Polen* gedoogden, en dwongen de zodanige, die zig stil gehouden hadden, om hun voorbeelt na te volgen: gelyk die van *Groot Littauwen* op 't groot Congres, den 23. Maart te *Wilda* begonnen, opentlyk verklaarden, datze met de Geconfedereerden van *Klein Polen* het zelve oogmerk meende door te dryven. Alschoon nu de Pausselyke Nuntius, nevens den Primaat van 't Ryk, door brieven en mondelinge verzoeken, tragtede, om de Opperhoofden der Geconfedereerde *Polen* hunne verdere vyandlykheden te doen staken, op datze het verderf van 't Land niet grooter mogte maken, ja dat zelf den Koning, by een Diploma, betuigde, zyne *Zaxische* Troupen te willen verzenden, zo begeerdenze egter de wapenen niet neer te leggen, voor datmen hare wil in alles zoude voldaan hebben. Ziet hier 't gemelde Koninglyk Diploma, gerigt aan die van *Groot. Polen* en 't Hertogdom *Littauwen*.

WY Augustus II. door Gods Genade Koning van *Polen*, &c. Alhoewel d'Oorlog met de Kroon *Zweden*, door een Vredens-Tractaat tot nog toe niet geëindigt is, schoon dog de Vyand, door Gods hulp, door onze *Saxische* en de Gecombineerde Troupen der Geallieerde Magten reets zoo ver gebragt is, dat hy zig over Zee heeft begeven, en alzo de vrees van een Inval in de Landen van deze Republyk is afgewend, en de Republyk vervolgens zig gesubmitteert heeft, dat zy ons en zig zelven in cas van een vyantlyke Invasie met haar eige Magt, zonder bystand van onze Auxiliaire Troupen in haar Grenzen verdedigen en beschermen wil: Zoo beloven Wy hier mede, (om 't verlangen des Volks door de algemeene Rust te bevredigen) by ons onveranderlyk Koninklyk Woord, na den Inhoud van ons voorig Diploma, dat Wy niet alleen al onze uitheemse Troupen, maar ook zelfs de 6000. Man, die Wy anders verpligt zyn tot bescherming en dienst van de Republyk te houden, behalven de eenige Hof Guarde van 1200. Man, die Wy aan onze zyde op onze eige kosten houden zullen, zonder eenige verdere uitstel buiten de Grenzen zullen voeren, binnen den tyd zoo als dezelve in ons laast Diploma, 't welk by het laatste Congres van de inlandze Pacificatie door onze Plenipotentiarissen geproduceert en overgelevert zoude werden, gestelt is geworden: Maar wy hebben ook aan onze Plenipotentiaris-magt gegeven, om gedurende de Preliminaria van dit Congres, over de Evacuatie van de Vesting *Zamosc* en 't ophouden van de Contributien, te handelen, en zig daar over te vergelyken. Wy verzekeren ook hier mede de Standen van de Republyk, dat Wy, na de reële en werkelyke Securiteit op het Congres zal herstelt zyn, een algemeene vrye en ongehinderde Ryksdag op staande voet zullen uitschryven,

en hier toe onze ingeschreve en bezegelde afvaardiging op 't zelve Congres door dezelve Plenipotentiarissen zenden willen. En op dat dit ons Diploma dés te eerder tot een yders wetenschap mogt komen, zoo hebben Wy bevolen zulks in de Legers en gewoonelyke Plaatzen te publiceren; tot welkers meerder geloving Wy ons alhier met eige hand onderschryven, en met ons Ryks Zegel zegelen laten. 1716. April.

Gegeven in Warschau *den* 16. *Maart* 1716. *en in 't* 19. *Jaar van onze Regeering.*

Het ontbrak de Polen, daar tegens, aan geen schyn van redenen, om hare begeertens mét de billykheit, 's Lands Wetten en oude Voorregten, te verdedigen, navolgens zeeker wydlopig schrander Manifest, door den Maarschalk van de Confederatie uitgegeven; waar op wel haast eene wederlegging volgde, by wyze van Voorreden, om tot het regt verstand der zaak te komen, aantoonende dit Manifest, *op wat voet de* Saxische *Troupen in* Polen *waren gebleven; hoe den Koning had belooft van de zelve te zullen wegzenden, zo dra de onderremingen in* Pomeren *zouden ten einde gebragt zyn; hoe den Primaat en de Magnaten zig zulks lieten welgevallen; hoe zyn Majesteit daar op naar* Saxen *ging, tot het spoedig bevorderen van den uittogt der* Saxische *Troupen, na dat hy aan dezelve wel streng had verboden, alle overlast na te laten, en zig met het Ryks Leger te verdragen; hoe dat Ryks Leger, naderhand gesterkt van eenige Waywoodschappen, toen de zaken aldus stonden, de* Saxen *onvoorziens op 't lyf was gevallen; en eindelyk, hoe dezelve de* Poolsche *geconfedereerden verjaagde, en tot die engte bragten, dat zy eene Wapenschorssing verzogten, om over een Vergelyk te handelen; welk Vergelyk dan ook te* Rava, *tusschen de strydende Partyen, in behoorlyke forma gesloten wierde.* Wyders behelzen de voorstellingen, van dat Manifest, de volgende aanmerkelyke Pointen.

1. DAt de Confederatie aangegaan is byna op dezelve tyd, wanneer de Koning belooft had, dat hy zyne Troupen uit het Ryk zoud zenden, zo haast als de ondernemingen in *Pomeren* ten einde gebragt waren.

2. Dat de Geconfedereerdens, volgens haar eige getuigenis, niet anders begeert hebben, als den uittocht der Auxiliaire Volken, en de bevryding van alle Contributien; op welken grond alleen (indien men hen geloven mag) hare geheele Confederatie steunde.

3. Dat de Geconfedereerden het eerst de wapenen opgevat, en de hulpbenden maar offensivelyk geageert hadden.

4. Dat

1716. April.

4. Dat zy hunne Pretensien alzo van 't lot van den Oorlog hadden laten afhangen.

5. Dat zy eerst de Wapenschorsing, daar na de verlenging van dezelve, en eindelyk de Vreede hadden verzogt.

6. Dat zy ten dien einde Plenipotentiarissen en Mediateurs, met goede Volmagt voorzien, uit eige beweeging verkooren en gezonden hadden, om Vreede te maken.

7. Dat het plegtig Tractaat, van weerkanten gesloten, door Plenipotentiarissen en Mediateurs goedgekeurt, en vrywillig en greetig ondertekent zynde, nu tegens alle eerlykheit en trouwe, niet alleenlyk afgekeurd, maar ook gebroken was.

Komende uit alle 't bovenstaande te blyken, dat de Intentie der *Polen* meerder strekte, om baldadige wreedheden te plegen, en 't land te ruineeren, als om haar gewaande vryheit en Voorregten te willen handhaven; want de zaken in dezen toestand van onzeekerheit blyvende, gingmen haar allerwegen toeleggen, om de *Saxen* afbreuk te doen, en zelf haar in de groote Steden te overvallen; bemagtigende in 't begin van April *Lemburg*, hoofdstad van klein *Rusland*, gelegen tusschen *Kaminek* en *Krakauw*; welk geval op deze wyze geschiede.

DEn eersten April kwamen de *Littauwze* Wagtmeester Potocky, des Kroons Veld Notarius, en de Starost Belsky, met haar byzondere partyen, tegens den avond in de Voorstad. De *Poolze* Opper Veldheer deede die Heeren noodigen, om by hem op 't Slot te komen. Midlerwyl kwamen veele van haar volk, onder voorwendzel van noodwendigheden te koopen, in de Stad: zedert zyn de andere 's namiddags ten drie uuren met geweld ingedrongen, en na dat eenige van de haren waren gesneuvelt, hebben zy een poort bemagtigt. Deze, door dit goed succes stouter geworden, kwamen haastelyk voor 't Slot, uit het welk op haar wierd geschooten; zoo dat 'er drie sneuvelden. Des niettegenstaande begonnen zy de poort van 't Slot in stukken te hakken. De Veldheer zond dan aan haar eenige van zyne Officieren, dewelke, als zy des Kroons Veld Notaris verklaring vernamen, die bragten aan den Veldheer, en daarop wierd het Slot geopent, in 't welke de Kroons Veld Notaris met den Veldheer een gesprek hield, en den 4. 's middags was hy, met andere Heeren, by den Veldheer ter maaltyd, en zy vergden hem een eed te doen, *dat hy het wel en opregtelyk met de Republyk meende, en dat hy het altyd met dezelve houden zoude*: het is egter niet verder als tot eene Obligatie gekomen, waar by den Veldheer en Aardbisschop zig moesten verbinden. Ondertusschen was de *Moscovische* Resident Daszkauw, van wegens den Czaar, zyn Meester, daar gekomen, waar op de andere verder aflieten. Dezelve Resident gaat nu ook na de Maarschalk der Geconfedereerden.

Den

Den 5. heeft de Commandant van de Stad den eed van getrouwheit op het Stadhuis in handen van dien Resident afgelegt; en is de Heer Ribinsky, Maarschalk van 't *Krakauze* Waywoodschap, tot Gouverneur over de Stad aangestelt. Daarenboven heeft de Opper-Veldheer, zedert op zyn landgoederen zynde, zig nog aan den *Littauzen* Wagtmeester moeten verbinden, aan de Republyk getrouw te zullen zyn. 1716. *April.*

Den 6. trokken deze *Poolze* partyen, na dat zy zes stukken kanon uit het Koninglyk Tuighuis met zig hadden genomen, na *Zalkien*. Gedurende deze wanordre hebben de bewoonders van de voorstad groote schade geleden. De *Littauwze* Veldnotaris heeft zig in het Dominicaner klooster begeven, om daar buiten gevaar te zyn; maar zyne paarden en equipagie zyn den *Poolen* tot buit geworden, en zy hebben den Baron Blumenthal, die zig ook in dat klooster heeft verborgen, van al zyn geld, zilver, en andere kostelykheden berooft; dog als dezelve Baron naderhand weder te voorschyn kwam, is hy door haar zeer heuslyk bejegent, en met een goede passe voorzien.

De Vreugde der geconfedereerde *Polen*, over 't vermeesteren van *Limburg* duurde niet lang; wyl den *Zaxischen* Generaal Bauditz, met zyne Troupen, den 14. April 's morgens voor die Vesting verscheen, en begeerde ingelaten te werden; waar op den Kommandant der geconfedereerde *Polen*, genaamt Korrezewsky, zig vindende te zwak tot tegenstand, de Stad, zonder slag of stoot, op discretie aan de *Zaxen* weder overgaf.

ONDER de papieren van (*a*) Mr. deBourvalais had men gevonden een project, taxeerende alle ryke of gegoede Inwoonders, en een specificatie van hare effecten; hebbende dezen Heer dit project den overleden Koning willen doen ondernemen, om door dat middel, zonder 't gemeene Volk te belasten, in 't kort 70. Millioenen te konnen ligten, alleen van de Goederen die zommige te veel, en voor een groot gedeelte zyne Majesteit ontvremt hadden. Tot de volmaakte uitvoering van zyn oogmerk, waren door hem veele menschen in alle de Steeden, aanzienlyke Burgten en Dorpen onderhouden; maar, niet, denkende op zig zelfs, zo viel hy nu eerst in den kuil, die hy voor andere gegraven had; blyvende ondertusschen dit project nu in handen van den Hertog Regent, welke zig by tyd en wyle deswegens konde bedienen. VRANKRYK.

(*a*) ziet pag. 188.

Behalven verscheide Arresten, op de naam van den minderjarigen Koning gepubliceert, altemaal strekkende tot ellende, armoede, en een slegten tyd in *Vrankryk*, zo waren nog vernietigt eenige Ampten

1716. April. door Lodewyk de XIV. ingevoert; welke Perzonen, thans van hare bedieningen ontzet, der zelver quitantien, concerneerende 't geld voor zulke Ampten betaalt, moften brengen in den Raad, die hun beloofde ordre te zullen ftellen, om, zo dra als 't mooglyk was, haar uitgefchoten geld te vergoeden. Den Hertog Regent, te kennen gegeven werdende dat alle deze veranderingen veel misnoegen en gemor onder 't gemeene Volk, waar van duizenden thans moften leeg loopen, veroorzaakte, antwoorde; *Het Volk prees my zonder my te kennen, en nu hatenze my zonder reeden; maar zy zullen my wel haaft kennen en pryzen.*

(a) ziet pag. 192. Zedert de laatfte (a) Memorie des Grave van Stairs, *Groot-Brittannifchen* Minifter, aan den Hertog Regent geprezenteert, was den gewaanden Prins van Wallis, of Pretendent, uit *Vrankryk* naar *Avignon*, een Stad gelegen in *Provence*, en aan 't Hof van *Roomen* behoorende, geweken. Hier komende, zoude hy, zo men verzekert, aan den Paus en andere Roomfchgezinde Mogentheden van *Italien* gefchreven hebben, *dat men hem genoodzaakt had het Koningryk van* Schotland *te verlaten, dog niet uit vreeze voor de Wapenen des Hertogs van* Hanover, *maar om dat hy kondfchap had bekomen, dat onder eenige, die fcheenen in zyn faveur, en tot zyne defenfie de Wapenen te hebben opgevat, een deffein gefmeed was, om hem te ligten en aan den voornoemden Hertog van* Hanover *over te leveren; dat hy onderwylen nog de hulpe zyner Vrienden bleef verwagten, om zig eerlang weder in ftaat te bevinden, die onderneming, met hope van beter Succes, te kunnen hervatten.*

De groote Haven van *Mardyk*, niet tegenftaande alle Proteftatien door 't Hof van *Groot-Brittannien* gedaan, fcheen egter tot perfectie te zullen gebragt werden; zynde de zelve tegenwoordig reeds in een beter ftaat, als die van *Duinkerken* eertyds geweeft was; dus het *Franfche* Hof aan alle Koopvaardy-Schepen vryheit gaf, om door het bevaren van deze nieuwe Haven naar *Duinkerken* te komen. Het begin hier van zagmen in 't eerft dezer Maand, als wanneer een Schip, voerende zeftien Stukken Kanon, dat Kanaal pafleerde, en voor die Stad verfcheen; bevindende, op de ondiepfte plaatzen, wel zeventien voet water, en zoude de Schuuring, volgens de fuftenue der Zeelieden, dat Kanaal in 't kort, tot 26. a 28. voeten waters verdiepen; en dus bekwaam zyn, om allerlei zwaare Schepen tot aan *Duinkerken* te doen opkomen.

Eenige

Eenige Perzoonen, tot 22. in 't getal, hebbende te *Parys* de Gereformeerde Godsdienst-oeffening ten huize van den bovengemelde *Groot-Brittannischen* Minister bygewoont, wierden den 5. April zeer onverwagt uit hare Wooningen gehaalt, en gevangen gezet; dog sommige der zelve, op belofte van zulks niet meer te doen, ontslagen. Het scheen dat den Hertog Regent, omtrent dit bedryf, den Raad van Conscientie, naar welgevallen, liet begaan; invoegen de Protestanten in groote bekommeringen raakte, vermits hare geschepte hoope, wegens de toegevenheit van den Hertog Regent in den beginne, ten opzigt der Religie, daar door verdween. — 1716. *April.*

Den 13. April, 's namiddags ten vyf uuren, reed den jongen Koning voor d'eerstemaal, in gezelschap van het geheele Hof, door de groote Laanen, en de Zogenaamde *Elizeesche Velden*; zittende zyn Majesteit op de schoot van zyne Gouvernante, de Hertoginne de Vandatour, en by hem den Hertog du Maine, de Prins van Dombes, en den Maarschalk de Villeroy. Dezen Sleep reed tot aan het einde der Laanen, en in 't wederkeeren stond den jongen Monarch op zyn voeten overend, leunende op het Portaal van de Koets, en gaf daar door aan al het Volk gelegentheit om hem te konnen zien, dat wederzyds van den weg geschaard stond, en gedurig uitriep, *Lang leve den Koning.*

Een aanmerkelyk Arrest, van 't *Fransche* Parlement, was tegens zeker Pasquil, genaamt, *Memorie van de gezamentlyke Priesters, die de Constitutie Unigenitus aangenomen hebben*, voortgebragt; en waar omtrent de Advokaten des Konings het volgende Vertoog aan 't Hof hadden gedaan.

DAt de pligt van hare Bediening hen noodzaakte hunne klagten aan 't Hof in te brengen, tegens een Paskwil, gedrukt zonder naam van den Schryver, nog van den Drukker, 't welk den Titul draagt van *Memorie voor het Corps der Pastoren die de Constitutie Unigenitus aangenomen hebben*; en 't welk zo vol is van valsche en verdigte feiten, van Grondreegelen strydig met de Wetten van de Kerk en van den Staat, dat het op ieder blad zyde, en byna op ieder regel, niet anders schynt uit te ademen, dan tweedragt, verdeeltheit en oproer.

Dat dit Geschrift, lasterlyk zynde jegens alle de Bisschoppen van *Vrankryk*, aantast het gedrag en de Religie van eenige, hen uitkryt voor Rebellen tegens de Kerk; welkers gezag hy overal voorgeeft dat zy bevegten; hen beschuldigd als of zy in dezelve de onrust, en de ergernis eeuwigdurende wilden maken;

1716. April. en met elkander de nodige maatregels, tot bereiking van dat oogmerk, beramen: Het verwyt aan zommige eene blinde gedienstigheit, dieze verleid heeft; het wil hunnen toeleg doorgronden, en, door eene kwaadaardige uitlegging, eene strydigheit in hunne gevoelens vinden; het zet andere aan, om zig te bewegen, om te vergaderen, om raad te plegen, om in de Provintien een gemeen besluit te maken, om eenige onder haar, van wegens hun alle, te zenden, om de andere te reprezenteren; om aan de afwezende te schryven, ten einde die toestemmen, dat zy in de weer zyn; het klaagd over hunne traagheit; het verwytze de lafheit, van den eersten stap niet te durven doen; het bepaald de verwytingen van lafheit en ingetogenheit, niet alleen by de Bisschoppen die in 't Koningryk verspreit zyn, maar het strekt dezelve uit, tot over het gedrag van die der laatste Vergadering van de Geestelykheit.

Dat alzo, in een tyd, wanneer de Heer Regent alle zyne zorg en wysheit, en de naarstigheit weet te paren, om zulk een gewigtige zaak te volvoeren, en om het vuur van tweedragt uit te blusschen, een oproerige geest niet anders zoekt, als die zo gewenschte Vreede te ontrusten, en om het vuur van verdeeldheit aan te steeken; dat, hy voor eene verdeeldheit in 't Koningryk hen willende waarschouwen, zyn Geschrift alleenlyk strekt om ze te verwekken: Dat hy het gevaar, waar in de Religie is, vertoonende, en met eene ongehoorde vrypostigheit aankondigende, dat dezelve wel haast niet meer in *Vrankryk* bestaan zal, hy de bequaamste middelen gebruikt om ze te verzwakken: Dat hy de Geloofs-pointen doet waggelen, onder voorwendsel van de Grondregelen van dezelve te bevestigen: Dat hy tegens ergernis uitvaard, terwyl zyn gantsche Pasquil niets anders dan een werk van ergernis is: Dat hy de verdeeldheit voed, onder schyn van alles te willen vereenigen: Dat de ingetogenheit, die altoos pryslyk is, vooral in zulk een tedere zaak, niets anders te weeg brengt (indien men den Schryver daar in geloofd) dan gevaarlyke uitstellen. Alle ogenblikken schynen hem kostelyk, en het gedrag van den Heer Hertog van Orleans is na zyn zin niet ernstig genoeg: Hy pryst hem, 't is waar, over zyne goede inzigte, maar hy kan zyne verdraagzaamheit niet lyden; verschoont hy hem eeniger mate, vooronderstellende dat men zyne oplettenheit verrascht, dat men zyne goedertierenheit misbruikt, en dat men hem door gewaande beloften om den tuin geleit heeft, zo bediend hy zig van die voorwendzelen zelf, om hem op te stoken, met hem te vertonen hoe veel redenen hy heeft tot klagten, en met hem voor oogen te houden de noodzakelykheit, om de spoedigste en kragtigste maatregels te nemen.

Dat die oproerige Schryver eindelyk zo ver gaat, van wapenen tegens ons aan 't Hof van *Romen* te verschaffen: Hy vleid het met eene onderwerping; hy hist het aan tegens de wederstand, die men daar tegens zoud kunnen bieden; hy ontdekt wat dat Hof in dit geval doen of laten moet; en om zyne vermeetelheit in top te hysen, vermaand hy onze Bisschoppen, om zig by den Nuntius van den Paus te voegen, en overeenstemmelyk met den zelven te werk te gaan.

Is

Is het een *Frans* hert dat zo spreekt, en van de Bisschoppen en van den Nuntius? Hy moet onwetende zyn, of veinzen onwetende te zyn van de Grondregelen der Regeering, van de onschenbare Regelen van onze Vryheden, van het verbod in allen tyden aan de Onderdanen des Konings gedaan, en voornamentlyk aan de Bisschoppen, van gemeenschap te houden met de Nuntien, die geen ander kwaliteit of functien in 't Koningryk hebben, als die van Ambassadeurs, en geen andere bediening, volgens het Arrest van den 15. May 1647. als by den Persoon des Konings, met dewelke men gevolgelyk geen gemeenschap kan hebben, zonder de vergunning van den Souverain. 1716. *April.*

Dat zy niet nodig hebben hunne reflexien verder uit te breiden, nog by te brengen het geen tot hinderpaal zoud kunnen strekken aan eene Vreede, welke zy zo regtvaardelyk aan den Autheur verwyten van te willen ontrusten: Dat deze laatste omstandigheit deze pogingen, die hy doet, om de Bisschoppen aan te zetten, dat zy zig by den Nuntius voegen, alleen genoeg waren, om hen te verpligten tegens dit Geschrift op te staan, of schoon al het geen daar in verspreid is, al geen merkteeken medebragt, 't welk, gelyk als zy in den beginne gezegt hebben, niets anders aankondigd als verdeeldheit en oproer, &c.

DEN 26. Maart, de tyd aan den gevangen Grave van Winton, tot verdediging van zyn gedrag, verleent, verstreeken zynde, zo zag men door het Parlement, zyn Proces, in de groote Zaal van *Westmunster* opmaken, en, om dit Pleidoi te hooren, daar binnen een groot getal menschen verschynen; bestaande, behalven de Leden der beide Huizen van het Parlement, de Uitheemse Ministers, mitsgaders veele van de aanzienlykste Mevrouwen en Dogters, de overige Zitplaatzen en het Amphiteater; 't welk een heerlyke vertooning gaf. Eerst lasmen de Koninglyke Commissie, aanstellende den Lord Cowper nu wederom tot hoog Steward ofte Opperregter; na 't welke den gevangen Grave uit den Towr gehaalt, en voor de Balie gebragt wierd; tot wien evengemelde Lord Cowper een korte Aanspraak, betrekking hebbende tot zyne aangeklaagde misdaden, deed; voegende daar by, *dat hy Grave, in dezen smertelyken toestand, het geluk had, van geoordeelt te werden door desselfs mede Pairs, altemaal Persoonen, die hare eer en opregtigheit meer schatteden, als de beste van hunne Tytelen; dat, aan de andere kant, hy de eerste Pair was, die het voordeel genoot van de Acte, gemaakt onder de laatste Regeering, toestaande, van Advokaten by zig te mogen hebben, en zelf te pleiten, ingevalle hy omtrent de Proceduuren eenige Zwarigheit kwame te ontmoeten*; wyders, *dat hy Lord Opperregter, van zyne kant, alles ten klaarsten uitdrukken, en aan hem gevangene zelf de middelen, hoe* GROOT-BRITTANNIEN.

1716. April. *by zig te verweeren had, aan de hand geven wilde; wel verzeekert zynde, dat het Hoogerhuis hem dit ten goede afnemen, en zelf daar voor dank weten zoude.* Voorts liet hy de titulen van beschuldiging ten laste des gevangen Grave van Winton, zo mede zyn antwoord op die Artikulen, en ook het Replyk van 't Lagerhuis tegens dat antwoord, overluit oplezen; na 't welke hy aan de Pairs verlof vraagde, om te mogen opstaan van onder het verhemelte des Throons, en zig te vervoegen by de Leden van 't Lagerhuis, die hare aanklagten zouden probeeren. Dit toegestaan zynde, zo begon den Heer Hampden, een der gemelde Leden, de eerste redenvoering, zeggende, *dat het Huis der Gemeentens, agt gevende op de behoudeniße van 's Konings Perzoon en Familie, welke men aanmerkte als bescherm-Engelen van* Groot-Brittannien, *noodzakelyk oordeelde alle misdadigers, die een snooden toeleg op zulke dierbare Levens durfde maken, en gepoogt hadden een Paaps Pretendent, tot omkeeringe van 's Lands Wetten en Religie op den Throon dezer Monarchie te zetten, ten strengsten te vervolgen;* herhalende vervolgens yder Artykel van beschuldiging, met het antwoord van den gevangen Grave op dezelve; voegende daar by, *dat de Leden van 't Huis der Gemeentens gereed waren, om alle de Stukken, verifieerende hare aanklagten, te produceeren.* Dezen aangaande hoorde men den Ridder Jozef Jekyl, een van 's Konings Advokaten, zig wat verder, over den aart van verscheide zoorten van Hoog Verraad, uitlaten; aantoonende, *dat alle 't gene men getrouwheit noemde, juist geen opzigt had, alleenlyk getrouw te blyven aan den Prins, die den Throon bekleede, maar ook, om zig te onderwerpen aan de Wetten en Constitutien van het Ryk: Besluitende hy derhalven, dat, door onbetwistbare bewyzen, den gevangen Grave van Winton, aan alles wat men hem ten laste leide, schuldig was.* Den Ridder Edward Northey, Procureur Generaal, ondersteunde dit, en toen wierden de getuigen binnen geroepen, bestaande in een bisschoppelyk Predikant, die jongst onder de Rebellen gevat was, en drie Schotten van minder aanzien; dewelke verklaarden, *dat den Grave van* Winton *met 14 zyner bedienden by de Rebellen gekomen was; dat hy, hebbende een Compagnie Ruiters geworven, die Compagnie na zyn eigen naam genoemt, en zelf gecommandeert had; dat hy gantsch geen neigtheit toonde, om zig van de* Engelschen *te scheiden, wanneer besloten wierde, om na 't Graafschap van* Lancaster *te trekken, en 't welk hy anders ongedwongen konde doen; dat in verscheide Kerken, der* Schotze *en*

Engelsche

Engelsche *Steeden*, *ter prezentie van hem*, *opentlyk was gebeden voor de Perzoon des Pretendents*; *op wiens gezontheit hy dikmaals gedronken*, *en de meeste plegtigheden van der zelver Proclamatie*, *in verscheide Plaatzen daar de Rebellen doortrekken*, *bygewoont had*; *dat 's Lands Penningen en de Paarden der Edellieden waren opgeligt*, *zonder dat den gevangen eenig Vertoog daar tegens deed*; *dat de Rebellen*, *voornamentlyk die hy gevangen Commandeerde*, *met den degen in de vuist binnen* Lankaster *trokken*, *met geweld wegnemende zes Stukken Kanon van een Schip*, *dat in de Rivier lag*. Dit alles voortgebragt zynde, zo sprak den Lord Opperregter, tot den gevangen Grave van Winton, *dat het Hof aan hem vergunde*, *om aan deze getuigen wedervragen te mogen doen*; waar op hy zyne wedervragen schriftelyk overgaf, en welke den Lord Opperrechter aan de getuigen voorstelde. Hier op zagmen te voorschyn komen zes andere getuigen; namentlyk, den Lord Forster, de Generaals Carpenter en Wils, en de Kolonellen Cotton, Munden, en Kirkby, die eenpariglyk attesteerden, *dat den thans gevange Grave van Winton*, *op alle de Alarmen*, *toen 's Konings Troupen voor* Preston *kwamen*, *zig te paard liet zien*; *aanmoedigende de Rebellen tot den stryd*, *zelfs in de Attaque*, *waar in zo veele Militairen des Konings sneuvelden*. Men vraagde deze Officieren Depozanten, *op welke Conditien de Rebellen zig toen overgaven*? en zy antwoorde, *op Discretie*, *zonder eenige genade belofte des Konings*. Hier tegens wierd door den gevangen Grave van Winton ingebragt, *dat zyne Troupen geen Vyandlykheden gepleegt*, *en dat die van den Koning hem*, *zonder voorgaande Sommatie*, *aangetast hadden*; waar op den Generaal Wils antwoorde, *dat de Rebellen op zyn Volk al begonnen vuur te geven*, *toen hy* Preston *naderde*; *dus hy haar*, *volgens Krygsgebruik*, *plotzeling op 't Lyf most vallen*. Het Lagerhuis hier mede hunne bewyzen eindigende, zo sprak den Lord Opper Regter tot den gevangen Grave, dat het nu zyn tyd van Verdediging was; dog hy antwoorde, *dat*, *nadien zyne voornaamste Getuigen nog niet waren overgekomen*, *hy langer tyd verzogt*. Mr. Cowper, een lid van 't Lagerhuis, liet zig toen hooren, *dat*, *hoedanig medelyden hy zelf*, *of eenig ander lid van 't Huis der Gemeente ook mogt hebben*, *gemerkt dat aan den gevangen Grave van Winton langer tyd was toegestaan*, *dan aan ymant in diergelyke omstandigheden*, *hy hoopte*, *dat het Geregts-Hof reflecteeren zoud op den Termyn van Procedeeren*, *die hy oordeelde zo wezentlyk te zyn als de Proceduuren zelf*; *begeerende daarom*, *van wegens het Huis der Gemeentens*,

1716. April.

1716. April. *tens, dat den Grave van Winton zig nu verdeedigde; byvoegende, dat dezen gevangen slegs uitstel verzogt, zonder eenige reden tot justificatie van dien te toonen, en misschien om de Waereld tot medelyden aan te zetten.*

De Pairs, op den voorslag des Grave van Abingdon, zig naar 't Hoogerhuis begevende, en aldaar de bovengemelde zaak overwogen hebbende, keerden weer te rug; wanneer den Lord Opper-Kantzelier verklaarde, zy alle van gevoelen te zyn, dat den gevange desselfs verdediging nu doen most. Hier op adjourneerde zig het Hof tot den volgenden dag, en men bragt den gevangen Grave te rug naar den *Towr.* 's Morgens zag men dit werk hervatten; den Lord Opper-Regter vermaande den gevangen, om zig met bewyzen of anderzints te verweeren; maar hy, in plaats van zulks te doen, stelde zig aan in zyne antwoorden en gebaarden als krankzinnig; en in 't byzonder toen den Lord Kantzelier hem vraagde, *of hy iets in Regten, als een point van questie, voor te stellen had?* waar op hy verklaarde, *geen point van Regten te verstaan, en derhalven dit niet te kunnen doen*; voorts gedrongen werdende, *om dan op de een of andere wyze zyne verdeediging in te brengen*, zo sprak hy; *ik geloof dat myne Advokaten wel iets, tegens het gene myne aanklagers my te lasten leggen, zoude kunnen zeggen, maar zy durven de mond niet openen, voor dat men haar tot spreeken verzoekt*; eindelyk, na dat men hem nogmaals had aangezet, om tog eenig point van Regten, tot verdediging, te allegeeren, zo haalde hy uit zyn zak een papier, beschreven met deze woorden; *een point van Regten, spruitende uit eene Consideratie, dat ik ben een Perzoon, niet bekwaam tot het begaan van 't Verraad, in myne aanklagte gemeld, weshalven ik beweere onschuldig te zyn.* Men oordeelde dit antwoord gekkelyk te zyn, en begeerde, dat hy zyne Advokaten Constantine Phips en Mr. Williams zoud ordonneeren het nodige te spreeken, dog hy antwoorde, even als te voren, *Ik versta de Regten niet, hoe kan ik dan op een andere wyze eenig Point van Regten inbrengen?* Dit misselyk Procederen verspilde veel tyd, en wyl de voormelde twee Advokaten niet eene getuige in faveur van den gevangen Produceerde, zo sprak Mr. Cowper, zynde een lid der Committeé van 't Lagerhuis, *dat den gevange zig, geduurende de Rebellie, geheel anders, als nu voor de Balie, vertoond had; ja dat hy, aan 't hoofd van zyne Compagnie, immers zo yverig geweest was, als iemand van desselfs medepligtige; dat derhalven de feyten al te klaar lagen, om ze te verzwaren, en dat de gemeentens eene fraaye gelegentheit aan de hand*

kregen,

kregen, tot wederlegging van het kwaadaardig voorgeven, als of aan de Rebellen, by de Capitulatie van hare onderwerping, genade beloofst was. Mr. William Thompson, een ander lid van de Committeé, maakte daar op, by forme van Replyk, kragteloos 't geallegeerde des gevangen in zyn antwoord, en in 't byzonder daar hy zegt, *dat hy schielyk, om niet vermoord te werden, by de Rebellen was gekomen, en dat door hem geen Vyandlykheden gepleegt waren; daar nogtans de bewyzen volkomentlyk deden zien, dat den gevange met veertien welgewapende Perzoonen eerst tot* Moffat *kwam, en van waar hy zig by den Vicomte Kenmure voegde; dat hy, met den degen in de vuist, verscheide Steeden inreed, assisteerende in dat postuur het uitroepen of proclameeren van den Pretendent tot Koning van* Groot-Brittannien; *voorts dat hy zig zo werkzaam betoonde als de andere Hoofd-Rebellen, gevende aan zyne Ruiters ieder twee schellingen daags; dat hy weinig bekommering toonde, over deze onnatuurlyke onderneeming, en dat hy, toen 300. van zyne Schotten zig afzonderden, zeide, dat zulks zyn schuld niet was; dat hy, indien zyne aanslagen waren gelukt, onvermydelyk een bloedbad geopent, het Pausdom, tiranny en slaverny ingevoert, het leven van den Koning, en die van zyne Majesteits geheele Familie, ingevaar gebragt, mitsgaders het gezag van de Pairs, en die* Wetten, *na dewelke men hem nu te regt stelde, omgekeert zoude hebben.* Wyders vertoonde dezen Mr. Thompson, *hoe dat veel wakkere luiden, vegtede tot verdediging van den Koning, en de tegenwoordige Regeering, tot* Preston *waren omgebragt;* en dus verzogt hy, *dat het Hof den gevangen schuldig of niet schuldig geliefde te verklaren.* Den Heer Hampden ondersteunde deze kragtige Harangue, weshalven de Pairs wederom opstonden, en na 't Hoogerhuis gingen; van waar zy aanstonds te rug kwamen, wanneer den Lord Opperregter alle de Pairs yder in 't byzonder by hare titulen noemde, en telkens vraagde, *Mylord, wat zegt u Lordschap? is George Grave van Winton aan 't Verraad, in de aanklagte vervat, schuldig of niet?* op welke vrage de Pairs ook een voor een, leggende de regterhand op de linkerborst, antwoorde, *schuldig by myn eere*, en was in deze talryke Vergadering niet een negative stem; na 't welke de beide Huizen zig adjourneerde tot den volgenden dag. Zedert had den gevangen Grave van Winton zig gehouden als krankzinnig, en onder dezen schyn getragt, om de yzere Venster tralien zyner gevangekamer te breeken, en alzo te vlugten; maar dat was hem door waakzaamheit van de wagters belet.

1716. April.

1716. April. Den 28. wierd aan 't Lagerhuis, door de Pairs geboodschapt, dat zy den Onder-Gouverneur van den *Tour* geordonneert hadde, om Maandag den 30. voormiddag ten elf uuren, den Grave van Winton wederom voor de Balie van het Geregtshof in *Westmunsterhal* te brengen, ten einde alsdan het Vonnis tegens den zelven uit te spreeken. Hier op besloot het Lagerhuis, dat zy zig in een groote Committeé, gemagtigt tot het waarnemen der Proceduuren, derwaards begeven zoude, om, ingevalle de Lords de Sententie mogten vellen, al eer het Huis der Gemeente zulks verzogt, te insisteeren, dat dit strydig was met de Parlamentaire gewoontens. Het Hoogerhuis ter bestemder uur zig na de gemelde Zaal begeven, en het Lagerhuis daar mede zitting genomen hebbende, zo bragt men den Grave van Winton andermaal voor de Balie; aan wien den Lord Opperregter vraagde, *of hy iets wist in te brengen, waar door het Vonnis des doods tegens hem niet zoude gepronnuncieert werden?* waar op hy in dezer voegen antwoorde; *Ik ben een perzoon onbekwaam tot het begaan van zodanigen Verraad, als de Beschuldiging tegens my vervat, en dus oordeele ik, dat men de Sententie des doods niet behoorde te vellen.* Dog dit passeerde voor een ydele verschooning, zeggende den Opperregter, *dat hy most inbrengen een point van Regten, op 't welke zyne Advokaten konde arbeiden, en voor hem pleiten.* Hy repliceerde, *niet te kunnen begrypen wat zyn Lordschap met dit zeggen wilde te verstaan geven*; en toen sprak zyn Advokaat Phips, *dat, dezen Adelyke gevangen zyn verstand niet hebbende, de beschuldiging tegens hem, van hoog Verraad, geenzints mogt stand grypen*; op welke woorden den meergemelden Ridder William Thompson inviel, vertoonende aan den Opperregter, *dat de Acte, waar by de Proceduuren, in cas van hoog verraad, gereguleert worden, niet toelaat te pleiten, voor dat'er eene zwarigheit in Regten ontstaat, en men daar toe verlof kreeg; en dat, nadien den Ridder Phips die palen te buiten ging, hy deswegen in de naam van 't Lagerhuis reparatie eiste*; dus wierd door den Grave van Isla voorgeslagen, dat de Lords zig in haar Vertrek zouden adjourneeren; 't welk geschiede, en daar een korten tyd over deze zaak raadplegende, zo rezolveerden zy, *dat het voorgewende van den Advokaat Phips kragteloos was, en dat den Opperregter hem zoude bestraffen, vermits hy gesproken had zonder voorgaande verlof der Pairs.* Hare Lordschappen dan te rug komende, zo wierd het bovengemelde besluit van 't Hoogerhuis, door den Opperregter verklaard, en de bestraffing aan den

den Advokaat Phips gedaan; vragende vervolgens nogmaals aan den gevangen Grave van Winton, *of hy iets had in te brengen, om het Vonnis des doods tegens hem te weerhouden?* waar op hy antwoorde, *myn Advokaten zyn daar toe gereed, indien men haar slegs vryheit wil geven.* Men vergunde haar deze geeiste vryheit, en toen liet zig den Advokaat Williams hooren, *dat 'er een gebrek rezideerde in de hoofden der beschuldiging, door het Huis der Gemeente ingebragt, nademaal in dezelve niet stond uitgedrukt de byzondere tyden, wanneer de verscheide misdaden van hoog verraad begaan waren; concludeerende daarom, dat men de beschuldiging van de hand most wyzen, eveneens als omtrent schriftelyke aanklagten in diergelyke zaken, gebruikelyk voor de gemeene Regtbanken;* bybrengende, tot versterking van dit argument, verscheide voorbeelden. Den Heer Walpole kante zig aldereerst tegens dit geopperde van den Advokaat Williams, zeggende *by voorbeelt, dat den gewezen Lord Straffort, in de beschuldiging van hoog verraad, was ten Laste gelegt verscheide Feiten van vorige Jaren, zonder de netten tyd uit te drukken.* Vervolgens hoorde men den Procureur Generaal, den Heer Cowper, en den Ridder William Thompson, yder op haar beurt, nog andere bewyzen allegeeren, hoewel onnoodig, nadien zy de voornaamste Rebellie in hare aanklagte met deze woorden hadden uitgedrukt, *dat de Stad* Preston, *door de Rebellen, omtrent den* 21, 22, 23, *en* 24. *November* 1715. *was ingenomen; op welke en meer andere misdaden, de Pairs eenpariglyk den Gevangen schuldig verklaarde.* Den Advokaat Phips, tragtende het bovenstaande argument van zyn Confrater Williams te ondersteunen, ontzag zig niet, om de gehoudene Proceduuren over de zaak van Dr. Sacheverel te allegeeren, dog daar op wierd geen reflexie genomen. Na dit pleidoy keerden de Lords en 't Huis der Gemeente naar hunne vertrekken; welke laatste zig vervolgens in een groote Committeé, met hun Spreeker aan 't hoofd, na 't Hoogerhuis vervoegden, verzoekende uitspraak van 't Vonnis tegens den Grave van Winton. De Pairs, over de tegenwerping der Advokaten, ten voordeele des gevangen Grave van Winton gedaan, wel twee uuren lang raadplegende, bevonden die ongegrond, en rezolveerden dierhalven, dat den Lord Opperregter het Doodvonnis zoude uitspreeken; vallende over deze ernstige zaak een merkwaardig debat, hier in bestaande, dat de Thorysgezinde Lords, zoekende het werk maar dralende te houden, inbragten, dat den Lord Opperregter, in de reeds uitgesproken

1716. *April.*

Gg 2

1716. April. sproken Sententie tegens de zes ter dood veroordeelde Lords, had overgeslagen te zeggen; *dat hare schaamdeelen afgesneden en in 't vuur geworpen moesten werden*; staande op dit stuk voornamentlyk den Bisschop van *Rochester*, ondersteunt door den Grave van Nottingham, en deszelfs Broeder den Grave van Ailesfort: maar de Whigze Lords vertoonden met veel nadruk, *dat, verre van daar, om den Opperkantzelier te berispen, over het verzwygen van dat gedeelte der Sententie, men hem behoorde te bedanken, vermits hy, door het herhalen van die ongevoeglyke woorden, in zulk een doorlugtige Vergadering, daar de Vrouwen en Dogters van de meeste Pairs en Edellieden zig prezent bevonden, de kuissche Ooren gekwetst zoude hebben*; waar op met meerderheit van Stemmen vastgestelt wierd, om de bovengemelde schaamteloze woorden, als zynde geen wezentlyk deel der Sententie, voortaan te myden.

Dezen dag, tusschen vier en vyf uuren des namiddags, zagmen de Pairs wederom in de groote Zaal van *Westmunster* vergaderen; wanneer den Lord Opperregter zeide, *dat het Hoogerhuis had overwogen alle 't gene tot verhindering van 't Vonnis tegens den gevangen Grave van Winton was ingebragt; en dat het aan hare Lordschappen bleek, dat die van 't Lagerhuis hunne bewyzen tegens den gemelden Grave volkomentlyk hadden goedgemaakt, en dat hem dus nu niet anders te doen stond, als het Vonnis uit te spreeken*: zyne fraaije redenvoering over de gruwelykheit van de misdaat, behelsde onder anderen,

DAt, in dezen moeijelyken toestand, de Regeering egter de vertroosting had, van te zien, dat de Zaden van de Rebellie niet groeiden als op ligte gronden, die geen diepte hadden; en dat derhalven de vrugten, die dezelve voortbragt, van weinig duur, en byna in haar opkomen gesmoort waren: dat de grootste Vyanden des Konings verpligt waren zyne goedertierenheit te erkennen: maar dat het te verwonderen was, dat zommige meenden daar aandeel te moeten hebben, die toegelegt hadden op het Leeven van den besten der Vorsten, en op de slagtbank gebragt zo veele van zyne getrouwe Onderdanen. Dat het Hoofd van een der aanzienlykste Rebellen naauwelyks genoeg was, om voor de dood te boeten van een enkel Soldaat, die tot verdeediging van zynen Koning, van de Wetten, en van de Religie, gestreeden had. Dat de verdrietige post, welke hy by deze plegtigheit waarnam, door den Koning aan hem opgedragen zynde, hy zig pligtshalve daar van niet had kunnen ontslaan; dog dat de Misdaden van den gevangen Graaf de godlooste en hatelykste waren die men bedenken kon, wyl hy had toegelegt om te Onthroonen en te vermoorden dien Geheiligden, die een Handhaver was van alle Kerkelyke en Weereldlyke Regten. Dat, indien het hem gelukt was, het Pausdom ingevoert

gevoert zoud zyn geworden, zo wel als een Burgerlyke en Kerkelyke Tyranny: dat het Bloed te *Preston* en te *Dumblain* vergooten, aan deze onnatuurlyke Rebellie alleen toegeschreeven moest worden; en dat de gene, die in de eerstgemelde Stad gevangen waren, zonder eenige grond voorwendeden, als of de Bevelhebbers van 's Konings troupen aldaar, zyne Majesteits genade aan hen belooft hadden; &c. 1716. *April.*

Den Lord Opperregter, dit gesproken hebbende, deed daar op de uitspraak van het gewoonlyk Doodvonnis, in cas van hoog verraad, tegens den gevangen Grave van Winton; die toen, misschien om blyken te geven wegens zyne krankzinnigheit, de mond eerst begon te openen; zeggende, *nadien deszelfs Advokaten mosten zwygen, dat men aan hem ten minsten behoorde te vergunnen, om zyne getuigen, welke hy voorgaf nu in de Stad gekomen te zyn, voort te brengen*; dog de Wet geen gehoor toelatende aan misdadigers, reeds ter dood verwezen, zo beval den Lord Opperregter den Ondergouverneur van den *Towr*, om den gevangen Grave te rug derwaards te brengen; brekende daar op zyn Stafje, tot een teeken dat de Commissie geeindigt was, en nam zyn gewoonlyke Zitplaats onder de Pairs, welke naar 't Hoogerhuis, en de Leden van 't Huis der Gemeente mede naar hun Vertrek keerden; ordonneerende de Lords, om de bovengemelde Redenvoering te doen drukken, en adjourneerden zig tot den volgenden dag.

Den eersten April wierd door 't Lagerhuis in overweging genomen den Staat van de Natie, ten opzigte van *Schotland*, en na dat verscheide getuigen voor de Balie waren gehoort, verklarende dat zy de Graven van Marshal, Seafort, Southesk en Panmure, nevens verscheide andere, gewapent onder de Rebellen hadden gezien, zo ordonneerde men een Bil in te brengen, om alle deze Perzoonen van hoog Verraad overtuigt te verklaren, ingevalle zy zig binnen zekeren gestelden tyd aan de Regeering niet kwame aan te geven.

Den 3. verscheen den Koning in 't Hoogerhuis, gevende zyn Koninglyk Conzent op verscheide Actens, maar deed geen aanspraak. De verdere handelingen van dit *Groot-Brittannisch* Parlement behelzen een deel Domestique zaken, van weinig nut voor den Lezer om hier te Boekstaven, dienende alleen nog gezegt, dat het Hooger- en Lager-huis, wegens de Paasdagen, zig adjourneerden tot den 20. dezer maand April.

1716. April. Overmits nog een menigte Rebellen, onder opzigt van den berugten Lord Donald Makdonald, de Kapiteinen Renald, Glengary, Keppoch, Locbeal, Appin, Robert Rooy, en meer andere, zig in de Bosschen en Gebergtens van *Schotland* ophielden, zo ontfing den Generaal Cadogan in 't laatst van Maart 's Konings bevel, dat hy, tot het verstrooijen dezer Roervinken, met een sterk detachement, zig derwaards zoude hebben te begeven. Gemelde Generaal, willende deze ordre werkstellig maken, trok den 31. Maart van *Edenburg* naar *Dunkelt*, alwaar de Troupen, tot deze Expeditie verkoren, bestaande uit 3000. man te voet, en eenige Dragonders, voorzien met zes stukken Kanon en twee Mortiers, mosten verzamelen; waar tegens de Jacobiten de magt der Rebellen wel begrootte op 6000. man Infantery en 600. te Paard; voorgevende ook, dat den Kolonel Huy, uit *Vrankryk* te rug gekomen, had medegebragt genoegzame Wapens, Ammonitie en Geld, om zig tot in de maand Augusty te konnen verdeedigen; tegens welken tyd den Pretendent, voorzien van veel sterker magt, als de jongste maal, wederom in *Schotland* zoude zyn.

Te *Chester* en *Leverpole* waren omtrent 40. Rebellen met de dood gestraft. Onder deze bevond zig, in de laatstgemelde Plaats, eenzeker Edelman van *Kumberland*, wiens Inkomsten jaarlyks 1500. Ponden Sterling monteerde; werdende hy in zyn Sterf uur door een Presbyteriaans Predikant getroost, en, wanneer den Scherpregter hem van de Galg ladder stiet, door de toekykers met steenen gegooit, om dat hy als een Presbyteriaan stierf. Omtrent de mitigatie van Doodvonnissen, en het Pardonneeren van veel Rebellen, zag men de goedertierentheit des Konings doorstralen; gelyk ook niet minder deed de mildheit van zyne Majesteit en de Koninglyke Familie aan de Weduwe van den onthalsden Vicomte Kenmure, dat zy zoude behouden de 10. per cent van haar aangebragte Capitaal by Huwelykze Voorwaarde bedongen, en 150. Ponden Sterlings 's Jaars tot opvoeding van hare Kinderen; waarby den Koning uit zyn eigen Beurs, haar nog een Gifte van 300, den Prins en de Princesse van Wallis yder 200, mitsgaders de Hertoginnen van Marlbourg, van Buchlein, en van Monmouth, yder 300 Guinees ter hand deden stellen.

Het bleek klaarlyk, dat de Thorys en Jacobiten toeleg maakten, om, by verkiezing van een nieuw Parlement, hare streng weder te doen prevaleeren; dus de Whigs, considererende wat kwade gevol-

gen

gen daar uit konde ontstaan, hun die pas tragte af te snyden, voornemende een Acte te maken, tot het doen continueeren van het tegenwoordige Parlement nog drie of meerder Jaren; innemende daar toe, uit voorzorge, de advyzen der voornaamste Regtsgeleerden, om te mogen weten, of zodanige verandering wel konde geschieden zonder krenking van de Wet; welke Regtsgeleerden eenparig verklaarden van ja, wyl de Wet daar toe Oorlof gaf; allegeerende voor reden van wetenschap, dat de Acte van driejarige Parlementen zelfs, ten opzigte van de oude Ryks Constitutie, niet anders als een nieuwigheit was, zynde zedert 20. Jaren gebleken wat blykelyke ongelegentheden daar uit waren ontstaan; invoegen de Wetgevende magt altyd het regt en 't vermogen behield, om daar in te voorzien. 1716. April.

Den Heer Robbert Walpole, eerste Commissaris der Thezaurie, en een uitmuntent yverig voorstander van de tegenwoordige Regeering, wierd in 't begin dezer maand zeer subyt gevaarlyk ziek, tot zo verre, dat de Thorys reeds durfden voorgeven, indien hy kwam te sterven, dat de overige Ministers, niet als met veel moeiten, de zaken dezer Regeering zoude kunnen staande houden, en dat de Thorys dan weinig werk behoefde te doen, om de gesteltheit der prezente zaken te veranderen: dog deze in de lucht gebouwde Kasteelen storte ter neer, wyl men wel haast zyne goede herstelling vernam. Hier by zagmen de drift der Thorys nog uitblinken in gedrukte Paskwillen, en voornamentlyk in die getituleert *Roberts laatste uitvlugt*, *Wekelykze opmerking*, en *het Weeskind*; over welke drie geschriften men de Drukkers in hegtenis nam, terwyl ondertusschen den Autheur van de *Wekelykze opmerking*, met zyn schryven, nog veele kwaardaardiger als te voren bleef voortvaren, zo dat men hem nauwer opsluiten, en 't gebruik van Papier, Pen en Inkt ontnemen most; maar geen van die alle maakte zo veel gerugt, als een scherpsteekent Libel, getituleert, *Redenvoering, bewyzende, dat de toegenegen herten des Volks van* Engeland, *de beste veiligheit van de Regeering maken; voorgestelt ter onderzoek aan de verdedigers der strengheit, in den tegenwoordigen tyd.* Zommige taxeerden, voor den Autheur van dit snood geschrift, den Bisschop van *Rochester*, die zeer geringe genegentheit voor deze Regeering toonde te hebben; immers, wie den Autheur ook mag zyn, de voornaamste substantie daar van willen wy den Lezer vertoonen; zeggende dezen heilloozen Schryver.

Dat,

1716. April.

DAt, wanneer een Staat ontrust werd door eenen Burgerlyken Kryg, het deel, dat den Souverein daar in gewoonlyk neemt, is.

1. Dat hy de regtvaardige Regten van de Kroon, tegens de ondermyningen van zyne Onderdanen ondersteunt.

2. Dat hy een gedeelte van zyne Onderdanen beschermt, voor de onderdrukkingen en beledigingen van een ander gedeelte.

3. Dat hy zyne Kroon handhaaft tegens eene Factie, die eenen Pretendent op den Throon zoud kunnen zetten.

4. Dat hy de wapenen opvat, om de Regten van zyne Onderdaanen te overweldigen, en hy alzo Aggresseur is.

Dat, in dit laatste geval, de Grondregel van *Machiavel*, om alle de geene die de magt of den wil hebben, om zig tegens den Souverein te kanten, plaats moet grypen, om dat een misdaat zig niet regtvaardigd, als door een misdaat; maar dat, in de drie eerstgemelde gevallen, het volstrektelyk van 't belang van een Souverein is, de Rebellen weder tot hunnen pligt te brengen, en ze niet door vuur en swaart of de galg uit te roeijen, wyl dit al zulke onvermogende middelen zyn, om goede Onderdanen als om goede Christenen te maken; en dat de natuurlyke sterkte van een Koningryk vermindert, wanneer men zonder nut een groot getal menschen ombrengt. Dat de geene, die hun Hof aan de Regeering beter meenen te maken, welkers yver de reede verblint, en in 't byzonder de Krygs-lieden, zig rouduit in 't openbaar voor de uiterste strengheit verklaren; maar dat, in den tegenwoordigen toestand, de zagtheit de grootste Politie is; dat hy voor 't overige aan de Ministers geene Wetten zoekt voor te schryven, maar zig alleenlyk te bedienen, van de weinige menschelykheit die 'er in de Waerelt is, om de Regeering te verlossen van de kwellingen der bloeddorstigen, die, met een geest van wreedheit bezeten zynde, niets eischen dan Executie, Ballingschap en Confiscatie; uitsporigheden die wyzer Lieden, dan zy, in maatregels zouden kunnen wikkelen, strydig met de genegentheden des Volks &c.

Den Autheur herhaald vervolgens het bygebragte door de Verdedigers van strengheit, te weten, *dat 'er een onnatuurlyke Rebellie was, om den Koning te onthroonen, en een Paaps Pretendent de Natie op te dringen*; waar tegens hy antwoord, *dat het smertelyk valt zulk een Rebellie te zien; dat hy geenszints wil verschoonen de misdaat der gene, die daar aan deel hebben; maar dat, dewyl dezelve nu ter genade van den Koning stonden, de vrage was, of men haar door de Byl en Strop, of door zyn Majesteits goedertierentheit most onderbrengen? dat het eerste de authoriteit des Konings wel ontzaglyk maken, dog dat men deswegens niet lang verzekert zyn zoude, als dat aan het Volk de magt ontbrak, om die authoriteit te verwerpen; waar tegens, door het middel van genade, 's Konings Per-*

zoon

zoon aan de Natie beminnelyk ftond te werden; dat 'er niets Heldhaftig nog beter Politie was, dan de herten van Vyanden te winnen, wyl dit de Zegepraal der Romeinen verre overtrof. Wyders, *dat Hendrik* IV. *Koning van* Vrankryk, *wanneer hy het Vredens-Tractaat te* Vervins *teekende, roemde, dat hy met eene ftreek van de Pen meer Vyanden had overwonnen, als hy noit met de wapenen zoud hebben konnen doen.* Eindelyk dit Tractaatje, opgevuld met lafteringen en dreigementen, gaf deffelfs ongerymtheit, als of Verraders niet moften geftraft werden, genoegzaam te kennen. 1716. April.

In 't laatft van Maart ftelde den Heer d'Iberville, *Franfchen* Ambaffadeur, aan den Heer Secretaris van Staat Stanhope ter hand de *(a)* Memorie, tot antwoord op die van den *Groot-Brittannifchen* Minifter, Grave van Stairs; en uit welk antwoord dit evengemelde Hof eenig genoegen fcheen te fcheppen. Ook was den 10. April de Ratificatie, op het vernieuwde Tractaat van Alliantie, tuffchen *Groot-Brittannien* en Haar Hoog Mog. de Heeren Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, uit *s' Gravenhage* te *Londen* gebragt, en naar behooren uitgewiffelt, invoegen dit werk nu t'eenemaal voor afgedaan gehouden wierd.

(a) ziet pag. 194.

TEN opzigte van den gedreigden Oorlog, tuffchen den Roomfch Keizer en de *Ottomannifche Porte*, bleef men nog in onzekerheit; wyl het Hof van *Weenen* dien kryg zeer gaarne wilde ontgaan, indien zulks flegs met eenig refpect gepractizeert konde werden. Den Paus in tegendeel, vrezende dat de *Turken* wel in *Italien* mogten komen, befteede al zyn wysheit, om den Keizer tot dien Oorlog aan te manen; dog wyl het in zulken geval voornamentlyk op geld zoude aankomen, zo hadmen den ouden Vader dat gebrek zeer ordentelyk te kennen gegeven, en daar op goede beloften ontfangen. Wederzyds Krygs-Toeruftingen waren ongemeen groot, dus het fcheen, als of men malkander een fchrik wilde aanjagen; blyvende den Primo Vizir nog al voortvaren, met verfcheide *Turkze* Hoofden, welke hy oordeelde in zyn belang niet te zyn, onder diverfe Pretexten van hunne levens en goederen te beroven; hy formeerde ook, volgens de geruchten, een nieuw zoort van Militie, altemaal Chriftenen, aan wien hy meerder Soldye, als dezelve onder hare refpective Mogentheden genoten, en vryheit van Geloofs-oeffening toeftond; voornemende om wel 80000. DUITSLAND.

1716. April. Man van die Volkeren by een te zamelen, mits doende den *Eed van eer*, van niet te zullen dezerteeren. Deze, door Officieren van haar eigen Natie gecommandeert, zoude ten voornaamsten bestaan uit Duitschers, Hongaren, Walachers, Franschen en Zweden, gekleed en gewapent na de Duitsche manier, en van dewelke men voorgaf reeds 50. Regimenten voltallig te hebben; afkondigende daar en boven eene Publicatie, dat men alle Christen Slaven, zig onder deze Regimenten begevende, na zekeren tyd dienens, tot loon in vrydom wilde stellen. Weinig geloofwaardigheit verdiend deze gerugten, als niet overeenkomende met een goede staatkunde.

De berigten, door den Keizerlyken Minister Fleisman uit *Konstantinopolen* geschreven, en in 't begin van Maart aan 't Hof te *Weenen* ontfangen, betuigden daar tegens, dat het gemeene Volk, nevens den Mufti, gantsch geen behagen schepten in den Oorlog tegens den *Roomsch* Keizer, dog dat den Primo Vizir het tegendeel staande hield; wyders, dat de Porte hem nog veel ongewone beleeftheden deed bewyzen, en zig geliet een groot ontzag voor de zware Oorlogs toerustingen des Keizers te hebben; maar 't Hof te *Weenen* merkte dit aan als een geveinsde Politie, wyl de Porte weigerde te luisteren na de voorslagen des Keizers, om met de Republyk van *Venetien* Vrede te maken; en in 't tegendeel sterk bleef voortvaren, met hare toerustingen ten Oorlog, tragtende nu hunne scheepsmagt ongelyk grooter te doen zyn, als dezelve in 't voorleden Jaar te voorschyn kwam. Nog kreeg men kondschap, dat te *Konstantinopolen* den 6. Maart de Paardestaart, het ordinare Oorlogs-teeken, was uitgestoken; dat kort daar na den gewoonlyken Aftogt van den Sultan stond te geschieden, en dat de Troupen, voor 't eindigen van die Maand by *Adrianopolen*, om geheel *Dalmatien* te gaan bemagtigen, mosten by een komen.

Hier op liet het Keizerlyke Hof beveelen afgaan, tot het voltallig maken van hare Troupen tegens den eersten April; mitsgaders, om de Artillery, en verdere Legertrain als dan gereet, den Voorraat ter bestemder plaatzen verzamelt, en alles in staat te hebben, van op de laatste ordre te kunnen opbreeken; blyvende onderwylen in ongerustheit wegens dezen onvermydelyken Oorlog tegens de Turken, welke men egter niet vast stelde; dog de *Venetianen*, ondersteunt door Sollicitatien van het *Roomsche* Hof, bereikten eindelyk hun oogmerk, sluitende den 13. April met den Keizer eene nieuwe of- en defensive *Al-*

liantie;

liantie; maar de Declaratie van Oorlog tegens de Porte, uit kragte van dit Tractaat, bleef voor eerst nog agter. 1716 April.

Den 28. Maart zagmen de Hertoginne van Blankenburg, moeder van de regeerende Keizerinne, te *Weenen* aankomen; en die zig weinig dagen daar na Grootmoeder bevond, van een jongen Aarts-Hartog, welke den 13. April, 's avonds tusschen zes en zeven uuren, geboren wierd. Den Keizer, wanneer men hem dit Kind vertoonde, was zo vol blydschap, dat hy zig niet konde inhouden van eenige vreugde-traanen te storten, terwyl hy dezen jong geboornen tot *Aards-Hertog van Oostenryk en Prins van Asturien* verklaarde. 's Anderendaags den 14. 's avonds, omtrent ten negen uuren, verrigte men de plegtigheit van den Doop in de Ridderzaal van 't Paleis, door des Paus Nuntius, geassisteert van 24. gemyterde Prelaten, zo Bisschoppen als Abten. Men ging van de Bedkamer der Keizerinne naar de gemelde Ridder-Zaal, in de volgende order.

1. Den Adel en de Ridders in zeer grooten getalle.
2. De Ridders van het gulde Vlies, in hare Ceremonie-Kleederen.
3. Den Heer Grimani, Ambassadeur van *Venetien*.
4. Den Kardinaal, Hertog van Saxenzeits.
5. Den KEIZER, in zyn Ceremonie-kleed van het Gulden Vlies.
6. De twee Keizerinnen Douarieres.
7. De Vier Aarts-Hertoginnen.

Hier op volgde het Keizerlyke en Koninglyke Kind, gedragen door den Opper-Hofmeester, Vorst Anthoni van Ligtenstein, geassisteert van twee andere Ridders, nevens de talryke Dames der drie Hoven. Deze pragtige Statie in de Ridder-Zaal komende, zo wierd het Keizerlyke Kind ten Doop gehouden, wegens den *Portugaalschen* Koning en de twee Keizerinnen Douarieres, door den Prins Maximiliaan van *Hanover*, broeder des tegenwoordigen *Groot-Brittannischen* Koning, en 't zelve genaamt Leopoldus, Johannes, Jozephus, Antonius, Fransiscus de Paula, Ermengildus, Rudolphus, Ignatius, Balthazar. De Functie van den H. Doop ge-eindigt zynde, zo bragt den Prins Eugenius van Zavoyen, als Ridder van 't gulden Vlies, den jongen Aarts-Hertog by den Keizer, die aan dit kind met alle Formaliteiten de Order van 't Gulden Vlies, door het omhangen van 't Ridder-teeken, Confereerde, werdende vervolgens gezet op een met goud gestikt Flu-

1716. April. weele Kussen op een tafel, en door de Ridders van die Ordre gecomplimenteert. Den Pausselyken Nuntius hoorde men voorts het *Te Deum* opheffen, en, na't eindigen der zelve, de gewoonlyke Dank Oratie doen, mitsgaders de Pontificale Zegening geven; eindigende deze plegtigheit, als men den Jongen Aarts-Hertog weder na de Bedkamer bragt, met het driemaal lossen van't Kanon en de Musketteryy.

Onuitdrukkelyk was de Vreugde, over deze geboorte, die het gemeen deed blyken. Veel duizent Arme menschen gevoelde de mildadigheit der aanzienlykste Hovelingen; werdende ook eenige gevangenhuizen geopent, en nog veel andere teekenen van liefdadigheit geoeffent. Wat meer is, den Keizer geliefde, uit hoofde van zeekere belofte, een goud Kind te doen maken, even zwaar als den nieuwgeboren Aarts-Hertog, wegende 18¼ Pond, om 't zelve Beeld, tot Dankzegging, op te offeren aan dat van de Lieve Vrouw van *Marienzel*, vermaart door veel zeldzame Mirakelen. Hier tegens ontbrak het niet aan Rykelyke Geschenken, uit de Keizerlyke Erflanden en andere Standen, onder de naam van opschikking der Kraam-kamer, Luiermand, Wieg, enz.

Deze Geboorte, van een jongen Aarts-Hertog en Prins van Asturien, wierd door den Keizer aan alle de Hoven van *Europa* bekent gemaakt; ziet hier alleen den Brief aan Haar Hoog Mog. de Heeren Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*.

KAREL *de Zesde, door Gods genade verkooren Rooms Keizer, ten allen tyde Vermeerderaar des Ryks.*

Hoog en Mogende Staaten Generaal des Vereenigde Nederlanden; zeer waarde Vrinden.

WY zyn aan den Zeegen des Heemels verpligt, wegens onzen eerstgeboren Aarts Hertog en Prins van Asturien, Leopoldus den Tweeden; die hare Majesteit, Onze Doorlugtige en zeer beminde Gemalinne, (die voor 't overige gezond en welvarende is) gister-avond, tusschen 7 en 8 uuren, ter Waereld heeft gebragt. En alzo Wy vertrouwen, dat deze vermeerdering van Ons Doorlugtig Huis U zeer aangenaam zal zyn te verneemen; zo hebben Wy geenzints willen nalaten, aan U daar van aanstonds kennis te geeven. Voorts aan dezelve alles goeds en voorspoed gunstelyk toewenschende.

Gegeeven in onze Stad Weenen, *den 14. April 1716. In 't vyfde Jaar onzer Regeering.*

Regeering des Roomschen *Ryks*; *in 't* 13. *des* Spaanschen, *en mede in 't vyfde Jaar der* Ongarische *en* Boheemsche *Ryken*. 1716. *April.*

Uwe goede Vriend, (Was geteekend)

KAREL.

(Lager) *Frid. Carl. van Schimborn.*

(Onderstond) *Petrus Josephus Dalberg.*

DE nodige *Deenze* Hulpmiddelen, om de voortgangen der *Zweeden* in *Noorwegen* te stuiten, met haast te *Koppenhagen* by een gebragt zynde, zo zagmen den 6. April, onder den *Deensen* Vice-Admiraal Gabel, een Esquader Oorlog- en Transport-Schepen, inhebbende 7000 Militairen, naar *Noorwegen* oversteeken; en hadmen reeds tyding van hare spoedige aanlanding den 17. aldaar. De *Zweeden*, hebbende reeds door kleine Partyen verscheide afbreuken geleden, trokken zig daar op te zamen; en wyl de Magt der *Deenen*, door dit Secours, vergroote, zo begon den toestand der *Zweeden* merkelyk nadeelig te werden; welker omstandigheden tot de volgende Maand behoord. NOORDER KROONEN.

De *Zweedze* bezetting van *Wismar*, door een nauwer insluiting der *Noordze* Geallieerden, tot het uiterste gebragt, verzogt in 't begin dezer Maand een voordeelige Capitulatie, en waar op den 19. het vergelyk wierde getroffen; volgens welk accoort de *Zweeden*, bestaande nog uit 3500. Man, met alle Krygs-Eerteekenen, den 23. uittrekken, dog, passeerende de *Lubze* brug, hun geweer neer leggen, en zig als Krygs-gevangen overgeven mosten; behalven 1000. gebooren *Zweeden*, die haar geweer behouden, en naar hun Ryk gevoert werden zoude; zullende zy ondertusschen in 't *Meekelenburgse* te *Dessau*, Clutz, enz. goede inquartiering, voor haar geld, genieten. De Capitulatie, voor de Stad *Wismar*, en voor het Buiten-fort de Walvis, aldus gesloten zynde, zo namen de *Deenze*, *Pruissische* en *Hanoverse* Troupen, sterk 900. Voetknegten en 600. Ruiters, onder Commando van den Brigadier Kragge en den Major Pentz, bezit van de Buitenwerken, en van de *Lubze* Poort: Ook avanseerden eenige hondert Russen, om mede zommige Posten te mogen bezetten; maar den Major Pentz stelde zig met zyne Ruitery daar tegen, waarschouwende hun, uit de naam van den Commandeerenden Generaal Dewitz, dat

1716. April. ze op die wyze niet in de Stad zoude hebben te komen; en dat, indienze geweld pleegden, de verantwoording der kwade gevolgen van dien tot haren laste bleef, vermits de *Russen*, slegs Hulp-troupen zynde, zulks niet pretendeeren konde. Hier op hield den Muscovischen Legervoogd Repuin zig stil, zendende alleen, wegens dit geval, een Expresse naar den Vorst Dolherukki.

Den 15. April vertrok den Koning van *Deenmarken* zeer onverwagt van *Koppenhagen*, over *Rozenburg* en *Sleeswyk*, naar *Sax Lauwenburg*; en was, voor het vertrek van zyne Majesteit uit *Koppenhagen*, aldaar een nieuw Reglement uitgekomen, verbiedende aan die van *Lubek*, *Dantzig*, *Hamburg*, *Bremen*, *enz.* alle Handel met de *Zweeden*; zynde onder dit verbod niet begrepen de *Engelsche* nog *Hollandze* Natien.

Den 19. April 's namiddags ten drie uuren, wierd te *Dantzig* voltrokken het Huwelyk tusschen den Hertog van *Mekelenburg* en eene *Russische* Princesse. Daar was een grooten trein van Koetzen, in de welke zig bevonden de Koning Augustus van *Polen*, den *Zaxischen* Generaal Veltmaarschalk Flemming, den Generaal Virzthum, de Bisschoppen van *Ermeland* en van *Cujavien*, nevens veel hooge Krygs-Officieren; vervolgens kwam den Czaar, te Paard, en kort daar agter de Prinsesse, Bruit met de Czarinne, en een groote Suite van aanzienlyke Dames. In deze ordre reedmen na de Kapelle van zyn Czaarze Majesteit, alwaar een *Russische* Bisschop de Copulatie verrigte. De Bruit had op 't hoofd een kostelyke Kroon, even als die van de *Rooms* Keizerrinnen, en aan 't Lyf een Zilverlakens kleed, mitsgaders een rood Fluweele met Hermelin gevoerde mantel, welkers sleep twee Cavalliers op hielden. De Copulatie volbragt zynde, zo begaf men zig na de woning van den Groot Kantzelier Grave Gollofskin ter maaltyd, zittende de nieuw-getrouwe aan de eerste tafel, onder een rood Fluweel Verheemeltzel; en vervolgens den Czaar, den Koning van *Polen*, de twee bovengemelde Bisschoppen, en diverse Grooten. 's Avonds ten tien uuren zagmen het Vuurwerk aansteken, werwaards zyn Czaarse Majesteit zig alleen te voet begaf, dog hy keerde schielyk te rug. 's Anderen daags waren zy alle weer by malkander te Bruiloft, als wanneer, op het drinken der gezondheden, t'elkens het Kanon Losbrande; gevende, na datze van de tafel opstonden, aan 't gemeene volk een geheele gebraden Os, en twee Vaten Wyn ten besten.

Onderwylen had den Keizer geensſints tot dit Huwelyk willen consenteeren, vermits het Proces tusſchen dezen Hertog van *Mekelenburg* en desſelfs geſepareerde Huisvrouwe, in kas van Echtſcheiding, nog niet was afgedaan; en dus gemelde Huisvrouw kragtig arbeide, om, door een Keizerlyk Decreet, dit twede Huwelyk van haar Gemaal onwettig en nietig te doen verklaren. 1716. *April.*

EEN groot Liefhebber van fraaye Nieuwigheden, had in deze Maand, niet zonder veel moeiten, ten dienſte zyner Landsluiden geformeert de ondervolgende Lyſt, wegens de Geboorte-dagen van de Voornaamſte *Europiſche* Hooge Vorſten en Vorſtinnen, jegenwoordig in 't leven zynde; belovende hy dezelve Lyſt t'elkens met het Nieuwe Jaar, by affterven of nieuw geboorte van dees of gene, te veranderen; komende daar uit te blyken hunnen Ouderdom, en op wat Maandelykſe datum Zy verjaren. NEDERLANDEN.

JANUARY.

6.	ELeonora Magdalena Thereſia van *Nieuburg*, Keizerinne Wed. van Leopoldus. Geboren.	1655.
14.	Albert Frederik, Markgraaf van *Brandenburg*, Johanniter Ordens Meeſter te *Sonnenberg*.	1672.
21.	Ulrica Eleonora, zuſter des Koning van *Zweeden*, en Gemalinne van den Erf-Prins van *Heſſen-Caſſel*.	1688.
—	Don Carlos, zoon van Philippus de V. Koning van *Spanjen*.	1716.
25.	Violenta Beatrix van *Beyeren*, Weduwe van Ferdinand de III. Erf-Prins van *Florencen*.	1673.
26.	Fredrik, Kroon-Prins van *Pruiſſen*.	1712.
—	Carel Alexander, Hertog van *Wirtenberg*.	1684.
27.	Ottokeſa Federewicza, Gemalinne van den Czaar van *Moſcovien*.	1689.
31.	Frederik Lodewyk, Prins van Carnwal, en zoon van den Prins van *Walles*.	1707.

FEBRUARY.

7.	Maria Louiſa, Princeſſe van *Heſſen-Caſſel*, Weduwe van den verongelukten Erf-Stadhouder van *Vrieſland*.	1688.
15.	Lodewyk de XV. Koning van *Vrankryk*.	1710.
18.	Alexius Petrowitz, Kroon-Prins van *Moſcovien*.	1690.

MAART.

1716. *April.*

MAART.

1. Charlotta van Brandenburg Anspach, Gemalinne van den Prins van *Walles*. 1683.
4. Theresia Kunigunda Sobiesky, Keurvorstinne van *Beyeren*. 1676.
— Princesse van *Lotbaringen*. 1706.
8. Augustus Willem, Hartog van *Bronswyk Wolfenbuttel*. 1662.
— Charlotta-Felicita, Hartoginne van *Modena*. 1671.
10. Prins Willem van *Hessen-Cassel*, Gouverneur van *Breda*. 1682.
16. Sophia Dorothea, Koninginne van *Pruissen*, en Dogter van Koning George. 1687.
20. Elizabeth Amalia, Weduwe van Philip Willem, Keurvorst van de *Paltz*. 1655.
26. Maria Magdalena, Aarts Hertoginne, Suster van Keizer Josephus. 1689.
28. Frederik Willem, Hartog van *Swerin*. 1675.

APRIL.

11. Joanna-Bapitista, Koninginne Moeder van *Savoyen*. 1644.
13. Leopoldus- Joannes- Josephus- Anthonins, &c. &c. zoon van den Keizer, Karel de VI. 1716.
15. Antony- François- Benedictus, tweede Broeder des Konings van *Portugal*. 1695.
16. Alexander Lodewyk Sigismund van *Nieuburg*. 1663.
17. Carel Hendrik van *Lotbaringen*, Prins van *Vaudemont*. 1649.
19. Carel Fredrik, Hartog van *Holstein-Gottorp*. 1700.
21. Joan Willem van *Nieuburg*, Keurvorst van de *Paltz*. 1658.
25. François, Erf-Prins van *Lotbaringen*. 1707.
26. Wilhelmina Amalia, Keizerlyke Weduwe van Josephus. 1673.
27. Carel Emanuel, Prins van *Savoyen*. 1701.
28. Fredrik, Erf Prins van *Hessen-Cassel*. 1676.

MAY.

4. Victor Amadeus de II. Koning van *Sicilien*, Hartog van *Savoyen*. 1666.
6. Sophia Louisa van *Mekelenburg Swerin*, Weduwe des Konings van *Pruissen*. 1685.
— Philip Joseph, Erf-Prins van *Savoyen*. 1699.
12. Augustus, Koning van *Poolen*, Keurvorst van *Saxen*. 1670.
16. Jaques Louis, oudste Zoon van Wylen den Koning van *Poolen*. 1668.
17. Charlotta Elisabeth, Weduwe des Hartogs van *Orleans*, en Dogter van Carel Lodewyk, Keurvorst van de *Paltz*. 1652.
— Reynoud d'Este, Hartog van *Modena*. 1655.

21. François

21. François Farnese, Hertog van *Parma*. 1678. 1716.
24. Christiaan Lodewyk, Markgraaf van *Brandenburg*. 1677. April.
— Joan Gaston, Erf-Prins van *Florencen*. 1671. ———
28. George, Koning van *Groot-Brittannien*, Keurvorst van *Hanover*. 1660.

JUNIUS.

6. Hedwig Sophia, Hartoginne, Weduwe van Holstein Gottorp. 1681.
— Philippus, twede Zoon des Konings van *Spanjen*. 1712.
— Don ——— twede Zoon des Konings van *Portugal*. 1714.
11. Petr. Alexewitz, Czaar van *Moscovien*. 1672.
17. Carel de XII. Koning van *Sweden*. 1682.
25. Franciscus Xaverius, jonger Broeder des Konings van *Portugal*. 1691.

JULIUS.

11. Maximiliaan Emanuel, Keurvorst van *Beyeren*. 1662.
12. Dorothea van Nieuburg, Hartogin van *Parma*, moeder van de Koninginne van *Spanjen*. 1670.
18. Edwig Elisabeth van *Nieuwburg*, Gemalinne van den Prins Jacobus Sobiesky. 1673.
22. Lodewyk-Rudolph, Hartog van *Wolffenbuttel*. 1671.
— Joannes Franciscus Albani, Paus Clemens de XI. 1649.
24. Frans Lodewyk, Prins van *Nieuburg*, Grootmeester van de Duitse Ordre, Coadjuteur tot *Mentz*. 1664.

AUGUSTUS.

2. Philippus, Hertog van *Orleans*, en Regent van *Vrankryk*. 1674.
3. Carel, Landgraaf van *Hessen-Cassel*. 1654.
— Emanuel, Broeder des Konings van *Portugal*. 1699.
4. Fredrik Willem, Koning van *Pruissen*. 1688.
— Cosmus de III. Groot Hartog van *Florencen*. 1642.
— Anna-Carolina, Keur-Princes van *Beyeren*. 1696.
5. Innocentius, twede Soon van den Keurvorst van *Beyeren*. 1698.
6. Albert Cajetanus, Keurprins van *Beyeren*. 1697.
10. Anna Maria Louise van Florencen, Keur-Vorstinne van de *Paltz*. 1667.
15. Louis van Orleans, Hertog van *Chartes*. 1703.
19. Clemens de IV. Soon des Keurvorst van *Beyeren*. 1700.
20. Maria Louise van Orleans, Hertoginne Weduwe van Berry. 1695.
25. Lodewyk Philip, Prins van *Asturien*. 1707.
27. Anna Maria van Orleans, Hertoginne van *Savoyen*. 1669.
28. Louisa, Dogter van Gustavus Adolphus, Hertog van *Gustrauw*, Koninginne van *Denemarken*. 1667.
— Elisabeth Christina van *Wolffenbuttel*, Keizerinne, en Koninginne van *Spanjen*. 1691.

1716. *April.*

SEPTEMBER.

1. Willem Carel Hendrik Friso, Prins van *Nassau*, Erf-Stadhouder van *Friesland*. 1711.
7. Maria Anna Josepha, Koninginne van *Portugal*, Keizerlyke Princesse van Leopoldus. 1683.
11. Leopoldus de I. Hertog van *Lotharingen*. 1679.
17. Louisa Charlotta, Hartoginne van *Lotharingen*. 1676.
--- Ernestus Augustus van *Hanover*, Bisschop van *Osnabrugge*, tweede Broeder van Koning George. 1674.
21. Carel de VI. Rooms Keizer en Koning van *Spanjen*. 1685.
23. François Maria, Hertog van *Mirandola*. 1668.
--- Don Ferdinando, derde Prins van Koning Philippus de V. 1713.
29. De tweede Koninglyke Princes van *Pruissen*. 1714.

OCTOBER.

4. Lotharius Franciscus, Vryheer van *Schonborn*, Keurvorst van *Mentz*. 1655.
6. Charlotta Amalia, Princes van Denemarken. 1707.
7. Frederik Augustus, Keur-Prins vrn *Saxen*. 1696.
11. Frederik de IV. Koning van *Denemarken*. 1661.
18. François Eugenius, Prins van *Savoyen*. 1663.
19. Prins van *Brasilien*. 1712.
20. Jan François, Koning van *Portugal*. 1661.
22. Maria Aurelia, Aarts-Hartoginne van Keizer Josephus. 1701.
23. Fredrik Karel, tweede zoon des Konings van *Deenmarken*. 1701.
28. Maria Anna van Nieuburg, Koninginne Weduwe van *Spanjen*. 1667.
30. George Augustus, Prins van *Walles*. 1683.

NOVEMBER.

4. Carel Philip van *Nieuburg*, Weduwenaar van de Princesse van Radzivil. 1662.
--- De Hertoginne van *Orleans*. 1681.
19. Philippus de V. Koning van *Spanjen*. 1683.
21. Maria Eleonora van *Modena*, Weduwe vun Koning Jacobus van *Engeland*. 1658.
30. Christiaan de VI. Kroon-Prins van *Denemarken*. 1699.

DECEMBER.

2. Maurits, Soon des Hertog van *Saxen Zeytz*. 1712.
4. Princes van *Portugal*. 1711.
5. Joseph Clements, Prins van *Beyeren*, en Keurvorst van *Keulen*. 1671.

8. Leopold-

8. Leopold-Clemens, tweede Soon des Hertogs van *Lotharingen*. 1708. 1716. *May.*
9. Maria Josepha, Aartshertogin, dogter van den Keizer Josephus. 1699.
— Anthony, Hertog van *Guastala*. 1687.
12. De Soon van den Hertog van *Lotharingen*. 1712.
13. Maximiliaan Hendrik van *Hanover*, Broeder van Koning George. 1666.
— Maria Elizabetha-Lucia, Aartshertogin, Zuster van Wylen den Keizer Josephus. 1680.
14. Philippus van *Hessen-Cassel*, Broeder van den Landgraaf. 1655.
15. Ernest Lodewyk, Landgraaf van *Hessen-Darmstad*. 1667.
16. Christina Everardina van *Bareith*, Koningin van *Poolen*, Keurvorstin van *Saxen*. 1671.
— François Arnold, Vryheer van *Metternich*, Bisschop van *Munster* en *Paterborn*.

MAY.

HET Hof te *Konstantinopelen*, niet tegenstaande de zware Oorlogstoerustingen van den *Roomsch* Keizer, hield zig nog stil, willende geen uitsluitzel geven, naar wat zyde het overhelde. Twee verschillende Partyen waren in den Divan, d'eene geneigt tot den Oorlog, en d'ander tot de Vrede; terwyl den Primo Vizir ondertusschen de Krygstoerustingen verhaaste, en nog al bleef voortvaren met veel aanzienlyke Perzonen, door opgeraapte beschuldigingen, te dooden, en hunne goederen verbeurt te verklaren; schrapende door dat middel considerable Schatten by een, en vergroote zyn gezag zodanig, dat niemand hem durfde tegenspreeken. TURKYEN.

Hoewel nu de *Turken* geen finaal besluit gaven, alleen van de hand wyzende de Keizerlyke bemiddeling, tusschen haar en de *Venetianen*, zo bleek egter, door hun gedrag, datze op hoede waren, om door den Keizer niet overvallen te werden; als hebbende reeds een Corps

1716. May. van 90000. Man naar de *San* doen trekken; over de Rivier een brug geslagen; aan den Hospodar van *Walachien* een Bassa gezonden, met ordre, dat hy de Paarden van dat Landschap, zonder die te betalen, wegnemen, alle verdagte Perzonen in de gevankenisse werpen, en dat hy Hospodar zelf in Perzoon aanstonds in 't *Ottomannische* Leger aan de *San* komen most.

POLEN. DEN 5. May hadden de geconfedereerde *Polen* de Vesting *Frauwstad* met geweld ingenomen; doodende by den aanval, die zeer scherp was, de geheele *Zaxische* Bezetting, groot 100. Man. De Inwoonders wierden geplundert, en met een talryk Guarnizoen bezwaart. Hier van daan naar *Posen* gerukt, berende zy die Stad, om zig door Belegering of Bestorming, ook meester daar van te maken; en, dus voortvarende, de *Saxen* uit alle Plaatzen van de Republyk te verjagen.

VRANKRYK. MET zeer veel ernst bleef het Gerigts-Hof, tot onderzoek der gepleegde malverzatien omtrent 's Konings geld, nog al voortvaren; vindende in dit werk onophoudelyke bezigheden, en gestadig meer en meer Perzoonen, die daar aan schuldig waren; van de welke de meeste zig dekten met zodanige Bescherm-Heeren, die deel in deze kwade practyken genomen, en daar voor groote Zommen getrokken hadden; dus, indien men tegens alle dezelve wilde Procedeeren, wel twee derde Parten der voornaamste Luiden van *Parys*, ja by na den gantschen Adel, mitsgaders de Militaire en Polityke Officianten, daar aan mosten participeeren; wyl deze misdaats schakel zig uitstrekte, van 't Huis des Konings af, tot aan 't Hospital; zittende zelf eenige Leden, met zulken kwaad behebt, in dit Gerigts-Hof; 't welk zekeren Mr. le Blanc, een voornaam Inwoonder der Stad *Parys*, prezenteerde aan te toonen. Hy, voor de eerstemaal in de Kamer van het meergemelde Gerigts-Hof gebragt werdende, zo hoordemen alle de Leden, als met verwondering, uitroepen, *is dit dien Vermaarden Agiateur?* dog hy antwoorde vryborstig, met een wedervraag, *wat gelieven de Heeren met dit zeggen te verstaan?* waar op eene der Regters zig uitliet, *wy verstaan daar door een man als gy, die, door zynen snooden handel, de Obligatien van den Staat doen dalen, en ten deele het verderf van* Vrankryk *veroorzaakt hebt*; flux repliceerde den beschuldigden, *indien gy uw gezegde Agiotage noemt, zo zie ik hier meer dan zes Perzonen,*

nen, die, even als ik 't gene gy my verwyt, gedaan hebben, en ik ben in staat, om dit met nodige bewyzen te verifieeren. Dit stoutmoedig zeggen most den Raad niet weinig verzetten, zig beklad ziende, daar ze nogtans zuiver behoorde te wezen. 1716. May.

Zommige beschuldigde, in de gevangen-huizen opgesloten, wisten aan verscheide voornaame Grooten kennisse te geven, dat zy door het Gerigts-Hof genoodzaakt waren geworden, om te verklaaren, wat geld-zommen zy aan de zelve, voor hunne protexie, gespendeert hadden; dog dit Hof, geen de minste reflexie daar op nemende, zond den Procureur Generaal aan de Wooningen van den Heer de Pontchartrain, gewezen Kantzelier van *Vrankryk*, en desselfs Zoon, om van hun eene Lyst harer goederen af te vorderen; maar deze weigerden zulks te doen, gevende den Heer de Pontchartrain tot antwoord, *dat aan hem, door wylen den Koning, een volslage ontlasting en quitantie van zyn bewind, als Controlleur Generaal, was gegeven, en dat hy zig daar aan bleef houden.* Hy, vervolgens de vryheit nemende, om aan den Hertog Regent over deze bejegening te klagen, kreeg tot antwoord, *Ik ben zelfs bereit aan de beveelen te voldoen, en reekenschap van 't myne te geven.*. Zekeren Mr. Riviere, vreezende door het Gerichtshof mede overvallen te werden, overleverde aan den Hertog Regent eene specificatie zyner middelen, waar in hy openhartig aantoonde hoe hy dezelve verkregen had; te weten, dat hy, ten tyde van Mr. de Louvois, de knegt van een Hoefsmit was geweest, naderhand aan de Paardekoopery, en door gunst van dien Heer tot de Leverantie van dat Beestiaal voor 's Konings Legers geraakte, hebbende daar mede zo veel gewonnen, dat zyn Majesteit aan hem wel drie Millioenen schuldig was gebleven; voorts betuigende, nog andere drie Millioenen tot dienst van zyn Koninglyke Hoogheit by hem gereed te leggen. Op deze openhertige belydenis liet den Hertog Regent gemelden Heer Hoefsmit naar huis keeren, zeggende, *Uw bekentenis heeft u behouden.*

Met niemand scheen het Gerechtshof meer werk te hebben, als met de Heeren Bourvalais, Myot, le Normand, en Barangue; werdende voorgeslagen om haar door het pynigen nog meer te doen klappen; dog den Hertog Regent geliefde deze hardigheit van de hand te wyzen. Zeeker Abt, in 't begin dezer maand te *Parys* ziek geworden, en vreezende te zullen sterven, verklaarde dat onder hem een Millioen aan

1716. May. briefjes, toebehoorende den Heer Myot, waren berustende; welke briefjens men daar op afhaalde en verbeurt verklaarde. Tegens den Heer Bouivalais, zedert in de Tooren van *Montgommery* gebragt, zoude men aldaar crimineelyk procedeeren; dog hy wierd gevaarlyk ziek, doende de vreeze der Straffe hem, en nog veele andere, uit mismoedigheit naar hun sterfuur wenschen; als by voorbeelt den Heer Miot, die, nuttigende geen spyze als door dwang, zig wilde dood vasten; Mr. Arlot, Threzaurier der Zwitzers, tragte zyn leven door vergif uit te bluschen, en zeeker gewezen ontfanger der Tiende in *Normandien* sneed zig zelf de strot af.

Men had ook daar tegens eenige gevangen beschuldigde Heeren, waar onder, als de voornaamste, zig bevonden de Heeren Crozat, Bernard, Farges, de Montargis en Tourton, weder ontslagen, en dezelve met een zedig Compliment, wegens hare vroomheit in 't behandelen van 's Konings zaken, geprezen; wyders hun vergunt, om, tot haar vry verklaring een Instrument in de kragtigste forme te doen opstellen; welk geschrift de gerigtskamer in alle deelen niet alleen goed keurde, maar zelf onderteekende. Een Koninglyke Declaratie, onlangs uitgegeven, nopende de verklaringen, welke een yder, wegens 't aangeven van desselfs middelen, aan de meergemelde Gerigtskamer was verpligt te doen, vinden wy al te aanmerkelyk, om daar uit de Substantie der Artykelen in 't kort, aan den Lezer niet mee te deelen.

1. DAt alle, die begreepen zyn onder het zevende Artykel der Declaratie van den 17. Maart laatstleden, mitsgaders alle die 't bewind van Pagten hebben gehad, als mede de Kassiers en Commisen, gehouden zullen zyn, zonder eenige zommatie af te wagten, de 7. en 8. Artykelen der gemelde Declaratie te voldoen, en den Staat van alle hunne goederen op te geven, in zodanig een forme als daar in vervat is, en zulks binnen 14. dagen, te reekenen van den dag der afkondiginge dezer tegenwoordige; op de pœnen in 't 8. en 10. Artykel van de meergemelde Declaratie gemeld.

2. Dat de Vrouwen, niet in gemeenschap van goederen met deze, of onder het eerste Artykel begreepen zynde, ook eene verklaaring als boven zullen moeten doen.

3. Dat de Weduwen, Erfgenamen, en andere Successeurs, insgelyks zo een verklaring zullen moeten doen.

4. Dat alle Meedestanders of deelgenooten van Pachten &c., en der zelver Vrouwen, Weduwen, Erfgenamen enz., begreepen zullen zyn onder de 8, 9, 10,

9, 10, 11, 12, 13, 15, en 17. Artykelen der meergemelde Declaratie van den 17. Maart. 1716. May.

5. Dat alle, die onder deze tegenwoordige Declaratie begrepen zyn, gehouden zullen wezen in de verklaringen, wegens hunne goederen, te melden de dagteekening hunner contracten, mitsgaders de namen der Notarissen, de betaalders hunner Renten, en van alle anderen, die nevens hen deel in de gemelde Pagten &c. gehad hebben.

6. Dat deze die verklaringen opgegeven hebben, zonder daar in te melden de dagtekening van hunne contracten, de namen der Notarissen, de betaalders hunner Renten, deelgenooten en medestanders, deze verklaring zullen moeten vervullen binnen 14. dagen; en daar by voegen het gereet geld, zilverwerk., gesteente, briefjens, houdende te betalen aan den Toonder daar van, en andere roerende goederen die zy zouden mogen verzuimt hebben aan te geven; op peene vervat in 't 8. Artykel der Declaratie van den 17. Maart.

7. Dat alle, onder welker naam contracten opgesteld zyn, door zulke die onder de voorgaande Artykelen behooren, gehouden zullen wezen verklaring daar van te doen, en daar in te melden de dagtekening der gemelde contracten, de namen der Notarissen, en die van de betaalders der Renten, binnen 14. dagen, op peene vervat in 't 15. Artykel der Declaratie van den 17. Maart.

Eenen Mr. Paparel wierd ondertusschen den 15. dezer maand, over dievery van 's Lands geld, door het Gerichtshof gesententeert, om te werden onthoofd, en zyn Capitaal, op 1700000. gulden aangegeven, verbeurt verklaart; dog den Hertog Regent geliefde, uit consideratie van de Marquis de la Fare, Kapitein zyner Lyfwagt, als hebbende de eenigste Dogter van dezen Mr. Paparel getrouwt, de straffe des doods te mitigeeren tot een altoosduurende gevankenis; vindende zig daar toe mooglyk nog te meer bewogen, om dat dit kwaad zig in veele aanzienlyke Familien uitstrekte.

Deze vervolging most noodzakelyk den Koophandel en het Credit onder de meest vermogende stremmen; invoegen den Raad van Commercie, door hunne Gedeputeerden, zeer kragtige remonstrantien aan den Hertog Regent deden; verzoekende, dat het oprigten van diergelyke Gerigtskamers in de andere *Fransche* Provintien mogte gestremt werden; wyl deze vervolging aan alle buitenlandse Negotianten noodzakelyk de lust zoude benemen, om met de Ingezetenen van *Vrankryk* te handelen; als kunnende geen vertrouwen op derzelver Credit, nog verzekerheit hebben, datze mede deelgenoten van dien slinksen handel, en dus vervolgbaar voor deze Gerigtskamers waren; werdende daar

1716. May. daar in ondersteunt, door een menigte Requesten der Intressanten van de Manufactuuren en het Wyn gewasch.

Wyl zommige *Fransche* Provintien, door de behandeling der tegenwoordige Regeering, eenige misnoegtheit, immers zo men voorgaf, deden blyken, zo gaf den Hertog Regent, om de zodanige in toom te houden, aanstonds ordre, tot het marcheeren van eenige manschap naar de kant van *Spanjen*; ontbiedende de hooge Krygs-Officieren uit de meeste *Fransche* Frontieren, om hare advyzen in een expresse Krygsraad te geven, wegens het getal der Troupen, nodig op de been te houden; mitsgaders, belangende de Fortificatien, Magazynen, en andere Departementen des Oorlogs, om de gemelde Frontieren over al te verzekeren. Den Heer d'Amelot was door een Arrest van den Raad van Staat aangestelt, om, nevens de Heeren Trudaine, de la Bourdonnaye, Ferrand en Roujault, te examineeren alle memorien, voorslagen en advyzen, reeds overgegeven, of die nog geprezenteert zoude werden, strekkende tot ontlasting der Gemeente, het ontfangen der Kroons Inkomsten gemakkelyk te maken, de ingeslope Wanordres te verbeteren, de Lasten minder in getal en eenvoudiger te practizeeren, het Veldgewas overvloediger te doen zyn, en de naarstigheit der Onderdaanen te verwakkeren. Hier toe most de Vergadering in 't Huis van gemelden Heer d'Amelot gehouden werden, mogende by zig ontbieden zodanige Perzoonen, tot het opstellen der ontwerpen, als zy zouden geraden vinden. De Heer Amelot bleef verpligt deswegens rapport te doen aan den Raad der Finantien, waar in men hem een deliberative stem vergunde; en indien deze ontwerpen practicabel wierde geoordeelt, dan vermogt men ze te brengen in den Raad der Regeering.

Men had, ten voorschreven einde, aan zeeker *Schots* Edelman, Mr. Lauw genaamt, en aan zyne medestanders, een Octroy voor twintig jaren verleent, om een Bank op te regten, en het Octroy daar van met den druk gemeen gemaakt; luidende de Voorreden van het Edict, waar by gemelten Mr. Lauw geregtigt werd, als volgt.

DE voordeelen, die de openbare Banken hebben toegebragt aan verscheide Staaten van *Europa*, welkers Credit zy hebben bewaart, den Koophandel hersteld, en de Manufacturen onderhouden, hebben ons overtuigd van de nuttigheit die onze Onderdanen uit diergelyk een opregting zouden trekken.

De

De Heer Law aan ons over eenige maanden voorgeslagen hebbende, om eene Bank op te regten, waar van het Fonds zoud werden gemaakt uit onze penningen, en die in onzen naam en onder ons gezag zoud werden bestierd, wierd het onderwerp daar van onderzogt in onzen Raad van Finantien, alwaar verscheide Banquiers, Kooplieden en Gedeputeerden der Steden van de Commercie ontbonden zynde, om hun Advys te geven, gezamentlyk overeenstemden, dat 'er niets voordeeliger zyn kon voor ons Koningryk, 't welk, door hare gelegentheit en vrugtbaarheit, gevoegt by de neerstigheit van deszelfs Inwooners, alleenlyk een bestendig Credit vereischte, om den allerbloeyensten Koophandel derwaarts te trekken; zy meenden nogtans, dat de gesteldheden des tyds niet gunstig waren, en dat het beter zoud zyn, dat zodanig een Opregting voor Reekening van eene Maatschappy gedaan wierd. Deze Redenen, gevoegt by eenige byzondere Conditien van het ontwerp, deden ons besluiten om die af te slaan; maar de gemelde Heer Law heeft ons verzogt, aan hem Octroy te geven, om een andere zoort van Bank te mogen opregten, waar van hy aanbied de Fondsen te maken, zo wel van zyne penningen, als van die van zyne Geassocieerden, en door middel van welke Bank hy meent het geld meer te doen circuleren, den woeker te doen ophouden, de vragten van de geldspetien tusschen *Parys* en de Provintien te sparen; aan de Uitheemsen middel te geven om met zekerheit in ons Ryk Fondzen te maken; en aan onze Onderdanen 't vertier van hare Goederen en de betaling der Belastingen gemakkelyker te doen zyn. De gunst, die hy van Ons verzoekt, is, om aan hem een Octroy voor den tyd van 20. Jaren te geven, en aan hem te vergunnen, de Bank-briefjens in Bank-Ryksdaalders of Ecus te stellen, dewelke, altoos van het zelve gewigt en waarde zynde, aan geene verandering zullen mogen onderworpen zyn: dewyl dit een wezentlyke en ten eenemaal noodzakelyke Voorwaarde was, om het vertrouwen onzer Onderdanen, en dat der Vreemdelingen te bezorgen en te behouden; Ons ter zelver tyd verzoekende, Luiden van bekende Vroomheit en kennisse te benoemen, om opzigt over die Bank te hebben, de Briefjens te viséren, de Boeken te merken en te parapheren; ten einde het Publicq volkomentlyk overtuigd zy, van de nauwkeurigheit en getrouwheit, die daar by in acht genomen zullen worden. En vermits Ons toeschynd, dat deze opregting, in diervoegen als hy voorgeslagen heeft, geene ongelegentheden kan veroorzaken; dat men in tegendeel groote reden heeft, te hopen, dat dezelve eenen spoedigen en gunstigen uitslag zal hebben, en datze voordeelige uitwerkingen zal te weege brengen, na het voorbeeld van het geen in de nabuurige Staaten geschied; Zo hebben Wy geoordeeld, aan den gemelden Heer Law, wiens ondervinding, verstand en bekwaamheit Ons bekend zyn, het Octroy, 't welk hy van Ons voor zig, en voor zyne Geassocieerden verzoakt, te moeten toestaan. En onze zeer waarde en zeer beminde Oom, de Hertog Orleans, Regent van Ons Koningryk, acht gevende op al het geen tot verligting van Onze Onderdanen, en 't welwezen van Onzen Staat kan strekken, heeft gemeend, dat het zynen Rang en zyn Geboorte niet onwaard is, daar van de Beschermer verklaard te worden: Zo is 't, &c.

1716. *May.*

1716. May.

Ziet hier nu ook in 't kort de Artykelen van deze Bank.

1. DAt de gemelde Heer Law en zyne Compagnie alleen het regt en de Privilegie zullen hebben, om voor hunne reekening eene byzondere generale Bank in ons Ryk op te regten, en die te houden geduurende den tyd van twintig Jaren, te reekenen van den dag der registreeringe van dezen tegenwoordigen: Wy staan haar toe om te stipuleeren, hunne boeken te houden, en hunne briefjes te maken in specie Ecus, onder de naam van Bankdaalders, 't welk verstaan zal werden van Ecus van gewigte en gehalte van dezen dag. Wy laten insgelyks toe aan onze Onderdanen, en aan vreemdelingen, die met haar zullen handelen of contracteeren, om op dezelfde wyze te stipuleeren; op dat het Bankgeld, altoos van 't zelfde gewigte en gehalte zynde, aan geene veranderinge onderworpen zal konnen wezen; vernietigende tot dien einde alle Ordinantien, Edicten, Verklaringen en Arresten daar tegen strydende.

2. Wy willen dat de gemelde Bank zal vry zyn van alle schattingen en Imposten, en dat de Actien der Bank, en de zommen die 'er in kasse zullen zyn, vreemdelingen toebehoorende, niet onderworpen zullen wezen aan de regten van *Aubaine*, Confiscatie, of Brieven van Represaille, zelfs in gevalle van Oorlog, tusschen ons en de Vorsten en Staten, waar van die Vreemdelingen Onderdaanen zullen zyn; van welke Regten wy uitdrukkelyk door dezen tegenwoordigen renuncieeren.

3. De Bankbriefjes zullen gemaakt werden in forme van modellen, aan dezen tegenwoordigen gehegt, en geteekent door den gemelden Heer Law, en eenen zyner Geassocieerden, en nagezien door den Inspecteur tot dien einde aangesteld.

4. De generaale Kas der Bank zal geslooten werden met drie Slooten, en drie verschillende Sleutels, waar van de eene door den gemelden Heer Law, de andere door den Inspecteur, en de derde door den Thresorier bewaard zal werden.

5. Door den Heer Law en zyne Compagnie zullen aanteekeningen in goede forme gehouden worden, uitgedrukt en geparapheert door den Inspecteur der Bank.

6. Het voornaamste Comptoir der gemelde Bank zal gehouden werden te *Parys*, ten huize van den gemelden Heer Law, of in zulk een andere wyk van de Stad, welke men gevoeglyk zal oordeelen tot geryf van 't gemeen; en het zal alle dagen open staan, van 's morgens ten 9. tot 's middagt, en vervolgens van 3. tot 6. uuren, uitgenomen de Sondagen en plegtige Feestdagen.

7. Het zal aan alle Perzoonen vry staan hun geld in de Bank te brengen, voor het beloop van 't welke haar Bankbriefjes zullen gegeven werden, te betalen op zigt.

8. Wy verbieden, op straffe des doods, de Bankbriefjes na te maken of te vervalschen, als meede het namaken van 't zegel, of de plaatjes, op welke die briefjes zullen gegraveert zyn.

9. Onze

9. Onze zeer waarde en beminde Oom, de Hertog van *Orleans*, zal de beschermer van de Bank zyn, waar van hy reekening zal laten doen aan zig zelven, of aan de gene die door hem daar toe aangesteld zullen werden, t'elkens als 't hem zal goed dunken, en waar toe hy eenen Inspecteur zal benoemen, dien hy zal mogen verplaatzen of veranderen, zo als hy 't zal goed vinden; en de reglementen en ontwerpen van 't bestier en de werkinge der gemelde Bank zullen aan hem gepresenteert werden, om door hem te worden goedgekeurt, en zullen, als 't nodig is, door ons bekragtigt werden. 1716. *May.*

10. Wy verklaren daarenboven, dat wy door de Privilegie, die wy toestaan aan den gemelden Heer Law en zyne Compagnie, niet verstaan op eenigerleye wyze de Bankiers van ons Ryk te beletten hunnen handel als naar gewoonte te continueeren.

Het model van de Bankbriefjes, in het derde Artykel gemeld, dient hier ook vertoont.

No. - - - - - - Ecus in specie.
De Bank beloeft aan Toonder dezes te betalen op zigt - - - - specie daalders, van gewigte en gehalte van dezen dag: de waarde ontfangen te *Parys* den . . .

Den Heer le Tredeux, lid van de Sorbonne, had dezer dagen aan den Hertog Regent, om te klagen over de Declaratie, door den Bisschop van *Toulon* onlangs uytgegeven, de volgende Aanspraak gedaan.

Myn Heer,

DE Faculteit der Godgeleertheit had zeer gewenscht, nooit voor Uwe Koninglyke Hoogheit te verschynen, dan om deszelfs eerbiedigheit en toejuigingen te voegen by die van geheel *Vrankryk*: Zy ziet zig heeden genoodzaakt, om voor U te brengen de klagten, die een regtvaardig hartzeer haar afperst. Terwyl zy zig geheel overgegeven heeft, om haren pligt met eene zorgvuldige naauwkeurigheit te vervullen; dat zy arbeid, om den kostelyken schat der Leere, die haar aanbetrouwt is, te bewaren; en dat zy put in de altoos zuivere Fonteinen der Heilige Boeken en der Overlevering, om het Geloof te bevestigen, en aan te moedigen de geene die zy onderwyst, om de Regulen der Christelyke Zeedekunde te oeffenen, om de Vryheeden der Gallicaansche Kerk te onderstennen, om de Regten en Prærogativen van de Kroon te verdedigen, om het Gezag dat wezentlyk verknogt is aan 't Ampt der Bisschoppen die de H. Geest verkooren heeft, om de Kerke Gods te bestieren, te handhaven: verneemd zy, dat in een der uiterste Oorden van 't Koningryk, een Prelaat dezelve in eene openbare Declaratie voorsteld aan de onderhorige van zyn Bis-

1716. May. *dom*, aan geheel *Vrankryk*, en aan de geheele Waereld, als *eene zeer gevaarlyke School* (zegd hy) *waar van men behoord af te wyken, tot dat [illegible] wel gezuiverd is, uit vrees van zig te vergiftigen, door zig zelven te [illegible] onderwyzen.*

Wy zullen niet onderneemen, Myn Heer, om aan U Koninglyke Hoogheit in 't byzonder te kennen te geven de gevolgen, die deze Verklaaring na zig sleept. Wy zouden schroomen te veel tyd te beneemen van een le[illegible] dat geheel overgegeven is aan het gemeene geluk, en Wy zyn overtuigd, dat de groote verligtingen van U Koninglyke Hoogheit, U met meer kragt en zuiverheit doen gewaar worden, dan Onze Redevoeringen zouden kunnen doen, dat deze Verklaring zo wel de Kerk als den Staat betreft; dat zy zig verheft boven de Wysheit van Onze Koningen, die dezelve bewogen heeft, om eene School der Godsgeleertheit tot *Parys* op te regten, van waar, gelyk van een middelpunt van het Koningryk, de heilzame Leer zig uitbreid in alle de Provintien van dit grote Ryk; dat dezelve de geesten ontzeenuwt, dat zy wegneemt de vryheit der Letter-oeffeningen, de aanprikkeling tot Na-yver; en dat zy de streepen van de allerergste lastering verspreidende over een Ligchaam, van 't welk, zedert deszelfs opregting, de Kerk hare voornaamste kragten getrokken heeft om de Religie tegens hare vyanden te dekken, om de ketteryen te bestryden, om de dwalingen te doen verdwynen, om de beslissingen der gestaafde Concilien te helpen maken, in de tegenwoordigen toestand, nergens anders toe strekt, dan om de deur te openen voor scheuring, voor dwaling, voor nieuwigheden, voor vreemde leere, en om den Staat te berooven van eenen veiligen toevlugt tegens de gene die zig onophoudelyk, en zonder ontzag tegens hare allerbestendigste, en allernoodzakelykste grondregulen kanten.

Wy meenen, Myn Heer, dat Wy ons niet kunnen onthouden, van met alle mogelyke eerbiedigheit, en met al het vertrouwen dat Uwe goedheit en regtvaardigheit Ons inboezemen, de zeer magtige bescherming van Uwe Koninglyke Hoogheit te verzoeken, en dezelve te smeeken, dat hy het Oppergezag, waar mede zy bekleed is, wil gebruiken, om den Heer Bisschop van *Toulon* te verpligten, om op een opentlyke wys den openbaren hoon, dien hy de Faculteit heeft schynen aan te doen, te herstellen.

En indien deeze Prelaat voortgaat met de beweering van een werk, tegens het welk Wy meenen verschuldigt te zyn aan God, aan de Waarheit, aan de Kerk, aan den Staat, aan de geene by dewelke Wy leven, en zelfs aan de geene die na Ons komen zullen, om met alle Onze magt op te staan; bidden Wy Uwe Koninglyke Hoogheit zeer ootmoedelyk, om goed te keuren, dat Wy, in gevolge van Onze laatste Vergaderingen, Ons mogen voorzien, ten deele voor de Overigheden, bewaarders van de Oppermagt, ten deele voor de geene aan dewelke het toekomt over de scheuring en over de leer te oordeelen; voor den Apostolischen Stoel, en zelfs voor het eerste algemeene Concilie, dat vergaderen zal.

Daar in, Myn Heer, volgen Wy het voorbeeld van Onze Voorzaten, die toevlugt

toevlugt genomen hebben tot diergelyke Apellen, in gelegentheden en in omstandigheden die de Kerk en den Staat niet meer betroffen: Tot verdeediging van dewelke, als mede tot die van Uwe Koninglyke Hoogheit, Myn Heer, Wy altyd gereet zullen zyn, om Ons zonder agterhouding te laten gebruiken. 1716. May.

GROOT-BRITTANNIEN.

VOLGENS de laatste (a) Dagstelling nam het *Groot-Brittannisch* Parlement weer Zitting den 20. April. Wy willen hare meeste handelingen, over zaken van weinig nut voor den Lezer, overslaan, en daar uit alleen het merkwaardigste aanteekenen. Den 21. wierd in 't Lagerhuis voor de tweedemaal gelezen, en aan een Commiiteé gestelt de Bils, tegens de zodanige die Soldaten tot overlopen verleiden, en tegens Papisten, welke in 's Konings dienst gaan; zo mede voor de eerste maal de Bil, om de Graven van Marshall, Southesk, Seaforth, en Panmure, aan Hoog Verraad schuldig te verklaren. In 't Hoogerhuis bragt den Hertog van Devonshire dezen dag een Bil in, om voortaan de Zittingen der Parlementen, beginnende met het tegenwoordige, tot zeven agter een volgende jaren te verlengen, door het vernietigen der Acte van de driejarige Parlementen. Tegens het Lezen van deze Bil kante zig veel Thoryse Lords, voornamentlyk de Graven van Nottingham en Abingdon, mitsgaders den Hertog van Bukkingham; zeggende, *deze Bil van zulk een groot belang te wezen, dat menze, alvorens dezelve te lezen, eenigen tyd op de tafel most laten leggen, en ondertusschen alle de afwezende Pairs Sommeeren, om zig in 't Hoogerhuis te laten vinden, en hare gevoelens dien aangaande te verklaaren*; maar den Hertog van Rochingam, den Hertog van Newcastle, den Lord Townshend, en nog eenige goede Patriotten, hoordemen ter contrary sterk aandringen op de groote noodzaaklykheit, dat deze Bil mogt gelezen werden; in welk verstand ook den Hertog van Bukkingham op 't laatst overhelde, zeggende, *dat hy een oud man was, en, door veel jaren zitting in het Huis, bevonden had, dat de minder- de meerder-jarige dikwyls rondom wisten te drayen als een hoepel*; waar op men dan deze Bil voor de eerstemaal las. Toen disputeerde men wederom, over den tyd der tweede Lezing; eenige wilden, dat het zoud geschieden den 25. en andere agt dagen daar aan; dog het eerste haalde over, en mosten alle de Leden zig dan in 't Hoogerhuis laten vinden.

(a) ziet pag. 237.

Den 24. Lazen de Pairs voor de eerstemaal de Bil, tot het authorizeeren van eenige Perzoonen, om den Prins van Wallis hier in *Engeland*

1716. May. *land* den Eed, als Kantzelier der Univerziteit van *Dublin*, af te nee-men. Ook passeerde dezen dag in 't Lagerhuis de Bil, om alle Perzoonen, hebbende tegens de Rebellen gedient, van namaning vry te houden.

Den 25. wierd in 't Hoogerhuis voor de tweede maal gelezen de Bil, om nieuwe Parlementen van zeven tot zeven Jaren te verkiezen; en wyders door den Lord Kantzelier voorgeslagen, om de gemelde Bil aan een Committeé te stellen. Den Grave van Abingdon was de eerste, die tegen, en den Hertog van Kingston ook de eerste, die voor dezelve Bil sprak; waar na nog verscheide Lords elkander met Debatten te keer gingen; zeggende onder anderen den Hertog van Newcaste, een der gene die voor de Bil stemde, met zeer veel ernst; *dat de Rebellen, niet tegenstaande alle geleden Rampen, inzonderheit hare nederlaag te* Preston, *waar door hunnen gewaanden Koning uit* Schotland *gejaagd, en hy over al te kort geschoten was, egter zig even vermetel bleven aanstellen; dat haare Emissarissen over al den geest van Rebellie kweesterden, met hoope, indienze de misnoegde maar konde gaande houden tot een nieuwe Verkiezing toe, dat zy hun oogmerk wel zouden bereiken; dat derhalven de Regeering zulks most voorkomen, door zig te versterken, en deze onverzoenbare Vyanden te ontwapenen, met hen te benemen alle zoorten van gelegentheden om op te staan.* Den Grave van Aylesfort, Broeder des Grave van Nottingham, sprak lang tegens de Bil, en vertoonde de voordeelen, die de Onderdanen trokken uit de driejarige Parlementen, ten opzigte van het verbeteren der misslagen, die 'er in 't bestier der zaken konde werden begaan; dog den Grave van Isla, Broeder des Hertogs van Argyle, beantwoorde dat zeer wel spreekend met gezonde reedenen; gevende te kennen, wat groote misbedryven en wanorders uit dikwylige Verkiezingen, waar aan het graauw al te veel deel had, ontstonden. Toen sprak den Grave van Peterbourg, *dat hy alle mogelyken yver en genegentheit had voor den Koning, en voor zyn dienst; maar dat men, zo hy meende, geen toevlugt behoorde te nemen tot een hulpmiddel, veel slimmer als de kwaale zelf;* werdende hy in dit zeggen ondersteunt door den Grave van Nottingham, die een wydlopige Redenvoering, vol van omwegen, deed, want hebbende voor een gedeelte gerepeteert het gene zyn Broeder reeds gezegt had, zo bragt hy daar nog by te passe het voorbeeld van Koning Hendrik VIII. *die de geestelyke goederen, zig hebbende doen geven, gebruikte om de Kerk te onderdrukken;* zeggende

gende wyders, *dat hy niet wist, of men na verloop van zeven jaren dezelve redenen, die 'er thans waren, niet wel mogt bybrengen, om de Zitting van het Parlement als dan nog meer te verlengen.* Hier op antwoorde den Hertog van Argile zeer kragtig, makende eenige reflexien op de gene, welke zomtyds van sentiment en partye veranderen; invoegen den Grave van Nottingham, nemende dit voor zyn reekening, zig verschoonde, over dat hy voor dezen weigerde den Eed van afzweering te doen; maar den Hertog van Argyle repliceerde, dat hy niemant in 't oog had, weshalven zyn Lordschap zig niet most aantrekken, 't gene door hem zo even gezegt was. Vervolgens kantte zig ook met veel yver tegens de Bil den Hertog van Schrewsbury; maar hy wierd wederlegt van den Lord Parker, die onder anderen beweerde; *dat langduurige Parlementen t'eenemaal overeen kwame met de oude Ryks gesteltenisse, en dat dezelve goede gevolgen hadden.* De Bisschop van *Rochester* liet zig ook hooren, zeggende, *het zeer vreemt te zyn, dat niemand reeden vraagde, waarom men deze Bil juist nu ter tyd, en niet in de naaste Zitting voortbragt?* waar op den Lord Parker antwoorde, *dat, naar alle waarschynlykheit, hoe vroeger de Bil doorging, hoe eerder de kwaadaardige de moed laten zakken, en hunne verderffelyke aanslagen staken zoude, zo haast men haar het middel benam, om uit de Partyschappen, over 't werk der verkiezingen, eenig voordeel te trekken; dat het lang Parlement, onder de Regeering van HENRIK VIII. de roemrugtige Reformatie uitwerkte; ja dat 'er ten tyde van HENRIK VI. en andere Koningen, Parlementen waren geweest, die een menigte van agtereenvolgende Jaren gezeten hadden.* Den Grave van Anglesea, sprekende, van de onlusten des Jaars 1641. wees op de Bonk der Bisschoppen, en zeide, *dat het Parlement toen goed vond hun alle te verstooten.* Den Hertog van Bukkingham, mede doelende op dat langduurig Parlement, liet zig hooren, *dat 'er in dien tyd zodanige Medicyns van Staat waren, welke, om het Lighaam te genezen, het hoofd afhakten; en, belangende 't gevaar omtrent dikwylige verkiezingen, dat het hem zeer hard en onreedelyk toescheen, indien men het reizen verbood, om dat 'er op de groote wegen Struikroover yen gepleegt wierden.* Den welsprekenden Lord Kantzelier Cowper wederleide alles, wat de tegenparty dezen aangaande opperden; dus den Bisschop van *Londen*, in een lange redenvoering, tot besluit verklaarde, *dat hy zo veele zwarigheden aan de eene, en zo veel gevaren aan de andere zyde bevond, waar door hy in eer en conscientie zyne stem,*

1716. May.

1716. May. *ftem, nog voor d'een nog voor d'andere party, konde geven*, en daar op ging hy weg. Den Hertog van Bukkingham, willende de laatste zyn in 't spreeken, en zig onzydig toonen, sprak, *dat hy niet in 't minste tegens de Bil wist in te brengen; maar dat hy egter dezelve, in dezen toestand van zaken, geenszints dienstig vond.* Men ging eindelyk 's avonds ten zeven uuren de Stemmen opnemen, als wanneer de Lords, die voor en tegens de Bil geharangueert hadden, wederzyds hunne sustenuen kragtig defendeerden; dus eindelyk met 74 tegens 39 Stemmen, het besluit viel, dat de Zitting van het Parlement niet voor vyf (zo als de Thorys begeerden) maar voor zeven Jaren zoude gestelt werden.

Den 27. raadpleegde de Pairs, by forme van een groot Committeé, nogmaals omstandig over deze nieuwe Parlements Bil, en by welke gelegentheit wederom aanmerkelyke Debatten voorvielen. Onder de geene, die hier in wel 't meeste uytmunte, was ook den Bisschop van *Rochester*, voorwendende deze Bil niet nodig te zyn; *dewyl men*, zo hy zeide, *niets meer te vreezen had, nog van de zyde der misnoegde binnens Lands; nog van de zyde van* Vrankryk; *voor al, nu den Koning zulk een groot Leger op de been, en Ministers, die aan 't Volk zo aangenaam waren, aan de hand had.* Men merkte wel dat dezen Prelaat scherste, maar niemand wilde daar op antwoorden; werdende het Rapport van de Committeé goedgekeurt, en den 29. de Bil voor de derde maal gelezen, waar over toenmaals nog een Debat rees, van omtrent twee uuren lang. Den Grave van Nottingham, styfzinnig tegens de Bil gekant, tragtede door een langwylig Historisch verhaal aan te toonen, dat de Raadgevingen der gene, welke de Koninglyke Prerogativen wilden uitbreiden, altoos zeer schadelyk aan de Kroon waren geweest; voorslaande, tot besluit zyner Redenvoering, *dat de Bil eerst stand mogt grypen na 't eindigen van het tegenwoordige Parlement, op dat ondertusschen, over een zaak van zulken groot gevolg, de Sentimenten der Steeden, Burgten en Gemeenschappen konde inkomen.* Hier op antwoorde eerst den Hertog van Argyle, en na hem den Opperkantzelier, den Grave van Isla, en verscheide andere; *dat, nadien de Roomschgezinde en Jacobitische Factie, zo binnen als buitens Lands, de hervatting van hunnen goddelozen aanslag, ten voordeele van den Pretendent, beraamt, en op den zelven tyd, als dit Parlement eindigen zoud, vastgestelt hadde, het derhalven hoog tyd wierde om hun, door het maken van zodanigen Bil tot een*

Acte,

Acte, te leur te stellen; ja des te meer, wyl zeekerlyk eenige kwalyk gezinde in 't duister verborgen en gereed lagen, om hunne verderffelyke aanslagen te ondernemen en voort te zetten. Dat het Prerogatyf van de Kroon, ten opzigte het dissolveeren of prorogueeren van het Parlement, in't minste niet bedwongen was, gelyk voor dezen, door nieuwigheden in de vorige Actens tot het doen duuren van 't Parlement. Naar dit alles kwam in omvrage, of men de Bil passeeren zoud of niet? en wierd de affirmative met 69. tegens 36. stemmen overgehaalt, luidende dezelve als volgt. 1716. *May.*

NAdemaal in en by een Acte van 't Parlement, gemaakt in het zesde Jaar der Regeering van Wylen Haare Majesteiten Koning WILLIAM en Koninginne MARIA (van altoos gezegender gedagtenis) genaamt Acte, tot dikwylige byeenkomst en zamenroeping van Parlementen, onder andere zaaken vast gestelt is; *Dat van toen af geen Parlement, 't welk in't vervolg zamengeroepen, vergaderd of gehouden zoud worden, langer duuren zal dan drie Jaren, (te reekenen van den dag, die in de Circulaire Brieven bepaald word, dat het gemelde Parlement zamen komen moet.)* En nademaal men by ondervinding gezien heeft, dat de voornoemde Clauzul zeer nadeelig en lastig geweest is, veroorzakende veel grooter en dikwyliger onkosten, tot de verkiezing der Leden om in 't Parlement te dienen, als mede geweldiger en duurzamer heviigheden en driften, onder de Onderdanen van dit Ryk, als'er ooit bekend waren, voor dat de gemelde Clauzul doorgegaan is; en dewyl dit middel, indien het bleef standhouden, na alle waarschynelykheit in dezen toestand, nu eene rusteloze en Paapse Factie toelegd en tragt, om de Rebellie in dit Koningryk, en eenen inval van buiten te vernieuwen, verderflyk kon zyn aan de Vreede en de veiligheit der Regeering; het derhalven door den Koning, met toestemming der Geestelyke en Waereldlyke Lords, der Gemeentens in't Parlement vergaderd, en door Authoriteit van dezelve, vastgesteld worde, dat dit tegenwoordig Parlement, en alle andere Parlementen, die t'eeniger tyd in 't vervolg zamengeroepen, vergaderd of gehouden zullen worden, zal, of respectivelyk zullen continueeren voor Zeven Jaren, en niet langer; te reekenen van den Datum af der Circulaire Brieven, tot Zamen-roeping van dit tegenwoordig Parlement, of van eenige andere toekomende Parlementen, ten zy het tegenwoordig Parlement, of de volgende, door zyne Majesteit, zyne Erfgenamen of Opvolgers, eerder gedissolveert mogten worden.

Wel 32. Pairs, daar onder drie Bisschoppen, protesteerden schriftelyk tegens de Voltrekking van deze Bil: hunne voornaamste Redenen, in dat Protest ter neer gestelt, waren de volgende.

1. OM dat zy begrypen, dat dikwylige en nieuwe Parlementen vereist worden, uit kragt van de fondamenteele Constitutie des Ryks; en dat zulks

1716. May. zedert veele Eeuwen herwaards stand gegreepen hebbende, een genoegzaam bewys en proef is van deze Constitutie.

2 Om dat 'er vastgesteld is, dat het Huis der Gemeente verkoren moet worden door 't Volk; en dat de Leeden, zo verkoren zynde, de ware Representanten zyn van het Volk, die zy niet eigentlyk gezegt kunnen worden te wezen, wanneer zy voor een langer tyd coutinueren door eene verkiezing van 't Parlement en niet van 't Volk, 't welk dan berooft word van haar eenigste hulpmiddel dat het heeft tegens de zulke, die, of de Commissie die aan hen is toevertrouwt, niet verstaan, of dezelve door omkoping voorbedagtelyk verraden: welk hulpmiddel bestaat in 't kiezen van beter Luiden in hunne plaats.

3. Om dat de Reedenen, die 'er gegeven zyn voor de zevenjarige Bil, na haar gevoelen niet voldoende zyn om ze te passeren ten koste van zulk een uitnement punt der Constitutie; dat, wat aangaat de argumenten, als of de Princen en Staten van *Europa* daar door zouden aangemoedigt worden om met Ons verbintenissen te maken, men niet gehoord heeft dat een eenig Minister toond, dat eenig Prins of Staat begeert, of in 't minst te kennen gegeven hebben, dat zy diergelyken verandering wensten; dat men zig zulks reedelyker wys ook niet kan inbeelden, dewyl men niet verwagten kan, dat eenig Prins of Staat zig, om zyne vryheden en belangen voor te staan, zoud kunnen verlaten op een Volk, 't welk zulk een groot gedeelte van hare eige Vryheden en Belangen weggegeeven had; dat het in hen ook niet voorzigtig zoud zyn, een proef daar van te nemen, na de ondervinding die *Europa* hadde gehad van de groote zaaken, dewelke deze Natie voor hen gedaan heeft onder de Constitutie, die men nu door deze Bil wilde veranderen: Maar dat zy aan de andere kant moesten afgeschrikt worden, van met Ons aan te leggen, wanneer zy uit de Voorreede van deeze Bil onderrigt zoude zyn, dat de Paapse Factie zo gevaarlyk is, dat ze de Vreede en de veiligheit van de Regeering zoud kunnen verbreeken; en dat zy uit deze Bil konden zien, dat de Regeering zoo zwak was, dat ze zulk een extraordinair middel tot hare veiligheit nodig had, 't welk schynd te kennen te geven, als of men zig op de Edelluiden van *Brittannien* niet verlaten kon, daar de goede genegentheden van 't Volk bepaald is tot zulk een klein getal, als waar uit het tegenwoordig Huis bestaat. Voorts meenen zy, dat deze Bil, in plaats van onkosten en corruptien te verhinderen, dezelve eerder zal vergrooten; om dat hoe langer een Parlement zit, hoe het zig meer in prys doet gelden, en hoe grooter het gevaar is van corruptie der Leeden van 't zelve; dewyl, indien 'er Ministers waren, die eene Factie ontbeerden, om hen te dekken voor den regtvaardigen toorn des Volks, of voor openbaring van hunne booze handelingen aan den Koning, zyn Majesteit op geen andere wys, of niet zo opregtelyk door hen geinformeert kon worden, als door een vry Parlement; dat het derhalven het belang is van zodanige Ministers, de hand te hebben in de Verkiezingen (waar toe zy door hun gezag, en door de dispositie over 's Lands Penningen, beeter middel hadden dan iemand anders) en dat het alzo te dugten was, dat zy niet zouden nalaten gebruik

bruik daar van te maaken: Dat de Leeden zelfs al verkooren zynde, zy nog grooter gelegentheit hadden, om de meeste van hen aan hare zyde te trekken, als zy zouden hebben, indien niet alleenlyk de Zittingen van 't Parlement, maar het Parlement zelf, gebragt waren op de oude eerste Constitutie, en 't gebruik van dikwylige en nieuwe Parlementen. 1716. May.

4. Dat, wat voor reedenen de Pairs ook mogten beweegen, tot het passeeren van deze Bil, om dit Parlement zeven Jaaren te doen duuren, zy door het gedrag der Ministers, voor het verloop van die zeven Jaren, nog wel sterker redenen mogten voorbrengen, om het nog langer, en zelfs voor altoos te continueeren; het welk eene uitdrukkelyke en volstrekte omkeering van den derden Staat van dit Koningryk zoud zyn.

Het Lagerhuis ontfing den 30. de bovengemelde Bil; lazen dezelve voor de eerstemaal, en toen wierd voorgeslagen een tweede Leezing, welke men, na een groot debat, met meerderheit van stemmen, tegens den 5. May ordonneerde.

Den eersten May lazen de Pairs voor de eerstemaal de Bil, om de Graven Marishal, Seaforth, Southesk, en Pammure, mitsgaders nog omtrent hondert andere Rebellen, aan Hoog Verraad schuldig te verklaaren. Den 5. Het Lagerhuis de optelling van haare Leden tot over agt dagen verschoven hebbende, zo prepareerden de Leden zig tot een tweede Lezing der dikgemelde Zevenjarige Parlements Bil; dog alvorens aan dezelve beginnende, wierden door de Thoryse Leden daar tegens zes Requesten ingelevert; namentlyk, van wegens de Stad en gemeenschap van *Marlboroug*, van *Midhurst*, de Stad en Haven van *Hastin*, de gemeenschap van *Cambridge*, van *Abingdon*, en van *Newcastle* op de *Tine*; alle welke requesten men las, en op de tafel liet leggen. Toen ging den Serjant der Wapenen de Leden, die in andere Vertrekken zig bevonden, dagvaarden, om in het Lagerhuis te verschynen; wanneer de meergemelde Bil voor de tweedemaal geleezen, en, dat geschied zynde, voorgeslagen wierde, of men ze aan een Committeé stellen zoude? waar over hevige debatten, bestaande wel in 40. Redenvoeringen van byzondere Leden, oprezen. De tegenspreekers van de Bil waren zestien; en de voorspreekers nog meerder in getal; dus eenige der eerstgemelde, of Thorys gezinde, zig de zwakste ziende, hunne toevlugt tot schelden namen, en waar door den twist zo hevig uitbarste, dat den Spreeker met zyn gezag daar tusschen kwam. Meer als de helft der Lords bevonden zig in de galdery van 't Lagerhuis, en den Prins van Wallis zat incognito agter

1716. May. ter den Spreeker, tot 's avonds over negen uuren, om alle de debatten aan te hooren. Eindelyk wierd met 284. tegens 162. Stemmen overgehaalt, deze Bil in een groote Committeé voor te nemen, en vervolgens dezelve, na veel tegenstribbeling, ten derde maal gelezen, goed gekeurd, en na 't Hoogerhuis te rug gezonden.

Veele veranderde nu van taale, spreekende niet als zy voor dezen plagten te doen. Dit blykt klaarlyk uit het volgende zeer voortreffelyk Adres, door den Aartbisschop, de Bisschoppen, en de verdere geestelykheit der Provintie, of van het Aartsbisdom *Canterbury*, aan den Koning geprezenteert; zynde de rezolutien van 't Hoogerhuis dezer Convocatie, zedert tien jaren herwaards, altyd tegens diergelyke Adressen van het Lagerhuis gekant geweest, en nu zagmen 't zelve, *Nemine Contradicente*, welgevallig doorgaan.

WY, Uwe Majesteits zeer pligtschuldige en getrouwe Onderdaanen, de Aartsbisschop, Bisschoppen en Geestelyken van de Provintie van *Canterbury*, in een Synode vergaderd, nemen blydelyk deze eerste gelegentheit waar, om onze uiterste afschrik te verklaren, van die zeer onnatuurlyke Rebellie, die verwekt en voortgezet is, ten behoeve van een Paaps Pretendent, in verscheide gedeeltens van Uw Koningryk van *Groot-Brittannien*.

Een Onderneeming, verzeld met de verwonderlykste verzwaaringen van misdaad en schrik; als daar ingewikkeld hebbende veele, die, door de plegtigste banden van Eeden en Afzweeringen, verpligt waren Uwe Majesteit, (hunnen regtmatigen en wettigen Souverain) te verdeedigen, en zig te kanten tegens alle Pretendenten van Uwen Throon; als ondersteunt door Protestanten, in eene zamenspanning met Papisten, die, onder den glimp van de Kerk van *Engeland* te veiligen, getragt hebben dezelve te onderwerpen aan een Perzoon, opgevoed in alle de bygelovigheden van 't Pausdom, en in de grootste vervloeking van de Protestantse Religie; en als aangelegd tegens een zeer genadig Prins, die zulke meenigvuldige blyken heeft gegeven, van een zeer hartigen yver, om ons een gelukkig en bloeijend Volk te maken; en van de handhaving en geduurzaamheit van wiens Regeering, de behoudenis van onze Kerk- en Ryks-gesteltenis afhangt.

Wy bieden aan Uwe Majesteit onze zeer opregte en hertelyke gelukwenschingen, over den goeden uitslag van Uwe Majesteits raadslagen en wapenen, tegens dezen vertwyfelden aanslag; en Wy aanbidden de wonderbaare goedheit Gods, in 't vernietigen van eene onderneeming, welkers uitwerking waarschynlyk geweest zoud zyn de verderving van al 't geen ons het dierbaarst en waardigst is.

Dat dezelve goede Voorzienigheit geduurig Uwe raadslagen bestiere, en Uhanden sterke; dat hy, boven al, de Persoonen van Uwe geheiligde Majesteit, en

en van Uwe Koninglyke Erfgenaamen, bewaare en bescherme, van welkers veiligheit Wy (naast God) volkomentlyk vertrouwen, dat het genot van alle onze Burgerlyke en Kerkelyke Regten geheel afhangt. 1716. *May.*

Op dit Adres geliefde den Koning te antwoorden.

IK bedank U hertelyk voor dit schuldpligtig Adres, waar in Gy de regtvaardigste verontwaardiging verklaard tegens de geene die in de Rebellie gewikkeld zyn, en uwen heetsten yver voor de veiligheit van myn Perzoon en Regeering. Ik twyfel niet of Gy zult alle in uwe byzondere Standplaatzen alle gelegentheden waarnemen, om in de herten van myn Volk dezelve gevoelens van pligt en toegenegentheit mywaards te prenten. En het is met groot genoege, dat ik aan UL. by deeze occasie herhaal de plegtige verzekeringen, die Ik zo dikwils gegeeven heb, dat het myn voornaamste zorg zal zyn de Kerk van *Engeland*, zo als die by de Wet vastgesteld is, te handhaven en aan te moedigen.

Den 8. lieten de Pairs de getuigen, in de Battaille van *Dumblain* gevangen, binnen roepen, en examineerden dezelve onder eede voor de Balie, om te bewyzen, dat de Graven van Seaforth, Southesk, Panmure, Marishall en Glanderule, den Vicomte Kilseith, den Lord Duffus, den Ridder Donald Macdonald, zes van de Makkenzies, den Baillieu van *Dundee*, den Heer van Glengary, den kapitein van Clan Renald, den Generaal Major Hamilton, en omtrent nog 50. andere Edellieden, alle gewapent in de Rebellie tegens den Koning waren geweest; na't welke voor de tweede maal de Bil, haar beschuldigende van hoog Verraad, gelezen, en dezelve aan een Committeé gesteld wierd.

Wanneer men de dikgemelde Bil der zevenjarige Parlementen, daags te voren ofte den 7. in het Lagerhuis las, hoordemen dezelve aldaar voornamentlyk tegenspreeken door de Heeren Freeman, Hungersfort, Fuller, Wyxces, den Lord Finch, oudste Zoon des Grave van Nottingham, en nog eenige Leden; waar tegens, voor die Bil, harangueerde den Ridder Richard Steele, den Kapitein Earle, de Heeren Tufuel en Morice, den Ridder William Thompson, Mr. Boscawen, en den Ridder John Brownlow; maar wederzyds deed men niet anders, als te herhalen 't gene reeds te voren al gezegt was. Den Thorysgezinde Lord Finch, hebbende toenmaal waarschynlyk uit ontzag voor den Prins van *Wallis* gezwegen, maakte nu eenige reflexien

1716. May. op de tegenwoordige Ministers; zeggende, *dat, ten zy men blindelings in de maatregels van dit Ministerium trad, en het water, even als het Volk van Gideon, met de hand dronk, men aanstonds in ongenade viel*; dog den Heer Boscawen antwoorde daar op, *dat dezen jongen Lord Finch voor weinig weeken zulk een taal niet durfde voeren, en dat hy dit moogelyk nu deed uit een zoort van haat of jalouzie.* Ten dezen opzigte sprak den Heer John Brownlow, een gewezen Thory, *dat hy voor zig geen ampt of voordeel zogt nog verwagte, maar dat, indien de vorige Ministers zodanig een Bil hadden voorgeslagen, hy zig daar tegens gekant, en gemeent zoude hebben, dat zy daar van een kwaad gebruik wilde maken; maar dat hy nu zulke goede gedagten van het tegenwoordige Ministerium gevoelde, waar door hy niet konde weigeren, om met al zyn hart de Bil toe te stemmen.* Mr. Hampden betuigde wel zeven redenen te hebben, die hem voor deze Bil deden zyn; *eerstelyk, om het Volk wederom tot arbeidzaamheit, en tot het waarnemen van haar eigen zaken te gewennen, in plaats van over de verkiezingen te kyven en te vegten; ten tweeden, om alle de gene, die de wil hadden de Regeering te ontrusten, de magt daar toe te benemen; ten derden, om een andere Rebellie te voorkomen, dewyl 'er geen minder reden was, om daar voor, zo wel in dit, als in het gepasseerde Jaar, te vreezen; ten vierden, om in te toomen de kwaadaardige geest der gene, welke, naar gedanen eed van getrouwheit aan den Koning, de wapenen tegens zyne Majesteit opgevat, of de Rebellie begunstigt hadden; ten vyfden, om te ontmoedigen eene Factie, hebbende zig zo veel vermogen aangematigt, van, na een roemrugtigen Oorlog, de jongste schandelyke en verderffelyke Vrede te sluiten en goed te keuren; ten zesden, om te verydelen de geformeerde aanslagen van Uitheemze Potentaten, ontrustende de Vrede van de Natie, terwyl men over nieuwe verkiezingen mogt komen te twisten; en ten zevenden, om de Geestelyken wat te doen rusten van Polityke zaken, op dat zy zig, navolgens de H. Schrift, voortaan meerder konden gelegen laten, aan het hoeden van hare kudde.*

Den 14. benoemde het Lagerhuis, op een klagte, dat Robbert Parker en William Walter, beide geweest onder bewaaring van een Serjant der Wapenen, door de groote vryheit aan hun gegeven ontsnapt waren, eene Committeé tot het onderzoeken op wat wyze zulks mogt geschied zyn. Den 16. verscheen den Koning, met de gewone plegtigheden, in 't Hoogerhuis; gevende desselfs toestemming tot de volgende Acten; eerstelyk, *wegens het blyven der Impoften op Mout, Mom,*

Mom, *Appel*, *Cider en Peere dranken*; ten tweeden, *om zyn Majesteit te magtigen*, *tot het afstaan der Regalien aan den Prins van Wallis*, *van het Prinsdom* Wallis, *in't Graafschap van* Chester; *mitsgaders om zyn Koninglyke Hoogheit in staat te stellen*, *van te mogen verhuuren de Landen in* Cornwal; ten derden, *tot het verlengen van den tyd*, *en het Continueeren der Parlementen tot zeven jaren*; ten vierden, *tot het schadeloos houden*, *beschermen en vrywaren*, *omtrent vervolginge in Regten*, *van zodanige Perzonen*, *die*, *in het verdedigen van zyn Majesteit*, *en deszelfs Regeering*, *iets mogten bedreven hebben*; en ten vyfden, *tot het schuldig verklaren aan Hoog Verraad*, *van den Grave Southeske*, *en den Grave Pammure*; zo mede nog verscheide particuliere Actens. 1716. May.

Tot dus verre de Parlements-Handelingen voor deze maand May. Nu komen wy tot andere zaken. Wanneer den 18. April, de grand Juris van *Middelsex* by een kwamen, verkiezende den Griffier van *Londen* tot hunnen Prezident, zo wierden ge-examineert de ingebragte beschuldigingen van Hoog Verraad, tegens de gevangene Heeren Thomas Forster, William Makkinthos, William Shaftoe, Robert Talboth, Henry Oxbourg, Charles en Nicolaas Wagan, John Hall, Richard Gascoign, Alexander en James Menzie, en John Robbertzon, stellende aan yder de Artylen tot haren laste ter hand. Het Hof verklaarde, de informatien tegens dezelve welgegrond te zyn; en dus mostenze hare verdediging den 25. zynde den beraamden dag van te Regtstelling, gereed hebben. Den Heer Forster, die onder de Rebellen voor Generaal had geageert, en dus voor een regtvaardige straf vreesde, wist door Sleutels, hem heimelyk toegebragt, 's nagts tusschen den 22. en 23. niet alleen zyn gevangen Kamer van *Newgate*, maar nog vier andere deuren te openen, en te ontsnappen. Den Cipier, van ontrouw beschuldigt, wyl hy dien avond laat nog met den ontvlugte Heer Forster gedronken had, wierd in *Gatehouze* gevangen gezet, en aldaar door Commissarissen uit den geheimen Raad ondervraagt, hem beroovende van zyn Ampt, geschat op duizend Ponden Sterlings 's jaars; ook beloofde men duizent Ponden tot een premie, aan de gene, die den ontvlugten weder in hegtenis zoude leveren; dog hy was reeds, volgens ingekomen berigten, met een klein Vaartuig de *Teemi* uitgezeilt, te *Calais* aan land getreden, en naar *Parys* voortgereist.

De andere gevangens, zedert het bovenstaande in de yzers gekluistert,

1716. May. ftert, wierden zodanig den 25. voor de Baly van 't Gerigtshof gebragt; dog beweerende onfchuldig te zyn, en verzoekende uitftel, om getuigen tot verfchooning te kunnen produceeren, zo vergunde men haar daar toe nog drie weeken; krygende in dezen tyd de drie ter dood veroordeelde Lords mede opfchorting van Executie, eerft tot den 14. en kort daar na tot den 27. May.

Op de gepaffeerde Acte van het *Iers* Parlement, om den Prins van *Wallis*, als Kantzelier der Univerfiteit van *Dublin*, den Eed af te neemen, wierd deze plegtigheit in 't laatft van April te *Londen* voltrokken. Den Aartsbiffchop van Kantelberg, de Gedeputeerden van gemelde Univerfiteit ter gehoor zyne Koninglyke Hoogheit brengende, ftelde dezelve met deze Aanfpraak voor.

Myn Heer,

IK bid ootmoedelyk verlof, om Uwe Koninglyke Hoogheit aan te bieden deze Perzoonen, de een Provooft, en de andere de Leeden van de Hooge-School van *Dublin* in *Ierland*.

Zy zyn door de Univerfiteit van *Dublin* herwaards afgevaardigd, om de ootmoedigfte en hertelykfte dank-zeggingen van dat geleerd Ligchaam, aan Uwe Koninglyke Hoogheit te brengen, voor de groote eer die Gy aan het zelve gedaan hebt, met het aanneemen der verkiezing, die zy van Uwe Koninglyke Hoogheit hebben gemaakt, om hare Kancelier te zyn.

Zy beloven zig van Uwe Koninglyke Hoogheits bekende goedheit, dat Gy hen nu toelaten zult, om U te beveftigen in het volle bezit van die Bediening en Waardigheit, waar toe Gy zo fchuldpligtig en eendragtelyk verkoren zyt.

Den Provooft van de voormelde Univerziteit, het Woord opvattende, deed vervolgens deze uitmuntende Aanfpraak.

VErgun Ons, zeer doorlugtig Prins, dat wy met herten vol van fchuldpligtigheid U Koninglyk Perzoon naderen. Zyne Majefteits getrouwe Univerfiteit van *Dublin*, welkers roem op haare berugte Grond-leggereffe Koninginne Elizabeth, van gezegender Gedagtenis, nu na grooter Eer ftaat, en die, yverig zynde voor de waardigheit en het welzyn van haar Ligchaam, een Hoofd en Gouverneur zoekt, gelyk in geboorte met hare roemrugtige Grondleggereffe, dezelve mildadige Patroon van geleerdheit, geftadige Verdeediger van onzen zuiveren Godsdienft, en blinkend Voorbeeld van Deugd; een Caracter, alleenlyk aan Uwe Hoogheit toekomende.

Gelyk als dit edel oogwit alleen alle hare gedagten vervuld, en hare keur aangenamelyk uitftipt, zo vergeef, zeer genadige Prins, een vermeetelheit van

haar

haar tegenwoordig Adres; verwaardigd met die goedheit, welke alle Uwe handelingen bestierd, in Uwe bescherming te neemen eene Societeit, die uit schuldpligtigheit, belang, en toegeneegentheit, ootmoediglyk hoopt onder dezelve gesteld te worden: die Societeit, waar in zyne Majesteits getrouwe Onderdanen van *Ierland*, die Grondregelen ontfingen, welke hen nu uitmuntende doen zyn in den dienst van haar Vaderland, standvastig in hare getrouwheit aan hunnen Vorst, en onwrikbaar in haren yver voor het Apostolisch Geloof, 't welk onder hen geplant is. Hier was het, dat zy eerst leerden gehoorzaamheit aan den Koning, en wysselyk onderwezen wierden, dat uit het Doorlugtig Huis van *Hanover*, de grootste en de beste der Koningen komen zoud. 1716. *May.*

Gelukkig, zeker, waren onze Voorzeggingen, en aangenaam in alle deelen is de vervulling van dezelve. Onze oogen aanschouwen eenen Prins, nu op den Throon zyner Koninglyke Voorzaten zittende, Wys, Dapper, Regtvaardig, en Grootmoedig: Een Monarch beladen met alle den Martialen roem van het Veld, en zeer uitmuntend in de edeler kunsten van Vreede, en van Burgerlyke Regeering. Zyne jonge jaren besteedde hy voor de zaak van Religie, tegens Turken en Ongelovigen: Daar na gebruikte hy zyne Wapenen tot verdeediging der Vryheden van *Europa*, in een tyd, wanneer zy in het uitterste gevaar van buiten waren. En nu voltooid hy zynen roem binnen 's Lands, door *Brittannien*, het Bolwerk van het Protestantse Geloof, te verlossen van de onbestaanlyke Regeering van een Paaps Pretendent. Door zyne wysheit heeft hy alle geheime aanslagen verydeld. Door zyne dapperheit heeft hy in 't open veld overwonnen. Zyne regtvaardigheit doed den stouten en den geweldigen vreezen. Zyne goedertierentheit wint de zwakke en de misleide. Hy gebruikt zyne groote Inkomsten tot verzeekering van die Vryheden, voor welkers behoudenis zynen ontwyfelbaren Titul regtmatigst gegrond is; en tot begiftiging van die Kerk, welker verheffing en val, even als een waare en zeer geneege vrind, de *Engelsche* Monarchy altoos verzeld. Een Prins van minder deugden mogt eene Natie gelukkig maken; maar elke hoedanigheit van zyne verheeve Ziel, heeft tot onze tegenwoordige Vreede en Veiligheit geholpen.

Vergeef my, Zeer Doorlugtig Prins, dat ik onderneem dat groot Caracter, 't welk in Uw Koninglyk Persoon zo volkomentlyk nageschetst is, dus flaauw aan te raken; maar eene Edele Deugd, die allen andere versierd, verbied my, in Uwe Doorlugtige tegenwoordigheit, die heldhaftige hoedanigheden te noemen, welke in andere gelegentheden het gedurige onderwerp van onzen lof en vermaak zyn. Wy begroeten de een den ander, over de gelukzaligheden der tegenwoordige Regeering: Een roemrugtig Opvolger verlengt het aangenaam vooruitgezigt; en Wy zien onze vreugde vereeuwigt in een schoon Geslagt, 't welk onze Paleizen vervuld. De Godvrugtige zorg en het voorbeeld van een zeer uitmuntende Princes, prenten de Kinderen de Deugden haarer Ouder in, en de Deugd in deze bevallige Formen gegooten, moet alle de gene, die beneden hen zyn, tot navolging aanzetten. Hier uit mogen deze Koningryken

1716. May. ningryken dagteekenen eene tweede Reformatie van Ondeugd en Ongodsdienstigheit; een roem, welke de Voorzienigheit schynd bewaard te hebben voor Uw Doorlugtig Huis.

En zulke gelukkige verzeekeringen heeft Uwe Hoogheits Universiteit van *Dublin*, van deze Zeeningen, die Uwe Koninglyke Familie zullen verzellen, opgevat, dat zy blymoedelyk deze eerste gelegentheit waarneemt, om zig onder de onmiddelyke bestiering daar van te stellen. Niet te vreede om met hare Mede Onderdanen de afgeleegene invloeijingen, door andere handen afgeleid, te deelen, naderd Zy by den Throon, zig zelven met de diepste eerbiedigheit aan Uw Princelyk Gezag onderwerpende, en zeer gewillig moest hare gehoorzaamheit zyn aan die beveelen, waar mede byzonder belang niet kan gemengd zyn, of eenigen aanslag gemaakt worden, tegen de gelukkige vaststelling, welkers behoudenis het naast aan onze herten legt.

Verwaardigd U dan, Hoogmogend Prins, om ons Wetten te geven. *Ierland* steld hare Harp in Uwe Koninglyke handen. Regeerd, onderregt en kweekt op de waakzaame Zang-Godinnen; Maakt haar de benyde onderwerpen van Uwe tegenwoordige zorg, en het levendig beeld van een gelukkig Volk. Beschermd en bestierd nu de Kweek-school van dat Geloof, biddende dagelyks den Heemel in opregtigheit des herten, dat hy U Koninglyke Hoogheit daar van de naaste en roemrugtigste Beschermer make.

Zyn Koninglyke Hoogheit antwoorde.

HEt is my zeer lief, dat de Universiteit van *Dublin* dit blyk van agting en toegenegentheit voor zyne Majesteits Regeering, en voor My gegeeven heeft, en ik twyfel niet, of het zal geduurig agtervolgd worden, door eenen overeenkomenden yver en getrouwigheit voor het toekomende.

Ik ben zeer gereed, om Uwe Universiteit onder myne bescherming te neemen, en ik zal deze Bediening, zo als Gy begeerd, aanneemen. Gy-Lieden kunt staat maken, dat ik altoos zorg dragen zal, dat de goede meeningen, en de getrouwheit van Uwe Universiteit, en van hare byzondere Leeden, die teekenen van gunst en agting zullen ontmoeten, welke ik overtuigd ben, dat zy in alle gelegentheden verdienen zullen.

Dit gesproken hebbende, zo bedankte deze Gecommitteerden zyn Koninglyke Hoogheit, voor de eer die zy genoten, en bevestigde den zelven op de gewoonlyke wyze, door het aan hem ter hand stellen des verkiezings Acte, gesloten in een Goude Doos, en behoorlyk getekent. Hy deed vervolgens den Eed in handen van den Lord Cowper, die daar toe van wegens de voormelde Univerziteit geauthorizeert was; waar op de Gecommitteerden de eer genoten, van de Hand zyner Koninglyke Hoogheit, als mede die der Princesse van

Wallis

Wallis te mogen kussen; werdende zy voorts in 't Paleis van *Sommerseth* treffelyk ter middagmaal onthaalt; en ook den volgenden dag, door den Aardsbisschop van *Kanterburry*, by den Koning ter gehoor ingeleid, gunstelyk ontfangen, en van zyne Majesteits bescherming verzekert. 1716. *May.*

Wegens *Schotland* dient hier het volgende aangetekent. De detachementen van 's Konings Leger aldaar, hebbende in 't begin van April te *Blain*, behoorende onder de Provintie van *Athol*, een Kampement betrokken, wierden den 7. en 8. door 't arriveeren van den Generaal Cadogan, en den Major Generaal Monteze, met hare Krygsbenden versterkt; invoegen alle de Troupen tot de voorgenome Expeditie nu by een waren. Het was byna niet nodig, om eenige magt van belang, tot het dempen der resteerende Rebellen herwaards te brengen; want zedert dit klein Legertje zig aldaar bevond, zo kwamen die van de omleggende Landen, en zelf van de Graafschappen *Angus* en *Marr*, vrywillig hunne wapenen overleveren, en zig ter genade des Konings stellen; waar door alle opstand tusschen de twee Rivieren, *Tay* en *Spey*, smoorde. Ziet hier deswegens den volgenden Brief gedagtekent 18. April, door den Generaal Cadogan uit *Invernes* naar *Londen* met een Expresse gezonden.

ALle de Rebellen, behalven de Vassalen des Graafs van Seaforth, en der Macdonalds, die te vergeefs een schuilplaats in de Eilanden hebben gezogt, hebben zig op discretie overgegeven, of bereiden zig om dat te doen. De Kolonel Clayton schryft, dat hy alle de zo genaamde Camerans heeft ontwapent. Glengary en Capoch hebben aan den Generaal Cadogan laten boodschappen, dat zy met eene volkome onderwerping zyne ordres afwagten, en dezen avond gaat een party van hier uit, om bezit te nemen van het Huis van Glengary, en om zyn Volk en dat van Capoch te ontwapenen. De Hooglanders van den Clan Renald bieden ook aan, dat zy hun geweer neerleggen, en zig ter genade des Konings stellen willen. De Generaal Cadogan is nu voorneemens, om een Detachement in het Land van *Seaforth* te zenden, en zelf toekomende maandag na het Fort *William* te gaan, van waar hy een Detachement van 400. man, onder het gebied van den Kolonel Chomley, na het Eiland *Sky*, en de andere omleggende Eilanden, wil doen oversteeken, om de Rebellen die derwaarts gevlugt zyn, onder te brengen, ten welke einde zyn Excellentie bevel gegeven heeft, om een goed getal Transport-scheepen te veraardigen, die eerstdaags onder het geleide van twee kleine Fregatten zeil gaan zullen, zo dat men reede heeft om te hopen, dat de gantsche Rebellie binnen veertien dagen, ten eenemaal gedempt zal zyn, tot roem van den Koning,

1716. May. tot eer van zyne Troupen, en tot welwezen van zyne Ryken. Onze Troupen zyn gisteren na *Bordlam* gemarcheert. De Mackdonalds van *Galloway* op de Grenzen van *Badenoch*, en het Volk van *Lochaber*, die hun geweer weigerden over te geven, en zig ten getale van twee of 300. man verzameld hadden, waar by zy het Volk van *Capoch* verwagteden, zyn door een Detachement van 300. Man geheel verstrooid. Men heeft het huis van dien Heer verbrand, het Vee weggenoomen, en het zelve onder onze Troupen uitgedeeld.

Onderwylen was den 14. April te *Edenburg* gevankelyk ingebragt en op't Kasteel gezet, den Marquis van Huntley, den Lord Rallo, den Ridder Thomas Caddle, en den Heer van Tannacheé; zo mede den 24. uit *Invernes* en *Abberdeen*, den Lord Makkenzie van Frazersdale, en nog 35. a 36. minder gekwalificeerdens; werdende dit gezelschap, vermits het Kasteel en Gevangenhuizen te *Edenburg* vol zaten, in't huis des Grave van Winton geplaatst. De Rebellische Heeren Glangary, Lochiel, Heppoch, Clan Renald, en nog verscheide andere Rebellen, waren by den Generaal Cadogan gekomen; terwyl den Kolonel Cholmondley, met een Detachement naar't Land van *Seafort*, en voorts naar 't Eiland *Lewis*, was gezonden; om aldaar mede de onderwerping af te halen; desgelyks den Kolonel Claiton met 400. Man naar 't Eiland *Sky*, en den Generaal Sabine met een ander Corps naar 't Eiland *Ros*, tot het geheel doen eindigen van dezen Opstand, en 't welk alles wel gelukte; dus den Koning een plegtigen Dankdag, tegens den 18. van de volgende maand Juny deed uitschryven, in welke Proclamatie onder andere deze Woorden vloeijen.

WY erkennen zeer devootelyk, en met diepe sentimenten van dankbaarheit, de groote goedheit en barmhertigheit van God Almagtig, die ons heeft verleent zyne bescherming en bystand, en die onze raadslagen en wapenen heeft doen voorspoedig zyn, in het dempen der laatste onnatuurlyke Rebellie, in dit Ryk verwekt, door goddelooze en disparate menschen, met een voorneemen om den Koning af te zetten en te vermoorden, onze Religie, Wetten en Vryheeden 't onderste boven te keeren, en om een Paapsen Pretendent, in Roomse superstitie en despotique principien opgevoed, op den Throon te stellen.

Toen onlangs de Weduwe van den (a) jongst onthalsden Lord Kenmure, door den Koning, en door den Prins en de Prinsesse van *Walles*, met een (b) milde gift beschonken wierd, het zig deze bedroefde

(a) ziet pag. 210. (b) ziet pag. 238.

de Lady, tegens alle die by haar waren, aldus hooren; *goede God! zyn het deze menschan, welke men ons zo hatelyk verbeeld heeft, en, om tegens haar te rebelleeren, ik myn lieven man verloren heb! hadden wy dit regt geweeten, dan zouden wy zo ongelukkig niet geweest zyn: maar wat vervloekte Schelmen zyn deze Predikanten, die ons zo lang bedrogen hebben: wat temteerende Duivels zyn de goude* Fransche *Louizen? of zyn wy alle uitzinnig, dat wy dus lang zulk een verkeerd gevoelen van den Koning, en van de gantsche Koninglyke Familie opvattede?* 1716. May.

HET Keizerlyke Hof bleef alle toebereidzelen maken, als of de Veldtogt tegens de *Ottomannische Porte* eerlang zoude beginnen; ordonneerende hare Troupen verscheide Kampementen te betrekken, namentlyk by *Wersch*, by *Onoth*, by *Peterwaradyn*, by *Futok*, by *Beetsch*, by *Baja*, by *Segedin*, by *Essek*, by *Czongrad*, en in *Zevenbergen*; bestaande de geheele magt, die den Keizer thans op de been had, en geplaatst was in de Oostenrykse Nederlanden, *Italien*, *Sardinien*, *Hongarien*, *Napels*, en het *Duitsche* Ryk, te zamen uit 163. Battaillons, en 171. Escadrons, ofte 172790. zo Ruiters, Dragonders, Hussaren, als Voetknegten; hebbende den Prins Eugenius ook eindelyk bevolen, om de toerusting zyner Veld-Equipagie te verhaasten; waar door men aanmerkte, dat den Oorlog tegens *Turkyen* zeer na by was. DUITSLAND.

Op Zondag, den 29. April, volbragt den Ambassadeur van *Vrankryk*, desselfs lang verwagte openbare Intrede binnen *Weenen*, in dezer voegen. Zyn Exellentie begaf zig na 't Klooster der Minne-broeders van St Fransiscus di Paula, in de Voorstad van de *Favorita*, en niet na het Dorp *Dexemdorf*, van welk Dorp de meeste Ambassadeurs hunne Intrede doorgaans beginnen, wyl zyn onpasselykheit niet toeliet zo lang te ryden; nemende hy aldus den Keizerlyken Opper-Hof-Maarschalk, Prins Adam Fransois van Swartsenburg de moeite af, om hem tot aan het gemelde Dorp *Dexemdorf* te komen ontmoeten. De Koetzen, ten getalle van meer als 50. 's namiddags ten vyf uuren in ordre gerangeert zynde, zo geschiede den marsch, met de gewoone Solemniteiten, door de *Italiaansche* Poort na 't Paleis van *Butthani*, het Logement van zyn Exellentie. Hier, met den Opper-Hof-Marschal uit de Koets tredende, leide hy den zelven in zyn apartement; en, na dat deze was weggegaan, liet hy een Audientie by den Keizer verzoeken, 't welk men hem den volgenden dag 's morgens ten elf uuren

 vergunde;

1716. May. vergunde; werdende afgehaalt door den Keizerlyke Kamer-heer Grave Harrach, halfwegen der trappen van 't Keizerlyk Paleis door den Prins van Zwartzenburg ontfangen, en tot in de Riddel-zaal geleid, alwaar den Opper-Hofmeester Grave van Lichtenstein hem verwellekomde, en tot aan de eerste Antichambre des Keizers bragt; werdende hier bejegent van den Grave van Zinzendorf, Keizerlyken Opperkamerheer, die hem voorts geleide tot in het vertrek des Keizers; aan wien hy zyne Complimenten afleide, en daar op, in dezelve ordre als hy gekomen was, weer uit het Paleis naar zyn Logement keerde. By de Keizerinnen konde hy geen Audientie verzoeken, ter oorzaake dat hare regeerende Majesteit in het Kraambedde lag, en dus most hy dit uitstellen.

De Ryksvergadering te *Regensburg*, geen gering deel hebbende aan de welstand van 't *Duitsche* Ryk, en in 't byzonder aan die des Keizers, had kennisse gekregen wegens de Geboorte van een Aards-Hertog, en van de gevreesden Oorlog tegens de *Turken*; werdende deze bekentmaking, door den Keizerlyken principalen Commissaris, den 20. April ter publyke Dictature gebragt; behelzende, *dat zyn Keizerlyke Majesteit aan de Ryksvergadering deed weten de Geboorte van zyn Zoon Leopoldus, Aards-Hertog van* Oostenryk *en Prins van* Asturien; *en dat hy, nadien deze Geboorte niet alleen strekte tot troost van het* Duitsche *Ryk, maar ook tot verdere voortplanting van het Aards* Oostenrykse *Huis, niet twyffelde, of alle welgezinde Patriotten zouden zig daar over verblyden, en dit geluk, van het Keizerlyke Huis, met byzonder genoegen, als daar aan veel deel nemende, verstaan.* Hier op wierd nog dezen dag den Keizerlyken principalen Commissaris, door den *Keur Mentzisen* Directeur, op deze wyze gecomplimenteert; *dat den nieuwgeboren Aards-Hertog van* Oostenryk *en Prins van* Asturien, *onder de Goddelyke bescherming en zegen, ontelbare Jaren in gezontheit moge bereiken, en opwasschen ter eere Godes, tot volkome genoegen van zyn Keizerlyke Majesteit, gelukkige verhooging en onsterffelyke Glorie van het Doorlugtigste Aardshuis, altoos duurende vreugde en troost van deszelfs Erf-Koningryken en Landen, mitsgaders van de Keurvorsten, Vorsten en Standen des Ryks, en tot schrik van den Erfvyand des Christelyken Naams; dat hy mag aannemen de Keizerlyke, Koninglyke en Aards-Hertoglyke Deugden, nevens alle de groote en heldhaftige dapperheit van zynen Vader; dat zyne Keizerlyke Majesteit, en deszelfs Doorlugtigste Aardshuis, met zo vele Nakomelingen gezegent moge*

moge werden, waar door men vervult mag zien, na verloop van vele Eeuwen, den algemeenen wensch, Austria erit in orbs ultima &c. *dat is*, Oostenryk *zal blyven tot aan het einde der waereld; eindelyk, dat het Ryk van alle verdrukkingen onthest, en in een meer bloeyenden staat gestelt moge werden.* 1716. May.

Ook was den 15. April op de Ryksvergadering, ten opzigte van den Oorlog des Keizers tegens de *Ottomannische Porte*, opening gegeven, belangende de volgende Pointen, waar over gedelibereert diende, om de hulp van't Ryk te erlangen; eerstelyk, *of men den Keizer, in dezen gevaarlyken toestand van de geheele Christenheit, niet behoorde door een kragtdadige hulpe by te springen?* ten tweeden, *of men die hulpe met Krygstroupen of met Geld zoude doen?* ten derden, *hoe veel Volk of hoe grooten Zomme daar toe diende bewilligt?* ten vierden, *hoe men dit secours op de beste wyze, volgens de Constitutie des Ryks, spoedig zoude te zamen brengen?* en ten vyfden, *in hoe veel Termynen, en tot wat Plaatze deze Onderstanden mosten geschieden?* over deze Pointen schreven de Ryks gezanten aan hare Principalen; en zommige een spoedig antwoord ontfangen hebbende, zo wierd deze zaak den 8. Mey weder in 't Vorstelyke Collegie op het Tapyt gebragt; wanneer den Prezident voorstelde, dat hy geensints twyffelde, of de Heeren Gezanten zouden als nu, aangaande de bewuste zaak, van nader Instructien voorzien zyn, en weswegens hy gaarne nader opening begeerde. Hier op verklaarden zig eenige, dog niet alle de Standen, *datmen zyn* Keizer*lyke Majesteit bedankte voor deszelfs kostbaren toestel, reeds tot tegenweer gedaan; dat het genoegzaam bleek, dat den algemeenen Vyand des Christelyken Naams de Erflanden des* Keiz*ers wilde aantasten; dat het, wegens 't groot gevaar de gantsche Christenheit over 't hoofd hangende, zo wel billyk als noodzakelyk was, om, vertrouwende op God, den zelven Vyand onverschrokt onder de oogen te trekken; dat men derhalven, in deze zo gewigtige toestand van zaken, de Vergadering recommandeerde, om ten spoedigsten een nadrukkelyk besluit te nemen; gereed zynde de getrouwheit en liefde voor het* Duitsche *Vaderland te toonen, door 't zelve met alle kragten, volgens de verdeeling van de Matricul, te onderschragen.* Zommige Leden zeiden, *dat deze Ryks bystand, na rang en vermogen der Standen, alleen in manschap behoorde te geschieden; dat het getal daar van vastgestelt, en de verdeeling, na de Matriculaire uitschryving van yder stand, gedaan most werden; dat ondertusschen elk zyn aandeel behoorde gereed te hebben,*

1716. May. *hebben, om 't zelve te konnen zenden, werwaards men het noodig oordeelde; en dat de Keizerlyke Rezidentie Stad* Weenen *wel de gelegenste Plaats scheen, om aldaar Troupen of Geld te leveren.* Hier op sustineerde eenige Standen, *dat, dewyl de* Keizer *met eigen goede Manschap wel voorzien was, zyn Majesteit beter een spoedig onderstand van geld, 't gereedste middel, als Troupen benoodigde*; waar over ter Ryks-vergadering niet anders te doen viel, als zig te vergelyken, wegens de somme en de Romermaanden: bedingende nogtans zommige Standen, ingevalle den Oorlog des Keizers tegen de Turken niet voortging, als dan de penningen, door haar betaald, weder te restitueeren. In 't vervolg staat ons te zien, hoedanig het besluit dezer Ryks-vergadering opgemaakt zal werden.

Hier tegens kwam in 't begin dezer Maand te W*eenen* een geschrift, van den Pausselyken Nuntius Spinola, voor den dag, 't welk zedert aan alle Kerk en Klooster deuren aangeplakt wierd, bevelende aan de geestelyken door 't geheele Kerkelyk gebied, om van hare Inkomsten, ten dienst des Keizers, tot het voeren van den Oorlog tegens *Turkyen*, de tiende van hare inkomsten te geven.

De afgezondene, uit de Provintien van *Vlaanderen* en *Brabant*, hebbende aan 't Hof te W*eenen* instantien gedaan, om antwoord te mogen erlangen op haare overgeleverde (*a*) bezwaarnissen, zo had den Keizer eindelyk, by forme van een Brief, aan de Heeren Staaten der voormelde twee Provintien, of der zelver Gedeputeerden, deze Rezolutie, belangende haar verzoek, gelieven te geven.

(a) ziet pag. 213.

Zeer Eerwaarde Vaders in God, &c. &c.

DEwyl ik altyd zeer genegen ben geweest, om aan U byzondere blyken van myne Keizerlyke en Koninglyke gunst en genade te geven, zo heb niet alleenlyk zeer gunstelyk ontfangen de Gedeputeerden, die Gy my gezonden hebt; maar ik heb my ook zeer zorgvuldelyk onderregt van alle de klagten en bezwaarnissen, die Gy hen, in Uwe Geloofs-brieven van den 14. January, gelassede aan my voor te dragen, het zy tegens het Tractaat van Barriere in 't algemeen, het zy tegens het 17. Artikul van 't gemelde Tractaat, in 't laatst van het verleede Jaar tusschen My, den Koning van *Groot-Brittannien* en de Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, gesloten.

Na dan eene naauwkeurige kennis daar van genomen, en de gemelde bezwaarnissen rypelyk overwogen te hebben, wil ik U wel zeggen, dat ik van den aanvang der Onderhandeling af, die tot het sluiten van het gemelde Tractaat

van

van Barriere begonnen was, en gedurende den loop van dezelve Negociatie, wel te gemoet zag, dat dit Tractaat in het gevolg eenige ongelegentheden zoud kunnen na zig sleepen; en de zorg, die ik voor Uwe belangen had, deed my de Eisschen, waar op de Plenipotentiarizen van de Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden* in den beginne aandrongen, zeer verre verwerpen; maar eindelyk oordeelde ik my verpligt om haare laatste Voorslagen, die veel meer gematigd waren, toe te staan, zo wel om my te schikken na het zeer teedere gewrigt, en na den toestand van zaken van *Europa*, als in 't byzonder om des te eerder te geraken tot myn voornaamste oogmerk, 't welk was, om U zonder langer uitstel, dat niet dan zeer nadeelig zyn kon, met myne wettige Heerschappy hereenigt te zien. 1716. *May.*

Nadien ik ondertusschen nooit iets zo zeer ter herten heb, nog neemen zal als om in Uw geluk en Uwe gemeene veiligheit te voorzien, en om in alle gelegentheden, na het voorbeeld van myne Voorzaten (roemrugtiger gedagtenis) uitmuntende blyken van myne goedheit, en van myne regt Vaderlyke teedere genegentheit, die ik altyd zal behouden voor een Land, dat ik aanmerk als een zeer groot gedeelte van het aloude Vaderlyk Erfgoed van myn Doorlugtig Huis, te geven; heb ik besloten, om aanstonds na den *Haag* te zenden mynen Raadsheer van Staat, den Marquis van *Prie*, wel onderregt van myne meeningen, en van alle de middelen, die ik de bekwaamste oordeel, om U alle mogelyke verligting te bezorgen, en om de gevolgen, die Gy van de geheele uitvoering van 't gemelde Tractaat van Barriere vreest, af te wenden; als mede om met meer nadruk aan U te kennen te geven, hoe zeer ik U toegenegen ben; en om den uitslag der Commissie, waar mede ik myne Minister, den Marquis van Prié belast, des te beeter te verzeekeren, geef ik U mitsdezen de vryheit, om uit Uw Corps een of twee Perzoonen te verkiezen, ten einde die zig ter zelver tyd in *Holland* mogen laten vinden, wanneer myn Minister daar zal zyn, en dat zy aan hem alle de nodige verligtingen en onderregtingen mogen geven, om des te eerder tot zulk een lang gewenscht oogmerk te geraken.

Voor 't overige verzeeker Ik U, dat Ik zelfs in 't toekomende eene byzondere zorg zal dragen, om alles toe te brengen, dat tot Uw welwezen in 't algemeen en in 't byzonder strekken kan; en om door de allerkragtigste bewyzen van myne teedere liefde aan U te doen bemerken, dat den yver en de standvastigheit, waar mede Gy altoos de belangen van myn Doorlugtig Huis aankleeft, My zeer aangenaam zyn, en altyd wezen zullen. Hier meede &c. &c.

Weenen, den 2 May 1716.

DE *Deenen* omtrent *Fredrikstad* in *Noorwegen* een Legerplaats geformeert, en aldaar 13000. Man by een gezamelt hebbende, zo liet haren Vice-Admiraal Gabel, en den Grave Sponek, den 22. April uit NOORDER KROONEN.

1716. dit Kampement 600. Man, onder gezag van den Overften Luitenant
1 May. Huitsfels, te *Fredrikftad* in Vaartuigen gaan, kours ftellende naar *Bragnes*, een Plaats gelegen boven *Christiainia*; maar des avonds keerde den zelven te rug, en deed zyn Volk 's morgens heel vroeg den 23. ter zyden van even gemelde Stad, een halve Myl van *Mosch*, aan Land ftappen; welke opene plaats de *Zweeden* rondfom gepaliffadeert, eenigzints verfterkt, mitsgaders daar binnen een talryke bezetting, en een groot Magazyn geplaatft hadden. De aan land geftapte *Deenen* hakten ten eerften een meenigte Boomen om ver, waar mede zy zig dekten, tegens de aanvallen der *Zweedze* Ruitery; latende wyders dit Retrenchement met 100 Man bezet, om te dienen tot een wykplaats, ingevalle zy het te kwaad mogte krygen, en trokken met de refteerende kleine Magt over de Brug van *Mosch*; terwyl duizent *Deenze* Voetknegten, eenige Dragonders, en vier Stukken Kanon, onder den Brigadier Budde, van *Fredrikftad* te Land mede aankwamen.

Ten 8. uuren 's morgens begon men den aanval op *Mosch*, hebbende, om dit te favorizeeren, den Vice-Admiraal Gabel een gewapent Vaartuig heel digt aan de plaats gebragt; uit 't welke geftadig langs de ftraaten gefchoten, en aan de Verdedigers veel fchade gedaan wierde. De *Zweeden*, die zig dapper verweerden, en meer als eens hare agter malkander gemaakte affnydingen, daar zy zig t'elkens weer in poftuur ftelden, verlaten moften, vielen eindelyk te zwak, wyl de *Deenen* door drongen en hun noodzaakte zig alle, beftaande uit 18. Opper-Officieren, en 350. Gemeene, gevangen te geven; doende daar door ook wel 2000. *Zweeden*, die by *Jousrut* gepofteert ftonden, naar *Christiania* wyken, om zig aldaar wel te verfterken. De geheele *Deenfche* Magt, na deze ontmoeting, trok zig by een, tragtende, was 't mooglyk, die der *Zweeden* by *Christiania* in't midden te krygen; invoegen den Generaal Lutzau, ftaande met 10000. Man by *Brahernes*, naar de kant van evengemelde Stad, mitsgaders den Grave Sponek en den Brigadier Budder, ieder met 4000 Man, langs byzondere wegen van *Fredrikftad* mede naar *Christiania* marcheerden; houdende den overften Schokler met nog een ander Corps, beftaande uit eenige gereguleerde Kompagnien, een party *Noordze* Boeren, en voorzien van vier ftukken Kanon, de doortogten van *Gelder* en *Bagaßen* gefloten; waar mede hy den weg naar *Vinger*, de voornaamfte aftogt voor de *Zweeden*, t'eenemaal affneed.

De

De *Deenen*, door deze zamenvoeging, te sterk zynde geworden, zo begonnen de *Zweeden* op haar te rug keeren te denken; nemende derhalven, zonder veel tyd te spillen, hunnen aftogt ter hand, zig neerslaande, 9000. Man sterk, tusschen *Dramme* en *Fredrikstad*. De Stad *Christiania* haddenze zo dra niet verlaten, of men zag de Burgers weder in hare Huizen komen; en wierden de Landluiden, hebbende hunne pligt zeer wel gedaan, vergunt te rug naar der zelver Woningen te keeren, wyl men het Krygsvolk nu sterk genoeg oordeelde, om het overige alleen goed te maken. De *Deensche* Overstens, van den aftogt der *Zweden* kennisse krygende, vonden goed haar spoedig na te rukken. Den Generaal Lutzau was de eerste die hen agterhaalde en tot staan dwong; waar op een hevig en bloedig gevegt ontstond, ja zodanig, dat dien Generaal, indien hy geen merkelyke hulpe had gekregen, te kort geschoten zoude hebben; maar den Grave Sponek, in dezen onzekeren uitslag te hulp komende, en de *Zweden* in de zyde vallende, gaf hem lugt en ruimte, om de Attaque te hervatten. Veel Volk sneuvelde aan weerkanten, en wierden in 't najagen wel 1400. afgesnedene *Zweeden* krygsgevangenen gemaakt; retireerende haar gros tot aan zekere Rivier, waar over een brug lag, alwaarze zig weder posteerden en een voordeelig kampement bezettede. Volgens zommige berigten zoude den Koning van *Zweden*, ziende dat zyne Scheepsvloot onmooglyk de beraamde ordres konde uitvoeren, weinig dagen te voren met een klein-Escorte te rug getrokken, en dus deze Actie door hem niet bygewoont zyn. Het zy daar mede zoo 't wil, immers dit verlies bragt de *Zweden* eenigzints in engte; dog wierden wel haast versterkt van meer als 6000. man, waar door zy hun verderen aftogt staakten, en zig als gezegt weder posteerden; schynende nu geen van beiden lust te hebben, om malkanderen voor eerst op 't lyf te vallen. 1716. May.

Terwyl dit bovenstaande te Lande voorviel, zo was de *Zweedze* Vloot, sterk 15. Oorlogschepen en drie Fregatten, uit de Haven van *Karelskroon* in Zee geloopen; vertoonende zig in 't begin dezer Maand by de Eilanden *Dragoe*, *Bornholm*, *Steffens*, en *Moen*; 't welk aan de *Deenze* Hoofdstad *Koppenhagen*, niet wetende werwaards het de *Zweden* gemunt hadden, al eenige bekommering veroorzaakte. Zy bleven den 7. en 8. in de *Kioger Bogt* stil leggen, doende eenige Kanonschooten in het Vlek de *Kioge*, en vier Booten met Volk Landen, dog

1716. May. deze wierden gerepousseert. Aan alle *Deenze* Regimenten, in 't Land leggende, gaf men ordre, om na de Zeekusten te marcheeren; gelyk ook aan den Vice-Admiraal Kaas, dat, zo dra de *Zweedsche* Vloot naar de *Oostzee* mogt zeilen, hy voor af de Steven derwaards had te wenden, om te conjungeeren met den Vice-Admiraal Gabel, aan wien reeds een Advys Jagt ten dien einde gezonden was.

(a) Ziet pag. 146. Men heeft (a) voorwaards aangeroert, dat den Czaar van *Moscovien*, komende te *Dantzig*, het Huwelyk, tusschen den Hertog van *Mekelenburg* en eene *Russische* Princesse, had doen voltrekken. Nu zal men de oorzake dezer reize van zyn *Czaarse* Majesteit wat nader onderzoeken. 't Is bekent dat hy, om zyn oogmerk te verkrygen, altoos zeer verre uitziende Projecten formeert, en dat hem, tot voltrekking van zyn voornemen, veele zaken zeer wel gelukken; dus dezen Monarch, tragtende nog verder te reussceren, met deszelfs veel jarige ingewikkelde Geallieerden by 't gecontracteerde te doen blyven, zig nu niet ontzag deze reize te doen, om met zyne Vrienden mond aan mond, over de algemeene *Noordze* belangen, te aboucheeren. Men zag Koning Augustus van *Polen* ten dien einde mede te *Dantzig* verschynen, en deze twee Majesteiten diverze malen malkander de vizite geven, tot dat den Czaar ten laatsten zig naar *Stettin* begaf; alwaar hy den 15. May arriveerde, en den Koning van *Pruisschen* wilde afwagten, om te zamen, of wel yder afzonderlyk, naar *Wismar* te gaan; zullende den Koning van *Deenmarken*, zynde reeds in 't begin van May te *Gelukstad*, en zedert te *Gottorp* verschenen, alsdan zig ook daar laten vinden, om, zo men verzekerde, te vereffenen de zwevende verschillen wegens de overgave van *Wismar*, waar toe de *Zweden* onder de hand groote aanleidinge gaven.

Zyn *Czaarse* Majesteit, verwagtende te *Dantzig* zyne nieuw gebouwde Galleyen, ontfing wel haast tyding, dat dezelve tot aan *Koningsbergen* genadert waren, waarop hy zig te post derwaards begaf, en den 2. May zyn verblyf nam ten huize van den Heer Negelin, Hofraad en Burgermeester. Wyders gink hy naar *Kremmitten*, een stuk weegs buiten *Koningsbergen*, daar de grootste Galeyen, vermits de ondiepten, eenige Goederen mosten ontladen. Den 4. tegens de middag kwamen twee kleine Galeyen, zittende den *Czaar* in eene derzelve, en den volgenden dag de overige, makende te zamen 45. stuks, binnen de Stad. Den 8. 's namiddags ten vier uuren, zag men alle deze

cierlyk

cierlyk toegeruste Vaartuigen tot aan de zogenaamde *Hollandsche Boom* varen, en ten vyf uuren den Czaar zig in eene der zelve begeven, de Steven wendende naar *Damzig*; alwaar een gedeelte 's morgens ten agt uuren by de *Ganze Brug* verscheen, en van de Stads Wallen met 150. Kanonschoten verwellekomt, mitsgaders zyn *Czaarse* Majesteit des namiddags door den Koning Augustus van *Polen*, en door alle deszelfs hooge Ministers, ontfangen wierd. 1716. May.

Het verblyf van den Czaar te *Damzig* was aan die Regeering geenszints voordeelig; wyl zyn Majesteit begeerde, dat zy zouden toestemmen deze ondervolgende nauw ingetrokke Artykelen van pretenzie.

1. DAt de Stad *Dantzik* alle Correspondentie en commercie met *Zweeden* zoude doen ophouden, en dat men zo lang als de kryg duurt, onder wat voorwendzel 't ook zy, geene goederen na *Zweeden* zal voeren; weshalven een *Russize* Commissaris, met twaalf Man, by de *Munderschans* zoude werden gelaten, om alle Scheepen te visiteeren.

2. De Stad zal vier Kapers, ieder met twaalf stukken Geschut en 50. Man, tot het einde van dezen Oorlog onderhouden.

3. En op dat men verzeekert zy, dat dit in der daad geschiede, en dat de Kapers doen wat haare pligt is, zoude op ieder van de zelve een *Russis* Officier, en eenige Matrozen, tot dienste van de Stad gezonden werden.

4. Dog indien de Stad tot het zenden van Kapers niet rezolveeren konde, zo zoude die, voor derzelver uitrusting 200000. Ryksdaalders geven, en die Kapers, als ze tot *Dantzik* kwamen, met levens-middelen voorzien, en een ieder, na den aard van zyne bediening, Soldy betaalen.

5. Indien het zyn Czaarse Majesteit nodig agtede eenige Ammunitie of iets anders, dat dezelve nodig hadde, voor desselfs troupen te doen transporteeren, zal de Stad *Dantzik* gehouden zyn, de zelve met twee of drie Scheepen tot *Koppenhagen* te helpen.

Als nu de Stad, die zig dus lang tegens de *Noordze* Geallieerden zeer partydig heeft getoond, in dezen gewillig was, dan zo zoude zyn Czaarse Majesteit dezelve in genade aanneemen, en des zelfs Territoir zonder inquartiering laten; maar anders zoude zyn Czaarse Majesteit genoodzaakt zyn, dezelve voor Vyand te verklaaren.

Den Raad, en alle de Collegien van de Stad *Dantzik*, dezen Eisch van zyn Czaarse Majesteit rypelyk overwogen hebbende, konde dezelve geenssints toestaan; liever willende hunne Stad ten uitersten verdedigen, als datze zulke opgeraapte pretenzien zouden accordeeren. Evenwel, wyl de Wisselvalligheden van den kryg aan niemant voordeel

1716. May. doet hopen, en agt gevende op de tusschen-spraak van Koning Augustus, zo wierd den weg des Vredes, door een eerlyk accoord, ingeslagen; behelzende ten voornaamsten, *dat de Stad* Dantzik *aan zyn Czaarse Majesteit* 100000. *Ryksdaalders opbrengen, haren* Koophandel, *geduurende dezen Oorlog tusschen de* Noordse *Geallieerden en den* Koning *van* Zweeden, *gestremt blyven, en dat zyn* Poolsche *Majesteit vier Kruissers, om de kusten en den koophandel te beveiligen, bezorgen zoude.*

NEDERLANDEN. Den 2. May arriveerde uit *Weenen* in *'s Gravenhage* den Heer Jacinthus Jozefus d'Alega en Crusart, Keizerlyken Kamer-Dienaar, expres afgezonden, om eerst aan haar Hoog Mog. en dan voorts aan 't Hof van *Groot-Brittannien* te gaan overbrengen de bekentmaking, wegens het gelukkig in de kraam bevallen der Keizerinne van een Aarts-Hertog. Dezen Expressen, verzelt door den Baron Heems, Minister des Keizers, ging den Keizerlyken Brief, (*a*) voorwaards reeds ingevoegt) aan den Prezident van haar Hoog Mog. Vergadering overleveren; en was deze tyding alhier zo aangenaam, dat men den zelven met een Goude Keeten en Medailje, ter waarde van 600. gulden vereerde. Weinig tyd daar na wierd aan haar Hoog Mog. nog een diergelyke boodschap gedaan; te weten, dat de Koninginne van *Portugaal*, den 2. May, gelukkig ter Waerelt had gebragt een Prins Don Carlos geheeten. De Prins Don Emanuel, broeder des Konings van *Portugaal*, hebbende zig zedert een geruimen tyd in *s' Gravenhage* opgehouden, vertrok den 8. May 's morgens vroeg, uitgeleid door den Grave Tarouca, Ambassadeur van die Kroon, tot aan de *Moerdyk*, naar *Vrankryk.*

(a) ziet pag. 244.

Den 17. May overleed t'*Amsterdam*, in den Ouderdom van 88. Jaren, drie Maanden en 21. Dagen, den Heer Mr. JOAN CORVER, Burgermeester der gemelde groote Koopstad: van wiens gedenkwaardig heerlyk Tractement, (*b.*) onlangs aan de voornaamste Leden der Regeering gegeven, wy voorwaards omstandig gesproken hebben.

(b) ziet pag. 129.

JUNY.

1716.
Juny.

JUNY.

HET arrest van 't Parlement te *Aix*, Condemneerende de Declaratie van den 24. Maart des Bisschops van *Toulon*, weswegens wy (*a*) voorwaards meldinge gedaan hebben, magmen wel het aanmerkelykste noemen, dat tot nog toe tegens de berugte Pausselyke Constitutie uitgekomen was; want in dat Arrest durven de Advokaten des Konings, onder meer andere scherpe expressien, zeggen. VRANKRYK. (*a*) ziet pag. 259.

DEze Prelaat, zo pryswaardig wegens de zuiverheit van zyne zeeden, niet min agtbaar door zyne godvrugtigheit, als door het voortreffelyk Caracter waar mede hy bekleed is, heeft zig egter laten verrasschen door de eerste beweging van zynen yver; en, zonder met bedaartheit genoeg de gevolgen van zyn doen te onderzoeken, heeft hy zyne Declaratie by wyze van Mandement uitgegeven.

Wat is men te beklagen, wanneer men met eene godvreezende Conscientie en eene Godsdienstelyke Ziel, opgetrokken is in Scholen, daar men, als het wezentlykste hoofdstuk van de Religie, wil doen doorgaan de blinde en onbepaalde gehoorzaamheit aan den Paus; en daar men zig verpligt agt grondregelen staande te houden, strydig met de Regten van dit Koningryk en met de H. Vryheden van onze Kerk.

Zodanig is de gesteltheit van den Prelaat van wien wy spreeken; opgevoed in deze droevige vooroordeelen, heeft zynen yver hem verder gebragt als het behoorde: en gelyk als een daad, die men niet rypelyk genoeg onderzogt heeft, eene tweede byna onfeilbaarlyk na zig trekt, zo heeft men wel haast, na de eerste Declaratie, een Mandement van den 25. April laatstleede zien te voorschyn komen, waar in hy, na dat hy een gedrukt Geschrift der Sorbonne, waar over hy klaagd, gewraakt heeft, daar nog by voegd, dat dit Geschrift Ketters is, indien men het verstaat in dien zin, dat de gelovigen niet verpligt zyn, zelfs nu, om zig aan de Constitutie *Unigenitus* van onzen H. Vader den Paus te onderwerpen, voor zo veel aangaat de vooroordeeling der 101. Stellingen, die daar in gewraakt zyn.

Het zoud te lang vallen al 't geen in dit Mandement vervat is, op te halen; maar deze laatste Clauzul, die wy zo even aangeroerd hebben, heeft ons zo gewigtig toegescheenen, dat wy zouden meenen te verraden, het geen wy aan

de

1716. de rust van den Staat, en aan ons zelven schuldig zyn, indien wy ze met stil-
Juny. zwygen verby gingen.

Immers, Myne Heeren, wat is den zin van deze rampzalige Clausul? is het niet voor Ketters verklaren de geene die meenen, dat men niet verpligt is zig blindelings aan de Constitutie *Unigenitus* te onderwerpen?

Wy weten, en Wy zullen altoos roem dragen staande te houden, dat Jezus Christus, en na hem St. Pieter en zyne Opvolgers, den hoeksteen zyn, waar op dat groot en dat heilig Gebouw, de Kerk, gegrondvest is. Wy weten, dat aan hare Stoel het middelpunt der Eenigheit geplaatst is, en dat zy de voortreffelykste en agtbaarste Regters van ons Geloof zyn.

Maar Wy weten ook, met St. Jan, dat de Muur van de Heilige Stad twaalf Fondamenten heeft, waar op geschreeven staan de Namen der twaalf Apostelen van het Lam: Wy weten, met den H. Paulus, dat de Gelovigen de Burgers en de Huisgenoten zyn van het Huis Gods, gebouwd op het Fondament der Apostelen en der Bisschoppen: Wy weten, met den H. Ciprianus, dat 'er maar eene Kerk en een Bisdom is, verspreid onder de eendragtige meenigte van alle de Bisschoppen. *Episcopatus unus multorum Episcoporum concordi numerositate diffusus:* Dat zy, door Jezus Christus zelf gezonden zynde, om de Geslagten te onderwyzen en te verligten, en aangesteld tot Regters van 't Geloof, en Bewaarders der Overleevering, hunne Magt alzo onwrikbaar is, als zyn Woord, en dat men daar aan geen inbreuk doen kan, zonder het Gebouw van de Kerk tot in hare Fondamenten te treffen.

Daar van komt het, dat de Bisschoppen in 't Jaar 1714. vergaderd, zig van hunne Jurisdictie bedienende, om het Geloof van hare Kudden te verzeekeren, geoordeeld hebben, dat zy moesten ontvouwen het geen de Constitutie van den Opper-Priester in de veroordeelde Stellingen twyfelagtig kon laten, en dat alle de Parlementen, yverig over het Gezag van onze Koningen, en bezorgd om de getrouwheit hunner Onderdanen, en de Jurisdictie der Bisschoppen zuiver en volkome te bewaren, tot de behoudenis der Geheiligde Wetten van dit Ryk, verscheide bepalingen gemaakt hebben, omtrent de aanneeming der Bulle van den Paus.

Zoud het in zulke omstandigheden, Myn Heeren, te vergeefs zyn, dat het Bisschoppelyk gezag de uitlegging deed, dat de Koninglyke geregtigheid deze Constitutie matigde? en de overeenstemming van twee zulke ontzaglyke Mogentheden, zoud die niet voor den argwaan en de beschuldiging van Kettery kunnen dekken de geene, die meenen dat zy zig aan de Constitutie niet kunkunen onderwerpen? als betrekkelyk met de wyze voorzorge, die men in dit Koningryk genomen heeft.

Hoe! dit gedeelte van zulk een agtbare Ordre, deze Bisschoppen, die zo lang voor de voeten van den H. Vader gelegen hebbende, hem ernstelyk verzoeken, dat hy oplosse het geen zy in zulk een voortreffelyke en verheevene stoffe niet wel kunnen bevatten. Die Doorlugtige Man, (te weten de Kardinaal van Noailles) meer eerwaardig door de heiligheit van zyn leven, als door het getal der uitmuntende Waardigheden, waar mede hy verfierd is, is

die

die dan een Ketter? En moet hy met den Vloek geslagen worden; Hy, dien zyne Deugd, dien zyn Geloof, dien zyne Leere hebben doen plaatzen aan 't hoofd der Kerkelyke zaken van dit Koningryk?

Dusdanig oordeelde men niet in de premitive Kerk. De H. Bisschoppen, die dezelve uitmaakten, verenigd door eene levendige en regt Christelyke liefdadigheit, wagteden zig wel die heilige en die dierbare Eenigheit te breeken, om eene verscheidenheit van gevoelens, die de algemeene Kerk niet beslist had.

Zo kanteden zig de Bisschopen van Azië lang tegens Paus Victor, en in weerwil van 't ontzag, dat men altyd in de Kerk voor de Decisien der Opper-Priesters gehad heeft, bleven S. Ireneüs en andere met hem vereenigd in de gemeenschap des Geloofs, en zy zelf wierden niet aangemerkt als afgezonderd van de Roomze Kerk.

Zo bleven St. Cyprianus en de Bisschoppen van *Africa*, die zulk een strydig gevoelen, tegens dat van Paus Stefanus staande hielden, verre van voor Ketters te worden gehouden, altyd in de eenigheit, *in unitate manserunt* zegd St. Augustin: en het geen de liefde van die eerste tyden toond, en wat het gedrag van onze tyden wezen moest, zeide St. Augustin, verre van die gevoelens te veroordeelen, dat niettegenstaande de decisie van Paus Stefanus, de gevoelens nog verdeeld waren geweest zonder verbreeking van de Vreede, *salva Pace*, tot de decisie toe van een geheel en algemeen Concilie.

Zo, eindelyk, kanteden zig St. Bazilius en de Bisschoppen van 't Oosten tegens den Paus, in 't berugt verschil over de drie Perzoonlykheden; en, verre van gescheiden te worden van de Catholyke Kerk, haalde hun gevoelen het over, en het Geloof van St. Bazilius, is nog het Geloof van de Kerk &c. &c.

Het *Fransche* Hof scheen als nog niet te kunnen besluiten, om in te willigen het verzoek des Grave van Stairs, *Groot-Brittannischen* Minister, tot het vernietigen der nieuwe *Mardykze*, en de verdere verwoesting der oude *Duinkerkze* Haven: weswegens den Hertog Regent zig eenigzints verlegen vond, niet konnende een bekwaam middel uitdenken, op wat wyze hy het *Groot-Brittannisch* Hof dezen aangaande genoegen geven zoude. Hier by wierd met verwondering openbaar, dat de propozitien van eene Mediatie, door den *Engelschen* Gezant aan de *Ottomannische Porte*, en zelf in een particuliere Audientie by den Sultan voorgestelt, om zo wel met de *Venetianen* eene Vrede te bewerken, als de verschillen met andere Christen Mogentheden af te doen, waren aangenomen; liever willende zien, en waar mede het *Fransche* Hof zig flatteerde, dat de *Turken* midlerwyl in *Polen* trokken, tot het maken van eene diverzie ten voordeele des Konings

1716. Juny. van *Zweden*; aan welke Majesteit men nog zo veel assistentie bleef doen, als den Staat der zaken eenigzints wilde toelaten. Ook berigte den *Zweedzen* Minister alhier aan den Hertog Regent, dat de Vloot van zyn Meester, sterk 22. Oorlogschepen, iets tegens de kusten van *Polen* ondernemen, en zig, zo 't mogelyk was, van d'een of d'ander Zeehaven verzekeren wilde, ten einde daar door den opstant der Geconfedereerde *Polen* te favorizeeren; welke zig niet zouden ontzien, by aldien zy het te kwaad kregen, om de hulpe der *Turken* in te roepen.

Den 24. May deed den *Zweedzen* Baron Sparr zyne openbare zeer pragtige Intrede binnen *Parys*, en genoot den 26. audientie by den Koning, mitsgaders den volgenden dag by de Hertoginne van Berry; specteerende zyne Commissie, om, door het een of ander middel, kragtige secoursen te verwerven, tot redding des *Zweedschen* Konings uit deszelfs tegenwoordige gevaarlyken staat. Hier toe scheen het *Fransche* Hof, principalyk om de *Ottomannische Porte* te begunstigen, niet ongenegen; maar het Hof van *Romen* deed onderwylen aan alle Roomsgezinde Mogentheden, en wel voornamentlyk aan *Vrankryk*, zeer kragtige Instantien doen, om de gedreigde Invallen der *Turken*, inzonderheit tegens *Italien*, te willen helpen weeren, en de voortgangen der Ongeloovigen, door kragt van Wapenen, te stuiten; hebbende den Koning van *Sicilien* ten dien einde ook eene zyner Ministers van 't Cabinet herwaards geschikt, om te bewerken de veiligheit van *Italien* tegens den Turk, of tegens alle de gene, die de rust van dat Gewest zoude willen storen.

Den Hertog de la Feuillade, moetende in 't kort als Ambassadeur naar *Romen* vertrekken, had ordre, om zig eenige dagen te *Turin* op te houden, alwaar de Ministers van de voornaamste *Italiaansche* Mogentheden ook stonden te verschynen, met wien hy de nodige mezures, overeenkomstig met de Intresten der gemeene zaak, en van yder in 't particulier, 't zy tegens de *Turken* of tegens ymant anders, most helpen beramen. Wat uitslag dit werk zal voortbrengen, laten wy aan den tyd bevolen.

Onder die gene, welke over malverzatien omtrent 's Konings Geldmiddelen nog gevangen gezet waren, telde men de Heeren Champergni, Mousle en Marsilly; dog niet zo zeer over dien deel in de Paggten hadden gehad, maar om dat zy een vertoog durfde uitgeven, be-

beweerende daar in de schadelykheit ten opzigte der groote onkosten, die dit nieuwe Gerigtshof maakte; wiens agting zy in 't algemeen, nevens het fatzoen des Hertogs van Noailles, en dat van den Heer de Coudray in 't byzonder, merkelyk benadeelde. De afschriften van dit vertoog dagtmen in den beginne, dat door een groot getal aanzienlyke Kooplieden zoude ondertekent zyn geworden; dog deze weigerden zulks te doen, latende alleen de eer daar van aan de voormelde drie Perzonen. 1716. Juny.

Maar over niemand was tot nu toe meer beweging ontstaan, als over den Heer Paparel; hebbende hy, volgens 't geene het Gerigts-Hof tot zyn laste vond, abzoluit de dood verdiend; zendende, om te toonen dat dit ernst was, den 30. May een Deputatie aan den Hertog Regent, eisschende Executie van de gevelde Sententie, of dat anders de Leden van dat Gerigts-hof hare bedieningen zoude moeten neerleggen. Hier op wierde in 't begin dezer maand provizioneel zyne Meubilen, Paarden, en andere goederen publyk verkogt, en de Penningen, daar van komende, in 's Konings Kasse gebragt. Men eischte van hem, behalven het Vonnis ter dood, eene boete van 100000. Livres, en nog een Vergoeding van 1086000. Livres, welke hy den Koning te kort gedaan, en van de Soldyen der Officieren afgeknevelt had. Zyn Schoonzoon, den Marquis de la Farre, Kapitein der Lyfwagt, geen Pardon bespeurende, verzogt en kreeg van 't Hof de vryheit, om zig naar elders te begeven; maar de meergemelde nieuwe Gerigtskamer, zulks vernemende, beval hem te blyven, en eerst rekenschap te doen van de goederen, door zyn Vrouw by Huwelyk hem aangebragt; invoegen dezen Heer Marquis, tragtende zyn Schoon-vader na vermogen te redden, daar door zelfs in ongelegentheit geraakte. Eindelyk, na een nieuwe overziening der beschuldingen ten laste van Paparel, en dat de Gerigts-kamer zyne vrylating niet konde toestemmen, zo wierd egter uitstel van Executie, tot des Konings meerderjarigheit, aan hem verleent; moetende hy geduurende dien tyd zo lange gevangen blyven. Zekeren Mr. le Bout, eerste Commis van den Heer Charpentier, en gewezen Leverancier van het Rund-Vee, dat voor 's Konings Legers geslagt wierde, was door de gemelde Gerigtskamer van Justitie gevonnist in een Geld-boete van 50000. Livres, het doen van een *Honorable Amende*, en een bannissement van negen jaren; vermits hy valsche Paspoorten gefourneert, en minder Ossen, als hy

 verpligt

1716. Juny. verpligt was, gelevert had. Deze *Honorable Amende* geschiede met een strop om den hals, en een brandende Waxkaars in de hand, biddende op bloote knien, voor of in de Hoofd-kerk, God en de Justitie om vergiffenis. De Leden van dit Gerigts-hof wierden daaglyks, door een groot getal voorname Perzoonen, opgewagt, en aangezogt, datze de gevangene geliefden gunstig te zyn, sparende geen geld, tot verkryging van vryheit, of ten minsten tot een zafte behandeling.

Den Maarschalk de Tessée, hebbende van den Hertog Regent verzogt, om zyn overige Levens-tyd in stilheit buiten op desselfs Landgoederen te mogen slyten, had daar toe permissie gekregen; afstaande by die gelegentheit zyne bediening, van Generaal der Galeyen, aan den Ridder van Orleans, natuurlyke Zoon des Hertogs Regent, mits restitueerende een voornaam gedeelte der Penningen, door gemelden Maarschalk de Tessée, voor dat Honorabel Ampt uitgeschoten.

GROOT-BRITTANNIEN. DE merkwaardigste Zaken, der Parlements-handelingen van *Groot-Brittannien*, moeten hier wederom voor af gaan. De Bil, om uit het Lagerhuis te sluiten alle Perzoonen, die Pensioenen van de Kroon trokken, wierd den 29. May voor de tweedemaal gelezen; en men maakte eenigen voortgang in de Bil, tot het benoemen van Commissarissen, die onderzoek zouden doen, omtrent de Goederen der Verraders enz. en waar op het Lager-huis zig adjourneerde tot na de Pinxter-dagen. Dezen dag lasmen voor de eerstemaal in 't Hoogerhuis een *Bil*, om de Roomsgezinde te verpligten hunne Namen en Goederen te laten Registreeren, behelzende.

DAt, nadien de Papisten eene onnatuurlyke Rebellie in dit Koningryk gaande gemaakt, en de meeste van hen daar in belang genomen hebben, niettegenstaande de vryheit en bescherming, die zy onder de Regeering hebben genoten, en de boetens van verscheide Wetten, waar van zy ontheft zyn; en dat, nadien zy getragt hebben de Ryks-gesteltenis om te keeren, den Koning te onthronen en te vermoorden, en 't Pausdom in te voeren, waar door de Natie gebragt is geweest in zeer groote en onnodige kosten, het redelyk is hunne Landeryen eenige vergoeding daar voor deden: En dat nadien zy, volgens hare Grondregelen, afkeerig zyn van de Protestantse vaststelling, en dat zy nieuwe aanslagen bedenken, om eenen Inval voor Uitheemse te begunstigen, derhalven geordonneert word, dat de geene die de belydenis doen van de Roomse Religie, of die opgevoed zyn in dat Geloof, of wiens Vader of Moeder Papisten zyn, en die op of voor den eersten December 1716. de Eeden van Afzweering,

Afzweering niet onderteekend, gehouden zal zyn hare Doop- en Toe-namen te doen regiſtreeren, mitsgaders hunne Landeryen, met uitdrukking in welke Parochie zy geleegen zyn, hoe veel zy 's jaars opbrengen, &c. en dit alles op den Eed van twee geloofwaardige Getuigen. Voorts dat twee Vrede-Regters genoodzaakt zullen zyn, hunne Namen op het Regiſter van ieder Perzoon te onderſchryven, en dat ieder van dezelve, by verzuim van dien, twintig Ponden zal verbeuren: dat de Klerk van de Vreede-regters gehouden zal zyn, een parkemente Boek of Rolle te hebben tot deze inteekening, om dat in alle gelegentheden te kunnen nazien: dat zodanige Papiſten, die over Zee zyn, tyd zullen hebben, tot den eerſten Maart 1717. om de Eeden te doen, en hunne Namen en Landen te laten regiſtreeren; en dat, ingeval van verzuim of bedrog, de overtreeders alle hunne Middelen zo wel Reëele als Perzoneele zullen verbeuren, te weten twee derde voor den Koning, en een derde voor den Aanbrenger, een Proteſtant zynde.

1716. Juny.

Den 6. Juny wierd in 't Lagerhuis voor de eerſte maal gelezen de *Bil*, om de gevlugte Rebellen, Forſter en Makkintosh, overtuigt aan Hoog Verraad te verklaren; en waar na het zig tot den 10. adjourneerde. De Lords Scardale en Duplin, op borgtogt, door 't regt van *Habeas Corpus*, nu ten einde geloopen, en uit den *Towr* gelaten, begeerden voor des Konings Bank, dat hare Borgen ontſlagen werden, en zy, gelyk voorheen, in 't Hoogerhuis over alle voorvallende zaken Stemmen mogten; dog de Regters vertoonden, daar in niets te kunnen doen, voor den volgende dag, wyl den Procureur Generaal abzent was, begevende zig vervolgens naar 't Hoogerhuis, in 't welke de bovengemelde Heeren den 10. reeds zitting genomen hadden, om over dit geval te klagen. Wegens deze zaak wierd ernſtig gedelibereert, en bragt den Hertog van Bukkingham by die gelegentheit op het tapyt, dat deze Pairs, hoewel nog niet t'eenemaal ontſlagen, egter geregtigt waren, om de Vergadering in alle voorvallende zaken te aſſiſteeren; dus men ordonneerde eenige oude exempelen van dien aart na te zien, inzonderheit die van den Grave, nu Hertog van Marbourg, den vorigen Grave van Scarsdale, en den tegenwoordigen Grave van Ailesbury; invoegen de rezolutien dien aangaande uit de regiſters genomen en geleezen wierden: maar de gevallen kwamen in alles niet over een, om dat men de Lords Scarsdale en Duplin toenmaals had gevangen gezet, zo wel uit kragt van de gemeene Wet, volgens een nieuwe Parlements Acte, als uit kragte der toelating van 't Hoogerhuis. Hier op begeerde men het advys van de prezente

1716. Juny. Rechters, eerstelyk ten opzigte van de wettigheit of onwettigheit harer detentie, wyl zulks alleenlyk was geschied op Suppozitie van hoog Verraad; en ten tweeden, op wat wyze men haar van Borgtogt had ontslagen. Den Baron Price, voor wien de Borgtogt gepasseert was, zeide, dat de Acte van *Habeas Corpus* geen onderscheit maakte tusschen een Pair van 't Ryk en een Lid van 't Huis der Gemeente; dat de Rechters slegs maar behoorde te reflecteeren op het tydelyk voortbrengen der bovengemelde Acte, mitsgaders of hare misdaden hoog Verraad uitmaakte of niet, en 't welk aan haar alsdan niet stond uit te spreeken; 't zelve zeide ook den Regter van 's Konings Bank, den Regter Powis, en den Opper-regter King. Hier op beweerden de Graven van Abingdon, Nottingham en Ailesfort, den Hertog van Bukkingham, den Lord Guilfort en meer andere, dat men de overweeging dezer geheele zaak most stellen aan de Committeé tot conservatie der Previlegien van de Pairs, en wierd dit met 56. tegens 27. Stemmen goed gekeurt.

Den 11. verklaarde 't Lagerhuis eenen Thomas Wyberg, Serjant der Wapenen, schuldig aan 't verbreeken van het vertrouwen in hem gestelt, vermits hy uit zyne bewaring verscheide geapprehendeerde Perzonen had laten ontsnappen. De Bil, om de Rebellische Hoofden, Forster en Makkintosh, aan hoog Verraad overtuigt te stellen, wierd dezen dag ook gelezen; en wyders zeer hevig getwist, over de verkiezing van Commissarissen, tot het onderzoeken der Kapitalen, toebehoorende aan Verraders en Pausgezinde, weigeraars der eeden enz. De Heeren Walpole, Stanhope, en meer andere, sustineerden dat die Commissarissen 13. in getal, en Leden van 't Lagerhuis behoorden te zyn, waar tegens zommige niet meer als zes, zonder dat dezelve in 't Lagerhuis zitting hadden, begeerden; dog het eerste wierd met meerderheit van Stemmen overgehaalt, onder conditie nogtans, dat niemant van dezelve eenige Ampten mogten hebben, die hun verpligte daar van rekenschap aan den Koning te geven, en dat men deze 13. Commissarissen, door briefjens, in een bos te steeken, verkiezen zoude; waar toe men ordonneerde, dat alle de Leden tegens den 15. zich hadden gereed te maken.

De verdere Parlements handelingen van *Groot-Brittannien*, behoorende tot deze maand Juny, zal men hier afbreeken, en dezelve tot ons tweede deel gerezerveert laten. Het scheen dit Hof eindelyk ernst, om

om met de te regtstelling der Rebellen, die nog in verscheide Gevangenhuizen opgesloten zaten, voort te gaan; dus zagmen den 15 May 's morgens den Lord Bazil Hamilton, en de Zoon van den Lord Nairn, ook eenen Mr. Howard, Broeder des Hertogs van Nortfolk, uit den *Towr*, mitsgaders nog twaalf andere van minder rang uit de *Fleet*, en den Heer Harrei van Comb, die zig zelf over eenigen tyd met een Pennemes kwetste, en zedert onder de bewaring van een Bode van Staat was gebleven, naar *Newgate* brengen; welke Heeren gevangens, door medewerking van goede vrienden, toeleide om hunne Bewaarders om te koopen, belovende, zo men wil verzekeren, aan dezelve 580. Goude Guines; maar een dezer gasten, hebbende reeds 30. stuks van dat gesuborneerde Geld op hand ontfangen, deed deswegens verslag aan den Secretaris van Staat Stanhope, die zulks ook ten eersten aan den Cipier Mr. Rouse verstendigde, met bevel, van de gevangenen zorgvuldig te doen bewaren; dog of nu dezen Heer Cipier mede een deel genoot aan de omkooping, dan of hy te agteloos in zyn ampt geweest was, immers de voornaamste gevangenen, daar onder den Brigadier Makkintosh, vonden middel, om dien zelven nagt te ontkomen; inbrengende den Cipier, tot zyn verschooning, dat deze Heeren, hebbende des avonds by malkanderen in een beneden Zaal gegeeten, en komende ten elf uuren om hun op te sluiten, 15 in getal, de Knegts daar onder gerekent, op hem aangevallen waren; dat Makkintosh als hoofd, hem onder de Voet geworpen, de Sleutels ontweldigt, de Deuren geopent, en aan de resteerende Gevangens toegeroepen had, *dat het nu tyd was hunne Kerker te ontvlugten.* Wyders, dat daar op van boven wel 40. gevangens toeschoten, en dat Makkintosh, na 't openen van de Straat deur, de Wagt overweldigde, dringende met hun 14. door dezelve; dog de Wagt, ylings van buiten ondersteunt, hielden de andere 40. staan, en drevenze weer naar binnen. De ontsnapte, in deze duistere nagt, sloegen yder een byzondere weg in; maar zeven, onkundig van de Straten der Stad *Londen*, vervielen in een nauwe slop, zonder doortogt of uitgang, daarze in de knip, en weder gevangen raakten. 1716. Juny.

De Heeren Rechters, dezen morgen vergadert zynde, om de bovengemelde Hoofd-Rebellen te regt te stellen, scheide onverrigter zake, en verschoven hare Zitting tot eenige dagen daar na; werdende 's middags, wegens den geheimen Raad, eene Proclamatie afgekondigt,

1716. Juny. kondigt, belovende een Premie van 1000. Ponden Sterlings aan de gene, die den Brigadier Makkintosh, en 500. die eene der overige zoude vast houden. Over dit geval betoonde zig den Koning zeer misnoegt; hoewel, door de belofte van evengemelde Premie, wel haast Charlos Wogan, en Mr. Talboth, op één toevallige wyze ontdekt, zo mede te *Rochester* John Makkintosh, broeder van den Brigadier, agterhaalt wierde. Diergelyken kunstje van ontsnapping, tragte de gevangenen te *Marishalsea*, of die der Admiraliteit, niet door geld, maar met drank mede te practizeeren; want deze, hebbende hare wagters dronken gemaakt, zogten 's avonds den 30. May hun voornemen te volbrengen; maar de Guardes, wakende aan den *Towr*, van dit voornemen, door 't een of 't ander toeval, kennis krygende, schoten by tyds toe, aflosten de reeds muitende dronke Posthouders, verzekerden het Gevangenhuis naar behooren, en namen die gantsche gedeboucheerde Wagt in Arrest.

Onder het navorschen der meergemelde gevlugte Perzoonen uit de gevangenis, wierd in zeeker Suspect-huis, in de Straat genaamt *St. Martin*, zeer onverwagt geatrappeert den ontvlugten Heer Thomas Harley, onlangs ter ordre van 't Lagerhuis in *Gatehouze* gevangen gezet, om dat hy, in plaats van genoegzame opening, nopende zyne Negotiatien buiten 's Lands, maar een deel verkeerde antwoorden gegeven had. Men vond hem zitten aan eene schryf-tafel, voor zig hebbende een groote bundel Papieren; welke altemaal aan den Raad, en hy ter bewaring van een Bode van Staat gebragt wierde.

Den 18. May, maakte het Hof van de Exequer te *Westmunster* een begin, met de te Regtstelling der Rebellen; zynde aldaar, uit kragte der Parlements-Acte, de gezamentlyke Regters van 's Konings Bank tegenwoordig. De eerste, die te voorschyn kwam, was Richard Gascoing, een *Iers* Papist, hebbende langen tyd te *Londen* en te *Bath*, met dobbelsteenen de Kost gewonnen, en naderhand zig in de Rebellie begeven. Hy verzogt eenigen tyd uitstel van 't Vonnis, wyl de getuigen ten zynen voordeele nog niet gereed waren, en dit uitstel vergunde men hem tot den 27 Vervolgens verscheen voor de Bank den Kolonel Henry Oxbourg; wiens verweering gehoort, en ook daar tegens door 's Konings Advocaat en Procureur gepleit zynde, zo bevond men dien Kolonel schuldig aan Hoog Verraad, en kwam het Vonnis des doods tegens hem den 20. zo mede tegens Alexander

Menzies,

Menzies, door het Geregts-hof *Comon Pleas*, den 22. te vallen. Deze, en nog meer andere ter dood veroordeelde Gevangens, zig vleyende met het verkrygen van Pardon, of ten minsten eenigen tyd uitstel van Justitie, zo zagmen zulks wel aan zommige, maar niet aan alle vergunnen; werdende voor eerst den bovengemelden Kollonel Oxbourg, als een Rebel, den 25. May op *Tyburn* gehangen en gevierendeelt; na dat hy aan de Sherifs, ter plaatze van 't Gerigt, dit onderstaande geschrift had overgegeven. 1716. Juny.

DE gewoonte heeft een zoort van noodzakelykheit opgelegt aan de gene die in myn staat zyn, om, door hunne laatste woorden, hunne gevoelens aangaande de zaak waarom zy sterven, te verklaaren. Om my daar meede te conformeeren, heb ik goed gevonden de volgende verklaaring te doen.

Voor eerst verklaar ik, dat ik sterf in de Belydenis van de H. Rooms Katholyke Kerk, hoewel ik daar van maar een onwaardig Lid ben: en ik bidde alle de geene van die Gezinte, datze myne Ziel met hunne goede Gebeeden willen byspringen. Ik verklaar, dat ik in liefde ben met al de Waereld: en ik vergeef van gantscher herte alle myn Vyanden, en alle de geene, die my op de een of de ander wys ongelyk gedaan hebben; en in 't byzonder vergeef ik alle de geene, die myne dood hebben bevorderd, door valsche en kwaadaardige berigten; en ik bid God vieriglyk dat hy hen vergeve, en hen dezelve zegeningen verleene, die ik voor myn ziel wensch. Ik verzoek ook vergiffenis van alle de gene die ik beleedigd heb.

Men heeft voorgegeven, dat de Roomsgezinden, die tot *Preston* gevangen genomen zyn, zig in deze zaak tot geen ander einde gewikkelt hebben, als met oogmerk, om een Roomsgezinde Koning op den Throon te stellen, en de Katholyke Religie in *Engeland* te herstellen; maar dat is de eenigste laster niet die men hen oplegt. Wat my belangt ik verklare, dat, indien Jacobus de III. Protestants geweest was, ik my verpligt zoud hebben geoordeelt, om hem dezelve gehoorzaamheit en dezelve diensten te bewyzen, als of hy Katholyk was, en ik ken niet een Katholyk, die den zelven grondregel niet heeft: want ik heb nergens gevonden, dat door de Goddelyke Wet, of door de oude Constitutie van de Natie, het onderscheid van Religie in een Vorst, eenige verandering maakt in den pligt van den Onderdaan.

Ik had mogen hopen op de grote gedagten, die Mr. Wils my te *Preston* gaf, (toen ik met hem over onze overgaaf handelde) van de genade van den Prins die nu op den Throon is, (welke hy zeide dat wy niet beter konden verdienen als met ons spoedig over te geven;) dat de geene die zig met dat inzigt op discretie gevangen gaven, meer zagtheit gevonden zouden hebben, als ik heb beproeft; en ik geloof dat *Engeland* het eenigste Land in *Europa* is, daar gevangens op discretie niet geoordeeld worden hun leeven behouden te hebben.

1716. Juny. Ik bid God in zyn oneindige goedheit, dat hy de oude gelukstaat van de Natie herstelle, doende ophouden alle verderflyke verdeeltheden, ten einde alle hevigheden en haat begraven worden, en dat'er geen anderen na-yver onder de Onderdanen van *Groot-Brittannien* overblyve, als om elk om 't zeerst den meesten yver te tonen tot bevordering van de waare Eere Gods, en van de ware belangen van de Natie.

Den 25 May 1716.

Was getekend,

Henry Oxbourg.

Den 27. May, wierden voor 't Hof van de *Old-Baly* nog te regt gestelt en gevonnist Mr. Thomas Hall, gewezen Vrede-Regter in 't Graafschap *Northumberland*, en Mr. Talboth, broeder van den laatst uit *Newgate* ontsnapten Talboth. Den 28. bragt men voor deze Regtbank ook weder te voorschyn Richard Gascoing, wiens misdaden men zo klaar bewees, dat de Jurys, niet tegenstaande de Hertoginne van Ormont, en de Gravinne van Rochester, daar tegenwoordig, in zyn voordeel spraken, den zelven aan Hoog Verraad schuldig verklaarden, en dus den Opper-regter Parker het dood Vonnis tegens hem uitsprak. Den 29. wierd insgelyks schuldig bevonden, en ter dood verwezen den Heer Makkintosh, een man omtrent 70. jaren oud, mitsgaders Mr. Radelief, broeder des ge-executeerden Grave van Derventwater, en eenen Vaugan. Voor de Baly van de Exequer verscheen ter zelver tyd Mr. Blare, die zig, als schuldig, ter genade des Konings stelde, prezenteerende, ten dien einde aan den Opper-regter een Smeek-schrift, om aan zyne Majesteit te behandigen, en 't welk gemelden Opperregter beloofde te zullen doen. Nog zodanig een smeek-schrift had den ter dood gevonnisden Schots-Edelman, Alexander Menzies mede overgelevert; waar op den Koning, considereerende de goede getuigenissen, door verscheide aanzienlyke Perzoonen, wegens den laatstgemelden gevangen gegeven, de Executie van het Vonnis eenigen tyd deed opschorten. Ziet hier den voornaamsten inhoud van dit Smeekschrift.

DAt hy altoos was geweest een yverige voorstander en handhaver der Gronden van de Revolutie, en zig in het byzonder, zedert zyn Majesteits gelukkige komste tot den Troon, zodanig verklaart had; dat hy, zynde een Lidmaat van de *Schotze* Kerk, zo als die by de Wetten is vastgesteld, zig altyd

vreed-

vreedzaam had gedragen, en bereid getoont om de Regeering te dienen; dat de Edellieden, van zyne naam en Bloedverwanten, de Regeering getrouw, en de Protestantze Successie waren toegedaan geweest; dat het Hoofd van die Familie zyn leven in den dienst van Koning WILLEM had verlooren, kort na de verandering der Regeering, zo als aan veele Edele en Agtbaare Perzoonen, thans in deze Stad, was bekent; dat het Huis van zyn Hoofd de Ridder Robert Menzies, van Menzies een Kind, tegens de Rebellen was verdedigt, door deszelfs Oom en Opziender, tot dat het met verrassing was ingenomen, en hy gevangen eerst na *Perth*, en van daar na *Dundee* gebragt, alwaar gebleven was tot dat de Rebellen uit *Perth* waren verjaagd; dat zyn Vaders Huis was verbrand en deszelfs Landbewooners geplunderd, om dat hen niet by de tegenstanders van de Revolutie hadden gevoegt; dat, behalven het geen bygebragt kan werden van de loop van zyn eigen leven, en de getrouwheit van zyn naastbestaande, zyne zaak waarlyk iet byzonders was; nademaal zyn Huis maar weinige mylen van *Perth* was gelegen, en van het welke de Rebellen hun Hoofd-Quartier hadden gemaakt, en daar uit hunne Bevelschriften gezonden, om alle die zig niet by hen wilde voegen te Vuur en te Zwaard te vervolgen; dat de uitvoering van dit Bevel een waarlyk wreed Clan der Hooglanders in handen gegeven, dezelve hem te Voet uit zyn eigen huis, met agterlating van zyn Paarden, Wapenen en Bedienden na *Perth*, zonder van imant der zyne of zyne Landzaten opgewagt te wezen, had gebragt; dat ettelyke dagen te *Perth* onder een Wagt was gevangen gehouden, toen nevens andere na de kant van de *Firth* gezonden, en aldaar door den Ruiter die hem bewaarde gedwongen in een Boot te treeden; dat over de *Firth* gekomen zynde, als eenen gevangen was gehandelt, zonder geweer gehouden, en als eens tragte te ontvlugten, van de Rebellen andermaal gevangen genomen. Dat, ingevalle deze Feiten niet genoeg tot voldoening der Gezwoorne bewezen waren, hy nogtans ootmoedelyken bad, dat de eerweerdige Regters wilde getuigen, indien het van nooden was, dat deze omstandigheden tot zo verre waren bewezen, dat hy hoopte datze het medelyden bewegen zou van zo een uitstekent en genadig Vorst als den Koning was, aan wiens Koninglyke Voeten hy zig zelven nederwierp, ootmoedelyken biddende dat zyn Majesteit zyne Koninglyke medelyden en goedertierenheit te hemwaards in zulker voegen wilde uitstrekken, dat zyn Majesteit, na zyne strikte wysheit en goedheit, zal denken, dat het overige van zyn leven, dat hy daar door aan zyn Majesteits goetheit zal verschuldigt zyn, in zodanig een gehoorzaamheit mag gesleeten werden, als betaamd van eenen die van harten erkent zyn Majesteit, en deszelfs Koninglyke Successeurs alle getrouwheit schuldig te zyn, en een afgryzen heeft van alle valze Pretendenten van zyne Kroon.

1716. Juny.

Den 5. Juny zagmen den Verrader Richard Gascoing, even (*a*) voorwaards van gesproken, en die te vergeefs had getragt van den Koning een genadig Pardon, of ten minsten uitstel der Executie te verwerven,

(a) ziet pag. 298.

1716 Juny. te *Tyburn* ophangen en vierendeelen. Hy deed zyn gebed aan de voet van de Galg, dien hy, als ook de strop, kuste; sprak weinig, en gaf niet veel agt op de troostelyke vermaning des Predikants; klom voorts de ladder op, na alvorens overgegeven te hebben, dit onderstaande geschrift.

IK agt het van myn pligt te zyn, dit Papier na my te laten, om die valsche beschuldigingen en lasteringen te wederleggen, welke opzettelyk uitgestrooit zyn, door Luiden, die, zo ik vrees, de moeite nemen van ongelukkige booswigten te bezorgen, om ze te bevestigen.

In de eerste plaats verklaar ik, dat ik sterf een onwaardig Lid van de H. Rooms Katholyke Apostolische Kerk, en ik erken my zelven de grootste der Zondaren te zyn; maar Gode zy gedankt, ik heb een vast vertrouwen op het Lyden van mynen Heer en Zaligmaker Jesus Christus, door wiens verdiensten ik hoop behouden te zullen worden.

Ik vergeef uit het diepst van myn hert alle de geene, die myne vyanden en vervolgers waren, en ik hoop, dat de Almagtige God in zyne grote Goetheit (en ik smeek hem daarom zo hertelyk, als ik vergiffenis van myne eige zonden bid) het hen vergeve, en hen de genade verleene van deswegen berouw te hebben.

En ik verzoek ernstelyk vergiffenis van alle die geene, welke ik op eenigerley wys beleedigt, of gehoont heb, en ik beklaag my, dat het niet in myne magt is, aan hen vergoeding te doen: maar, gelyk als zy verwagten vergeving te zullen erlangen, hoop ik dat zy ook zo ontrent my zullen doen. Ik bidde insgelyks vergiffenis van alle de geene, welke ik door myn leven of omgang ontstigt heb.

Dat ik eene ongemeene hitte of yver in mynen pligt en getrouwheit voor mynen zeer gehoonden en Koninglyke Souverain Koning JACOBUS de III. gehad heb, erken ik op myn sterven, als ik gedaan heb, aan een yder die my kende, terwyl ik leefde; en ik betuig, dat het niet alleenlyk geschiede, om dat hy een Rooms-Katholyk was, of uit eenige wereldsche inzigten, maar uit een opregt gevoele van mynen pligt, waar aan ik my, volgens de Goddelyke Wetten en die van myn Vaderland, gehouden oordeel, en om dat zyne Successie tot den Throon van zyne Voorzaten deze drie Koningryken alleenlyk gelukkig kon maken, als mede uit een onpartydig inzigt van zyn Koninglyk Perzoon en zyne Hoedanigheden, welke hem een der meest verdienende Princen in de wereld maken.

Myne getrouwheit daald af op my, van myne Voor-Ouders; hebbende myn Vader en Groot-Vader de eer gehad, van opgeoffert te zyn in 't doen van hunnen pligt jegens hare Koningen KAREL de Eerste, en JACOBUS de Tweede.

Ik meen gehouden te zyn om regt te doen aan een Edelman, wiens naam ik bedroeft was te horen melden by myne te Regtstelling, welke zekerlyk onregelmatig

regelmatig en onbevoegt was, om bewyzen te geven van eenig Verraad, dat geen betrekking had met het geen waar van ik beschuldigt was: Ik verklaar in de tegenwoordigheit van God, dat ik hem maar twee malen van myn leven gezien heb, en op die tyden meen ik dat 'er niet een woord gesproken is van een Beginzel of Party. En ik verklaar op dezelve plegtige wyze, dat ik nooit eenige van zyne Maatregels of Aanslagen geweeten, of ooit eenige groote gemeenzaamheit of vrindschap met hem gehouden heb; en ik verklaar, dat het geen by den Raad en by myne te Regtstelling beëedigt is, valsch is ten opzigt van hem. 1716. Juny.

En ik weet dat zeker groot Man zoud gezegt hebben, dat Ik zeer gemeenzaam was met een Lord in den *Towr*; ik verklaar, dat ik nooit met hem gesproken, nog zyn handschrift gezien heb, nog met myn weten ooit onder 't zelve dak met hem geweest ben.

Ook was ik nooit van myn leven te werk gesteld of gebruikt van iemand, (zo als by myne te Regtstelling voorgegeven is) in eenige polityke aanslagen: ook heb ik nooit een Brief gebragt, of daar mede nooit belast geweest van den eenen groten Heer aan een ander. Ik heb ook nooit van myn leven eenige beraamde Maatregels geweten, om mynen Koninglyken Meester te herstellen, boven het geen waar van in 't openbaar, en in de uitkomende Geschriften gesproken was: en gelyk als ik genade verwagt, heb ik directelyk nog indirectelyk niets geweeten van het Geweer 't welk te *Bath* aangehaalt wiert, geaddresseert aan R. G.; zo als by myne te Regtstelling gezegt is.

En wat aangaat het getuigen van Mr. Calderwood, tegens my, dat ik op een Zaturdag namiddag op de Markt zoud zyn geweest, en dat hy my daar gezien had; ik ben daar (myn wetens) niet eerder geweest als ten zeven uuren 's avonds, wanneer hy my niet kon zien, en indien al, ten minsten niet met myn uitgetogen deegen; weshalven zyn bewys ten eenemaal valsch is: en twee dagen voor myne te Regtstelling, liet hy my boodschappen, *dat hy niets ter wereld tegens my onder Eede kon getuigen* En hy zegt, *dat ik in den Krygsraad was*; ik heb (verre van daar in geweest te zyn) het Huis nooit gekent daarze gehouden wierd, nog ik weet niet dat 'er een gehouden is.

De getuigenis van Mr. Walmsly, is al zo valsch, verklarende, dat ik op een Zaturdag zes malen met de Tol bedienden op de Markt Brandewyn gedronken had. Deeze zyn de twee Perzonen, die myne dood gezworen hebben; ik vergeef het hen van gantscher herten, en hope, dat zy daar over berouw zullen hebben.

En gelyk als ik, op het woord van een stervend Man, alle deze waarheden verklaart heb, om de menschen te waarschouwen, dat zy geene berigten geloven, en dat zy al het Regt doen waar toe ik bekwaam ben, zo laat my nu alle menschen vermanen, om aan hunnen pligt jegens God en haar Vaderland te denken, en om alle verdeeldheden te heelen; en laat my ze opwekken, om de middelen uit te vinden tot vereeniging en overeenbrenging van alle hare belangen, en om zig in die maatregels alleen, welke hen gelukkig kunnen maken,

1716. Juny. zamen te voegen: ik bidde den Almagtigen God, dat hy hen bestiere om zulks te doen, en dat zy hun oogmerk mogen bereiken.

Ik dank mynen God die my de genade gedaan heeft, van my geduldelyk te onderwerpen aan al het ongelyk, dat aan my geschiet is, en dat hy my bekwaam gemaakt heeft, om tegen te staan alle de verzoekingen, die ik dikwils gehad heb ten opzigt van een Edelman, om wiens halve ik meen, dat zy myn leven weggenomen hebben, om dat ik zyn leven niet heb willen helpen nemen. Ik verzoek hertelyk en ootmoedelyk de gebeeden van alle goede Christenen.

Den 5. *Juny* 1716.

Was geteekend,

Rich. Gascoign.

Over de standvastigheit (wy noemen 't liever halstarrigheit) van dezen Gascoing, wierd hy, onder zyn Cabale, hooglyk geroemt; immers desselfs aanspraak schynt zeer wel te Zwemen, na die der vorige ge-executeerden, en dus uit eene Penne te komen; waar uit men prezumeerde, dat zig in *Engeland* een algemeene Aanspraak-maker, ten voordeele van snoode Verraders en schelmen, ophield.

Om nu mede te onderzoeken de zaak van den Ridder Wyndham, die van den Schildknaap Harvey van Comb, die van Bazil Hamilton, en die van Mr. Nairn, zo wierd deze Commissie aan de groote Jury van *Middelsex* opgedragen, mits dat de Leden van dien Raad moften doen den Eed van Secretesse. Zy vergaderden den 3. Juny voor de eerstemaal in *Hikshal*; wanneerze ook aanklagten van Hoog Verraad vonden tegens Mr. Pitt, gewezen Cipier van *Newgate*, die eenige gevangen Rebellen had laten ontsnappen; dog den 5, wierd de Commissie van deze Jurys weer ingetrokken, als zynde nader vastgestelt, om de beschuldigingen van Wyndham en Harvey te brengen voor de groote Jury te *Gueldhal*, of voor 't Hof van 's Konings Bank. Onderwylen hadmen den Hertog van Powis, den Lord Scarsdale, en den Lord Duplin, uit kragt van 't voorregt der Wet, genaamt Habeas Corpus, onder Borgtogt ontslagen; des hunne aanhangers, zynde een deel gemeen Volk, daar van kennisse krygende, deze Heeren aan 't gevangenhuis kwamen opwagten, en, buiten-komende, met veel toejuichingen tot aan hare wooningen geleide. Den Lord Scatsdale reed voorts naar de Opera, alwaar de Jacobiten, klappende van vreugde in hare handen, hem verwellekoomden. Aan den Marquis van Huntley had den

Koning

Koning Pardon gegeven, en welke Acte in 't begin dezer Maand het Groot Zegel passeerde. 1716. Juny.

Den 10. Juny wierd in *Zoutwark* te regt gestelt zeker Edelman uit *Lancastershire*, genaamt Mr. Dalton, hebbende jaarlyks wel 1200. Ponden Sterlings aan Inkomsten; en, na een verdeediging van twee uuren, nevens eenen Mr. Tonstal, die zig zelf schuldig kende, mede ter dood gevonnist. Den volgenden dag bragtmen voor de Regtbank van *Westmunster* weer zestien andere Rebellen, van dewelke aanstonds elf hare schuld beleden, en de andere vyf zig wilde verdedigen; bevindende zig onder de laatste zekeren Mr. Paul, gewezen Predikant te *Lycestershire*, die onder de Rebellen al voor heen getragt had een goede naam te verdienen. Onderwylen geliefde den Koning nog ten overvloede zyne barmhertigheit te toonen aan de ter dood veroordeelde Heeren Menzies, Radclif, Makkintosh, Talboth, Himes, Wogan, en Blair, verlengende den tyd der Executie tot den 12. Juny; dus gaf dit genadig uitstel waarschynelyk te kennen, dat de meeste het leven behouden, en hare misdaat door een zafter straf geboet, of wel geheel uitgewischt werden zoude.

Niet tegenstaande deze uitmuntende zagtmoedigheit des Konings, zo zagmen ook ter zelver tyd, door zommige Regters, eenige doodwaardige Rebellen vry spreeken, gevende daar mede te kennen wat geest hun gemoed bezwangerde; want zy verklaarden twee *Schotze* Rebellen, genaamt Forquharson en Innis, die den 23. May voor hun te regt gestelt wierden, t'eenemaal onschuldig; niet tegenstaande, door de getuigenissen van gepleegde feyten, klaarlyk Consteerde, dat zy de straffe des doods verdiend hadden. Nauwlyks geraakte dit gewysde rugtbaar, of het oproerig graauw, en wel voornamentlyk de wyven, bedreven groote vreugde, ja 't welk zo verre ging, datze de Regters durfden bespotten, en de Jacobiten niet schroomde uit te roepen, *dat 'er nog eerlyke Jurys waren*. Den Ridder James Montague, een der Baronnen van de Exequer in het Admiraliteits Gerigts-hof, hebbende by een geroepen de Jurys, die de bovengemelde Misdadigers zo zaft gehandelt hadden, vertoonde, inzonderheit ten opzigte van 's Konings goedertierentheit omtrent de Rebellen, *hoe weinig men van dezelve strafte, tegens zulk een groote menigte zyner Majesteits getrouwe Onderdaanen en Soldaten, die zy gedood hadden; datmen de Perzoonen, voor dat Hof te regt gestelt, al te veel verschoonde, in 't byzonder de Re-*

bellen

1716. Juny. *bellen Townslay en Tidislay, tegens welke klaare bewyzen van Rebellie waren ingebragt; dat het derhalven verwonderens waardig was, hoe deze Jurys zig op die manier konden ten toon stellen, en dat hy ze daarom van hunne Commissie ontsloeg.*

Den Lord Major en de Aldermans van *Londen*, hadden in 't laatst van May aan den Koning, tot een gelukwensling over het dempen der Rebellie, het volgende Adres overgelevert.

Met believen van Uwe Majesteit.

MEt de grootste blymoedigheit omhelzen wy de eerste gelegentheit van onze zamenkomst, om onze vreugde en voldoening te verklaren, dat Uwe Majesteit de laatste onnatuurlyke en vervloekte Rebellie heeft ondergebragt: dat Gy alle de pogingen van Uwe Vyanden hebt overwonnen; en de hoop verydeld van die eerloze Verraders, die of opentlyk of bedektelyk toegelegd hebben, om Uwe Majesteit af te zetten en te vermoorden, onze uitmuntende Kerk- en Ryks-gesteltenis om te keeren, en ons Vaderland te verderven en te verwoesten.

En wy verstouten ons, om ootmoedelyk uit te drukken de ongeveinsde toegenegenheit van deze grote en volkryke Stad, en hare vaste en gestadige aankleving aan Uwe Majesteit, en haren onveranderlyken afkeer van dien Paapzen Pretendent tot Uwe Kroon, die de Vreede van Uwe Koningryken zo zeer verstoord heeft; en die, om zyne Staatzugt en Wraak in te volgen, deeze Natie in de uiterste rampspoeden en elenden zoud hebben gedompeld.

Wy zyn insgelyks uit dankbaarheit verpligt onze erkentenissen te doen voor Uwe Majesteits zeer genadige en herhaalde verzekeringen, dat Gy de Kerk van *Engeland*, zo als die door de Wet vastgesteld is, zo wel in 't byzonder, als het Protestantze belang in het algemeen, handhaven en beschermen zult: en wy moeten 't met regt aan Uwe Majesteits wysheit, dapperheit en bestendigheit, en aan de magt en invloeying van Uwe Raden en Wapenen toeschryven, dat de Eer en de Reputatie, 't Credit en den Koophandel van deze Natie, nu op een weg zyn om toe te neemen en te bloeyen.

By deeze en menigvuldige andere weldaden, die Wy dagelyks onder Uwe Majesteits voorspoedige Regeering ontfangen, en uit een regt gevoelen van onzen pligt, zyn Wy gerezolveert, al 't geen in onze magt is toe te brengen tot Uw Majesteits welvaren, geluk en roem: en Wy kunnen geen uitwerkender middel, om dat einde te bereiken, bedenken, als dat Wy, door onze opregte pogingen in onze byzondere Stand-plaatzen, goede voorbeelden geven aan onze getrouwe Onderdanen: en gelyk als Wy Vrinden van een Eenhoofdige Regeering zyn, dat Wy den waren yver en getrouwheit voor U Majesteits Perzoon voortzetten: gelyk als Wy Leeden zyn van de Kerk van *Engeland*, dat

Wy

Wy doen zien, dat Wy, overeenkomstig met onze Grondregelen, te werk gaan, door afschrik te hebben van Rebellie, door zig aan hoger Magten te onderwerpen, en gehoorzaam te zyn aan de geene, die in gezag over ons zyn gesteld: en gelyk als Wy verzekert zyn, dat Uwe Majesteits aangebore goedheit U aanzet, om de toegenegentheit van al Uw Volk te verlangen, zo zullen Wy het van onzen pligt agten, om alle die hevigheden en driften te stillen, en die ongelukkige verdeeltheden by te leggen, welke vlytiglyk door onze gemeene Tegenpartyen aangekweekt zyn, met toeleg om de openbare vreede en rust te storen, en om de gemoederen van Uwe Majesteits getrouwe Onderdanen te vervreemden. Wy zullen insgelyks gedurig waakzaam zyn, om de kwade uitwerkingen van eenige onregtvaardige Inboezemingen Uwer Vyanden voor te komen, en om alle twist te dempen, behalven die, om ons zelven te distingueren door onze getrouwheit en yver voor Uw Majesteits dienst, en door onze hertelyke genegentheit om die onwaardeerbare zeegening, de Protestantze Successie in Uwe Koninglyke Familie, tot de Nakomelingen over te brengen. 1716. Juny

Op welk Adres Zyne Majesteit antwoorde.

IK bedank U hertelyk voor de volkome en wydluftige verzeekeringen van schuldpligtigheit en toegenegentheit voor myn Perzoon en Regeering, in dit getrouw Adres vervat.

Ik merk den yver, door myne goede Stad van *Londen* by deze gelegentheit uitgedrukt, aan, als een verzeekerd onderpand van de toekomende vreede en voorspoed myner Koningryken: En gelyk als Ik overtuigd ben, dat het goed voorbeeld 't welk Gy gegeven hebt, zeer veel zal toebrengen om de ongelukkige verdeeldheden, die door onze gemeene Tegenpartyen gekoesterd zyn, by te leggen; zo kunt Gy verzeekerd zyn, dat het myne voornaamste zorg zal wezen, Uw welvaren en geluk te bevorderen.

De Magistraat van *Londen*, tragtende hare genegentheit tot den Koning nog verder uit te drukken, had wyders besloten, om het standbeeld van zyne Majesteit, neffens die der vorige Koningen, op de Beurs, en desselfs Portrait, Curieus Levens-groote geschildert, op het Stadhuis te plaatzen.

Den 8. Juny verjaarde 's Konings geboorten dag, tredende in zyn 57. Jaar; dus de Hooge Beampten, de uitheemsche Ministers, den grooten Adel, en verdere Perzoonen van Rang, omtrent de middag zyne Majesteit deswegens kwamen Complimenteeren. Een uur daar na, zagmen dezen braven Vorst, in de groote Zaal van *St. James*, alwaar de geheele Koninglyke Familie zig prezent bevond, Circul houdens

1716. Juny. zynde deze plegtigheden zo pragtig, als men nog nooit, by diergelyke gelegentheden, in *Engeland* gezien had; genietende de Arme menschen 3000. Ponden Sterling uit 's Konings Beurs, om mede deel aan de vreugde te hebben.

Nu wegens *Schotland*. De Rebellische bewegingen aldaar genoegzaam ge-eindigt zynde, zo had men in 't begin der gepasseerde maand May, van *Invernes*, over *Aberdeen*, *Montross*, *Dundeé*, en *Perth* naar *Edenburg* ziën keeren den Generaal Cadogan, den Major Wigtman, en de verdere Hooge Krygs-Officieren des Konings, als oordeelende hare tegenwoordigheit in die Landen niet meer noodzaakelyk; wyl zy te *Abberdeen* berigt ontfingen, dat de meeste Rebellen, op de Eilanden aldaar, zig onderworpen, en hunne Wapenen aan de Kolonellen Klaiton en Chamley overgelevert hadden. Dit voorbeeld was door de meeste *Schotze* Heeren nagevolgt; namentlyk den berugten Macdonald, die men provisioneel gevangen naar 't Fort *William* bragt. Aan den Kollonel Gordon, een der principaalste Vassalen van *Huntley*, welke een Battaillon in de Battaille van *Dumblain* had geboden, en zig zelve nu mede kwam aangeven, wierd op zyn woord van eer, door den Generaal Cadogan, zo mede nog aan verscheide andere, hunne eigen Wooningen tot gevankenis aangewezen. Zommige Rebellen, te voren reeds uit *Schotland* op de Eilanden gevlugt, hadden scheeps middel gevonden, om nu en dan naar elders over te steeken; waar onder men, als de voornaamste telde, den Marquis van Tullebardine, de Graven van Marishal, van Southesk, van Linlitgow, en den Vicomte Kilzyth; welke naar *Vrankryk*, en den Grave van Kintore, den Lord Pitchgow, zekeren Mr. Carnegy van Boyzek, en nog verscheide andere, naar 't *Noorden* by den Koning van *Zweeden* hunne bescherming waren gaan zoeken.

Den Generaal Cadogan, verzelt van eenige zyner Officieren, den 19. May te *Edenburg* aangekomen, vertrok den 23. 's morgens naar *Londen*, latende 't opper-gebied over 's Konings Krygsmagt in *Schotland*, sterk 5000. Man, aan den Major Generaal Sabine, en ook ordre, dat de *Hollandse* hulp-troupen tegens den 26. naar *Engeland* afmarcheeren zouden. Daags voor zyn vertrek, ofte den 22. hadmen op de markt te *Edenburg*, volgens Sententie van den Krygsraad, aan de galg doen hangen de afbeeldzels van twaalf Officieren, alle *Schotten*; welke, uit de Regimenten van de Heeren Staaten Generaal, tot den Pretendent overgelopen waren. Een der vier *Engelsche* Fregatten,

kruissende

kruissende in dezen tyd op de Westkust van *Schotland*, bezette en verοverde onder 't Eiland *Quest* een Frans Schip, genaamt *Le Petit Vendome* van *St. Malo*, voerende 22 stukken Kanon, en geladen met 50. kisten Oorlogs-wapenen, om dezelve elders ten dienste der aanhangelingen van den Pretendent te lossen. 1716 Junr.

By 't *Groot-Brittannisch* Hof ook voorgenomen zynde, om in *Schotland* eenige aldaar gevangen zittende Rebellen te doen straffen, zo had den Koning bevel gezonden aan den Ridder David Dalrimple, Advokaat van zyne Majesteit in dat Ryk, om op te nemen de qualiteiten dezer misdadigen; dus hy, ingevolge der gemelde ordre, eene lyst van alle die te *Sterling*, *Glasgow*, en elders geapprehendeert waren, naar *Londen* overschikte; verdeelende in verscheide Classen alle zodanige, die hy sustineerde ontferming te verdienen, namentlyk de gene, die door hunne Ouders in de Rebellie getrokken, of door hunne meesters daar toe gedwongen waren geworden; gevende wyders zyn advys omtrent wel 300. Lords en Edellieden, welke hare handen in de Rebellie hadden geleent: zeggende, *indien men dezelve, door een straffe vervolging, noodzaakte naar* Vrankryk, *of elders te vlugten, dat zulks van zeer kwaade gevolgen voor de Regeering konde zyn; dog als men haar vergunde in hun Vaderland ongemolesteert te mogen blyven, met toevoeging van onderhout, door de kroon goed te vinden, en door Commissarissen, over het onderzoek der middelen dezer Rebellen, met hen over een te komen, dat zy waarschynlyk aangezet zouden werden, om nooit meer de Regeering te ontrusten: daar zy andersints buiten 's Lands als Officiers dienende, gelegentheit zoude hebben, om recruten te werven, en t' eeniger tyd, door verstandhouding in* Schotland, *nieuwe bewegingen van oproeren te verwekken.*

Nu wegens *Ierland*. Het Parlement alhier, hare Zitting meer als eens verschoven hebbende, maakte den 21. May weder een begin, tot het agtervolgen hunner voorgenomen onderhandelingen; bestaande meest in domestyke Zaaken, die wy niet nodig oordeelen te particularizeren. Alleen dient genoteert, dat Sr. William Fort, lid voor de Stad *Limrik*, zo voor zig zelfs als in de naam der meeste Protestanten dier Plaats, den 25. een Requeſt prezenteerde, klagende over veelerhande onderdrukkingen en bezwaarnissen, welke zy geleden hadden, ter oorzake hunnen yver voor de Protestantsche Successie in 't Huis van *Hanover*, door de arbitraire en onwettige practyken van zodanige Per-

1716. Juny. zonen, die met Charges vereert, en in de magistrature, door influentie van den Ridder Constantine Phips, ingekropen waren. Eindelyk, het *Iers* Lagerhuis scheide tot den 4. en het Hoogerhuis tot den 5. Juny.

Tot besluit, wegens *Groot-Brittannien*, dient hier aangeteekent, dat den Grave van Volkra, Keizerlyken Minister aan dit Hof, deze maand te *Londen* een heerlyk Festyn en Bal gaf, over de geboorte des Hertogs van *Oostenryk* en Prins van *Asturien*; waar toe aan hem het Paleis te *Sommerseth* door den Koning was ingeruimt. Binnens kamers van dit Paleis zagmen alles wat tot een overheerlyk Festyn konde dienen, en men vergunde aan niemand, al schoon gemaskert, toegang, dan die een briefjen vertoonde, met dit Geschrift EXHILARAT ORBEM; dat is, *hy verheugt de Waereld*; staande ook, om alle wanordre te myden, een Detachement van de Guarde, zo te Voet als te Paard, rondzom het Paleis geposteert. Den Koning, incognito, nevens de Koninglyke Familie, en een groot getal van de voornaamste Heeren, geliefde het gezelschap met hare prezentie te vereeren; dog zyn Majesteit, na een kort verblyf, vertrok weer in stilheit naar zyn Paleis. Deze vrolykheit eindigde, tot zeer veel genoegen van de Genoodigden, den volgenden morgen.

DUITSLAND. DE Regeerende Keizerinne, het Kraambedde verlatende, had den 21. May, met een ongemeene plegtigheit, haar Kerkgang by de Paters Augustynen gedaan, en in de zo genaamde Kapelle van *Loretto*, nevens den jong geboren Aards-Hertog, den zegen ontfangen. Een groote menigte Edelen kwamen dien dag aan 't Hof, om de handen van hare Majesteit te kussen; maar den Keizer, vreezende dat zyne Gemalinne zich te veel mocht vermoeijen, geliefde dit handkussen alleen toe te laten aan die van den eersten rang. De Keizerinne door de Middelzaal gaande, zo durfde zeker *Hongaarsch* Priester op een tafel klimmen, en met verheven stemme uitroepen VIVAT MATER PATRIÆ; dat is, *Lang leve 's Lands moeder*, en welk bedryf gunstig opgenomen wierd. Hare Majesteit spysde dien dag in 't openbaar, en 's namiddags zagmen den Land Maarschalk, verzelt van vier Gedeputeerden uit de *Neder Oostenrykze* Landstanden, de zogenaamde Wiegeband, bestaande in 5000. Goude Dukaten, alle van eene Munt, overgeven; waar na de Uitheemse Ministers de Keizerinne, over hare ge-

gelukkige Verlossing en spoedige herstelling in gezondheit, feliciteerden. 1716. Juny.

Om de beradingen, wegens het beginnen van den Oorlog tegens *Turkyen*, voort te zetten, was *Laxemburg* de plaats, alwaar den Keizer en de voornaamste Legerhoofden daaglyks Krygsraad hielden; zendende naar *Hongaryen* alles, wat men tot dienst der Legers nodig oordeelde; met ordre nogtans, van geen Hostiliteiten te beginnen, voor dat den Keizerlyken Courier, onlangs naar het *Turkze* Hof, om het laatste antwoord af te halen, vertrokken, te rug gekomen zoude zyn; alhoewel men klaar genoeg bespeurde, dat de *Porte* zig van misleidingen bediende; dus, om haar bedrog te contramineeren, wierd den 5. Juny, onder Trompetten geschal, te *Weenen* afgekondigt; *dat, nadien alle middelen, om met de* Ottomannische Porte *in Vrede en Vriendschap te blyven, vrugteloos waren afgeloopen, de Keizer eindelyk was genoodzaakt, tot redding zyner Geallieerden, en behoudenis van zyn eigen Landen, zig in postuur van tegenweer te stellen; datmen derhalven de Veldtogt in 't kort dagt te beginnen, en reeds goede ordre gestelt had, om de Levensmiddelen, voornamentlyk langs den* Donau, *naar 't Keizerlyke Leger te voeren; zullende aan alle, die dat wilde doen, de nodige Paspoorten gegeven, en zy van Tollen of Impoften bevryd zyn.*

Onderwylen had een Expressen van den Keizerlyken Generaal Leffelholtz, Gouverneur van *Peterwaradyn*, aan het Hof te *Weenen* kennisse gebragt, dat door hem was doen bezetten de voorname Pas *Metrovitza*, op de *Turkze* Grenzen; wyl hy oordeelde, dat de *Porte* zulks voor geen Vrede breuk konde aanmerken, nadien dezelve aldaar, strydig met de *Carlowitze* Vrede, geduurig een Bezetting van 20. man gehouden, en 't welk de Keizersche slegs by oogluikinge gedoogt, hadde. Over dit zo genoemde geweld was door den Bassa van *Belgrado* aan den voormelden Keizerlyken Generaal geklaagt, zeggende deswegens de Porte verstendigt te hebben; dog dezen Heer antwoorde provizioneel, *dat, indien 'er tusschen den Rooms Keizer, zyn Meester, en de Ottomannische Porte geen openbaren Oorlog kwame op te ryzen, hy zyn Volk uit deze Post weer zoude te rug trekken.* Ziet daar de beginzelen van verwydering, waar uit men niet anders verwagte, als een verschrikkelyken Oorlog; apparent niet te eindigen, dan na wederzyds ongemeene Bloedstortingen, en het verarmen van veel duizenden onnozele Ingezetenen.

1716. Juny. Den 8. Juny 's morgens ten zeven uuren, overleed te *Dusseldorp* den Keurvorst van de *Paltz*; wiens doode Lighaam den volgenden dag geopent en gebalzemt werdende, zo vondmen een groote Steen in de Blaas, mitsgaders de Long en Lever ontstoken, en het Hart ongemeen groot. Het Lyk, na dat het drie dagen in de Ridderzaal op een Bed van Parade ten toon gelegen had, bragt men in een Kist naar de Hof kapelle, alwaar het nog zes weeken blyven staan, en dan in de Graf kelder gezet worden most. Aanstonds, na dit Overlyden, wierd een Secretaris van Staat naar *Inspruk* afgevaardigt, om deze tyding te brengen aan den nieuwen Keurvorst *Karel Philip*, en hem in die hooge waardigheit te begroeten. Dezen Vorst, konnende perzoonlyk de Regeering zo schielyk niet aanvaarden, geliefde die, geduurende zyn afzyn, provizioneel op te dragen aan den Grave van Schaatsberg, en de Vryheeren van Huntheim en May; welke Heeren Regenten daar op aanstonds verzegelden de Keurvorstelyke Meubilen, de Schat- Konst- en Medailje-Kamer, en alle 't Zilverwerk; doende ook veranderen de Keurvorstelyke Cyffers, Zegels en Merken; te weten de Letters J. W. of *Joan Willem*, in C. P. of *Carel Philip*; wyders alle Expeditien op de naam des nieuwen Keurvorst verrigten; mitsgaders de Regimenten, leggende in *Dusseldorp*, en voorts alle Keurvorstelyke Troupen, geposteert in de *Paltz* en in het *Nieuwburgze*, den behoorlyken eed aan den zelven afleggen.

Te *Hamburg* had den Grave Fuchs, Keizerlyken Rezident aldaar, den 15. Juny de Geboorte van den Aartshertog mede zeer pragtig geviert; begevende zyn Exellentie zig des morgens heel vroeg in een kostelyke Koets, met zes Paarden bespannen, begeleid van den Grave van Reventlau, Keizerlyken Kamerheer, en van den Baron van Kurtzrok, in hunne Koetzen, mitsgaders nog van verscheide andere Koetzen met twee Paarden, na de Keizerlyke Kapel; in dewelke hy de Predikatie en 't Hoog Ampt, onder een kostelyk Muzyk, bywoonde; werdende daar op het *Te Deum*, onder Trompetten en Pankengeschal, gezongen, het Kanon rondzom de Stad driemaal los gebrant, en t'elkens met zeven Stukken, voor 't Huis van zyn Exellentie geplant, beantwoord. Tegens den avond bezette men met veel manschap de voornaamste advenuen omtrent de Stad, en posteerde voor 't gemelde Logement van zyn Exellentie twee Kompagnien Granadiers, en een halve Kompagnie Dragonders, welke een treffelyke Parade maakten;

maakten; ook waren 50. man in de Thuin geplaatst, die de menigte aanschouwers in toom mosten houden. 's Avonds, ten tien uuren, zagmen het groote Huis met 700. Lampen Illumineeren, verbeeldende den Tempel van Eere, hebbende aan weerzyden twee Eere-poorten, wiens Face bestond uit zes *Corhintise* Wand-pilaren, dragende een Kroonlyst met een Gallery, en waar op men zag, net over de gemelde Wand-pilaren, de zes Helden-deugden. De Pilaren zelf waren ieder met een Zinnebeeld verciert, zinspeelende op de Regeering van zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit, en ten deele op de geboorte van den Aartshertog. Aan de Coupel van den Tempel, over welke een Zeshoekige Ster, met de naam van CARL. VI. en iets lager, onder evengemelde Ster, de Naam-letter L. of LEOPOLD flonkerde, vertoonde zig de Ryks Adelaar, staande op sterke Tropheen en Armatures, hoog 24. en breed 40. voeten. In vier groote Nissen, tusschen de Pilaren en de Eere-poorten, zagmen in *Groppise* Statuen verbeeld de vier hoeken des Hemels, als Oost, West, Zuyd, en Noord; en boven de zelve, in de hoogte, de namen der vier Keizerlyke Hooft- en Rezidentie-Steden, te weten, *Weenen*, *Madrid*, *Praag*, en *Presburg*. Over de deur, in 't midden van 't Face, vertoonde zig een Faam, als vliegende met de naam van CAROLI VI. hemelwaarts, dragende in de Linkerhand een Inscriptie van gelukwensing aan den Keizer, wegens de geboorte van den Aards-Hertog. De twee Eerepoorten waren ook van *Corinthis* werk, met de afbeeldingen van Armaturen, Moren, en Turkse Slaven, en was de geheele Tempel, met beide de Poorten, breed 70. en hoog 66. voeten. Na het aansteken der Illuminatien wierden de genoodigde Uitheemse Ministers, veel Edellieden, en de Gedeputeerdens der Stad *Hamburg* treffelyk ter maaltyd, en vervolgens met een vermakelyk Bal gedefroyeert. Deze vreugde zagmen des anderen daags, door een aardige masquerade, nog eens hervatten, en eindelyk den derden dag met een Collation en Bal, dat tot 's morgens ten zes uuren duurde, besluiten.

1716. *Juny.*

DE *Zweden*, nog stand houdende in *Noorwegen*, hadden voorgegeven *Fredrikshal* te willen aantasten, dog door de nabyheit der *Deenen*, en gebrek aan de nodige behoeften tot zo een Belegering, mostenze die onderneming uitstellen; ja zelf om hare Troupen te doen

NOORDER KROONEN.

1716. Juny. doen bestaan, eenige Detachementen aan d'overzyde van de *Zwinezond* zenden; maar dit aan de Inwoonders van dat Landschap zeer lastig vallende, zo rezolveerde het *Deensche* Hof, om, met hulpe van den *Muscovischen* Czaar, op *Schonen* te Landen, ten einde men de *Zweden*, door dat middel, mogt verpligten geheel *Noorwegen* te verlaten, en haar eigen Landen te komen beschermen. Tot dezen overtogt, of Landing op *Schoonen*, bevond men de toebereidzelen zeer groot, zullende de geheele magt, zo *Deenen* als *Muscoviten*, wel 50000. man uitmaken, en waren tot deze expeditie de *Russische* Galeyen den 4. Juny binnen de Haven van *Kolberg* in *Pomeren* gekomen, om met de eerste voordeelige wind hare reize naar de *Zwine* te vervorderen, en aldaar de *Russische* Troupen, die dat Landschap overstroomde, in te nemen, en dezelve naar het *Deens Zeeland* over te brengen; dog nadien zyn *Czaarse* Majesteit, wanneer hy van *Pyrmont* te rug zoude verschynen, deze expeditie zelf in Perzoon wilde bywonen, zo bleef de Landing op *Schoonen* ook tot dien tyd uitgestelt.

(a) ziet pag. 184. De (*a*) reize des Konings van *Deenmarken* naar *Wismar*, om met den Czaar te spreeken, had geen voortgang, maar in tegendeel naar *Hamburg* en *Altena* gehad, alwaar deze twee Potentaten malkander meer als eens de Vizite gaven. Het was den 26. May 's avonds ten agt uuren, als zyn *Deensche* Majesteit te *Altena* aankwam, werdende begroet door het Lossen van 't Kanon op de Wallen der Stad *Hamburg*, en den volgenden dag verwelkomt van de uitheemse Ministers, en van eenige Gedeputeerden uit de Magistraat aldaar. Den *Deensche* Rezident verzogt dien dag aan evengemelde Magistraat, wyl den Koning, zyn Meester, zig eenige dagen dagt op te houden in de Tuinen den *Ham* en den *Horn*, dat ze aan zyn Majesteit een bekwaam Logement geliefde aan te wyzen; ook kwam toen den *Muscovischen* Rezident met diergelyken verzoek, wegens zyn meester, de Magistraat lastig vallen; dus de loffelyke Collegien op 't Raadhuis vergaderden, en rezolveerde, na eenige Debatten, om aan den Koning van *Deenmarken* de Tuin van den Raadsheer Wilkens, nevens nog zes à zeven daar naast aan leggende Tuinen, mitsgaders aan den Czaar van *Muscovien* de Tuin van wylen den Raadsheer Octavio Beltgens, en agt daar aan grenzende Tuinen, in te ruimen. Dit aan beide hooge Mogentheden bekent gemaakt zynde, zo verliet den Koning van *Deenmarken* den 28. nademiddag zyn verblyfplaats te *Altena*, komende,

onder

onder het Losbranden van 't Kanon, der *Hamburgse* Wallen, door de *Altenase* Poort de Stad inryden, zittende in een Koets met zes Paarden bespannen, en by zig hebbende den Grave van Kallenberg, en den Rezident Hagedoorn. Den Grave van Wurtenberg reed voor, en verscheide Koetzen agter zyne Majesteit; nemende den weg over de groote nieuwe Markt, alwaar de Hoofdwagt, zynde met Granadiers verdubbelt, onder het slaan der Trommels hun Geweer prezenteerde; en den Officier met de Piek een diep compliment maakte. Den Koning passeerde de Paardemarkt, en reed de *Steen Poort* uit naar de Tuin, die men hem aangewezen had; dog vernemende, dat den Czaar nog dezen namiddag in den *Ham* was aangekomen, en zig al bevond in de Tuin voor hem geapproprieert, zo ging zyn *Deensche* Majesteit naar dat kwartier, en bleef by den Czaar omtrent een half uur. Den volgenden morgen kwam den Czaar by den Koning van *Deenmarken* een lange Conferentie houden, en om deze voorvallen hieldmen alle de Stads Poorten van *Hamburg* gesloten; invoegen elk een, naar buiten willende, een briefje van den Raadsheer Pell moest halen, waar door men het overtollig uit de Stad loopen der menschen belette. De Burgery most dagwagt houden, trekkende met zes Compagnien 's morgens en 's avonds na hare Posten; en hadmen de Soldaten aan de Poorten, en elders buiten dezelve, verdubbelt. 1716. Juny.

Zyn *Czaarse* Majesteit, komende den 30. May uit de Thuin, in dewelke hy logeerde, te *Hamburg*, begaf zig aanstonds naar 't Bad, daar hy twee uuren doorbragt, en voorts het middagmaal by zyn Rezident Bottiger hield. Hy ging daar op ten drie uuren naar *Ottensen*, naby aan de *Elve*, en nam zyn Logement in de Tuin des Overledene Princesse van *Oost-Friesland*, alwaar hy vond tot zyne Lyfwagt gestelt wel 40. of 50. Curassiers uit het Regiment van Dewitz. Hier gaf den Koning van *Deenmarken*, ten vyf uuren, aan den Czaar eene Vizite; rydende derwaards niet door de Stad *Hamburg*, maar buiten om, gesalueert van het Kanon van 't nieuwe Buitenwerk; en keerde 's avonds ten half negen uuren op dezelve wyze weder naar zyn quartier.

Den 31. May, Zondag, geliefde den Czaar van *Muscovien* zig in een klein Jagt op de *Elve* te vermaken; werdende, als hy voorby de Stad kwam zeilen, door het kanon van de Wallen gesalueert. Hy stapte by de *Uitslager Weg* aan land, bezogt den Koning van *Deenmarken*, kwam, na dat een uur of twee by den zelven was geweest, weer in

1716. Juny. de Stad, spyzigde 's avonds by den Heer Frans Pop, en keerde ten half tienen na zyn quartier by *Altena*. Zyn Czaarse Majesteit begeerte hebbende, dat op dien dag de Opera zoude gespeelt werden; zo vergaderde daar over de Magistraat van *Hamburg*, die zulks toestond, niet tegenstaande dit in geen honderd jaren op een Pinxter Feestdag geschied was. Hy verscheen 's namiddags in dezelve, en kwam, na een weinig toekykens, weder uit; rydende naar buiten, om den Koning van *Deenmarken*, zo men voorgaf, ook derwaards te geleiden; dog zyn *Deensche* Majesteit weinig lust aan de Opera schynende te hebben, zo zagmen den Czaar, na verloop van een uur, te rug, en, de Opera ge-eindigt zynde, naar zyn quartier keeren.

Den Koning van *Deenmarken*, als gezegt, den 2 Juny te *Altena* aangekomen, zo zagmen toen aan het huis des Grave van Reventlau een grooten toevloed van Uitheemse Ministers, en andere aanzienlyke Heeren, om den zelven op te wagten; en wierd het getal nog grooter, wanneer den Czaar 's namiddags ten vier uuren by zyn *Deenze* Majesteit kwam spyzigen. Den Koning ontfing hem boven aan de trap, en gingen beide te gelyk aan tafel zitten; waar na, ten zes uuren weer opstaande, den Czaar zig met een *Deense* Chaloup over de *Elve* naar *Haarburg* begaf; daar hy verbleef tot 's morgens den 4. en wyders den 6. over *Zell*, te *Pyrmont* aan lande; nemende zyn verblyf by den Doctor Scippen, en bezag de zeven Fonteinen, welkers wateren, tot herstelling zyner kwale, hy stond te gebruiken. Na dat den Czaar vertrokken was, voer den Koning van *Deenmarken* den volgenden morgen naar *Gottorp*, en zo verder naar zyne Hoofdstad *Koppenhagen*; alwaar hy den 12. reverteerde, met zyne Ministers raadpleegde, het Artzenaal bezigtigde, en zig voorts naar *Fredrichsburg*, daar de geheele Koninglyke Familie was, transporteerde.

By dit abouchement, tusschen den Koning van *Deenmarken*, en den Czaar van *Muscovien*, had zig den Koning van *Pruisschen* niet laten vinden; wyl die Majesteit ondewyle een reize gedaan had naar zyne Staaten, grenzende aan die der *Vereenigde Nederlanden*; alwaar hy de Fortificatie Werken van *Wezel* bezigtigde, en zig te *Kleef* eenige dagen vermaakte.

BE-

1716. Juny. NEDERLANDEN.

BESCHREVEN hebbende de pragtige Festynen, door de Keizerlyke Ministers te *Londen* en te *Hamburg*, over de geboorte des Aards-Hertogs van *Oostenryk* gegeven, zo verdient hier nu inzonderheit ook plaats de gehouden Maaltyden, Balen, Masquerades, en meer diergelyke divertissementen, ter gedagtenisse dezer geboorte, door den Baron van Heems in *s'Gravenhage*, den 1. 2. en 3. Juny aangeregt, verre overtreffende in heerlykheit de gemelde Festynen. Voor deszelfs Logement zagmen een cierlyk gebouw, verbeeldende een kostelyke Vreugden Tempel, zeer konstig met veelerhande Zinnebeelden en Devyzen beschreven; welke, des avonds geillumineert, een overdeftige vertooning maakte. De Cieraden van dit gebouw, hier nevens in Prent verbeelt, zal men in 't breede verklaren.

(a) zie pag. 308. en 310.

De Tempel, zeer ruim en groot, met trappen opgaande, zo vond men rondzom dezelve vyf geschilderde Zinnebeelden, en boven en onder hare beduidenisse met Latynze Vaarzen afgemaalt. Het eerste Zinnebeeld, ter regterhand, was een Maagt, steunende op een Pylaar, en voor zig hebbende staan een Bekken, in welkers Vuurvlamme, boven haar hoofd, men las SECURITAS TEMPORUM, dat is, *de gerustheit dezer Eeuw*; en onder haar de woorden, HÆC ARA TUEBITUR OMNES, ofte, *deze offerhande zal alles beschermen*: Het tweede Zinnebeeld was een Engel, die, dalende uit den Hemel, een jong Kind toebrengt aan eene Vrouwe, welke het met veel blydschap ontfangt. Dit Kind beduide den jongen Aards-Hertog, wyl boven 't zelve stond FÆCUNDITAS AUGUSTÆ, dat is, *de Keizerlyke Vrugtbaarheit*; en onder aan LONGAVÆ FERT OMNIA PACIS, *brengt voort de beginsselen van een langduurige Vrede*. Het derde, of middelste Zinnebeeld, vertoonde een vrolyke Maagd, gekroont en omhangen met Wyngaard ranken, hebbende een Fles in de regter, en een Kelk of Schaal in de Linker-hand; mitsgaders ter regter zyde een Kind, heffende met zyn Regterhand een Laurier kroontje om hoog; boven welk Zinnebeeld de Tytels stonden van den jongen Aards-Hertog, te weten, LEOPOLDVS ARCHIDVX AVSTRIÆ PRINCEPS AVSTVRIA, CAROLI ET ELISABETHÆ FILIVS SPERATVS PRINCEPS IV. VENTVTIS; dat wil zeggen, LEOPOLDUS, *Aards-Hertog van* Oostenryk, *Prins van* Asturien, *gewenste Zoon van Carolus en Elizabeth, en Prins der Jonkheit*; en onder 't

 zelve

1716 Juny. zelve HILLARITAS PUBLICA, ofte *gemeene blydschap en vrolykheit.* Het vierde Zinnebeeld vertoonde eenige Vrouwen en Kinderen, slaande de handen met groote Vreugde na den geopenden Hemel; daar boven las men, VOTA PUBLICA, *de gemeene wensch*, en daar onder FAC DEUS ÆTERNOS PROLEM PROLISQUE PARENTES, *de Heere zegene dit Kind, en deszelfs Ouders, tot in der eeuwigheit.* Het vyfde Zinnebeeld was een groen bloeijenden Boom, beginnende schoone Vrugten te toonen, waar boven stond, MORAM DULCEDENE PENSAT, *opwassende in zedigheit*; en daar onder, ET PLURES PROMITTIT TEMPORE FRUCTUS, *beloovende meer vrugten voort te brengen:* zittende boven het middelste dezer Zinnebeelden twee Kupidootjes of Engeltjens, yder met een verguld Trompet in de mond, en nog een ander in de hand, waar uit Wynen sprongen. Hier boven, rondzom de Coupel, zag men vyf zwarte dubbelde Arenden, yder omhangen met een byzonder Keizerlyk Wapen, Standaard, en andere daar toe behoorende Cieraden. Men las onder den eersten Arend, ter Regterhand, SPERATA DOMUS AUSTRIACÆ PROPAGO, *het gewenste Stenzel van 't Oostenrykse Huys*: onder den tweeden Arend, CAROLO SEXTO TANDEM VENIT SOBOLES: *Karel de VI. is een Spruit geboren*: onder den derden Adelaar, ELISABETHA AVGVSTA DEO PROLES DATA LEOPOLDVS, *aan de Keizerinne Elizabeth heeft God eenen Zoon Leopoldus geschonken*; zynde in dit Latyn elf *Romeinsche* roode tal letteren, welke net het Jaar 1716. uitmaken: onder den vierden Arend, AVSTRIA CVM DECVS, *de vreugd van Oostenryk*: de latynse Letteren mede het voormelde Jaar uitbrengende: onder den vyfden of laatsten Arend, IMPERII FIRMISSIMA COLONNA, *de sterkste Colomme of Pilaar des Keizerryks.* Op de Coupel waren ook nog vliegende Arenden geschildert; en op den top dezer Coupel stond een groote vergulde Keizerlyke Kroon, hebbende de Waereld met een Kruis daar op, en boven dezelve een groote bruine enkelde Adelaar, dragende in zyn klaauwen deze Latynse Zinspreuk, EVANGELIA NON FULMINA PORTO, *ik drage een blyde Boodschap, en geen Blikzem.*

Na dat de Godsdienst geeindigt, en het TE DEUM gezongen was, vond men drie Tafels gedekt, als twee van 25. en een van 18. Borden, waar aan de genoodigde Heeren van de Regeering, de

Ministers,

Ministers, en den voornaamsten Adel spysden. Men zag het Huis 1716.
van den *Keizerlyken* Gezant rondzom met groente opgeschikt, en *Juny.*
uit alle de Vensters vergulde Arends hoofden, met brandende Flambouwen, uitsteeken. Een groot getal heerlyke Vuurwerken wierden opgeschoten, en 't welk verscheide agtereenvolgende Avonden bleef duuren. Hier mede maken wy van dit pragtig Feestein, tegelyk met dit *Eerste Deel*, een

EINDE.

BLADWYZER.

EUROPISCHE
MERCURIUS;

BEHELZENDE

De Voornaamste Zaken van Staat en Oorlog, voorgevallen in alle de Koningryken en Heerschappyen van Europa; benevens eenige meldenswaardige Tydingen uit verscheide andere Deelen der Waereld.

Historischer wyze, onverward en klaar beschreven, en met de noodige Authentyke Stukken voorzien.

Door J. C. *Philologo-Polit.*

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE STUK.

TWEEDE DEEL.

VERVATTENDE

De ZES LAATSTE MAANDEN van het Jaar 1716.

Verciert met kopere Plaaten.

t'AMSTERDAM,

By ANDRIES VAN DAMME,

Boekverkoper op 't Rokkin, bezyden de Beurs. 1716.

BEKENTMAKING.

Tot Amsterdam by den Drukker van deze Mercurius is ook Gedrukt en te bekomen:

Alle de Werken van den Heere JACOB CATS, in 2 deelen, met Curieuse Print-verbeeldingen, noyt voor deze zo Gedrukt, in Fol.

Het Leven van den Heer MICHIEL DE RUYTER, met Figuren, in Fol.

De geheele Mathesis van de GRAAF; in Quarto.

W: DAMPIER en L: WAFERS Reistogten rondom de Waereldt; begrypende, in vier beknopte Boekdeelen, een naauwkeurige Beschryving van verscheide nieuwe ontdekte Zeën, Kusten, en Landen, zo in Amerika, Asia, als Afrika; benevens veele nuttelyke Aanmerkingen ontrent de Stroomen, Winden, Havens, Dieptens, Engtens, en andere fraye waarnemingen en byzonderheden, zo van bereisde, als voor dese onbereisde Gewesten: alom doormengt, met de beschryving der Inwoonders, aardt, zeden en plegtigheden dezer vreemde Volkeren; mitsgaders derzelver Lansdouwen, Vrugten, Gewassen, Dieren, en andere zeldzaamheden, voorzien met een groot getal Kaarten, Kust-ontdekkingen en andere fraye Verbeeldingen.

Na-sporing van den Sin en t'Samenhang van den Sendbrief Pauli aan de Romeinen, door een algemene Afdeling, nader Ontleding, en Breder Verklaring over den zelven, gedaan door MARCUS van PEENE, in zyn Leven Bedienaar des H. Euangeliums in de Gemeente J. Christi tot Leiden, de tweeden druk, met Registers vermeerdert.

De Historische Gedenk-Penningen van Lodewyk den XIV. Vertonende, in by de 300. Trotze Muntbeelden, het gantsche Leven van dien Monarch, beginnende met zyn Geboorte, en lopende tot deze tegenwoordige Eeuwe; yder Penning voorzien met een korte Historische Beschryving en Verklaring van 't Opschrift, gevolgt na de grote Koninglyke Medalien, door J. GOEREE; alwaar dezelve ook te bekomen zyn: het Vervolg dezer Penningen tot op de Dood van dien Vorst, en wat verder tot de volslagentheit van dit Werk vereist word, is onderhanden, en reeds ver gevordert, waar na de Liefhebbers zig kunnen reguleeren.

De Wisselstyl van Amsterdam, met de Ordonnantien op dezelve, op alle Plaatzen daar men handelt, en de vertaling daar nevens, door PH OONSEN, in 8°.

Den Koophandel van Amsterdam, naar alle de Gewesten des Waerelts, eerst ontworpen door wylen LE MOINE DE L'ESPINE, nu doorgaans in andere ordre gebragt en zeer veel vermeerdert door J. LE LONG, in Octavo.

En verder alle andere voorname HISTORISCHE *Boeken, &c.*

EUROPISCHE MERCURIUS;

Behelzende

De voornaamste zaken van Staat en Oorlog, voorgevallen in alle de Koningryken en Heerschappyen van Europa; benevens eenige meldenswaardige tydingen uit verscheide andere deelen der Waereld.

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE STUK.

TWEEDE DEEL.

JULY.

M onze Schryf-ordre, tot het aan een schakelen der voorgevallene Zaken in *Europa*, te vervolgen, zo moet dit Tweede Deel van 't Jaar 1716. geopent werden met *Turkyen*; welk Hof, tragtende dessels Oorlogs bedryven, waar mede zy de Republyk van *Venetien* reeds op den hals zaten, te verschoonen, gemeen deed maken een wydlopig Manifest of Circularen Brief, ten laste van den *Roomsch* Keizer; zeggende in den aanvang van dit Manifest, gerigt aan alle Gouverneurs der *Ottomannische* Provintien, *Dat, dewyl den* Roomsch *Keizer de Vrede had geschonden,* TURKYEN.

 door

1716. July. *door het aannemen van de Party der Venetianen, de* Porte *nodig vond, om in dit Manifest te lassen niet alleen den Brief des Prins Eugenius, uit name van den Keizer onlangs aan de* Porte *geschreven, maar ook de mondelinge voorslagen, door den Keizerlyken Rezident Fleischman by haar gedaan.* Voorts vermeld dit Turks Manifest de redenen, waarom zy den Oorlog tegens de Republyk van *Venetien* begonnen hadden; zynde 't een en ander al te aanmerkelyk, dat wy de voornaamste Substantie daar van niet zouden te boek slaan; ziet dan hier den beknopten inhoud, en schryfstyl der *Turken*.

DEn Oorlog vastgesteld zynde (*dus gaat men voort*) maakte men aan alle de Christe Prinsen bekend (om hun alle argwaan te ontneemen) dat de toerustingen, die de Doorluchtige Porte maakte, tegens de *Venetianen* alleen gerigt waren; en men schreef in 't byzonder eenen Brief aan den President van den Krygsraad des Keizers in *Duitsland*, als de naaste Buurman, om aan den zelven klare blyken te geven van de agting, die de hoge Porte voor het Tractaat van Vreede had; en men belastede met dezen Brief Ibrahim Aga, aan den welken men het Caracter gaf van Envoyé. Men stelde zyn vertrouwen op God; en ter zelver tyd, wanneer men zig gereed maakte om tegens de *Venetianen* in 't Veld te trekken, kwam de *Duitze* Resident boodschappen, dat hy van den Keizer bevel had om deszelfs Mediatie aan te bieden, tot vernieuwing van het Tractaat van Vreede tusschen de hoge Porte en de *Venetianen*: Waar op men hem dit tot antwoord gaf; *Dat is goed, en men wil de Mediatie wel, mits dat men de zaak afdoe op eene voordeelige wys voor de hoge Porte; derhalven, (om het bloedvergieten van weerkanten voor te komen) indien Gy gevolmagtigd zyt, om alles op eene ordentelyke en definitive wys voor te stellen, mogen Wy lyden, dat het in der minne geschiede; maar by aldien Gy in tegendeel niet anders zoekt, als uitstel, en zegt, ik zal schryven, en in eenige maanden zal ik antwoord maken te hebben; met oogmerk, om zonder reede het Ottomannis Leger, het welk met zo veel moeite by een getrokken is, te verstrooijen, en al den toestel, die zo veel gekost heeft, vrugteloos te maken; zulks is niet mogelyk, en in dat geval zal de Hoge Porte hare onderneming, die zy begonnen heeft, voortzetten. Egter wanneer Gy de Volmagten zult ontfangen hebben, om deze zaak op eene voordeelige wys af te doen, op wat plaats en op wat tyd het ook zy, zal men daar van een ordentelyk ontwerp kunnen maken.*

Ons vertrouwen dus op God gestelt hebbende, marcheerden wy na de bestemde plaats; en wanneer wy door den bystand en de genade van zyne Goddelyke Majesteit zeegepralende te rug keerden, bragt Ons Ibrahim Aga (die men te voren in *Duitsland* gezonden had) eenen brief van wegens den President van den Krygsraad, behelzende in substantie, dat men van de Keizerlyke kant de Vreede ook zoud nakomen, met aanbieding van de Mediatie tusschen de Hoge Porte en de Republyk van *Venetien*. Nademaal het niet nodig was

was daar op te antwoorden, vermits men te voren aan den *Duitzen* Resident al een antwoord had gegeven ten opzigte van de Mediatie, te weten; dat men daar mede te vreede was, indien de zaak ten voordeele van de Porte afgedaan wierd; vergenoegde men zig met het zelve aan den Resident te herhalen. De *Engelze* en *Hollandze* Ambassadeurs aan de Porte hunne Mediatie ook aangeboden hebbende, gaf men hen een diergelyk antwoord. Terwyl zy deze aanbiedingen deeden, zonder van de vereiste Volmagten nog voorzien te zyn, hebben de *Venetianen*, volgens hare oude gewoonte, hunne vyandelykheit en hoogmoed niet nagelaten; en verre van de Vreede te verzoeken, hebben zy hunne Vloot aan 't Eiland van *Corfu*, maar twee mylen van de Kust van *Romanie*, het Ottomannize Gebied, doen overwinteren. Zy hebben groote toerustingen gemaakt, veel amunitie en andere voorraad verzamelt, en dag en nagt toegelegt om schade te doen aan die en andere Grenzen, waar van de Gouverneurs en Cadys ons t'elkens berigt hebben gedaan. 1716. *July.*

In dit Jaar 1128. (of 1716.) terwyl men bezig was zig te water en te land tegens de gemelde Vyanden toe te rusten, is men door de Ottomannize Gouverneurs, die op de Grenzen van *Duitsland* zyn, gewaarschouwt, dat de Keizer groten toestel en ligting van Troupen, mitsgaders allerhande Magazynen maakte: Dat hy spoedig deed arbeiden aan nieuwe schepen op den *Donau*, en dat deeze beweegingen zyne kwade voornemens tegens de Hoge Porte te kennen gaven; behalven dat men van andere kanten bevestiging kreeg, dat de Duitsche Keizer tegens de Porte zoud marcheren, zeiden wy egter, de Keizer heeft tot nu toe de reputatie, dat hy noit tegens de Tractaten aangegaan is; derhalven is het niet mogelyk dat hy het nu zoud doen. Misschien dat hy wat argwaan heeft over de bewegingen der Porte tegens de *Venetianen*, en dat hy tot zyne zekerheit eenigen toestel uit voorzorg maakt. Maar nadien het niet mogelyk is dat de Hoge Porte (dat God verhoede) tegens iemand, wie hy ook zy, iets onverhoeds onderneeme, en dat zy zonder oorzaak de Vreede breeke, heeft men, om de aangrenzende Vrinden van de Porte alle vrees te benemen, nodig gevonden hen op nieuw te verwittigen, dat onze bewegingen alleen op de *Venetianen* gemunt waren. Derhalven riep men den *Duitzen* Resident, den welken men opregte opening van de zaak gaf, om onze Vrinden buiten bekommering te stellen &c. Zie daar, zeide men hem, in wat staat de zaken zyn. De Hoge Porte denkt niet eens tegens de Vreede te doen. Schryf aan den *Keizer*, dat zulks niet mogelyk is; en dat hy, om te beletten dat op de Grenzen diergelyke gerugten gaan, de toerustingen ten Oorlog stake, en zynen geest gerust stelle. Deze gerugten van Oorlog ondertusschen durende, en de Porte daarentegens zig inbeeldende, dat de Keizer de Vreede niet breeken zal, blyft men tot nog toe in onzekerheit; weshalven wy op dit alles antwoord verwagten, om te weten of de toestel, die Gy maakt, gerigt is om U in staat van tegenweer te stellen; en of zy niet diend om te Oorlogen, of om in beweging te zyn, de ondernemingen die de Porte tegens de *Venetianen*, zyne Vyanden, begonnen heeft, tegen te houden, en hen alzo te begunstigen. En of Gy dan, te rug trekkende, wildet zeggen, dat Gy geene

1716. July. vyandelykheden op de *Ottomannize* Grenzen hebt gepleegt, zult Gy oorzaak zyn van 't verlies der grote onkosten, die te Water en te Land gedaan zyn. En nademaal diergelyk bedrog zeer veel nadeel zal toebrengen aan de Religie en aan de Hoge Porte, is 'er geen twyfel, of die daad zal Uwe overtreeding der Tractaten meer openbaar maken, als Uwe andere handelingen: daarom begeeren Wy een antwoord op onze Eischen. De Resident schreef dit alles omstandig, en men hoopte in 30. dagen daar op bescheit te hebben; maar 60. dagen daar na, nog geen tyding krygende, vroeg men hem na de oorzaak. En terwyl hy zeide, dat hy zelf verwondert was over 't lang agterblyven, ontfing men een brief van den President van den 22. April 1716, en de Resident deed toen op ordre eenige mondelinge voorstellingen; namentlyk: 1. Dat hy de Mediatie tusschen de *Porte* en de *Venetianen* aangeboden had, en dat men daar op niet had geantwoord. 2. Als mede niet op den Brief gezonden met Ibrahim Aga. 3. Dat, de Keizer met de *Venetianen* Tractaten hebbende, het nodig was dat de Vreede tusschen Hem en de Porte, ten opzigt van den Kryg die men de Republyk aandeed, vernieuwt wierd. En ten 4. Dat, dewyl men geen antwoord aan den Resident gaf, en men het niet schriftelyk door hem liet na *Weenen* zenden, het onnodig was, dat hy langer bleef, en dat men hem kon laten vertrekken.

Dewyl nu diergelyke bedriegeryen van den vyandelyken Keizer ontelbaar zyn, en men niet veilig is, heeft men over deze zaak niet stilzwygende kunnen blyven, en men heeft ze aan alle de Luiden op de Grenzen bekent gemaakt; hen met een waarschouwende, dat zy wel zorg dragen die Frontieren te bewaren, en het Tractaat van Vreede in agt te nemen. En nadien Gy, tot nog toe, nergens in gebrekkig geweest zyt, zult gy in 't vervolg zeer letten op uwe handelingen; en gy zult u meer als te voren uitleggen om het Tractaat van Vreede te onderhouden. Of schoon de Hoge Porte (om dat de Keizer eene groote Vloot op den *Donau* uitgerust heeft, en alle zyne troupen na de *Ottomannize* Grenzen trekken) tot bewaring van hare Frontieren en Landen, als mede van de rust van haar Volk, ook schepen in den *Donau* tegens de zyne zend, en dat het geheele *Ottomannize* Leger na *Belgrado* en daar ontrent trekt, heeft zy egter geen ander oogmerk, als haar Land en hare Onderdanen te dekken; zo dat men van de zyde der *Porte* geen reede zal geven om de Vreede te breeken: maar na dat het gebleeken zal zyn, dat zy de oorzaak daar van zyn geweest, en dat zy vyandelykheden op den *Ottomannizen* bodem hebben durven pleegen met een kwaad opzet; twyfelt men niet, of den verborgen aanslag zal (indien 't God belieft) goed zyn voor de Religie en de Hoge Porte. Nademaal dan de verbreeking van de Vreede, en de groote toerustingen en handelingen van den Vyand, zo verre gekomen zyn, zo zyt Gy-lieden zeer oplettende; ziet en luistert na alle kanten; en na dat hy een stap op de *Ottomannize* Grenzen gedaan heeft, die zynen slinksen toeleg te kennen geeft, draag wel zorg dat gy niet agteloos zyt, en beneerstigt u gezamentlyk op allerley wys, om de Grenzen te bewaren en te verdedigen: Zyt eenig, wapent u met dapperheit, en op den bystand en de hulpe Gods vertrouwende, doet

uw

uw best om de magt van de *Muzulmannize* Religie te doen uitblinken, en arbeit met al uw vermogen aan de behoudenis van dezelve. 1716. *July*.

Hier op verzamelde zig omtrent *Limno*, niet wyd van *Belgrado*, de *Ottomannische* Troupen, begroot op 200000. Man; tegens welk verschrikkelyk Leger den *Roomsch* Keizer de nodige Oorlogs-schikkingen maakte, zodanig in 't vervolg, onder het Artykel van *Duitsland*, staat beschreven te werden.

DE verdeeltheden, tusschen de geconfedereede *Poolsche* Natie en de *Saxische* Troupen, waar van in ons eerste deel doorgaans gesproken is, bleven even verward; komende daaglyks nog meer en meer Waywoodschappen de geconfedereerde toevallen, tot zo verre, dat het grootste gedeelte der *Polen* zig in die verbintenisse bevonden; zynde de verwoetheit wederzyts zo bitter, dat ze zomtyds Barbarische wreedheden pleegden, en daar door malkander allerhande afbreuk deden; noodzakende duizenden verarmde Boeren zig naar *Wallachyen* te begeven, om met gerustheit hun onderhoud te mogen vinden; dog dit vlugten wierd in tyds gestuit, wyl het land t'eenemaal onbebouwt blyven, en gevolglyk een onvermydelyke hongersnood ontstaan zoude. De welmeenende *Polen*, willende deze verderffelyke ruine van het Ryk verhoeden, begeerden eene zamenkomst te *Lublin*, om aldaar, was't mooglyk, voor eerst een stilstand van Wapenen te bewerken, en welken voorslag wederzyds aangenomen wierde; invoegen Koning Augustus, om zo veel nader te zyn, den 5 Juny te *Warschauw* aankwam, hebbende behoorlyke Volmagt-brieven aan zyne Commissarissen ter hand gestelt. POLEN.

Men had tot deze Vergadering, als Middelaar, den Vorst Dolhorukki, plenipotentiaris van zyn *Czaarse* Majesteit, aangenomen; en waren alle de Raadsheeren, reprezenteerende de geconfedereerde *Polen*, met Credentialen van hunne Principalen naar behooren voorzien. Ziet hier omstandig het gepasseerde in deze Vergadering te *Lublin*.

DEn 12 Juny, wanneer het de vastgestelde dag was om de eerste sessie te houden, vergaderden men niet, om dat de Gedeputeerden van *Litthauwen* nog niet aangekomen waren; maar

Den 13 's morgens, na dat alle de Gedeputeerden in de Hoofdkerk eene fraaije Predikatie, ter materie dienende, van een Jezuit gehoort hadden, begaven

1716. July. ven de wederzyds Commissarizen zig na het Stadhuis, en gingen daar aan eene lange Tafel zitten. De Vorst Dolhorucki, als Middelaar wegens den Czaar van *Groot-Rusland* plaatste zig aan het bovenste einde, hebbende de Plenipotentiarissen van den Koning van *Polen* aan zyne regter-, en de Commissarizen van de Geconfedereerden (naast dewelke die van *Litthauwen* volgden) aan zyne linker-zyde. De gemelde Vorst opende toen het Congres met eene Redevoering, waar in hy onder anderen te kennen gaf; dat het hem leet was, dat 'er eenig misverstand was gereezen over *Majestatem & Libertatem* (Het Koninglyk Gezag en de Vryheit;) dat hy van zyn Czaarse Majesteit ordre had, om te tragten, op wederzyds goedvinden, de verschillen door bemiddeling in der minne by te leggen; en dat hy hoopte, dat zyne pogingen eenen goeden uitslag zouden hebben. Hy wierd ondervangen door den Bisschop van *Cujavien*, die eerst den tegenwoordigen beklaaglyken toestand, en vervolgens de goede wil des Konings van *Polen* tot Vreede, en de schade en de kwade gevolgen, welke dezen Kryg nog na zig sleepen zoud, klaar voor oogen gesteld hebbende, daar by voegde, dat 'er geen ander middel was om tot eene goede Vreede te geraken, als dat *Majestas in vigore*, *& Libertas in flore* (Het Koninglyk Gezag in kragt, en de Vryheit in bloey) gehouden wierden; dat hy niet twyfelde, of een yder zoud zulks met hem toestaan; en dat hy verzekerde, dat hy niet in gebreeke zoud blyven op dat fondament te arbeiden. De Veldmaarschalk Flemming vattede toen het woord op, en zeide, dat alle zaken zig wel schikken zouden, indien den Onderdaan zig met den Koning maar wel verstond.

Dit vooraf gegaan zynde, wierden de Volmagten van den Vorst Dolhorucki, en der Plenipotentiarizen van den Koning, gelezen. Vervolgens deeden de Gedeputeerden van de Kroon eene Aanspraak; toen die van de Waywoodschappen; toen die van het Kroons Leger, (welke vele klagten daar in mengden;) en toen die van 't *Litthauze* Leger, hebbende de Gedeputeerden van die Provintie hunne Volmagten op hare wagens, die nog niet aangekomen waren, gelaten.

Toen las men de Volmagten der Commissarizen van de Geconfedereerden, waar tegens de Koninglyke Plenipotentiarizen inbragten, dat dezelve niet volkomen waren, dewyl zy daar by niet waren geauthorizeert om iets te sluiten, ten zy zy alvorens daar van verslag hadden gedaan aan hunne Principalen; weshalven de voornoemde Commissarizen beloofden, dat zy zig van een beter Volmagt zouden voorzien.

Op de klagten, die sommige gedaan hadden, antwoordeden de Plenipotentiarizen van den Koning; dat men hier niet zamen gekomen was om daar over te disputeren, maar om Vreede te maken, want dat men van de zyde van zyn Majesteit anderzints vry meer bezwaarnissen in te brengen had. Toen vroeg men den Graaf Flemming, *of hy hier kwam als Burger of als Militair?* Waar op hy repliceerde, *dat hy het een en 't ander was, dog dat hy nu in 't Congres verscheen als Plenipotentiaris van den Koning.* Daar op nam een der Commissarizen van de Geconfedereerden het woord, en prees zeer den Perzoon van

den

den gemelden Graaf; maar hy voegde daar by, tot zyn verwyt, *Dat hy de wapenen had gevoert tegens een vry Volk.* 't Welk de Bisschop van *Cujavien* zeer kragtig en wydlopig, en de Veldmaarschalk daarentegen zeer kort beantwoorde, zeggende; *Dat de Vryheit eenen Koning toeliet, en de Vreede eenen Vyand.* Een ander Commissaris viel daar op in; *Dat, indien de Graaf een Burger was, hy dan ook onder de Justitie van de Republyk behoorde.* Waar op hy repliceerde; *dat zulks waarheit was, zo lang als de Wet niet gebroken was; maar dat de Wetten in tyd van Oorlog zwegen: dat de eene Burger aan den ander geen meer verbintenis had, dan voor zo ver hy zelf wilde en konde, en dat een ygelyk een en 't zelve regt had, om iemand aan te tasten, en om zig te verweeren.* Dit dispuut uit zynde, begeerden de Geconfedereerden, dat men het vourageeren der Koornlanden, en het verbranden der Huizen zoud verbieden; 't welk toegestaan wierd. 1716. July.

Toen gaf de Vorst Dolhorucki eenige Pointen ontrent de onderhandelingen over, die men met eenige veranderingen goedkeurde. Vervolgens stonden de Commissarizen der Geconfedereerden op, en in 't byzonder, met elkander rugspraak gehouden hebbende, zeiden zy, dat zy in de Volmagten des Konings opgemerkt hadden de woorden van *Geconfedereerde Waiwoodschappen*, en dat zy begeerden dat men in de plaats stelde *Republyk*; maar dat wiert tegengesproken, en de Bisschop van *Cujavien* vertoonde, dat zulks eene onmogelykheit was. Zy waren egter hier mede niet te vreede; of schoon men hen zogt te beduiden dat 'er geen Republyk kon zyn, ten zy 'er de drie Ordres, die dezelve uitmaakten, waren. Eindelyk stelde de Waiwode Trocki voor, dat men geen agt moest slaan op de bewoordingen der Volmagten; dat men die aan den Mediateur maar behoorde ter hand te stellen, welke dan verzekering kon geven dat elk zig gelegitimeert had, en dat de overige questie zig wel schikken zoud, wanneer men het, over de zaak ten principale, maar eens was. De Geconfedereerden begonden hier na wat te luisteren, zeggende, dat zy hier over zouden schryven, waar mede de Koninglyke Plenipotentiarizen te vreede waren, en dus eindigde de eerste sessie.

De tweede sessie wiert vastgestelt op den 15, om dat het den 14. Feestdag was, maar toen verschoof menze wederom tot den 16; beginnende de Vergadering dien morgen ten agt uuren. De Vorst Dolhorucki opende dezelve wederom met eene vermaning, dat men tot het verhandelen van zaken wilde treeden, die het werk van de Vreede konden bevorderen. Maar de Waiwode Belski stond op, en pretendeerde, dat men in de Volmagten des Konings, alvorens het woord van *Repüblik* zoud stellen; en hy besloot zyne redenen met te zeggen, *dat het beter was als een vry Volk te sterven, als onderdrukt te leven.* De Plenipotentiarizen antwoordeden daar op, dat zy het, ten opzigt van 't laatste, met hem eens waren; dog dat de Vryheit even zo wel door het misbruik der Vryheit, als door het misbruik der Majesteit, onderdrukt konden zyn, en dat het dan nog een groote vraag was, aan wien de schuld lag. Na veele sporrelingen wiert deze zaak eindelyk aldus bemiddelt, namentlyk, dat men het woord van *Republik* niet zoud gebruiken, nadien zulks van 's Konings zyde

 onmo-

1716. July. onmogelyk was; maar dat men zoud stellen, *de Geconfedereerde Standen van de Republik*, nademaal men hen niet kan betwisten, dat zy Standen zyn, en dat zy ook tot de Republik behoren. Vervolgens wierden de Punten, die de Preliminaria zouden voorgaan, en die de Vorst Dolhorucki met de Koninglyke Plenipotentiarizen, en met de Geconfedereerden gemaakt had, gelezen en goedgekeurt, waar na men ook de Wagten reguleerde; namelyk, dat yder Plenipotentiaris aan yder zyde van 't Stadhuis, daar hy zyn kwartier heeft, zyn eigen Wagt zal hebben.

Den 17. hielt men weder zitting; en dezelve wiert als voren geopent door den Mediateur met eene vermaning, dat men tot eenen Stilstand van Wapenen moest treeden. Daar op verklaarde de Bisschop van *Cujavien*, voor zig en uit den naam van den Veldmaarschalk Flemming, dat, of schoon zy de overeengekomene Volmagten aan den Koning hadden gezonden, zy nogtans gereed waren, om met de Gedeputeerden, tot vertroosting van 't bedroefde Volk, in verdere Onderhandelingen te treeden. De Starost Belsky repliceerde, dat hare Volmagten nog niet te rug gekomen waren, en dat zy derhalven tegenwoordig niet verder konden gaan; verzoekende ondertusschen dat de Waiwode van *Rusland* ontslagen mogt worden. De Choraky Lubelsky hield toen in de naam van zyn Waiwoodschap aan, dat de Heer Tarlo Podstoli van *Litthauwen*, van zyne verbintenis mogt worden ontheft, ten einde hy de zaken van zyne Provintie wederom waarnemen kon. Daar op antwoordeden de Koninglyke Plenipotentiarizen, dat de Waiwode van *Rusland* op de Koninglyke genade kon hopen; dat de hoedanigheden en de verdiensten van den Heer Podstoli mede bekent waren; dat, vermits hy voor dezen reeds genade by den Koning gevonden had, zy niet twyfelden, of zyn Majesteit zoud hem dezelve voor ditmaal niet weigeren; en dat zy, onder beding, dat hy niets tot nadeel van den Koning ondernemen zoud, aan hem vergunden, dat hy zyne Bediening tot den dienst van zyn Majesteit en van het Vaderland bekleedede: waar op de Gedeputeerden der Geconfedereerden verzekerden, dat de Koning geen nadeel daar by lyden zoud. Daar na klaagde de Heer Romanowsky over het schenden der Kerken, waar uit men voor eenigen tyd den Heer Podstoli geligt had; de Heer Stetsky klaagde insgelyks over het krenkender Adelyke Immuniteiten. De Bisschop van *Cujavien* daar op antwoordende, bedankte eerstelyk den Heer Romanowsky voor den yver, dien hy voor Gods Kerk betoonde, en zeide toen dat de Bisschop van *Chelm* als Nuntius hier over aan zyn Majesteit gezonden was, die ook Commissarizen aangestelt had om de zaak te onderzoeken; maar hy vertoonde aan den Heer Stetsky, dat 'er tweederlei Staten waren, Oorlog en Vreede; dat men in den eerstgemelden toestand by zyne Immuniteiten niet blyven kon, dog dat men, in Vreedenstyd daar ontrent beledigt werdende, redenen had om daar over klagtig te vallen; en dat het tegenwoordig verre het beste was, dat men het verledene vergat en na Vreede haakte. De Veldmaarschalk herhaalde het geen hy reeds te voren gezegt had, namentlyk; dat men hier niet gekomen was om zig te regtvaardigen, en dat, indien men over het krenken der Vryheit wilde klagen, men

men dan ook van de andere kant reede genoeg had om zulks te doen, over het beleedigen der Majesteit. Maar (vervolgde hy) *Nec umbram Libertatis, nec umbram Majestatis habere nobis competit, & nec sub Tarquinio, nec sub perpetua dictatura Caesaris vivere volumus.* (Het past ons niet dat wy den schyn van Majesteit hebben, en wy willen nog onder Tarquinius, nog onder 't altoosdurent Oppergezag des Keizers leven.) Daar op sloeg de Heer Olszanzky voor, de Zitting tot den 18. te staken, vermits hare Volmagten nog niet te rug gekomen waren, waar mede alle de andere overeenstemden. De Koninglyke Plenipotentiarizen erinnerden daar by, dat, ingeval 'er eenige verhinderingen kwamen, men den Mediateur daar van verwittigen mogt, ten einde men gene onnodige Zittingen had, en daar op ging men van elkander.

Den 18. wierd, op't verzoek der Geconfedereerden, de nadere byeenkomst verschoven tot den 22.

Sondag zyn de Geconfedereerden Gevolmagtigden hier weder gekeert. Den volgenden dag wiert weder conferentie gehouden: en na veel twistens wiert de volgende stilstand van wapenen, door bemiddeling van den Vorst Dolhorucky op deze volgende Artikulen, wederzyds toegestaan; en gisteren namiddag afgekondigt. 1. Dat de *Poolen* in geenerlei wyze gearresteert, of tot verantwoording gevordert zullen werden. 2. Dat alle vyandlykheden, en afpersingen van geld zullen ophouden. 3. Dat *Lemberg* en *Samosc* door de *Saxen* zal werden verlaten, en aan de *Poolen* ingeruimt, te gelyk met alle d'Artillery, Ammonitie, en alles wat de *Saxen* na zig genomen of gesequestreert hebben; tot welken einde wederzyds eenige Commissarizen zouden werden benoemt. 4. Dat de *Saxize* troupen zig by *Golup* zouden leegeren en van haar eigen geld teeren. 5. Dat de Maarschalken van de *Poolze* confederatie, en de *Saxize* Veld-Maarschalk de Grave van Flemming, hare troupen wederzyds in strenge krygstugt zouden houden, om alle verdere uitsporigheden voor te komen. 6. Dat die van de Kroon, die beleedigt zyn, vergoeding zullen erlangen. 7. Dat de Oeconomie of de Tolgelden op den ouden voet gebragt zullen werden. De *Litthauwers* wilden zig het laatste Artikul niet laten welgevallen, ten ware dat zy door haren Maarschalk verlof daar toe kregen. De *Saxize* Gevolmagtigden begeerden dat men dit point tot de principale handeling mogte verschuiven, en de stilstand laten stand grypen tot behoudenis van den armen landman, wyl men ondertusschen het gevoelen van den Maarschalk in *Lucine* wel zoude vernemen.

Hoewel nu deze stilstand van wapenen al is afgekondigt, zo is die nog door alle die dezelve tekenen moeten, niet onderschreven, maar zo dra als dat zal zyn geschiet, zullen de Maarschalken der Geconfedereerden aan hare onderhorige commandeerende Officieren ordres laten afgaan, dat zy de bovengemelde pointen naauwkeurig zullen hebben na te komen; waar na het *Poolze* Leger en 't *Saxize* tien mylen van malkanderen zouden gaan. De *Poolze* Generaal Golritz is met zyn corps gereed, om *Samosc*, als de *Saxen* daar uit trekken, te bezetten, en zorge te dragen dat aan den inhoud van de andere Artikulen boven gemelt werde voldaan.

1716. July

De Artykelen, in het bovenstaande stuk begrepen, waren den 4. July getekent en afgekondigt. Onderwylen stond het gros der Krygstroupen, van de Geconfedereerde *Polen*, in 't begin dezer maand te *Lencyze*; en die der *Saxische*, onder haren Generaal Bauditz, niet verre van *Zamosc*, alwaar men den Prins van Weissenfelts met zyn Detachement, zullende het Guarnizoen van *Lemburg* afhalen, mede verwagte, om met de geheele Koninglyke magt onder *Golum* en *Golup* te rukken, en aldaar af te wagten den uitslag van het gecontracteerde.

Zommige heerhoofdige Yveraars der Geconfedereerde *Polen*, hebbende zeer voorbarig aan de *Ottomannische Porte*, en ook aan den *Tartarischen* Han, hare zogenaamde gevaarlyken toestand te kennen gegeven, en derzelver hulpe verzogt, zo was nogtans dit by hun alle niet even aangenaam opgenomen; want de Mareschallen dezer *Poolsche* Confederatien hadden, op het aannaderen van eenige *Turkze* Gezanten, een courier naar *Constantinopolen* gezonden, om aan dat Hof te verstendigen, dat de Midiatie, door hun eerst aan de *Porte* opgedragen, nu door zyn *Czaarse* Majesteit was aangenomen; zo mede datze zig thans magtig genoeg bevonden, om alle vreemde Troupen uit de Landschappen van de *Poolsche* Republyk te verjagen; weshalven, indien eenige *Turkze* Krygsvolkeren over de Grenzen mogte komen, dat zy satisfactie deswegens zoude eisschen. De voormelde *Turkze* Gezanten zagmen egter hunne reize tot aan *Lenzacze* voortzetten, alwaar zy gehoor kregen by de Maarschalken der Confederatie, en aan wien zy betuigden, dat de *Ottomannische* Porte en den *Tartarischen* Han een opregte vriendschap met *Polen* onderhouden, ja zig stellen wilde tegens alle de gene, die de ondergang van de Republyk zogten; dog het antwoord, datmen deze *Turkze* Gezanten toevoegde, stemde genoegzaam over een met het gene hier boven gemeld is.

VENETIEN.

ONS eerste deel, van dit Stuk, heeft aan den Lezer vertoont de verdere kragtige Oorlogs toerustingen der *Ottomannische* Porte, aangemoedigt door hunne overwinning, in het voorleden Jaar, van het Eiland *Morea*, en verscheide andere Plaatzen der *Venetianen*. Hare tegenwoordige Veldtogt aan die kant scheen nu gerigt tegens het Eiland *Corfu*, met regt de sleutel van *Italien* genoemt; want van 't zelve meester wordende, dan kondenze altoos overvloedige Krygstroupen in het be-

Benedenste gedeelte der *Italiaanze* Heerschappyen overbrengen. Dit 1716.
Eiland *Corfu*, zig uitstrekkende niet wyd en langs de Kust van *Epirien*, July.
was oud tyds bekent met de naam van *Pheacia*, zynde den omtrek gereekent op 40. mylen, te weten 14. a 15. in de lengte en 8. in de breete, mitsgaders voorzien van een zeer sterke brave Stad, leggende aan de Oostkant op een klein half Eilandeken, beschermt van twee Fortressen, door den vermaarden Barbarosse met 25000. man in 't Jaar 1537. te vergeefs Belegert geweest; dus zal ons nu in 't vervolg te bezien staan, of de verschrikkelyke magt der *Turken* dit Eiland *Corfu* overweldigen zullen.

Tot de verovering van het voormelde Eiland *Corfu*, most de *Turkze* Zeemagt wel den grootsten dienst verrigten; dus men hare Vloot in 't laatst van Juny omtrent het Eiland *Zante* zwerven, en eindelyk tot in 't Kanaal van *Cefalonia* naderen zag, werdende dezelve begroot op 50. Oorlogschepen, en een menigte Galleyen en Vaartuigen, altemaal opgepropt van Volk, om op *Corfu* te Landen. Hier tegens bestond de Zee Armade der *Venetianen* uyt 25. Oorlogschepen van Linie, twee Branders, en diverze minder zoort van kielen; waar by nog verwagt wierde de Auxilaire hulp bodems van den Paus, van *Malta*, van *Spanjen*, en van *Portugal*. Beide Vlooten geraakte den 8. July slaags, van welk Combat de brieven en verhalen, aan de *Venetiaanze* Regeering geschreven, de volgende geringe omstandigheden vermelden; namentlyk, dat de Actie omtrent vier uuren geduurt, en de *Turkze* Schepen zeer veel geleden hadde; dat de duistere Nagt het gevegt deed ophouden; dat de twee Vloten den volgenden dag in slagordre niet wyd van een lagen, dog datze, om het gevegt te hervatten, door de stilte niet konde by een komen, en daar toe ook weinig lust scheenen te hebben; dat het geleden nadeel wederzyds zeer gering, en byna even gelyk was; en dat de Vloot der *Venetianen* zig ten Anker begaf tusschen *St. Fido* en *Corfu*, alwaarze verzekert lag, en de nog verwagt werdende hulp scheepen te gemoet bleef zien. De *Turkze* Vloot wat verder afgeweken, plaatste zig op de hoogte van *Butrinto*, tusschen de vaste Kust en het Eiland *Corfu*, daarze met gemak hun ingescheepte Militie aan Land bragten, om de Stad *Corfu* formeel te belegeren; waar tegens den Generaal Schuilenburg, voerende hier het Oppergezag, de weerbare Plaatzen nauwkeurig bezigtigde, en alles in een goeden staat stelde, om deze *Turkze* gedreigde Belegering te mogen verduuren.

1716. July. Den Raad van *Venetien* bleef onderwylen niet in gebreke, met het daaglyks affchepen van fecourffen na hare Vloot, ja men zag haar meeft alle de quarantaines of legdagen der Soldaten, uit andere Landen komende, intrekken, om het voortmarcheeren derzelve te fpoedigen en gemakkelyker te maken. Ook warenze bedagt op hunne Geldkaffe, openende eene Negociatie van zes Millioenen Ducaten, tegens den Intreft van vier ten hondert in 't Jaar; belovende aan alle de gene, welke reeds Crediteuren van eenige onbetaalde Intreften op andere Fondzen mogten zyn, dat de gemelde verfchenen Intreften geconfidereert en vernieuwt zoude werden als Capitalen in deze Fonds, mits dat de Crediteuren dan ook gehouden waren, om zo veel contante Penningen in te brengen, als hare verfchene Intreften kwame te belopen. Men had, tot het betalen der Intreften alle zes maanden, een onwederroepelyke Fonds gefchikt, zo dat alle, die in deze Negociatie deel wilde hebben, verzekert konden zyn, datze, zonder eenige uitftellen, hare Renten zoude ontfangen; invoegen voor niemant in de geheele Chriften Waerelt hun geld thans beter te befteden was (immers zo men voorgaf) als in de groote Kaffe van *Venetien*; zullende het Capitaal, boven dien, ook vry wezen van allerhande Arreften of zoorten van bezwaarniffen. Nog geliefde den *Venetiaanfen* Raad, ten voordeel der Krygskaffe, twee byzondere Familien aan te nemen onder de Edelen van hare Republyk, mits daar voor betalende yder de vaftgeftelde Zomme van 100000. Dukaten; zynde deze twee Familien genaamt het huis van Franchefchi, en dat van Baglioni.

PORTUGAL. HIER moet nu ook plaats vinden de betoonde vreugde bedryven aan 't Hof van *Portugal*, over de geboorte van den Aards-Hertog van *Ooftenryk* en Prins van *Afturien*, navolgens het onderftaande Berigt uit *Lisfabon*, gedagteekent 30. Juny.

DE Heer Alzega, Kamerdienaar des Keizers, den 17. 's avonds hier aangekomen zynde, wiert den volgenden morgen door den Heer Zignoni, Refident van zyn Keizerlyke Majefteit, by den Koning en de Koningin van *Portugal* ingeleit, met de brieven van bekentmaking der Geboorte van den Aards-Hertog Prins van *Afturien*.

Zyn Majefteit, daar over zyne byzondere blydfchap willende tonen, ordonneerde aan 't Hof en in de Stad dezelve vreugde-bewyzen, die men over de Geboorte der Infanten van *Portugal* aanregt; te weten, met het verligten van

alle de huizen en schepen, met het luiden der klokken, en het lossen der Artillery van de Forten en Kasteelen langs de *Taag*. 1716. July.

Dit Feest begon den 24, en eindigde den 25; gedurende welke twee dagen hare Majesteiten de Complimenten ontfingen van den Adel, ongemeen pragtig uitgedost, en men zag 's avonds door de gantsche Stad niet een huis 't welk niet geillumineert was, zelfs die van alle de uitheemse Ministers, ja dat van den *Spaanzen* Ambassadeur niet uitgezondert.

De voornoemde Keizerlyke Resident wilde boven alle uitmunten, en zyn Feest duurde een dag langer. Op den eersten dag liet hy het *Te Deum* zingen door de Muzikanten van de Koninglyke Kapelle; de Kerk van O. L. V. van *Montserrate* was kostelyk verciërt; de twee Nuntien van den Paus, de Ambassadeur van *Vrankryk*, en veele uitheemse Ministers waren genodigt; de Koninginne van *Portugal* kwam 'er zelfs, met de Princessen hare Dogter en Schoon-Zuster, verzeld van al haar Hofgezin, alle met ontelbare Juweelen omhangen.

Den Dienst verrigt zynde, en de Koninginne, de Illuminatien van den Resident willende zien, ging zo lang in het Klooster wandelen, tot dat dezelve aangestoken waren, en toen reed zy voorby zyn Huis na het Paleis. Voor yder Venster zag men twee witte Waschkaarsen, en tusschen dezelve groote geschilderde Zinnebeelden, die van agteren verligt waren. De middelste vertoonde een Triumfwagen, gement door de Regtvaardigheit en den Tyd. De nieuwe Aards-Hertog zat op een kussen met den Scepter in de hand, aan de eene zyde omringt met verscheide Kroonen, en aan de andere van Wapen-Schilden, houdende Merkurius zynen Staf boven zyn hoofd, met deze woorden: *Regnis par omnibus unus*; en daar onder de namen van den Aards-Hertog, &c.

Ter regterzyde van deze zag men nog twee andere Zinnebeelden; het eerste verbeelde een Paarl met den Prins in het midden, vastgehouden wordende door een hand uit den Hemel reikende, en aan we'erkanten *Oostenryk* en *Asturien*, met deze woorden: UNIO COELO DEMITTITUR ALTO; en daar onder deze Vaarzen:

Vaticinor! Cœlo demittitur Unio numquid?
Una Monarchias uniet ista duas.

Het tweede vertoonde de Avond-Star, hebbende den Prins in het midden, met de Aards-Hertoglyke Kroon op het hoofd, en schietende hare stralen op twee Maagden, die aan beide zyden met de Wapens van *Oostenryk* en *Asturien*, zaten; en daar boven deze woorden: STELLA UNICA LUCET UTRIQUE; en daar onder dit Vaars:

Austriacis oreris Bellissime Phosphore terris,
Et simul Asturiis Hespere Bella micas.

Ter

1716 July. Ter linkerzyde zag men twee andere Zinnebeelden. Het eerste vertoonde de Colomnen van Hercules, in 't midden van dewelke een Keizerlyke Wieg met den Aards-Hertog in de Lugt hong; &c. met deze woorden: PLUS ULTRA; en daar onder:

Hercules hic metas, hic collocat Austria cunas;
Scilicet in cunis Hercule major hic est.

Het tweede verbeelde een halve Waereldkloot, met een Zon in het Oosten, daar *Oostenryk* gelegen is, en een ander in het Westen, waar onder *Asturien* behoord. Boven dezelve zag men een Arend, in zyne klaauwen een van zyne Jongen houdende, en na de Zon ziende, met deze woorden: GEMINATA LUCE PROBATUR; en daar onder:

Huic acies Aquilæ duplo par unica Soli est,
Lumine quo Occiduum sidus Eoa videt.

Deze zoorten van vertoningen, door Illuminatien, hier wat ongemeen zynde, zo was den toevloed van menschen zeer groot voor het huis van den Resident; en om dezelve nog meer te vermaken, zag men in die straat drie benden van de beste danssers, die alderhande klugtige geiten maakten.

De Koning en de Infanten zyne Broeders, kwamen driemaal incognito verby het Huis ryden, om deze vreugde te zien.

Op den tweeden dag gaf die Minister een treffelyk Gastmaal aan een groot getal *Duitze*, *Spaanze*, en *Italiaanze* Heeren, en men dronk 'er met de beste *Catalaanze* Wyn op de gezontheden van hare Keizerlyke en Katholyke Majesteiten, van den Aards-Hertog en Prins van *Asturien*, van hare *Portugeeze* Majesteiten, van de Koningen van *Deenmarken* en *Zweden*, en van die geene welkers Consuls daar genodigt waren. Voorts hebben alle de uitheemse Ministers, behalven de *Spaanze* Ambassadeur, den Resident wezen complimenteeren, en die heeft, gedurende de drie vreugde-dagen, veele aalmoessen aan de armen doen uitdeelen.

VRANKRYK. OVERMITS den Keizer, by de tegenwoordige Vrede met *Vrankryk*, nog eene groote Krygsmagt bleef op de been houden, zo betoonde zig de *Fransche* Regeering deswegens ongerust; beschroomt zynde, om de voorgenomen nader reforme hunner Troupen werkstellig te maken; dog verzekering bekomende, dat den Oorlog tusschen het Hof van *Weenen* en de *Ottomannische* Porte aan de gang was, zo zagmen de *Fransche* Regeering in 't laatst van Juny voor eerst nog 8000. man te Paard en 2000. te Voet afdanken. Deze reforme der Militie strekte voornamentlyk tot het bezuinigen der Ryks onkosten,

en

en ging dit ook over tot de Politie; want, volgens de opgestelde Lysten, door den Raad van Finantien, bevond men den dienst van duizenden loontrekkende Officieren meer tot last als tot nut van het Koningryk; inzonderheit de middelmatige Ampten der nieuwe aanstelling, namentlyk, Procureurs, Deurwaarders, enz; desgelyks eenige hooger Beampten, te weten, Raadsheeren van 't Parlement, van de Rekenkamers, van 't Hof der Aides, en eindelyk ook de generale Ontfangers; van welke zommige tot op de helft, andere op een vierde, of een agtste te reduceeren waren, en waar by den Koning op 't minste wel twee Millioenen jaarlyks stond te proffiteeren. 1716. July.

Verscheide redenen van Staat deed de tegenwoordige *Fransche* Regeering besluiten, om een groot gedeelte der Krygstroupen tot in het binnenste van hare Provintien te doen trekken; voorgevende, dat zulks geschiede tot het consumeeren der overvloedige Vrugten aldaar. Het Reglement des Konings tot dien optogt, bestaande uit 71. Artykelen, oordeelen wy niet nodig in zyn geheel hier te vertoonen, en dus zal de Voorreede ons in dezen genoeg zyn.

DE Koning geinformeert zynde, dat 'er in de Provintien in het binnenste van 't Koningryk zulken grote overvloed van Vrugten is, dat zy daar zeer onnut worden, by gebrek van consumptie, heeft nodig geoordeelt, zyne Troupen derwaarts te zenden, zo wel om het vertier daar van te begunstigen, als om het geld 't welk zyn Majesteit genoodzaakt zoud zyn tot haar onderhoud na de Grenzen te voeren, in het Land te doen blyven. Of schoon dit oogmerk, om krygsvolk in 't binnenste van het Koningryk te leggen, om de Vrugten aldaar te consumeeren, een wezentlyk goed voor het Volk is, is zyn Majesteit egter overtuigt, dat, indien men de troupen niet onder krygstugt doet leven, het zy in haren marsch of in de guarnizoenen, zonder iets te nemen, af te vorderen, te bederven, of de Onderdanen te plagen, het voordeel, 't welk hy zyn Volk daar van zoekt te doen genieten, missen zoud. Om daar in te voorzien, en de oude krygstugt onder zyne Troupen te herstellen, heeft zyn Majesteit hier onder wel willen uitdrukken de Ordre, die zy zullen houden in den marsch en in de guarnizoenen; welke Ordre, door de Officieren die ze gebieden, wel uitgevoert zynde, de geene, die gezind mogten zyn om kwaad te doen, door de verzekering, dat zy de straffen, die zy verdienen, niet zullen kunnen ontgaan, noodzaken zal zig in te tomen.

Over deze Troupen was het Oppergezag eenigzints verdeelt; zynde het Commando des Hertogs van Berwyk uitgestrekt over die in *Languedocq*, dog onafhankelyk van den Hertog du Maine, alschoon

1716. July. hy Gouverneur van die Provintie was; ook over *Guienne* en *Gascogne*, mitsgaders *Provence*, behoorende het laatstgemelde Landschap onder den Maarschalk de Villars; ja dit wierd mede gepractizeert in *Bretagne*, en zoude nog verder doordringen, om alles in handen der Vrienden van den Hertog Regent te stellen.

Het nieuwe Gerigtshof, onderwylen nog voortvarende, om de beschuldigde Heeren te onderzoeken, was omtrent zommige derzelve niet weinig belemmert, en inzonderheit met een groote party dienstboden, die, tragtende het vyfde gedeelte der Confiscatien te bekomen, zig niet ontzagen hunne Heeren en Meesters, met valsche ongefondeerde verklaringen, te bekladden; maar het Gerigtshof, dit bespeurende, verschafte aan die booswigten, zo door geesseling, bannissement, als geldboetens, loon na werken. Egter belette dit niet het verder naspeuren der kwade handelingen van de berugte Heeren Gruet, Myot, Paparel, le Normand, Chatelet, en verscheide andere, welke men zeer omzigtig bewaarde; doemende Paparel, om zyn dagen te eindigen, op het Kasteel van *Saumeur*, met een onderhoud van 2000. Livres jaarlyks; dog le Normand in veel zwaarder straffe, zodanig het volgende Extract, uit de Registers van 't nieuwe Justitie Hof, aanwyst.

HEt Hof, doende regt, verklaart de gecollationeerde Copyen van een gewaand Arrest van den Raad, van den 15. May 1703. valsch en valschelyk gemaakt; en, zonder agt te geven op de Requesten van den voornoemden Jaques le Normand, die afgewezen zyn, condemneert hem, ter oorzaak der Feiten in 't Proces vermeld, om *Amende Honorable* te doen in 't bloote hemt; met de strop om den hals, in zyne handen houdende een brandende Waschkaars van twee pond zwaar, met een Placaat van voren en van agteren, en daar op deze woorden (Le Normand Valsaris, Dief en Knevelaar des gemeenen Volks) voor de voornaamste deur en ingang der Kerk van *Parys*, voor die van 't Klooster der groote Augustyners, en op de Marktplaats aan de Pilory of de Kaak, en daar op de knieën leggende, overluid, en met verstaanbare woorden, te zeggen en te verklaren; *dat hy schelmagtig en als onbezonne, valschelyk gemaakt en gefabriceert heeft Copyen van een gewaand Arrest van den Raad, gedateert den* 15. *May* 1703, *waar van geen Minut is geweest; dat hy, aangestelt zynde tot den ontfangst der Finantien en der Regten, op de Gildens en Gemeenschappen der Koopluiden en Handwerkers van* Parys *gelegt, zelfs interest hebbende in de Pagten, geweldelyk, zonder authoriteit van het Geregt, en onder verscheide valsche voorwendzels, tegens alle de Gemeenschappen van* Parys, *gepleegt heeft onnoemlyke Dieveryen, Knevelaryen en Geld afpersingen, in 't Proces ver-*

vermeld; waar over hy berouw heeft, en deswegen vergiffenis verzoekt van God, van den Koning, van het Geregt, en van de voorzeide Gemeenschappen. En zullen de gemelde Copyen van het voorsz. gewaand Arrest van den 15. May 1703, voor valsch verklaart, en, in de tegenwoordigheit van Le Normand, door den Scherpregter aan de Kaak gescheurt worden. Dit gedaan zynde, zal de voornoemde Jaques le Normand gebragt worden na de galeyen des Konings, om daar op vast te blyven, en den voornoemden Heer Koning als Roei slaaf voor altoos te dienen. Verklaart alle zyne Goederen, in Land van confiscatie gelegen, verbeurt en geconfisqueert aan den Koning, of dien het aangaan mag; van dezelve, en van andere die de confiscatie niet onderworpen zyn, vooraf genomen zynde een boete van 100000 livres voor den Koning, by wyze van restitutie; van welke Goederen en boete geligt zullen worden 20000 livres, om by wyze van restitutie uitgedeelt te worden aan de Armen der Gemeenschappen van *Parys*, volgens de Lyst die door 't Hof daar van zal worden gemaakt. Ordonneert ook, dat van 't geene aan den Koning komen zal, van den verkoop der beslage en wedergevorderde Goederen, den gemelden Le Normand toebehorende, een vyfde by preferentie uitgekeert zal worden aan den Aanbrenger. *1716. July.*

Veel gemeen Volk was op de been, om dezen Le Normand te zien omleiden; aan de Kaak staande wierpen de Viswyven hem met drek, en zouden dien Patient leelyk mishandelt hebben, zo de Gerigtsdienaars daar niet tusschen gekomen waren. Vervolgens wierd hy in de Justitie kamer te rug gebragt, en aldaar als een Galeyboef gekeetent. Voorwaar een al te grooten verandering voor een Man, die onlangs uitmunte in kostelyke Equipagie, het houden van Karossen, Lusthuizen, en de beste maaltyden in *Vrankryk*; zonder te denken, dat ooit eenige Rampen hem konde treffen. Onderwylen bleven de Heeren Gruet, Bourvalais, en den Griffier van 't Chattelet, hun Vonnis eerlang mede te gemoet zien; zynde den Heer Barangue reeds opgeleid eene Boete van 100000 Livres, om dat hy de Actens, zonder dezelve eens te lezen, hadde getekent.

Over deze Proceduuren most het misnoegen des Volks grootlyks toenemen, wyl daar door de Winkelneeringen, den Koophandel, en Fabryken stil stonden, en alles scheen in 't verderf te zullen loopen; durvende niemant eenigen omslag van belang ter hand vatten, uit vreze van te moeten verantwoorden, door wat middel hy daar toe geraakt was. Niet minder vonden zig geschoren de Militairen, klagende inzonderheit over 't bewind des Hertogs van Noailles; want zeker voornaam Krygs-Officier, hebbende Briefjens gekogt en weer verkogt, wilde

1716. July. wilde de luiden, met welke hy gehandelt had, niet noemen, en waar over tusschen hem en den gemelden Hertog zo hooge woorden rezen, dat hy in de Bastille gevangen gezet wierde. Dezen aangaande zag men voortbrengen een Koninglyke Ordonnantie, bevelende alle comptable Officianten, om voortaan Dagregisters te houden; luidende de Voorredèn als volgt.

DE niet uitvoering der oude Ordonnantien en Reglementen, gemaakt door de Koningen onze Voorzaten, aangaande de ordre die in agt genomen moet worden ontrent den ontfangst, de handeling en de uitgave der Finantien van den Staat, den oorsprong geweest zynde van bedriegeryen en misslagen, mogen wy niet uitstellen die Wetten te doen herleven, welkers nakoming niets lastigs in zig heeft voor de gene die hunne Bedieningen gaarn met Eer waarnemen; en niemant zal dwingen als de ongetrouwe Bewaarders van eens anders goed, die het van hun belang oordeelen, in verwarring te leven. Hoe groot onze begeerte ook zy, om het openbaar vertrouwen weder te doen opryzen, zouden wy moeite hebben om daar toe te geraken, indien wy de gepaste voorzorge niet namen, om in 't toekomende de verkwisting, de aanlegging tot een verkeert gebruik, en de agterhouding der Penningen, die in onze koffers gebragt, of tot het einde, waar toe ze geschikt zyn, besteet moesten worden, te beletten: en het is alleenlyk door de herstelling van de goede ordre in de ontfangsten, en door de verzekering van 't provenu der Inkomsten, dat wy het montant der belastingen kunnen bepalen, om die te proportioneren na de onkosten van den Staat, en na de betaling der wettige schulden. Zedert dat de Comptable Officianten nagelaten hebben Dagregisters te houden, volgens het bevel, aan de meeste van hen gegeven, by de Edicten van Maart 1600. Artikel XVII.; van April 1634. Artikel LIV.; van July 1643. Artikel XVI; van Augustus 1669. Artikelen XIII. en XIV.; en by verscheide Arresten van onzen Raad en van onze Hoven der Aides, is het niet mogelyk geweest den staat en den aard van hunne Ontfangsten aanstonds te ontdekken. En 't is hen niet moeijelyk gevallen voor te geven, dat zy in groot verschot waren, terwyl zy aanmerkelyke sommen te kwaad bleven, waar uit eenige gelegentheit hebben genomen, van in papier te betalen het geen zy in geld ontfangen hadden; van hunne eige Briefjens te discrediteren, om ze tot een lage prys weder te kopen; van een groot getal Officianten, die in de Staten gebruikt worden, te laten zugten, en van godlozen woeker te doen, door het vorderen van Interesten der Penningen zelfs, waar van zy de Capitalen schuldig waren. Om alle die zoorten van wanbedryven, die aan den Staat en aan de particulieren zo lastig zyn geweest, te doen ophouden, meenen Wy, dat 'er niet dienstiger is als te beginnen met het weder invoeren van 't gebruik der Dagregisters, en daar by te voegen de nieuwe voorzorge, welke de kennis der verleede wanordres ons inboezemt, en daar van eene generale Wet te maken voor alle Comptable Thezaurieren, Ontfangers, Cassiers, Comptable Commizen

mizen van onze Finantien en Pagten, en Bewaarders van 's Lands penningen: ten einde wy altoos gereed zyn om den staat van hunne Kassen te kennen, de besteeding daar van, waar toe het geschikt is, te volgen, en om op heeter daad, en volgens de strengheit der Ordonnantien, de Overtreeders te straffen, welkers voorbeeld in pligt zal houden de geene, die genegentheit mogten hebben om de Regelen, die hen voorgeschreven zyn, te buiten te gaan: door welk middel Wy niet meer in die bedroefde noodzakelykheit zullen zyn, om toevlugt te nemen tot algemeene naspeuringen; en Wy weder in Eer zullen stellen het beroep der geene, die belast zyn met den ontfangst van Onze Regten, en met de behandeling van Onze Penningen, doordien hun gedrag altoos doorsnuffelt zal kunnen worden op 't ogenblik zelf, dat men ze verdagt zal houden, en zy alzo niet meer onderhevig zullen wezen aan 't verwyt, van ongeoorlofde winsten in hunne Bedieningen te hebben gedaan. 1716. *July.*

De Provinciale Parlementen vertoonden aan den jongen Koning, en aan den Hertog Regent, dat het tegenwoordige nieuwe Gerigtshof, te *Parys* gehouden werdende, hun gezag grootlyks verkorte; nadien de billykheit vorderde, dat byzondere Kamers gecomposeert wierde uit Leden dezer Parlementen. En wyl men het onderzoek mede in de Provintien had begonnen, zo zagmen de Staten van *Bourgondien*, uit hare Vergadering, een Gedeputeerde naar *Parys* afvaardigen, om in oppozitie te komen tegens de Proceduuren van dit nieuwe Gerigtshof ten laste van den Thezaurier Generaal hunner Provintie: beweerende eensdeels, dat, als niet gewikkelt geweest zynde in 's Konings zaken, het Geregtshof op hem niet te zeggen had; en ten anderen, dat hy geene verantwoording was schuldig, dan alleen aan de Provintie, wiens Penningen hy behandelde. Deze Protestatien schenen wel op eenige redenen te steunen; dog de noodzakelykheit der zaken, en de tyds omstandigheden, oordeelde men zodanige Proceduuren te vereisschen; invoegen het Geregtshof met haar onderzoek bleef voortvaren, waar door veele, welke hun Vonnis ter straffe nog niet hadden ontfangen, ziende de ellende van den Heer Le Normand, in schrik leefden; want dezen Heer lag in een slegte gevankenis, gekeetent als een Leeuw, Tyger, of dolle Hond, op stroo, ten spot van een groot getal menschen, aan wien men toeliet hem te mogen zien; strekkende hy aan eenige tot vervloeking, en aan sommige tot medelyden. Men mag denken wat spyt het was voor dezen man, met regt een speelpop van de Fortuin, die hem ten top van alle grootsheit en pragt verheven, dog weder in een verschrikkelyke poel van ellende neergesmeten had.

1716. July.

Dit nieuwe *Fransche* Gerigtshof, ook de hand willende slaan aan alle voorname Kooplieden, had eene derzelve voor hun ontboden, en van hem afgevordert een nette staat zyner middelen; dog dezen Heer weigerde abzoluit zulks te doen, en adresseerde zig aan den Hertog Regent, wien hy zeer klaar en kragtig vertoonde, dat het niet moeglyk was voor een Koopman, om zodanig een staat zyner Goederen te geven; ja dat, wanneer men dit moste doen, den Koophandel t'eenemaal in duigen gesmeten zoude werden; vermits, door het bloot stellen van yders kapitaal, de vertrouwentheit en 't credit onder malkander most te niet loopen; als mede, dat het koopen en verkoopen van Brief jens geen misdaat, maar ter contrarie een volstrekte noodzakelykheit, welke niemant konde myden, geweest was. Deze en meer diergelyke redenen, door den Hertog Regent geamplecteert, en aan 't Gerigtshof voorgestelt zynde, zo lietmen die zaak steeken; terwyl ondertusschen al verscheide Heeren, daar onder den Krygs-Commissaris en de Commisen van de Magazynen te *Landrechies*, zo mede eenige uit *Auvergne*, en andere afgelegen Plaatzen, gevankelyk waren ingebragt.

Den Grave van Stairs, *Groot-Brittannischen* Minister aan 't *Fransche* Hof, bleef als nog vrugteloos perzisteeren, om het byna voltoyde werk der Haven van *Mardyk* te stremmen; hebbende den Hertog Regent, zo men verzekerde, alleenlyk aan hem belooft, van geen Fortificatien of andere defenzive sterktens, geduurende de Vrede, daar omtrent te zullen maken; maar, ten opzigte der Haven, bleef het Hof by haar genomen besluit, om dezelve te doen voltoyen, en met hoofden in zee te dekken; zynde daar toe de noodige Rysbossen zamen gebragt, en het ontbrak reeds aan geen Schepen, die daaglyks uit en in voeren.

GROOT-BRITTANNIEN.

IN ons eerste deel dezer Mercurius zyn wy, wegens *Groot-Brittannien*, eenige merkenswaardige Stukken, behoorende tot de maand Juny, ten agteren gebleven; welke hier nu naar malkander, alvorens wy beschryven de verdere Parlements handelingen, en veel andere gepasseerde zaken, betreffende deze maand July, vertoont dienen. Ziet dan voor eerst het volgende Adres, door de Sinodale Vergadering van *Galloway*, onlangs tot *Wigton* gehouden, aan den Koning gepresenteert.

1716. July.

WY, Uwe Majesteits zeer schuldpligtige en getrouwe Onderdanen, oordeelen ons onder de diepste verpligtingen, om de Godlyke goedheit voor deze Natien te erkennen, in Uwe Majesteit vreedzamelyk op den Throon van uwe Voorzaten te vestigen.

En wy achten ons nu niet minder verbonden, om den Allerhoogsten God te verheerlyken en aan te bidden, die Uwe Majesteit tot zulke wyze, regtvaardige en veilige raadslagen bestierd heeft, en zo baarblykelyk Uwe Wapenen gezeegend, onder het beleid van den braven en wakkeren Hertog van Argyle, mitsgaders alle de pogingen der gene, die onder Uwe Majesteit gebruikt zyn tegens de verraderlyke en onnatuurlyke Rebellie van gewaande Protestanten en verklaarde Papisten, zamen gevoegd onder een Paaps Pretendent, tegens Uwe Majesteits Koninglyk Perzoon en Regeering, zonder de minste schaduw van oorzaak van wegens Uwe Administratie; uiterlyk toeleggende om onze Religie, Vryheit, en al wat aan Uwe getrouwe Onderdanen dierbaar is, om te keeren.

En dewyl wy nu, met herten vol van vreugde, beschouwen de helsche zamenspannigen van deze Rebellen vrugteloos gemaakt; hen zelven met schaamte bedekt; hunne voornaamste Belhamels genooddwangt, zulk een godlooze zaak met verbystering daar aan te geven, Uwe Ryken te verlaten, en de Justitie in vreemde Landen te ontwyken; zo bidden wy verlof om Uwe Majesteit over zulk een gelukkigen uitslag te begroeten.

Gelyk als wy het van onzen pligt agteden, ons by onze Mede-Onderdanen te voegen wanneer zy gedreigd wierden; en dat wy met onze uiterste pogingen hielpen, om andere tot haaren behoorlyken pligt op te wekken tegens den gemeenen Vyand; zo zullen wy het altoos van onzen pligt en belang oordeelen, om met ons voorbeeld en anderfints alle de geene, die onder onze invloeijing zyn, aan te zetten om zig zelven openbaarlyk te vertoonen, als goede en getrouwe Onderdanen van Uwe Majesteit.

De spoedige en agtervolgende blyken van Uwe Majesteits goede toegenegentheden en besluiten, jegens deze Nationale Kerk, vleijen ons, dat Uwe Majesteit de eerste gelegentheit zal waarnemen, om de bezwaarnissen, waar onder Wy zedert eenigen tyd gezugt hebben, te verhelpen.

Dat Uwe Majesteit lang mag worden bewaart tot een Zeegen voor Uw Volk; eene volkome rust herstelt, en door alle Uwe Landen en alle de Protestantze Kerken bevestigt; Uwe Vyanden eindelyk ondergebragt, en Uwe Koninglyke Erfgenamen by uitnementheit gezegent mogen zyn van God, met Geestelyke en Koninglyke Deugden, en dat zy duurzame Zeegeningen mogen blyven voor ons en voor de laatste Nakomelingschap, is, en zal altoos zyn de beede van (met believen van Uwe Majesteit) Uwe Majesteits zeer getrouwe, zeer gehoorzame en zeer ootmoedige Dienaars,

De Predikanten en Onderlingen op een Provinciaal Synode vergadert.

De

1716. Juli. De algemeene Kerkelyke Vergadering van *Schotland*, den 14. May te *Edenburg* geopent zynde, zo had den Grave van Rothes, als Opper-Commissaris van den Koning, in dezelve Zitting genomen; werdende de eerste Predikatie door Mr. William Mitchel, een der Kapellanen van zyn Majesteit, gedaan; en, by een groote meerderheit van Stemmen, Mr. William Hamilton, 's Konings Aalmoessenier wegens *Schotland*, tot *Moderator* of Præzes verkooren. Hier op las men de Commissie des gemelden Grave van Rothes, en vervolgens ook den Brief des Konings aan deze Geestelyke Vergadering gezonden; na 't welke den Opper-Commissaris en den Præzes, yder afzonderlyk, eene Aanspraak deeden, vol van dankbaarheit aan God, voor de groote dingen, die hy ten goede van dit Koningryk gewrogt had. Den voormelden Brief des Konings luide als volgt.

GEORGE R.

Zeer Eerwaarde en Welgeliefde, Wy groeten U zeer.

DE versche blyken die Gy Ons, gedurende den loop van de laatste ongelukkige en onnatuurlyke Rebellie, gegeven hebt van Uwe vaste aankleeving aan de Grondregelen, waar van de zekerheit van Onze Regeering, en het geluk van Onze Onderdanen, geheel afhangen; en de berigten, die Wy van tyd tot tyd ontfangen hebben van Uwe grote zorg om dezelve aan 't Volk onder

en, verpligt Ons, om U hertelyk te bedanken, en
verzekeringen, die Wy voor dezen aan U gegeven
rlyk besluit, om de vastgestelde Regeering der Kerk
oningryks van *Groot-Brittannien*, by het volkome ge-
Regten en Vryheden te handhaven. Ten dien einde
Uwe Zamenkomst ter dezer tyd te begunstigen, en
geliefden Neef John, Graaf van *Rothes*, te verkie-
ris te zyn, en Onze Koninglyke Perzoon in deeze
eren; wiens byzonderen yver voor Onzen dienst en
derland, waar in hy zig altyd, zo wel als in 't ge-
t zelve hoog verttouwen in de laatste gelegentheit,
, zo als Wy vaststellen, aan U Lieden aangenaam
Wy niets meer in 't oog hebben, als om de ware
vorderen, en de vreede en de rust van 't Land te
te Onderdanen het in hunne magt mogen hebben, om
ze Administratie, en gemakkelyk ten opzigt van ha-
gerlyke belangen; zo is Uwe medewerking van U-
n die loffelyke eindens, en Uwe beantwoording van
merken voor de openbare rust beide in Kerk en in
Staat,

Staat, het geen Wy U ernstelyk aanbeveelen: en het vertrouwen dat Wy op Uwe wysheit en gematigtheit hebben, is zo groot, dat het Ons geen voet geeft om te twyfelen, of Wy zullen van Uw goet gedrag volkomentlyk voldaan zyn. 1716. July.

Gegeven aan Ons Hof te St. James, *den 4. May 1716. In 't tweede jaar van onze Regeering.*

Onderstont,

Uyt last van zyn Majesteit.

Was getekent,

TOWNSHEND.

De Vergadering benoemde verscheide Committeés, en onder anderen een, tot het ontwerpen van een antwoord op dezen Brief des Konings; 't welk men den 15. goed keurde; en rezolveerde om 't zelve, nevens een Adres van gelukwensing over het dempen van de Rebellie, aan zyne Majesteit te doen prezenteeren, ziet hier dat antwoord.

WY ontfangen met de grootste dankbaarheit uwe Majesteits Koninglyke gunste in 't volharden van onze byeenkomst te begunstigen, en de eere van uwen genadigen Brief aan ons.

De kennis die uwe Majesteit belieft te neemen van ons gedrag, by gelegentheit van de laatste ongelukkige onnatuurlyke Rebellie, gelyk die ons genoegen ten hoogsten vergroot, door dien wy door den Godlyken bystand in vermogen gesteld zyn, om ons zelven verantwoordelyk ten aanzien van onzen pligt jegens uwe Majesteit te betoonen, zo brengt zulks ons ook onder nieuwe verpligtingen, om ons zelven uit te strekken, voor zo veel wy toegang hebben, tot het bevorderen van het belang uwer Majesteits regeeringe, op welker vreede en voorspoed de behoudenis van onze heilige Religie, en onze veiligheit, naast God, ganschelyk steunt. Dat uwe Majesteit uit eene groote toegeeflykheit, ons zulk een uitmuntende eere zoud aandoen, als ons te bedanken voor 't geene onze ontwyfelbare pligt en belang was, is een bewys van die voortreffelyke goedheit, welke zulk een doorlugtig gedeelte van uwe Majesteits Vorstelyk character uitmaakt.

De Instructien, door de Presbyterianen aan hare Gedeputeerden tot deze algemeene Kerk-vergadering gegeven, behelsde; dat ze by een geschrift zoude hebben te vertoonen de bezwaarnissen, die de Kerk van *Schotland*, geduurende de vier laatste Jaaren, onder de Regeering van wylen de Koninginne ANNA, geleden had, ten einde, om daar-

 van

1716. Julÿ. van ontheft te mogen werden. Die van 't Noorder gedeelte verzogten Commissie, tot het viziteeren der Univerziteiten, en om de reeds openstaande plaatzen in de Kerken, en die nog vacant zoude vallen, wyl alle de Bisschoppelyke Predikanten, eenige weinige uitgezondert, de Rebellie begunstigde, te vullen.

De getrouwe Ingezetenen van de Stad *Invernes* deeden, omtrent dezen tyd, ook aan den Koning, door den Brigadier Grant, prezenteeren het volgende zeer fraay Adres.

Zeer genadige Souverain.

VErgun Ons, dat Wy, onder den drang van Uwe blymoedige Onderdanen, Onze voldoening over Uwe Majesteits Zeegepralingen over de laatste onnatuurlyke Rebellie uitdrukken, en geloofd, dat Onze vreugde zo ongeveinst is, als Onze lydingen weezentlyk, en Onze gelukkige verlossing ten opzigt van 't jaargety, onverwagt geweest zyn.

Wy vonden al vroeg de trouwlooze Rebellie geënt in den stam van eene Factie, die Wy als voor uitgebluscht hadden gehouden, met het vorige Ministerschap. Wy zagen handen vol van Hooglandsche Rebellen, (die Uwe Majesteit in Onze Burgt noit zouden hebben durven trotséren, zonder geheime aanmoediging) onbeschaamdelyk den Pretendent uitroepen; Wy zagen, Ons Kasteel en Tooren met Krygsvolk bezet, 's Lands geweer en voorraad verraderlyk overgegeven, en Ons zelven door de moetwillige Verraders afzonderlyk ontwapend. Hulpeloos lagen Wy in deze slaverny, tot dat die van den Krygsraad van dit Landschap, geholpen door U Majesteits getrouwen Onderdaan, den Lord Lovat, in oorlog traden; toen zagen Wy de Rebellen verbysterd, hunne bezettingen uitgejaagt, en Ons zelven, die te voren uitgeplukt waren, om smaat te lyden, verkoren, om de wapenen op te nemen, tot verdediging van Onzen Souverain, en van Onze Vryheden.

Deze heugelyke Verlossing wiert gevolgt van dien roemrugtigen uitslag tot *Dumblain*; daar Uwe overwinnende Generaal, met eenige weinige batailjons van Uwe Majesteits brave Troupen, vier malen dat getal van het zelfde volk omver wierp, 't welk (na onze geheugen) tot *Gillicrankie* het dubbelt getal van hunne gereguleerde Troupen, door een vermaart Generaal aangevoert, sloeg. In deze gedenkwaardige verrigtingen, zagen Wy den Hemel in verbond getreeden met onze zaak; Wy omhelsden het gelukkig voorteeken, en verzekerden ons zelven van die gerustheit, welke Wy nu genieten, door de geheele verstuiving van de Rebellie, voor Uwe Majesteits zeegepralende Wapenen.

Onze pogingen zullen overeenkomen met het gevoelen van ons geluk, onder Uwe Majesteits Regeering, om 't zelve te handhaven. Wy verlaten ons ten eenemaal op Uwe Majesteits volkome wysheit, om de nodige voorzorge

te

te beramen tot deszelfs veiligheit; geresolveert zynde te leven in 't bezit van onze Religie en van onze Vryheden, onder onzen Protestantzen Koning; of te sterven in 't beweeren van onzen Titul voor hem. Wy zyn, met believen van Uwe Majesteit, 1716. July.

Uwe Majesteits zeer getrouwe, zeer toegedane en zeer ootmoedige Onderdanen en Dienaren, &c.

De Kwakers te *Londen* betoonden zig mede met yver aangedaan; zendende van hunne gezintheit wel 100. Perzonen, die, door den Grave van *Manchester* by den Koning ingeleid, aan zyne Majesteit dit Adres prezenteerden.

Ootmoedig Addres der gener die Quakers werden genoemt, aan GEORGE *Koning van* Groot-Brittannien, *enz.*

Met believen des Konings.

WY, uwe getrouwe en vreedzame Onderdanen, by een gekomen zynde in onze jaarlykze Kerkelyke Vergadering, agten ons zelven verpligt, meerder uit onze grondregels en uit dankbaarheit, dan om den gemeenen sleur der addressen na te volgen, met nederigheit in 't openbaar te erkennen de veelvuldige zegeningen, en gunstige Voorzienigheden Gods, welke deze Koningryken verzelt hebben zedert uwe gelukkige komste tot den Throon.

En gelyk onze Religie ons in der daad gehoorzaamheit aan de Oppermagt beveelt, zo is 't ook met groot genoegen dat wy dezelve bewyzen aan eenen Vorst, wiens geregtigheit, goedertierenheit, en gematigtheit niet anders konnen dan de harten van alle zyn opregte Protestantze Onderdanen tot liefde verwekken, en vast vereenigen.

Wy zyn daarom met droefheit aangedaan, wegens het ongeluk van die van onze Landslieden, welke zo weinig dankbaarheit of goetheit hebben, dat zy nog t'onvreede zyn onder zulk een regtvaardige en zagte Regeeringe. Ook konnen wy de laatste onbillyke en onnatuurlyke Rebellie niet overdenken, zonder te besluiten dat de voortzetters daar van, en de hantdadige daar aan, menschen geweest zyn, gansch verdwaast, en verrukt door eenen boozen geest, die de burgerlyke en godsdienstige vryheden, dezer Protestantze Natien, heeft willen verwoesten en verdelgen.

En gelyk God, de Heere der Heirschaaren, zeer merkelyk verscheenen is om die snoode t'zamenspanning te schande te maken, zo bidden wy dat zyne goede Voorzienigheit des Konings raadslagen en ondernemingen altoos moge verzellen, tot bevestiginge van zynen Throon in geregtigheit en vreede, en om zyn huis een vast en zeker huis te maken.

1716. July. Laat ons daarom toe, groote Vorst, deze gelegentheit aan te grypen om uwe Koninglyke tegenwoordigheit te naderen, met onze hartelyke dankzeggingen aan den Koning en zynen grooten Raad, voor alle de voorregten en vryheden welke wy genieten. Eenen Vorst op den Throon te zien, die zorgvuldig is voor het gemak en geluk zyns volks boven alle andere inzigten, doet ons genoegen en blydschap zo hoog stygen, dat ons woorden ontbreeken om ons gevoelen deswege ten volle uit te drukken. Hierom konnen wy niet minder dan den Koning verzekeren, dat, gelykerwys het onze pligt is, ons met alle getrouwe gehoorzaamheit jegens des Konings Perzoon en Regeeringe te dragen, wy alzo ook vast besloten hebben onder de Goddelyke bystand, aandagtig en van harte, God, den Vader der barmhartigheden, te bidden: dat hy den Koning eene lange, vreedzame, en voorspoedige Regeeringe verleene: en dat, wanneer het den Almagtigen believen zal, dat dierbaar leven ons te onttrekken, door het tot hem zelven te nemen, daar alsdan geen telg van uw Koninglyk huisgezin, aangedaan met wysheit en deugd, ontbreeken mag om den Throon te bekleeden, tot dat 'er geen tyd meer wezen zal.

Den Koning beliefde daar op dit gunstig antwoord te geven.

IK bedank ulieden voor de verzekeringe van onderdanigheit en toegenegenheit aan myn perzoon en regeeringe, vervat in dit Addres: en gylieden moogt u altoos op myne bescherminge verlaten.

Nu zal men de voornaamste handelingen van het *Groot-Brittannisch* Parlement te boek slaan. Wanneer die van 't Lagerhuis den 13. Juny in een Committeé bezig waren over het verkiezen van (*a*) Commissarissen, tot het onderzoeken der Capitalen van zekere Verraders en weigeraars der Eeden, wierd voorgeslagen, om aan ieder 500 Ponden Sterlings, tot een jaarlyks Salaris, toe te leggen; maar dat Tractement, als te gering, vergroote men op 1000 Ponden 's Jaars, en most het getal dezer Commissarissen bestaan uit 13., te weten, zeven te *Londen*, wegens *Engeland*, en zes te *Edenburg*, wegens *Schotland*. Men las ook dien morgen een Request, door de huisvrouw van den bekenden Lord Bullingbroke aan 't Lagerhuis geprezenteert, verzoekende dat in de Bil, tot aanstelling van Commissarissen, om onderzoek te doen na de Capitalen en Goederen van Verraders, een Clauzul mogt gevoegt werden, authorizeerende den Koning zyne genadige intentien te kunnen toonen tot verligtinge van de Suppliante. Dit Request bleef op de Tafel leggen, en vervolgens gaf men bevel, om in *Gatehouse* gevangen te doen zetten den Drukker van de *Avond Post*, een.

(*a*) ziet eerste deel. pag. 152.

een Papist Barrington genaamt, over het stellen van zekere hatelyke Periode, in zyn geschrift gedagtekent 11 July 1715; en eenen Mr. Calton, Major van Hertfort; welke beide onwettelyk door den Serjant van Wapenen ontslagen waren geworden. 1716. July.

Den 17. Juny wiert in 't Hoogerhuis gelezen een Request van de Lords Montague, Faulconbridge en Rivers, tegens de Bil verpligtende alle Papisten de gerequireerde Eeden te doen, of hunne Namen en Kapitalen te laten registreeren. Zy vertoonden daar in, dat het eerste point was strydig met hare Religie, en dat het tweede hun credit bederven; en de waarde van derzelver effecten verminderen zoude; verzoekende dierhalven, om, dezen aangaande, door hunne Advokaten gehoort te mogen werden, en 't welk men toestond. Toen las men nog drie andere Requesten, te weten, van den Ridder Francis Stoner, van William Blunt, en van Maurice Benzon; behelzende eenparig, dat het ondoenlyk was naar vereisch te registreeren de onzekere waardye hunner Capitalen, bestaande in Bosschagien, Tienden, &c. komende daar by nog een ander Request van den Lord Cliffort, zeggende, dat zyne Goederen in *Derbyshire* slegs Lood- en Kool-Mynen, en de Inkomsten daar van gantsch onzeker waren; verzoekende derhalven om zig door Advokaten te mogen verantwoorden. Men vergunde dit, en wiert by deze gelegentheit getwist over den inhoud der voormelde Requesten; weswegens den Lord Parker zig liet hooren, *dat Besschen, Tienden, Molens, en Tollen, waarlyk, ten opzigte van de Jaarlykze Inkomsten, zeer onzeker waren; dog dat die door Commissarissen, even als met den Landtax geschiede, konde gereguleert werden.* Hier op zeide den Grave van *Nottingham*, dat zulks wel te practizeeren was, indien 'er geen penaliteit in de Bil lag, eisschende de verbeurte van alle de Goederen, wanneer men het geordonneerde niet nakwam; en waar tegens zommige Leden oordeelden, dat 'er een beding in dezelve, ten voordeele van zekere byzondere voorvallen, diende gelast. De verdere Debatten omtrent deze Bil, als zynde een Domestike zaak, dunkt ons niet nodig hier te verhandelen.

Den 18. wierd in 't Lagerhuis verslag gedaan van de Bil, om alle de gene uit het Huis te sluiten, die eenige Pensioenen van de Kroon genoten; en welke Bil, met de daar in gemaakte veranderingen, men ordonneerde in 't net te schryven. Voorts las men ten derdemaal, en

1716. July zond naar 't Hoogerhuis, de Bil, verklarende Thomas Forster en William Makkintosh schuldig aan hoog Verraad.

Den 22. ontfing het Hoogerhuis de Bil, tot verzekering der Vrede in de *Schotze Hogelanden*, door 't Lagerhuis opgestelt en aan de Pairs gezonden; welke Bil voor de eerste maal gelezen wierd, luidende de Voorreden, *dat de byeenkomsten aldaar, door het maken van Partyschappen om te jagen &c. veroorzaakt hadden verscheide opschuddingen, en voornamentlyk de laatste Rebellie; waar door, indien men daar tegens niet tydelyk voorzag, meer rampen in het toekomende te vreezen waren.* Invoegen deze Bil ordonneerde; *dat niemant, na den eersten November* 1716. *in de Destricten van* Ross, Elgin, Bamf, Invernesse, *en andere Oorden van 't Hoogeland, vermogt te dragen of gebruiken eenig breed Zwaard, Schild, Ponjaart, Zak- of Zyd-Pistool, en diergelyk Geweer, wanneer hy op Markten, Kermissen, of ter Kerke ging, by verbeurte van* 40. *Ponden Sterlings voor de eerste, en* 80. *diergelyke Ponden voor de tweede maal; dog, indien den Overtreeder deze Boete niet betalen konde, alsdan voor den tyd van zeven Jaren uit het Land gevoert te werden: zynde egter daar van uitgezondert de Pairs en hunne Zonen, mitsgaders alle Edellieden, wiens Inkomsten* 400. *Ponden 's Jaars rendeerden.*

Den 23. rezolveerde het Hoogerhuis, met meerderheit van Stemmen, dat in de bovengemelde Bil zoude gelast werden de Clauzule, waar by men de Papisten verpligte, om hunne Namen en Kapitalen te doen registreeren. Het Lagerhuis keurde dezen dag ook goed, en beval in 't net te schryven, het Replyk van de geheime Committeé, op het antwoord des Grave van Straffort. Wyders zagmen den *Bisschop* van *Londen*, vergezelt van een groot getal geestelyke Prelaten, in dezen tyd aan den Koning overleveren het volgende Adres.

Met believen van Uwe Majesteit.

TErwyl Uwe Majesteits zeer getrouwe en gehoorzame Onderdanen, de Bisschop en de Geestelyken van de Steeden van *Londen* en *Westmunster*, hare gedagten laten gaan over het deel dat zy nemen moeten in de toekomende plegtigheit, die door Uwe Majesteit godvrugtelyk toegewyd is, tot eer en lof van den Almagtigen God, den Autheur van de Vreede, en den Geever van Overwinning; zet de opregte en toegenegene blydschap, die hunne herten vervult, hen aan, om in alle ootmoedigheit Uwe geheiligde Majesteit op te wagten met hunne ongeveinsde gelukwenschingen, over den gelukkigen uitslag van Uwe raadslagen en wapenen, door het tydelyk dempen van de laatste onnatuurlyke

tuurlyke Rebellie, verraderlyk verwekt, en in dit Koningryk voortgezet door vertwyfelde menschen, en met zulk een godloos en verderflyk voornemen, waar aan geen waar Onderdaan van Uwe Majesteit, zonder de grootste vervloeking, denken kan. 1716. *July.*

Uwe Geestelykheit, die gedurende den voortgang van deze Rebellie, by passende gelegentheden, hare afschrik daar van betuigt heeft, en de gebeeden daar toe ingestelt gereedelyk aan God opgeoffert, gelyk als zy nu haar Lofoffer doet voor deszelfs geheele intooming, zal het altoos haren pligt agten, en hare practyk maken, om ter neer te slaan die vaste sterktens der zonde, die verdoemelyke grondregelen en stellingen die gehandhaaft worden door Papisten, en andere, welke strekken tot verwekking van eenige inwendige beroertens in deeze Koningryken; en zy zal in tegendeel getrouwelyk tragten in de herten van de geene die hare zorg aanbevolen is, zo wel door 't voorbeeld van hare eige getrouwheit, als door andere bekwame middelen, te prenten zodanige gevoelens, die overeenkomen met de Regelen van onderwerping en gehoorzaamheit in de H. Schrift vermeld, om, zo ver als in haar vermogen is, de openbare vreede en rust van Uwe Majesteits Regeering (die God geve dat lang mag duuren) te bewaren, en om de Keizerlyke Kroon van deze Ryken over te brengen op Uwe Majesteits Protestantze Nakomelingen in alle Geslagten.

Uwe getrouwe Geestelykheit dus haren pligt doende, agtervolgens de bekende Grondregelen van onze heilige Religie, welke, naast God, de beste veiligheit is van deeze Natie, zo wel tegens alle beroerte in den Staat, als tegens 't Pausdom en verdeeltheit in de Kerk, vertrouwt vastelyk, dat de Kerk van *Engeland*, zo als die by de Wet vastgestelt is, en zy met haar, altoos zullen blyven onder de gunstige bescherming van God en zynen Steedehouder; en dat de veelvuldige verklaringen, welke Uwe Majesteit dien aangaande heeft gelieven te doen, ten allen tyden hare overeenkomende en heilzame vervulling zullen hebben, ter eere Gods, tot welzyn der Zielen, en tot duurzame voorspoed van Uwe Majesteit en van Uwe Koningryken.

Zyn Majesteit geliefde op dit Adres te antwoorden.

Ik bedank U voor de Gebeeden, die Gy voor My opgeheft hebt, gedurende de laatste Rebellie, en voor Uwe gereedheit om U te voegen by de openbare Dankzeggingen aan God, voor de demping van dezelve.

Ik hoop dat Uwe pogingen, om de Grondregelen van Gehoorzaamheit en Vreede in te prenten, een middel zal zyn tot verhindering van diergelyke wanordres in 't toekomende; en Gy kunt U verlaten op de beloften die ik U gedaan heb, dat ik de Kerk van *Engeland*, zo als die door de Wet vastgestelt is, zal handhaven en aanmoedigen.

Den 25, wierd in 't Hoogerhuis, gelezen het Replyk van 't Lagerhuis,

1716. July. huis, op het antwoord des Grave van Straffort; behelzende ten voornaamsten, *dat de Gemeentens gereet waren, om den inhoud van hunne Artykelen, in behoorlyke forme en ter bekwamer tyd, goed te maken.* Den gemelden Grave sprak daar op, tot zyn verdeediging, wel een uur lang; concludeerende, *dat het voor hem zeer hard viel, zo lang te leggen onder de blaam, als of hy een Vyand van zyn eigen Vaderland was, zonder dat men tegens hem, tot nu toe, op een behoorlyke wyze geprocedeert had.* Den Lord Trevor ondersteunde hem; zeggende, *dat de zaak van zekere Lord, hebbende nu zo veele maanden, zonder dat men den zelven te regt gestelt had, in den Towr gezeten, insgelyks een groote hardigheit was; zodanig dat de traagheit van 't Huis der Gemeentens, in hare Proceduuren voor dezen in diergelyke gevallen, de Pairs verpligte, om hunne Artykelen af te wyzen, &c.* Hier op antwoorde den Grave van Sunderland, *dat, onder welke hardigheit de gemelde Lords ook waren, zulks hun eigen schuld was, dewyl zy hadden behooren te verzoeken, om te Regt gestelt te mogen werden; indien zy zig daar toe zo gereed vonden; en dat de laatste Rebellie voornamentlyk was toe te schryven aan hunne kwade behandeling der zaken.*

Den 27. als in 't Hoogerhuis was gelezen de Bil, tot het onderzoeken der Goederen van Verraders &c. ontstond daar weder een geschil, of men deze Bil zoude stellen aan de Committeé of niet; dog de zaak in omvrage gelegt zynde, zo wierd, met een groote meerderheit van Stemmen, verworpen alle de tegenstribbelingen der Thorys; en men voltrok in een Committeé de Bil, om de *Schotze* Hooglanders te beteugelen. Vervolgens prezenteerde den Lord Guilford, wegens de Roomsgezinde Familie van Pindril, een Request, waar by zy verzogten, dat 'er door eene Clausule mogt werden vastgestelt, het blyven behouden van de Giften en Landen, aan deze Familie door Koning KAREL II. gegeven, tot een belooning voor datze die Majesteit, na dat hy de Battaille van *Worchester* tegens Olivier Cromwel had verloren, in een hollen Boom verbergden; maar dit Request wees men mede van de hand, zeggende, dat de Supplianten zig dienaangaande addresseeren konden aan den Koning, en zynen Raad, gelyk zulks in de vorige twee Regeeringen geschied, en ook verkregen was. In 't Lagerhuis wierd dezen dag voorgestelt, eens te willen lezen dat gedeelte van de Acte, gemaakt in het twaalfde en dertiende Jaar der regeeringe van Koning WILLIAM III., genaamt, *Acte, tot verder*

limitatie

limitatie van de Kroon, en beter beveiliginge der voorregten en vryheden 1716.
van de Onderdanen; welke Acte verbied, *dat geenig Vorst, komende na-* July.
derhand tot het bezit van de Groot-Brittannische *Kroon, zoude vermogen te trekken uit de drie Ryken*, Engeland, Schotland *of* Ierland, *zonder Consent van het Parlement.* De Lezing van dat gedeelte dezer Acte gedaan zynde, zo ordonneerde men, zonder eenige tegenspraak, tot intrekkinge van dien een Bil te mogen inbrengen. Evengemelde Bil, den 29. door den Ridder John Cope aan 't Huis geprezenteert, wierd, na twee Lezingen, gelast in 't net te stellen, en den volgenden dag gepasseert; waar op het Lagerhuis zig adjourneerde tot den 3. July: maar de Pairs bleven den 30. in 't Hoogerhuis zo lang vergadert, tot dat zy de Bil, benoemende Commissarissen om onderzoek te doen na de verbeurde goederen, doorlopen, en een derde Lezing van dezelve tegens den 3. July geordineert hadden.

Den eersten July, na dat in het Hoogerhuis ten tweedemaal gelezen was de Bil, om de Rebellen Thomas Foster en William Makkintosh aan Hoog Verraad schuldig te verklaren, examineerden de Pairs, volgens gewoonte, de Getuigen, die de beschuldigingen dezer Bil mosten bewyzen; te weten, eenen Mr. Parzon Parten, gewezen Kapellaan van Foster, die onder Eede verklaarde, dat de twee bovengemelde Rebellen in de Wapenen geweest waren, en dat yder het Commando over hun onderhoorige Soldaten gevoert had. Mr. Calderwood, 't zelve mede getuigende, zeyde nog daar en boven, dat ze beide aan 't hoofd van hunne Troupen trokken, en voor den Pretendent ageerden. Toen ondervraagde men de Cipier van *Newgate*, over het ontsnappen van Makkintosh uit die Gevangenis; welken Cipier deswegens een omstandig berigt deed, en waar op den Solliciteur van de Thezaury zyne bezwooren aanklagte, tegens de bovengemelde Perzoonen overleverde; welke gelezen, en daar na de Bil aan een Committeé van 't gantsche Huis gestelt wierde. De Pairs lazen nu ook voor de eerstemaal de Bil, om de Clauzule, of dat gedeelte der Acte van Successie te herroepen, limiteerende het buiten 's Lands gaan der Koningen. Ziet hier deze Acte van herroepinge.

NAdien het den Almagtigen God belieft heeft, zyne Majesteit op den Throon van zyne Voorzaten te plaatzen, en het geluk van deze Natie te vermeerderen, door een talryk Geslagt der Koninglyke Familie van Zyne Majesteit, en in 't byzonder, door aan haar te geven eenen Prins, begaaft met alle die

1716. July. Deugden, en alle de vereischte Hoedanigheden, om de Nakomelingen gelukkig en bloeijende te maken: en nadien het volgens de oude Constitutie van deze Ryken behoorlyk is, dat de Perzoon des Konings, of der Koningin, alle de regtmatige en onbetwistbare Regten, Vryheden en Privilegien van de Kroon, vryelyk geniete; en nadien by een Acte, gemaakt in de Jaren 12. en 13., der Regeering van wylen Onzen Heer en Koning WILLEM de III., roemrugtiger gedagtenis, genaamt, *Acte, tot beter bepaling van de Kroon, en tot meerder verzekering der Regten en Privilegien van den Onderdaan*, onder anderen gestelt word, dat ymand die in 't vervolg de Kroon zoud komen te bezitten, niet zoud mogen trekken uit de Staten van *Engeland*, *Schotland* of *Ierland*, zonder de toestemming van het Parlement; welke Restrictie nadeelig kan zyn aan den dienst van Onzen Souverainen Heer en Koning, (die door Gods genade de Kroon tegenwoordig bezit) en van zyne Erfgenamen en Opvolgers, zo is het geordonneert door de voortreffelykste Majesteit des Konings, en met advys en toestemming der Geestelyke en Waereldlyke Heeren, en der Gemeentens in 't tegenwoordig Parlement vergaderd; als mede door derzelver Authoriteit; dat de Clauzul in de gemelde Acte gelast, behelzende; dat ymand die de Kroon zal komen te bezitten, niet zoud vermogen te gaan uit de Staten van *Engeland*, *Schotland* of *Ierland*, zonder de toestemming van 't Parlement, en de Restrictie in de voornoemde Clauzul gemeld, voor altoos herroepen zullen zyn en blyven, en voor nul en van geender waarde geagt en gehouden, niettegenstaande, al het geen in de voorschreve Acte, of in eenige andere Acte, hier tegens strydende, mogt vervat zyn.

Den 2. wierd in 't Hoogerhuis voor de derdemaal gelezen, en dus gepasseert de Bil, tot verzeekering der Vrede in de *Schotze Hoogelanden*. Na dat dezen dag ook ten derdemaale gelezen was de Bil, om Commissarissen te benoemen, tot het onderzoeken der verbeurd verklaarde goederen, zo hoordemen den Grave van Aylesfort, in eene korte Aanspraak, verscheide reedenen by brengen, waarom hy meende dat deze Bil behoorde door te gaan; zeggende onder anderen, *dat indien men de Bil verwierp, eene groote kosten, behalven het Salaris der Commissarissen, voor de Natie gespaart, en dat, indienze passeerde, de onnoozele met de schuldige lyden, ja dat zo veele Huur-Contracten van de Kerk en andere daar door gebrooken werden zoude enz.* Hier omtrent waren den Lord Trevor en den Grave van Straffort met hem eens; maar den Lord Townshend wederleide de hardigheit, waar over zy klaagden; bybrengende eenige voorbeelden, hoe dat men in zaken van diergelyken aart plagt te handelen; zeggende, dat de tegenwoordige wetten, zo veel als'er lagen, gebrekkig waren, *ten opzigte van zulk een algemeen geval, als die van de laatste Rebellie*; Eindelyk wierd

met

met meerderheit van 25 stemmen, het doorgaan dezer Bil overgehaald. De Lords, tot 19. in getal, die daar tegen waren, voornoemens zynde hare redenen van protestatie te laten aanteekenen, zo verzogt den Grave van Abingdon tyd daar toe tot den 6. en 't welk men hun gaf. 1716. *July.*

Den 3. geliefden de Pairs goed te keuren het verslag der Bil, om de namen en goederen der Roomsch-gezinde te registreeren, en de derde Lezing daarvan tegens de volgende dag te ordonneeren; waar na zy ook de overweging der Bil, verlengende den tyd om de Eeden te doen, nog agt dagen verschoven. Het Lagerhuis dezen dag hare Zitting hervattende, zo deeden de Pairs daar aan boodschappen, dat by hun goed gekeurt en gepasseert was de Bil tot verzeekering van de Vrede in de *Schotze Hooglanden*; behelzende dezelve, onder andere zaken, eerstelyk; *datmen twee Citadellen, d'eene te* Perth, *en d'ander te* Invernes, *zal bouwen*; ten tweeden, *dat men de Werken van het Fort* William *vermeerderen, en daar by eenige Cazernen; om grooter bezetting te kunnen houden, stigten zal*; en ten derden, *dat men zes Reduiten maken, en yder met 200. man bezetten zal; door welk middel de beide Citadellen met malkander gemeenschap hebben, en men verhinderen zoude, dat de Rebellen zig aan die kant niet konde verzamelen.*

Den 5. deden de Lords aan 't Lagerhuis boodschappen, dat zy toegestaan hadden de Bil, tot het aanstellen van Commissarissen, om onderzoek te doen, omtrent de goederen van zekere Verraders, en ook die van alle Pausgezinde weigeraars der Eeden; zo mede de Bil, tot herroepinge van dat gedeelte der Acte, belettende den Koning uit het Ryk te gaan; mitsgaders nog verscheide andere Bils, waar in zy veranderingen gemaakt hadden; welke Bils den 6. in 't Lagerhuis ten tweede maal gelezen, en gezamentlyk goed gekeurt wierden.

Den 7. 's namiddags ten drie uuren, verscheen den Koning in 't Hoogerhuis, en, na dat de Leden van 't Lagerhuis daar waren ontboden, passeerde zyn Majesteit, met de gewone plegtigheden, alle de bovengemelde Bils, bestaande in 15. publyke en vyf particuliere; waar na den Lord Kantzelier aan beide de Huizen van 't Parlement, uit de naam des Konings, deze aanspraak deed.

Mylords en Edellieden.

IK kan deze zitting niet eindigen, zonder aan ulieden myn genoegen omtrent de handelingen van dit Parlement te kennen te geven. De heilzame en nodige

1716. July. dige wetten, welke met zo veel standvastigheit, rezolutie, en eendragtigheit gepasseert zyn, zullen (gelyk ik op God vertrouw) die goede oogmerken, welke, zo als 't klaar blykt, gylieden in 't oog gehad hebt, beantwoorden, door de aanslagen onzer vyanden te verydelen, en hun den moed te benemen; en door onze vrinden aan te moedigen, en het credit, en de reputatie dezer Natie buitenslands zodanig te doen ryzen, dat ik redelyker wyze de vrugten eener bevestigde Regeeringe zal mogen verwagten, inzonderheit nu ik ondersteunt ben door een Parlement dat yverig is voor de voorspoed huns Vaderlands, en het Protestants belang van *Europa*.

Ik ben verzekert, dat myn gedrag in het dempen van de Rebellie, en het straffen van de geene die 'er in begreepen waren, zodanig geweest is, dat het aantoont dat ik liever pooge hun getal te verminderen door hen te herroepen, dan door hen tot exempelen te maken. Maar 't moeit my te bevinden, dat de veele blyken van barmhertigheit, welke ik betoont heb, geen andere uitwerking hebben gehad, dan de factie van den Pretendent aan te moedigen tot het vernieuwen van hunnen toeleg op myne authoriteit en de wetten van dit Koningryk, zo dat ze met de grootste baldadigheit zig zelven van myne goede en getrouwe Onderdanen poogen te onderscheiden, gaande te werk met zulk een dwaasheit en uitzinnigheit, als of zy voor hadden de Waereld te overtuigen, dat zy tot geen ruste, en onderdanigheit aan myne regeeringe, te brengen zyn, door zulke zagte middelen, die meest met myne eigene neigingen zyn overeenkomende.

Heeren van 't Lagerhuis.

IK bedank ulieden in 't byzonder voor de onderstandgelden, die gylieden gegeven hebt, welke, hoewel ze te kort komen, omtrent de zommen die gy nodig bevonden, en gestemt hebt voor den dienst van het gansche Jaar, nogtans door de aanmoediging welke gy gegeven hebt om ze kragtig te maken, zodanig, gelyk ik hoop, zullen konnen aangelegt werden, dat zy den tegenwoordigen dienst zullen konnen gaande houden, tot dat het Parlement wederom zal zitten.

Mylords en Edellieden.

IK begryp zeer wel, dat 'er nog zaken van groot belang voor ulieden zyn hangende; maar gelyk ze tot hier toe uit eene volstrekte noodzakelykheit agtergestelt zyn, door tusschenkomende zaken van eenen meer dringenden aard, en van het uiterste belang voor de vreede en veiligheit der Natie; zo heb ik geagt, dat het zaizoen des Jaars vereischte, dat ik uwe verdere handelingen uitstellen zoude tot de naaste zittinge; liever, dan dat men u lieden, uit uwe byzondere Landschappen, langer ophouden zoude, dan met uwe eigene belangen overeenkomende zoude wezen.

Ik kan niet twyffelen, of gy lieden zult gedurende deze verposinge uw grootste

ste vlyt aanwenden, om de vreede van 't Ryk te bewaren, en allerleye wanordres te beteugelen en te dempen: want, gelyk het eerste toneel der laatste Rebellie geopent en begonnen wiert met oproeren en oploopen, zo moogt gy wel verzekert wezen, onder hoedanig een voorgeven men die ook verwekt, dat ze nergens anders toe strekken konnen, dan om den geest van eene Factie, die rusteloos en onvermoeit in hare poginge is, te styven tot het vernieuwen van de Rebellie, en om de Religie, Wetten, en Vryheden van hun Vaderland het onderste boven te keeren. 1716. July.

Myn voornemen is, om my van de aanstaande verpoozing te bedienen tot het bezoeken van myne Heerschappyen in *Duitsland*; en om de vreede en veiligheit van dit Koningryk, gedurende myn afwezen te verzorgen, door mynen beminden Zoon, den Prins van *Wales*, tot Opziener van 't Ryk, en tot mynen Stedehouder in 't zelve aan te stellen.

Vervolgens zeide den Lord Kantzelier, op bevel des Konings.

Mylords en Edellieden.

HEt is zyn Majesteits Koninglyk believen, dat dit Parlement geprorogeert zy tot Dingsdag den 18. Augusty naastkomende: dies wert dit Parlement dan mits dezen tot Dingsdag den 18. van Augusty geprorogeert.

Nu tot *Ierland*, welkers Parlements handelingen thans mede waren afgeloopen.. Het Lagerhuis aldaar, in 't laatst van May weder by een gekomen, zo deed den Spreeker aan de Heeren Regenten deze ondervolgende Aanspraak,

Met believen van Uwe Excellentien.

DE bezigheden van deze Zitting nog niet afgedaan zynde, ben ik daar door van de gelegenheit versteeken, om verscheide byzonderheden op te tellen, die ik verzekert ben dat tot eer der Administratie van Uwe Excellentien zullen gedyen, en grotelyks tot het geluk en de veiligheit van dit Koningryk strekken.

De onvergelykelyke Eendragtigheit, die in alle handelingen van zyne Majesteits getrouwe Gemeentens gebleken zyn; hunnen gestadigen yver en toegenegenheit voor onzen zeer genadigen Souverein Koning GEORGE, en hun volkome vertrouwen in Uwe Excellentien, voorspelt natuurlyk zulk een gelukkig slot van deze Zitting, als het begin daar van geweest is.

Egter zoud ik my kwalyk van mynen pligt jegens de Gemeentens kwyten, indien ik verzuimde gewag te maken van hare onbepaalde toestemming van Credit, op 't eerste berigt dat Uwe Excellentien gaven van de toen voorgenomen inval, die gevolgt is van een verder teken van vertrouwen, 't welk zy

1716. July. in Uwe Excellentien stellen in 't passeeren der Onderstand-Bil nu in myne handen zynde, voor dat de andere Bils, door de Gemeentens klaar gemaakt, gereed zyn om 't Koninglyk Consent te ontfangen: zo veel groter is tegenwoordig het vertrouwen, tusschen den Koning en zyn Volk, als in eene vorige Administratie, wanneer het Parlement plotzelyk ontbonden wiert, voor dat 'er gezorgt was voor het onderstand der vaststelling, om alzo Misdadigers voor den regtvaardigen toorn van eene gehoonde Natie te dekken.

Deze handelingen geven te kennen een behoorlyke agting voor Uwe Excellentien, en eene onbepaalde toegenegenheit voor den besten der Vorsten, die waarlyk regeert in de herten van dit Volk; een Volk, deeze Koninglyke gunst en bescherming waardig.

De Gemeentens onderhouden een groot gevoelen van de spoedige en wakkere zorg Uwer Excellentien voor de zekerheit van dit Koningryk, wanneer wy te veel reede hadden om bevreest te zyn voor opstand van binnen en inval van buiten; beide, 't welk dadelyk belet is, door de wysheit van zyne Majesteits raadslagen, en de tydige schikkingen van Uwe Excellentien, ondersteunt door het besluit der Gemeentens.

Zy vertrouwen derhalven, dat Uwe Excellentien hun gedrag en getrouwheit in zulk een ligt aan zyn Majesteit zullen vertonen, dat zy gelukkig in zyne Vorstelyke gunst mogen blyven, en dat dit Koningryk, onder de regtvaardige en wyze Administratie van Uwe Excellentien, mag herleven en bloeijen.

Met believen van Uwe Excellentien.

DE Gemeentens zyn volkomentlyk overtuigt, dat wat geld zy ook geven, 't zelve besteed zal worden tot die oogmerken, waar toe zy dat schikken, en daarom hebben zy boven de Fondzen, welke in deze Zitting reeds toegestaan zyn, en, tot handhaving van zyne Majesteits Regeering met Eer, een Bil gepasseert, genaamt een Acte, om aan zyn Majesteit te continueeren de Additionele Belasting op Bier, Ale, gebrande Wateren, Tabak, en andere Goederen en Koopmanschappen, welke zy nu aan Uwe Excellentien aanbieden, om 't Koninglyk Consent te ontfangen.

Vervolgens rezolveerde het *Iers* Parlement den 16. Juny eenparig, de Heeren Regenten te bedanken voor hare regtvaardige en voorzigtige Administratie; prezenteerende, om aan den Koning overgezonden te werden, deze twee Adressen.

Adres van het Iers *Lagerhuis aan den Koning.*

Zeer genadige Souverain.

WY, uw Majesteits zeer dienstpligtige en getrouwe Onderdanen, de Gemeentens van *Ierland* in 't Parlement vergadert, bidden met herten vol van

van de opregste vreugde en vergenoeging verlof, om uwe geheiligste Majesteit over de gelukkige Successen te congratuleeren, waar mede 't den Almagtigen God behaagt heeft Uw Raadslagen en Wapenen te bekroonen, in het dempen van de laatste schrikkelyke en onnatuurlyke Rebellie, die in *Groot-Brittannien*, door Papisten en meineedige Verraders, is verwekt en voortgezet, om ons van de onwaardeerbare Zegens van uw Majesteits zeer gunstige Regeering te beroven, en op den Throon van deze Koninkryken een Pretendent te stellen, die in de Roomsse Superstitie en Arbitraire grondregelen opgevoed is. 1716. *July.*

Zulk een godlooze onderneming, bezwaart met de vuilste Misdaden van meineedigheit en ondankbaarheit, konde noit gelukkig zyn, maar heeft Uw Majesteits Glory doen vermeerderen, door uwe regtvaardigheit en onvergelykelyke Genade even zigtbaar te maken.

De Pretendent, verbaast zynde over de gestadigheit en wysheit van Uw Majesteits Raden, zogt zyn veiligheit in de vlugt, hebbende geen courage, om de Aanval van Uw victorieus Leger af te wagten. Met wat hoop dan kunnen zyn godlooze Aanhangers zig flatteeren tegen een Vorst, die door een zeer wyze, regtvaardige en genaderyke Administratie, niet alleen de herten en toegenegentheit van zyn Volk gewonnen, maar, onder de moejelykheden van een inlandze Rebellie, een Naam zo magtig buiten 's Lands behouden heeft, dat de grootste Princen om zyn Vrindschap hebben aangehouden, en dat zyn Mediatie door de ver afgelegenste Staten is gezogt.

Uwe getrouwe Gemeentens zyn op een byzondere wyze verpligt, om haar ongeveinsde Dankzegging aan uwe Majesteit te doen, aan wien (nevens God) wy de Vreede en de geheele rust, waar mede dit Koninkryk gezegent is geworden, verschuldigt zyn.

En Wy verzekeren uw Majesteit, dat gelyk uwe getrouwe Gemeentens met de grootste vreugde en eendragtigheit gerezolveert hebben, haar Leven te wagen tot defensie van uw ontwyffelbare Tytel tot de Keizerlyke Kroon van deze Koninkryken; en niettegenstaande de armoede van dit Koninkryk, uw wyze en voortreffelyke Regeering, gemagtigt met een niet voorafgaande en onbepaalde magt van Crediet, het altyd onze Na-yver zal zyn, gelyk het onze pligt en Interest is, ons zelven als de getrouwste Onderdanen, aan den beste der Princen aangenaam te maken.

Hier op antwoorde hare Lordschappen.

WY zullen zorg dragen, dat by de eerste gelegentheit voor zyn Majesteit open gelegt wert dit Adres, waar in zyn getrouwe Gemeentens continueren uit te drukken dezelve yver en toegenegentheit voor zyn Majesteits Perzoon en Regeering, die zo uitmuntende by alle voorvallen heeft gebleken.

Adres

1716.
July.

Adres van het Iers *Hoogerhuis aan den Koning.*

Allergenadigste Souverein.

WY, Uwe Majesteits schuldpligtigste en getrouwe Onderdanen, de Geestlyke en Waereldlyke Lords in het Parlement vergadert, begroeten, na alle behoorlyke Dankzeggingen aan God, Uwe Majesteit zeer hartelyke over de glorieuze uitkomsten, waar mede Uwe Raadgevingen en Wapenen onlangs zo uitstekent zyn gezegent.

De verzekeringen die wy hebben, dat door deze middelen een einde is gemaakt van die allerbooste en onnatuurlykste Rebellie, welke in zommige deelen van *Groot-Brittannien* de rust van Uwe Majesteits Regeering verstoorde, vervullen onze Harten met een onuitspreekelyke blydschap, en moedigt ons aan om te geloven, dat de vreede en rust, welke wy van dit Koningryk hebben gehad, en hoopen lange te genieten onder Uwe Majesteits voorspoedige Regeering, ons gelukkelyken zal verzekert zyn.

En gelyk als wy verzekert zyn, dat de bestendige en onbeweeglyke getrouwheit van Uwe Protestantze Onderdanen in dit Koningryk (welks gestadigen yver voor uw Majesteits Perzoon en Familie volstandelyken blykt) door Gods zegen een kragtig middel was, om alle deze poogingen van de gemeene Vreede te verstoren, diemen te vreezen had van het groot getal Papisten, die onder ons leeven, voor te komen, zo beloven wy gettouwelyken voor ons zelven de uiterste moedbenemingen en tegenstand voor het toekomende, tegens alle booze toeleggen van die, welke eenige ongenegentheit tot Uwe Majesteits geheiligde Perzoon en Regeering, of tot de Successie in Uw Koninglyk Huis, en wy zyn ten vollen overtuigt, dat het zelfde zal gedaan werden door de overige van Uwe Majesteits Onderdanen in dit Koningryk.

Wy zullen nooit verzuimelyk zyn in God ernstig te smeeken, dat zyne wonderbaare voorzienigheit, die Uw Majesteit vreedzamelyken geleit heeft tot op den Troon van Uwe Koninglyke Voorouders, en tot hier toe U op den zelven heeft bewaart, over U (ons ten goede) mag blyven waaken. Mooge deze minnelyke deugden in Uwe Majesteit, welke Uwe Kroon vercieren, de harten van alle Uwe Onderdanen aan zig trekken, en dezelve kragtelyken verbinden, om een moedelyken hunne uiterste poogingen zamen te voegen, tot het bevorderen van (het geen wy verzekert zyn, dat Uwe Majesteit de roem van zyne Regeering zal agten) de bestendige vaststellinge van Vreede en Voorspoet, Waarheit en Geregtigheit, Religie en Godvrugtigheit, op dat Gy alzo, na een lange en gelukkige Regeering over ons, moogt magtig zyn over te dragen aan Uwe Koninglyke Erfgenamen, nevens Uwe eige deugden, de vreedzame Regeering over een waarlyk goed en getrouw Volk.

Den eersten July deeden de Heeren Regenten van *Ierland*, aan het

Parlement

Parlement aldaar, deze zeer fraaije Aanspraak; prorogueerende 't zelve tot den 5. September aanstaande. 1716. July.

Mylords en Edellieden.

ALhoewel deze Zittingen, door veele onvermydelyke toevallen tot een ongewone lengte zyn uitgerekt, zo kont Gylieden egter niet anders denken, als van uwen tyd wel besteed te hebben, dewyl daar mede erlangt hebt het voordeel van zo veele goede Wetten te bekomen, die zyne Majesteit aan U heeft gelieven te geven, onder welke de Acte, om de Militie van meer gebruik te maken, een byzonder bewys is van het groot betrouwen, dat zyne Majesteit heeft op de getrouwheit en goede genegentheit van zyne trouwe Onderdanen van *Ierland*, en zy zal veel toebrengen tot de zekerheit van het Protestants belang in dit Koningryk.

Edellieden van het Huis der Gemeentens.

ONs is van zyne Majesteit belast U te bedanken voor de onderstanden, welke gy zo blydmoedelyken tot zynen dienst en uwe eigen bescherming hebt gegeven, welke wy u verzekeren dat met de uiterste zuinigheit zullen besteed werden aan 't geene, waar toe die zyn geschikt.

Wy moeten insgelyks danklyken erkennen de verscheide blyken van betrouwen, welke Gy in ons geplaast hebt, en allermeest Uwe regt tydige en onvoorbeeldelyke toestemminge van Credyt, welke een gedenkwaardige Proefstuk van Uwe onbepaalden yver tot zyne Majesteits dienst, en eene verbintenisse voor ons is, om in onze poogingen, om Uw voorspoed te bevorderen, te volharden.

Mylords en Edellieden.

DEn tyd van het Jaar nu verre verloopen zynde, is het tyd dat Gy na Uwe byzondere Landschappen keert, alwaar Gy wilt zorge dragen yder in zyne stand, dat de Wetten behoorlyk worden agtervolgt en uitgevoert, tot ondersteuninge van onze voortreffelyke Constitutie beide in de Kerk en Staat: Wy zullen U alleen aanbeveelen de geduurzaamheit van die eenmoedigheit en onverzaagtheit, welke U tot hier toe in een volkome rust heeft bewaart, en U bekwaamst zal houden, om de toekomende aanslagen van Uwe openbare en heimelyke Vyanden te verydelen.

Het is voor ons een groot vermaak deze Zitting te zien besluiten gelyk als die begonnen is, met alle mooglyke blyken van getrouwheit en goede genegentheit tot zyn Majesteit; en gelykerwys wy volstandelyken altoos de verdiensten van zo goeden Volk in den vollen dag gestelt hebben voor de besten der Vorsten, zo hebben wy ook zyne Majesteits beveelen, om u te verzekeren van deszelfs volkomen genoegen, over uw schuldpligtig gedrag.

1716. July. Ziet daar een beknopte verhandeling der Parlements besluiten, behoorende tot de maand July. Nu zal men de voorgevalle byzonderheden aantekenen. Het was den 15. Juny, als de meermaal ge-examineerde gevange Rebellen, William Schaftoe, Bazil Hamilton, James Robbertzon, Richart Butler, en Charles Swinbrun, die zig t'elkens onnozel verklaart hadden, nu egter schuldig bevonden, en dus door de Gerigtsbank te *Westmunster* ter dood gevonnist wierden.

Den 26. verscheen voor 't Hof der gemeene Pleydoyen den Rebellischen Predikant Paul, om zig te verdedigen; hy bekende zyne misdaat, en ontfing, te gelyk met de overtuigde Heeren Gibson en Menzies, het Vonnis des Doods. Den 27. wierd mede te regt gestelt eenen Mr. Ralph van *Standish*, blykende by de Attestatien, dat hy onder de Rebellen te *Preston* was geweest; dog hy beweerde, in die Stad gekomen te zyn om zaken van Proces, en dat de weerspannige hem toen onder haar bedwang hadden gehouden: maar kunnende dit niet bewyzen, zo doemde de Jurys hem, als schuldig aan hoog Verraad, van gelyken tot de Straffe des Doods. Hy was een Heer van groot aanzien, getrouwt met Philippa Howart, dogter van wylen den Hertog van Nortfolk, en by gevolge Oom van den tegenwoordigen Hertog dier naam.

Den 3. July wierd voor 't Hof der Oldbaly vry gesproken eene der Makkintosh; waar tegens men dien dag zekeren Pitcarne schuldig verklaarde, en ook den 7. van hoog Verraad overtuigde Mr. Hunne, Mr. Balfourt, Mr. Windram, en nog een; zo mede kort daar na Mr. Lyburn, Mr. Walton, Mr. Hasketh, Mr. Douglas, Mr. Skeen, Mr. Makklean, Mr. Skrinshaw, en Mr. Tunstat, welke altemaal schult bekenden, en hun Doodvonnis ontfingen; waar na dit Hof van Justitie zig tot den 16. July adjourneerde. Verscheide andere Rebellen, daar onder den jonge Makkintosh, Mr. Hamilton van Pomferston, en Mr. Badden, hadden ondertusschen middel gevonden uit hare gevankenissen te ontsnappen.

Den Dankdag, over het dempen der Rebellie, op ordre des Konings (a) uitgeschreven, was den 18. Juny te *Londen* zeer ordentelyk geviert; wanneer zyne Majesteit den Godsdienst niet in de *Paulus Kerk*, maar in de Koninglyke Kapelle geliefde by te wonen. Men loste het Kanon van den *Towr* en in het *Park*; de Klokken luide, en des avonds zag men vreugde Vuuren en Ligten branden; dog nadien men des morgens

(a) ziet eerste deel, pag. 276.

gens was gewaar geworden, dat beiderzyds gepeupel wilden zamen schuilen, te weten de Whigs met Oranje Linten of Groente, en de Thorys met eyke bladen of wynruit op hare Hoeden, zo posteerde men 's morgens vroeg ten vier uuren aan diverze oorden Soldaten van 's Konings Lyfwagt, welke alle Zamenrottingen verhinderden. De Thorys en Jacobiten, die het bovenstaande aanmerkten als een gedwongen Feest, zagmen vry meerder toestel maken, om de Geboortedag van den gewaanden Pretendent te vieren, zig onderscheidende door de witte Roos; een Zinnebeeld der twistende Huizen van *Lancaster* en *Jork* in vorige tyden, wanneer het eerstgemelde de roode, en het laatstgemelde de witte Roos tot hunne Veldteekens voerden. De Tuiniers rondom *Londen*, dit vernemende, bragten een groote menigte dezer Rozen op verscheide markten te koop, welke Bloemen zeer gretig gezogt, en het stuk tot twee Engelsche Schellingen, of meer, verkogt wierden. 1716. July.

De Regeering, bedugt voor onheilen, stelde in tyds goede ordre, om de baldadigheit der Jacobiten te beteugelen; weshalven de Vrederegters Zondag 's morgens al verscheide Konstapels hier en daar in de Stad uitzetteden, om alle die witte Rozen droegen aan te houden; gelyk dan vervolgens eenige derzelve gekregen, en op bevel van den Lord Major gevangen gezet wierden. De welmeenende trokken de witte Rozen van de Hoeden der gene die zy ontmoeteden, en 't welk niet zonder slagen toeging, dog de Jacobiten waren doorgaans de zwakste. Zekeren Mr. Mynards, een weigeraar van de Eeden, deed dien dag zyne afscheid Predicatie in *St. Pancras Kerk*, en sprak zo beweeglyk tot zyne toehoorders, (meest alle luiden van de witte Roos) dat veele derzelve de onbeschaamtheit hadden, van te durven zeggen, *dat zy voor den Pretendent begeerden te sterven.* Eenen Mr. Smith, Predikant in *Southwark*, mede van den Jacobitischen Stempel, dezen dag zyn afscheit Predikatie zullende doen, zo kwam nogtans, op ordre van den Superieur aldaar, een ander Leeraar op stoel, wiens taal de menigte toehoorders niet gewoon, en veel min behaaglyk was; dus zy, als uitzinnige menschen, zulken geraas maakten, dat hy van Prediken ophouden, en zig, wendende met drek en vuiligheit gegoit, uit het gevaar redden most. Het gemeene Volk te *Brecon* en *Leeds* had zig op de Geboortendag van den Pretendent, en by andere gelegentheden, ook zo uitsporig tegens den Koning en

1716. de tegenwoordige Regeering aangestelt, dat zeker voornaam Persoon
July. dien aangaande aan zyn goeden vriend te *Londen* schreef:

——— Pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuisse, & non potuisse refelli.
Dat is:
Wy schamen ons, dat zulke schandelyke dingen ons verweten, en niet wederlegt hebben konnen werden.

Zeker Predikant tot *Bisschops Waltham*, een plaats in *Southamptonshire*, predikende uit den eersten Sendbrief Petri, cap. 4. v. 16. *indien* (ymand lyd) *als een Christen, die en schame hem niet, maar verheerlyke God in dezen deele*, verklaarde dien Text op zodanigen wyze, dat hy wel een zware Straffe verdiende; wyl hy doorgaans de gemoederen zyner toehoorders voor den Pretendent aanzettede, en onder anderen durfde zeggen, *dat het beter was te lyden onder vervolging, als zig te onderwerpen aan een halfslag Unie, die uit twee Landaarden bestond: en dat die gene, welke de hand aan de ploeg hadden geslagen, niet behoorden te rug te zien.* 's Namiddags luiden de klokken aldaar, en de Leden van den Kerkenraad, altemaal volslagen Jacobiten, vermaakten zig ondertusschen in een Herberg, de Kroon genaamt.

Den Ridder William Wyndham, van wien in ons eerste Deel veelmalen gesproken is, wierd den eersten July provisioneel op borgtogt uit zyn detentie ontslagen; zo mede was den 24. Juny den Luitenant Generaal Makkartney, die men te laste leide den Hertog van Hamilton vermoort te hebben, door de Jurys schuldig verklaart aan enkele manslag, slegs te boeten met in de hand gebrandmerkt te werden; een Lyfstraf van Formaliteit, geschiedende met een kout yzer, zonder Infamie of zeer doen.

Veele veranderingen zagmen aan dit Hof; weswegens dat van den Hertog van Argyle wel het aanmerkelykste was; aan wien den Secretaris van Staat den 10. July een briefjen zond; behelzende, *dat den Koning zyn dienst niet meer nodig had.* Hier door viel nu open het Opperkamerheerschap des Prinse van Wallis, 't Opperbevelhebberschap der Troupen in *Schotland*, 't Gouvernement van *Port Mahon*, 't Generaalschap van 's Konings Militie in *Spanjen*, en het Kollonelschap van 't rojaale Regiment Ruiters. Wegens dit alles geliefde zyne Majesteit den Prins van *Wallis* kennisse te doen geven:

waar op den Hertog van Argyle den volgenden dag de goude Sleutel, het teeken van Opperkamerheer, aan zyn Koninglyke Hoogheit kwam prezenteeren; dog dien Prins nam dezelve niet eerder aan als twee dagen daar na; schryvende den Grave toen aan den Koning een onderdanigen Brief, om zig te ontschuldigen van't gene hem te laste wierd gelegt, verlatende zedert het Hof, en retireerde zig naar zyn buiten Plaats; ja zyn broeder, den Grave van Isla, die Registrator in *Schotland* was, trof ook het zelve Lot. 1716. *July.*

Des Konings vastgestelde reize, over *Holland*, naar zyne Staten in *Duitschland*, door gewigtige zaken eens en andermaal verschoven, nam eindelyk voortgang; hebbende den geheimen Raad meermalen by een geweest, om te vervaardigen het Instrument voor den Prins van *Wallis*, als Opper-Regent van *Groot-Brittannien*, gedurende het afzyn van den Koning. Den 17. July 's morgens kwamen de uitheemse Ministers, den Adel, den Lord Major van *Londen*, en verdere hooge Collegien, te *St. James* zyn Majesteit een gelukkige reize toewenschen; die zig daar op naar *Greenwich* begaf, de Rivier afzakte, en met het Jagt de Peregrine, onder geleide van een esquader Oorlogschepen, naar de Kust van *Holland* overstak. Zyne behouden aanlanding aldaar, en doortogt naar deszelfs Staten in *Duitschland*, behoort tot de materie der *Nederlanden*.

HET was den laatsten Juny, 's morgens vroeg, als den Keizer en de Keizerinne zig van *Weenen* naar *Marienzel*, in *Styrmark*, 16. mylen van die Keizerlyke Hoofdstad, begaven, om te betalen hare gelofte aan de zogenaamde Lieve Vrouw aldaar, wegens de gelukkige Geboorte van den jongen Aards-Hertog, Prins van *Asturien*; en geschiede deze plegtigheit juist op den dag van *Maria Boodschap*. Men heeft in ons (*a*) eerste Deel gezegt, dat de Dankofferhande zoude bestaan in een massief Goud kind; dog nadien 'er tusschen de Makers van 't zelve een dispuit ontstond, willende den eenen het Leveren voor 12000, en den anderen voor 7000 guldens, zo altereerde men de eerstgenomen rezolutie; stellende de Lieve Vrouw te vrede met een kostelyke Ciborie en twee Kroonen van Goud, invoegen haar mislukte de praal, van met een Goud kind opgeschikt te zyn. Eenige dagen te voren, namentlyk den 27. Juny, was de Hertoginne van Blankenberg, Moeder der Keizerinne, van *Weenen* naar *Ottingen* vertrokken, DUITSLAND.

(a) ziet pag. 144.

1716. July. uitgeleid en op 's Keizers kosten gedefroijeert, even als men by haar aankomste gedaan had.

Zyn Keizerlyke Majesteit zedert een geruimen tyd aan den Prins Eugenius van *Savoyen* het Gouvernement Generaal der *Oostenrykze Nederlanden* toegedagt hebbende, zo wierd eulks eerst den 25. Juny opentlyk verklaard; en den Marquis de Prie aangestelt tot Plenipotentiaris, om, gedurende 't afzyn van den Prins Eugenius, de Regeering aldaar waar te nemen. Het Gouvernement van 't *Milanees*, door zyn Hoogheit afgestaan, viel den Vorst van Louwenstein te beurt. Men kreeg te *Weenen* in dees tyd berigt van den *Duitschen* Commandant te *Segedin*, dat reeds 30000. Tartaren in *Wallachyen* gekomen waren, zonder alstoen ordre te hebben om eenige Vyandlykheden te plegen. Den Keizerlyken Gouverneur van *Peterwaradyn* liet ook weten, dat den Aga der Janitsaren, met een Leger van 40000. *Turken*, den 16. Juny by *Belgrado* stond, en dat de Krygsmagt der *Ottomannen* reeds tot 130000. koppen was aangegroeit.

Op deze en meer andere gewisse tydingen, nam den Prins Eugenius afscheid van den Keizer, en vertrok den eersten July naar *Hongaryen*. Hy passeerde den 3. door *Offen*, kwam den 6. te *Botina*, tusschen *Veiz* en *Baja*, en arriveerde vervolgens te *Futak*, de Vergaderplaats van 't Keizerlyk Leger aan de overzyde des *Donauws*, regt tegen over *Peterwaradyn*. Hier benaarstigde hy zig in het verzorgen der nodige toebereidzelen, tot de Veldtogt tegens de gevreesde *Ottomannen*; en in *Weenen* was men niet minder bezig, om de Oorlogschepen op den *Donauw*, welker dienst veel nut scheen te beloven, gereet te hebben; zynde den Heer Pieter Anderzon, die het Oppergezag over dezelve zoude voeren, vereert met den tytel van Kolonel en Keizerlyken Vice-Admiraal.

NOORDER KROONEN. TE *Stokholm* had den Heer Jakson, *Groot-Brittannischen* Minister, aan de *Zweedsche* Kantzelary den 15. Juny overgelevert, deze volgende nadrukkelyke Memorie.

De ondergeschreve Resident van zyn Majesteit den Koning van *Groot-Brittannien*, heeft uitdrukkelyke ordres van den Koning zyn meester ontfangen, om uw Exellentien en de Koninglyke Kancelery te onderrigten; dat den Koophandel der Onderdanen van *Groot-Brittannien*, zedert eenige jaaren zeer belemmerd geweest zynde door de *Zweedse* oorlogschepen en kapers, en onlangs byna ondoenlyk zynde geworden door het nieuw Edict of

Re-

Reglement, aangaande de kapers en de Pryzen 't welk zyne *Zweedse* Majesteit in 't verleede jaar deed afkondigen: de Koning zyn Meester, om die reede, toen genoodzaakt was een Esquadre van oorlogscheepen, onder 't gebied van zynen Admiraal den Ridder John Norris, te zenden, tot bescherming van den wettigen Koophandel zyner onderdanen. Zyne *Brittannise* Majesteit had op de regtvaardigheyt en de billikheyt der verzoeken, welke toen in zyn naam, zo wel door den bovengemelden Admiraal, als door den Ondergeschreven, gedaan wierden, vertrouwd, dat zyn Majesteit de bezwaarnissen, waar over men klaagde, haast zoud weggenomen, en den Koophandel hersteld hebben, op den voet als de Tractaten tusschen de twee Kroonen medebrengen. Maar of schoon de voornoemde Admiraal lang gewagt heeft, heeft hy egter het ongeluk gehad van na huis te keeren, zonder de minste voldoening te ontfangen, en de ondergeschreve heeft geen antwoord altoos kunnen bekomen, op zyne Memorien dien aangaande overgegeven. *1716. July.*

Zyn Majesteit heeft nogtans altyd gehoopt, dat zyne *Zweedse* Majesteit rypelyker agt gevende op de herhaalde aanhoudingen, welke daar ontrent gedaan zyn, eyndelyk de nodige ordres zoud hebben gegeven, om de regtvaardige en wel gegronde klagten van *Groot-Brittannien* te doen ophouden: Maar het is in tegendeel met een zeer gevoelig leetweezen, dat hy ziet, dat de bezwaarnissen van zyne Onderdanen vergroten, in plaats van verbeeterd te worden, zynde verscheyde van hare schepen nog dit jaar genomen, en in *Zweeden* opgebragt, zonder reede en zonder de minste schaduwe van regtvaardigheit; byzonderlyk zyn 5 of 6, zedert 14 dagen tot *Gottenburg* geconfisqueert, niettegenstaande zy hier tot *Stokholm* moesten komen, gelyk als het klaarlyk blykt uyt hare Passen en Documenten; een handeling die zo buyten gewoon als zonder voorbeeld is.

Weshalven de Ondergeschreve byzondere beveelen heeft ontfangen, om aan Uwe Excellentien, en aan de Koninglyke Kancelery bekend te maken, dat de Koning zyn Meester goedgevonden heeft, den gemelden Ridder John Norris nogmaals met een Esquadre van zyne schepen te zenden; welke onlangs in de *Zond* ook aangekomen zyn, ten eynde om den *Britzen* Koophandel te beschermen, en nog eens te verzoeken, dat reparatie en voldoening werde gedaan, aan zyn Onderdanen, voor de schade die zy door het aanhouden en confisqueren van hunne schepen, en van hunne goederen hebben geleeden; en dat de moeyelykheden, die door het bovengenoemde Edict op de *Britsen* Koophandel gelegt zyn, aanstonts weggenomen worden; als mede dat men de vereyste zekerheit verkryge, dat den voorzeyden Koophandel in 't toekomende hersteld zal zyn, op de voet als de Tractaten medebrengen. De ondergeschreeve heeft bevel, om deze eischen op de kragtigste wys te ondersteunen.

Nademal verscheyde Rebellen uit *Groot-Brittannien* in de *Zweedse* Landen gevlugt zyn, zo heeft de Ondergeschreve insgelyks bevel, om te vertonen, dat de Koning zyn Meester zig van de billikheit, en van de vrinschap van zyne *Zweedse* Majesteit belooft, dat dezelve geen zwarigheit maken zal te beloven, en zig plegtelyk te verbinden, om nooit directelyk of indirectelyk eenig steunzel,

1716 July. steunzel, bystand of schuilplaats te geven aan den Pretendent op zyne Kroon; nog eenige bescherming aan den Lord Duffus, en aan andere, die laatst uit *Schotland* in *Zweeden* zyn gevlugt, nog aan eenig ander mensch, die deel gehad heeft aan de Rebellie, welke onlangs in *Groot-Brittannien* gelukkelyk is gedempt geworden.

De Ondergeschreeve is daarenboven gelast, om aan Uwe Excellentien, en aan de Koninglyke Kancelery in den naam van den Koning zyn Meester bekent te maken, dat zyn Majesteit, om redenen van de uiterste aangelegentheit, de verovering van het Koningryk van *Noorwegen* door de Wapenen van zyne *Zweedze* Majesteit, of de inneeming van eenige der Eilanden aan de Kroon *Deenmarken* toebehorende, aanmerkt als een zaak van het uiterste gewigt voor den Koophandel van zyne Onderdanen, en voor de Vreede, en het welzyn van deszelfs Ryken; voornamentlyk nu, daar de Navigatie van de geheele *Oostzee*, door de *Zweedze* Oorlogschepen en Kapers, zo zeer gesloten is. Derhalven, in geval zyne *Zweedze* Majesteit nog toelegt, om de gemelde ondernemingen uit te voeren, moet de Koning zyn Meester oordeelen, dat hy de wezentlykste belangen van *Groot-Brittannien* zoud verzuimen, indien hy alle de middelen, die hem God in handen gegeven heeft, niet gebruikte, om die aanslagen te verydelen.

De ondergeschreeve heeft ter zelver tyd bevel, om U Lieden te verzekeren, dat, by aldien zyne *Zweedze* Majesteit voldoening gelieve te geven omtrent de hier boven aangehaalde Punten, de Koning zyn Meester zeer gereed en van zyn kant zeer genegen zal zyn, om het goed verstand, 't welk zulk een geruimen tyd tusschen de twee Kroonen gebloeit heeft, en 't welk zo zeer te wenschen en tusschen Protestantze Vorsten zo nodig is, te handhaven en te bevestigen. En om des te meer zynen yver tot onderhouding der vrindschap van zyne *Zweedze* Majesteit te toonen, zal hy zeer gaarn en zeer opregtelyk zyne beste diensten aanwenden, om de verschillen tusschen zyne *Zweedze* Majesteit, en de andere *Noordze* Magten by te leggen, en om zulk eene goede Vreede, als het in den tegenwoordigen toestand van zaken mogelyk zal zyn, te verzorgen.

De voorzigtigheit en billykheit van zyne *Zweedze* Majesteit is zo bekent, dat men niet twyfelt, of dezelve zal de voorstellingen, die de Ondergeschreeve de eer heeft in den naam des Konings zyn Meester te doen, zo goed en redelyk vinden, dat hy daar op zonder uitstel een gunstig Antwoord geven zal. De Ondergeschreeve bid ernstelyk Uwe Excellentien en de Koninglyke Kancelery, dat zy deeze zaken vertonen daar het nodig is, en op zulk een wys als het gewigt van 't onderwerp vereist; en dat hy spoedig begunstigt mag worden met een behoorlyk schriftelyk Antwoord, om 't zelve aan den Koning zynen genadigen Meester te zenden.

Stokholm den 15. Juny 1716.

Was getekent,

Jackson

Het

Het antwoord op de nevenstaande Memorie, aan den *Groot-Brittannischen* Minister den volgenden dag ter hand gestelt, magmen zien by het onderstaande Extract, uit het Protocol van 't Collegie der Koninglyke *Zweedze* Kancelery, gehouden den 16. Juny 1716. 1716. *July.*

DE Heer Raadsheer en President, de Graaf van *Horn*, heeft doen lezen en examineeren de Memorie, welke de Resident van *Groot-Brittannien* aan hem overgelevert had, gedagtekent den 15. dezer maand, en welke de gemelde Resident, agtervolgens de ordres die hy nieuwelyks van zyn Hof door den Admiraal Norris ontfangen had, had opgestelt, rakende 1. Den verboden Koophandel in de *Oostzee*. 2. De *Schotze* Rebellen die hier gevlugt zyn. 3. De onderneming in *Noorwegen*. En 4. Rakende de aanbiedingen van zynen Koning om de Vreede in 't *Noorden* te krygen. En het is gerezolveert deze Memorie heden met de Post aan den Minister van Staat van Mullern te zenden, die zorg zal dragen om daar van een onderdanig verslag aan zyn Majesteit te doen. Het welk uit het Protocol zal worden geëxtraheert, en aan den Resident ter hand gestelt tot zyn narigt. Gedaan als boven.

Was getekent,

Carl van Grooth.

In *Noorwegen* waren de Oorlogs zaken geweldig tot nadeel der *Zweden* verandert. De Legers wederzyds lagen gedurende de maand Juny zeer naby den anderen, alleen gescheiden door zekere Rivier *Glume* genaamt, te weten het *Zweedsche* om *Fredrikshal* te bemagtigen, en het *Deensche* om zulks te beletten. De Troupen der eerstgemelde mosten, door gebrek van Mondkost, veel lyden, niet tegenstaande zy een Brug over de *Zwine* hadden geslagen, ten einde uit het omleggende district toevoer te mogen krygen; dus eindelyk lucht zoekende, zo zagmen hnnne meeste magt den 4. July 's nagts *Fredrikshal* aangrypen, bespringende de *Kerchen Poort* en de uiterste *Burger Schans*, van dewelke zy, naar een vertwyffelde tegenweer, meester wierden, wykende de overige bezetting binnen de Vesting of Slot *Fredrikstein.* Den *Deens* Overste Luitenant Brune, voerende het gezag in de gemelde Vesting, deed uit Kanon en Mortieren op de *Zweden* in de veroverde Stad zo geweldig Vuur geven, dat in 't kort aan verscheide Oorden een verschrikkelyken Brand ontstond, welkers Vlammen de Overwinnaars in dier voegen benauwde, datze de Stad weer mosten verlaten; en had deze nadeelige Actie hun meer als 1000. dooden en gekwetsten gekost.

1716. July. Kort daar na volgde nog een vry schadelyker verlies voor de *Zweden*, die veel hielp datze *Noorwegen* geheel ontruimden, en hier in bestond. Den *Deenschen* Kapitein Tiordenschilt, (voortyds Wessel genaamt) een toeleg gemaakt hebbende, om de *Zweedze* Flottille of *Gottenburgze* Galeyen, leggende by *Dyrekilde* in een hoek niet verre van *Zwinezond*, aan te tasten, zeilde met drie Oorlogschepen, nevens eenige Pramen en Galleyen, alle wel gewapent derwaards. Den 9. July viel hy dezelve op 't lyf, en veroverdenze altemaal, behalven twee, waar van 't eene zonk en het ander in de lucht sprong. Dit knelde de *Zweden* zodanig, datze op de bewaring van haar eigen Land begonnen te denken, en voornamentlyk om het Eiland *Schonen*, dat reeds van eene groote magt *Deenen* en *Russen* gedreigt wierde, te dekken. Haar sterke Brug over de *Zwine* bleef egter nog in zyn geheel, en door een Battery, welke de *Deenen* te vergeefs hadden getragt te bederven, aan de *Zweedze* kant gedekt; dog eer wy met deze verhandeling verder gaan, dient eerst vertoont een wydloopig verhaal, betreffende het winnen en weder verliezen van de Stad *Fredrikshal*, weswegens hier boven kortelyk gesproken is.

VOorleden nagt omtrent half twee uuren kwam den Vyand, met over de 3000. Voetknegten uit zyne beste Troupen afgezondert, tusschen *Tistedal* en deze Plaats over de Rivier, om ons te verrassen; deze Manschap wierd van den Koning van *Zweden* in eigen Perzoon aangevoert, en langs de Rivier onder het Gebergte heen geleid, en wel zodanig, dat uit de Vesting niet kon gezien werden; stieten eerst op een klein Retrenchement, met maar een Piquet van 50. man bezet, dat wegens de menigte der Vyanden niet lang stand kon houden, maar, na hun Geweer twee a drie maal afgeschoten te hebben, afgesneden wierd, waar op dan de Vyand ter regterhand onder het Gebergte na de Stad ylde, en ik, met 250. Man my toevertrouwt, in de zogenaamde *Borge-Schans* rukte, en daar uit de Vyanden, terwylen daar voorby toogen, wel groote schaade toevoegde, maar egter dezelve niet belette kon door te dringen tot aan de Kerk, alwaarze den Overste Luitenant Steen van het *Westerlendize* Regiment met zyn Battaillon vonden, dat zig bovengemeen wel droeg, en zelfs den Vyand eens te rug dreef. Evenwel drong de Vyand des niet tegenstaande door, en kwam, na een zeer hartnekkig Gevegt van twee uuren en schriklyk Vuur, met de onze onder den anderen vermengt in de Stad, en maakte zig daar Meester van, na dat eerst den Overste, die te Paard zat, zyn Paard onder het Lyf hadden dood geschoten, een ander gekwest, een Luitenant doodde, een ander verwonde, en ons alzo noodzaakte in goede ordre te wyken.

Wanneer

1716. July.

Wanneer nu zulks den Commandant uit de Vesting zag, zond hy aan ons bevel, om in de Vesting te trekken, waar op dan den Vyand, ten volle Meester, aanving de Stad te plunderen: de Commandant deed uit de Vesting op de Stad Kannonneeren en Bombardeeren, met oogmerk om daar door de Vyanden te doen verhuizen, en alhoewel de Vyanden daar door veel Volk verlooren, zo agtenze zulks egter niet, maar deeden haar by *Tistedan* en *Fem na Ild* over de Rivier agter de Vesting gaan, welke dan voor en agter ingeslooten t'eenemaal afgesneden was; en lieten de Vyanden, om de Vesting te beklimmen, Stormleeren aanbrengen, waar op den Commandant Krygsraad hield, en besloot de Stad in brand te steeken; dat aanstonds in het werk wierd gesteld, en de Stad door uitgezondene aan drie a vier kanten te gelyk in brand gestooken, en wel zodanig, dat de Vyanden gedwongen waren, daar hals over kop uit te wyken, terwylmen van die Vesting onophoudelyk met Bomben en Schroot op hen schoot; waar door dan de Stad in de tyd van vier uuren geheel en al in de Asse lag, nademaal de Huizen van Hout waren.

In dit wegtrekken moesten de Vyanden alle hunne Gekwetste, Bagagie en Geweer, zo Officieren als Gemeene, agterlaten, en vol wanordre de vlugt nemen, indien zy niet alle mede wilde verbranden. Zyn Majesteit de Koning van *Zweden* wiert zelfs door een Splinter Hout, door dien een gevalle Bombe borste, in het aangezigt wat gekwetst, en alle die by den zelven in het huis stonden dood of gewond neergeslagen. De Generaal Dalwig is dood, en de Koning, als in zyn bywezen geschiet, daar over zo geraakt geweest, dat zyne Handen zamen sloeg; nog drie Overstens zyn doodgebleven, en vele Luitenant Colonels, Majoors, 15. Kapiteins dood of gekwetst, behalven die, welke men nog niet weet, hebben de Vyanden hier door meer als 7. a 800. Man verlooren, en wy ook veel gekwetste *Zweedze* Officieren en Gemeene gevangen gekregen; en hoewel de Stad verbrand is, zo is nogtans de Vesting *Fredrikfteen* gelukkig behouden.

Den 13. July zagmen den *Muscovischen* Czaar, met 39. van zyne Galeyen, die hy zelf als Admiraal Commandeerde, te *Koppenhagen* verschynen. Den Koning van *Deenmarken* ontfing hem in perzoon, met alle bedenkelyke eer; en men verwagte meer zodanige Vaartuigen alhier, van dewelke zommige wel 200. Man en 60. Riemen voerden. Men begroote deze *Russische* Magt op 10000. koppen, die nog van 20000. stonden gevolgt te werden; welke Troupen met 18000. *Deenen* geconjungeert, alsdan te zamen een Armee van 50000. Man zoude uitbrengen; waar by men een ongelooflyken toestel vervaardigde, om naar 't Eiland *Schoonen* over te voeren, en de *Zweeden* (des mogelyk) dat Landschap te ontweldigen.

Den *Franschen* Marquis de Langallerie; in onze (a) Mercurius van 't

(a) ziet tweede deel, pag. 18.

1716. July. Jaar 1707. en vervolgens meermaalen aangehaalt, wierd eindelyk te *Breemen*, of daar omtrent, op suspicie dat hy zig in dienst van de *Ottomannische Porte* begeven, en daar toe veel andere menschen verleid had, ter ordre van den Keizer gearresteert, en te *Staden* zeer naauw bewaart. Men verbreide dat tusschen hem, nevens den Prins van *Linange* (reeds mede gevat) en den *Turkzen* Sultan, een Tractaat was aangegaan, behelzende twaalf Artykelen, van de volgende Substantie.

1. Deze beide Heeren zullen by haar aankomst te *Constantinopolen*, wel ontfangen werden.

2. Zy zullen in de Groote *Sultanze* Landen, na haar Character en rang, zekere goede Wooningen hebben.

3. Haar Domestiken en Familien zullen volle vrye oeffening van Godsdienst genieten.

4. Beide de Heeren, nevens alle de hare, zullen zes agtereenvolgende Jaren op kosten van den Sultan met Honorable Subsistentie onderhouden en getracteert werden.

5. Zy zullen ook alle hare Vryheit en Privilegien, als andere Souvereine Princen of haar Ambassadeurs, zo lang zy zig in 't Land van andere Potentaten en Geallieerden ophouden, genieten.

6. Zy zullen by haar aankomst in *Turkyen* schriftelyke ordre bekomen, om t'armeren, te recruteren, op te regten, op haar wyze t'exerceren, een Corps van 10000. Man Kavallery, nevens een Vloot van 50. capitale Schepen te doen uitrusten, die onder 't Commando van deze beide Heeren staan, en van haar als Generaal en Admiraal absoluit gecommandeert zullen werden, om dezelve tegen de Landen van den Paus t'employeren.

7. Alle Christenen, die zig onder haar laten gebruiken, en tegen den Paus ageren willen, zullen aanstonds vry gegeven werden.

8. Alle Christenen, die zig in des Sultans Territoir neer zetten om te negotieeren, zullen zonder Tribuit volle vryheit en de publyke oeffening van haar Godsdienst genieten.

9. De Sultan belooft, dat, zo haast hy de Stad *Romen* bemagtigt zal hebben, hy aan deze beide Heeren in de *Middelandze Zee* zekere Eilanden en Provintien zal afstaan, ook haar voor Koningen van 't *Oosten* verklaren; en haar Erven en Navolgers zullen dezelve Successie bezitten.

10. Hy verpligt zig, haar weer in bezit van alle Landen, Provintien en Goederen, die haar in *Europa*, en inzonderheit in *Vrankryk* toebehoren, te doen stellen, en Satisfactie te geven.

11. Zy werden als Vrienden van zyn *Ottomannische* Majesteit verklaart, en haar Charges als Admiraal en Generaal geconfirmeert.

12. Wert van den Sultan aan alle *Muzulmannen* geordonneert, haar assistentie en hulp toe te brengen.

Dit

Dit Contract is ondertekent van Osman Aga in den *Haag*, na de Turkze Styl den 15. van de Maand Zilnezzi, in 't Jaar 1128. 1716. *July.*

Boven dien zagmen te *Hamburg* publyk een afteekening van de Ridder Ordre, door den *Turkzen* Keizer aan den Marquis de Langallerie geconfereert; bestaande in een blaauwe band, verbeeldende een vierige draak, en scheen de Inscriptie van die ordre te zinspelen, *dat men aldus wilde handelen met den Paus.* Deze zake ons wat bespottelyk voorkomende, zo zal den tyd nader moeten ontdekken, wat van de waarheid zy.

IN onze Mercurius van 't voorgaande Jaar 1715. het (*a*) tweede deel, hebben wy vertoont de Rezolutie en 't Consent van Haar Hoog Mog. de Heeren Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, om in de respective Provintien te mogen heffen een Familie-gelt van alle Ingezetenen; en gezegt, dat de omschryvinge deswegens Provizioneel reeds was gedaan. Dit zagmen nu nader bevestigt by een Plakkaat van den 20. May jongstleden, ordonneerende met de Inzameling dezer Familie-Penningen een begin te maken, navolgens het onderstaande Extract. NEDERLANDEN. (a) *ziet pag.* 94.

EN alzo door de respective Magistraten van de Steden, en Societeit van den *Hage*, ende de Schouten en Geregten in de Dorpen, in gevolge, en uit kragte van onze Rezolutie, op den 19 April 1715. genomen, de voorschreve Quohieren van het Familie Geld op den voorschreven voet ten meerendeele albereids zyn geformeert, en aan ons overgebragt, zo ordonneren en statueren Wy by dezen.

Dat het voorschreve Familie Geld door de Gequotiseerdens zal moeten werden betaalt voor primo November aanstaande.

Dat aan de Gequotiseerdens, welke haar volle taxe zullen betalen voor primo September, gegeven zal werden een præmie van vyf per cento.

Ende dat die geene, welke in gebreeke zullen blyven hare taxe te voldoen voor de gestelde tyd van primo November, daar over paratelyk zullen werden geexecuteert.

Dat de voorschreve executie gedemandeert werd aan de Magistraten in de Steden, de Societeit van den *Hage*, en aan de Schouten ende Geregten in de Dorpen, zodanig ende in dier voegen, als met ieders convenientie best overeen zal komen.

Zullende de voorschreve Magistraten in de Steden, de Societeit in den *Hage*, ende de respective Schouten en Geregten op de Dorpen, de voorschreve taxe mogen vorderen by parate executie, ende pandhalinge; ende ten aanzien

1716. July. van de lage Getaxeerdens, welke onder eenig Gild behooren zullen, ook de Gebrekkige uit der zelver Gild mogen zetten, gelyk ook alle Gebrekkige, ende niet ressorterende onder eenig Gild, haar neering, professie, of handwerk, mogen interdiceeren, alles voor zes weeken, en ook langer, na exigentie van zaken.

Dat aan de Gequotiseerdens, die sustineren zullen willen, of kwalyk of te hoog getaxeert te wezen, vry zal staan te mogen doleren voor primo November, ende dat, na het verloop van den voorschreven tyd, geene doleantien geadmitteert zullen werden, ten ware om wettige redenen van absentie.

Dat tot de voorschreve doleantien niemant zal werden toegelaten, dan mits affirmerende onder eeden, ende ten aanzien van de Mennogezinde by ware woorden, in plaatze van eede, de redenen, waar op hy zyne doleantie funderen zal willen, ende dat van de voorschreve redenen specifique aantekeninge gehouden zal werden.

Dat alle die geene, welke bevonden zullen werden kwalyk gedoleert, en eene onware verklaringe gedaan te hebben, gehouden zullen werden voor infaam, eerloos, ende inhabil, tot het bekleden van eenige Ampten of Beneficien, ende daarenboven moeten betalen het viervout, waar op zy getaxeert zullen zyn, met suspensie van Neeringe ofte Ambagten, indien zy eenige mogten doen, voor den tyd van zes maanden.

Dat de voorschreve doleantien zullen moeten geschieden voor de respective Magistraten van de Steden, de Societeit van den *Hage*, of wel voor Commissarissen, by de zelve daar toe te nomineren, ende, in het reguarde van de Dorpen en Opgezetenen ten platten Lande, voor Burgermeesteren en Regeerders van die Steden, daar onder zyluiden zullen bevonden werden, ten aanzien van de Verpagtinge, te zorteren.

Behoudens aan de respective Doleanten haar verdere beroep aan de Gecommitteerde Raden, binnen den tyd van twee maanden daar na, indien zy mogten denken by het afwyzen van hare doleantien in de Steden, en de Societeit van den *Hage*, bezwaart te zyn.

Ende op dat niemant hier van eenige ignorantie zoude konnen pretenderen, zo begeeren Wy, dat deze alomme gepubliceert ende geaffigeert zal werden daar het behoort, ende te geschieden gebruikelyk is.

Gedaan in den Hage, *onder het klein Zegel van den voorschreven Lande, den* 28. *Mey* 1716.

Onderstond,

Ter Ordonnantie van de Staten,

Ende was getekent,

SIMON VAN BEAUMONT.

Om

Om 's Lands Inkomsten nog bet te styven, geliefden Haar Hoog Mog. ook de Obligatien ten laste van het Generaal Comptoir der Unie te bezwaren, en zulks Al-omme te affigeeren; behelzende. 1716. July.

DAt aan een ieder wert bekent gemaakt, dat ten Comptoire Generaal van d'Unie, volgens haar Hoog Mogende Resolutie van den 19. Maart 1716. de Interessen betaalt werden, als volgt: Eerstelyk, dat by provisie voor een Jaar, ingaande met den 1. July des voorleden Jaars, alle de Obligatien, lopende tot laste van het Comptoir Generaal van de Unie, en van de Subalterne Comptoiren van de Generaliteit, zullen belast werden met een Honderste Penning, met uitzondering alleen van de Obligatien, toebehorende aan de Kerken, of de Kerkelyke Comptoiren, en andere publyke Godshuizen. Ten tweden, dat de Lyfrenten zullen belast werden met gelyken Hondersten Penning, gerekent op den Tienden Penning, of op twee stuivers van de Gulden. Ten derden, dat in plaatze van te betalen 20. Jaren lang 10. ten hondert, aan de Houders der 20 jarige Renten, tot extinctie van Capitalen en Interessen, aan dezelve betaalt zal werden zes ten hondert, 32. Jaren lang, ingaande met den datum der Rentebrieven tot extinctie als boven. En ten vierden, dat maar de helft van het Capitaal der groote Pryzen van de Loteryen van drie Millioenen van den 8. Augusti 1712, en van zes Millioenen van den 1. January 1713, zal gelost of betaalt werden op de respective Verschyn dagen, en dat dan vervolgens vier ten hondert aan Interest zal betaalt werden van de wederhelfte, in plaats van twee ten hondert; dat het Capitaal der kleine Pryzen by provisie niet gelost, maar alleen de augmentatie van 20. en 30. ten hondert op de respective Vervaldagen betaalt zal werden boven de Interessen. En eindelyk, dat de Obligatien, spruitende uit de voorsz. beide Loteryen, by provisie voor een Jaar belast zullen werden met een Honderste Penning, gelyk alle andere Obligatien; met dien verstande, dat de Obligatien van de groote Pryzen, zo lang daar van maar twee ten hondert aan Interessen betaalt wert, zullen gereekent werden in Capitaal op 50. ten hondert in de betalinge van den Hondersten Penning.

De Heeren Staten der Provintie van *Vriesland*, in 't byzonder, ziende hare Finantien, door de langduurige voorgaanden Oorlog, schadelyke Inundatien, Sterfte onder 't Rundvee, als anderszints, merkelyk vervallen, en zig onmagtig te voldoen hare beloofde Interessen voor de genegotieerde Penningen aan de Houders, geliefden eindelyk, op aanmaning der Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland*, te besluiten, als volgt.

1716. July.

Copie uit het Rezolutie boek van de Edele Mogende Heeren Staaten van Vriesland.

IS ter Vergadering geascribeert, gelezen, en geexamineert een Missive van de Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland*, van dato den 17. December 1715, tenderende ten einde dat haar Ed: Groot Mogende order gelieven te stellen, op de betaling van de Intresten der Capitalen, in hooggedagte Provintie tot lasten van deze Landschappen genegotieert, zo ten opzigte van de agterstallige Intressen, als voor het toekomende. Zyn mede geexamineert, en gelezen de twee nadere Missiven van hooggedagte Heeren Staten van den 23. February en 24. Maart laastleden, het zelfde subject concernerende; voorts gehoort het Raport van de Heeren Gecommitteerden, zynde geweest tot het examineren, redresseren, en verbeteren van de gemeene Landsmiddelen, is na deliberatie goedgevonden en verstaan, by dezen te verklaren, dat het aan haar Edele Mogenden leet en smertelyk is, dat zy door de bezwaartheit en het verval van hare Finantien, veroorzaakt door drie consequente kostelyke en langdurige Oorlogen, mitsgaders verscheide ruineuse disastres van inundatie, sterfte onder het Rundvee, en diergelyken, niet alleen buiten staat zyn geraakt, om de Intressen en Renten eenige tyd geheel onbetaalt te laten, maar dat de voorsz. bezwaartheit, en verval van de Finantie dezer Landschappen voor als nog niet toelaat, om in alles te voldoen, het geene ten opzigte van de betaling der voorschrevene Intresten en Lyfrenten gevordert word; dat des niettegenstaande haar Edele Mogende geneegen zynde, om daar omtrent zo veel satisfactie te geven, als in haar vermogen is, hebben gerezolveert, en gearresteert, Rezolveren en Arresteren by dezen, dat de Intressen van de Kapitalen op Losrenten tot laste van deze Provintie buitenslands genegotieert, zullen werden gebragt en gereguleert op vier ten hondert; dat evenwel, gedurende de tegenwoordige ongelegentheit, en de uitterste bezwaarde staat van 's Lands Comptoiren, van de voorschrevene genegotieerde Kapitalen op Losrenten, zal werden gekort twee malen de Honderste Penning, en alzo twee per Cento effective betaalt worden; dat mede van de Lyfrenten zullen werden gekort twee Guldens, of vier stuivers van de Gulden; wel met dien verstande, dat, zo wanneer onder den zeegen van God Almagtig, de Provintien in beter en florisanter staat geraakt, en de gemeene Landsmiddelen daar door gestyft, en weder gebeneficeert zullen werden, haar Edele Mogende alsdan de voorgemelde belasting van tweemaal de Honderste Penning en Korting van twee Guldens, of vier stuivers van de Gulden, zullen verligten, en dat na toestand van zaken, en wel met den eersten.

En werden de Ontfangers Knock en Wielinga gelast, om, zo dra hare Comptoiren met genoegzame Penningen voorzien zullen wezen, de betaling der buitenlandze Los- en Lyf-renten te beginnen, en vervolgens daar inne te continueren; gelyk mede de Heeren Gedeputeerden werden geauthorizeert, en gelast, om de nodige ordres te stellen, en de hand daar aan te houden, ten einde

einde de Middelen op de twee voorsz. Comptoiren geassigneert, op hare behoorlyke en geordineerde Termynen werden opgebragt, en gefourneert, en zal Copia van deze, met een beleefde Rescriptie aan de Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland* werden gezonden, gelyk mede Copia zal werden gezonden aan de Ontfangers Knock en Wielinga, om te strekken tot hare narigt, en om haar daar na te reguleren. 1716, *July.*

Aldus geresolveert op het Landschaps huis den 21. April, A°. 1716.

Was getekent

Voor Rekening van Oostergo.

H. W. van AYLVA. C. van BEYMA.

Voor Rekening van Westergo.

C. van AYLVA, S. B. VIGLIUS de SEVENWOLDE.

Voor Rekening van de Steden.

W. H. PORTZ, en GERRIT KOUMANS.

Om nu hier toe, in vervolg van tyd, eenige Penningen te avanceeren, zo wiert door gemelde Heeren Staten van *Vriesland* belastingen gelegt op verscheide Ampten, navolgens deze

Quotisatie, door de Edele Groot Mogende Heeren Staten van Vriesland *gemaakt, op de Ampten, die ten voordeele van de Provintie zal moeten werden gefourneert, door alle Perzoonen, dewelke dezelve in het toekomende by Versterf, Overdragt, of anders zullen bekomen.*

LUitenant Admiraal.	*f* 9000
Schout by Nagt.	3000
Raad Fiscaal, Secretaris, en Ontfanger Generaal tot *Harlingen*, ieder	4500
Commis Generaal.	3600
Convooymeester tot *Dockum*.	1500
- - - - - - tot *Harlingen*.	2000
- - - - - - tot *Staveren* en *Sloten*, ieder	1000
- - - - - - tot *Workum*.	1500
- - - - - - tot *Hindelopen*.	800
- - - - - - tot *Mackum*.	1500
De Kapiteins ter Zee, en Rechergie, ieder	400

H De

1716. July.

De Klerken van de Admiraliteit, ieder	*f* 1500
De Equipagiemeester.	2000.
De Kamerbodens van de Admiraliteit, ieder	1000.
Controlleur tot *Harlingen*.	1600.
- - - - tot *Dockum*, *Workum* en *Mackum*, ieder	600.
- - - - tot *Staveren* en *Lemmer*, ieder	300
De Secretarissen van de Staten en Collegien, ieder	4500.
De Secretaris van de Rekenkamer.	3750
Raadsheer, Procureur Generaal, en Greffier, ieder	3000
De Rentmeester van Domeinen en Pluym Graaf, ieder	4500
De vier Ontfangers Generaal, ieder	4500
De Commis van Finantie.	2400
Lands Advocaat, en Lands Fiscaal, ieder	1500
De drie Klerken van 't Collegie, en de Klerk van de Rekenkamer, ieder	3000
De Klerken van de Staaten, ieder	1500
De Kamerboden van 't Collegie, ieder	2000
- - - - - - van de Staaten, ieder	1000
De Geregt Schout.	2000
Assessors, ieder	1200
De Grietmannen, ieder	6000
De Curateurs van de Accademie, ieder	2000
Ammonitiemeester, Muntmeester, Stempelsnyder, en Keurmeester van Tin, ieder	1200
Landsbouwmeester	1500
Keurmeester van 't Zilver, Essajeur en Wardyn, ieder	1200.
De Voogden van het Tugthuis, en de Secretaris van hetzelve, ieder	800
De Secretaris en Ontfanger van de Boel-goederen tot *Leeuwaarden*.	2000
- - - - - Van *Franequer*, *Sneek*, *Dockum*, *Harlingen*, *Workum*, en *Bolswart*, ieder	1000
- - - - - Van *Stavoren*, *Slooten*, *Ylst*, en *Hindelopen*, ieder	500
De Postmeester.	4000
De Tonnemeester	2000
Rekenmeester, Historie Schryver, en Ordinaris Staaten Boode, ieder	1000.
Substituut Procureur Generaal en Substituut Griffier, ieder	500
De Secretarissen der Grietenyen, zyn in drie Classen verdeeld, en onder de eerste behooren *Leeuwarderadeel*, *Ferwerderadeel*, *West-* en *Oost-Dongeradeel*, *Collumerland*, *Menaldumadeel*, *Barradeel*, *Baarderadeel*, *Wonseradeel*, *Wuntbutseradeel*, 't *Bilt* en *Stellingwerf Westeynde*, ieder	2000
Onder de tweede Classe behooren, *Agt Karspelen*, *Dantumadeel*, *Eritserxteradeel*, *Smallingerland*, *Franequeradeel*, *Hennarderadeel*, *Schoterlande*, en *Opsterland* ieder	1200.
Onder de derde Classe behooren *Ydaarderadeel*, *Rauwerderahem*, *Hemelumerolde-Ihats*, *Utingeradeel*, *Engwirden*, *Donjawerstal*, *Hasserland*, *Lemsterland*, *Gaasterland* en *Stellingwerf Oosteynde*, ieder	600.

Dog

Dog staat te noteeren, dat in de plaatzen, alwaar de Secretaryen van de Ontfangers der Boel-goederen zyn gesepareert, ieder de helft der Tax zal betalen. 1716. July.

Militairen.

Een Kolonel, die geen Luitenant Kolonel of Majoor geweest is	f 8000
Kolonel, van Luitenant Kolonel of Majoor.	4000
Luitenant Kolonel, die geen Majoor geweest is.	1500
Majoor tot Luitenant Kolonel.	500
Kapitein tot Majoor, Luitenant te Paard, Cornet, ieder.	1000
Ritmeester.	4000
Kapitein.	2000
Lieutenant en Vaandrig, ieder	300
Dog een Vaandrig Luitenant wordende, betaalt niets.	
De Schryvers van een Compagnie te Paard, ieder	1500
- - - - van de Garde te Voet.	2000
- - - - van een Compagnie te Voet.	1200
Ingenieurs van 't Land.	300
De Commandant van de Garde du Corps en te Voet.	

NB. Deze bovenstaande Tax, zal aan den Lande moeten worden betaalt, met Obligatie op Toonder dezes, en zulks zo dikwils als een van de bovenstaande Ampten, Functien, of Emplooyen komen te vaceren, 't zy by afsyvigheit der Bezitters, by Overdragt, of by Dimissie; alles mits dien verstande nogtans, dat de Opschotten, tot laste van de voorsz. Ampten of Bedieningen zynde, in gevalle van zodanige afsyvigheit, Overdragt, of Dimissie, door de Ontfanger van de Losrenten zullen worden ingelost en geroyeert, en alzo de aankomende Amptenaars alleen verpligt wezen, om hare respective Taxen met Lands Obligatien te voldoen.

Volgens een Decreet des Keizers aan den Grave van Koningsek, provizioneelen Gouverneur over de *Oostenrykze Nederlanden*, had den zelven bevel, om af te danken alle Raadsheeren der Kamers van *Vlaanderen* en *Brabant*, eertyds aangestelt door Koning Philippus van *Spanjen*, of door den Keurvorst van *Beyeren*, en in hunne plaats andere Perzonen te verkiezen. Ook hadden de Herauten der Provintien den 14. Juny ordre gekregen, om een nette Lyst op te stellen van alle Heeren, wiens Brieven van Adeldom door Koning PHILIPPUS of den Keurvorst van *Beyeren* waren verleend; en wiert vyf dagen daar aan, ofte den 19. een Edict gepubliceert, confisquerende by represaille alle de Goederen en Effecten, toebehoorende aan eenige Onderdanen dezer *Nederlanden*, die zig in dienst van gemelde Koning PHI-

1716. July. LIPPUS bleven ophouden; als hebbende evengemelde Majesteit op die wyze reeds gehandelt met de Goederen van zodanige Perzonen, die den Keizer uit *Spanjen* gevolgt en aan 't Huis van *Oostenryk* getrouw gebleven waren. Nog was gerezolveert, dat alle Abdyen, zo in de Steden als ten platten Lande, voortaan zoude moeten betalen den Impost van de Wynen en Bieren, die zy consumeerden.

Den Koning van *Groot-Brittannien*, te (a) *Margate* aan Boord van 't Jagt de Peregrine gegaan, en daar mede in Zee gestoken zynde, arriveerde 's anderen daags 's morgens op de *Hollandze* Kust omtrent den drooge, en bleef daar tot by de middag, wanneer de Oorlogschepen met de Jagten tot voor den *Briel* afzakten, en alwaar dezelve tusschen drie en vier uuren ankerden, werdende door het Kanon van evengemelde Stad verwellekomt, en door die van de Schepen beantwoort. Ten vyf uuren stapte zyn Majesteit in de Chaloup, en kwam vervolgens te zes uuren te *Maaslandsluis*, daar hy, naar een kort verblyf, zig begaf in het Binnen-Jagt der Heeren Gecommitteerde Raden van *Holland*, en daar mede ten zeven uuren afstak, varende door *Delft* en *Leiden* naar *Uitregt*, om nog dien avond, den 21. te zyn tot *Voorst* by den Grave van Albemarle, en in dat Lusthuis te vernagten. Zedert had men berigt ontfangen, dat meergemelden Koning in deszelfs Keurvorstendom, van *Brunswyk Lunenburg*, gelukkig verschenen, en te *Hanover* met veel blydschap ingehaalt was.

(a) ziet pag. 45.

Den 8. July arriveerde voor, en vervolgens in de Havenen dezer Landen, uit *Oost-Indien*, onder de Vlagge van den Ed. Heer Abraham Douglas, gewezen Directeur Generaal aldaar, 25. Ryk geladen Retour-Schepen; namentlyk.

Voor de Presidiale Kamer te Amsterdam.

Linschoten,	van *Batavia*.
Westerdykshorn,	
Mynden,	
Standvastigheit,	
Prins Eugenius,	
Kykuyt, en	
Zandenhoef.	

Oudenaarde,

1716. *July.*

Oudenaarde, 't Raadhuis van Middelburg, 't Huys ten Donk, Waarde, en Loosdregt.	van *Cheylon.*

Voor de Kamer te Middelburg *in* Zeeland.

Meyenburg, 't Vaderland Getrouw, Ryssel, en Diemen,	van *Batavia.*
Belvliet,	van *Cheylon.*

Voor de Kamer te Delft.

Samson, en Voorburg.	van *Batavia.*

Voor de Kamer te Rotterdam.

Neptunes, en Charlois,	van *Batavia.*

Voor de Kamer te Hoorn.

Engewormer, en 't Noorderkwartier.	van *Batavia.*

Voor de Kamer te Enkhuysen.

De Brug, en Ouwerkerk,	van *Batavia.*

Zynde 19. van *Batavia*, en zes van *Cheylon*; d'eerste den 30. October en 28. November, en de laatste den 18. December 1715. van daar gezeilt. De generale Carga zullen wy hier, volgens Jaarlykze gewoonte, specificeeren.

1716. *July.*

Pond-Goederen.

3886007 pond Bruyne Peper.
80310 - witte dito.
1423764 - Nagelen.
802424 - Nootemusschaten.
450296 - Foulie.
800000 - Kanneel.
250 - dito Bladen.
1233200 - Poeyer Suiker.
2980 - Oly van Noten in Koeken.
37403 - geconfyte Gember.
15950 - Borax.
8000 - Benzuin.
5000 - lange Peper.
760 - Drakenbloed.
3970970 - Zalpeter.

48750 pond Staafkoper.
129030 - Thin.
30768 - Indigo, divers.
1567012 - Sappanhout.
193165 - Caliatourhout.
95 - Aguilhout.
40001 - Cardamom, divers.
3876 - Assafetida.
572326 - Coffy.
111156 - Caurys.
6036 - Namrak.
192432 - Bengaalse Zyde.
37830 - Persiaanse dito.
123270 - Kattoene Gaaren.
36000 - Kirmanse Wol.

Zyde Stuk-Goederen.

11980 ps. Armozynen.
500 - Dotanys.
1000 - Allegias.
200 - Restas.
375 - Boutidaars.
4080 - Soesjens.
2100 - Roemaals.
200 - Kakatoe Stofjes.

300 ps. Atlassen.
3000 - Boubandanoes.
100 - Maypoosten.
500 - Lheymenias.
730 - Sjoucoureassen.
334 - Golmondals.
30 - Japanse Rokken.

Chitsen en Catoene Lywaten.

1500 - geschilderde Chitsen.
16100 - dito Neusdoeken.
59000 - Dasjes.
5760 - Hamans.
300 - Zanen.
150 - Milmils.

8265 ps. Perkallen.
6000 - Zavogesjes.
600 - Sologesjes.
320 - ruwe Kabayen.
3600 - Niquaniassen.
22900 - Gerrassen.

1716. *July.*

4800 ps. Korrodts.	4800 ps. Souratse Chitsen.
8900 - Dongrys.	500 - Tesserse Allegias.
1200 - Kannekyns.	9132 - Chautres Deriabadys.
9000 - Roemaals.	1995 - Lochorys.
2000 - Tapekankanias.	6000 - Fotassen.
3960 - Bherms.	800 - Brandams.
3000 - Mouris.	6300 - Beroupaats.
18620 - Bethilles.	1120 - Pattamaroepoe.
15415 - Mallemolens.	480 - Boelongs.
20015 - Casse Bengale.	480 - Negros kleeden.
7760 - Doureassen.	14991 - Baftas.
2300 - Therindaans.	1400 - Gingams.
3034 - Tansjeeps.	800 - Broules Lamby.
4000 - Alibanees.	990 - Chiadde Boraal.
1800 - Atchiabanees.	65040 - Sallempouris.
500 - Adathays.	62940 - Guinees.
11160 - Kaatjens.	11120 - Zeildoek.

Diverze Sorteeringen.

22000 stuks gekonfyte Nooten.	6 stuks Pedro Porco.
120 potjens dito Nagelen.	2000 - Handrottingen.
17 oncen Stamp-Paarlen.	

Schrikkelyke Moorden en snoode Dieveryen, wierden ter dezer tyd gepleegt in de *Geunieerde Provintien*; waar tegens een Publicatie te voorschyn kwam, om alle Tuin en Plantagie Dieven vryelyk te mogen onder de Voet schieten. Ziet hier deze Publicatie.

DEn President en de Raden over *Holland*, *Zeeland*, en *Vriesland*. Allen den geenen die dezen zullen zien ofte hooren lezen, salut, doen te weten: Alzo verscheide Eigenaars en Bruikers van Landen, Hofsteeden, Tuinen, Plantagien, en Boomgaarden, in deze Provincie alomme, in diversche tyden, aan ons zyn klagtig gevallen, dat zy zeer groote overlast kwamen te lyden, doordien Landloopers en andere moedwillige Menschen, haar niet en ontzagen, zelfs met openbaar geweld, zig in der zelver weerwil te dringen in hare Huizen, ook zig over de Slooten, Heiningen, Hekken en Poorten te beklimmen en te breeken, ende alzo te komen in de particuliere Tuinen en Plantagien; de Aard en Boomvrugten en andere zaken daar uit te steelen, mitsgaders de Tuinhuisjes, als ligt gesloten zynde, ook met geweld en andere prac-

ticquen

1716. ticquen te openen, en het geene daar inne bevonden wert mede te nemen;
July. als mede de Boomen op de Laanen, Singels, wilde Plantagien, en zelfs in de afgeheiningde Tuinen te scheuren, af te houwen, en uit te trekken; en dat dezelve inzolentien des Winters nog grooter zyn, wanneer de zelve Dieven en moetwillige Menschen de stoutheit hebben van de Plantagien te deformeren, en de Eigenaars nog considerabelder te beschadigen, met alderhande wassent Hout te breeken, af te kappen, en in groote kwantiteit weg te dragen, en als het beslooten Water is, met Ysleden en anderssints weg te slepen, en op die wyze te steelen de Boonstaken, Peulryzen, Staketzels en Afheiningen, die in en aan de Tuinen gevonden werden; en dat onder de zelve Dieven en moetwillige Menschen verscheide zig met Roers en ander Geweer voorzien, om haar te weer te stellen tegens die geenen, die zodanige diefstallen en geweldenaryen zouden wilen beletten. Dat mede de voorschreve Moetwilligers (onder pretext van alleen dood Hout te sprokkelen) zig niet ontzien, zoo in de Plantagien van het Bosch, als andere overal elders gelegen, niet alleen des Winters, maar de geheele Zomer door, gedurende veel wassent Hout af te breken; gelyk mede dat dezelve de stoutheit hebben van de Slooten en Boomen, voor de particuliere Wateren leggende, met geweld aan stukken te breken, en de zelve Slooten met Visnetten tegens wil en dank van de Eigenaars te bevisschen, ook de Kanten van de Versch gegravene Zandvaarten af te treden, en als met moedwil ondiep te maken, en het afkeeren van zulk geweld, als voren, door dreigementen en trekken van Messen te beletten: en dat zulke moedwillige Menschen ook zig niet ontzien digt aan de Hooybergen, Huizen, en afgeslote Plantagien met Roers te gaan schieten, tot pericul van brand te veroorzaken, en van andere Menschen te kwetzen en te incommoderen; alles niettegenstaande zodanige vexatien, diefstallen, en geweldenaryen, niet alleen strydig tegens alle beschreven Regten, maar ook geschieden in vilipendie van diversche geëmaneerde Placaten; en ook niettegenstaande wy ten reguarde van verscheide Quartieren van *Holland* in het byzonder door onze Publicatien tegens zodanigen overlast en gewelt hebben voorzien; gelyk onder anderen by die van den laatsten February 1674., den 15. July 1681., den 21. December 1689., den 19. December 1694., van den 12. December 1709., ende laatstelyk van den 29. October 1715., alle welke hier gehouden werden voor gerenoveert.

Ende dewyl door het aanwasschen van gemelde insolentien, dieveryen en geweldenaryen, de voorschreve Eigenaars en Bruikers van Landeryen, Hofsteden, Tuinen, Plantagien en Boomgaarden, nogte hare Buuren, nogte de verder Opgezetenen ten platten Lande haar Goed en Huizen gantsch niet zeker en bewoonen, het geen in een Land van goede Justitie en Politie niet kan werden geleden, maar andere ten exempel moet werden gestraft,

ZOO IS 'T, dat wy, om als nog tegens alle de zelve insolentien, dieveryen, en geweldenaryen, in het algemeen te voorzien, hebben goedgevonden de Verboden, tegens alle het voorgemelde als voren gedaan, by dezen te vernieuwen, mitsgaders over de geheele Provincie van *Holland*, aan alle en een iegelyken,

iegelyken, van wat ſtaat, conditie of kwaliteit hy zy, wel expreſſelyk te interdiceeren en te verbieden, zig met geweld in te dringen in eenige Huizen, of over de Slooten, Hekken, Heiningen of Poorten te begeven, of die met geweld te breken, en alzo te komen in de particuliere Tuinen en Plantagien, veel min, het zy des Zomers of des Winters, daar uit eenige Peulryzen, Boonſtaken, Afheiningen, Staketzels, Aard- en Boom-vrugten, of andere zaken, daar gevonden werdende, te ſteelen, of weg te nemen; als mede eenig groen of dor Hout te breken, af te kappen, en mede te nemen, het zy uit het gemelde Boſch, of uit eenige andere publicque of particuliere Plantagien, zonder dat het zelve, onder pretext van Sprokkelhout te halen, in eenigerlei wyze zal mogen geſchieden; als mede Boomen, in particuliere Slooten leggende, met gewelt te breken, of tegens wille van de Eigenaars te openen, daar inne te komen met Schuiten of Netten, de Slooten door aftreden van Kanten, of anderzints, moetwilliglyk te bederven en ondiep te maken; gelyk ook uit te gaan met Roers, omme te ſchieten digt aan de Huizen en Hooibergen, Plantagien en Tuinen ten platten Lande, daar zulks aan andere Menſchen ſchade aan haar goed, of pericul van brand, van gekweſt te werden, ofte anderzints zoude kunnen toebrengen, veel minder met zodanige Roers te dreigen, of dat Schietgeweer in eenigerlei wyze te gebruiken tegens die geenen, die de voorſchreve dieſſtallen en geweldenaryen, tot defenſie van haar eigen of haar Meeſters goed zouden willen beletten; of dat de Dieven en Geweldenaars, contrarie doende, tegens ietwes van het geene voorſchreven is, daar over volgens de reets voor dezen gemaakte Wetten, Placaten en Ordonnantien, na alle rigeur zullen werden geſtraft met de ſtraffe des doods, of andere arbitrale lyfſtraffen, na exigentie van zaken, by de zelve Wetten, Placaten en Ordonnantien geſtatueert. 1716. July.

Ende by zo verre eenigen Eigenaar ofte Huurder van Landen, Tuinen, Plantagien en Boomgaarden, iemand daar inne bevind, die zig over de Slooten of Heiningen begeven, of over Heiningen hadde geklomme, de voorſchreve of eenige andere Goederen kwam te vervoeren, ſteelen ofte verderven, zal het den Eigenaar, Huurder, of der zelver Dienaren, vry ſtaan, op zodanigen Rover ofte Rovers, met Roers of ander Geweer te mogen afgaan en ſchieten, ook tot allen tyden, als het hem gelieven zal, Voetangels, Sprenkels, ofte diergelyke Inſtrumenten te leggen, en Honden op haar los te laten; en indien iemant, het zelve doende, eenige van alzulke Rover ofte Rovers daar over kwame te grieven en kwetzen, ook al waar het dat den Gekwetſte van die kwetzure kwame te ſterven, zal daarom in geen pœne, ſtraffe, boeten of breuken vervallen, maar zal het zelve, als gedaan tot beſcherming van zyn of haar eigen Goed, verſtaan werden wel en wettiglyk gedaan te zyn.

En op dat niemant hier van eenige ignorantie en pretendere, laſten en beveelen wy dat deze, na voorgaande publicatie, alomme zal werden geaffigeert daar het van noden wezen zal; ordonnerende en beveelende alle Officieren, Juſticieren en Dienaren, dat zy tegens de Contraventeurs en

1716. Overtreders van dien procederen, zonder eenige gunste, faveur ofte dissimulatie.
Augusti.

Gedaan in den Hage, *onder het Zegel van Justitie van den voorschreve Hove hier op gedrukt, den* 27. *Juli* 1716.

Onderstond,

In kennisse van my.

Getekent,

JOAN THIERRY.

AUGUSTUS.

VENETIEN. VAN alle de *Roomsch* gezinde Christen Mogentheden, door den Paus tot hulpe dezer Republyk aangezogt, om hare Zeemagt tegens die der *Ottomannize Porte* te doen versterken, had zig niemant gereeder getoont dan *Portugaal*; alwaar den onvermoeiden yver van 's Konings Broeder, Don Fransisco, een Esquader in korten tyd deed vervaardigen; zo dat het zelve, onder het Oppergezag van den Generaal Grave del Rio, den 7. July in Zee liep, bestaande uit zes Oorlogschepen van 72. tot 40. stukken Kanon, een Brander en een advys Tartaan, van alles zeer wel voorzien, en bemant met veele *Portugeesche* Edelen en andere voorname vrywilligers. Op dit voorbeeld geliefde PHILIPPUS, Koning van *Spanjen*, een Esquader Galleyen, onder den Heer Mari, mede af te zenden, en was 't zelve den 23. July reeds te *Genua* binnen gelopen, om zig te herstellen van de schade aan Masten en Touwen, door een Storm in de *Golf van Lion* geleden.

Hier zalmen nu beschryven de vrugtelooze Onderneming der *Turken*,

ken, tegens het *Venetiaanze* Eiland *Corfu*. Hare Krygstroupen (*a*) aldaar ontſcheept, ſtroopten wyd en zyds, dog moſten egter het nodig onderhoud uit hunne Vloot ontfangen, wyl de Landluiden meeſt alles in zekerheit gebragt hadden. De Hoofden der *Venetiaanze* Zee Armade beſloten, om de kleine Vloot der *Turken*, beſtaande in eenige Tranſport Schepen, geladen met Mond- en Oorlogs Provizien, die de Haven van *Guin* bezettede, aan te taſten, en des mogelyk te ruineeren; maar de *Ottomannen*, dit wel bezeffende, zagmen eenige Batteryen tot beſcherminge van deze Haven opwerpen, welke de pogingen der *Venetianen* te leur ſtelden; brengende, naar dit geval, hare byeengetrokken magt kort onder de Stad, die zy voor 't meerendeel inſloten, en met Linien omtrokken. Den zo genaamden *Berg Abrahim*, met de Zabel in de vuiſt aantaſtende, moſt na eene ſcherpe Verdeediging van vyf dagen, 't welk wederzyds veel Menſchen bloed koſte, zig overgeven, en den *Berg Salvador* trof het zelve Lot. Nu lag de Stad *Corfu* bloot voor het Kanon der *Turken*, die aanſtonds twee Batteryen vervaardigden, en hunne Loopgraven, onder favuur van het Vuur dezer Batteryen, tot aan de Stormpaalen buiten de Conterſcharpen voort ſtuwden.

1716. *Auguſt.*

(*a*) ziet pag. 15.

Om de voortgangen der Belegeraars eenigzints te ſtuiten, liet den Generaal Schuilenburg den eerſten Auguſtus, door 900. man onder den Kolonel Sala, een uitval doen; welken Kolonel in dezen uitval zo gelukkig was, dat 'er omtrent 3000. *Turken* gedood of gekwetſt, en veel van hare Werken overhoop geworpen wierden, dog hy had ook omtrent het derde gedeelte van zyn Volk verloren. Den Seraskier of Legervoogd der *Turken*, ten ſpoedigſten alles weder herſtellende, zond een Trompetter met een Brief in de Stad, begeerende dat men dezelve aan hem zoude overgeven; maar den Generaal Schuilenburg antwoorde, van zig tot het uiterſte te willen verdedigen, en liet daar op, zo dra den gemelden Trompetter buiten de Stad in zekerheit was, al het Kanon te gelyk op de Belegeraars losbranden, die kort daar na zeker Buitenwerk beſtormden, dog t'elkens met groot verlies moſten aftrekken. Ondertuſſchen kon men niet beletten, dat zy op den Berg *St. Salvador* Batteryen maakten, en van dezelve met tien Stukken en drie Mortieren de Veſting beſchoten.

Den 15. bragten 12. *Turkze* Schepen veel vers Volk, en de nodigen Voorraad by *Corfu*. Den Generaal Schuilenburg, wel voorziende, dat

1716. August. dat de Belegeraars, door deze versterking gestyft, niet zoude nalaten hunne Stormen te verdubbelen, en tragtende haar te bedriegen, deed eenige Planken vol met doorgeslagen groote scherpe Spykers agter 't Retrenchement buiten de Stad op de grond plaatzen, en dezelve met een weinig Aarde bedekken. De *Turken*, van deze Krygslist onbewust, des avonds met een verschrikkelyk geweld op de Stad aanvallende, lietmen zeer naby, ja zelf tot in de Gragt komen; invoegen hare menigte, doordringende, meest altemaal met de Voeten op de scherp gepunte Spykers traden, zig smertelyk bezeerden, en door de hier bedekt geposteerde Militie uit de Snaphanen om den hals raakten.

Te *Venetien*, en door geheel *Italien*, was men onderwylen niet weinig bevreest voor de groote overmagt der *Turken*; dog die vreeze duurde niet lang, wylmen wel haast de aangename tyding kreeg, dat ze niet alleen in *Hongeryen*, door het Keizerlyke Leger onder den Prins Eugenius van *Savoyen*, totaliter geslagen waren, (weswegens in 't vervolg onder het Artykel van *Duitschland* omstandig zal gesproken werden) maar ook datze, hebbende zulks verstaan, de Belegering van dit *Venetiaansch Corfu* gestaakt, ja met de uiterste schande en confuzie het geheele Eiland verlaten, en *Italien* daar door van alle bekommering ontheven hadden. Ziet hier voor eerst, aangaande dezen schielyken aftogt der *Turken*, een Brief van den Ridder Ferretti, geschreven uit *Corfu*, aan des Paus Nuntius Vicentini te *Napels*, gedagtekent 22. Augusty 1716.

DE *Turken* over *Terre Ferme* berigt bekomen hebbende, van de nederlaag van haar groot Leger in *Ongaryen*, hebben 't beleg van deze Vesting opgebroken in de aldergrootste verwarring, en 40. stukken geschut, 10. mortieren, tenten, bagagie, en eene groote voorraad van levensmiddelen en ammunitie, veele slaven, ossen en paarden agter gelaten. Men is bezig om dit alles in de vesting te brengen. De Seraskier is onthooft. Onze Vloot zal een Zee gevegt wagen.

Den onderstaanden Brief, uit *Venetien* geschreven, behelst meerder omstandigheden.

NA dat men over *Otranto* tyding bekomen had, dat de *Turken*, in hunne veelvuldige Stormen op de Contrescharp der Stad *Corfu*, met groot verlies afgeslagen waren, en in 't byzonder in die van den 13. Augusty, wanneer zy

met

met 8000. mannen aanvallende, om het nieuwe Kasteel te veroveren, zeer 1716.
veele van hen op de voor dees gemelde pennen bleven zitten en doodgeschoten Augusi.
wierden; dat de Soldaten daar door mismoedig geworden zynde, aan den Seraskier hadden verklaart, dat, indien hy niet alvorens bres geschoten had, zy niet weer wilden stormen, maar den uitslag van een Zee bataille zouden afwagten; en dat de Kapitein Bassa daar op genoodzaakt wierd varsch volk van de Vloot aan Land te zetten, tot versterking van hun Leger; hebbende de *Turken*, die op 't vaste Land van *Epiro* waren, geweigert na den Seraskier op 't Eiland te gaan, zeggende, dat zy by een ongelukkigen uitslag daar tot geen Slaven wilden gemaakt worden; zo kreegmen niet lang daar na eindelyk een Expressen van den Heer Duodo, onzen Ambassadeur tot *Romen*, en voorts nog een anderen van onzen Kapitein Generaal Pisani zelf, met het zeer aangename nieuws van het opbreeken der Belegering en 't verlaten van 't Eiland *Corfu* door de Vyanden; want na datze met verlies van 2000. mannen, behalven de geene die met een Myn opsprongen, uit een Buitepost gejaagt waren, en den 18. in een uitval niet minder geleden hadden, wanneer ook een Bassa, die tot hunne hulp gekomen was, door ons geschut van zyn paard doodgeschoten wierd, ontstond 'er den 20. zulk een zwaren storm, dat een van hunne Oorlogschepen de Masten, en een ander het Roer verloor, en daar op volgde een stortreegen, die de Loopgraven der Belegeraars onder water zettede; al het welke de Vyanden zo verbaast maakte, dat zy de vlugt namen, en zig den 21. 's nagts met zo veel schrik en verwarring na hunne Schepen begaven, dat zy 40. stukken Kanon, 10. Mortieren, veele Kisten met Kogels, al hun Buskruit, mitsgaders meel en andere voorraad, die zy in haar Kampement hadden, agter lieten; als mede nog 12. stukken Kanon, die men in de Have van *Guin* vond, en die zy door de verbaastheit niet aan boord hadden kunnen krygen. Daar en boven had men ook nog een groot getal *Turken* op het Eiland tot Slaven gemaakt, en al de veroverde Artillery, Amunitie en Voorraad reeds in de Vesting gebragt. De brieven van den Kapitein Generaal Pizani, en van den Generaal Feretti, zyn beide den 22. Augusty geschreven, en melden geene andere omstandigheden, als dat de Generaal Schuilenburg (wiens dapperheit en goed beleit zeer geroemt word) den 19, in eenen uitval, die wel zes uuren lang geduurt had, de *Turken* uit hunne Loopgraven voor de Stad, en in hare Werken agter de hoogtens van *Abraham* en *St. Salvator* had gejaagt: dat in die Actie ontrent 300. mannen van de onzen, en wel 3000. van de Vyanden waren gedood of gekwetst; en dat zommige *Turken* de vlugt genomen hadden na hare Vloot, en andere na het vaste Land onder hun gebied. Zommige berigten voegen 'er by, dat de Seraskier, die de *Ottomannize* Troupen commandeerde, door de zynen zoud zyn gedood: en jonger Brieven van den Generaal der Eilanden, en die van *Ottranto*, zeggen, dat de vyandelyke Vloot by nagt het anker geligt hebbende, om uit het Kanaal van *Corfu* te raken, de onze boven de wind van dezelve gekomen was, en dat 'er zekerlyk een gevegt zoud zyn voorgevallen,

1716. Augusti. indien zulks door een zware storm, die verscheide *Turkse* Oorlogschepen beschadigt had, toen niet was verhindert.

Maar het Dagverhaal, van den 15. tot den 22. Augusty, uit het Eiland *Corfu*, met een Expressen te *Venetien* ontfangen, zal den Leser nog veel andere byzonderheden aantoonen.

DEn 15. arriveerden 10. schepen, meest *Engelze*, die met krygsvolk en biscuit voor deze Plaats tot *Brindisi* gelegen hadden, in onze Have, en de Kapiteins van dezelve spysden 's middags by den Graaf van Schuilenburg, die des te meer verheugt was over hare komst, om dat de meeste Troupen, die zy aan boord hadden, van zyn eige regiment waren. Tegens den avond continueerde men met schieten op de Belegeraars, zonder dat 'er iets anders voorviel.

Den 16, met het aanbreken van den dag, trokken in de Stad de bovengemelde Troupen, ten getale van 1800. mannen, alle *Duitzers*, voor 't grootste gedeelte van 't voornoemde Regiment van Schuilenburg, bestaande meest uit Zoldaten die van de *Zweden* tot *Straalzond* krygsgevangen gemaakt waren. De Generaal bezigtigde dezelve, en wees hen hunne posten aan. 's Namiddags was 'er wat alarm ontrent de Contrescharp, werwaarts de Vyanden naderden, dog te rug gedreven wierden; maar den volgenden nagt namen zy een andere post voor dezelve in, en maakten eenige nieuwe Loopgraven.

Den 17. deden onze Bomben veel schade aan de *Turken* in hunne Loopgraven na de kant van den Berg *Abraham*. Wy dekten ons tegens den aanval der Belegeraars ontrent de Poort van *Raimond*, daar zy eene tweede Attaque maakten. 's Nagts trokken zy eene andere Linie van 100. schreeden voor de Contrescharp, om hunne linkerzyde na de Zee te ondersteunen.

Den 18. benaauwden wy de Vyanden zeer in hunne nieuwe Linie, want wy beschotenze van ter zyden; en, wegens de harde grond, konden zy niet gedekt zyn voor 's avonds. Ten een uur na midnagt zond de Generaal Schuilenburg uit de Stad 200. *Slavoniers* en 400. *Duitzers*, onder den Lieutenant Kolonel Bourgman, die, geleid door den Ingenieur Meyboom, zo wel te pas op de *Turken* vielen, datze overhoop geworpen, uit hunne Loopgraven gejaagt, en tot aan 't Dorp *Mantuchio* vervolgt wierden, met agterlating van 800. mannen, en met weinig verlies van de onze, daar onder egter de Major die de *Slavoniers* commandeerde. Ontrent dezelve tyd wierden de Vyanden van de Poort van *Raimond* ook te rug gedreven, door 100. mannen die uitgevallen waren onder 't beleid van den Ingenieur La Riviere; en tegens den dag kwamen onze Luiden weder in de Stad.

Den 19. 's morgens kwamen de Belegeraars al vroeg in hunne Posten te rug, vervolgden onze Zoldaten die na binnen keerden, en deden eenen generalen storm met zo veel verwoedheit en dapperheit, dat zy, met de Zabels in de vuist, op verscheide plaatzen in den Bedekten weg sprongen. Men deed 'er een groot

getal

getal door onze Mynen opvliegen, en men verdreefze meermalen door het sterk vuur, zo uit de Musquettery en de Handgranaten, als uit 't Kanon: egter drongen zy in zulk een menigte in de Contrescharp, dat onze Zoldaten vol schrik zynde, dezelve verlieten; en aan de kant van de Poort van *Raimond* drongen zy ook in 't Ravelyn van *St. Antoni*, en jaagden onze lieden daar uit; maar de Generaal Schulenburg, die altyd overal by was om zyne ordres te geven, sprak den eenen zo veel moed in 't lyf, en ondersteunde de andere zo wel, dat een yder zig haastede om zyn Post te herwinnen. De Lieutenant Kolonel Monti begaf zig met 200. man in 't nieuw Kasteel, om gedurig vuur te maken op de Contrescharp, 't welk hy zo wel verrigte, dat de *Turken* door de Bomben, Handgranaten, en andere Vuurwerken, die men op hen wierp, het zo benauwt kregen, dat zy die Post verlieten, dewelke van de onzen aanstonds weder bezet wierd. Men hieuw daar verscheide *Turken* ne'er, en men vond 'er vier groote stormladders van een nieuw maakzel. Ontrent de Poort van *Raimond* joeg menze ook uit het Ravelyn, en onze Ingenieur La Riviere sneuvelde in die Actie. Ten 10. uuren 's morgens was al dit werk gedaan, en de belegerden hielden zig 't overige van den dag zeer stil. 1716. *August.*

Den 20. continueerde men met schieten van we'erkanten. De Belegeraars herstelden hunne Loopgraven, en wy onze Mynen. 's Namiddags viel 'er zulk een zware stortreegen met donder, dat alle hunne Loopgraven in 't kort zo vol water stonden, dat de *Turken* daar uit moesten lopen, en de donder sloeg de groote mast van een van hare Oorlogschepen in stukken.

Den 21. schoten de Vyanden weinig, en konden nog niet in hunne Loopgraven komen. Dien namiddag kwamen agt *Spaanze* Oorlogschepen tot onze hulp in de Have. 's Avonds wierpen de Belegeraars alleenlyk eenige Bomben, en 's nagts braken zy schielyk op, om weder scheep te gaan.

Den 22. was men zeer verwondert te zien, dat zy hunne Legerplaats verlaten hadden, en meest alle aan boord waren om na hunne Vloot te gaan. Men trok aanstonds uit om te zien hoe de zaken stonden, en men kreeg vele gevangens, dewelke verklaarden, dat zy niets geweeten hadden van deze schielyke vlugt, dewyl de ordres daar toe by na zo spoedig uitgevoert als gegeven waren. Zy hebben agtergelaten 56. stukken Kanon en zes Mortieren, met alle hare Voorraad van Amunitie en Mondkost, 't welk aan vele vreemt voorkomt, om dat zy niet vervolgt zyn geweest, weshalven het gemeene Volk dit werk aanziet als een mirakel van St. Spiridion, Patroon van de Stad *Corfu*.

POLEN.

DE Onderhandeling te *Lublin* van een accommodement, tusschen de geconfedereerde *Polen* en de gedeputeerden des Konings, door Mediatie van den *Muscovischen* Plenipotentiaris Dolhorukki, zo verre gebragt zynde, dat 'er een (*a*) stilstand van Wapenen geteekent en afgekondigt was, zo verwagte men dat het finaal Vredens-Tractaat daar op

(a) ziet pag. 12.

zoude

1716. Augusti. zoude gevolgt hebben; maar in tegendeel zagmen de geconfereerde nog meer *Poolze* Grooten, tot zig Lokken, en uit dien hoofde zo opgeblazen werden, datze alles naar hun zin begeerden. De hervatting der Conferentien hadmen eerst tot den 12. en naderhand tot den 17. Augusty uitgestelt; houdende ondertusschen de gevolmagtigden der geconfereerde *Polen* nu en dan byeenkomsten, om te overwegen de pointen, welke door haar in de naaste Conferentien van onderhandelingen te voorschyn diende gebragt; tot datze eindelyk, eischende voor af de ontruiming der *Saxische* Krygs-volkeren binnen de tyd van veertien dagen, de volgende Pointen formeerden, om deswegens satisfactie door den Koning op den Ryksdag gegeven te werden.

1. DAt de schending der H. Plaatzen zullen werden vergoed, het geroofde Goed gerestitueert, en de Auꝺeurs gestraft.

2. De vreemde Godsdienst Oeffeningen zullen ophouden, en haar Kerken gedemolieert werden.

3. De Deposita uit *Cracou*, *Zamosc* en *Lemberg*, te vergoeden.

4. Als ook de verbrande Dorpen, gedurende de handeling, de Auteurs gearresteert, en de Generaal Seissan (dienze de moortbrander en vuurige Comeet noemen) aan 't leven gestraft.

5. De Koning moet op den Ryksdag de *Pacta Conuenta* op nieuw sweeren, en sufficante verzeekering geven, dat hy nooit meer *Saxen* in 't Ryk zal inbrengen.

6. Indien de Ryksdag, die te Paart zoude geschieden, gescheurt werd, zal echter de Confederatie onverandert blyven.

7. De Winter-Gelden moeten ongehindert aan de Confederatie werden uitgekeert.

8. Het *Rawase* Tractaat moet in 't geheel vernietigt, en de zeventien gegeven Tympfen gerestitueert werden.

9. Alle door de *Saxen* veroorzaakte Schade te vergoeden.

10, Geen *Saxen* in 't Ryk of *Littauwen* ergens in meer te employeeren.

11. Geen *Poolsse* Goederen mogen door haar of eenige Uitlander in Pacht genomen werden.

12. De *Renssise* Waywode en andere Heeren van Adel te herstellen.

13. De Overste Karcewsky en andere, die door verraat van d'onze met Accoort zyn overgegeven, vry te laten.

14. Alle *Poolsse* Regimenten, die zig onder *Saxise* Protectie begeven hebben, by de Geconfedereerde te incorporeeren.

15. Alle door de *Saxen* geworven *Polen* te ontslaan.

16. De Heer Ribinsky, als een Vyand van 't Vaderland, zal geen verder Protectie genieten, en van zyn Eer Ampten afgezet werden.

17. Mirr.

17. *Mirr*, *la Mott*, *Derengowsky*, en andere, aan de Geconfedereerde over-tegeven. 1716. *Augus.*

18. De Tollen zullen in haar magt blyven, tot dat de Schatmeesters Rekening gedaan hebben.

19. De Goederen van de Princes van *Nieuburg* en de Prins Jacob, die in *Polen* en *Littauwen* leggen, zullen aan een yder, dieze toekomen, gerestitueert; en aan gemelde Prins de oude Schult of zodanige Zomme, die met de Borg overeenkomt, in handen van den Koning te geven, en aan de twee andere Broeders de gelede Schade vergoed werden.

20. De aangewende onkosten en gelede Schade zullen goed gemaakt, en de vacante Eer-Ampten ter dispositie van den Koning gelaten, maar op Interpositie der Geconfedereerde begeven werden.

21. Al die door een Decreet van het Tribunal gecondemneert is, zal geen Protectie hebben.

22. De uitgegeve Universalie van de Graaf Flemming en den Generaal Seidlitz zullen gedoemt, en de laatste aan de Geconfedereerde overgegeven werden.

23. De plaatzen van Eer, van de Waywoden van *Cracou*, zullen aan de *Castellanen* gegeven werden.

24. Geen Senator zal bevoegt zyn, eenige Regenten te houden.

25. Alle Repartitien en Winter Gelden zullen voor de Waywoodschappen zyn.

26. De *Szawelsche* œconomie zal aan den Doorlugtigste Prins volgens 't regt, 't geen hem toekomt, met alle verzekering in possessie gegeven werden.

27. Voor een fundement wert gestelt, dat, gelyk zyn *Czaarze* Majesteit aan de Geconfedereerde Republyk de verzekering gegeven heeft, volgens de Wetten en Regten van 't Ryk, in de Mediatie te zullen handelen, gemelte Republyk ook hoopte, dat hy by zyn Mediatie niets tot nadeel van de Republyk zal ondernemen, maar haar Regten handhaven en bystaan, nadien zy haar Conditien niet op uitgevonde redenen, maar op de wetten gefundeert hebben.

Gegeven te Haszcy, den 10. July 1716.

Deze bovenstaande Artykelen, die wy zeer nauw ingetrokken hebben, waren door den Heer Romanowsky onder Kamerheer van *Chelm*, en den *Littauwzen* Vaandrig, aan den *Muskovischen* Plenipotentiaris Dolhorukki ter hand gestelt, met verzoek dat hy, als Mediateur, de Gevolmagtigden des Konings geliefde te overreeden, om daar tegens hunne Propozitien in te brengen; hebbende zy Geconfedereerden midlerwyle de nodige subzistentie voor hare Armee bezorgt, mitsgaders de Winterkwartieren en de verdeeling der Troupen zodanig geregelt, als of ze hunne eisschen door het Zwaart wilden stevigen.

1716. Augusti. Terwyl men nu de hervatting der Conferentien te gemoet bleef zien, zo gebeurde een geval, waar door alles scheen te zullen om verre geworpen werden, hier in bestaande. Den Generaal Grave Frieze had laten ophangen den Heer Lascisewsky Castellan van *Sendomir*, die, tot represaille van het Vee hem ontrooft, eenige *Saxische* Paarden uit het Veld deed wegnemen; 't welk de Magnaten zodanig verbitterde, datze niet alleen den gemelden Generaal een exemplare Straffe wilde doen ondergaan, maar zy protesteerden en vertrokken uit *Lublin*, niet begeerende eenige onderhandelingen meer by te wonen. Den Koning, tragtende hen tot bedaren te brengen, gaf ordre om dezen Grave Frieze te arresteeren, maar hy ontvlugte tydelyk; dus den Vorst Mediateur Dolhorukki, hier van kennisse krygende, en voor verder verwydering bedugt, de Magnaten na toog, haar te *Lenczne* agterhaalde, en door verschoonende redenen bewoog weder te keeren; na 't welke men te *Lublin* den 30. July eene Conferentie zag houden, waar in de Stilstand van Wapenen tot den 17. Augusty verlengt wierde; en hadden de Koninglyke gevolmagtigden, om dezen stilstant in beter ordre als voor heen te obzerveeren, en de zeekerheit ten wederzyden te maintineeren, den eersten Augusty de volgende acht Pointen ingelevert.

1. DE *Poolse* en *Saxise* Bezetting in deze Stad *Lublin* zal van weerkanten uit 300. Man bestaan, en van den Knees *Dolhorukki* als Mediateur gecommandeert werden.

2. De gezamentlyke Perzoonen, namelyk de gedagte Knees, als mede wederzyds Heeren gevolmagtigde, nevens hunne Assistenten en Bedienten, zullen op alle Wegen en Paden, volgens den Inhoud der Paspoorten van hunne Principalen, tot het eindigen der Onderhandeling, of, wanneer die niet mogt voortgaan, agt dagen tot dat te *Leczne* mogten wedergekeert zyn, de behoorlyke zeekerheit genieten.

3. Dezelve zekerheit zullen de Heeren Maarschalken met hunne Assistenten mede hebben.

4. De beide Legers zullen, ingevolge van de Wapenschorsing en eens gegeven bevel, in gelyken getal en Distantie van deze Stad staan; namelyk de *Saxische* by *Golomb*, en de *Poolse* en *Saxische* by *Kratznostof*; en, wanneer 'er mangel aan Voeragie mogt zyn, zullen die beide op middelen bedagt zyn den anderen te verzorgen.

5. Zullen van wederzyden geene Partyen onder eenige voorwendzel, om den anderen schade te doen, uitgezonden werden.

6. De Wapenschorzing, van den 3. tot den 17. dezes verlengt, zal men van

van weerkanten niet bevoegt zyn te breeken, voor dat dien aangaande van hunne Principalen volkomen bevel bekomen hebben. 1716. *Augus.*

7. Op dat in het toekomende de stilstant van Wapenen stipt onderhouden, en alle geweld-plegingen na behooren gestraft werden, zo zullen van wederzyden een getal Commissarissen gedeputeerd werden, en egter den toevlugt tot den Heer Mediateur onverhindert blyven.

8. Op dat tegen de veiligheit, tussen *Lublin* en wederzydse Legers, niet gedaan werd, zal het aan beide zyde vry staan, alle Verstoorders van de Vreede in verzeekering te neemen.

Deze Artykelen, van Weerkanten onderteekent, en belooft in alle deelen te zullen nakomen; kregen nogtans die uitwerking niet, als men wel daar van verwagtede. Maar alvorens wy met deze onderhandelingen verder gaan, zo moet tusschen beiden eerst gezegt werden, dat de geconfedereerde Krygsmagt, midlerwyle voor de Stad *Pozen* was gerukt, de eenigste Vesting die de *Saxen* in *Groot-Polen* nog in hun geweld hadden. Na dat de nodige dispozitien waren gemaakt, begondenze den 23. July ter middernagt op dezelve te stormen, en 't welk bleef duuren tot 's morgens ten agt uuren, wanneer de *Saxische* bezetting, die zig, nevens de Burgers, dapper verdeedigden, den aanval niet langer konden wederstaan, en dus het mosten opgeven. De drift der gemeene Soldaten was zo groot, datze verscheide Burgers, en wel 60. Joden, in de furie dood sloegen, mitsgaders het meeste gedeelte van den dag met plonderen door bragten. Den *Saxischen* Generaal Seidlitz, met zyn Guarnizoen 200. Man sterk, op het Slot geretireert, wist aldaar nog te bedingen, van altemaal Krygs-gevangene te zullen blyven. Zeer geweldig smerte dit aan de *Saxische* Party, vermits zy in deze Vesting een groote kwantiteit Bagagie, Oorlogs tuig, en wel voor 8000. man Geweer verloren. Een diergelyke Lot trof ook daar na de Stad *Thoorn*; invoegen de Geconfedereerde *Polen* de *Saxische* Troupen over al in 't nauw bragten.

Nu weer voort. Den 6. Augusty was te *Lublin*, wegens de Conferentien, die de Commissarissen der Geconfedereerden met den anderen afzonderlyk hielden, geene Zittinge met de Plenipotentiarissen des Konings gehouden, om dat zig nog groote zwarigheden, omtrent de ontbinding der Confederatie, voor deeden; op welke ontbinding de Gevolmagtigden des Konings zeer sterk gedrongen, en tot antwoord gekregen hadden, dat zy Geconfedereerden dezen aangaande eenige

1716 *August.* uit het midden van haar aan zyne Majesteit wilde zenden; voorts keerden de Commissarissen der Confederatie naar hun Leger, en de Gevolmagtigden des Konings naar *Warschau*; dus den Bisschop van *Cujavien*, wegens deze scheiding, dit volgende aan zyne Majesteit schreef.

NAdemaal de Geconfedereerde hare Gedeputeerden aan Uwe Koninglyke Majesteit hebben gezonden, en ons op de wezentlyke zaken geen antwoort gegeven, maar, na alle aanzien, veel meer daar op uit zyn, om die met allerhande uitvlugten aan den Spyker te hangen, zo zyn wy na het Leger vertrokken, om aldaar de Koninklyke Rezolutien des te nader te wezen.

Hier zal men nu plaatzen de nader verklaringe des Konings, den eersten Augustus aan de Geconfedereerde overgegeven.

1. DAt zyn Majesteit, wanneer regtmatelyken door de Standen van de Republyk ten volle voor zyn Perzoon en het Land was verzekert, beloofde zyn Leger, na de voltrekking en ondertekening van het Tractaat, binnen de gestelde tyd werkelyken uit het Land te verzenden, en in het toekomende de *Pacta Conventa* te handhaven.

2. Dat het van nooden was, dat ten dien einde de Geconfedereerde Adel in de Waiwoodschappen, Landen en Kreitzen, nademaal dezelve hun oogmerk by dit Tractaat had bereikt, op datmen niet om den tuin geleid mogt werden, geenige eissen op zyn Koninglyke Majesteit, en de Perzoonen die tot nu toe aan zyne zyde zyn gebleven, zonden voor behouden.

3. Dat, om de Wetten des Lands te herstellen, de voornoemde Geconfedereerden Adel van de beide Natien, volgens de *Colombynze* Confederatie van 1672, by het sluiten en de Executie van dit Tractaat, pro forma en plegtigheits halven, tegenwoordig zyn, en onder directie van de algemeene als mede Landmaarschalken, die tog de Karacter der Landboden verbeelden, op het bekwaamste afspreeken, hoe het zelve met weten en wille van zyn Koninglyke Majesteit kan bewaart, en eindelyken op den algemeenen Ryksdag de Ratificatie, zonder Ceremonien, goedgekeurt werden.

4. Dat de Confederatie van beide de Legers, wegens de opgeloopene oude Soldy, met afdankinge van de oude Troupen, met den allereerste moest ontbonden, en vervolgens, zo uit die, als de nu aangeworven Manschap, een nieuw regulier Leger, volgens den inhoud der oude Regten, Soldy en Commando van de Veldheer, ten besten en tot veiligheit der Republyk, opgeregt werden; door welke pointen, en op geene andere wyze, de veiligheit aan beide kanten, en de hoogschadelyke kryg tot yders genoegen kon werden bygelegt.

Na

Na dat dan op het bovenstaande niet anders door de Geconfedereerden was geantwoord, als datze, gelyk reeds gezegt is, dienaangaande de Gedeputeerden naar *Warschau* wilde zenden, zo zagmen dezelve ook den 12. aldaar verschynen, en 's anderen daags, den 13. by den Koning in de groote Zaal, ten overstaan van veele Grooten, audientie verkrygen. Zyn Majesteit eiste, dat de Geconfedereerden van den anderen gaan, en zy zig alle onder den Kroons Veldheer begeven mogten; dog hier toe konde hunne Commissarissen niet verstaan, begeerende dat de Confederatie tot den Landdag toe zoude duuren, mitsgaders voldoening wegens den (*a*) opgehangen Kastellan Lasciszefsky; voorgevende, ingevalle den Koning niet in hunne handen deed stellen den Generaal Friezen, dat den Heer Gniadofsky even eens te handelen dagt met den *Saxischen* Generaal Seidlitz, als den Generaal Friezen met den voormelden Kastellan gedaan had. Deze Gedeputeerden wierden kort na hunne gehoorhebbing weder afgevaardigt, krygende tot antwoord, dat de aanstaande Ryksdag zoude werden gehouden onder 't bestier des tegenwoordigen Maarschalks, mits dat men de Krygs-Troupen der Confederatie op den zelven dag most cassèeren, als die der *Saxen* uit *Polen* kwame te vertrekken.

1716. *Augusti.*

(a) ziet pag. 74.

De tyding van de groote Nederlaag der *Turken*, in 't vervolg onder het Artykel van *Duitsland* te beschryven, veroorzaakte aan de Geconfedereerde *Polen* een ongemeene verslagentheit, wyl zy op de Overwinning der *Ottomannen* staat gemaakt hadden, ten einde daar door stoutmoediger en halstarriger te mogen zyn; maar die hope was hun nu t'eenemaal ontschoten. Onderwylen ontdekte men genoegzaam, dat van wederzyden eenige voorname Perzonen deze verwydering toveerden, en tragtede te doen duuren, om in dat troubel water hunne particuliere voordeelen te bejagen; werdende deswegens, als principale deelgenoten, niet duister beschuldigt den *Muscovischen* Mediateur Dolhorukki, den Bisschop van *Cujavien*, en zelf den *Saxischen* Maarschalk Grave van Flemming. Den Koning, om des te nader by *Lublin* te zyn, begaf zig naar *Janowikz*, een plaats maar vyf mylen van die Stad, bezigtigende onderweeg de *Saxische* Troupen, die daar omtrent stonden; en wende alle mogelyke vlyt aan, tot het eenemaal beslissen der Troubelen. Ziet hier een Brief van den Generaal Rybinsky aan zeker Heer, een zyner goede Vrienden over deze zaak geschreven, waar in hy de Vrede nog in twyffel trekt.

1716. *August.* IK kan van 't Vredens-Tractaat nog geene verzeekering geven, of 't gelukkiglyk zal afloopen, dewyl wy tot heeden nog geene gewisheit hebben. De Heeren Geconfedereerden blyven by hun propoost; zy willen tot hunne ontbindinge niet treden, voor twee weeken na den aftogt der *Saxen*, en dat zal eerst op den Landdag besloten werden. De Koning daarentegen wil dit niet aanneemen, maar pretendeert dat de ontbinding der Heeren Geconfedereerden te gelyk met de evacuatie der *Saxen* geschieden moeste. Men verwagt den Commissaris der Geconfedereerden alhier, om over de Vreede te handelen: derzelver Secretaris is gisteren reeds hier aangekomen. Misschien mag het nog gelukkiglyk afloopen, 't welk van herten wenscht

Rybinsky.

P. S. Mogelyk zal de Ryksdag te *Thooren* gehouden werden.

SPANJEN. DEN Grave de Louville, *Franschen* Gezant, onlangs aan 't Hof te *Madrid*, om (zo men voorgaf) eenige byzondere affaires te verrigten, verschenen, had men aldaar niet alleen geweigert te ontfangen, maar zelf geboden het Ryk van *Spanjen* te ruimen. Hy verzogt in 't begin dezer maand wel een particuliere Audientie by den Koning te mogen hebben, maar dit wierd hem geweigert; komende daar op den Grave Alberoni hem aan zyn Logement, zynde dat van den gewezen *Franschen* Ambassadeur de Hertog van St. Agnan, vinden, om te vernemen waar in deszelfs aanbrengen bestond; dog hy antwoorde, zulks aan niemand te mogen openbaren, dan aan den Koning alleen. Zyne Majesteit van dit antwoord berigt krygende, beval den Marquis de Grimaldo, om den voormelden *Franschen* Gezant door een Brief jen te doen weten, dat hy niet alleen zig most wagten aan 't Hof te verschynen, maar zelfs dat hy ten spoedigsten de Stad *Madrid* en 't geheele Koningryk had te ruimen. Hier op verklaarde dezen *Franschen* Minister, dat hy wel wilde gehoorzamen het eerste gedeelte dezer ordre, maar geenzints vrywillig aan het tweede, zonder alvorens van den Koning zyn Meester daar toe bevel gekregen te hebben, wiens Credentialen hy by zig had, en daar van een afschrift aan den Marquis de Grimaldo toezond. Na dit alles zagmen expressens, zo wegens den Gezant als 't Hof van *Madrid*, naar *Vrankryk* afvaardigen; blyvende hy zig in de bovengemelde Woning, buiten eenige gemeenschap met iemand, ophouden.

EEN

1716. Augusti. VRANKRYK.

EEN merkwaardige Ordonnantie der Vicarizen van het Aarts-Bisdom van *Tours*, tegens zekeren Pater Jezuit Hervieux, deze maand te *Parys* met den Druk gemeen gemaakt, zal men hier de voorrang geven, luidende dezelve als volgt.

WY Vicarizen-Generaal der Hoofdkerk van *Tours*, de Aerts-Bisschoppelyke Stoel vacant zynde, op 't berigt dat aan ons gedaan is, door verscheide aanzienlyke Luiden van alle de Kerkelyke en Waereldlyke Ordres van deeze Stad, dat de Pater Jean Baptiste Hervieux, Jezuit, doende den 4. dezer in de Jacobiner-Kerk van deze Stad de Lofreede van St. Dominicus, verscheide onbedagte dingen in zyne gemelde Lofreede gezegd heeft, die de Gelovigen hebben geërgerd; en dat hy een schandelyk Pasquil heeft gemaakt op de Predikers. Na dat Wy dezen Pater ontboden, en op de aan ons gedaane klagte, over de weinig gematigde plaatzen van zyn Sermoen, gehoord hadden, hebben Wy hem opgelegd om zig te ontschuldigen by de Gelovigen, van de kwaade stigting, haar gegeven door zulk een onbezonne Redenvoering, en zulks in de eerste Predicatie, die hy op zyn Sondags-beurt doen zal, op de Stoel van de Kerk, en 't College der gemelde Jezuiten, en by verzuim van de voorzeide openbare reparatie, welke hy in deze woorden uitdrukken zal; *Messieurs: Het berouwd my dat ik qualyk gestigt heb in de Predicatien door my gedaan, in de Kerk der eerwaarde Paters Jacobynen, toen ik de Lofreede van St. Dominicus maakte. Ik zal in toekomende gematigder zyn, en niets zeggen dat tegens de liefde stryd.* Verklaaren Wy aan hem, dat Wy hem het Prediken in dit Aarts-Bisdom verbieden, en intrekken de magt om te Biegten, welke aan hem voor dezen mogt toegestaan zyn. Het welk aan den gemelden Pater Herrieux geregtelyk zal worden geinsinueerd.

Gedaan tot Tours *den* 8 *Augusty* 1716.

Was geteekend,

Brunet, Lopin en d'Aquindeau, Vicarizen Generaal.

Dezen armen Pater Hervieux had den inhoud zyner Sententie des anderen daags voldaan. De drie voorname klagten tegens hem, waar op de voorschreve Ordonnantie was uitgegeven, bestonden hier in, dat hy gezegt had, eerstelyk; *dat St. Dominicus het Euangely verkogt had*; ten tweeden, *dat de Predikers in de Saletten der Juffrouwen de nieuwe woorden en den Cierlyken Styl van hare Sermoenen zogten*; en ten derden, *beschryvende de Albigeoisen, dat de wyven toen voor Theologanten*

1716 Augus. *ten speelden, de Priesters als Leeken leefden, en het waereldlyke zig tot Opper Priester verhefte, NB. gelyk als men het nog heden ten dage zag.*

Verscheide Arresten en Declaratien des Konings, meest alle betrekkelyk tot de Finantie, waren in 't begin dezer Maand uitgekomen, strekkende tot baarblykelyke voordeelen en winsten van 't Hof, dog tot verarming der Onderdanen. Een derzelve verpligte alle Perzonen, die tot subsistentie der Troupen en Magazynen des Konings eenige onkosten gemaakt of Penningen verschoten hadden, hare reekeningen aan de Commissarissen van den Raad over te geven; een ander, dat alle Gildens, en zelf particuliere, aan wien de administrateurs van publyke gelden iets schuldig waren gebleven, hare reekeningen binnen de tyd van een maand, voor de gemelde Commissarissen zoude hebben te brengen, op pene, van hare pretenzien versteken te zullen zyn; en een derde, dat de Eigenaars van verscheide Ampten, in het arrest uitgedrukt, de blyken daar van mosten stellen in handen van zeeker Commissaris, om te doen procedeeren tot liquidatie der uitgeschote penningen voor die Ampten.

Eenigen tyd in den Raad van *Vrankryk* op het tapyt geweest, en in overweeging gebragt zynde, om de Gereformeerden, zedert de laatste vervolging uit het Koningryk geweken, weder in te roepen, zo was, willende hen dit smakelyk doen voorkomen, een nieuw Edict ontworpen, en 't zelve verscheide malen geëxamineert; waar van men sprak, dat reeds agt artykelen in 't begin dezer maand afgedaan en vastgestelt, mitsgaders nog andere tien zeer verre gevordert zoude zyn, behelzende, *datmen de Gereformeerden, voor hare Perzonen en Familien wel dulden, maar aan dezelve geen vrye oeffening van hunne godsdienst toestaan wilde; dat men haar vergunde, om naar de bevatting van derzelver Conscientie te mogen leven, en die Leere alleen in haar eigen huis te oeffenen; en dat, ten opzigte van de Huwelyken, zulks voor gesubdelegeerde Commissarissen in de Provintien most geschieden, waar na het hun gepermitteert was, om dat Huwelyk in haar eigen huis door een Predikant te laten Confirmeeren.* Men verzekerde, dat den Heere de Vrillere Commissie had, om over deze zaak met den Aartsbisschop van *Bourdeaux* te handelen, en welkers goeden uitslag eerlange te gemoet gezien wierde; zynde reeds, ten verzoeke van het *Groot-Brittannisch* Hof, wederom wel 50. a 60. Protestanten, hebbende om haar Geloof veele jaren op de Galeyen gezeten, van dien erbarmelyken slaafschen dienst verlost.

De

De Paus van *Romen*, schoon hy met het *Fransche* Hof, over 't werk der bewuste Constitutie, t'eenemaal overhoop lag, toonde zig in dezen tyd nogtans heel vriendelyk en vreedzaam, vrezende voor het uitgetrokke dreigent Oorlogs Zwaard der *Turken*; want een Expresse van *Romen*, door den Kardinaal de la Tremouille, op verzoek van den ouden Vader, afgezonden, kwam den 8. dezer maand te *Parys* aan den Hertog Regent berigt brengen, wegens den zoberen staat der Christenheit, ten opzigte van het benauwde *Venetiaansch* Eiland *Corfu*; gevende in consideratie, *of men, om particuliere School disputen, most verwaarloozen het algemeene Intrest der Christen Koningen, en of het met de Reputatie van den oudsten Zoon der Roomsche Kerk wel over een kwam, dat men de ongeloovige hare Conquesten tot in het hert van de Christenheit liet voortzetten, om den Standaart van Mahomet op den Stoel van St. Pieter te planten, gelyk zy reeds zo langen tyd op de H. Plaatzen te Jeruzalem gedaan hadden; des zyn H. Secours van Troupen en Schepen verzogt, en daar toe bybragt de Voorbeelden van den Keizer, den Koning van* Spanjen, *en den Koning van* Portugal. Behalven deze redenen, geliefde den ouden Vader nog andere aan te halen, om daar door den Raad van *Vrankryk* tot zyn onderstand te bewegen, en wiert dit Pausselyk Brevet, door den Raad der Regeering, aan die der buitenlandsche Zaken gerenvojeert; van waar het weder met de nodige Consideratien, om een besluit te nemen, te rug kwam, en welk besluit men verzekerde te zullen strekken, tot weering van den algemeenen Christen Vyand, en dus ten genoegen des Paus. 1716. *August.*

De Prinssen van het wettig Koninglyke Bloed in *Vrankryk*, niet konnende dulden, dat de Speelkinderen van den laatst overleden Koning LOUIS XIV. volgens deszelfs Testament, met hen in een gelyke graad gestelt waren, om, by afsyvigheit der wettig geboorne, de *Fransche* Kroon te mogen erven, hadden nu eindelyk dit werk begonnen te onderzoeken; prezenteerende ten dien einde, tot vernietiging dezer Testamentaire Dispozitie, aan den minderjarigen Koning den 22. Augusti het volgende Request.

SIRE.

LOUIS HENRIK, HERTOG VAN BOURBON, Prins van *Condé*; KAREL VAN BOURBON, Gráve van Charolois; LOUIS ARMAND VAN BOURBON, Prins van *Conti*; Princen van Uwen Bloede, zyn verpligt,

1716. August. pligt, om aan Uwe Majesteit te vertonen; dat niet tegenstaande de Qualiteit van Prins van den Bloede, die alleen de bekwaamheit geeft, om tot de Kroon te succedeeren, aan niemand verknogt kan worden, dan aan de Princen, gesproten uit het Koninglyk Huis, door 't Regt van eene wettige Geboorte, egter LOUIS-AUGUSTUS VAN BOURBON, Hertog van *Maine*; en LOUIS-ALEXANDER VAN BOURBON, Grave van *Toulouse*, gelegitimeerd zynde van wylen den Koning Uwen Overgroot Vader, een Edict van de maand July 1714. verkregen hebben, 't welk ordonneerd, dat, indien in gevolg van tyden, alle de wettige Princen van het Huis van *Bourbon* komen te ontbreeken, de Kroon in dat geval vervallen is, en met volkome Regt toekomt aan zyne gelegitimeerde Zoonen, en aan hunne Kinderen en Mannelyke Nakomelingen, tot in der eeuwigheit, die geboren zyn, en nog geboren zullen worden, uit een wettig Huwelyk, met uitsluiting van alle andere: Het zelve Edict geeft aan hen, en aan hunne Mannelyke Nakomelingen, dezelfde Eer, Rang, Ingang en Zitting, die de Princen van den Bloede toebehoord: Het is gevolgd van een Declaratie van den 23. May 1715. behelzende, dat zy de Qualiteit van Princen van den Bloede in alle geregtelyke Actens, en alle andere zullen aanneemen, en dat zy, het zy ontrent den Rang, de Zitting, en ontrent allerhande Voorregten, even en al eens gehandeld zullen worden; hoewel na den laatsten Prins van den Bloede; en dat 'er geen onderscheid zal worden gemaakt, tusschen de Princen van 't Koninglyk Bloed, en de gelegitimeerde Princen; deze twee Titulen zyn in U Parlement geregistreerd, maar nog het gezag van dit Edict, nog wat Wet het ook zy, kunnen zulke verheevene Titulen en Voordeelen niet mededeelen, waar toe de Geboorte alleen aan iemand regt geven kan. Aan niemand in U Koningryk is onbewust, dat alleenlyk het wettig Huwelyk in het Koninglyk Huis, den oorsprong is der Princen van den Bloede. U Parlement onderwezen in de Regten van de Kroon, en in de fondamenteele Wetten van Uwen Staat; begrypende, dat de Qualiteit van Prins van den Bloede, de Eere die daar aan vast is, en de bequaamheid, om tot de Kroon te Succedéren, niet verkregen konden worden, als door een wettig Zoonschap, heeft door de woorden van het Proces-Verbaal van Registratie te kennen gegeven; dat het aan de Wil, en aan de volstrekte Ordre des Konings, U Overgroot-Vader gehoorzaamde, in een tyd wanneer den weg van Vertoogen verboden was; dezelve Reedenen hebben de regtvaardige klagten der Princen van den Bloede, gedurende het leven van wylen den Koning, gesmoort; en hebben de Princen van *Conde*, en van *Conti* genoodzaakt tegenwoordig te zyn by 't Registréren van dat Edict, de Eerbied voor 't Koninglyk Gezag hen niet toelatende, zig te kanten tegens eenen Koning, toen op den Throon zittende, die zedert zo lang, en zo roemrugtig Regeerde, wiens willekeuren, beveelen waren, en waar van niemand hem reede vragen kon, wel verzeekerd zynde, dat hun stilzwygen in een tyd wanneer hare tegenkanting niet gehoord zoud zyn geworden, geen nadeel kon toebrengen aan de Wetten van den Staat, nog aan de Regten van hunne Geboorte.

Dezelve

Dezelve voorzigtigheit deed het gemeene best, boven hunne dringenste belangen stellen in de vergadering van 't Parlement van den 2 September 1715. waar in gehandeld wierd om 't Regentschap aan den Heer Hertog van *Orleans* op te dragen, en om de Regeering van 't Ryk, gedurende de minderjarigheit van Uwe Majesteit te reguleeren, of schoon alle de gemeene wenschingen met verlangen scheenen te verwagten, de eenvoudige Verklaring der Princen van den Bloede, om dien zelven Titul, die zulk een grooten inbreuk in de Fondamenteele Wetten van den Staat gemaakt had, te doen omverstoten. Dezelve beweegredenen zetteden hen aan, toen Uwe Majesteit in zyn Parlement kwam, om door zyne tegenwoordigheit gezag te geven aan de beradingen, welke in die Vergadering genomen waren, om zulke hoogdringende en voor den Staat noodzakelyke Decissen niet af te breeken of op te houden, door 't tusschenmengen van eene andere zaak, hoe gewigtig die ook wezen mogt. Maar tegenwoordig kunnen de Princen van den Bloede, zonder de Eer van hunnen Naam, en het belang van hunne Nakomelingen te verraden, en zonder van de deugd hunner Voor-Ouderen te ontaarden, zig niet onthouden, van den voortgang te stremmen van zulk een gevaarlyke nieuwigheit, die bekwaam is om den luister van 't Koninglyk Huis te verminderen, door de meenigte van gelegitimeerde Princen, van hunne Kinderen, en van zulke die, by gevolg van tyd, zig opening kunnen maken, om langs den zelven weg daar in te treeden, en aan de Natie het Regt te ontneemen, van de Kroon, by gebrek van Princen van den Bloede, op te dragen aan wie zy goedvind. Deze nieuwe ordre van Successie tot de Kroon, sleept na zig gevaarlyke gevolgen, die in der waarheit door de geheiligste Wetten van den Staat, wel onderworpen kunnen worden; maar die getrokken zyn uit de eige bewoordingen van 't Edict, 't welk aan de Princen van den Bloede, hunnen Rang van Successie schynd te bewaren; dog 't welk, door hen gelyk te stellen met de gelegitimeerde Princen, en deze bekwaam te maken om tot de Kroon te succedeeren, zo ver gaat van te verklaaren, dat de beweegreede van deze ongeloofbaare gunst, niet anders is, als de eer en het voordeel welke zy hebben, van uit den overleden Koning gesproten te zyn. Zy zyn dan volgens den zin van dit Edict, ter zelver tyd Princen van den Bloede en Zoonen des Konings. Wat moet men niet dugten van de vereeniging dezer twee Qualiteiten, in de Perzonen van gelegitimeerde Princen; de eene hen brengende in 't Huis van *Bourbon*, en de andere hen plaatzende op den eersten trap der regte Lyn van wylen den Koning, Gevolgen zo gewigtig en zo verderflyk, dat de Princen van den Bloede niet alleen, maar geheel *Vrankryk* een en het zelve belang hebben, dat de gelegitimeerde Princen wederkeeren in de ordre waar uit zy gekomen zyn. Het Regt van Succedeeren tot de Kroon, is vast gemaakt aan het Huis alleen, 't welk de Natie verkoren heeft om over haar te Regeeren; en daar door heeft ze van toen af als onkwaame verworpen, alle de gene die 'er niet van zyn: Deze onbekwaamheit gaat boven die van Qualiteit, en den Titul van Princen van den Bloede aan te neemen, om dat dezen Titul voor ondersteld eene Afkomst van 't Koninklyk Huis, welke men nooit vinden kan in de zulke, die

1716. *Augus.*

1716. Augusti. niet wettelyk daar uit gesproten zyn: En wanneer de Afkomst ontbreekt, keert de Natie in alle hare Regten om zig een Meester te verkiezen: Hoe uitgestrekt en hoe ontsagchelyk de Souvereine Magt der Koningen ook zy, is ze niet boven de Natuur zelf, en boven de Fondamenteele Wet van den Staat. Het is aan dezen heiligen en onschendbaren grondregel, en aan desselfs edelmoedige Verdedigers, dat *Vrankryk* hare behoudenis onder Karel de VII. dank te weten had. Het is aan dezelve, dat het Huis van *Bourbon* de Kroon verschuldigt is. De geene die aan Hendrik de Groote getrouw bleven, hadden geen beter redenen om den aanslag van de *Ligue* te beletten, toen ze zig schikten om eenen Koning te verkiezen, als de onschendbare forme der Regeering, die niet toelaat voor Koningen te erkennen, dan de geene die uit het Koninglyk Huis gesproten zyn. Den ouderdom der Koningen vermindert of vermeerdert hunne magt niet; de Wetten van den Staat zyn het fondament van hun gezag, en wanneer ze zig daar mede conformeren, is het onnodig te vragen in wat ouderdom zy dat doen: de wysheit der geener, welke de Wet, Bewaarders van hun gezag maakt, vervult al 't geen aan hunne Jaren mogt ontbreeken: derhalven staat het aan U Majesteit in zyn hooge Geregts-Hof te vernietigen zulk een ongewoon Edict, en 't welk de geheiligste Wetten van den Staat omverre werpt. Niets is haar zo waardig, als haar Souverein gezag te gebruiken, om de Fondamenteele Wetten van hare Kroon te herstellen en te handhaven, en om de Eer der Princen van haar Bloed in dat gedeelte, 't welk hen het gevoeligste en het dierbaarste is, te bewaren.

Om die redenen, Sire, verzoeken wy, dat het Uwe Majesteit behage in zyn hooge Geregts-Hof te herroepen en te vernietigen het Edict van de maand July 1714, 't welk aan Louis-Augustus van Bourbon, Hertog van *Maine*, en aan Louis-Alexander van Bourbon, Graaf van *Thoulouze*, en aan hunne Afkomelingen het Regt geeft van Successie tot de Kroon, en al 't geen daar in vervat is, mitsgaders de Declaratie van den 23. May 1715., die hen den Titul, de Eer en den Rang der Princen van den Bloede geeft.

Was getekent

Louis-Henry de Bourbon,
Charles de Bourbon; en
Louis-Armand de Bourbon.

Hier over zagmen de meeste Hovelingen in verdeeltheit, de eene party voor, en de ander tegens deze zaak. Het Hof van *Spanjen* begeerde, zo men voorgaf, het Testament van den overleden *Franschen* Koning precizelyk opgevolgt te hebben, en by gevolge dat de gelegitimeerde bastaart Prinsen niet ontrust, maar de volstrekte wil van zyn Majesteit stand grypen zoude; ja zelf den Paus betoonde zig mede in dat verstand, beweerende dat het Edict van dien ouden Vorst, ten voor-

voordeele van zyne natuurlyke Zoonen gemaakt, onverbreekelyk was; dog deze stelling van den ouden *Roomschen* Vader wierd, immers niet minder als de bewuste Constitutie *Unigenitus*, in twyffel getrokken. De Hertog du *Maine*, oudsten onechten Zoon van den overleden Koning, had de gunst der *Zwitzers*, waar van hy Generaal was, en den Grave van Tholouze twede onegte Zoon, door zyne vriendelyke gemeenzame ommegang de toegenegentheit van een menigte Grooten na zig gehaalt. *1716. Augusti.*

Eindelyk wierd het bovenstaande Request, door den jongen Koning overgegeven aan den Marquis de la Vrilliere, om 't zelve te Communiceeren aan de bovengemelde twee bastaart Prinzen, hen bevelende binnen 30. dagen daar op te antwoorden; welk antwoord men in de volgende Maand ontmoeten zal.

GROOT-BRITTANNIEN.

DEN Prins van *Wallis*, den 23. July te *Londen* de gewisse tyding ontfangende, dat zyn Heer Vader, den Koning, gelukkig in (a) *Holland* gearriveert, en voorts naar desselfs Keurvorstendom gereist was, deed den grooten Raad vergaderen, en daar in de Commissie, als Prins Regent aan hem verleent, voorlezen; wyders verklaarde hy des avonds in den geheimen Raad, dat hy 't begin zyner Regeering met zagtmoedigheit, tot overtuiging der kwaadaardigen, dagt aan te vangen, en verleende daarop aan 22 reeds veroordeelde Rebellen uitstel van 't Vonnis; blyvende alleen uitgezondert twee profane hardnekkige Perzonen, namentlyk den Predikant Paul, en eenen Mr. J. Hall, tot welkers Executie den Koning, alvorens hy vertrok, de Sententie des Doods geteekent had. Zy wierden dan den 24. 's middags tusschen elf en twaalf uuren, van *Newgate* gehaalt, en op een horde naar de Gerigtplaats *Tyburn* gesleept. Den Predikant Paul was gekleed met een nieuwen zwarten Tabbert, die men hem egter, alvorens hy zyn straf ontfing, uittrok, en komende op het Schavot, zo deed hy aan de Omstanders deze volgende langwylige Harangue.

(a) ziet pag. 60.

IK sta nu gereed om in de andere Waerelt te gaan verschynen, daar ik rekenschap moet geven van alle myne daden van myn vorig leven: en ofschoon ik getragt heb myne Vreede met God te maken door een opregt berouw van alle myne zonden, dog, voor zo veel 'er eenige van dezelve van eenen openbaren aard zyn, agt ik het van myn pligt, om in 't gezigt van de Waereld myne hertelyke afkeer en vervloeking daar van te verklaren.

1716. Augusti. En eerstelyk bid ik God en den Koning om vergiffenis, om dat ik myne getrouwheit heb geschonden, door het doen van zeer verfoeijelyke Eeden, tot voorstand van de Uzurpatie, tegens mynen wettigen Souverein Koning JACOBUS den Derden; en gelyk ik vergiffenis verzoek van alle de geene die ik gehoont of beledigt heb, zo verzoek ik ook byzonder vergiffenis van alle de zulke die ik geërgert heb, door my schuldig te verklaren. Ik erken dat dit een laffe en oneerlyke daad is; dat ze niet overeen komt met mynen pligt aan den Koning, en dat ze myne getrouwheit ten eenemaal overgeeft. Menschelyke zwakheit, en al te groote begeerte om te leven, gevoegt by de raadgevingen van verscheide die myne Vrienden waanden te zyn, zyn de oorzaak daar van geweest. Ik vertrouw dat God uit zyne oneindige goedertierenheit, op myn opregt berouw, my het vergeven heeft, en ik hoop dat alle goede Christenen het doen zullen.

Gy ziet, myne Lands-luiden, aan myn gewaad, dat ik sterf een Zoon, hoewel een zeer onwaardige, van de Kerk van *Engeland*: maar ik begeer niet, dat gy denken zoud, dat ik een Lidmaat ben van de Scheurzieke Kerk, welkers Bisschoppen zig kanten tegens die regtzinnige Vaders, die onwettelyk door den Prins van *Oranje* afgezet waren. Ik verklaar dat Ik die Gezinte verloogchen, en dat ik sterf als een schuldpligtig en getrouw Lidmaat van de Nietzweerende Kerk, die zig zelfs vrygehouden heeft van Rebellie en Scheuring, en ware regtzinnige grondregulen beide omtrent Kerk en Staat heeft bewaart en gehandhaaft; en Ik verzoek de Geestelyke en alle de Leeden van de Kerk der Revolutie, te overwegen, op wat bodem zy staan, wanneer hare Successie gegrond is op eene onwettige en kragteloze beroving van Katholyke Bisschoppen, de eenige grondslag van welke beroving, is eene gewaande Acte van het Parlement.

Vergiffenis voor my zelf verzogt hebbende, kom ik nu om andere te vergeven. Ik vergeef de geene, die onder schyn van vrindschap my geraden hebben, om my schuldig te verklaren. Ik vergeef alle myne doodelykste vyanden, in 't byzonder den Keurvorst van *Hanover*, den Lord Townshend en alle andere die werktuigen geweest zyn, om mynen dood te bevorderen. *Vader vergeeft het haar, Heere Jezus! ontferm u hunner en rekend hen deze zonde niet toe.*

Het naaste, Christelyke Vrienden, 't welk ik te doen heb, is, u alle te vermanen, om wederom tot uwen pligt te keeren. Erinner u, dat Koning JACOBUS de Derde u eenig regtmatig Souverein is, volgens de Wetten van het Land, en de Constitutie van het Koningryk. En daarom; indien gy de pligt van Regt, die men aan alle menschen verschuldigt is, aan hem nakomen wilt, zo zyt gy in conscientie verbonden, om al dat in u vermogen is te doen, om hem tot zyne Kroon te herstellen: want hy heeft regt daar toe, en niemant in de waereld, behalven hy, kan wettelyk eenige pretensie daar op maken. En gelyk als het u pligt is hem te dienen, zo is het ook u belang, want zo lang hy niet herstelt is, kan de Natie noit gelukkig zyn. Gy ziet, welke rampspoeden en elenden deze Ryken door de Revolutie overgekomen zyn:

zyn : en ik geloof, dat gy nu overtuigt zyt door beklaaglyke ondervinding, dat, afdwalende van Gods Wetten, en u zelven daar door buiten zyne bescherming stellende, het de weg niet is om u te veiligen van dat kwaad en die ongelukken, die u in deze waereld verschrikken. Voor de Revolutie oordeelde gy uwe Religie, Vryheden en Eigendommen in gevaar; en ik bid u te overwegen, hoe gy ze door Rebelleren bewaart hebt. Waren ze toen niet tienmaal meer afgesmeekt als ooit? Wie kan zeggen dat hy zeker is van zyn leven of goed, wanneer hy agt geeft op de handelingen van de tegenwoordige Administratie? En wat uwe Religie belangt, is het niet klaar, dat de Revolutie, in plaats van het Pausdom uit te houden, Atheïstery ingelaten heeft? Nemen de Ketteryen niet alle dagen toe, en zyn de Verkondigers van valsche Leeringen niet begunstigt door de Vermogende in de Regeering? Dit toont de vrindschap en genegentheit die zy voor de Kerk hebben; en om u een ander bewys te geven van hun ontzag en hare eerbied voor dezelve, ziet gy nu een Priester van de Kerk van *Engeland* vermoorden, om het doen van zynen pligt: Want het is my niet, dien zy zo byzonderlyk slaan, maar het is door my, dat ze het Priesterschap willen verwonden, door een vlak te brengen op den Tabberd, en een schandaal op myne geheiligde Bediening. Maar zy zullen wel doen, te denken, dat hy, die Christus Priesteren versmaad, Christus versmaad; en hy die hem versmaad, versmaad den genen die hem gezonden heeft.

1716. *Augusti.*

En nu, Geliefde, indien gy eenige agting hebt voor uw Vaderland, 't welk bloedende onder deze vreeslyke uiterstens legt, brengt den Koning tot zyn regtmatig en ontwyfelbaar Regt, dat is het middel om vry te zyn van alle deze ongelukken, en om alle die Regten en Privilegien, die tegenwoordig in gevaar zyn, te verzekeren. Koning JACOBUS heeft belooft, de Kerk van *Engeland* te beschermen en voor te staan: Hy heeft zyn Koninglyk Woord gegeven, om zodanige Wetten in te willigen, die gy zelfs nodig zult oordeelen dat gemaakt werden voor hare behoudenis; en zyn Majesteit is een Prins van die Regtvaardigheit, Deugt en Eer, dat gy geen reden altoos hebt, om aan de nakoming van zyne Koninglyke belofte te twyfelen. Hy legt zig nergens meer op uit, als hoe hy u gemakkelyk en gelukkig zal maken; en wanneer hy ooit tot de Kroon komt, twyfel ik niet of gy zult het zo zyn.

Het zal my zeer aangenaam zyn, Goede Lieden, indien 't geen ik gezegt heb, eenige indruk op u maakt, en iets toebrengt om uwen pligt te doen nakomen. Het is nu buiten myn magt, om iets meer tot dienst van den Koning te doen, als eenige van die weinige minuten, die ik in deze Waereld nog te leven heb, te besteeden tot het bidden van den Almagtigen God, dat hy zyne geestelyke en tydelyke zegeningen neerstorte op zyn hoofd; dat hy hem bescherme en herstelle; dat hy zyne ondernemingen begunstige; dat hy hem hier voorspoedig make, en dat hy hem hier namaals beloone. Ik smeek dezelve oneindige goedheit, om de Kerk van *Engeland* te bewaren en te verlossen, en dezelve in alle hare regtmatige Regten en Privilegien te herstellen. En eindelyk bid ik God, dat hy my genadig zy, myne zonden vergeeve, en myne ziel ontfange in zyn eeuwig Koningryk; dat ik met de Aardsvaders, Propheeten,

1716. Augusti. pheeten, Apostelen en Martelaars, hem altoos en eeuwiglyk mag loven en verheerlyken; Amen.

Nopende myn Lighaam, Broeders, ik heb 'er geen zorg ter waereld voor gedragen, want ik agt het Barbaris gedeelte der Sententie, van afgesneden en gevierendeelt te werden, niet een zier. Wanneer ik eens weg ben, zal ik buiten het bereik myner Vyanden zyn, en ik wensch, dat ik vierendeelen genoeg had, om na yder Parochie gezonden te worden, om te getuigen, dat 'er een Geestelyk Perzoon van de Kerk van *Engeland* is gemartelt, om dat hy zynen Koning getrouw was.

Hy zoude nog meer oproerige woorden daar by gevoegt hebben, ten ware den Sherif zyne redenen niet afgebroken, en hem, om te bidden, te knielen bevolen had; dog in dit gebed vondmen niet minder aanstootelykheden, als in de gemelde Aanspraak, wyl hy geenzints vergat van den Hemel af te smeeken, alles wat tot heil en voordeel van den Pretendent konde dienen. Zyn medemakker, Mr. Hall, hem volgende, zeide, *dat hy ook stierf als een Martelaar voor den Pretendent, zyn Koning, en voor 't Vaderland.* Wanneer zy nu beide aan de galg waren opgehangen, zo begon het graauw eene beweging te maken, om daar door de doode lighamen magtig te worden; maar dit mislukte, moetende voor oogen zien, dat den Scherpregter, ingevolge van het Vonnis, deze twee schandlyken vierendeelde.

De Aanspraak van Mr. J. Hall, zynde een Vrede-regter geweest in *Northumberland*, die jaarlyks 700. Ponden Sterlings inkomen, en zeven levendige kinderen had, was aldus.

IK kom hier de Dood te smaken om de zaak van God, van myn Koning, en van myn Vaderland, en ik verheuge my van gantscher herten dat ik zodanige groote eer ben waardig gevonden; dat dan niemant van U lieden zig inbeelden dat myn einde met schande en oneer vergezelschapt is.

De waarheit en regtvaardigheit van de zaak, om welke ik lyde, doen myn Dood uitblinken, als een uitwerkzel van Pligt, Deugt, en Eer. Gedenkt dan, dat ik myn leven verlaat, om dat ik het Regt van myn eenige Souverein, en wettige Koning JACOBUS de III. heb verdedigt; dat ik my als een Slagt-Offer opoffer, voor de vryheit en welstand van myn lieve Vaderland, en myne beminde Landsgenoten, en dat ik lyde door Tirannie, Verdrukking en Usurpatie. In een woord, overweegt, dat ik lyde voor de bescherminge van de Goddelyke Wetten, voor die van het Koningryk, en deszelfs Erffelyke Constitutie: weet dan, en zyt verzekert, dat ik geen Verrader ben, maar een Martelaar.

Ik verklaar, dat ik sterf in de gevoelens, en als een waaragtig en opregt Lid van

van de *Engelze* Kerk; maar niet van die Schismatike Kerk, die gegrondvest is op de Revolutie, welkers Bisschoppen, als Rebellen, den Koning verlaten, en zo schandelyk de Regten van de Kerk overgegeven hebben, met zig te onderwerpen aan de laffe, ongeoorloofde en kragtelooze instellingen van den Prins van *Oranje*. De Gemeenschap, in welke ik sterf, is die van de waaragtige algemeene en niet zweerende *Engelze* Kerk, en ik bid God, dat hy die wil voorspoedig maken, en doen aanwasschen. En indien het zyn welbehagen is, de zelve te verheffen, en te doen bloeijen. 1716. *August.*

Ik verzoek van gantscher herten vergiffenis van de geenen, die ik op eenige wyze zoude moge beledigt hebben, en op welke tyd zulks ook zoude mogen geschied zyn: Maar in 't bezonder zo bid ik God en myn Koning om vergeving, dat ik myn pligt zo verre ben te buiten gegaan, van tot de Usurpatie over te hellen, aan dezelve den Eed van getrouwheit te doen, en publicque Ampten met Commissien van den Usurpateur te bekleden, hoewel die van geen Authoriteit of kragt waren. God, die myn hert kent, weet, dat ik deze fouten niet gepleegt heb, dan door dwaaling en onkunde: zo haast ben ik niet in my zelven gegaan, en beter onderrigt geworden, of ik heb daar berouw van gehad; Ik heb den Deegen voor den dienst van den Koning getrokken, en het is tegenwoordig niet dan door myne liefde tot hem, dat ik deze geweldige Dood kom te lyden. Het behaage aan God, dat myn berouw en myn lyden, myne voorgaande fouten mogen uitwisschen; dit is het geen ik van hem verzoek door de verdiensten, de Middeling, en het Lyden van JEZUS CHRISTUS, myn Zaligmaker.

Ik vergeef opregtelyk aan alle myne Vyanden, en onder anderen aan die, dewelke het verderf van Kerk en Staat veroorzaakt, of vermeerder hebben. Ik bid God, dat hy hen wil barmhertig zyn, en hen spaaren, om dat zy het Werk zyner handen zyn, en om dat zy door het dierbaare Bloed van zyn Zoon zyn wedergekogt. Ik vergeeve in 't bezonder uit grond van myn Hert aan de Keurvorst van *Brunswyk*, die my onregtvaardig doet sterven, aan myne gewaande Regters en Gezwoornen, die my onregtvaardig veroordeelt hebben, en aan Mr. Patten en Carnaby, die tegens my getuigt hebben. En wat meer is, ik verklaar hier op het Woord van een stervend Man, dat hunne getuigenis zo verre van de Waarheit afwykt, dat in al het geen zy met Eede tegens my verklaart hebben, geen woord Waarheit is, en dat het volstrektelyk niet dan valsheden zyn, en zulks zullen alle myn Medegezellen, de Gevangens van *Northumberland* konnen verzekeren. Ik bid God, dat hy hen vergeeve, gelyk ik dezelve waarlyk vergeef.

Ten laatsten, zo vergeef ik aan allen de genen, die tot de overgaaf van *Preston* medegewerkt hebben; want zy zyn oorzaak van myn Dood; en geliefde het God! dat dit het eenigste kwaad gevolg daar van zyn mogt. Maar helaas! het blykt maar te klaar, dat zy met zig over te geven, niet alleen het verlies van een groot getal brave en getrouwe Onderdanen van zyne Majesteit veroorzaakt, maar daar en boven, om alles te zeggen, hunnen Koning en Vaderland verkogt hebben. Want het was toen in hunne magt om den Koning

1716. zegepralende op den Throon te herstellen, en ons daar door een gelukkig volk
August. te maken. In alle aanvallen hebben wy onze Vyanden te rug gedreven, en wy waren wel gestelt, en sterk genoeg om hen aan te tasten. Aan onze zyde was niemant, zelfs van de geringste Luiden, die niet met dapperheit en standvastigheit vervult was; daar men aan de kant van de Vyanden niet dan geheele tegenstrydige dispositien zag; zelfs zo verre, dat, zy op ons eerste Vuur de vlugt nemende, men dezelve nooit konde bewegen, om het zelve voor de tweedemaal te proeven.

Ik heb gelooft door de Regtvaardigheit verpligt te zyn, van dit alhier te verhalen, op dat Mr. Wills de Waereld niet zoude misleiden, als of hy en zyne Troupen ons hadden ondergebragt, en de Victorie gewonnen hadden. Want de waarheit is, dat, na dat zy overwonnen waren, onze Hoofden goetvonden, om te capituleren en ons te verderven. Ik wensche, dat God en de Koning het hen vergeeve.

Het behage aan God, om onze eenigen wettigen Souverein Koning JACOBUS de III. te zegenen, en te bewaren en te herstellen. Dat hy zyne Raadslagen bestieren, en zyne wapenen voorspoedig doed zyn. Dat hy hem in zyn Koningryk weder geleide, en de Kroon op zyn Hooft plaatse; dat hy hem bescherme voor de kwaadaardigheit zyner vyanden, en hem behoed tegens degeenen, die op hoop van vergelding na het leven van zyne onnozele Persoon staan: dat hy hem een lang leven geef, vergezelschapt met gezontheit, en de allerwenschelykste Goederen: dat hy hem versterke, op dat hy alle zyne Vyanden mag overwinnen, en te boven komen: en ten laatsten, dat wanneer het aan zyne oneindige wysheit zal behagen, om hem uit deze Waereld te rukken, dat hy hem tot zig neeme; en beloone met een Kroon van onsterfelyke Glorie.

Dit zyn, beminde Landsgenooten, de opregte wenschen, en laatste woorden van een stervent Man. Indien de laatste zugten, van y maud, die van de Waereld staat te scheiden, eenige indruk op uwe Gemoederen konnen maken, zo staat toe, dat ik U Lieden vermaan, van onderdanig, gehoorzaam, en getrouw aan uwe eenige wettige Souverein Koning JACOBUS de III. te zyn: zyt altoos bereit, om hem te dienen, en blyft nooit in gebreke, van alle uwe kragten in te spannen, om hem te herstellen; en wat ook hier van de gevolgen zyn mogen, zo denkt, dat gy een goede zaak en een zeer barmhertig God hebt, van wien gy uwe vergelding moet verwagten.

Het is aan die grote God, de God van Waarheit en Heiligheit, die alle degeenen die om de geregtigheit lyden beloont, dat ik myne Ziel beveel, hem smeekende dat hy die wil genadig zyn, om de liefde van onze Heere Jezus Christus myn Zaligmaker en Verlosser. Amen, Amen, Amen.

JOHN HALL.

P. S. Ik had met eenige reden konnen hoopen, dat men my myn leven zoude hebben laten behouden, om dat ik vyf Uitstellen had verkregen; maar ik

vind

vind dat de Hertog van *Hanover*, en de kwade Raadsluiden, die hem regeeren, zo weinig Deugt en Eer hebben, dat zy besloten hebben om myn Leven niet te sparen, om dat ik het zelve niet op laffe en schandelyke Voorwaarden heb willen wederkopen. Ik had reden om te geloven, dat ik in het begin myn Leven en goed zoude hebben konnen behouden, indien ik had willen bekennen schuldig te zyn; en ik twyffel niet of ik zoude zedert ook nog wel genade hebben konnen verkrygen, indien ik die op een laffe en schandelyke wyze had willen verzoeken: maar ik had beslooten om niets te doen, het welk strekte om myn Koning te ontkennen, en myne Beginzelen te verloochenen; en ik dank God, dat hy my dit heilig besluit heeft ingeblazen, en kragt gegeven, om het uit te voeren.

1716. *Augusti.*

JOHN HALL.

De voormelde Aanspraak van den Predikant Paul kwam gantsch niet over een met desselfs vyf brieven, uit zyne gevankenis geschreven aan den Koning, den Aardsbisschop van *Kantelberg*, en den Lord Townshend; in dewelke hy zeer leugenagtig en laf hertig, God tot getuige roept over zyne onnozelheit; smeekende den Aardsbisschop, om hem van de strop te willen bevryden. Ziet hier de afschriften dezer brieven, en voor eerst die aan den Koning.

Aan zyn zeer geheiligde Majesteit GEORGE, *door Gods genade Koning van* Groot-Brittannien *&c: werd in het ootmoedig Smeekschrift van William Paul, een Geestlyke, vertoond*

DAt uwen Verzoeker, nu in *Newgate* gevangen, over de laatste onnatuurlyke Rebellie tegens uwe Majesteit, welke hy versoeit en vervloekt, in alle ootmoedigheit verlof verzoekt met alle bedroeftheit des harten, te bekennen deze groote en hatelyke misdaad, en uit den grond van zyne Ziele vergiffenis te verzoeken van God, uwe zeer geheiligde Majesteit, de Kerk en de Natie, tegens welke alle hy bekent grotelyks misdaan te hebben. Werpt zig daar om in alle ootmoedigheit aan uwe geheiligde Voeten, biddende om Genade, belooft voor den toekomende tyd alle getrouwheit en gehoorzaamheit aan uwe Majesteits Perzoon en Regeering, en dat geen oproerigen aard hem van zynen pligt zal wenden; hoopt daarom in nedrigheit, dat uwe Majesteits Godvrugtigheit en Goedheit de verlede misdaden en overtredingen by hem begaan zal vergeven, en zyn opregt en hartgrondig berouw aannemen. Zullende door de trouwe genegentheit zyns gemoeds, (en zo als door pligt verbonden is) dagelyks ernstige gebeden tot den God des Hemels gedaan werden, voor uwe Majesteits lang leve, gelukkige Regeering, voorspoedigen Staat en Koninglyke Nakomelingschap in deze waerelt, voor altoos en eeuwig.

1716. Augusti. De drie brieven, kort naar malkander aan den Aartsbisschop van Kantelberg gezonden, waren van dezen inhoud.

Mylord,

MYne misdaad, van onder de Rebellen tot *Preston* geweest te zyn, erken ik, en is my van herten leet, zo als ik by myne te Regtstelling betuigt heb. Ik verzoek uwe genade ootmoedelyk voor my by zyn Majesteit te willen spreken, om myn leven te verbidden; welkers overschot, indien het gespaart word, ik met een opregt voornemen beloof te besteden in gebeden voor zyne geheiligde Majesteit, en zyne Doorlugtigheits Familie: ik ben geheel van Vrinden berooft, om genade voor my te smeeken, derhalven twyfel ik niet of u edelmoedigen aard en medelyden zal u aanzetten, om eenen by te staan, die eens de eer gehad heeft, van in een Geestelyke Bediening in u Bisdom van *Lincoln* door uwe genade geplaatst te worden. Ik bid verlof om u Lordschap te verzekeren, dat gy uwe gunst niet kunt geven aan ymand, die meer boetvaardig zal zyn als hy, die met alle gehoorzaamheit is.

Uw Lordschaps ootmoedige dienaar.

Newgate den 9. July.

WILLEM PAUL.

Met believen van uwe Genade.

IN myne te regtstelling dagt ik een goede zaak te hebben, maar wierd van de Regtsgeleerde geraden, als de zekerste weg om vergiffenisse te erlangen, my schuldig te erkennen, waar op ik my geheel en al aan des Konings genade overgaf. Wat bekentenisse het Hof van my wil hebben kan ik niet zeggen. Ik ben verzekert dat Uwe Genade van my niet zou begeeren, dat ik voor de Waereld meer zoude zeggen dan ik weet. Ik verklaare voor God Almagtig op het Woord van een Geestelyk Perzoon, dat ik nooit een Brief uit *Preston* hebbe gebragt, na eenig Edelman ben gegaan, of het minste gesprooken hebbe dat strekte tot aanporring der Rebelly, maar kwam in myn eigen Land, zodra als ik konde, en daar uit te *Londen*, alwaar ik gevat en in *Newgate* gezonden wierd. Ik verzoeke Uwe Genade nog eens, van my te geloven en Uwe uiterste best te willen doen, om het leven van een arm Geestlyk Perzoon te behouden. Indien men niet wil toestaan dat ik het overblyfsel daar van in *Engeland* verslyte, zo bidde ik dat Gy my belieft te doen zenden na de Plantagien, of elders anders, liever dan te *Tyburn*. Ik bidde Uwe Genade ootmoedelyken Uwe arme bedroefde Dienaar in aanmerking te nemen, en hem uit deze morssige Gevangenisse te verlossen.

Milord, Ik ben Uwe Lordschaps ootmoedigste en zeer gehoorzame Dienaar.

WILLEM PAUL.

Milord,

Milord, terwylen ik in *Newgate* ben geweest, hebbe ik nooit voor den Pretendent by Naame, of eenigen Tytel gebeden. 1716. *August.*

Milord,

IK bidde Uwe genade om vergiffenisse dat ik dezelve ontruste, maar my op Uwe goedheit nog eens verstoutende, zo bidde ik U ootmoedelyken, voor my om genade by zyn K. H. te willen spreeken. Het Vonnisse des doods is gekomen, met bevel van het toekomende Vrydag uit te voeren; de kwade treden, die ik in myn vorige leven gedaan hebbe, hoope ik dat den Almagtigen God my zal vergeven; maar aangaande de dingen die my te laste gelegt zyn, namelyk van de Rebelly gepredikt, die van myne Parochie geraden te hebben de Wapenen op te neemen, en verscheide oproerige Sermoenen gepredikt te hebben, zyn alle op het Woord van een Geestlyke vals, zo als ik bewyzen kan met een Atteſtatie voor zes Jaren, den tyd dat ik te *Orton* stond, door de meeste van die Parochie ondertekend. Een andere zaak word my tegen geworpen, dat ik in verscheide beradingen deel hebbe gehad; maar ik ben onschuldig en onkundig; ik roepe God tot getuige, van eenigen toeleg die iewers in het Koningryk, tegens de Regering is geformeert geweest; en by aldien ik ooit van eenige Vergadering geweten hebbe, dan die waar in ik ongelukkige te *Preston* ben geweest, of ooit eenigen Raad hebbe gegeven; myn ooit is gevraagt, of iemand van my tot opstand en Rebelly geraden, zo ben ik gewillig te lyden.

Ik verzoeke dat uwe genade tragten wil, my ter dezer tyd te verlossen van die schandelyke dood, door eenen Strop, en van my te schikken en te zenden, waar heenen het Uw Lordschap zal believen. Indien 'er niets kan gedaan werden, zo verzoek ik ootmoedelyke Uwe Zege en Gebeden, om lydzaamheit en kloekmoedigheit, in deze strenge uuren van het Gerigte. Om Gods wille Milord, doet tog alles wat in Uw vermogen is, om het leven van een Arm bedroeft Geestlyk Perzoon te behouden, waar van het overige deel zal besteet werden in Gebeden voor Uwe genade, en voor alle, die pogen zullen, my uit deze groote verdrukkingen te helpen, &c.

In Newgate *den* 20. *July* 1716.

Was getekent,

WILLEM PAUL.

Maar des avonds, zo als hy den volgenden dag moste geexecuteert werden, schreef hy aan den Lord Vicomte Townshend den onderstaanden brief.

Mylord.

MR. Patten is zo vriendelyk geweest, van my eens in myne verdrukkingen te bezoeken, en begeerde van my, dat indien ik eenige zaak, betreklyk

1716. tot de Regeering, wist, ik het zelve wilde openbaren; Milord, ik verklaare
Augusti. plegtelyken, en ik roepe God tot getuigen, dat ik van *Preston* geen Brief hebbe mede genomen, hoewel ik zulks aan Mr. Patten zeide, het geen alleen een veinzing was, op dat ik mogt weg raken; en by aldien Mr. Patten my regt wil doen, zo kan hy uwe Lordschap verhalen hoe ongemaklyk ik was, wanneer ik myne onbedagtheit gewaar wierd. Milord, ik steune enkeld op uw Lordschaps goedheit, in deze myn ellendige stand, ik wense Milord, dat ik myn leven mogt behouden, op dat ik aan de Waereld mogt toonen, hoe hartelyken bedroeft ik over myne verledene dwaalingen ben, en niemand zal zulks meer bewyzen, dan Milord, Uwe Lordschaps allerootmoedigste en gehoorzame Dienaar

WILLEM PAUL.

Milord, Mr. Patten zegt, dat het een verzwaaringe van myne misdaad is, dat ik in *Newgate* met uitdrukkelyke woorden gebeden hebbe voor den Pretendent, onder de naam van Koning JACOBUS. Ik verklaare het nooit gedaan te hebben; ik bidde Uwe Lordschaps vriendelyke hulpe, van my het behouden van myn leven te doen verkrygen.

Nog twee Predikanten wierden kort daar na gevonnist, om in de Pillory te staan, dog niet over oproer of rebelly, maar alleenlyk over valsche getuigschriften, te schandeleus hier te melden: en wyl zulken bedriegerye by den Priesterlyken Tabbert gantsch niet voegde, Zo nam den Waereltlyken Regter dit zo hoog, dat ze de Delinquanten in hun geestelyk gewaad deden ten toon stellen.

Eenige Heeren, van de Partye der Whigs, den 3 Augusty 's avonds te *Londen*, volgens haar gewoonte, binnen zeeker Herberg in *Salisburgcourt*, welkers geschildert uithang-bort den tegenwoordigen Koning GEORGE verbeelde, te zamen gekomen; om eens vrolyk te zyn, en op de gezontheit van dien Vorst, nevens die der Koninglyke Familie en verdere Regeering te drinken, zo zagmen een deel slegt volk, aangehitst door de *Jacobitische* Factie, voor de gemelde Herberg verschynen, en veel grove scheldwoorden tegens het daar binnen verheugt gezelschap uitbraken. Zommige dezer Heeren buiten de deur tredende, om dit grauw met goede woorden tot bedaren te krygen, verzogten datze binnen komen, en mede een glas Wyn op des Konings gezontheit drinken wilde; dog dat dom gepeupel, deze heusheit voor een hoon opvattende, betoonde zig in het schelden nog verwoeder als te voren, ja kwamen zo verre, datze met losgebroke straat-steenen in de vensters wierpen; invoegen die van binnen zig genoodzaakt vonden,

dit

dit boosaardig geweld met den degen af te keeren, en het grootste gedeelte van de nagt het huis te defendeeren. Een van 't gezelschap, uitvallende met het zydgeweer in de vuist, en zig weinig schreden te verre begevende, wierd door de Constapels gevat, en in een andere Herberg geapprehendeert, 't welk zyne makkers deed rezolveeren voor den dag te komen, om, was 't mooglyk, hem te verlossen. Het kanailje, zig van die gelegentheit bedienende, viel met groot geweld in de Herberg, daar ze alles aan stukken sloegen, het huisraad vernielden, en de dranken in de kelder, bestaande in veelderleye Wyn en Bieren, lopen lieten. Hier mede nog niet vernoegt, begondenze 's morgens vroeg het gebouw zelf te sloopen, en, bezig zynde met dat werk, zo kwamen by geval in dezen hoek twee granadiers, die 't onvrede over zulken moedwil, met hunne uitgetrokke degens op de plunderaars aanvielen, dog zy wierden door de menigte belhamels haastelyk omcingelt en deerlyk afgerost. Omtrent de middag zondmen derwaards 15. man uit de Koninglyke Guardes te voet, welk gering getal zig te zwak bevonden, en dus ten een uur door een grooter Detachement, zo voetvolk als ruitery, mosten onderfteunt werden. Deze drongen met ontbloote Zabels onder den hoop, even als of zy alles wilden ter neer houwen, en bragten in een oogenblik zodanigen schrik te weeg, dat het woeste grauw verstoof, en een yder daar van tragte te ontkomen, dog eenige kreegmen gevangen. Zeekeren Vaughan, een koole verkooper in 't Weeshuis van *Bridewell* opgevoed, en die zig aan 't hooft eener bende van dit onbezonnen gepeupel liet zien, was de eenigste die in dit tumult dood geschoten wierd. De Lykschouwers, hebbende dezen man bezigtigt, deden rapport aan de Jurys, wanneer verscheide getuigen ook verklaarden, dat Mr. Read, hospes van de Herberg, de schoot gedaan, ja dat hy zyn Snaphaan op straat, wel zes schreden buiten de deur, geloscht, en dat den gesneuvelden gantsch geen geweer, en zelf geen stok gevoert had, maar alleenlyk by geval daar voorby kwam. 1716, *Augus.*

Om deze zaak nader te onderzoeken, zagmen den Lord Majoor en de Aldermans van *Londen* den 11. expres weder vergaderen; en door de buuren, meest Thorys, een request tegens Mr. Read overleveren; behelzende, *dat deze wanordre die gene hadden veroorzaakt, die als toen in de Herberg gekomen, en aldaar vrolyk geweest waren*; bybrengende, tot justificatie, het zeggen van een Vleeshouwers wyf, een

Bar-

1716. Barbiers jongen, en nog van verscheide diergelyke depozanten; welke
Augst. verklaarden, dat, wanneer Mr. Read op Vaughan Schoot, den laatstgemelden, zonder geweer of stok, een groot end weegs van zyn huis afstond: hier tegen nogtans betuigden sommige andere Perzoonen van meerder geloofwaardigheit, *dat een groot deel kanailje, bestormende de bierkelder van dik gemelde Herberg, geroepen had, Hoge Kerk en Ormond, geen Hanover, geen Koning* GEORGE *enz; wyders dat twee Soldaten, hier omtrent de wagt houdende, tot hulpe van de waard gekomen, en uit het huis, om de muitemakers te verjagen, gesprongen, dog met steenen en stokken te rug gedreven waren. Dat, wanneer het grauw daarop den aanval hervattende, de waard hen toeriep, datze zoude hebben te vertrekken; dog dat Vaughan, in plaats van zulks te doen, op de waard inviel om denzelven te vermoorden, die toen zyn Snaphaan loschte en dezen Brusken geweldenaar onder de voet schoot; eindelyk, dat het grauw, dit ziende, het huis plonderde, en ten deele onder de voet haalde.* Het Hof, dit alles overwegende, vond goed dezen Waard, onder Borgtogt van de Heer Vrederegter Jolisson, en de Kolonels Cote en Westal, te ontslaan; mitsgaders aan den zelven zo veel penningen toe te leggen, als de schade en reparatie van zyn huis bedragen zoude.

De bovengemelde oproerige Actie gaf aanleiding, dat de Regeering veel omzigtigheit most gebruiken tegens het vieren der Verjaardag van 's Konings komste tot de Kroon; werdende dierhalven ten dien einde, door de Vrede-Regters, hunne konstapels in verscheide Wyken geposteert, de Trainbands voor een gedeelte in 't geweer gebragt, de Guarde du Corps, zo te voet als te paard, gereed gehouden, en voorts meer andere nodige Precautien, tot weering van alle onheilen, genomen. Men zag, op dezen plegtigen dag, de meeste Winkels der Stad *Londen* gesloten, en 's morgens in alle de Kerken prediken. Den Lord Major, naar *St. Pauls* Kerk zig begevende, was cierlyk opgeschikt, gaande voor hem de gewoonlyke Stads Muzikanten en Trompetters, speelende veelerley kunstige Voyzen. De Koninglyke Standert stond op de gebruikelyke plaatzen geplant, het Kanon van den *Tour*, en in 't *Park* wierd afgeschoten, de klokken geluid, veel Vreugde Vuuren gebrand, en het grootste gedeelte van de nagt met Illuminatien der huizen en vrolykheden door gebragt. Men vernam geen de aller minste beweegingen van oproeren, dan slegts dat sommige Jacobiten zig elders durfden vertoonen in Rouw-gewaat, dragende

Lamfers

Lamfers of Rozen van zwart lint op hunne hoeden, onder dewelke een schoenmakers knegt de stoutheit had, van in een ruime straat te roepen, *Hooge Kerk en Ormont*; maar men vatte aanstonds dien onverzaagden gast, en bragt hem gevangen. Thans bevond zig het Hof te *Hamptoncourt*. alwaar het Landvolk, nu by zig hebbende de Koninglyke Familie, ongemeen in hun schik was; niet kunnende ten genoegen roemen de minzame ommegang, en vriendelyke bejegeningen, waar mede zy vereerd wierden. Ook geliefde zyn Koninglyke Hoogheit in dezen tyd wel 40. Perzoonen uit de Gevankenissen van *Londen* te ontslaan, meest altemaal bedienden en knegts geweest van de voornaamste Rebellen, te *Preston* gevangen genomen, en daar onder mede den Kamer-dienaar, van den onthoofden Lord Derventwater. 1716. *Augusti.*

MEN had aan 't Keizerlyke Hof berigt gekregen, wegens de heimelyke uitstroisselen der *Ottomannische Porte*, als of de standhouding der *Carlowitse* Vrede nog te hopen was; ook dat door 't zelve de Ministers van *Groot-Brittannien* en *Holland*, te *Konstantinopolen* rezideerende, by wyze van raadgeving bewogen waren geworden, om, tot haar eigen veiligheit, het *Turkze* Hof, reeds naar *Adrianopolen* vertrokken, te volgen; wyders, dat zy den Keizerlyken Rezident Fleischman naar *Semendria* gevoert, en op een toorn, dog hem redelyk wel handelende, gevangen gezet, en zedert naar *Belgrado* gebragt hadden. Voorts dat gemelden Keizerlyken Rezident, ten verzoeke van den Prins Eugenius aan den Primo Vizir gedaan, verzelt van twee voorname Bassas en een Tolk, voor welkers wederkeering dien Veldheer zyn woord van eer gaf, in 't Keizerlyke Leger gekomen waren, om over eenige gewigtige zaken te spreeken; en dat alle heilzame voorslagen, om de verschillen in der minne te vereffenen, geen ingang konde krygen, zo dat hy zig aldus genoodzaakt vond, om, volgens belofte, den Rezident Fleischman, nevens zyn *Turks* gezelschap, weer te rug te zenden; houdende nogtans een Bassa als Gyzelaar, en betuigde, even eens den zelven te willen tracteeren, als de *Ottomannen* met den meergemelden Heer Fleisman mogte komen te doen. DUITSLAND.

Zedert bespeurdemen klaarlyk, dat alle de voorslagen der *Turken*, tot een accommodement, daar heenen strekten, om de Keizerschen eerst op te houden, en dan onverwagt op 't lyf te vallen; gebruikende

1716. *Augusti* daar en boven nog deze list, datze, niet tegenstaande de openbare (*a*) Oorlogs Declaratie te *Konstantinopolen* gedaan, aan hunne Krygs-Troupen zeer nadrukkelyk verboden, van geen de minste vyandlykheden of hostiliteiten te plegen, nog zelf niet op den Keizerlyken bodem te komen; toelatende, wat meer is, het Vee en andere goederen, op de Jaarmarkt van *Arat* gekogt, naar de *Oostenrykze* Landen te voeren. Desgelyks kreeg men aan 't Hof van *Weenen* berigt, dat den *Turksen* Sultan, wantrouwende den nieuwen Vorst van *Moldavien*, den zelven niet alleen afgezet, en zyn neef in plaats gestelt, maar ook hem, nevens zyn Vader, een man van 80. jaren, te *Konstantinopolen* had doen onthalzen.

(a) ziet pag. 3.

Alle de bovenaangehaalde bedriegelyke glinsteringen der *Ottomannen* konden nogtans niet beletten, dat den Prins Eugenius het Keizerlyke Leger deed by een rukken, nemende in 't laatst van July het Hoofdkwartier te *Futak*, en plaatste de verdere Troupen in zodanige afgezonderde Kampementen, datze eerlange by malkander konden getrokken werden; bestaande zyne geheele magt, zo in *Hongaryen* als in *Zevenbergen*, uit 160000. Man. Hy deed twee Bruggen over de Rivier den *Donau* slaan, de eene beneden en de ander digt onder *Peterwaradyn*; waar tegens de *Turken* ook een Brug by *Belgrado* over den *Donau*, en nog twee andere over de *Sau* sloegen, die zy nauwlyks gereed hadden, of het gros van hare Armee passeerde over dezelve, en Kampeerde zig by *Semlin*, *Salankemen*, en *Carlowitz*, ter regter zyde door de *Sau* en *Donau*, en ter linkerzyde door een groote Boschagie gedekt. Alhier stelden zy zig aanstonds aan den arbeid, tot het op delven der oude overblyfzelen van een Retrenchement, door haar in den voorgaanden Oorlog tegens den Roomsch Keizer gemaakt, om zig daar in te begraven.

Deze stap der *Ottomannen*, oordeelde den Prins Eugenius van zulken gewigtigen belang, dat hy, om nader kondschap te mogen erlangen, den Grave Johan Palfy met 1600. Keizerlyke Ruiters afzond; welke den 2. Augusty, aan *Carlowitz* genadert, een groote menigte *Turkze* Ruitery ontdekte, en daar van ten spoedigsten aan den Prins Eugenius berigt zond; die aanstonds nog een Regiment dragonders, en een Regiment Curassiers derwaards detacheerde. Dit groot Corps der *Ottomannen*, omtrent 40000. Man sterk, meende het gering getal der Duitzers geheel te omringen en vernielen, vallende met een verwoede

de furie daar op aan, maar den gemelden Generaal Palfy gaf haar zo veel te doen; datze wyken, en aan den zelven een geruste aftogt toelaten mosten. Men begroote het verlies der *Turken* in deze Actie op 1000. en dat der Keizerschen op 400. Man; onder welke laatstgemelde den Generaal Breiner, vallende van zyn Paard, in handen der *Ottomannen* gevangen geraakte, die hem na 't verliezen der Hoofdbattaille, terstond van te spreken, Barbarisch vermoorde. Dit byzonder treffen verydelde haren aanslag, om de Keizerlyke Vesting *Peterwaradyn* te overrompelen, waar toe zy 4000. Ladders by zig hadden. 1716. Augusti.

Nu tot de evengemelde Hoofd-bataille. De geheele *Turkze* Armee, als boven gezegt, over de *Sau* getrokken, floeg zig den 26 en 27. July neer tusschen *Semblin* en *Warnowitza*, alwaar den Primo Vizir den 28. mede aankwam. Den Prins Eugenius, hebbende van dezen Optogt der *Turken* kennisse gekregen, zond den 31. zyn Kwartiermeester Generaal Elster uit, om by *Carlowitz* een Kampement af te steeken; dog hier in waren hem de *Turken*, die onvermoeit haren marsch continueerden, voorgekomen; vertoonende zig hunne Voor-Troupen den eersten Augusty, op de middag, maar een uur marcheerens van *Peterwaradyn*; in en omtrent welke Vesting dien avond en vervolgens nog tydig aan kwamen de Keizerlyke Troupen, die te *Wocawar*, en ook het Corps onder den Prins Alexander van Wirtenberg, dat by *Segedin* gestaan hadde; desgelyks deed den Prins Eugenius over den *Donau* trekken de Keizerlyke Krygs-Benden, tot dus lange nog aan de overkant by *Futak* gebleven; posteerende zig in het oud dubbelt Retrenchement voor het Hoornwerk van *Peterwaradyn*, als wanneer men de *Turkze* Armee niet meer als een musquetschoot van de Keizersche vernam; zig bevlytigende den 4. Augusty, om een bedekking van aarde op te werpen, en waar mee zy dien geheelen dag doorbragten. Het scheen de *Turken* ernst, om het Keizerlyke Leger hier te bevegten, maar die besloten in een Krygsraad, datze den volgenden dag, den 5. de *Ottomannische* Retrenchemententen zelfs wilde Attaqueeren; Ordonneerende ten dien einde, dat de Ruitery des morgens tydig aanvallen, en het Voetvolk zo lang stil blyven zoude, tot dat de eerstgemelde braaf in Actie was, om als dan schielyk uit hunne verschanzingen voor den dag te komen, en de *Turken* gelykerhand aan te grypen.

1716. *August.* In even zodanigen beweging schaarde zig ook de *Turkze* Ruitery, vallende zeer verwoed met uitgetrokke Zabels, zonder veel te schieten, de Keizersche op 't lyf, en toonden datze voor Vuur nog Zwaard vreesden; ja zy repousseerden tot driemalen de geheele regter Vleugel, en bragten dezelve eenigzints in verwarring; dog deze egter standhoudende, en zig spoedig weer herstellende, maakte een vreesselyke slagting onder het Voetvolk der *Ottomannen*, welkers Ruitery weinig in't vuur geweest, en den Troup der Jannitzaren, die zig nogtans dapper hadden verweerd, over hoop geworpen was. De eerste tyding van deze glorieuze overwinning, zo als dezelve te *Regensburg* aan de Ministers van het *Duitsche* Ryk gebragt, en aldaar met den druk gemeen gemaakt wierde, luide als volgt.

NA dat de Groote Vizir met zyn geheele Leger de Rivier de *Sau* op twee plaatzen gepasseert, en tegens het Keizerlyke in vollen marsch was, met voornemen om het zelve aan te tasten, en niet te wagten tot dat hy door de onzen aangegrepen wierd, (hebbende overzulks de Vreede eerst gebroken en den Oorlog begonnen) zond men den Generaal Graaf van Palfy den 2. dezer, om het vyandelyk Leger te recognosceren; dog hy wiert door een zeer groot getal te gelyk op het lyf gevallen, zo dat hy, om niet afgesneden en gantschelyk nedergehakt te worden, zig genoodzaakt vond (niettegenstaande hy daar toe geene ordre had) zig in een scherp gevegt in te laten, en zig met de zyne door te slaan; waar toe hy nog tydelyk door twee andere Keizerlyke regimenten te paard ondersteunt wiert. De gemelde Generaal doodede in deze actie zeer veele *Turken*, en twee paarden onder zyn lyf verloren hebbende, hielp hem de Generaal Graaf van Hauben op't paard van een Bassa, dien hy met de pistool onder de voet geschoten had. De Kolonel Graaf van Breuner wierd in deze actie gevangen, en de Generaals Hauben, Schilling en Contresour wierden gekwetst. Dit gevegt geeindigt zynde, marcheerden de *Turken* met haar geheele Leger over de *Teville*, van *Carlowitz* na den *Donau*, en ruineerden de Keizerlyke Bruggen door afgebroke Molens, eer ons Leger nog naauwelyks half over den *Donau* was. Na dat men de Bruggen haastelyk herstelt, en de Vyanden eenen marsch afgewonnen had, bevond men zig 's nagts tot op eene musquet-schoot van de *Turken*. Men maakte aanstonds van weêrkanten Retrenchementen, maar 's anderen daags den 4. Augusty, 's morgens ten vyf uuren, had de Keizerlyke ruitery ordre om te attacqueren, dog het voetvolk zoud zig stil houden, tot dat de cavallery handgemeen was, wanneer het zelve uit het Retrenchement springen, en de Vyanden mede op het lyf vallen zoud. Zy vonden de *Turkze* Ruitery reeds in dezelve beweging, dewelke zonder veel schieten, dog met ongemeene dapperheit en met blootе Zabels, de Keizerlyke als verwoede op het lyf vielen; en niettegenstaande zy eenen wakkeren tegenstand ontmoeteden, wiert egter de Keizerlyke Regter-vleugel tot

drie

drie malen toe sterk gerepousseert, en in eenige wanordre gebragt: dog dezelve herstelde zig ten eersten, en wierp 't *Turkze* Voetvolk overhoop; terwyl de Keizerlyke Kavallery met een ongemeene heldhaftigheit de *Turkze* Ruitery (niettegenstaande dezelve zeer hardnekkig vogt) op den zesden aanval ten eenemaal sloeg. Men heeft al het Kanon, te weten over de 100. stukken, de Bagage, Tenten, en al wat in 't Leger was, verovert. De Prins Eugenius van *Savoyen* heeft, uit de Tent van den Primo Vizir, den Graaf van Kiffenhuller met deze tyding aan zyn Keizerlyke Majesteit afgevaardigt. Men was nu bezig met de Vyanden te vervolgen, die, by gebrek van Bruggen over de *Sau* niet kunnende ontkomen, in de bosschen zullen worden gedood. Men heeft den Kolonel Graaf van Breuner, die op den 2. dezer gevangen was, voor de Tent van den Vizir, geketent, met veele wonden vermoort gevonden. De Generaal Lachen, de jonge Graaf van Palfy, en de Generaal Graaf van Gohlen, zyn in dit gevegt gesneuvelt. Wegens het schielyk vertrek van den Graaf van Kiffenhuller, zyn geene andere omstandigheden gemeld; maar die Graaf heeft mondeling verhaalt, dat de Groote Vizir zyne twee Bruggen over de *Sau* zelfs had laten afbreken, om daar door zyn Volk te meer tot den stryd aan te zetten; dat men in de Tent van den Grooten Vizir gevonden had deszelfs Gemalinne, Dogter van den Sultan, of, zo zommige willen, zyne Concubine, met een klein Kind; dat de *Turkze* Paarden in 't Keizerlyk Leger, met menigte, voor drie Florynen het stuk wierden verkogt; dat de *Turken*, die goede paarden hadden, over de *Sau* zouden kunnen zwemmen, dog dat 'er veele verdronken waren, en dat het Voetvolk meerendeels was geruïneert; hebbende het gevegt tot 's avonds ten zes uuren geduurt.

1716. *August.*

Maar het was den 8. dezer Maand, als den Grave Kiffenhuller, door den Prins Eugenius aan den Keizer afgezonden, des middags ten twee uuren in *Weenen* kwam; rydende voor hem zes blazende Postillons, mede brengende, ten teeken van een heerlyke overwinning, vyf groote *Turkze* Vaanen, en het volgende Verhaal.

NA dat de *Ottomannize Porte* den 25. jarigen stilstand, tot *Carlowits* gesloten, vroeg had gebroken, de Bondgenoten van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit met overmogende en gelukkige kragten vyandelyk aangegrepen, en niet alleenlyk alle aangediende middelen van vergelyk hoogmoedig afgeslagen, maar zelfs niet eens op de vriendelyke voorstellingen, dien aangaande gedaan, geantwoort, den te rug geroepenen Keizerlyke Resident aangehouden, en zig hier omtrent en anderzints vyandelyk getoont, wiert eindelyk hooggedagte zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit aangezet, om zo wel zyne Bondgenoten van haren gedreigden ondergang te redden, als het voorgrenzende Erf-Koningryk, en de Landen; ja de Christenheit zelfs, voor het oogenschynelyk gevaar, met den Goddelyken bystand, kragtiglyk te beschermen.

1716. Tot dit heilzaam voorneemen wierden niet alleenlyk deze en geene noodwendigheden verzorgt, maar ook verscheide Troupen op de Grenzen verdeeld, om een Hoofd-Leeger te formeeren, waar van het commando en beleid, door zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit, den Prins Eugenius van *Savoyen* aanvertrouwd wierd, die dan ook den 9. July in het Campement tot *Futack* gelukkelyk aankwam, en den nodigen toestel maakte, om na de aanlanding van de Artillery, en van nog eenige Regimenten, het Leeger te formeeren, en de operatien te beginnen, ingeval de *Porte* op den gedanen voorslag het verwagtende antwoord niet gaf. Eenige dagen daar na kwam de Veld-artillery by de hand, en de Troupen tot de Armee behoorende waren in marsch, of hadden ordre zig gereed te houden, dewyl men kondschap had, dat de Vyanden hare magt by *Belgrado* zamen trokken, en de bruggen over de *Sau* vervaardigden, welke Rivier zy ook den 26. met de Kavallery, en den 27. met de *Jannitzaren* passeerden, en zig tusschen *Semblin* en *Wanovitza* neer sloegen, werwaarts de Primo Vizier den 28. volgde. Van de sterkte van dit Leger veranderden de berigten zeer.

Augusty. Den eersten Augusty marcheerden de Vyanden van *Wanovitza* op *Salankement*, den 2. op *Carlowitz*, en betrokken een zeer voordeelige Leegerplaats, met voorgeven, om ten eersten op *Peterwaradyn* los te gaan, en die Vesting te overrompelen. Dien avond arriveerden onze Troupen, die tot *Wocowar* gestaan hadden, tot *Peterwaradyn*, en wierden in het Hoornwerk van die Vesting, en de Veld-artillery met eenige Regimenten te Paard aan de zo genaamde *Ratse-Stad* geposteerd, om by de hand te zyn.

Dien dag ging de Generaal Veldmaarschalk Graaf Palfy, met een Detachement van 1400. Man, dat's nagts te voren gecommandeert was, beneffens de Regimenten van Bareith en Courzecourt, en 400. Hussaren, het Vyandelyke Leeger recognosceeren; maar hy verviel juist onder de Vyanden in hunnen marsch, en wiert van hare meeste ruitery met een ongemeen sterk vuur aangetast; egter retireerde hy zig, na een hardnekkig gevegt van vier uuren lang, waar in hy zelfs twee paarden onder zijn Lyf verloor, na *Peterwaradin*. In die ontmoeting hadden wy ontrent 400. doden en gekwetsten, onder de laatste was de Lieutenant Generaal Graaf van Hauben met eenige weinige Officieren; en de Lieutenant Generaal Graaf van Breuner, die wegens zyne ongemeene bravoure zeer beklaagt word, wiert vermist. Van de Vyanden bleef 'er wel eens zo veel Volk; en een yder heeft by deze actie byzondere eer ingeleit.

Den 3. kwam de Prins Alexander van Wirtemberg met het Corps, dat tot *Segedin* gestaan had, in 't Leger ontrent *Peterwaradin*; en ons Voetvolk wierd gezamentlyk aan gene zyde van die Vesting, in de beide Retrenchementen, welke voor 22. jaren gemaakt en nu vervallen zyn, geposteerd. Tegens den avond naderden ons de Vyanden, en arbeideden den gantzen nagt door, tot dat ze

Den 4. op zommige Plaatzen 100. en op andere maar 50. schreeden ver van ons eerste Retrenchement, eene Linie opgeworpen, en eene Paralel langs dezelve ge-

getrokken hadden, die zy met veele Vanen hadden bezet, en op de daar in gemaakte Batteryen Kanon en Mortieren geplant, uit dewelke zy, zo wel als uit het klein geweer, onophoudelyk begonnen te schieten: Waar op men van onze zyde nu en dan met de Veldstukken, die in het Retrenchement stonden, antwoordede; dog het Voetvolk wiert gelast zo weinig te schieten als 't mogelyk was, om in allen geval met haar geweer gereed te zyn. In deze gesteltheit nam men het besluit den Vyand den volgenden dag, zynde 1716. *Augusti.*

Den 5. dezer, kloekmoedig aan te tasten, en uit zyn Legerplaats te dryven; ten welken einde de volgende dispositie gemaakt, en aan de Generaals schriftelyk ter hand gestelt wiert; namentlyk, dat aan yder Ruiter 24, en aan yder Soldaat 30 schoten, en aan yder Granadier vier handgranaten zouden worden uitgedeelt: dat de Artillery met de Ammunitie-karren zouden worden ingespannen, en de Regimenten de bagage agterlaten; zo dat niemant iets anders zoud hebben mede te nemen, als het geen hy tot vegten nodig had: dat de aan dees zyde staande Cavallery, en de Infantery van *Segedin* gekomen, met het begin van den nagt over de twee Schipbruggen zouden trekken, om den aanval met het aanbreken van den dag te kunnen doen; dog het gebeurde, dat de Scheepmolens, niet ver van *Peterwaradin* op den *Donau* staande, welke men eenige dagen te voren geordonneert had aan den Oever te brengen, ('t geen wegens den al te sterken wind niet had kunnen geschieden) aan het dryven raakten, en aan de Schipbruggen stieten, van de eerste vyf, en van de ander 18. Schepen losbrekende, waar door die Bruggen bedorven, en de Troupen in haren overtogt, om 's morgens vroeg den aanval te doen, wel derdehalf uur opgehouden wierden, tot dat men de Bruggen, door de goede zorg van den Generaal Veldtuigmeester Graaf van Leffelholts, eindelyk herstelde. Voorts verdeelde men de Cavallery in zes deelen, gecommandeert door de volgende Generaals, namentlyk; de Regimenten van Rabutin, Gronsfeld, Darmstad en Cordona, door den Generaal Baron van Ebergeni, den Lieutenant Generaal Graaf van Hauben, en de Generaal-Wagtmeesters Galbes en Hamilton, welke zig op de linkerhand van 't Retrenchement posteerden. De overige Cavallery wiert gestelt ter linkerhand van 't zelve, te weten; onder den Generaal Graaf van Mercy, den Lieutenant Generaal Vorst van Lokowitz, en den Generaal Wagtmeester Graaf van Eck, de Regimenten van Bareuth, Hanover, Palfy en Mercy. Onder den Generaal Baron van Falkenstein, de Lieutenants Generaal Croix en Viard, en den Generaal-Wagtmeester St. Amour, de Regimenten van St. Amour, Falckenstein, Martini en Grave. Onder den Generaal Graaf van Martini, de Lieutenants Generaal Hochberg en Coutrecourt, en den Generaal-Wagtmeester Graaf van Jorger, de Regimenten van Althan, Croix, Hautois en Viard. Onder den Generaal Patée, de Lieutenants Generaal Vetrani en Hautois, en den Generaal Wagtmeester van Schilling, de Regimenten van Schonborn, Lobkowitz, Coutrecourt en Emanuel van *Savoyen.* En onder den Generaal Graaf van Naydasti, de Lieutenants Generaals Althan en Prins Fredrik van Wirtenberg, de Regimenten van Galbas, Jorger en Pasques. Dan de Hussaren van Spleni en Esterhasi, met ordre, om des nood zynde

1716. Augusti. de aan de regter zyde te gaan. De zes bataillons, daags te voren met den Prins Alexander van Wirtemberg van *Segedin* gekomen, wierden ter linkerhand gestelt, zig sluitende aan de regterzyde van de Cavallery, met ordre, om 't eerst den Vyand aan te tasten. Tegens zeven uuren 's morgens moest de eerste Linie ten dien einde te gelyk, en de Linkervleugel eerst (die door den Generaal Graaf van Regal geboden wiert) uitrukken, en de *Turken* bespringen. 't Zelfde moest de Generaal Graaf Maximiliaan van Starrenberg op 't eerste treffen doen met de Regtervleugel. Op den Generaal van Regal zoud volgen de Graaf van Harrach met de Linkervleugel der Infantery van den tweeden aanval; en de Generaal Baron van Loffelholts zoud het Commando hebben in 't Hoornwerk en in 't Retrenchement, om de daar zynde Regimenten in bereidschap en goede ordre te houden.

Wanneer de Attaque, volgens de bovengemelde dispositie, ten 7 uuren 's morgens begon, en de Infantery, die op de Linker-vleugel, tegens over het Corps van *Segedin* stond; als mede die van de Regter-vleugel, welke door de Regimenten te paard, onder Ebergent en Nadasti, by het water ondersteund wierden, uit het Retrenchement waren gerukt, stonden de Vyanden niet min in goede ordre agter hare Linien geposteerd, en wierden egter in den eersten aanval aanstonds daar uit gejaagd: Maar zeer onverwagt kwam 'er eenige verwerring in onze Regter-vleugel, die ook wanordre in de Linker-vleugel veroorzaakte; waar van de Vyanden zig met byzondere vaardigheit bedienden, en met ongemeen geweld indrongen, zelfs een hoek van ons tweede Retrenchement overklimmende; 't welk egter niet lang duurde, dewyl de Cavallery, die lings en regts gesteld was om te ondersteunen, toeschoot, en aan 't Voetvolk tyd gaf, om zig weder te verzamelen. Onze Ruitery van de Linker-vleugel, of schoon die in den aanvang, van het Vyandelyk Kanon, tamelyk had geleden, is het eerst tot aan de *Wagenbrug* der *Turken* gedrongen, en avanceerde zo ver, dat de Vyanden eindelyk, door den inbreuk die deze Ruitery op verscheide plaatzen deed, in wanordre raakten, en aan alle kanten begonden te wyken, gevolgelyk zo veel grond aan ons Leeger latende, dat men zig daar op formeeren, en in slagordre voorwaards, tegens de hoogtens der Vyanden aantrekken kon; dog hoe meer men derwaards rukte, hoe meer haast de Vyanden maakten om te wyken, zo datze niet alleenlyk hunne *Wagenburg*, die zy voor haar hadden, maar ook hun Hoofdquartier op den berg, en eindelyk de geheele Leegerplaats, met Artillery, Amunitie, Wagens, Kancelery, en alle de Tenten verlieten, en 't op een spoedig vlugten zetteden. Hunne Cavallery heeft weinig in 't vuur geweest, dewyl die eerst doorging; maar de *Janitzaren*, die in de peekel gelaten wierden, leden des te meer. Het was nog geen twee uuren na de middag, wanneer onze Armee de gantsche Vyandelyke Legerplaats en het Hoofdquartier al bezet had, en men bleef daar ook tot den volgenden dag, terwyl de *Turken*, zo veel als 't mogelyk was, na de *Sau* ylden, en onze Troupen alles tot Buit maakten, daar onder een groot getal Buffels, Kameelen, allerhande Levensmiddelen, en alle de Tenten. De veroverde Artillery, zo groot als klein Kanon en Mortieren, bestaat (zo veel men

tot

tot nog toe weet) in 164. Stukken. Men teld 152. Vaandels, behalven de geene die door de Vyanden zelf gescheurd en verloren zyn; voorts vyf Paardestaarten, en drie paar Keteltrommen. Wy kunnen het getal der Vyandelyke Doden nog niet weten, om dat het Slagveld zig wel twee mylen ver uitstrekt. Ondertusschen is de Overwinning volkomen geweest, en de manhaftigheit der *Duitsers* blinkt des te meer uit, wanneer men, ontrent dezen moeijelyken aanval, agt geeft op de overmagt der Vyanden, en hunne voordeelige Leegerplaats, behalven dat de gevangene zeggen, dat haare Armée, zonder de Tartaren, die in 't land gelopen en niet eens daar by waren, 200000. Mannen sterk geweest zoud zyn. Onze Cavallery, die niet eens plaats had om zig te formeeren, en Regiments, ja Compagnies en Troups gewys, hier en daar aanbyten moest, heeft groote eer ingelegd, en alles gedaan 't geen men daar van zoud kunnen verwagten. De Graaf van Breuner is by de Tent van den Primo Vizir, gantsch fris zynde, aan den hals en voeten gekeetend, dog met verscheide Luiden (in de Actie met den Generaal Palfy, gevangen) rondom hem, onthoofd gevonden. 1716. *Augus.*

In 't laatste gevegt zyn van onze Generaals-Perzonen dood gebleven, de Lieutenant-Veldmaarschalken van *Lanken* en *Wellenstein*; de Generaal-Wagtmeester Honspruck, van *Gheulen*; de Overstens Graaf Rovero, van Oud Daun; Graaf Erbs, van Jong Daun; Goldacker, van Geschwind; Forstner, van 't Regiment des Hertogs van Wirtemberg; en Streithorst, van dat van Prins Frederik van Wirtemberg: voorts de Adjudant-Generaal-Quartiermeester Chrêtien de Pouchon. De gekwetsten zyn, de Lieutenant-Generaal-Veldmaarschalk Graaf van Bonneval; de Generaal Wagtmeesters Ortwir en Schilling; de Overstens Schuhknecht van Altham, Graaf van Trautsohn; de Piliers, van Mercy; en Schlaurspaen, van 't Palfyse Regiment.

Een Turksche Boer, den 8. gevangelyk in ons Leeger gebragt, verhaald, dat men de gevlugte *Turken* tot *Belgrado* niet had willen inlaten, en gedreigd vuur op dezelve te geven, nadien de Primo Vizir, de Seraskier en de Aga der *Janitsaren* verlooren waren, en zo als men vermoedde, door haar eige volk ne'ergesabeld zoude zyn. Morgen gaat de Generaal-Veldmaarschalk Graaf van Palfy, met een detachement na *Temiswar*, om die Vesting te beleegeren.

P.S. Zo veel men wegens de kortheit van de tyd ervaren kan, hebben wy 4000. dooden en gekwetsten bekomen, en 't verlies der Vyanden op 't Slagveld, behalven die in het najagen gesneuveld zyn; word op 30000. Mannen begroot, zynde de Primo Vizir, over het verlies van de Bataille, door de *Turken* zelf ne'ergehouwen.

Nog eenige andere omstandigheden, wegens deze groote Nederlaag der *Turken*, moetmen niet vergeten; namentlyk, dat haar verlies, in de Battaille dood gebleven, in 't navolgen neergehouwen, in de *Sau* verdronken, en in de Moerassen gesmoort, op 50000. Man begroot

1716. Augusti. wierde; dat de veroverde Krygskasse wel zes Millioenen emporteerde; ja dat men in de Tent van haren gesneuvelden grooten Vizir, desselfs Gemalinne, wezende een Dogter van den Sultan, als ook een eigen Dogtertje, tusschen de zeven en agt jaren oud, gevonden, en dat Turks Princesje, aan den Keizerlyken Generaal Zobor tot Buit toegedeelt had. Dat 'er zo veel Paarden, Kameelen, Buffelfs, Ossen, en ander Beestiaal in de loop bleef, waar door in 't Keizerlyke Leger een braaf Turks Paard, als mede een Kameel, niet meer als twee Florynen, een Os een ryksdaalder, en een Schaap vyf à zes stuivers koste; dat de veroverde Artillery bestond in 72. zware Kartouwen, 58. Veldstukken, 19. Mortieren, 152. Vaandels, vyf Paardestaarten, de drie Ketel-trommels. Wyders, dat den Prins Eugenius van *Savoyen*, nevens de andere voornaamste Keizerlyke Generaals, hunne eerste maaltyd hielden in de Tent van den gesneuvelden Grooten Vizir, doende op de Plaats van 't gevegt. Zalvo schieten, en het *Te Deum* zingen, terwyl te *Peterwaradyn* de nodige Hospitalen, voor de zieken en gekwetsten, opgeregt waren.

's Middags den 13. Augusty, haar Keizerlyke Majesteiten in 't Paleis de *Favorita* aan tafel zittende, verscheen aan 't Hof te *Weenen* den Grave van Zeyll, adjudant Generaal des Prins Eugenius, met de veroverde *Turkze* Vaandels, en andere Zeegeteekens, geladen op drie wagens. Gemelde Grave genoot de eer, van aanstonds in het Keizerlyk apartement geleid, en, naar overlevering zyner mede gebragte Brieven, ter handkus van hare Majesteiten toegelaten te werden. Kort hier na bragtmen den Buit, als in Triumph, door de Eetzaal in de naast gelegen Gallery, en plaatste die op verscheide Tafels; bestaande in vyf Paardestaarten, en daar onder drie groote van den Primo Vizir, 160. Vaandels, en twee paar Harpauken; welke men vervolgens vertoonde in de Hoofdkerk voor het groot Altaar, dog het Vaandel van den Primo Vizir stond by het *Marienbeeld van Petsch*, met dit byschrift, *Insigno Candoris Virginei Trophæum*, en men zong in de gemelde Kerk, wegens deze heerlyke overwinning, den 15. Augustus het *Te Deum*. Voorts geliefde den Keizer deze Zegeteekenen aan verscheide Kerken te doen verdeelen, zendende, onder anderen, twee Paardestaarten en twee Vaandels aan den Paus, principalyk om daar mede de Lieve Vrouw van *Loretto*, en die van Maria Magiore te *Roomen* op te hemelen. Onder de voormelde Buit hadmen, als wat zeldzaams, nog gevonden een

een dubbelt Hembd van kattoen Lywaat, met goude Kanten, en beschreven met de geheele *Turkze* Wet, mitsgaders een Zonnewyzer boven de borst, twee halve Manen onder aan de slippen, binnenwaards met roode Letteren, en daar boven ter linkerzyde een Circul, omvattende een dubbelde driehoek, met swarte Caracters geprent. Dit *Turks* hemd, doorboort met negen musket Kogels, had den Keizerlyken Generaal Steinville aan een gevangen *Turk* vertoont, die daar over zeer ontstelt, op zyn borst slaande, uitriep, *dit is een hemd van onzen gesneuvelden Aga der Janitzaren*; want zodanigen hembd, zeide hy, vermogt niemand te dragen, dan den Primo Vizir en den Aga, die 't zelve nimmer aandeden, als wanneer zy met een groote Krygsmagt mosten te velde gaan. Hier moet tot besluit ook plaats hebben, dat, alvorens de *Turken* over de *San* durfde trekken, om het Keizerlyke Leger te bevegten, zeeker Mahometaansche Priester, hebbende een blank Zwaard in de hand, buiten de Legerplaats trad, en dit onderstaande kort gebed, tot vervloekinge der Christenen, deed. 1716. *Augusti.*

GY God over alle dingen en alle grenzen, en gy Goddelyke Profeet Mahomet; gelykerwys wy door uwen wil, en door uwe vorige daden in sterkte en magt de Christenen verre te boven gaan, zo bidden wy u, dat gy uwen onverwinnelyken Arm tot ons uitstrekken, uwe vyanden snellelyk omringen, hunne wyven en kinderen vervolgen, hunne landen verwoesten, en hunne wapenen verbreeken wilt. Geeft hen in onze handen, zo als wy lang gewenscht hebben, zo konnen wy uw onverganklyk Ryk verder uitbreiden, en uwe Kerk te *Mekka*, met het derwaarts brengen van veele Christenen hoofden, sieren en opschikken. Og! blaast ons als de wind in hun land, en laten zy voor ons als klene stukjens zyn; dryft hen stoffe in 't gezigt, op datze mogen blind werden; en dewyl zy het Offer van uwe besnydenisse veragten, zo laat huune ondergang dra volgen, en duld haar niet meer op Aarden.

Dit gezegt hebbende, zwayde dezen *Turkzen* Priester het Zwaard driemalen om zyn hoofd en armen; hieuw (O! gruwelyke daad) een Christen slaaf ter neder, en vermaande het Krygsvolk, datze hem aldus in 't doodslaan der Christenen wilde navolgen.

Het bleek uit verscheide omstandigheden, dat de misnoegde Hongaren zig van dezen nieuwen Oorlog tragte te bedienen, en dat hunne voornaamste hoofden met den *Turkzen* Primo Vizir een overleg gemaakt hadden, op wat wyze zy met malkander best het meeste na-

1716. Augus. deel aan den Keizer konde toebrengen; ja, volgens getuigenis van zeker Hongarisch Kapitein, zoude hy zelf in de Tent des grooten Vizirs van den Prins Ragotsky, weinig dagen voor de Battaille, ordre ontfangen hebben, om in *Zevenbergen* te vallen; 't welk, indien het groot *Turks* Leger de nederlaag niet had gekregen, gewisselyk zoude uitgevoert zyn geworden; want in de afgelegenste Plaatzen der *Hongaren* zag men reeds veel Volk op de been, die nu bevreest, door het geleden nadeel der *Ottomannen*, zig weder van een scheide. De *Wallachers* stonden gereed, om de *Hongaren* te helpen, en deze verwagte onderstand van de *Tartaren*; maar nu durfde niemand der zelve te voorschyn komen, behalven alleenlyk een Troup van omtrent 1000. Man, zo *Turken* als *Hongaren*, door de berugte Berg-engte, de *Yzere Poort* genaamt, in *Zevenbergen* gedrongen, die men agterhaalde, en, met agterlating van 30. Gevangene, verstrooide. Zeedert hoorde men van geen andere bewegingen der *Turken*, nog ook niet waar zig den bovengemelden Prins Ragotsky ophield.

Volgens een nette lyst in het Keizerlyke Leger, na de meergemelde Battaille, opgemaakt, bevondmen dat desselfs verlies bestond uit 4396. Man, en 1569. Paarden, zo gedood als gekwetst. De Infantery had 't meeste geleden, door dienze den eersten aanval mosten doen, en dat zommige Regimenten in hun devoir grootelyks manqueerden; gevende de *Turken* gelegentheit, van door de eerste tot in de tweede Linie te breeken, en geen kleine wanordre onder 't Voetvolk te veroorzaken. De *Duitsche* Ruitery hier tegens kweet zig wonder wel; herstellende, door haar weergalooze kloekmoedigheit, de zaken ten eenemaal, overhoop werpende de Spahys, zo dat de Janitzaren klaagden dat die hun te spoedig verlaten hadden. De vermoeitheit der Keizerlyke Troupen, en de ongemakkelyke grond, deed dat men de *Turken* niet verder dan een halve Myl buiten haar Legerplaats konde vervolgen; brengende den Kolonel Spenlei, die met twee Regimenten Hussaren was uitgezonden, rapport, dat den Vyand zeer Confuis, over de Velden, naar de kant van *Belgrado* vlugte, en aldaar met zulken haast over de *Sau* trokken, datze onderweeg alles lieten leggen wat niet voort konde. Na dit alles wierd bevel gegeven, om het Slagvelt op te ruimen, de dooden te begraven, de veroverde Artillery by een te vergaderen, en het Keizerlyke Leeger weer regulier in order te brengen; wiens verdere Krygs-verrigtingen in *Croatien*, en de omleggende

Land-

Landstreeken, tot aan het belegeren van *Temiswar*, voor de maand September gerezerveert blyft. 1716. *August.*

Van deze overwinning geliefde den Keizer, aan Haar Hoog Mog. de Heeren Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, kennisse te geven, met den volgenden Brief.

KAREL de VI., door Gods genade, Rooms Keizer, altyd Vermeerderaar des Ryks,

Hoog Mogende Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, *zeer waarde Vrinden.*

DEwyl de *Turken*, na dat zy te leur gestelt hadden alle de zorgen en goede diensten, die Wy met zo veel ernst hadden aangewend, om de in agtneming der *Carlowitze* Vreede overal te bevestigen, eindelyk den aanslag werkstellig hebben gemaakt, die zy al over lang hadden gesmeed, om *Ongaryen* en andere Koningryken en naburige Provintien te bespringen; hebbende zy niet alleenlyk de Grenzen van ons Land, en eenige van onze Troupen onder 't gebied van den Veldmaarschalk Graaf van Palfy, die uitgezonden waren om de gesteltheit der *Ottomannen* te ontdekken, aangegrepen; maar hun Leger ook zo naby het Onze gebragt, en alles in diervoegen toegerigt, dat men daar uit hunnen aanslag en lust tot den Kryg, meer dan al te veel kon afnemen: Weshalven de Opper-Bevelhebber van ons Leger, de Doorlugtige Eugenius, Prins van *Savoyen* en *Piemont*, zeer wyslyk geoordeelt heeft, dat, om zulk een dreigent gevaar, 't welk ter naauwer nood, en byna geen ogenblik uitstel overliet, om zig daar tegens in staat te stellen, het nodig was, de pogingen der Vyanden aanstonds af te keeren; en daarom heeft hy den vyfden dezer de *Turken* aangetast: en of schoon zy in den beginne met al zo veel dapperheit als ordre, diergelyke tot nu toe onder hen niet is gezien, gevogten hebben; is het egter door de Godlyke goedheit, die gewoon is de regtvaardige zaken der Christenen te ondersteunen, en door de byzondere kloekmoedigheit van onze Soldaten, voornamentlyk van onze Ruitery, gebeurt, dat de geene, die zig met de vlugt niet hebben gered, in stukken zyn gehouwen; en hun Leger, met meer dan 170. stukken Geschut, zo veele Vaandelen, en met al het Krygsgereedschap, de Levensmiddelen, Ammunitie en Bagage, door onze Troupen ingenomen is. En gelyk als Wy ons ligtelyk verbeelden, dat Gy met genoegen verstaan zult deze uitnemende Victorie, die zo wel overeenkomt met het belang van de gantze Christenheit, zo hebben Wy uit eene byzondere genegenheit voor Uwe Republyk, na dat Wy heden aan zyne Godlyke Majesteit hadden dank gezegt, aanstonds eenen Expressen afgevaardigt, om aan U Lieden kennis te geven van deze algemeene vreugde. Voor 't overige U Lieden in de Goddelyke beschermige bevelende.

1716. August. *Gegeven in onze Stad* Weenen *den* 15. *Augusty* 1716. *in 't vyfde Jaar van onze* Romeinze *Regeeringe, in 't* 13. *van onze* Spaanze, *en in 't zesde van onze* Ongarize *en* Boheemische,

U Lieden goede Vrind,

Was getekent,

KAREL.

Onderstond,

Frid. Car. Graaf van Schonborn,

En lager,

Petrus Jozephus Dolbergh.

(a) ziet pag. 51. Den 14 Augusty wierd den (a) *Franschen* Marquis de Langallerie te *Weenen* gebragt, en aan hem de berugte *Paller-Poort* tot zyn gevangenis gegeven. Men sprak, van desselfs Proces door gedelegeerde Reggers te willen laten opmaken; dus den tyd moet leeren, wat de ongunst van den Paus tegen dezen Marquis zal uitwerken.

Nu moet gesproken werden wegens de Ryks-vergadering te *Regensburg*. De Keizerlyke recommandatie, belangende den Oorlog tegens *Turkyen*, verscheidemalen op het nadrukkelykste aan deze Vergadering gedaan, en zedert een geruimen tyd niet eens aangeroert, was eindelyk den 26. July wederom geoppert; doende den Keizer in deze zitting nogmaals vertoonen, dat hem zo wel geld als manschap ontbrak; dog dat hy, hebbende reeds een talryk Leger op de been, liever geld als Troupen, en, nopende 't laatste, liever Voetvolk als Ruitery begeerde. Dat het tegenwoordig gevaar veel grooter scheen, als het in den beginne van den vorigen *Turkzen* Oorlog geweest was; dus zyn Keizerlyke Majesteit, vermits men in 't Jaar 1687. een hondert Romermaanden had toegestaan, thans verhoopte, dat de Keurvorsten en Standen van 't *Duitze* Ryk, uit liefde tot de Christenheit, zig ditmaal met minder zoude kwyten; dat hy oordeelde het beste en gereedste middel daar toe te zyn, zig te schikken naar den ouden Romertogt, en des Ryks Matricul, wanneer yder stand aanstonds wist, hoe veel zyn aandeel of quota kwam te bedragen; wyders, wyl het Keizerlyke Leger, onder 't Opper-gezag van den dapperen Prins Eugenius, reeds geformeert was, dat men niet twyffelde, of de Krygs-ondernemingen tegens den algemeenen Erf-Vyand der Christenen zouden wel haast beginnen, en roemrugtig uitgevoert werden; en dat men derhalven des te eerder een algemeen Ryks-besluit verwagte, om den Keizer

zer in deze Veldtogt kragtdadig te ondersteunen. Op dit alles verklaarden zig eenige Ryks Standen, datze gereed waren hunne geld-portien op te brengen, mits dat de eene Stand voor het aandeel der andere niet instaan, maar dat 't zelve van yder in 't byzonder afgevordert werden zoude; dog deswegens viel geen besluit. 1716. *Augusti.*

Den 3. Augusty hervatte men deze zaak nogmaals, hoewel te vergeefs; want na alle 't nodige bygebragt te hebben, zo betuigden de meest Gedeputeerde Leden, dat hun de nodige Instructien dien aangaande ontbraken; maar zedert de ontfangen (*a*) voorwaards geinzereerde tyding, wegens het slaan der *Turken*, zagmen de dingen merkelyk veranderen. Den *Keur-Mentzischen* Directeur liet daar op den 11. de Vergadering extraordinair beleggen, en gaf aan de gezamentlyke Leden kennisse van die heerlyke Overwinning; waar over onder haar een groote blydschap getoont, en afgesproken wierd, om den volgenden dag wederom zamen te komen, en te zien, of men niets tot bystand des Keizers tegens de *Turken* zoude kunnen besluiten. Deze Vergadering nam dan den 12. voortgang, werdende in 't Vorstelyk Collegie op het Tapyt gebragt, en breedsprakig verhaalt, *dat de* Turkze *Armee den 5. dezer maand, met de grootste verwoedheit van de waereld, op het Keizerlyke Leger was aangevallen; dog dat den Almogenden God de Wapenen der Christenen met een glorieuze Victorie had gezegent; egter, nadien men den Kryg nog niet geeindigt, maar eerst begonnen zag, en welkers uitslag onzeker bleef, ja dat de* Ottomannische Porte *ongetwyffelt alle hare kragten inspannen, en hunne nederlaag, des mogelyk, herstellen zoude, dat daarom de nadrukkelyke recommandatie des Keizers, verzoekende hulpe van het* Duitze Ryk, *'t zy in geld of manschap, behoorde in aanmerkinge genomen, en deswegens spoedig een salutaire Rezolutie genomen te werden.* Wyders wiert aangedrongen, dat de Ryks Leden, welke het aan de nodige Instructien manqueerden, geliefden te bezorgen, datze dezelve ten eersten mogten erlangen, ten einde aldus, den Keizer in staat te stellen, van zyne Progressen tegens den Erf-Vyand der Christenen grooter te maken, op dat daar uit een duurzame goede Vrede kwame te vloeijen.

(a) ziet pag. 100.

De voormelde beradingen waren zedert met veel ernst gecontinueert, en, na het zig liet aanzien, scheen de meerderheit van Stemmen daar op te zullen uitkomen, van aan den Keizer, ten dienste en tot beschermige der Christenheit, 50. Romermaanden in te willigen; waar by

men

1716 August. men ook voorstelde, dat, na een zo heerlyke bevogten Zegen, wel byzonder diende gezorgt voor het vaardig Leveren van yders contingent, en daar nevens verklaart, dat men zig alles wel gevallen liet; wat de meerderheit van Stemmen, ten opzigte van tyd en plaatzen der betaling, zoude rezolveeren.

(a) ziet pag. 310. Het Overlyden van den *Paltzischen* Keurvorst in ons (*a*) eerste deel aangetekent hebbende, zo staát ons hier nu ook deszelfs Uitvaart, en Cierlyke Lykstatie te vertoonen; welke den 3. dezer maand 's avonds omtrent ten negen uuren te *Dußeldorp* was voorgevallen. Het Lyk wiert in de Kerk der Jezuiten, waar binnen het Keurvorstelyke Graf is, bygezet; komende de Paters van die ordre, met brandende Waxkaarssen in hare handen, 't zelve ontmoeten en ontfangen. De Straten, door dewelke de Lykstatie most passeeren, zagmen gerangeert met twee nieuw gemonteerde Regimenten, wiens Vanen met Rouwfloers waren behangen; voorts geschiede deze Processie, behalven een grooten trein Koetzen, Handpaarden, enz. van 't Hof na de voormelde Kerk, in de volgende ordre.

VOoraf ging een Detachement van de Guardes du Corps met verkeert Geweer; waar op 't Kruis gedragen wierd, 't welk de Keurvorstelyke Burggraaf, nevens twee Hof-Fouriers met swarte Staffen volgden.

Vervolgens 30. Huis-Armen, 't Hoofd overdekt, en met mantels, die twee aan twee Fakkels droegen.

Dertig arme Studenten, met overdekte Hoofden en Fakkels.

De bediende der Kavaliers, twee aan twee.

Alle gemeene Hof-bediende, die Livrey dragen.

De Magistraat, nevens de Keurvorstelyke Kamerdienaars, met Mantels.

De geheele Geestelykheit, in haar Ordre, met groote Kaarsen.

De Keurvorstelyke Biegtvader met Kaarzen.

De Keurvorstelyke Kamer-Fourier.

Alle Keurvorstelyke Raden en Beampte, die niet met de Collegien gaan.

De Keurvorstelyke Schenkers en Cavailliers, die geen Kamer-heeren zyn, en niet tot de Collegien behoren.

Twee Prelaten, wien twee groote kaarzen voor, en de Staffen nagedragen wierden.

De Keurvorstelyke Musicanten, Pauken en Trompetten.

De Keurvorstelyke Opper-Stalmeester met den Ryks-Appel.

De Opper-Hofmeester met het Swaart.

De Opper-Kamerheer met den Keurvorstelyken Hoed, en de omleggende beide Orders van 't Gulde Vlies, en St. Hubert.

Voor

Voor het Lyk wierd een Kruis gedragen; en 't Lyk volgde hier op, 't welk 23. Kamerheeren, en de vier oudste de vier hoeken droegen. 1716. Augusi

Naast het Lyk kwamen 24. Edelknapen, met Fakkels, en de Trawanten gingen aan weerzyden met verkeerde Hellebaarden, als ook de Guardes du Corps in twee Ryen.

Het Verhemeltzel, over het Lyk, wierd van agt Perzoonen van de Magistraat gedragen.

Na het Keurvorstelyk Lyk, volgde de Ordens Herald in zyn Ordens kleed, en droeg de Ordens Staf, die met Flours behangen was.

De Keurvorstelyke Ridders van de Ordre van St. *Hubert*, in de Ordens Tekenen en lange Mantels.

De overige Keurvorstelyke Ministers en Adelyke Raden.

De *Gulichse* en *Bergse* Geheime Raads Cancelier, met de Geheime Raaden.

De Hof Raads President, met de Hof-Raden.

De Hof-kamer President, met de Kamer-Raden.

Dr Sekretarissen en andere Bediende van de Keurvorstelyke Geheime Kamer-Kancelary.

De Secretarissen en andere bediende van den Geheimen Raad.

De Secretarissen en andere van den Hof-Raad.

De Hof-kamer Secretaris, en de Bediende van de Canceiary.

De overige Hof-bediende die geen Livrey dragen.

Deze Processie, van meer als 60. Keurvorstelyke Lakeyen en Stalknegts, ter zyden met Fakkels geligt, wierd besloten door een Detachement van de Guardes du Corps; naar 't welke den Bisschop van *Roermond*, geassisteert van eenige Prelaten, onder een opgeregt kostelyk *Castrum Doloris*, den 4 in de Kerk het hooge Ampt verrigte, een aanvang met de Exequien maakte, en daar mede twee dagen agter een Continueerde.

ONGEMEEN groot was te dezer tyd den Krygs-toestel der *Noordse* Geallieerden, om op 't *Zweeds* Eiland *Schoonen* te Landen. Men zag ten dien einde de *Deense* Hoofdstad *Koppenhagen* opgepropt van Officieren, Soldaten en Matrozen, wyl om en by dezelve wel 80. Escadrons, en 58. Battaillons kampeerden; en waar by men nog 16000 *Rußen* verwagte. Verscheide uitvinders van nieuwe zaken stelden hare konsten te werk; te weten, om sterke gemakkelyke Vaartuigen, tot het overbrengen van Kanon, Mortiers, enz. te timmeren, of bruggen te maken, om de Militie zeer facil aan land te zetten; ko- NOORDER KROONEN.

1716. *August.* mende dezen aangaande den onvermoeiden yver van zyn *Czaarse* Majesteit byzonderlyk wel te pas; die zig niet vernoegde, dat zyne bevelen door andere uitgevoert wierden, maar de meeste omstandigheden zelf wilde bywonen. Zedert zyne (*a*) verschyning te *Koppenhagen*, had men hem in Perzoon gezien by het uitzeilen van de Vloot, en dat hy zig daar op te water naar *Straalzont* begaf, om ordre te stellen tot de overvoering der Troupen; voorts reisde hy ten zelven einde te lande naar *Rostok*, en kwam weer gezwind te *Koppenhagen*; alwaar zyn *Deense* Majesteit hem met dezelve beleefstheden als te voren ontfing.

(a) ziet pag. 51.

Om de *Oostzee* van *Zweedze* Oorlogschepen en Kapers te zuiveren, en den overtogt der resteerende *Russische* Troupen uit het *Mekelenburgze* te veiligen, zo waren de *Deenze* en *Muscovische* Esquaders van voor *Koppenhage* in Zeegeloopen; gevolgt van 26. zo *Engelsche* als *Hollandsche* Oorlog-Schepen, dienende deze laatstgemelde tot Convoy der Koopvaarders van beide Natien. Onderwylen betoonde zig den Koning van *Zweeden* zeer misnoegt, over het gedrag des Konings van *Groot-Brittannien*, inzonderheit wegens de voorschryving van eenige Pointen, vervat in de (*b*) Memorie van den Heer Jakson, den 15. Juny te *Stokholm* overgelevert. Het bleef egter nog onzeker, of de gemelde Zee-magten zig wel Vyandlyk tegens de *Zweedze* Vloot zoude zetten; ten ware nogtans, dat die in haar gezigt 't een of 't ander Koopvaardy-Schip, 't zy *Engelsch* of *Hollandsch*, aansnoeren, en zig daar door als Agresseurs toonen durfden.

(b) ziet pag. 46.

SEPTEMBER.

1716. Septemb.

SEPTEMBER.

HET *Ottomannische* Hof kreeg te *Konstantinopolen* den 12. Augustus berigt, dat Monsr. Brue, Secretaris en Tolk, door den *Franschen* Ambassadeur des Alleurs gezonden, om het *Turkze* Leger te volgen, zo als hy het vorige jaar ook gedaan had, in zyn Tent tot *Basitzina* om 't leven gebragt, en dat men niet wist op wat wyze, of door wien deze moord gepleegt was. Vervolgens arriveerde den 15. een bediende van den Caimacan, medebrengende de onaangename tyding, hoe dat op den 5. dezer het groot *Ottomannisch* Leger, door de Troupen van den *Roomsch* Keizer, een onherstelbaare nederlaag toegebragt wierde; welker omstandigheden hier op uit kwamen. TURKYEN.

DAt, de Groote Vizir zig met een talryk Leger voor *Peterwaradyn* bevonden hebbende, om die Vesting te belegeren, de Keizerlyke Armée omtrent die Plaats maar op 15. of 20000. Mannen begroot wierd; dog dat de Vyanden hunne overige Troupen agter de Plaats hadden: Dat zy onverziens de onzen hadden aangetast, ondersteund door 10000. Mannen, die de Prins Eugenius eenige dagen te voren in de Stad had geworpen: dat de Vizir, door zulk een onverwagten aanval verschrikt, en zig te Paard voor zyne Troupen begeven hebbende, in't begin van 't gevegt aan zyn hoofd ligt gekwetst was: Dat, terwyl hy zig gereed maakte om te vlugten, by een Karabyn schoot dwarsdoor 't lyf had gekregen, waar aan hy kort daar na was gestorven: dat men zyn Ligchaam op een Bagage-wagen had geworpen, en na *Belgrado* gevoert, daar by begraven was. Dat ontrent 40. keurlingen, van zyne Lyfwagt, aan zyn zyde waren gesneuveld: dat Tunk Achmet Bassa, Gouverneur van *Smirna*, die de voorhoede commandeerde, in den aanvang was dood geschoten: dat 'er nog nege andere voorname Pascias waren gebleven: dat men voor den Vyand ten Buit had gelaten het gantse Leger, met 170. stukken Kanon, de Krygskasse, en alle de Bagage en Tenten: Dat Sary Mehemet, Tefterdar, Effendi, en Chiala van den Vizir, een der voornaamste Bevelhebbers, den Standaart van Mahomet nog te nauwer nood had gered, en binnen *Belgrado* gebragt; en dat men hem daarom voor Groote Vizir had uitgeroepen.

P 2 On-

1716.
Septemb.

Onbeschryflyk was de verslagentheit der *Ottomannen* over deze Nederlaag. Het sneuvelen van haren Primo Vizir wierd weinig beklaagt; zynde het ook zeer aanmerkelyk, dat de Battaille juist voorviel op dien zelven dag, wanneer men begonnen had openbaar te bidden, om den zegen van God, tot verdelging der Christenen, te mogen verwerven, Ziet hier dat Mahometaans Gebed.

HEere, maakt dat het Leeger der Gelovigen altoos overwinnende zy, en dat de geene, die voor 't Gelove stryden, de Ongelovige *Duitsers* mogen uitroeijen: waar op 't Volk antwoord, Amen.

Heere, geef dat onze Vyanden in 't kort overwonnen, en dat Uwe getrouwe Dienaren altyd vergenoegt mogen zyn; Amen.

Geef ô God dat, door de dapperheit van 't Zwaard der Gelovigen, het bloed onzer Vyanden als een stroom lope, en dat zy alle te gelyk om genade en kwartier bidden, Amen.

Begunstigt U Gelovig Leeger met een groote kloekmoedigheit, en dat onze Vyanden alle mogen vergaan, hun bloed vergoten ziende, Amen.

De Vyanden hebben de herten der Gelovigen gewond, door hunne lasterlyke taal; Heere zend hen een ongeluk toe, op dat zulks aan andere ten voorbeeld strekke, Amen.

Heere, Wy bezweeren U by de zuiverheit van U bestaan, en by den Roem van den Profeet der Waerelt, dat Gy deze onderneeming van den Sultan Achmed gelukkig maakt, en dat zyne Wapenen zulk een goeden uitslag hebben, als in de dagen van ouds, Amen.

Heere, geef dat het gelovig Volk uitroeijen mag de zulke, welke aan Gode een Metgezel geven; en dat daar van, tot den dag des oordeels toe, gewag mag worden gemaakt in de Historien, Amen.

Heere, geef dat Wy hunner Plaatzen gemakkelyk mogen overwinnen, en dat ons Leger de Goederen der Ongelovigen mag bezitten, Amen.

Heere, doe ons de genade, dat de Gelovigen zig mogen verblyden over hunne Conquesten; maak onze Wapenen overwinnende, en dat onze dappere Krygsknegten in een ogenblik de Ongelovigen mogen verdelgen. Dit is Heere het Gebed, dat Wy aan U 's avonds en 's morgens doen, Amen.

ITALIEN.

HET was den 6. dezer maand, als den Kardinaal van Schrotenbach te *Roomen*, uit de naam des Keizers, aan den Paus overleverde de *(a)* twee Vaandels en twee Paardestaarten, in de jongste Battaille by *Peterwaradyn* op de *Turken* verovert; doende daar nevens deze aanspraak.

(a) zie pag. 106.

Aller-

Allerheyligste Vader. 1716. Septemb.

ZYne geheiligde Keizerlyke en Koninglyke Majesteit legt, met schuldige kinderlyke gehoorzaamheit, voor Uwe Allerheiligste voeten ne'er deze Zegeteekenen, die in het begin van den Oorlog, na eenen zeer bloedigen stryd, den wreeden Vyand des Christelyken naams ontnomen zyn. Aan wien dog komen deze Zeegeteekenen meer toe, dan aan U? Gy, die met eenen onvermoeiden arbeid, met geopende Schat-kisten, en met gedurige Gebeden, zelfs in de eige uure van het Gevegt, in Uwe Hoofd-kerk deze groote Overwinning voor de geheele Katholyke Waereld hebt verworven? Wel aan dan, Allerheiligste Vader, begunstigt met Uwe genegentheit een Volk dat U toegedaan is; een Volk dat dapper stryd voor God, voor het Geloof, voor de Kerk, en eindelyk voor het gemeene welwezen. En 't geen het voornaamste en het grootste is, en dat Wy ernstelyk verzoeken, doet Gebeden op Gebeden, en Wy zullen door Gods Genade, en onder de Bescherming van die groote Vrouwe, Overwinningen by Overwinningen voegen.

Hier op antwoorde den Paus.

DE over-groote Vreugd, die Wy voor eenige dagen, over den heerlyken Zeegen, door 't Leeger van Onzen zeer waarden Zoon in Christo, Karel, *Rooms* Koning en verkoore Keizer, op de dodelykste Vyanden des Christelyken Naams in *Slavonien* behaald, en op den zelven dag, over de zeer gewenschte uitwerking daar van, namentlyk, de wonderbare Verlossing der Stad *Corfu*, van de zeer zwaare Belegering, geschept hebben, werd nu grotelyks vermeerderd door deze *Barbarische* Veld-tekenen, die, door de onoverwinnelyke dapperheit der Keizerlyke Soldaten, gelukkelyk uit der *Turken* handen gerukt zyn, welke Gy, Onze beminde Zoon, met zo veel fraaije betuigingen van kinderlyke gehoorzaamheit des zelven Keizers, jegens Ons en dezen H. Stoel, Ons aanbied; en die Wy boven alles tot eene eeuwige gedagtenis van de weldaad, die de goedheit van den Almagtigen God Ons door de voorspraak van desselfs Doorlugtige Moeder heeft verleend, zo wel in deze Kerk als in de Kapelle van *Lorette*, zullen doen ophangen. Wy erkennen waarlyk en pryzen te gelyk in dezelve, de uitmuntende Deugd der voortreffelyke Voorvegters van de Christelyke Republik. Na dat Wy derhalven den Vader der Barmhertigheit met schuldige Dankzeggingen voor zulke rykelyke verleende Gaven gedankt hebben, storten Wy ook, over den Zeegepralenden Keizer en desselfs Leeger, de allergrootste Toejuichingen uit; hun altoos nog gelukkiger uitslagen toewenschende, tot aanwas van de Katholyke Religie. Wy zullen zeekerlyk niet nalaten, tot diergelyke Successien, zo veel in Ons is, en op alle doenlyke wyze, gelyk Wy tot dus verre hebben gedaan, in 't toekomende toe te brengen; maar voornamentlyk zullen Wy, gelyk Gy wenscht, Gebeeden by Gebeeden voegen, en den geenen, die magtig in den stryd is, on-

de voornoemde Plenipotentiarizen, door de vastftelling en onderteekening van de zeekere uittrekking der Hulp-troupen, en door andere Conditien tot beveiliging van de Vryheit, toegestaan, alle mogelyke wegen, om op een gemakkelyke wys tot eene bestendige en spoedige bevrediging met de Republyk te geraken, hebben ingeslagen; en dat daar en tegen van de andere zyde, niet alleenlyk in de ontbinding der Adelyke en Militaire Confederatien, (zonder welke ontbinding het Tractaat zonder grond, met volkome herstelling van de openbare rust, geensints kan worden gesloten) maar ook in de behoorlyke en genoegzame Conditien, ontrent de bescherming der Majesteit, en de gantsche herstelling van de inwendige rust, niet heeft willen bewilligen; daar door aan een waarschynlyk gevaar bloot stellende, zyn Koninglyke Majesteit en de Republyk, welkers welwezen op eene zeekere en dadelyke veiligheit moet gegrondvest zyn, en anders niet bestaan kan. Daarom is't, dat onze Koninglyke Majesteit, onze aller genadigste Heer, na rype overweeging, aan den gemelden Ambassadeur opgedragen heeft, om van zynent wegen by geschrifte te verklaren; dat, gelyk als de Koning zig met vreedzame gedagten herwaards begeven heeft, om dat hy, na zo veel geduld, genegen was zommige verschillende gemoederen tot eene heilzame bedaardheit, en gedagten, om de algemeene rust hersteld te zien, te brengen; als mede om de verdeeldheden, die tusschen de geconfedereerde Standen, en zyn Majesteits Hulp-troupen ontstaan zyn, des te gemakkelyker te sluiten, en by te leggen; hy alzo (niet tegenstaande den openbaren afkeer, die de andere Party van de Vreede toond) besloten heeft, om aan den algemeenen wensch te voldoen, en om den droevigen staat des Volks, hoe eer hoe liever, te hulp te komen; de beloofde en vastgestelde uittrekking der *Saxise* Troupen te zullen laten geschieden; ten welken einde hy aan de zelve ordre zal geven, om na de Grenzen te marcheeren; in hope, dat op de instantien en tusschen-spraak van den Prins Dolhorucky, zig van zyn Ampt van Mediateur behoorlyk kwytende, de Tegenparty, bewogen door de beklaaglyke verwoesting, en verderf van haar eige Vaderland, en overdenkende de gevolgen, die zo veel ontelbare schaden en rampen na zig sleepen, niet weigeren zal de regtmatige en redelyke voorwaarden van Vrede, door de Plenipotentiarizen des Konings, op de overgegeevene Pointen en Articulen aan haar voorgeslagen, aan te neemen, als mede hunne Commissarizen, met volkomen magt tot het maken en sluiten van het Tractaat, aan zyn Majesteit te zenden. Daarenboven, dat indien de tegenparty niet goedvinden mogt, hier op het Tractaat voort te zetten en te sluiten, maar dat zy, na alvorens tusschen de wederzyds Legers overeen gekomen te zyn, aangaande de Plaatzen, daar zy onderhoud zullen vinden, liever eenen Ryksdag, gelyk zommige der geconfedereerde Staten voor dezen begeerden, zoud willen beschryven om de Vreede te bevestigen, de Koning gereed is dit middel, om de Republyk van 't grootste gevaar te redden, goed te keuren; ten einde de geheele Waereld overtuigt werde, dat zyn Majesteit niets onbezogt gelaten heeft: geenzints twyfelende, of de Geconfedereerde Standen zullen niet nalaten hare Commissarissen met genoegzame magt aan den Koning af te vaardigen, zo niet ten eerst-

1716 Septemb.

1716. Septemb. eerstgemelden einde, te weten om een volkome Tractaat ('t welk nogtans voor een yder het allervoordeeligst zoud zyn, en op eenmaal alle ongelukken in de Landen van de Republyk zoud dempen en wegnemen) te sluiten; ten minsten tot het ander einde, namentlyk om te handelen over de aanwyzing der Plaatzen tot het onderhoud der Legers, en over andere middelen die tot dit oogmerk nodig zyn.

Was getekent,

Constantinus Szaniawski, *Bisschop van* Cujavien *en* Pomeren *&c. &c. &c.*

Jacobus Henricus, *Graaf van Flemming*, *&c.*

Ingevolge van dien trok het *Saxisch* Leger tot *Pulawa* over de *Weissel*, latende aldaar nogtans een Regiment te voet en zes stukken Kanon; om de Brug en Magazynen te bewaren. De Ruitery legerde zig tot *Klikow*, een uur van *Janowiec*, en de Infantery nog wat nader aan evengemelde plaats. De Koning zag de Armee marcheeren, en was deswegens zeer voldaan. Den 2. wierd de Brug over de *Weißel* geheel afgebroken, en 't Magazyn aan de andere kant gebragt; hebbende toen den Prins Dolhorukki weder gehoor by zyne Majesteit, hem bedankende voor de bovenstaande verklaring, met verzoek, van de Veldheeren niet te willen verlaten. Den Koning herhaalde het gene hy hem daar omtrent al eens te kennen gegeven had; met byvoeging, dat, dewyl door hem alles gedaan was om de Vrede te bevorderen, het nu aan zig stond dezelve op de een of andere wyze te maken. Den Prins, dit toestemmende, besloot daar op naar de Geconfedereerden te keeren, om hen de regtvaardigheit van de zaak des Konings voor oogen te houden, en te vertoonen, dat, by aldien zy nu na geene Vrede kwame te luisteren, men het tot *Dantzik* geformeerde ontwerp zoud moeten nakomen, waar by den *Czaar* verklaarde tegens die party te zullen aangaan, die zig tegens de Vrede kantede; waar op den Koning repliceerde, dat hy altoos de vreedzaamste middelen omhelsde, maar dat men een vast besluit diende te nemen, om de rust op de eene of de andere wyze in *Polen* te herstellen. Men deed ter zelver tyd aan de *Saxische* Troupen bekent maken, dat de Stilstand van Wapenen uit was, en dus een yder op zyn hoede kon zyn; verbiedende nogtans de Vyandlykheden eerst te hervatten, en alleenlyk toestaande geweld met geweld af te keeren.

Egter konde men wel begrypen, uit den toedragt in 't begin dezer Maand

Maand te *Thoorn*, en uit den slegten staat, waar in de *Saxische* Troupen zig bevonden, dat Koning Augustus genoodzaakt zoude wezen, om de wil der geconfedereerde *Polen* geheel toe te stemmen; geconsidereert dat hare mágt de sterkste was, en dat veele *Saxische* Onderdanen, vrezende voor een slimmer handeling, zig onder de bescherming der *Polen* begáven. De bezetting van 's Konings Troupen in *Thoorn*, trok den 4. 's morgens ten zeven uuren daar uit, om door *Mazuren* naar *Warschau* te gaan, latende een Kapitein met eenig Volk de Poort blyven bezet houden; dog deze, ziende de Troupen der geconfereerde naderen, gingen ook voort, en namen den weg naar hun Leger by *Liesbos*. Vervolgens kwamen de geconfedereerden voor de Plaats, begeerende dat de Regeering der Stad de Ophaal-brug, die de *Saxen* wat beschadigt hadden, hermaken en neerlaten zoude; maar zy vonden zelf middel om dat te doen; trekkende met eenige Compagnien daar over, door de *Zwinger*, naar *Liesbos*, hielden de Brug bezet, en vorderde, door een aangestelde Commissaris, de nodige Levens-middelen. 1716. Septemb.

Van de *Saxen*, wiens geheele Magt negen mylen van *Thoorn* lag, kwamen nu en dan veel deserteurs, ja den 6. dezer Maand een geheele Compagnie, tot de geconfedereerde *Polen* overlopen; wiens Generaal Guadowsky egter, om eenigzins zyn ontzag voor den Koning te doen blyken, aan alle desselfs onderhoorige Volkeren, door Circulaire brieven, beval, datze geenzints de Koninglyke Residentie Stad *Warschauw* zoude hebben aan te tasten; dog dit Univerzal geschrift stelde de Burgery der Steden in 't minste niet gerust, invoegen veele huisgezinnen, vreezende voor plondering, zig met hunne gereedste Effecten in Kerken en Kloosters verschuilden. Evenwel, op dat de Stad *Warschauw* eenig weerstand zoude konnen bieden, zo had den Grave van Wakkerbarht de Voorsteden verlaten, zyn Volk binnen die Vesting getrokken, en alle de vervallen Fortificatien, door het opwerpen van Schanssen, in een goed postuur gebragt.

Eindelyk had het Hertogdom van *Samoiten*, 't welk tot nu toe onzydig gebleven was, zig ook genoodzaakt gevonden, om de begeerige driften van den grootsten hoop der Geconfedereerde *Polen* te volgen; blyvende dus thans alleen het *Pools Pruissen*, en wel in 't byzonder het destrikt omtrent *Dantzig*, genaamt klein *Pomeren*, onzydig; en wyl dezelve mede aangezogt wierden, zo tragtede den Koning de Magistraat der gemelde Stad in desselfs belangen te handhaven, met

Q haar

1716. Septemb. haar te doen beloven, datze zyne Majesteit getrouw zoude blyven; maar de Gedeputeerdens der Confederatie, en de nabyheit van den Regimentarius Guiadolfki, wisten het egter zo verre te brengen, dat den Bisschop van *Ermland* de Standen van de Provincie tegens den 18. September te *Marienburg* deed beroepen, om zig te beraden op zyne voorstelling. Onderwyle eischte gemelden Regimentarius van de Stad *Damzig*, tot Recruteering zyner Dragonders en Voetknegten, 1000 gemonteerde Paarden, 1000 ledere Camizools en Draagbanden, 8000. paar kousfen, 12000. hembden, 6000. ellen zwart Krep tot dassen, 30000. ellen blauw Laken, 40000. ellen blauwe Bay, 15000. ellen Lywaat, en 12000. stuks kopere knoopen, mitsgaders de nodige zilver geboorde Monteeringen voor twaalf Hauboisten; en alle welke goederen binnen zekeren bepaalden tyd mosten gelevert werden.

Koning Augustus van *Polen*, hebbende den 5. dezer Maand, op zyne (a) laatste verklaaring, nog geen antwoord ontfangen, zoude tot den 8. te *Janowitz* na dit antwoord blyven vertoeven; en wanneer 't zelve niet voldoenende te rug kwam, als dan den Oorlog weder doen voortgaan; wyl de geconfedereerde *Polen* de Stilstand van Wapenen, die den 4. September eindigde, niet verder wilde verlengen.

(a) ziet pag. 76.

VRANKRYK

OP het (b) Requeſt, door de wettige Prinsen van den bloede aan den jongen Koning overgelevert, tegens de onegte Zoonen des overleden Konings LODEWYK XIV. zagmen provisioneel, van wegens den Hertog du Maine, oudsten bastaard Zoon, alvorens aan den zelven dat Requeſt was ter hand gestelt, in 't ligt komen deze volgende Wederlegging.

(b) ziet pag. 81.

DE Hertog du Maine hoord van alle kanten, dat de Heer Hertog van *Bourbon* voor heeft een Requeſt te prezenteeren, om het plegtig Edict, 't welk zynen staat vaststeld, 't welk hem na den laatsten Prins van den Bloede de Successie tot de Kroon verzeekerd, en 't welk gevolgelyk aan hem alle de andere Prerogativen der gemelde Princen geeft, aan te tasten.

De Hertog du Maine beweerd, dat men zodanig een Requeſt niet kan ontfangen in eenige Regtbank, en zulks om verscheide redenen, onder andere deze:

Zodanig een Requeſt aan 't Parlement te prezenteeren, is zo veel als van het zelve te begeeren, dat het vernietige het gezag van een Edict, 't welk het zelf plegtelyk geregistreet heeft, zonder eenige tegenkanting of vertoog; 't

welk

welk in gevolge van dien, geregistreet is geworden in alle de andere Parlementen van 't Koningryk, en 't welk deze voortreffelyke Vergadering zelf geëxecuteert heeft in verscheide gelegentheden, byzonderlyk in de byeenkomst van het Hooge Geregts-Hof, het plegtigste dat 'er ooit, zedert de algemeene Staten, gehouden is. Het is zo veel, als van 't Parlement te verzoeken, dat het oordeele tegens 't gene het reeds geoordeeld heeft; dat het zulks herroepe in 't gezigt van de gantsche Waereld; en dat, om den Hertog van *Bourbon* te voldoen, zulk een doorlugtige Vergadering het geheele Koningryk argwaan inboezeme, als of het niet gekend had de gevolgen van 't geen zy deed, toenze een Wet, door het Koninglyk Gezag gegeven, verkondigde; en nog minder, toenze dezelve in zo veele gelegentheden, na de dood van den Wetgever, gevolgd heeft. 1716. *Septemb.*

Daarenboven is dit Request hatelyk in den Perzoon van den Heer Hertog; het legt toe op 't Koninglyk Gezag, de eenige Magtvoerder over de Rang en de Waardigheit; het is injurieus aan de authoriteit van 't Parlement; en, wat meer is, van een kwaad voorbeeld in den Staat.

Het is hatelyk in den Perzoon van den Heer Hertog, die weder opkomt tegens 't geen hy zelf geauthorizeerd en uitgevoerd heeft, nadien hy niet alleenlyk het Edict had goed gekeurd, wanneer de Koning, alvorens het openbaar te maken, aan hem daar over sprak, als mede aan den Heer Hertog van *Orleans*; en wanneer Mevrouwe de Hertoginne Weduwe, het woord opgevat hebbende, in zyne tegenwoordigheit, en in die van den Heer Prins van Conti, zyne Majesteit bedankte, en betuigde, dat zy met uitneemende blydschap zag de gunsten, die dezelve aan zyne Broeders toestond; en nog meer, nadien hy zyne stem gegeven heeft, tot het registreeren van dit Edict.

Hy heeft verscheidemalen den Hertog *du Maine*, den Prins van *Dombes*, en den Graaf van *Toulouze*, aan zyn zyde, de Plaats zien neemen van Princen van den Bloede, onder andere in 't Hooge Parlements-hof, en de zelve Eer als hy, zien ontfangen. Dit was in de eerste ogenblikken, toen de Koning scheen raad te neemen met zyne Familie, en niets te willen doen tegens haar zin. Indien men daar tegens iets had willen inbrengen, zoud de Heer Hertog zyne belangen met eerbiedigheit hebben kunnen vertonen, en hy zoud zig ten hoogsten nergens anders voor bloot gesteld hebben, als te horen zeggen, dat het te verwonderen was, dat hy anders dagt als de eerste Prins van den Bloede. Ondertusschen heeft hy toen, of zelf in de tyd, die de tyd van vryheit genoemd is voor de geene die ze willen misbruiken, de minste oppositie gemaakt. Heeft hy de onmogelykheit, van tegens dit Edict uit te varen, niet gevoeld? Wat heeft hy dan nu voor? Den aanwas van zynen haat veranderd die de zaken van natuur: En zoud zodanig een Edict vernietigd of gematigd kunnen worden door iemand anders als door een meerderjarig Koning, en dat wel om zeer gewigtige oorzaken; weshalven een Arrest van 't Parlement geen Edict kan vernietigen, 't welk het reeds erkend heeft. Een Raad van Regeering zoud die zonder beschaamdheit eenen Koning van zes jaren kunnen doen spreken, in een feyt dat nergens van daan komen kan als van zyn eige kennis, en

1716. Septemb. het werk van eenen Koning zyn Over-Groot-Vader omverstoten, door den geenen te bekladden, aan wien de eer van zyne opvoeding plegtelyk opgedragen is. Maar aan de andere kant, indien de zaak al doenlyk was, wat voordeel zoud de Heer Hertog daar by hebben, wanneer zyne vreemde pretensien gelukten, zoud hy daarom Grooter Prins van den Bloede zyn? Neen. Maar hy zoud ten minsten het genoege hebben van den Man van zyne eige Moey, en den Zoon van zynen Koning, die hem met weldaden opgehoopt heeft, dikwils zelfs ter beede van den geenen dien hy nu aantast, van hunnen Eernaam te beroven.

Dit Request beledigd de Koninglyke Authoriteit: Hoe! zal zo haast een Groot Prins de oogen gesloten heeft, zyne Uiterste Wil, bekleed met alle de doorlugtigste plegtigheden, aangenomen door al zyn Volk, uitgevoerd door alle de Parlementen, zelfs in die tyden van vryheit zo dikwils door den Heer Hertog bygebragt, en goedgekeurd in een Hoog-Geregts-Hof *Nemine Contradicente*, (zonder tegenspraak) bloot staan voor de eigenzinnigheit van den eerstkomenden, die 't in den zin schiet daar tegens in te brengen? En zal men meerder vastigheit vinden in 't werk van een Regentschap, als in dat van den Grootsten Koning van de Waereld. Indien een man minder aanzienlyk, zodanig een onderneeming deed, hoe zoud hy van 't Gemeen aangezien zyn? De kwaliteit van Prins van den Bloede, dunkt my niet dat een Voorregt behoord te wezen, om tegens de Wetten en de Reede aan te gaan.

Dit Request beschimpt de Authoriteit van 't Parlement, om dat het begeert, dat dit Gezag veragt worde, dat men het aanmerke als een zaak die niet gebeurd was; dat men de Palen, die het zo wysselyk gesteld heeft, overtreede; dat zulk een beroemde en aanzienlyke Regtbank de zuiverheit van hare Oraculen, door believing bederve; en datze aangaat tegens een Edict, om alleenlyk te kittelen de Princen van den Bloede, die daar in niet beleedigt zyn, en waar van de eerste, die hun kompas of wegwyzer moest zyn, te verstandig is, om zig party te stellen: eindelyk is het Request van een kwaad voorbeeld in den Staat, om dat het aan 't volk zoud leeren, dat 'er niets vast en zeeker meer is; dat men de Edicten en de Arresten kan veragten; dat menze na zyn zin kan uitleggen, en om dat het bekwaam zoud zyn, om ('t welk ik niet zonder schrik zeggen kan) de onrustige en kwalyk gezinde gemoederen in te boezemen, dat men onstrafbaar de geheiligde Arresten van 't Regentschap, het eenige Fondament van de Rust, zoud mogen aantasten. Ja dat Arrest 't welk, om ons te regeeren, den Prins benoemd heeft, die dat zo waardiglyk uitvoerd; dat Arrest, uitgegeven door den Koning op zyn Geregts-bedde zittende, is 't zelve, 't welk aan den Hertog du *Maine* opgedragen heeft, 't geen de Heer Hertog van *Bourbon* voorneemt hem te betwisten. Dit Arrest in een van deszelfs Punten aan te tasten, is het in alle zyne deelen aan te tasten; en het zoud zelfs een ander beginnen af te schetzen, waar aan *Vrankryk* de gelukkige Vrede, die wy genieten, verschuldigt is.

Zommige,

Zommige, om deze zaak zonder verdere verwyderingen te flisfen, 1716. Septemb.
tragtede een vergelyk uit te werken; te weten, dat de wettige Prinsen aan de gelegitimeerde behoorden toe te staan, zo lang als de laatst gemelde leefden, voor zig alleen, met uitsluiting en afzondering haarer kinderen, de naam van Prinsen van den Bloede te mogen voeren, ja als zodanige in alle gevallen gehandelt, en dit door 't Parlement goed gekeurt te werden; maar zulks kreeg geen gevolg, alzo de wettige Prinsen dat voorstel ten eenemaal verwierpen; gevende in tegendeel, wederom, tot antwoord op het bovenstaande geschrift des Hertogs du Maine, het volgende in 't ligt.

DE algemeene verwagting waar in de Natie is, om de geheugenis van het Edict van 1714. te zien vernietigen, verzeekeren Ons genoeg, dat niemand zig zal laten inneemen door de zwakke redenen, waar op de Memorie steund. Men heeft echter nodig geagt, de volgende Reflexien mede te deelen, om zommige gemoederen, die zig door de waaragtige of valsche redeneeringen van den geene die 't eerst tot hen spreekt, te ligt laten zwaaijen, nog meer te verzeekeren.

Dit Edict van 1714, 't welk de gewettigde bekwaam maakt om tot de Kroon te succederen, kan niet genoemt worden *Solemneel*, maar in een tegengestelden zin, zo als *Sacer* en *Famosus* in 't Latyn genomen worden, om dat het stryd tegens de fondamenteele Wetten van 't Koningryk, en tegens de grondregelen, volgens dewelke de Natie zig zedert zo vele Eeuwen geregeert heeft. Het is niet aan de andere kant by een Edict, dat den Staat van de Gewettigden kan worden gestelt op een gelyken voet met de Princen van den Bloede. De Natuur alleen geeftze Ons, en Wy moetenze niet krygen van de meerder of minder zwakheit, die onze Souvereinen voor hunne onwettige Kinderen mogten hebben gehad.

Wie meend de Schryver van deze Memorie te misleiden, wanneer hy zegt, dat het Parlement geen Request kan ontfangen tegens dit Edict, om dat het door 't zelve plegtelyk geregistreert is, zonder eenige tegenspraak; dat het zo veel zoud zyn, het te vergen, dat het decideere 't geen het reets gedecideert heeft &c. Had dat aanzienlyk Lighaam, ten tyde der Registreering van 't gemelde Edict, eenig middel om zig daar tegens te kanten? Het gebruik van Vertogen te doen, was aan 't zelve al ontnomen zedert de Jaren 1667. en 1668., en derhalven kon het niet anders aangemerkt worden, als een formeele ongehoorzaamheit, die niet overeenkwam met hunnen yver voor hunnen Koning, en met het Caracter van dien Prins, die geen uitstel in 't uitvoeren van zyne Beveelen wilde vergunnen. Het is dan niet dat het Parlement, die geboore Voogd der Koningen, die Beschermer der Wetten van den Staat, die de wyze decisien van dezelve met zo veel wakkerheit heeft weten te ondersteunen, en byzonderlyk in 't Jaar 1593, wanneer men die Wet van inbreuk

 móest

1716. moest bevryden, welke het voornaamste fondament daar van was. Het is niet
Septemb. (zeg ik) dat dit Parlement niet bewust en zeer verzekert was van de ongeregeltheit van gedrag, 't welk men ten opzigt van de Gewettigden hield; maar overtuigt zynde van de weinige grond die het had, prefereerde het een eerbiedig stilzwygen, boven eene vrugtelooze tegenkanting, in een tyd wanneer het nog onverschillig was, op wat wys de Successie tot de Kroon gereguleert wierd. Men besluit uit het registreren van de Wil van eenen Prins dien men gehoorzamen moest, dat het Parlement dezelve goedgekeurt heeft; en dat men deeze gedwonge en onaangename onderwerping een vry oordeel zoud noemen, zyn gevolgen, die aan den Schryver van de Memorie alleen vrystaan daar uit te kunnen trekken.

Deeze verdeeling der Memorie in verscheide Leeden, begint op een zeer vleijende wys voor den Hertog van *Bourbon*. Een Request tegens het Edict van 1714., zoud hatelyk zyn in zyn Perzoon, zegt de Schryver, zonder te onderzoeken of men zodanige uitdrukkingen, die zo weinig te pas komen, niet had moeten myden. Men ziet niet hoe het hatelyk kan zyn, dat den Hertog, in een tyd, wanneer men zig eigentlyk na de Wetten gedragen kan, zig kant tegens een Edict, dat gewettigde Kinderen voor Princen van den Bloede verklaart, en hen tot den Rang en Eer verheft, die hy alleen aan zyn Geboorte verschuldigt is. Laten Wy ons eens wederom aanmerken in dezelve gesteltheit, waar in den gantschen Staat was onder de Regeering van den Oppermagtigsten Vorst die de Monarchy gezien heeft. Had de Hertog iets anders te doen, als zig aan de schikking des Konings te onderwerpen? Zyne onderwerping kon niet lang duren, gemerkt de zeer hoge jaren van dien Prins. De tegenkanting welke de Hertog mogt hebben getoond, zoud die van eenige vrugt geweest zyn? Zoud hy daar door 't besluit dat genomen was, hebben doen veranderen? Wat ander voordeel zoud hy daar van hebben getrokken, als zyne Vertoogen onnut te zien, en zig den haat op den hals te halen van een Vorst, die men weet dat nooit tegengesproken heeft willen zyn? Wie weet zelfs of diergelyke Vertoogen hem niet zouden hebben aangezet om andere voorzorgen, die zyne Wil nog vaster konden maken, en waar tegens men nu met meer moeite zoud kunnen inleggen, op te zoeken. De Hertog is wyzer geweest met deze Wil te laten verkondigen, zonder dat men de formaliteiten die wezentlyk vereischt worden, wanneer het de Successie tot de Kroon raakt, in agt genomen heeft, als door ontydige Vertoogen de aandagt over deze nietigheit op te wekken.

Maar zegt men, de Heer Hertog heeft het Edict toegestemt, om dat de Hertoginne zyne Moeder aan den Koning antwoorde, wanneer zyn Majesteit haar daar van sprak, dat zy met ongemeene vreugde zag de gunst die hy aan hare Broeders bewees. De Schryver van diergelyke redeneering kon tot meer bewys daar nog byvoegen, dat voor en na de verkondiging van dit Edict, de Heer Hertog altyd, zo als 't hem paste, gesproken heeft met zyne gemeenzaamste Vrinden: dat hy hen te kennen heeft gegeven al 't geen hy gevoelde van zulk een zonderlinge schikking: Eindelyk, dat hy alles deed wat mogelyk was

was om den Heer Hertog van *Orleans* na te volgen, en by 't registreeren niet tegenwoordig te zyn: dat hy meer als een uur na hem liet wagten: en dat hy 'er niet kwam als na dat men aan hem had gezonden, om hem te zeggen dat men wagtede. Deze zaken, aan de gantse Waereld bewust, toonen die op een zeer overtuigende wys, dat de Heer Hertog met veel genoege, en met volkome genegentheit dit Edict toegestemd heeft? 't Geen daar op gevolgd is bewyst het dat beeter? Naauwelyks had God den overleden Koning weggehaald, of de Heer Hertog vervaardigde zig, om gebruik te maken van de Vryheit, waar in den Staat zig bevond; en hy zoud het hebben gedaan, indien zyn yver voor de Natie, op den dag toen het Regentschap vastgesteld wierd, de dringendste zaken niet had doen prefereeren, voor de geene die eenige uitstel konden lyden. Wie weet niet, dat 'er een Request gereed was, om tegens die aanstelling van Princen van den Bloede in te geven? En wie weet niet dat dit Request van de geheele Vergadering met ongeduld te gemoet gezien wierd? 1716. *Septemb.*

Het is dan niet uit aanmerking van onmogelykheit, om zig tegens het Edict te kanten, dat de Hertog zulks uitgesteld heeft, zedert het Regentschap; het was om dat het welzyn van den Staat zelf, daar aan hy zulks verschuldigt is, van hem eischte, dat hy het niet eer deed. De wysheit en de goedheit die hy daar in getoond heeft, moet men die aanzien voor verzuimen, en verdienen die deze uitdrukking van den Schryver, dat den aanwas van zynen haat, de zaken niet zal doen veranderen van natuur?

Welke Regtsgeleerdheit ontdekt den Schryver, wanneer hy zegt, dat diergelyk Edict niet vernietigd nog gematigd kan worden, door iemand anders, als door een meerderjarig Koning, en dat wel over zeer gewigtige zaaken. Het is niet het gewigt, dat in de tegenwoordige zaak ontbreekt, nadien het hier aankomt, om te weten of men Princen van den Bloede maken kan, en of men zonder toestemming van de Natie, aan dezelve Meesters geven kan, die zy niet hebben moet. Maar laat ons dit verschil daar laten, om het ander te onderzoeken, en laat ons zien of 'er een meerderjarig Koning moest zyn, om diergelyk Edict te herroepen. *De Koning, hoe weinig bejaard hy ook zy,* zegt KAREL de VI. in zyn plegtig Edict van den 26. December 1407. *moet genoemd, gebonden, en gezegt zyn, als Koning van* Vrankryk, *en moet alle Regten, Waardigheden en Prerogativen, aan den Koning van* Vrankryk *toekomende, genieten.* De tegenwoordig Regeerende Koning, is dan zo zeer Koning, als of hy meerderjarig was; en indien zyne jaren hem beletten, om door zig zelven gebruik te maken van zyn Gezag, is 't zelve geheel in handen gesteld van den Doorlugtigen Prins, die onder hem Regeerd. Derhalven kan zyn Koninglyke Hoogheit, en dezelve heeft Regt, om nieuwe Wetten te maken, en de gene die strydig zyn, tegens de Grondregelen en 't welzyn van den Staat te vernietigen; en hy mag het doen, met dezelve uitgestrektheit van Magt, als de Koning zelf, en op dezelve wys als de andere Regenten zyne Voorzaten hebben kunnen doen. De Regenten onder KAREL de VI. en LODEWYK de IV. hebben de schikkingen, welke de Koningen die even te voren gestorven waren, ontrent het Gouverneeren van den Staat gemaakt hadden, kunnen

veranderen,

1716. Septemb. veranderen, en geheel andere Dispositien in de plaats brengen. 't Regentschap van Catharina de Medicis heeft herroepen, 't geen FRANCOIS de I. HENDRIK de II. en FRANCOIS de II. alle drie meerderjarige Koningen, geordonneerd hadden tegens de Oeffening van den nieuwen Godsdienst, en zy liet dezelve toe; eene stoffe zo teer, en van zulk belang voor den Staat, als 'er eene is.

't Zelve Regentschap heeft de verschillen tusschen de Princen van den Bloede kunnen decideeren, tegens het geen onder de vorige Regeeringen in 't gebruik was geweest. Eindelyk heeft het Regentschap van MARIA de Medicis, in dezelve zoort van zaken als de tegenwoordige, 't zelve Regt gehad, 't welk den Autheur van de Memorie aan den Heer Hertog van *Orleans* weigerd. Cæsar van Vendome, had van HENDRIK de IV. zyn Vader, eene Declaratie verkregen, die hem den Rang gaf onmiddelyk, na de Princen van den Bloede. Deze Declaratie, die den 4. Mey 1610. geregistreerd wierd, hield maar stand, de tien volgende dagen, te weten tot de dood toe van HENDRIK de IV. van dat ogenblik af, was ze hare kragt kwyt, en in de eerste Acte van 't Regentschap wierdze al veranderd. De gantsche Waereld weet wat scherp woord de Hertog van *Vendome* by die gelegentheit moest verdragen.

Niemand kan aan 't Regentschap van zyn Koninglyke Hoogheit betwisten, dat het zo veel magt heeft, als de vorige Regentschappen. Aan de andere kant, een Edict vernietigen, dat onverdeedigbaar is, is een werk van regtvaardigheit doen. Want zie eens wat 't Parlement oordeeld van eene minderjarigheit, ten opzigte van de Justitie: „ Al was het Sire, dat Gy maar een dag oud „ waard, zoud Gy meerderjarig zyn, ten opzigte van de Justitie, even als of „ Gy 20. jaren had, om datze geadministreerd is door de Magt die God U „ gegeven heeft, en in U Naam. Het Regentschap van zyn Koninglyke Hoogheit, kan dan, en moet (een daat van Justitie doende) deze Dispositie, welke de gantsche Natie als een wangedrogt aanziet, vernietigen; en die Prins kan verzeekerd zyn, dat hy, in deze vernietiging, de meerderheit van stemmen zal volgen, waar aan hy zig wel heeft willen onderwerpen.

De Autheur van de Memorie, zal, zo men hoopt, niet ontkennen, dat een Arrest van 't Parlement herroepen kan de Registreering van een Edict, gedaan in een tyd, wanneer het geen vryheit had, voornamelyk van een Edict, 't welk strydig is tegen de Wetten; en hy kan niet loogchenen, dat het Parlement dagelyks herroepingen van Edicten Registreerd, die 't zelfs te voren geregistreerd heeft. De Registreering der Opene Brieven, die eene bovengewone Rang aan de twee Gunstelingen van HENDRIK de II. (de Hertogen van Joyeuse en Epernon) tegens 't gebruik geven; en de Registreering der herroeping van de Brieven door HENDRIK de IV. gedaan, zyn voorbeelden en bewyzen, zo overeenkomende met de tegenwoordige zaak, dat een iegelyk daar van gevoelig moest zyn.

Wat opzigt zoude de beschaamtheit konnen hebben, met het geen dat het Regentschap aan de Memorie van de gewezene Koning zoude wedergeven, vernieti-

vernietigende een werk, zo weinig waardig aan de Grootheit, die hy in alle andere gelegentheden getoond heeft? Welke lof zoude het zelve niet verdienen, indien het voor de oogen van de Waereld voor altoos dit gedenkteken weg nam, van de eenigste zwakheit, die hy gehad heeft; een zwakheit die hem voor zyne Kinderen als vervoerd heeft, welkers geboorte hy zo bitter beweende, ter zelver tyd als hy alle de Wetten het onderste boven keerde, om hen op een onwettige wyze te verheffen. 1716. Septemb.

Zoude het zyn te bekladden den gene, aan wien de Eer van des Konings opvoeding is opgedragen, als men hem de rang wedergeeft, die hem toekomt? zoude de beklading in tegendeel niet vallen op de Princen van den Bloede, indien ze hun best niet deden, om de gelykheit weg te neemen, die tegenwoordig tusschen hen en de Kinderen van Madame de M........ is? Dit is egter het geen dat de Memorie durfd noemen, *de onregtvaardige eischen van Myn Heer de Hertog*. Men vraagt, of zyne Doorlugtigste Hoogheit een grooter Prins van den Bloede daar door zyn zoude, en men antwoord van neen. De Autheur van de Memorie zoude een andere vraag hebben konnen doen, en dezelve zoude veel meerder regtvaardig geweest zyn. Myn Heer de Hertog is die Prins van den Bloede, indien de Gewettigden het zyn? Geeft hem deze kwaliteit eenig meerder aanzien, indien hy dezelve gemeen met hen heeft? De Natie ziet in hem een toekomende Meester, dat is waar, maar dezelve komt ook een nieuwe erkenning te doen van Kinderen, die uit de alleronwettigste Liefde, die'er zyn kan, zyn voortgekomen. De eerbied, de agting der Volkeren moeten zig verdeelen tusschen hem, en deze vrugten van een schandelyke Inclinatie.

Indien men deze aanmerkingen maakt, die zo natuurlyk zyn, waar toe diend dan dat lang verhaal van de trappen, door welke de gewezene Koning gewild heeft, dat Myn Heer de Hertog een bloedverwant van zyne gewettigd Kinderen zyn zoude? De regte Linie kan niet gebrooken werden, of het is nodig dat Myn Heer de Hertog die Princen degradeerd, die zyne Bloedverwanten door zo veele Titels zyn; of dat hy zig zelfs als onteerd moet houden. Met hunne gewaande Eer te spaaren, verliest hy de zyne; wat zeg ik? Hy geeft die van de geheele Natie over, die daar belang in heeft, en aan welke hy boven alles verpligt is. Deszelfs Wetten zyn aangetast, in het geen het allerheiligste en onschenbaarste is: Wie komt dan toe dezelve te beschermen? Wie zyn de Representanten, als deze zelfde Natie niet vergadert is, zonder de Princen van den Bloede, zig van deze verbintenis ontslaat, om het verwyt, dat men hier komt te doen, *dat zy van de gewezene Koning ter beede van de geenen, die men nu aantast, met weldaden zyn opgehoopt*, en om de titel, die men hen geeft, van een zoon van een van de allerdoorlugtigste Grootvaders van het Huis van *Bourbon*.

De uiterste wil van een Koning zal altoos nagekomen werden, zo die niet tegens de wetten stryd, om dat KAREL de V. een Prins was, die de bynaam van Welbemind verdient had, en zyne uiterste wil, door welke de Kroon op een vreemdeling overgong, is uitgevoert; en deze vreemdeling had de Titel

Onderwylen bleef het nog onzeeker, wanneer deze verschillen zou- 1716
de bygelegt werden; schynende Koning PHILIPPUS van *Spanjen* de Septemb.
zaak der gelegitimeerde Prinsen te willen foveeren; zeggende die Majesteit in een Brief aan dezelve onlangs geschreven, geensints te kunnen dulden, dat men de gedagtenisse van den Koning, zyn Grootvader, ten opzigte van desselfs Speelkinderen, onteerde.

De Prins van Conti was in dezen tyd aan de Kinder-pokken gevaarlyk krank geweest, en wyl desselfs overlyden de wettige Party geweldig zoude hebben verzwakt, zo had men over zyne herstelling in de Kerk van *St. Andries des Arts*, ten overstaan der geheele Familie van 't Huis van *Bourbon*, mitsgaders hare Raden en voornaamste Bedienden, het *Te Deum Laudamus* gezongen; zo mede des avonds, aan het Paleis van Conti, groote Vreugde-teekenen en gastmalen aangeregt.

Den Hertog Regent, kennisse bekomen hebbende van de slegte bejeegening, door het (*a*) Hof te *Madrid* den *Franschen* Grave de Louville aangedaan, zond een ordre derwaards, dat gemelden Gezant ten spoedigsten weder te rug naar *Vrankryk* zoude hebben te keeren, zonder aan iemand aldaar eenige de minste opening van zyne Commissie te doen; waarop den zelven dan dat Hof verliet, en te post naar *Parys* retourneerde. Veel stoffe van discours en losse gissingen veroorzaakte dit geval, alzo niemand wist waar over deze bezending geschied was, en nog veel minder, om wat reedenen Koning PHILIPPUS geweigert had, aan dien Minister gehoorhebbing te vergunnen.

(*a*) ziet pag. 78.

Verscheide Arresten, nieuwe Taxatien, en ook eenige Ontlastingen, waren in dit Ryk wederom gemeen gemaakt; namentlyk, een Arrest wegens den Raad van Staate des Konings, ordonneerende de Wisselaars en Ontfangers van zyne Majesteit te accepteeren alle oude Geldspecien, zonder afkorting van Rechten, welke nog hermunt of gesmolten mosten werden; en dan nog een ander Arrest, waar by men wegens het verlies der Agterstallen, volgens de Arresten van den 18. January en 3. April dezes Jaars, uitzonderde de Renten, die men verpligt was te geven, ten deele tot wederbetaling der gekogte en vernietigde ampten, van Ontfangers, Controlleurs en Syndicus der afgeschafte Renten in de maand Juny 1714. &c. Voorts een Ordonnantie, sluitende uit publyke bedieningen, ja uit de Societeit der Natie,

den Hertog Regent, mitsgaders op de goede herstelling des Hertogs van *Bourbon*, en die van den Prinse de Conti. 1716. Septemb.

Ondertusschen zagmen het Geregts-hof voortgaan, met de beschuldigde Heeren te Vonnissen, der zelver goederen te verkoopen, en nog andere in verzeekering te nemen; makende in 't begin dezer Maand een aanvang, met het verkopen der nalatenschap van Wylen den Heer de Vanolle, gewezen Groot Audiensier en Thezaurier der Zee-Vloot van *Vrankryk*. Zeekere Dame Catharina de La Forge, Huisvrouw van eenen Jean Baptist le Prince, hebbende als Makelaresse omtrent de Woeker-handel in 's Konings Munt-brief jens geageert, wierd voor vyf jaren buiten het district van 't Parlement gebannen, en gecondemneert om 500. Livres boete te betalen. Voorts doemde men ook zeekeren Pierre du Moulin, eertyds Provintiale Thezaurier der Extraordinare Oorlogs onkosten in de Generaliteit van *Caan*, om zyn overige levens-tyd op de Galleyen te slyten, met Confiscatie van alle zyne goederen, als zynde hy overtuigt, van aan den Procureur Generaal des Konings niet opgegeven te hebben een opregte staat zyner goederen. Onder de onlangs gevangene scheen wel byzonder uit te munten zeeker Paruykemaker, die zedert den tyd van zes Maanden wel negen Huizen in de Stad *Parys*, en drie Lust-Plaatzen daar buiten gekogt had; ja die, om zyn staat nog grootzer te doen blyken, twee Karossen, een voor hem en een voor zyn Vrouw, hield: invoegen zodanig een schielyke verheffing van Huishouding, die al te veel doorstak, voor eerst zyne Vryheit koste, en hy in 't vervolg gevaar liep, van deszelfs Goederen te zullen verliezen; hebbende het gemelde Geregtshof reeds uit die van (a) Monsr. Bourvalais 1200000 livres verbeurt verklaart, en een begin gemaakt met zyne Meubilen, daar onder wel 60. Paarden, te doen verkoopen. Monsr. Cornette, die ten tyde van den Overleden Koning 700000. livres had gegeven voor het ampt van Thezaurier der Galeyen; wierd een ordre van het Geregtshof toegezonden, om een pertinente staat zyner middelen, binnen den tyd van agt dagen, over te geven.

(a) ziet pag. 19.

Den 25. Augusty had men te *Parys* zeer statelyk geviert het Feest van *St. Louis*: alle de Hauboisten en andere muzicale Speelders lieten zig 's morgens vroeg voor 's Konings kamer hooren; waar op de Karmeliter Monniken van Maubert, in Processie, naar de Kapelle der Tuelleries gingen, gevolgt van de hondert Zwitzers, die de gewyde Brooden

1716. Septemb. Brooden verzelden, en van den Provoost der Kooplieden nevens de Schepenen. De Monniken bediende in de Kapelle, daar den Koning prezent was, de Misse, en waar na zyn Majesteit 's middags, onder 't geluid van 84 Violons, open tafel hield. Zeven dagen daar na, ofte den eersten September, verrigte men in de Abdye van *St. Denis* den verjaarden Lykdienst, over wylen den laatst overleden Koning LODEWYK XIV. Den Aartsbisschop van *Thoulouze* bediende, wegens den afwezenden Kardinaal de Rohan, groot Aalmoessenier van *Vrankryk*, de Misse; en daar by verschenen den Hertog van *Orleans*, den Grave van *Charlois*, den Hertog *du Maine*, den Prins van *Dombes*, den Grave van *Eu*, en den Grave de *Thoulouze*, welke door een Ceremonie meester, op bevel van den jongen Koning, genoodigt waren; die des anderen daags den Rouw afleide, en 's namiddags, verzelt van den Hertog *du Maine*, de Hertoginne van *Vantadour*, den Prins van *Dombes*, en den Grave van *Eu*, reed na 't Huys van de Hertoginne de la Ferté, alwaar zyn Majesteit, onder het Losbranden van diverse kleine stukjens Kanon, in een voortreffelyke Zaal ontfangen, op een groot Collation gedefroijeert, met een vermakelyk Ballet, door Jongelingen van zyne Jaren, en daar na met het laten Vegten van verscheide Beesten, mitsgaders 's avonds met een fraay Vuurwerk, 't welke hy, zittende onder een Verhemelte, op de plaats zag aansteken, verlustigt wierde; keerende daar op, ten genoegen voldaan, weer na zyn Paleis.

GROOT-BRITTANNIEN. MEN was aan dit Hof eenigzints bedugt geweest, dat het afzyn van den Koning gelegentheit aan het kwaadaardig wispeltuurig gemeene Volk zoude gegeven hebben, om hare snoode driften, tot nadeel van de tegenwoordige goede Regeering, den lossen toom te geven, en daar door eenig voordeel te verkrygen; maar in tegendeel bevond zig deze geheele Monarchie volstrektelyk gerust, wyl de genade en barmhertigheit des Konings, en ook die des Prinse van *Wallis*, een yder der Rebellen volkomentlyk overtuigde, datze die gunste geenszints verdienden; immers, als men eens vergelykt het gering getal van Perzonen, thans ter dood geexecuteert, met die in vorige Regeeringen, over veel minder zoort van Rebellie, omhals gebragt waren. Men had, van de 22. Rebellen, wiens dood vonnis den Koning, voor zyn vertrek naar *Duitschland*, geliefde te teekenen, alleen den

(a) onbe-

(a) onbezonnen Predikant Paul, en den halstarrigen Mr. Hall dat sterflot doen ondergaan, terwyl den Prins van *Wallis* zeer goedertieren aan de overige uitstel van straffe, ja aan zommige hunne vrydom, en een geheele kwytschelding vergunde. Men telde, onder deze gepardonneerde, inzonderheit den ouden Lord Makkintosh, en zyn neef John Makkintosh, als mede den jongen Heer Farquarth, en zekeren James Drummont, die in de Battaille van *Dumblain* gevangen raakte; en dan nog eenen Mr. Mark-Cas van *Cokpen*, gewezen Officier in dienst der Heeren Staaten Generaal. Boven dien kreeg aan deze genade zedert ook deel Mr. Radlief, broeder des onthoofden Grave van Derventwater, Mr. Dalton, Edelman van *Lancastershire*, Mr. Bazil Hamilton, Mr. William, en nog negen andere; en ter zelver tyd de overige gevangens uitstel van straffe voor drie maanden en eene week, beginnende met den 4. September.

1716. Septemb.

(a) zie pag. 85.

Eenige der voormelde gepardonneerde Heeren, gingen den Prins van *Wallis* voor hunne ontslaking bedanken, en hadden zommige het geluk, van ter hand-kus toegelaten en zeer minnelyk ontfangen te werden; ja zelf verkreeg den Heer Makkintosh, op zyn ootmoedig Request, het beste gedeelte van desselfs reeds verbeurt verklaarde goederen wederom. Deze genade strekte zig ook uit over verscheide gevangenen in *Schotland*; want men zag te *Edenburg* vry laten de twee Heeren Drummonds, den Kapellaan van den Lord Strathmore, een Dienaar van den Lord Panmure, en nog twee andere; mitsgaders uit de gevankenisse van *Lancaster* te gelyk wel 44. daar onder eenige oude en ziekelyke Perzoonen. Behalven deze hadmen te *Edenburg* op vrye voeten gestelt eenen Kapitein Innes, en zekeren Mr. Dalaval; hebbende den eerst-genoemden, over weinig jaren, gedient in *Spanjen*, tegens de Geallieerden, en het geluk doenmaals gehad, van den *Groot-Brittannischen* Generaal Carpenter, in de Veldslag by *Almanza*, gevangen te nemen, die hy zeer heusch en beleeft handelde. Dezen Kapitein Innes, onlangs met den Pretendent in *Schotland* gekomen, en, na desselfs vlugt, aldaar in 't Noorden gebleven, was eindelyk gevat, en in *Wintenhouse* opgesloten; alwaar den gemelden Generaal Carpenter hem nu bezogt, redeneerende met malkander wegens de voormelde Krygs-Actie. Mr. Dalaval bevondmen te zyn een van 't gevolg des Pretendents, wiens Vader een Huisgenoot was geweest van Koning JACOBUS II. blyvende aldus te *Lancaster* nog in hegtenisse 42. Rebellen.

werpen waren in 't ligt gebragt; zynde het eene genaamt, *vyftig beweegredenen, waarom de Roomsch Katholyke Religie behoorde geagt te werden boven alle de hedendaagze Secten in 't Christenryk*: en het ander, *De kortste weg, om te doen eindigen het disputeeren over de Religie.* Men vond by dezen Drukker ook de voorgewende Aanspraken van Mr. John Gordon, zo voor zig zelfs, als voor zyne medelyders, den Luitenant John Dorrel, en den Kapitein William Carr, onlangs te *Tyburn* met de dood gestraft; en eindelyk nog een Boekje, voerende valschelyk het jaar getal van 1659. aan 't voorhooft, genaamt *Gebeeden van Intercessie, tot gebruyk van zodanige Perzoonen, die in 't heymelyk, over de Rampen van de* Groot-Brittannische *Natie, Rouw dragen.* 1716. Septemb.

Hier tegens zagmen meest alle de Ryks-Grooten, over de prezente Regeering der *Groot-Brittannische* Monarchy, een algemeen genoegen scheppen; weswegens ten voorbeeld mag dienen, dat den Heer Stanhope, neef van den Secretaris van Staat, wanneer hy onlangs in zeeker Herberg, genaamt 't *Reebart*, kwam, alwaar gemeenlyk de getrouwe Societeit vergaderde, een deftige Aanspraak deed, vertoonende wel ten Principalen:

DAt 'er een rustelooze en booze geest gestadig onder de Papisten en Weigeraars der Eeden, ondersteund door meineedige Kerkelyke Perzoonen, in zwang ging; dat deze zonder ophouden de gemoederen van zyne Majesteits Onderdanen vervreemden en aftrokken, en een misbruik maakten van de zagtheit der Regeering; Genade voor Wreetheit uitkrytende, en Regtvaardigheit den hatelyken naam gevende van Moord; daar nogtans van den grooten hoop der Rebellen, die in deze Stad waren gebragt, maar zes als Verraders geleden hadden. Voorts bad hy, de verleyders van het Volk eens na 't Westen van *Engeland* te rug te zien, toen de Tyran zynen Thoryfen Minister Jeffreys zond, om 't Land te verwoesten, wanneer de Rivieren met bloed geverft, en de Velden met Lyken bezaaid wierden: dat hy hoopte, dat 'er niemand onder deze getrouwe Societeit gevonden wierd, die niet vastelyk gerezolveert was, om, ten koste van goed en bloed, 't Regt en den Titul van Koning GEORGE tot de Kroon, voor te staan en te verdedigen; en dat hy ze derhalven vermaande, wanneer zy wederom door de Vyanden van zyn Majesteit en 't Vaderland besprongen wierden, dat ieder, als een Man geweld met geweld wilde keeren, en dat de geen, die hier omtrent aarzelde, uit het Gezelschap mogt worden gezet, &c.

In *Ierland* hadmen des Volks afkeerigheit van slaverny en geloofs dwang, byzondealyk zien uitmunten op de Verjaaring-dag der komste

Gedurende het Zomer Saisoen had zig het Hof nog te *Hampton Court* opgehouden; deel nemende aan de vermaaklykheden, die de omstandigheit der Plaats, en de tyds gelegentheit verschafte; dog egter niet nalatende de daaglykse Raadsplegingen, strekkende tot welstand van de Regeering, te doen voortgaan. Dezen Raad, kennisse krygende, dat de Studenten te *Oxfort* zedert eenigen tyd bezig waren geweest, om de Soldaten van zeker Regiment, daar in bezetting leggende, op allerley wyze van hare pligt te debaucheeren, en tot het aannemen der *Jacobitische* Factie te verleiden, ontbood dat Regiment te rug, en zond een ander derwaards. Onderwylen dat het Hof (als gezegt) zig tot *Hampton Court* ophield, en aldaar den 23 Augusty een grooten toevloed van Adel en Hovelingen, door den Prins Regent, aan open tafels onthaald wierden, zo bediende zig eenige gaauwdieven van deze vryheit, verschynende in een Koets, met zes Paarden bespannen, aan 't Hof; stoutmoedig indringende, zelf tot binnen de Kamer van zyn Koninglyke Hoogheit, daarze knaphandig den Lord Townshent van een Snuyf-Tabakdoos, wel 25. goude Guines waardig, en nog verscheide andere grooten, van hare kostelyke Horologien wisten te berooven. 1716. Septemb.

Het gerugt van de goedaardige beleeftheit, welke den Prins Regent deed blyken, trok het volk van 't omleggende Land naar *Hamptoncourt*, kunnende een yder, die te rug keerden, niet genogzaam roemen de minzame bejegeningen, hun door de Koninglyke Familie bewezen, zo dat zelf verscheide *Jacobiten* een proef daar van wilde nemen; waar onder, als de voornaamste, zig bevond den Baillieu van *Kingston*, een yverige voorstander der gemelde Factie: komende ten Hove juist op dien dag, als den Prins open tafel hield, en trad met Vrouw en Kinderen in de Zaal. Zyn Koninglyke Hoogheit, onderrigt wegens den inborst van dezen man, verwellekomde en deed hem onthalen zeer vriendelyk; gevende de Princes ook veel vernoeging aan deszelfs Vrouw en Kinderen; invoegen dezen Baillieu, t'huis komende, en de voormelde genotene beleeftheden overdenkende, zodanig in zyn gemoed gemaakt was, dat hy zyn vorige Principien verfoeide, en de aanstookers der laatste Rebellie vervloekte; afrukkende voorts, in zyn kamer van de wand, de geschilderde Beeltenissen des Hertogs van Ormond en den Lord Bullingbroke, om die beide Portraiten te hangen in het heimelyk gemak; plaatzende daar tegens die der tegenwoordige

zyne komste, verscheide *Engelsche* goede bekende, spyzigde by den Lord Townshend, gaf aan den Grave van Bothmar de Vizite, en ook aan 't Logement van den *Hollandschen* Ambassadeur, die nog niet te rug gekomen was; dog sprak egter een geruinsen tyd met dessels Secretaris. In 't vervolg zalmen mooglyk zien, wat de ware reden dezer bezendinge geweest zy. 1716. Septemb.

Het Hof, willende ook eindelyk voortgaan met de te regtstelling der nog overige gevangens in *Schotland* opgesloten, zond ten dien einde aan den Opperregter Klerk bevel, dat hy dezelve van *Edenburg* naar *Carlisle* transporteeren, en aldaar te regt stellen zoude; zynde dit *Carlisle* een kleine Stad tot *Engeland* behoorende, leggende in 't Graafschap *Cumberland* na by *Schotland*; en wylmen deze plaats had uitgekozen, zo wierd door eenige driftige *Schotten* de vervoering der gevangen Rebellen, naar derwaards gewraakt, beweerende in zeker Paskwil, dat zulks streed met de bekende Unie, en inzonderheit aanliep tegens het 19. Artykel van dezelve. Weinig reflexie geliefde het Hof hier op te neemen; dus de gevangene, zittende in 't Kasteel van *Edenburg*, een smeek-schrift naar *Londen*, aan den Prins Regent overstierden; waar in zy, onder anderen, vertoonden, *dat het zeer hard viel, uit haar eigen Land vervoert te moeten werden, daar de feiten, die men hen ten laste leide, gepleegt waren, en waar in zy alleenlyk middel hadden om zig te verontschuldigen, dewyl zy in een ander Land geen bystand konde verhopen. Dat het ook hard was, weg gebragt te werden, na zulk een korte waarschouwing, zonder hunne Vrienden te mogen zien, geld te krygen, of eenige ordre op hunne zaken te stellen; ja, 't geen hun nog zwaarder drukte, was, dat men ze reeds van hare goederen, alvorens van misdaat overtuigt te zyn, beroofst had, en door 't welke zy zig in de uiterste armoede vervallen zagen; eindelyk, datze, niet tegenstaande dit alles, nu gedwongen wierden na een ander Land te reizen, om daar over hun leven of dood te laten oordeelen; en datze, zynde alle Edellieden van goeden huize, langs den weg hun levens onderhoud zoude moeten bedelen.* Den Opper-Regter, hebbende aan deze gevangens drie dagen uitstel, om te vertrekken, toegestaan, en hoorende dat door hun het bovengemelde Smeek-schrift naar *Londen* was gezonden, geliefde dit uitstel nog eenige dagen te verlengen; in welken tusschen tyd het antwoord van 't Hof te rug kwam, vergunnende aan zommige verzafting.

Eenige Rebellen, zittende in de *Talboth* opgesloten, maakten zig onder-

1716. Septemb. onderwylen, 's avonds den 10. September, meester van één Cipier en zyn knegt, en vervolgens ook van de Schildwagt; in oogen vyf der zelve het ontsnappen, en zoude het getal nog grooter geweest zyn, ten waare de Waardin van een daar naast aan gelegen Herberg, met haar knegts, gerugt gemaakt, en de Hooft-wagt tot hulp geroepen had. Nog een ander party Rebellen, die men in 't Huis des Grave van Winton bewaarde, braken een gat door de Stads Wal, uitkomende tusschen gemelde Gevangen-plaats en een nabuurig Huis, dat zeeker oude Vrouw bewoonde. Door dit gat ontsnapte drie Perzoonen, namentlyk Mr. Bethim van Balfour, Schoon-Zoon van den Generaal Hamilton, Mr. Menziers Pisfoddeles, en Mr. Hutchen Provoost van *Aberbrothik*; werdende de overige bytyds tegengehouden. De gevangens, te *Sterling* en *Blaknes* zittende, zagmen daar op den 14. zo mede die uit de Stad en het Kasteel van *Edenburg*, den 15. en 16. onder een Escorte Voetknegten en Dragonders, naar *Carlisle* leiden; dog een Expresse van 't Hof, den 14. te *Edenburg* gekomen, bragt ordre, dat de gevangen Lords van deze vervoering verschoont bleven, en onder dewelke zig bevonden twee Pairs, te weten den Vicomte Strathallen en de Lord Rollo; dus het getal dezer gevangene, die men naar *Carlisle* transporteerde, bestond uit 76. gekwalificeerde Perzoonen. Den Marquis van Huntley, kreeg weinig uuren na zyn uittogt mede verlof van 't Hof, om in 't Kasteel van *Edenburg* te mogen blyven, en dus men hem daar op te rug bragt.

DUITSLAND. ALVORENS wy de verdere Krygs-verrigtingen van het groot Keizerlyke Leger, bestaande ten voornaamsten in het Belegeren van de *Turkze* sterke Vesting *Temiswar* beschryven, zo dient eerst gesproken wegens *Croatien*, *Bosnien* en *Slavonien*, aan welke Oorden de *Ottomannen*, door de Keizersche, veel afbreuk kwame te lyden. Het Landschap *Croatien* voert den Tytel van Koningryk, leggende beneden *Slavonien*, tusschen 't Hertogdom *Carniola* en het Koningryk *Dalmatien*. Van dit *Croatien* waren de *Turken* eertyds geheel meester, dog tegenwoordig bezittenze daar in zeer weinig vaste Plaatzen. De Inwoonders noemtmen *Kroaten*, ook wel *Krawaten*, en *Karabaten*; en haren Landvoogt gemeenlyk *Ban* van *Kroatien*. Het is gescheiden in tweën, te weten in het *Korbatische* en het

Morlakkische

Morlakkische, ftrekkende het eerfte zig uit ten Noorden, en 't laatfte langs de Golf van *Karnero*, of de Zeekant van *Kroatien*, zynde aldaar met veel Eilanden gedekt. In het *Korbatische* vindmen de Steden en Sterktens *Karlstad*, *Petrina*, *Chrostowitz*, *Kostanicza*, en *Wiibicz*; en in het *Morlakkische* de Veftingen *Zeng* of *Zegna*, en *Klym* of *Knyn*, behalven eenige Eilanden tot dit gedeelte behoorende; welkers Inwoonders, *Morlakken* genaamt, meeftendeel onder de Republyk van *Venetien* zorteeren, doende aan dezelve, door ftroperyen op de *Turken*, grooten dienft. Hier nevens ter zyden, tusschen de Rivier de *Sau*, legt het Landfchap *Bosnien*, zig uitbreidende tot aan *Kroatien*, *Dalmatien*, en *Servien*, in 't midden doorfneden van de Rivier *Bosnia*, die aan 't zelve de naam geeft; en werd geregeert door een Beglerbeg, dat is, op zyn *Turks* gezegt, Heer der Heeren. *Slavonien* legt hooger opwaards naar den *Donauw*, in de lengte tusschen de *Sau* en de *Drauw*, twee voorname Spruiten uit de gemelde Hoofd-Rivier voortkomende. De *Turken* bezaten eertyds een groot gedeelte van dit *Slavonien*, dog tegenwoordig behoord alles aan den Keizer, als *Roomsch* en *Hongarisch* Koning. Het is verdeelt in zeven gefpanfchappen, in dewelke zig bevinden een menigte aanzienlyke Steeden: het weftelyke deel behoud de naam van *Slavonien*, en het Ooftelyke werd thans *Ratzia* geheeten. De voornaamfte Steden zyn *Kzakkenturn*, een Grens-vefting, tegens *Stiermark*, *Waradin*, *Copranitz*, *Creutz*, *Zagrab*, *Sissek*, *Sagor*, *Verowitz*, *Poßega*, *Gradisca*, *Walpo*, *Essek*, *Villach*, *Peterwaradin*, *Sirmech* of *Szreim*, *Carlowitz* en *Salankemen*; leggende by of omtrent *Essek* de berugte *Eßekkerbrug*, zig uitftrekkende, volgens getuigenis van eenige Schryvers, wel vyf mylen lang.

1716. Septemb.

Laat ons nu eens zien, wat de Keizerfche in de bovengemelde Landftreeken, tegens de *Ottomannen*, hadden bedreven. Den Duitfchen Generaal te *Karelstad*, Hoofd-vefting van *Croatien*, berigt krygende, dat de *Turken*, uit hunne omleggende Kafteelen van *Bosnien* zamen getrokken, een inval dreigde te doen, deed daar van aan de zyne, door gewoonlyke teekenen, kennifle geven, op dat de kleine poften dezer landftreek zig in poftuur van tegenweer mogte ftellen. Vervolgens kwamen den 7. Augufty 's morgens met het aanbreeken van den dag, eenige hondert *Turkze* Ruiters op de Poft *Pernien* aanvallen, forceerende de Voorwagt, en zig genoegzaam meefter makende van de geheele poft; hebbende, om haren aftogt te

1716. Septemb. verzeekeren, hunne Infantery langs de verhouwe bosschen gelaten, mitsgaders een opening gehouden, om met de buit daar door te retireeren: maar de Inwoonders van de Ban *Chitrum*, *Urina*, en *Stanischalk*, ondersteunt door den Generaal Rabatta met zyn bezetting van *Voinek*, vielen haar zo onverwagt en met zulken geluk op't lyf, dat hun Voetvolk overhoop geworpen, de Ruitery afgesneden, en zy meest alle door de Sabel gejaagt wierden; keerende deze uitgezondene *Croaten* aldus met een goeden Buit te rug. Kort daar na zagmen een andere togt, door den Keizerlyken Kollonel Petarsch met 200. Man ondernemen, trekkende over de *Sauw*, en ging by *Turks Grandischa* leggen, alwaar hy eenige huizen, uit dewelke de *Turken* zyn volk zeer beschadigden, liet verbranden. De *Ottomannen*, willende hem hier van daan jagen, deden met hare bezetting uit de Fortres van *Grandischa* een uitval, dog vervielen in een hinderlage, waar door de meeste *Turkze* Officieren sneuvelden, en het gemeene Volk een goed heen-komen zogten. Dit geschiede des avonds, dus de overige *Turkze* manschap, die zig nog in dit *Grandischa* bevonden, en over 't verlies van gemelde hare Officieren ten hoogsten verlegen waren, ook ziende toestel maken om haar op 't lyf te komen, in de voornagt de Fortres rondsom aan brand staken, en, onder faveur van dien damp, zeer stil de vlugt namen. Hier door geraakte deze vastigheit bedorven, en alle de huizen daar binnen, zynde van hout getimmert, geheelyk in de assche. De *Croaten*, alles verwoest hebbende, keerden eindelyk weder over de Rivier de *Sauw*, mede sleepende in Zegepraal twee Stukken *Turks* Kanon, zonder dat den Pascia van *Bosnia*, die zig reeds in optogt had begeven, om de voortgangen der *Croaten* te mogen stuiten, dezelve konde agterhalen.

Weinig dagen daar na deed den Baron van Teuffenbach, Kollonel en Opper-kapitein der Keizerlyke Vesting *Zug*, een andere togt, welke nog vry verder ging als de boven gemelde. Hy trok met 2000. Man zyner Grens-Troupen in het *Turks* gebied van *Dalmatien*, nemende den weg langs *Bihacz* of *Vihix*, door Bosschen en omwegen, tot aan *Percovisca* en *Ostrobatz*; verwoestende deze geheele Land-streek, en verbrande ook alle de *Turkze* Wagt-Torens, *Zardakken* genaamt; staande dezelve langs de Grens-scheidinge van distantie tot distantie geplaatst, en zyn gebouwt op hooge palen,

zo dat men met een ladder daar in moet klimmen. In deze Torens houden eenige *Turkze* Soldaten de wagt, die, wanneerze van verre onraat vernemen, terstond een schoot doen, en 't geen dus van post tot post nagedaan werd, gevende op die wyze kennisse aan hunne Fortressen of sterke Plaatzen, van het aannaderen der Vyanden. 1716. *Septemb.*

Ter zelver tyd had den Grave van Draskowitz, Keizerlyken Generaal Wagt-meester, die met een sterk Corps by *Kostanix* aan de Rivier d'*Unna* gelegert was, voorgenomen, om de *Turkze* Fortres *Dubuzei* te beschieten, latende ten dien einde, onder een sterk Escorte, het Kanon derwaarts voeren. De *Turken*, niet durvende deze attaque afwagten, abandonneerde de Vesting, mede sleepende alles wat zy konden, en gaven daar in alleen ten besten vier stukken Kanon, die zy vernagelt en tegens de grond gesmeten hadden. Voormelden Grave Wagtmeester deed de plaats met manschap bezetten, en van 't nodige tot defentie voorzien; trekkende den volgenden dag weer voort, om zig met den Generaal Grave Hanibal van Heister te gaan Conjungeeren, en dus gezamender hand de *Turkze* Fortres *Novi*, gelegen in *Bosnien* aan de *Unna*, te vermeesteren; afvoerende omtrent 400. stuks Hoorn-beesten, en 500. klein Vee, zynde nog genoodzaakt geweest een ander groot getal, datze niet konden afdryven, te dooden, Den eerst gemelden Grave Draskowitz, kondschap krygende dat de *Turken* haar beste goederen, en eenige menschen uit de Fortres *Novi* weg zonden, als ofze die Post mede wilde verlaten, schikte zyne Troupen, die in het Veld van *Zrin* stonden, de vlugtende agter na; welke daar van wel 120. *Turken*, zo Mans, Vrouwen als kinderen, agterhaalde, een gedeelte deden sneuvelen, en de overige gevangen kregen; wyders komende aldus den 22. Augusty, met zyn meeste magt, voor de meergemelde Sterkte, zo beschoot hy dezelve uit vier Veld-stukken, twee dagen lang; dog deze Veldstukken waren te ligt tot eenige uitwerking, en men had geen Bomben by de hand; dus deed hy de omleggende Huizen, nevens de *Palanka* in brand steeken, en trok daar op weer te rug naar zyn Kampement. De *Croatische Libauwers*, hadden den 24. Augusty mede een Exploict gedaan, doordringende tot aan de *Turkze* Post *Isacich*, alwaarze de Huizen zelfs digt aan 't Kasteel staande, mitsgaders een groote kwantiteit Hooi en Graanen verbrande, 30. Ossen, 80. stuks klein Vee, en tien gevangens, daar door drie voornaame *Turken*,

 tot

1716. Septemb. tot Buit mede sleepten; hebbende zy zelf ook in deze togt een Kapitein en vier gemeene verloren.

Ziet op deze wyze wierden de *Turken* aan de voornoemde Keizerlyke Oorden in beweging gehouden, en daar door verhindert, van geen groote magt te kunnen verzamelen, of eenige afwending van belang, geduurende dat het Leger, onder den Prins Eugenius van *Savojen*, zo wyd van deze Landstreeken af lag, te veroorzaken. Maar laat ons nu op een ordentelyke wyze te boek slaan het uitgevoerde van de bovengemelde Keizerlyke Armee, zedert hare bevogte (a) overwinning, in de voorgaande Maand, op het *Turkze* talryk Leger behaalt; weswegens het volgende, by forme van een Dagverhaal, ons uit *Weenen* toegekomen, den Lezer ten klaarsten onderrigten zal.

(a) ziet pag. 99.

NA dat de Generaal Wagtmeester Graaf van Ek, die met 1200. Paarden en 200. Hussaren voorby 't geoccupeerde vyandlyk Kampement gecommandeert was geweest, den 6. Augusty in 't Keizerlyke Leger, 't gene de nagt na de Batailje in de *Turkze* Legerplaats gestaan had, en zedert weder in het oud Kampement trok, te rug kwam, zo was den 7. order gegeven, om al 't veroverd Kanon, Ammunitie, en verdere agtergelatene *Turkze* Goederen, by een te zamelen; 't geen onder opzigt der verordende Officieren aangeteekend wierd.

Den 8. zong men in 't Leger, als ook te *Peterwarandyn*, 't *Te Deum*.

Den 9. wierden nog twee Vyandelyke Mortiers, behalven de reeds gemelde, gevonden.

Den 10. is de Generaal Veld-Marefchal Palfy met een Detachement Kavallery, en den Prins Alexander van *Wurtemberg* met eenige Bataillons, na de *Theys* gemarcheert. Den zelven dag kreeg men de confirmatie, van het dood blyven des Primo Viziers, met deze omstandigheden; dat hy, de vlugt van de zyne ziende, in 't grootste Vuur was gereden, en zig zodanig had geexponeert, dat hy met twee schooten, d'eene door de Buik, en d'ander in 't slaap van 't Hoofd, ter aarde gevallen, aanstonds gestorven, op een wagen gelegt, na *Belgrado* gevoerd, en aldaar begraven was. Dat den Aga der Janitsaren en Mahomet Pascia, nevens 't grootste gedeelte der Janitzaren ook gesneuvelt waren.

Den 11. was men bezig met de Attillery en Amunitie gereed te maken, tot den voorgenomen Marsch.

Den 12. kreeg men berigt van den Generaal Palfy, dat hy, van wegens het hoge water, de *Theys* tot *Sablin* niet had kunnen passeren, maar dat hy het by *Zenta* zoud doen, en dat hy derwaarts voorttrok.

Den 13. wierd den Marsch aan het gantsche Leeger aangezegt, tegens den vol-

volgenden dag, met ordre, dat yder Regiment zig zoud hebben te voorzien met brood voor 12. dagen; en den 14. 's morgens ten twee uren brak het Leeger van ontrent *Peterwaradyn* op, den Marsch nemende na *Zenta*, en kwamen dien zelfden dag by de zo genaamde Brug van 't Moeras. Ondertusschen wierd een Schipbrug, en verscheide Vaartuigen met Levens-middelen en Artillery, langs den *Donau* afwaards gebragt, onder 't Escorte van 1000. Man; alle welke Barken by *Titul* in de *Theys*, en langs de Rivier opwaards zullen varen tot aan *Zinta*. By de bovengemelde Optogt trok den Prins Eugenius met de Kavallery over de Schipbrug voor uit; werdende van het Voetvolk kort nagevolgt.

1716. Septemb.

Den 15. wierd de Mars voortgezet, en 't geheele Leger kwam in 't afgestoken Kampement by *Petz* aan de *Theys* by-een; maar wyl de Infantery twee groote en moeijelyke Marschen had gedaan, liet zyn Hoogheit haar een dag uitrusten, dog trok met de Kavallery en de Artillery voort tot aan *Petz*; en alzo dit een kloeke Marsch was, wierd aan de Generaal Heyster, die by de Infantery gebleven was, ordre gezonden, om twee dagen te Marcheeren, als de eerste tot *Mohal*, en van daar tot aan *Petz*. By de komste van het Leger aldaar was de Generaal Palfy bezig, met zyn Kavallery over de geslage Schip-bruggen te passeren, gevolgt van het gedeelte der twaalf Battaillons, dat hy by zig had, om de Bruggen over de Moerassen te slaan, en dezelze te dekken.

Den 17. arriveerden van *Essek* twee Oorlog-schepen te *Peterwaradyn*, die, na dat van Brood voorzien waren, schielyk na *Titul* zyn voortgevaren, om niet alleen de Passage, daar de *Theys* in den *Donau* valt; maar ook de Transport-Schepen en Schip-Bruggen, tegen de Vyandlyke Schepen te dekken; en zy wierden van de overige Oorlogschepen gevolgt. Ondertusschen wiert 't Kanon, de Ammunitie en Provisie, met de Schip-Bruggen na beneden afgezonden, en onze Saiken zyn gelukkig in de *Theys* gekomen. Van *Belgrado*, alwaar de *Turkze* Fregatten zig by 't kleine *Eyland* ophouden, wert geconfirmeert, dat, behalven de Primo Vizier en Aga der Janitsaren, vyftien Bassas waren gesneuveld; en dat eenen Omir Agich tot Primo Vizier was benoemt.

Het Voetvolk, onder den Veld-Maarschalk van Heister, in het Kampement tot *Petz* gelaten, was den 17. van daar gemarcheert op een uur van *Senta*, mitsgaders den 18. de Ruitery opgebroken, en door *Senta*, over de Schip-brugge de *Theys* gepasseert, en voortgetrokken tot by de *Arrania*, daar 't Leger van den Prins Eugenius van Savoyen lag, hebbende de groove Bagagie agter gelaten. De Veld-Maarschalk Graaf van Palfy had twee Schip-bruggen over de *Arania* doen slaan, en hy zoud 'er ook doen maken over 't Moeras, op dat het geheele Leger te haastelyker mogt voort trekken. Die Veld-Maarschalk had den Major Generaal Sleni met 1000. Hussaren vooruit gezonden; en, daar na met zyne Troupen gemarcheert zynde, had hy zig gelegert by *Dokozin*, en den volgende dag zoud hy trekken tot aan *Cserne*, dewyl 'er aan die kant geen water was.

1716. Septemb. Den 19. was het Voetvolk ook in dat Kampement gekomen. Men kreeg daar toen tyding, dat de Artillery en Ammunitie, van *Peterwaradyn* te water afgezonden, met een Escorte onverhindert te *Titul* was gekomen, en op 't spoedigst voort gevoerd wierde; en dat de twee eerst vertrokken Oorlog-Schepen, te *Peterwaradyn* aangekomen zynde, zig voor de mond van de *Theys* zouden leggen.

Den 20. toog het gantze Leger by *Zenta* over de *Theis*, en liet de Keizerlyke Luitenant Generaal het zelve een dag by de *Arranios* uitrusten; terwyl de Artillery en Bagagie volgden, en men ter zelve tyd de Ruitery, onder den Generaal Grave van *Martigni*, voor uit zond, om, na mate dat den Generaal Palfy voorttrok, die te volgen.

Den 21. bewoog zig, zo de Ruitery als het Voet-volk, en kwam aan gene kant van het Moeras, *Aranka* genaamt, leggen. Men kreeg berigt, dat onze Artillery van *Peterwaradyn* in 't korte te *Senta* zoude aankomen; des wierd de Wagt meester Generaal, de Ridder van St. *Amour*, met zyn Regiment na *Senta* voornoemt gezonden, om het Geschut na ons Leger te convooijeren; ook wierd eenig by hem zynde Voet-volk gecommandeert na de *Theys* te gaan.

Den 22. toogmen voort tot in het Kampement van *Hetin*; de Ruitery kwam weder by ons, en het Voet-volk viel deze dag-togt lang en moeijelyk, zo om de over groote hitte, als het gebrek aan Water. Midlerwyl liet den Generaal Palfy weten, dat hy met zyn Corps tot op een half uure gaans *Temeswar* was genaderd, en zig aldaar meende neer te slaan; dat eenige *Turkse* Ruitery, tot in hare Buiten-posten gekomen zynde, op de aan nadering van twee Keizerlyke Regimenten te Paard, met agterlatinge van eenige doden, waren geweken; dat dit Corps op 3000, Man was begroot, maar van den Rasciaanse Colonel Tekkely, van stroopen weder gekeerd, na de Voet-spooren van de Marsch, geoordeeld uit wel 8 a 10000. Man te bestaan. Dat de Vyand een Brug over den *Donauw* had geslagen, wierd met Brieven uit *Peterwaradyn* niet bevestigt, en alleen gemelt, dat dezelve over die Rivier 1000. Man te Paard had doen zetten, na *Belgrado* laten komen, en wyders na de kant van *Temeswar* gezonden; als mede dat de *Turkze* Fregatten en Saiken, nog by *Semlin* lagen.

Den 23. bleef het Voet-volk zig uitrusten, en toog den Keizerlyke Luitenant Generaal met de Ruitery voort tot aan *Czene*, en den 24. het Voetvolk, dat agter gebleven was. Op dien dag kwam den Generaal Palfi den Prince Eugenius mondelyk berigt van eenige zaken geven.

Den 25. gong gemelde zyn Hoogheit, den Prins Eugenius van *Savoyen*, in Perzoon, alleen van zyn Regiment Dragonders en dat van Wirtenberg verzeld, tot in het Kampement van den Generaal Palfi, en beval aanstonds dat de Ruitery veele Fascinen zouden by een brengen.

Den 26. volgde de Infantery en Artillery, mitsgaders de overige Regimenten te Paard, werdende aanstonds agter het Kampement gelegt; en, om de Belegering van *Temiswar* te doen, had den Generaal Palfy al een Linie van Circumvallatie

omwalliatie begonnen, terwyl de Ruitery Takkebossen aanbragten, en de Infantery Schans-korven maakten. 1716. Septemb

Van dit *Temeswar* kan men den weetgierigen verders berigten; datze in het Graafschap van die Naam, op de Grenzen van *Zevenbergen*, in *Ongeryen* is gelegen, en daarom van zommige gezegt word tot dat Vorstendom te behooren; datze van de oude *Ongarise* Koningen is gebouwd, om voor de Stropers uit *Bulgarien*, die alleen door den *Donauw* van *Ongaryen* zyn afgezonderd, gedekt te wezen. Ze heeft hare naam van de rivier *Temeso* ontleend, scheidende dezelve in twee deelen; dat tegens het Oosten werd het Eiland, en 't gedeelte tegens het Noorden eigentlyk *Temeswar* genoemd; dat beide de Deelen, als mede het Kasteel, van diepe Graften zyn omringd; dat de groote Stad drie Poorten heeft, waar van twee door zware Bolwerken van Aarde en Hout, op bevel van den Keizerlyken Generaal Castaldi, van *Spanjaarden* gemaakt, zyn gedekt; dat tussen de Stad en het Kasteel een zeer sterke Water-Tooren is gelegen; dat deze Stad, dus door de Natuur en Werken zeer sterk zynde, in het Jaar 1551. van de *Turken* te vergeefs is belegerd geweest; dog dat zig in het volgende Jaar 1552. van Mahomet Bassa met meer als 100000. Man den 24. Juny belegerd, en uit 70. Stukken beschoten, den 29. van die Maand met Accoort over gaf; dat, het verdrag van den Bassa niet nagekomen, de Bezettelingen neergehouwen, en den Commandant, die tot de overgave was gedwongen geweest, eerst na *Konstantinopolen* gezonden, en namaals het Hooft aldaar afgeslagen wierd; dat in het Jaar 1577. by ongeluk vuur in het Buskruid gevallen zynde, het Kasteel, nevens de Stad en desselfs Muuren, tot de grond toe verbrande; dat de *Ongarise* Hydukken 1603. de Voorstad nog twee malen afbrande, maar de Stad in handen van de *Turken* mosten laten; gelyk mede den Keurvorst van *Saxen*, en den Koning van *Polen* 1696. na datze de Stad te vergeefs belegerd, en den 17. Augusty by *Ollats*, met verlies van 4000. Christenen, 8000. *Turken* verslagen hadden. Nog waren de *Turken* in de Vlakte van deze Stad tweemaal deerlyk gehavent geworden, als 1463. van Pancratius Landvoogd van *Zevenbergen*, en 1596. van Sigismund Batori, wanneer de *Ottomannen* de Vesting wilde komen ontzetten; voorts dat de *Zevenbergers*, daar van geen Meester konnende werden, egter, behalven de bevogte Victorie, de Voorstad uitplunderde en verbrande, en datze 1597. als toen Vyanden van de *Turken* zynde, die Vesting voor de tweedemaal te vergeefs belegerden.

Na dat men, by d'aankomste in het Kampement voor *Temeswar*, het Terrein zo veel als 't mogelyk was gerecognosceert had, zo wierden den 27. de meeste Regimenten te Paart van de linker Vleugel, onder de Generaals van de Kavallery, de Graven van Mercy en Paté, voorwaarts na de *Neder Beghe* afgezonden, om aldaar het Terreyn te bezetten, 't geen men meende tot d'aanstaande Belegering te behouden. Den Generaal Veldtuigmeester, Graaf Maximiliaan van *Starremberg*, volgde den zelven avond met zyn Brigade, en hem wierd de Postering agter 't Kampement van *Mercy* aangewezen, om, in kas van nood, den een den ander te kunnen helpen: Ter zelver tyd wierde eenige Kompagnien Granadiers gedetacheert, om 't Plaisier-huis van den Bassa, digt

1716. Septemb. digt aan de Voorstad gelegen, te bezetten: De Vyanden, d'aannadering van de onze ziende, staken aanstonds de Voorsteden, met de Vourage die aldaar was, in brand. Den zelven dag, en den 28. wierd sterk uit de Stad geschoten, maar zonder schade. De Baron *Ebergeny*, Generaal der Kavallery, wierd met vier Regimenten te Paart, nevens alle de Hussaren, en eenige Razzianen na de *Opper Begbe* gezonden, om insgelyks dat groot Terrein te beslaan.

Den 29. wierd 't Kampement voor d'Infantery en d'overige Kavallery afgestoken, alwaar zy vervolgens, over eenige geslage Bruggen, ter regter en ter linker zyde, over de meenigvuldige Moerassen introkken: Ondertusschen zondmen ordre aan de Generaal der Kavallery en Commandant in *Zevenbergen*, Graaf van *Steinville*, om 't verdere, ten opzigte van deze Operatien, t'observeren, en zig daar na te reguleren. Uit de Fortres zyn eenige *Wallachen* over gekomen, die eenparig niet genoeg kunnen uitdrukken de groote Consternatie onder 't Guarnizoen, om dat zy geen Secours te verwagten hadden; weshalven zy zig, zo veel als zy konden, tot defensie gereed hielden. Tot nog toe hoort men niet van eenige Vyandlyke beweging, nog 't slaan van Bruggen over den *Donau*: 's Avonds nam een Luitenant met 30. Granadiers Post in de *Moské*, die aan de *Neder Bege* onder de Palanke legt; en hy wierd door een Kapitein met een geheele Compagnie Granadiers afgelost.

Den 30. recognosceerde men, met al de Kompagnien Karabiniers en Granadiers te Paart, het Terrein aan geen zyde ter regterhand voor de Stad; ook wierden de Bruggen over de Moerassen gerepareert, en de gene, die nog niet geperfectioneert waren, voltooit. De Infantery en Cavallery continueerden ondertusschen Fascines byeen te verzamelen. De Generaal Wagtmeester St. *Amour* arriveerde met zyn Troupen en de Artillery van *Peterwaradyn*, zynde tot de Belegering gedestineert.

Den 31. maakte men verscheide Dispositien; en de Prins Alexander van *Wurtemberg* wierd 's avonds, nevens den Generaal Wagt- en Quartier-meester Baron van *Elster*, met vyf Kompagnien Granadiers na de *Neder Bege* gezonden, om het Terrein ter regter-zyde van de Fortres exactelyk te recognosceren; gaande ter zelver tyd de Generaal Wagtmeester, Graaf van *Harrach*, 't zelve ter linker zyde doen, om te zien waar men d'Attaque zoude moeten ondernemen.

Zulks in 't werk gesteld, en een zeer bekwame plaats aan de regter-zyde van de Palanka, na de kant van de *Arather* Poort, gevonden zynde, zo maakte men den eersten September de volgende Preparatien tot het openen van de Trencheen; namentlyk, dat men aan de linkerzyde van gemelde Moské zoude trekken een Pararel Linie, 350. à 400. Passen van de Palanka, lang omtrent 1500. Passen boven de hoogten, gelegen tussen d'eerste en twede Poort, volgens d'aftekening van den voornoemde Generaal Wagt- en Quartier-meester; moetende aan 't hooft van dezelve een Reduit, ter regter-zyde van de Pararel aan 't Moeras, dat by de Moské is, gesloten, en dezelve nog met een Reduit voorzien werden: Daar toe wierden 3000. Arbeiders gecommandeert en tot haar dekking agt Battaillons en 1000. Paarden, onder den Prins Alexan,

der

der van *Wurtemberg*, de Luitenant Generaal Veld-Mareschal Ahumada, en de Generaal Wagtmeester Hertog van *Aremberg*, die van weerzyde en agter de Paralel geposteert wierden, als drie aan de regter, en drie aan de linker zyde; ook twee in 't midden van de Paralel agter de Arbeiders, en daar by de agt Kompagnien Granadiers, omze t'ondersteunen. Dit aldus geschikt, en de Collonel van 't Regiment Plischau, Graaf van *Hohenfeld*, tot Major van de Trencheen benoemt zynde, wierd 's nagts, tusschen den eerste en twede, een begin aan de Paralel gemaakt, en dezelve zo ver gebragt, dat het Volk, zo daar in als in de Reduit, die men ter linker zyde begonnen had, geduurende den dag gedekt konde arbeiden; en schoon de Vyand den geheelen nagt tot den dag onophoudelyk uit Kanon en Musquettery Vuur gaven, zo hebben wy niet meer als een Kapitein en negen gemeene verlooren, en 60. gekwetste bekomen. 1716. Septemb.

Den 2. heeft de Generaal Wagtmeester, Graaf Maximiliaan van *Starremberg*, den Prins Alexander van *Wurtemberg* in de Trencheen afgelost, verzelt van de Luitenant Generaal Wagtmeester Marcilly, met 2000. Arbeiders, zeven Battaillons, en zeven Kompagnien Granadiers. De Generaal Marechal Graaf Palfy passeerde, met het grootste gedeelte der Regimenten Kavallery, een weinig verder de *Bege*, niet alleen om de Plaats in te sluiten, maar ook een wakend oog op de Vyand van buiten te houden De Prins Don Emanuel van *Portugaal*, zig uit een byzondere yver, om het openen van de Trencheen te zien, 's avonds zonder kennis van de Prins Eugene, stil op de plaats van d'Attaque begeven hebbende, wierd aanstonds door een Kanon Kogel, die uit de *Palanka* kwam, aan de knie van zyn regter Been, dog zonder gevaar, gekwetst, en 't Paart onder hem dood geschoten. Men had berigt in 't Leger, dat de bezetting van *Temiswar* uit 8000. Janitzaren, en 3000. Spahys bestond, zynde, na proportie den Stad, zeer aamerkelyk.

Na dat de Loopgraven des nagts, tussen den eersten en tweden September, geopend, en de werken dien dag tamelyk voortgezet waren, zo wierd zulks den 3. door een gestadigen regen gestremd, hoewel men de begonne werken redelyk verbeterd, en de Paralel ter regterhand tot aan de *Turkze* Kerk, zynde 300. passen van de Stad, uitgebreid had. De Veld-maarschalk van *Starrenberg*, dien dag in de loopgraven gebiedende, was door den Generaal Veld-Maarschalk de Regal afgelost; welke Opper-hoofden telkens een Luitenant en een Major Generaal, met 500. Soldaten en 2000. arbeiders, behalven de Major van de loopgraven, d'Artillery bedienden, zeven Battaillons, en zeven Kompaguien Granadiers, om de andere te dekken, by zig hadden. De Paralelle wierd ter linker-hand den volgenden nagt 320. treden verlengt, en aan het einde een Redoute aangelegt; wanneer men ook aan twee Batteryen van 18. Stukken begon te arbeiden. Men kreeg dien nagt maar vier doden, en 32. gekwetsten, daar onder een Kapitein.

Den 4. ging de Generaal van de Artillery, Grave van *Harrach*, den Generaal Veld-Maarschalk de Regal aflosten, wanneer de werken, den vorigen dag begonnen, voortgezet, en de Communicatie aangevangen wierde, om bedekter in de Loop-graven te komen.

1716. Septemb. Den 5. ging de Generaal Prins van *Beveren*, als Commandant, in de Loop-graven. Deze, het gewoonlyk getal van Volk by zig hebbende, dede twee Linien trekken, de eene ter regter-hand buiten de Paralelle van 200, en de andere ter linker hand van 350. schreden. Toen wierden zeven gedood, en een Kapiten, een Vaandrig, en zeven gemeene gequetst.

Na dat de gemelde twee Batteryen dan volbragt, en met negen Stukken beplant waren, maakte men den 6 's morgens vroeg een begin, om de Plaats te beschieten. Dien dag was de Prins van Beveren, door den Prins Alexander van *Wurtemberg*, afgelost; en den volgende nagt, maakte men ter regter-zyde eene Batterye van zes Stukken; ook wierd de twede Paralelle uit de twede Linie links en regts, na de gelegentheit van de grond, omtrent 100. treeden van de gragt getrokken, en die nagt maar drie man gedood, en zes gewond, daar onder de *Harachse* Kapitein, de Grave van *Kyenburg*.

Den 7. en 8. wierden de begonne werken en Battaryen sterk voortgezet; dog den Grave van *Hobenfelds*, Overste Major van de Loopgraven, had het ongeluk van dien dag doodgeschooten te werden.

Den 9. ontstond een groote brand in de *Palanka*, die tot in de nagt duurde. Dien nagt deden de Belegerden een uitval, maar wierden te rug gedreven.

Den 10. wierden, 80. schreden van de Gragt der *Palanka*, twee nieuwe Batteryen aangelegt, en den volgenden nagt voortgezet; wanneer men de belegerden, uitgekomen zynde om onze Arbeiders te verhinderen, weder na binnen dreef: maar daar na deden zy, door de Poort ter linker zyde van onze Loopgraven, te paard en te voet een sterken uitval, dryvende de eerste van de onze, uit *Ongarische* Troupen bestaande, wat te rug, tot dat het *Schonbornse* Regiment Dragonders daar by kwam, wanneer de *Turken* weder mosten retireeren. In deze laatste Actie sneuvelde van de onzen 50, en van de Vyanden veel meer.

Den 11. geschiede de aflossinge door den Prins van *Beveren*, Generaal Veld-Tuigmeester, en onder hem den Grave van *Wallis*, Luitenant Generaal, en de Hertog van *Aremberg*, Generaal Major; en, in plaats van den gesneuvelden Graaf van *Hobenfeld*, wierd de Heer van *Beruklau*, Overste Luitenant van 't *Regalise* Regiment, tot Major der Loop-graven aangesteld. Men verbeterde de Linien langs de Gragt van de *Palanka*, en de Reduit ter slinkerhand wierd met twee Siegezagen verlengd, om deze Linien zamen te trekken by den hoek der *Palanka*. De *Turken* staken dien nagt veele pik-kranssen aan, en wierpen eene meenigte van Granaten in de voorste Linie, welke omtrent 30. schreeden van de Gragt was; en, schietende steeds met pylen, maakten ook een gestadig Vuur uit klein Schiet-geweer; des niet tegenstaande, zette men het werk wel voort; maar de Luitenants Ingenieurs Bausson en Centevil wierden gequetst, waar van de laatste stierf.

Den 12. maakte men goeden voortgang, en men bragt het werk slinks en regts verder t'zamen, werdende de Luitenant Ingenieur Khuenle gekwetst. Het bevel wierd dien dag waargenomen, door den Generaal Veld Tuigmeester den

den Graaf Maximilliaan van *Starrenberg*, den Luitenant Generaal Graaf van *Daun*, en den Generaal Major Marcilly. 1716. *Septemb.*

Deezen volgde den 13. de Generaal Veldtuigmeester Graaf van *Regal*, de Luitenant Generaal Alvimada, en de Generaal Major van *Liwingstein*, met het gewoonelyk getal Arbeiders, agt Battaillons, en tien Kompagnien Granadiers tot bedekkinge. Des nagts wierd aan de twede Paralelle een Ketel voor vyftien Mortieren aangelegt, en ter slinkerzyde der *Palanka* eene Battery, om Bres te schieten, begonnen; mitsgaders den arbeid voor de Poort byzonder wel voortgezet.

Den 14. geschiede de afloffing in de Loopgraven door den Generaal Veld-Tuigmeester Grave van *Harrach*, een Luitenant Generaal, en een Generaal Major, nevens het voorige getal Volks om te arbeiden, en om te dekken. De *Turken* kwamen toen, met hunne Spahis en Tartaren te Paarde, aan geene zyde der Stad over de *Begbe*, na 't Palfise Quartier toe, 't zy dat ze eenige voeragie onder hun geschut, tusschen de Moerassen staande, wilden afhaalen, of verder doordringen; maar toen men uit de stukjes, by de Ruitery staande, begon te schieten, keerden zy weder na de Stad, zonder iets uit te regten. Dien dag zagmen de Artillery, van *Offen* herwaards geschikt, in de Belegering aankomen, en die van *Essek* verwagte men in een paar dagen aan het Moeras.

Den 15. wierde, onder toezigt van den Generaal Velt Tuigmeester Prins van *Bevern*, mitsgaders van den Luitenant Generaal Graaf van *Daun*, en den Generaal Wagtmeester Hertog van *Aremberg*, de Siegezagen, welke 's nagts te voren ter linker zyde van de Attacque begonnen waren, verlengt. Voorts maakte men in 't midden van dezelve een Keetel voor Mortieren; men voer voort met 't voltooijen der twee Batteryen, behalven een andere om Bres te schieten, dewelke nog meer ter linker zyde aangelegt wierd; en 's nagts bragt men de Mortieren daar op.

Den 16. wierden, onder 't bestier van den Prins Alexander van *Wurtemberg*, de bovengemelde Siegezagen ter linker zyde aan de Paralel digt by de gragt gehegt; en men wierp een Reduit op, om dezelve te dekken. Met het aankomen van de nagt begon men veele Bommen in de Stad te werpen, en het Kanon op de nieuwe Batteryen te brengen. Dien dag overleed de Heer Schindel, Major van 't *Arembergse* Regiment, aan zyne wonden, die hy daags te voren in de Loopgraven bekomen had.

Den 17. 's morgens, begon men de *Palanka* te beschieten, en men voer voort met 't werpen van Bomben. Dien dag gingen in de Loopgraven de Graaf Maximilaan van *Starremberg*, de Grave van *Vallis* en de Lieutenant Generaal Leumbreuk. 's Nagts naderde men met drie Siegezagen, ter linker zyde van de Attaque tot aan de gragt, en begon aan 't hooft van dezelve een Logement te maken, terwyl men ter regter zyde met een andere Siegezage na de gragt liep. De Baron van *Plisthen*, Kapitein in 't Regiment van dien naam, wierd 's morgens in de Loopgraven dood geschooten. Dien dag arriveerde de laatste Artillery van *Essek* in 't Leeger, onder een Escorte van den

1716. Septemb. Generaal Major Langlet. Na dat de laatste aangebragte swaare Stukken op de Batteryen waren gebragt, en alles, om een schrikkelyk Vuur te maken, gereet was, zo liet de Prinse Eugenius uit naam des Keizers de Vesting opeisschen; dog den Bassa, die in de zelve het oppergezag voerde, liet antwoorden; wel te weten, dat zyn Hoogheit veel sterker Vestingen, als deze, met minder magt hadde veroverd; dog dat men 't hem egter niet kwalyk moeste nemen, dat hy de Plaats, ter eeren zyns Keizers, nog lange zoude verdeedigen: waar na men 20. swaare Stukken te gelyk deed lossen tegens een Bolwerk, van't welke de Belegerden ons met vyftien Stukken veel schade hadden toegebragt. Van deze vyftien Stukken wierden aanstonds tien gedemonteert, door dien men onophoudelyk Bomben in dat Bolwerk wierp. De twee Bressen in de *Palanka* waren zo groot, 'datmen den 19. of 20. daar op zoude hebben konnen Stormen, dewyl men in de gragt al post hadde gevat. De Opper Vizir zond 30000. Spahys en Tartaren met 3000. Janitzaren, om deze laatsten binnen *Temiswar* te brengen; maar zy vonden de doorgangen zo wel bezet, dat het niet doenlyk was, weshalven zy mosten wederkeeren.

Den 13. en 14. hadden de *Turken*, met haar Scheeps Vloot op den *Donau*, bestaande in 50. Schepen, het Keizerlyke Esquadre, leggende aan den Inham van de Rivier de *Thys* ten Anker, willen attaqueeren, en avanceerden ten dien einde tot op een quartieruurs van daar; maar ziende, dat de Commandant *Swendiman* al de vereiste Dispositien gemaakt had, om haar t'ontfangen, zo durfdenze de Attaque niet doen; maar retireerden zig 's nagts, tusschen den 14. en 15. stellende daar door niet alleen het Transport van Zout, 't geen van de *Thys* komt, veilig, maar ook de geene, die met Proviant te water af en aankwamen, zo dat de Vaart op de *Donau* en de *Theys* t'eenemaal vry bleef.

Na dat'er 's Nagts, voor den 18. een nieuwe Linie van Communicatie agter de voorste Battery gemaakt, en het werk tot aan de Battery agter de derde Paralelle aangevoert, en met kleine Siegezagen na de gragt, aan de voorste Paralelle, ter regter- en slinker-hand voortgezet was; zo wierd de Generaal, die in de Loopgraven commandeerde, afgelost door den Graaf van *Walis*, Luitenant Generaal, en de Baron Langlet, Generaal Major. In den volgenden nagt zette men de Siegezagen weder voort; en men maakte ter wederzyde van de Attaque, aan de kant van de gragt, twee Logementen, en in de communicatie, agter de Batteryen, plante men twaalf Mortieren in de Ketels, ook voltooide men de Battery om Bres te schieten, met twaalf zwaare Stukken.

Den 19. 's morgens begon men daar uit te Bombardeeren, en te schieten. De Graaf van Harrach, Generaal der Artillery, de Luitenant Generaal Ahumada, en de Generaal Major van Levingstein, lieten de vorige werken verbeteren, de Logementen aan de gragt versterken, en twee van de Sappers, eenige dagen te voren begonnen, voortzetten; werdende den Ingenieur Quadro aan 't hoost gequetst.

Den 20. wierd onder het bevel van den Prins van *Bevern*, Generaal der Artillery,

Artillery, van de Battery sterk Bresse geschooten, de zappes voortgezet, en wanneer den Capitein Hundermark sneuvelde. Toen geschiedde de aflossing door den Prins Alexander van *Wurtemberg*, Generaal der Artillery, den Graaf van *Daun*, Luitenant Generaal, en de Hertog van *Aremberg*, Major Generaal. De zappen wierden tot aan de gragt gebragt, en zeer veele Bomben in de Stad geschoten. 1716. *Septemb.*

Het overige van dit Dag-verhaal, behoort tot de volgende maand October. Ondertusschen moet hier nog aangemerkt werden, dat de kloeke tegenweer der *Turkze* bezetting van *Temiswar*, aan de *Duitsche* Belegeraars meer werk verschafte, als men wel gedagt had; ook dat het deze daar tegens aan geen moed en goed beleid ontbrak, om de Vesting te mogen winnen.

De dappere voortgangen van den Prins Eugenius tegens de *Turken*, door den Paus gehoort zynde, zo geliefde den ouden Vader, om zyne agting voor zulke roemrugtige daden te betuigen, aan dien Oorlogs-Held in geschenk te laten toebrengen een Zyd-geweer, en een Staf van Commando, beide omzet met Diamanten, en gewaardeert op 100000. Ryksdaalders; behalven nog zeer veel Paapsche Reliquien, welkers prys alleen af hangt van de Religieuze bezitters. Den Keizer geliefde ook met desselfs af beeldzel, mede rykelyk met Diamanten gestoffeert, en geschat op 60000. Florynen, mitsgaders een Assignatie van 100000. Florynen op de *Keizerlyke Nederlanden*, dien Oorlogsheld, en wyders veele minder Bevelhebbers, door verhooging als andersints, te beloonen.

Den 14. dezer maand verscheen te *Weenen*, den Heer Worlei Montagu, door 't Hof van *Groot-Brittannien* geschikt, om als Ambassadeur naar *Konstantinopolen* te gaan. Hy genoot den volgenden dag de eer, van een gehoor hebbing by zyne Keizerlyke Majesteit, en 's anderen daags ook by de Regeerende Keizerrinne, en welke beide Majesteiten hem met byzondere teekenen van agtinge bejegenden. Zyne Commissie behelsde, van in *Weenen* te moeten blyven, zo lang tot dat de Veldtogt der Keizersche tegens de *Turken* dit jaar zoude ten einde wezen gelopen; op dat hy zig als dan, in zyne Negociatie aan de *Ottomannische Porte*, des te beter mogt bedienen wegens de geneigtheit des Keizers.

Den (*a*) berugten gevangen Marquis de Langallerie hadmen naar *Raab* gebragt, om zyne dagen, zo men voorgaf, in hegtnisse te slyten. Desselfs deelgenoot, den Grave de Linange, zedert ook van

(*a*) *Ziet Pag.* 51. *en* 130.

1716. Septemb. *Embden* naar *Weenen* gevoert, en aldaar opgesloten, betuigde, dat hy voornemens was geweest, om den Marquis de Langallerie van zyn Krankzinnigheit te genezen. Deze zotheit van den Marquis strekte alleen, om zig uit de gevankenisse te redden; waar toe hy den 3. September aan zyne Bewaarders zo veel Wyn schonk, datze, door den drank bevangen, weinig agt op hem sloegen, en zig bedienende van deze gelegentheit, zo geraakten hy tot aan de benedenste trap; dog zyn ongeluk wilde, dat een wagthoudent Soldaat hem kende, en weder te rug naar zyn Kamer bragt. Hier tegens betoonde zig zeer verdraagzaam en gerust den voormelden Grave de Linange, vertrouwende dat zyne onschuld haast blyken, en hy met reputatie uit deze verwarring geraken zoude: als hebbende, geduurende desselfs gevankenisse te *Aurik*, een omstandig Vertoog ontworpen, tot antwoord op drie vragen, hem aldaar voorgehouden; te weten, *wegens zyn afkomst, bedryf, en voornemen.* Op het eerste breid hy zig ten breedsten uit in vertellingen van zyne Voorouders, beweerende, *dat hy was de eenigste Erfgenaam van het huis Lusignan, wiens Regt op het Eyland Ciprus en 't* Koningryk *van Jeruzalem beter grond had, als die, welke het Huis van* Savoyen, *of ook wel de Venetiaanse* Republyk, *daar op sustineerde te hebben.* Op de tweede Vraag geeft hy berigt, *van zyne gewigtige Togten naar de* Zuidzee, *het bemagtigen van 't groot Eiland* Madagascar, *en van veel andere daar om-leggende Eilanden; zo mede zyn twee gevankenissen in* Vrankryk, *als drie jaren lang te* Bajonne, *en zes jaren in de* Bastille *te* Parys; *ook wegens de beroving zyner Ridder-Ordre, en de aanzoekingen van 't* Fransche *Hof, om den Pretendent naar* Schotland *te brengen.* Op de derde Vrage zegt hy, *dat zyn voornemen geweest, en nog was, om zyne toerustingen ter Zee, welke tot nu toe maar tegens de Rovers waren aangelegt, voortaan met meer nut en voordeel van* Europa *tegens de* Turken *en* Barbaren *te gebruiken.* Of nu deze antwoorden, by nader onderzoek, met die van den Marquis de Langallerie vergeleken, proefhouden, en den Keizer ten genoegen voldoen zoude, zulks bleef aan den tyd bevolen, en zal ons in 't vervolg meer stoffe van schryven geven. Het dunkt ons nodig hier in te lassen een kort vertoog, betreffende het zeldzaam leven van den gemelden Marquis de Langallerie, door zeeker Heer aan eene zyner goede Vrienden geschreven; en welken Brief wy oordeelen de opmerkinge van den Lezer te verdienen.

1716. Septemb.

MYN HEER.

Niets is meerder zeeker, dan het nieuws wegens het gevangen nemen van den Heer Marquis de Langalerie: maar alvorens uw van de omstandigheden te spreeken, die voor en na deze uitkomst zyn voorgevallen, zo zal het dienstig zyn, om uw te onderrigten, (ik onderstel dat u lieden daar van niet bewust is) dat de Heer de Langalerie voor dezen Luitenant Generaal van de Ruitery in *Vrankryk* was, alwaar hy de achting van een zeer braaf Officier verkregen had. In den laatsten Oorlog in *Italien* beschuldigde men hem, van gewigtige zommen in een zak gestooken, en tot zyn voordeel gebruikt te hebben, die hy van de Contributien getrokken had. Men vorderde van hem dien aangaande Rekenschap, en hy ontfong bevel, om aan het Hof van *Vrankryk* te komen. De gewezene Hertog van Vendome, die hem vertrouwde en beminde, bood hem zyne bescherming aan, nodigde hem om te *Parys* te komen, en beloofde voor hem Genade by den Koning te verwerven, ja zelfs de zommen voor zyne rekening te nemen, die hy niet in staat zoude zyn van weder te konnen geven; en dat hy, terwyl deze zaak zoude beslist werden, een zekere schuilplaats in zyn Kasteel van *Anet*, digte by *Parys*, zonde konnen nemen.

De Marquis beloofde aan dezen Generaal hem te zullen volgen; maar nauwlyks had hy de post genomen, of hy veranderde van voornemen, begaf zig uit den dienst van *Vrankryk*, gong tot het Geallieerde Leger over, en woonde de zegepraal van *Turin* by, in welke hy uitmuntende diensten tot voordeel van *de gemeene zaak* dede. Hy geloofde, dat hy door deze daad oneindige beloonîngen verdient had, zig zelfs de voornaamste glorie van dit gelukkig gevolg toeschryvende. En met zyn eigen verdiensten ingenomen zynde, en van Natuur een weinig te veel onstantvastigheit hebbende, woonde hy den dienst van de Hooge Geallieerden maar voor een korten tyd by: hy gong zyn Fortuin in het Noorden zoeken, aan biedende zyne Arm en Deegen zo wel aan de Koning van *Zweeden* als aan den Koning Augustus van *Polen*, ja zelfs aan de Czaar van *Muskovien*. De eerst gemelde van deze Monarchen deed hem bedanken; dog de twee anderen gaven hem aanstonds blyken van hunne Edelmoedigheit, en boden hem hunne dienst aan: maar alzo hy na de eerste waardigheden van het Commando haakte, tot welke hy niet konde geraken, dan na die in hunne dienst verdiend te hebben, zo vatte hy misnoegen tegens deze nieuwe meesters op.

Hy gong naar *Dresden*, van daar naar *Berlin*, *Bremen*, *Hamburg*, en *Hessen-Cassel*; hy geloofde dat zyne verdiensten in de Hoven van *Duitsland* hoger zouden geagt werden, indien hy van de Roomse Katholyke Godsdienst afstand dede, in welke hy gebooren was, en omhelsde te *Francfurt aan den Oder*, op den 19. July 1711. de Reformatie van Calvinus, weinig tyds, na dat hy tyding van de Dood van Mevrou de Marquise de Langalerie zyne Gemalinne ontfangen had, dewelke in *Vrankryk* gebleven was. * Hy trouwde een andere

* *Zyne eerste Vrouw was Simiane, en zyn tweede van het Huis de la* Force.

1716. Septemb. re Juffrouw van een Doorlugtig Huis van *Vrankryk*, die, uit oorzaak van de Godsdienst in *Duitsland*, dan te *Berlyn*, en dan te *Hessen-Cassel* was.

In het Jaar 1713. vervoegde zig de Heer de Langalerie naar *Holland*, en, om zig te aangenamer in de nieuwe Godsdienst te maken, die hy aangenomen had, begaf hy zig tot het lezen van den Bybel, makende aanmerkingen over verscheide Texten, voornamelyk over de Prophetien, en het boek van de Openbaring; hoewel hy geene geleerde Taalen verstond, zelfs het Latyn niet. Deze Studie, en verscheide Kasteelen in de lugt, die hy in zyn Hoofd had, hielpen veel, om zyn Brein nog meer te ontstellen.

Het bewys, dat hy in die tyd zyne goede zinnen al verlooren had, kan uit zyne eige schriften getrokken werden: want hy dede eenige van dezelve drukken, in welke hy zeide *dat God hem geschikt had, om alle Godsdiensten, stry-dig tegens de geene, die hy omhelst had, te wederstaan, en te vernietigen.* Hy versterkte zig in deze gedagte, als hy een Brief ontfong van een Geestdryver in *Duitslant*, die hem in dezelve met de naam van *Myn Engel Langalerie* doopte. Deze Geestdryver, Joseph de Latre genaamd, gaf zig voor een Propheet uit; en trok in die Qualiteit twee Wisselbrieven op de Joodse Natie van de Stad *Amsterdam*, de eene van 1200., en de andere van 800 Guldens, hen ordineerende, van Gods weegen, om dezelve aan den *Engel Langalerie* te betalen.

Deze Engel, van de nieuwe Schepping, dede de voornaamsten van de Sinagoge by een komen, om hen de order bekent te maken, die hy van wegen God en zyn nieuwe Propheet had, hen vleyende met een spoedige verandering van hunne ellendige Staat; alzo alle volkeren, door zyne bediening, gereet stonden, om in een gemeenschap alleen vereenigd te werden. Op het vertoonen van de Wisselbrieven, wierd de Heer de Langalerie verzogt buiten te gaan, en hen vryheit te laten, om zig te beraden. Een oogenblik daarna wierd hy weder binnen geroepen, en men zeide hem, dat, terwyl zy de Advys-Brief van Gods wegen nog niet ontfangen hadden, zy wagten, en de betaling doen zouden, zo haast zy die bekomen hadden: alzo deze Regel algemeen was aangenomen, door alle de geenen, die in Wisselbrieven Koopmanschap dryven.

De Engel en de Propheet schreven deze weigering aan de blindheit van de Joodse Natie toe, en begonden na andere middelen te zoeken, om Geld te bekomen. Deze omstandigheden zyn my verzekert waaragtig te zyn, door twee ryke Jooden van *Amsterdam*, die, van de *Leipziger* Mis te rug komende, zig hier eenige tyd hebben opgehouden.

De Heer de Langalerie deed eenige tyd daar na een van zyne schriften drukken, 't welk geadresseert was aan 39. voorname Kooplieden van *Amsterdam*; het was een zoort van een Register van 't Geld, dat een ieder van hen zoude gelieven te geven, tot vervulling van de Prophetien, die in zyne herssens speelden; maar deze nieuwe onderneming was ook van geen gevolg. En gelyk hy zig niet schaamde, zo presenteerde hy een Requeft aan het Consistorie van de *Waalse* Gemeente te *Amsterdam*, om 30000. Guldens van het arme Geld op

te

te nemen, onder belofte, dat hy van deze zom 26000. Guldens, binnen de tyd van een jaar weder zoude uitkeeren: maar hy bekwam geen gunstiger antwoord, als het gene de Joden hem gegeven hadden. 1716. Septemb.

In 't laatst van 't Jaar 1715. vertrok een Avanturier, die zig de Linage dee- de noemen, van *Hamburg* naar *Amsterdam*, om aldaar zyn Fortuin te zoeken. Het geval wilde, dat hy Mr. de Langallerie aan trof: en deze Bedrieger, zyn ligtgelovigheit ziende, vermeerderde zyn Naam met een *n*, en nam dus die van *Linange*, een Doorlugtig Huis van *Duitsland*, aan; makende in korten tyd, dat de Marquis een volkomen vertrouwen op hem stelde, en, zynde alzo listig als onbeschaamt, gaf hy zig allerhande Titels: in dier voegen, dat hy zig voor een Neef van deze Marquis dede aanzien.

Na verscheide Conferentien, vertrok deze gewaande Neef heimelyk naar den *Haag*, om met de *Turkze* Aga te spreeken, die gedurende den Winter in *Holland* geweest was. De Heer de Langalerie liet zig daar ook vier of vyf malen, hoewel onbekent, vinden; en men gaf voor dat de Marquis en Linange, in deze byeenkomsten, een Accoort met den Aga, tot nadeel van de belangen van het Christendom, gesloten zoude hebben. Dit is zeeker, dat deze Aga, te *Amsterdam* zynde, onder voorwendzel van de fraayjigheden van die Stad te zien, door de Heer de Langalerie heimelyk in de Nagt bezogt wierde.

In de Maand April 1716. was men ten hoogsten verwonderd, deze Marquis, en zyne gewaande Neef, in zeer voortreffelyke Equipagien te zien; men wist, dat zy te voren alleen van Giften en Gaven geleeft hadden; Linange, met een Poolse Muts overgekomen, en een zeer ellendig kleet aan 't lyf hebbende, zag men toen door Lakeyen volgen, met pluimen op de hoed. De Meesters deden verscheide nieuwe klederen maken, met Goud en Zilver geborduurd, en Mr. de Langalerie reed in een kostbare Karos. Men bragt considerabele zomme by hen: en wyl men niet wist, waar van daan deze Rykdommen zo schielyk konden gekomen zyn, zo geloofde men, dat de Aga daar toe de penningen geschoten had.

De Heer de Langalerie kogt een groote meenigte Koopmanschappen, die in de *Levant* vertiert wierden; en hy nam in zyn dienst verscheide arme huisgezinnen, zo Mannen, Vrouwen, als Kinderen, aan welke hy eenig geld verzorgde; hun belovende gelukkig te maken, en in een nieuwe Colonie te voeren, die hy zoude opregten. Als iemand hem na de plaats vraagde, na welke hy al dit Volk wilde brengen, antwoorde hy, *Veele Princen en Souvereinen wenschen wel te weten, het gene gy my vraagt, maar nog gy, nog zy zullen het niet weten, voor dat myn aanslag volkomen zal volbragt zyn.*

Alles aan boord gebaant zynde, zo begaf zig de Heer de Langalerie in de maand May laatstleden in Zee, en zyne gewaande Neef volgde hem eenige weken daar na, by zig hebbende een ryke *Hollandse* Jood, die hem, zedert hunne nieuwe Fortuin, voor Kassier diende. Deze togt viel heel ongelukkig uit: want de Heer de Langalerie, te *Staden* aan de *Elve*, in het Hertogdom *Breemen*, aangekomen zynde, wierd aldaar, op ordre van het Hof van *Weeren*, met zyn Secretaris, die hem voor Tolk diende, en zyn kamer Dienaar, gear-

 resteert.

1716. September. resteert. Men voerde hem, onder 't geleide van 25 Musquettiers, naar *Gotlingen*: dog zyn Kok, en andere Domestiken, Equipagie, Koopmanschappen, en 't volk dat hem volgde, wierden te *Staden* tot nader order gehouden.

De gewaande Graaf van Lenange, die zig ook de qualiteit van Prins van *Chabanois* enz. aanmatigde, wierd zo haast niet van dit ongelukkig voorval onderrigt, of hy pakte zig weg uit *Amsterdam*, zonder de agterhoede van de Colonie mede te nemen, die aan zyne zorg toevertrouwd was: maar hy had geen gelukkiger Lot, dat zyne nieuwe Oom. Hy nam de weg door *Oost-Friesland*, en niet lange in de Dorpen konnende verborgen blyven, zo bedagt hy om zyn Naam te veranderen, en vertrok regelregt naar *Aurick*, de Residentie stad des Prins van *Oost-Friesland*, hopende, dat hy het, onder dekmantel van een valschen naam, nog zoude konnen ontkomen. Hy nam de Naam aan van Graaf van Oremont; maar men had hem zo wel afgeschildert in de Portraiten, die men alomme van hem verspreide, dat hy groot werk vond, om zig onbekent te houden; misschien ook, dat een van de twee Joden, die met hem waren, of een van zyne Domestiken hem hadde verraden. Het zy hier mede zo 't wil, de gewaande Graaf wierd te *Aurik*, op den 22. July, met zyn geheel gevolg en Equipage gearresteert. Men vraagde hem aanstonds na de Misdaden, met welke hy betigt wierd; hy ontkende met de *Turkze* Aga gehandeld te hebben, zeggende dat hy, nog de Marquis de Langalerie, geen ander voorneemen hadden, dan om een Protestantze Colonie op het Eiland *Madagascar* op te regten.

Gy zult my verschoonen, zo het u lieden belieft, dat ik geen verhaal zal doen van de Proceduren tegens deze twee gevangens; het zyn zaken, die tot nog toe zeer geheim gehouden werden; al het geen ik u lieden tegenwoordig zeggen kan, is, dat de gemelde Marquis de Langalerie naar het Kasteel van *Erfort* op den 26. van de maand July is gebragt, van waar men hem, onder de bewaaring van 50. wel gewapende Ruiters, op het Kasteel van *Brun*, in het Bisdom van *Olmuts* in *Moravien*, gevoerd heeft; en wat aangaat de logenagtige Graaf van Lenange, Prins van *Chabanois* enz. men bragt hem den 6. Augustus te *Hanover*, van daar naar *Golteringen*, en ten laatsten naar de Erffelyke Landen van den Keizer, zonder dat men als nog hoort, in welke gevangenis hy gezet is.

De Marquis de Langalerie schreef een Circulare Brief, gedateerd te *Amsterdam* den 30. Maart 1715. aan de Kerken van *Engeland*, om aan dezelve zyne gewaande Ontwerpen bekent te maken; begeerende, dat die, door een onderteekening zynes Briefs, zyne voornemens zouden goedkeuren, op straf van de Gramschap van den Eeuwigen; wyders, dat hy, tot een teeken van hunne eenigheit, verzogt, dat de Leeraars en Predikanten van *Engeland*, van hem in alle publyke gebeden zouden melding doen; als ook van D. Hieronimus Xemema de Besneros & Mendoza, dien hy naar *Groot Brittannien* zond, om mondeling aan zyne Broeders in *Engeland* zyne verborgene aanslagen bekent te maken, die, zo als hy zeide, niet zoude konnen mislukken, alzo de fondamenten daar van vast en onwrikbaar waren. Men vind in deze Brief, die gedrukt

drukt, en wel zes zyden groot is, een geheele geestdryvende Taal, alzo de Autheur zig met Abel, Enoch, Abraham, Josua, Jacob, Joseph, Moses, Gideon, Sumson, David, Samuel, enz. komt te vergelyken. 1716. Septemb.

P. S. Ik kom te verstaan, dat de gewaande Prins de Lenange een Bastaart is van een Hoogduits Heer, die zyn Fortuin met de Marquis de Langalerie meende te maken.

De Keizerlyke Bank (a) onlangs opgeregt geworden, en in tamelyke voortgang geweest, was in duigen geraakt, en daar tegens de Finantie Kamer, gelyk te voren, dog met eenige verandering, weder in practyk gebragt. Men had den Grave van Wildsek tot prezident van die Kamer benoemt; en stonden eenige Gedeputeerden verkozen te werden, van de welke den Keizer, en, in desselfs afwezen, den Grave van Starrenberg voorzitters, den Grave van Trantson Stadhouder, en eenige andere voornaame Heeren Assessores zouden zyn. Ook was beloofd aan alle perzoonen, die geld in de Bank mogten gebragt hebben, datze die Capitalen, met de verlopen Intresten, over twee jaren konde wederom krygen.

(a) ziet voorgaande stuk, eerste deel, pag. 167.

Op den Brief des Keizers, aan de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden* geschreven, door ons (b) voorwaards reeds ingevoegt, had men kort daar na te *Weenen* met den druk zien gemeen maken de volgende antwoord Missive van Haar Hoog Mog:, luidende als volgt.

(b) ziet pag. 109.

DAt de Turken, eeuwige Vyanden des Christelyken Naams, de vreedzame en heilzame Raadgevingen en Vermaningen van Uwe Keizerlyke en Koninglyke Majesteit, in de wind geslagen en veragt hebbende, de Grens palen van hun Ryk zyn overgetreden, de Landen van Uw gebied hebben overvallen, de Troupen, op kondschap uitgezonden, vyandelyk aangetast, en den Kryg met geen goed voorneemen begonnen; maar dat hunne vermetelheit spoedig beteugeld, en hun zeer talryk Heir door dat van Uwe Keizerlyke en Koninglyke Majesteit, aangevoerd met beeter beleid, en door de wysheit en dapperheit van dien grooten Veldheer, den Doorlugtigsten Eugenius Prins van Savoyen en Piemont, verslagen, overhoop geworpen, uit haar Legerplaats gejaagd, en byna ten eenemaal ter nedergehouwen is geworden; dit alles hebben Wy uit Uwe Keizerlyke en Koninglyke Majesteits zeer aangename en zeer geëerde Missive, den 15. Augusty aan Ons geschreven, met blydschap en genoege verstaan. Wy zeggen Uwe Keizerlyke en Koninglyke Majesteit hooglyk dank, dat Gy Ons met zulk een blyde tyding zo spoedig hebt begunstigd; en nog meer, dat Gy, met betuiging van zonderlinge vriendschap en genegentheit jegens Ons,

1716. Septemb. Ons verwaardigd aan Ons daar van meer zeekerheit te geven. Wy erkennen en aanbidden de goedheit, regtvaardigheit en voorzienigheit Gods, waar mede Hy zig, op een uitmuntende wys, een Wreeker vertoond van den Breeker der Vreede. Wy verwonderen Ons over de dapperheit, en van den Veldheer en van de Krygsknegten, die, niet afgeschrikt door de haastige nadering van't vyandlyk Leger, nog door de moeilykheit van de plaats, nog door de ongewoone ordre en verwoedheit der Stryders, dezen voortreffelyken Zegen behaald hebben. Wy wenschen derhalven van gantscher herten Uwe Keizerlyke en Koninglyke Majesteit alle geluk en zeegen met deze uitmuntende en gewenschte Overwinning, en met dezen goeden uitslag van zaken; en Wy verzoeken, dat Uwe Keizerlyke en Koninglyke Majesteit zeer overtuigd zy, dat 'er niets tot vermeerdering van desselfs Roem en Grootheit gebeurd, waar over Wy niet verblyd zyn, als de gene, die meer nut meenen te zullen hebben van zulk een grooten en magtigen Vrind, hoe meer zyne zaken voorspoedie gaan; vast vertrouwende op 't goedgunstig hert van Uwe Keizerlyke en Koninglyke Majesteit jegens Ons. Indien Onze gebeden iets vermogen, hoopen Wy, dat de Heere der Heirscharen, die dit door zyne milde hand geschonken heeft, deze zo gelukkige beginselen met gelyke progressen zeegene, en geve, dat de trotse gemoederen der Vyanden, hoe eer hoe liever, tot billyke voorwaarden van Vreede, en zodanige als Uwe Keizerlyke en Koninglyke Majesteit verlangt, gebragt zynde, Uwe Keizerlyke en Koninglyke Majesteit geen minder Roem mag behalen, door de verzekering van de gemeene Rust, als door zyne overwinnende Wapenen. Voor 't overige Ons en Onze Republyk in de gewoonlyke genege gunst van Uwe Keizerlyke en Koninglyke Majesteit beveelende, &c. &c.

NOORDER KROONEN. DEN grooten yver zyner *Czaarse* Majesteit, (a) voorwaards van gesproken, om de Landing op *Schoonen* te doen voortgaan, veroorzaakte dat desselfs Troupen uit het *Mekelenburgse* op den bepaalden tyd te *Koppenhagen* verscheenen; komende aldaar den 28. Augustus voor eerst vyf *Russische* Galeyen volgepropt met Voetvolk, mitsgaders te land een Regiment Ruiters; en welke laatstgemelde, van nog meer andere zedert gevolgt, op 't Eiland *Ween*, alwaar men ze beter van Paardevoeder konde verzorgen, geplaatst wierden. Aldus zag het Hertogdom *Mekelenburg* zig thans meerendeels van een zeer lastige inleegering der *Russen*, die niet anders deden als roven en plonderen, bevryd; dog daar tegens waren in 't Vorstendom *Strelitz*, met het begin dezer Maand, wel 200. man van die Natie getrokken; begeerende van de Inwoonders, onder bedreiging van militaire executie, voor het *Repninische* Regiment 131720. Portions, 1760. Rations, en, ten behoeve van ieder man, elf ponden Vlees ter maand, ja datze dien

(a) zie pag. 114.

Voor-

Voorraad naar *Rostok* zoude hebben te zenden; maar deze geheele Landstreek van haar meeste Ingezetenen ontbloot, en alles door den Adel en de Boeren verlaten zynde, zo vond den Krygsman daar in zeer weinig ten besten, bringende de *Russen* te voorschyn eenige redenen, die hun verpligte tot deze mishandeling. 1716 Septemb.

Den 9. September deed den Koning van *Denmarken* deszelfs Ruitery voor *Koppenhagen*, ten bywezen van het geheele Hofgezin, nevens den *Czaar* en zyne Gemalinne, de monstering passeeren; bevindende de *Deensche* Troupen, tot de Landing op *Schoonen* gedestineert, in 't geheel te bestaan uit 22897. koppen; waar by zyn *Czaarse* Majesteit moſt leveren 26000., en nogtans begroote men dezelve reeds op 36000. man; invoegen de geheele magt, te zamen gevoegt, zoude uitbrengen een aanzienlyke armée van omtrent de 60000. Zielen. Hier tegens bestond de gantsche Krygsmagt der *Zweden* op *Schoonen*, volgens de zekerste berigten, uit niet meer als 20000. man zo Voetals Paarde-Volk, behalven nog 5000. welke men zeide op de Grenzen van *Noorwegen*, en zeven Battaillons in *Landskroon* en *Malmoe* te leggen. Om wegens hare gesteltheit op *Schoonen* eenig narigt in te halen, zo waren in 't begin dezer maand twee Galleyen met *Russisch* Krygsvolk, en daar onder 60. Kozakken, derwaards overgevaren; welke Troupen den 9. 's nagts op die Kust, tusschen *Landskroon* en *Malmoe*, voet aan land zettede; ontmoetende, na een quartier uur marcheerens, een *Zweedze* wagt, dienze deden wyken, doodende in deze actie een onder Officier, en krygende drie gemeene gevangen; welke laatstgemelde getuigden, dat haren Koning, met een Leger van 11000. man, niet meer als twee a drie mylen van daar stond, wagtende na nog eenige zyner Regimenten uit *Oud Zweden*.

Op berigt, den 16 Augustus 's avonds te *Stokholm* ontfangen, dat eenige *Russische* Troupen met ligte Vaartuigen over den *Finnischen* Zee boezem te *Euregrod*, leggende maar 14. mylen van *Stokholm*, geland waren, begaf zig den *Zweedschen* Generaal Taube aanstonds naar *Upzal*, om met de daar omtrent kantonneerende Troupen derwaards te rukken; dog met een nader expresse kwam den volgenden avond tyding, wegens het aftrekken der Vyanden zonder veel schade gedaan te hebben. Onderwylen was, behalven 't Regiment Guardes, en dat van Helzinger en Spar, naar beneden gezonden al het Voetvolk, dat nog by *Stokholm* gestaan had, en by dewelke zig, des kunnende over-

1716. Septemb. komen, moste voegen de 4000. man nog in *Finland* zynde, om alzo een Corps van 10000 man by een te zamelen, dat men suffisant genoeg oordeelde, tot het stuiten van den gedreigden Inval der *Russen* aan die kant.

In 't laatst van Augustus had den *Deenschen* Zee-kapitein Tiordenskiold een byzondere ontmoeting, by het hernemen van zes Smakken, die, zynde voor reekening der *Deenen* met Haver, Mout, Spek, Boter, en andere Levensmiddelen geladen, door een *Zweedze* Hoeker, ter Kaapvaard uitgerust, aangesnoert, en in de *Zweedze* Haven *Konsbak* opgebragt waren. Dezen Kapitein Tiordenskiold, komende met een Galley en een dubbelde Chaloup in de gemelde Haven, liet een *Zweedze* Vlag waaijen, en avanceerde onverhindert de voornoemde Hoeker op zyde, deed twaalf Snaphanen te gelyk lossen, en aanstonds een gedeelte van zyn Volk overspringen. Den *Zweedzen* kapitein van de Hoeker, zig aan land op zeker Bruiloft vermakende, kwam wel te voorschyn, maar most voor oogen zien, dat zyne Hoeker, nevens de veroverde Smakken, hernomen en mee gesleept wierden.

Eindelyk, tot besluit van dit Artykel, dient hier vertoont de volgende Citatie tegens alle *Zweedze* Krygsgevangene hooge Officieren, die zig, zonder toestemming des Konings van *Pruisschen*, buiten 't gebied der plaatzen harer detentie bleven ophouden, door den *Pruissischen* Generaal Krygs Auditeur te *Berlyn* afgekondigt.

OP speciale ordre van zyn Koninklyke Majesteit van *Pruissen*, myn aldergenadigste Koning en Heer, werde hier mede alle *Zweedze* Krygsgevange Opper-Officiers, dewelke zo wel op het Eiland *Rugen* en *Uzadom*, als van de *Straalzondze* en *Wismarze* Guarnisoenen, zonder Paspoort uit haar Gevankenis zyn weggegaan, of over de tyd van haar verlof, zonder Prorogatie te verzoeken, zyn overgebleven, en apparentelyk in verbode Krygsdiensten zig geëngageert hebben (welkers namen hier by gespecificeert zyn, als den Ritmeester Kyrkylow van de Wallachen, Cornet Bornikofsky, Cornet Hendrik Janzen, Luitenant Borsky, Adjutant Hendrik Schlert, Luitenant Borsky, Luitenant Plas, Luitenant Gepskow, Luitenant Bartels, Kapitein Poudertier, Vaandrig Schleich, Kapitein van Genskow, Luitenant Leuter, Kapitein Stramsberg, Overste Luitenant Bousquet; van 't Stromveldische Regiment, de Major Friszke, Major Friderichs, Kapitein Delwig; van 't Holsteinse Regiment van der Natte, Kapitein Fabricius, Cornet Richter, Cornet Fredcrik Mortitz Kornel) uit kragte deses geciteert, om binnen den tyd van zes Weken à dato

dezes

dezes in de Koninklyke Residentie Stadt *Berlyn* zig in Perzoon te sisteren, en by my Auditeur Generaal zig aan te geven, en suffisante redenen aan te toonen, waarom dezelve tegens haare gegeve Parole zig tot nog toe hebben geabsenteert, en waar dezelve zig ondertusschen hebben opgehouden; verwagtende verders aldergenadigste resolutien en aanwysinge van de plaats harer Gevankenis. De Krygs gevange Officiers, welke tegen haar gegeve renversaal verlof en Paspoorten hebben geobtineert, zullen, van de hoogste tot den laagsten, binnen den tyd van zes Weken, door geloofwaardige en geregtelyke Attestatien, de plaatzen van haar verblyf aan my bekent maken, en zig paraat houden, dat, op d'eerste Citatie en ordre, zig in Perzoon hier kunnen sisteren; waar by hier mede elk een werd gewaarschouwt, deze tyd accuraat te observeeren, en niet te verzuimen, of anders datze te verwagten hebben, dat, na de regulen en observantie van den Oorlog, tegens hun in contumaciam zal werden geprocedeert. Ten oirkonde is deze Citatie niet alleen op alle plaatzen van deze Residentie opentlyk geaffigeert, maar ook, om dat dezelve tot yders wetenschap zoude komen, in alle publyke tydingen geinsereert. 1716. Septemb.

Signatum *Berlyn* den 27. Augusti 1716.

Zyner Koninklyke Majesteits van *Pruissen* Geheime Krygsraad en Generaal Auditeur.

Was getekent,

E. VAN KATSCH.

DE *Nederlandze* Geoctroyeerde *Oost-Indische* Maatschappy ontfing deze maand, voor reekening der Kamer *Amsterdam*, het Retour Na-Schip Wynendaal, den 21. February van *Batavia* vertrokken, en den 14. September behouden in *'t Vlie* gearriveert; wiens Thee Lading over alle de respective Kamers most verdeelt werden. De geheele Carga bestond in de volgende Koopmanschappen. NEDERLANDEN.

Pond-Goederen.

131625	pond	Peeper.	130500	pond	Salpeter.
77020	-	Poeijer Suyker.	77681	-	Sappanhout.
5471	-	Geconfyte Gember.	53419	-	Groene Thee.
490	-	Gomlak.	11226	-	Thee Bing.
1436	-	Indigo, Javaans.	13782	-	Thee Boey.
2375	-	Kattoene Garen.	2	stuks	Pedro Porko.

Zyde

1716.
October.

Zyde Stoffen.

167 ps. Nekjes of Golmandels.

Katoene Lywaten.

300	ps.	Milmils.	200	ps.	Atchiabanys.
360	-	Fyne gebleekte Perkallen.	320	-	ruwe Cabayen.
1400	-	Roemaals.	3000	-	Gingams.
3860	-	Salempouris.	3260	-	Guinees.

OCTOBER.

POLEN. UYT de omstandigheden, in de voorgaande Maand te boek geslagen, en nog meer andere zaken, kwam genoegzaam te blyken, dat het den Koning Augustus van *Polen* opregten ernst was, om eenmaal de verdeeltheit in dit Ryk te heelen. Dit zogten de geconfereerde *Polen* wel mede, dog met wat te veel hoogmoed voor zig zelfs, en tot kleinagting zyner Majesteit. Eindelyk wierd dan besloten, om de afgebrokene *Lublynze* Onderhandelingen, tot een accommodement, te *Cazimir* weer te hervatten, werwaards zig de afgezondene in 't begin van September vervoegden; dog gemerkt, dat men eenig misnoegen tegens den Grave Flemming en den Bisschop van *Cujavien* had opgevat, zo wilde de Geconfedereerde deze twee Heeren aldaar niet admitteeren; invoegen den Koning, om hun in dit geval mede te voldoen, in derzelver plaats benoemde den Waiwode van *Mazurien* en den Grave Goltz; waar tegens de Geconfedereerden ook

ook niet meer als zes Perzoonen deputeerden, te weten, twee uit Groot Polen, twee uit Klein Polen, en twee uit Littauwen, als hebbende gezien, dat de veelheit van Gevolmagtigden maar verwarringen veroorzaakten. Deze nieuwe Commissarissen waren gelast, om, zo men verzekerde, op deze negen Pointen te blyven staan. 1716. October.

1. DAt de ontbinding der Confederatie veertien dagen, en de gantse uittogt der Saxise vier, na de onderteekening van het Tractaat, zou moeten geschieden.

2. Dat het Leger, onder Commando van den Maarschal Ledukofski, zoude staan, tot de naaste Ryksdag toe.

3. Dat gemelte Ledukofski op dien Ryksdag Maarschal zoude zyn.

4. Dat de Waiwoodschappen magt zoude hebben, om voor Gedeputeerden op dezelve te zenden, die, welke zy nu by de Confederatie hadden, of andere te verkiezen.

5. Dat de beide groote Veldheeten van hunne Bedieningen moeten afstaan.

6. Dat zyn Koninglyke Majesteit op den Ryksdags daar toe andere Perzoonen most benoemen.

7. Dat de Commissie over de Winterlegeringen, door de vootnoemde Veldheeren gehouden, vernietigt zoude werden.

8. Dat den nieuwen Grooten Veldheer, volgens de Wetten, 100000. gulden, uit het Hoofdgeld op de Joden gesteld, en een gelyke Somme uit het vierendeel der Koninglyke Inkomsten (waar uit de zo genaamde Quartieren werden betaalt) te ontfangen zoude hebben.

9. Dat de Legers in de Waiwoodschappen zouden gelegt, en door Commissarissen der Palatynen, van onderhoud verzorgt worden.

Tot beter verstand van den Lezer, wegens het bovenstaande, dunkt ons nodig hier in te voegen dit volgende Dagverhaal, geschreven den 12. October uit *Warschauw*.

DE Grudzinski, die voor dezen de Party des Konings van *Zweden* aangenomen had, dezelve verliet, en in die des Konings van *Polen* overkwam, wanneer hy niet alleenlyk zyn Pardon, maar zelfs een aanzienlyk jaargeld kreeg, zig onlangs nogmaals by de Geconfedereerden gevoegt hebbende, liet voor eenigen tyd door den Groot Veldheer van *Litthauwen* voorstaan, dat hy de Geconfedereerden verlaten en by ons komen zoud, indien zyn Majesteit hem andermaal pardonneeren wilde, en kwam den 4. alhier, alleenlyk verzeld van in de 30. Ruiters.

Den 5. maakte men in de Conferentie eenige verandering, omtrent het Tractaat der ontbinding van de Confederatie, en men kwam over een aangaande

 het

1716. het te Regt stellen der Groot-Veldheeren, en over eenige andere Punten.
October. Daar na verzogten de Gedeputeerden, dat de Plenipotentiarizen des Konings den Mediateur wilde bewegen. om bevel te geven, dat de *Russische* Troupen zouden te rug trekken.

Den 6. Vraagde zy zelf daarom; en kregen van den Mediateur tot antwoord, dat hy het hen wel belooft had, maar niet voor dat de Vreede gemaakt was, en dat hy ondertusschen eene Wapenschorsing voorsloeg. De Graaf van Flemming zeide, dat hy den stilstand tot nu toe nog voorgesteld nog geweigerd had De Gedeputeerde zeiden het zelve; maar dat zy het tegendeel voor den Generaal Renne verzogten. De Mediateur begeerde, dat men zig verklaarde op zynen voorslag van een Wapenschorsing. De Gedeputeerden antwoordeden daar op niets; maar zy klaagden zeer over den Ambassadeur en de Mediatie van den *Czaar*, zeggende, dat ze hen meer tot last als tot nut was: dat de Mediatie niet moest geschieden door de wapenen: dat een Mediateur de een en de andere Party horen, en ze met elkanderen vereenigen moest: en dat ze zyne Guarantie niet hadden verzogt. De Graaf van Flemming vertoonde in tegendeel, dat de Geconfedereerden de Mediatie van den *Czaar* hadden begeerd: dat de Koning verwagt had, dat men hem tot Middelaar der verschillen, tusschen het Volk en den Krygsknegt, zoud hebben verkoren: dat zyn Majesteit zelf een tyd lang tegens de aanneming der Bemiddeling van den *Czaar* geweest was; maar dat hy eindelyk daar in had bewilligd, uit vrees dat men hem zoud verdenken, als of hy vreemd van de Vreede was: dat, wat hun argument aanging, dat de Mediatie niet door de Wapenen moest worden gemaakt, zulks wel plaats had tusschen Particulieren, maar dat gewapende Mogentheden doorgaans daar omtent anders te werk gingen; en dat de Geconfereerden daar op eerder hadden moeten bedagt zyn: dat zy de Guarantie van den *Czaar* ook geheel aangenomen hadden, als te zien was uit het Ontwerp van *Dantzik*; en dat zy derhalven het gevolg van hun gedrag aan hen zelven alleen te wyten hadden. De Bisschop van *Cujavien* bekragtigde dit nog verder; en toen zeiden eenige van de Gedeputeerden, dat de Mediateur dan niet onzydig moest zyn, gelyk als hy scheen te wezen. De Mediateur vertoonde, dat hy meer voor hen als voor den Koning was geweest, en dat zyn Majesteit, ten gevalle van den *Czaar*, verscheide Vestingen van't Koningryk door de *Saxische* Troupen had laten ruimen, en dezelve na hun Land te rug gezonden, 't welk de Gedeputeerden nooit alleen verkregen zouden hebben. Na een scherpe twistrede hier over, verklaarde de Mediateur, dat de Troupen van zyn Meester, voor 't sluiten van de Vreede, geenzins wegtrekken zouden. Toen hielden de Gedeputeerden met elkander rugspraak, en zeiden, dat zy over gene andere zaken konden handelen, ten ware zy alvorens het bewuste Bevel in handen hadden, en dat zy 't zelve tot *Praag*, aan de overzyde van de Rivier, verwagteden. Ondertusschen gingen zy den Nuntius en den Keizerlyken Ambassadeur verzoeken, dat zy den Koning wilde bewegen, om mede op den uittogt der *Russen* aan te houden.

Den 7. lieten de Plenipotentiarizen den Midiateur bidden, dat hy de ordre daar

daar toe geven wilde, indien hy kon, en ter zelver tyd zonden zy eenen Secretaris aan de Gedeputeerden, met berigt.

1. Dat men goedkeurde, dat zy op 't vertrek van den Generaal Renne aanhielden, maar dat het sluiten van Vreede het beste middel daar toe was.

2. Dat de *Saxise* Troupen hier langer in 't Land konden blyven, zonder daar van geld en onderhoud te trekken.

3. Dat, indien men de zaken nog langer slepende hield, een derde Party geformeerd zoud worden, waar door de Republyk in nog grooter ongelegentheit stond te geraken.

De Gedeputeerden dit wat herkauwt hebbende, antwoorde de Waywode van *Podolien*, dat hy eene Conferentie tegens den volgenden dag verzogt, en dat, hoewel eenige onder hen niet wilden afhouden, van den uittogt der *Russen* voor de Vreede, hy egter hoopte de zaak te zullen schikken, indien de Mediateur maar een schriftelyke verzeekering wilde geven, dat hy hen de meergemelde Ordre zoud ter hand stellden, zo haast als de Vreede gesloten was.

Den 8. wierd dit werk in de Conferentie afgedaan, en de Mediateur gaf de begeerde verzeekering in geschrift, waar by de Plenipotentiarizen beloofden, dat de Koning by den *Czaar* sterk zoud aandringen, om zyne Troupen aanstonds, na de Teekening der Vreede, weg te zenden. Toen liet de Mediateur een Ontwerp lezen van de Wapenschorzing; maar dewyl daar in geen gewag gemaakt was, van het onderhoud der *Saxise* Troupen, gedurende dien tyd, en de Gedeputeerden daar van niets horen wilden, wierd 'er niets besloten; weshalven de Koning voornam van *Warschau* te vertrekken, en de Graaf van Flemming, om zig den 9. na 't Leger te begeven.

Dien dag hield men de Conferentie by de Jezuiten; maar de gemelde Graaf liet weten, dat hy niet komen kon. Hy bleef egter, op 't verzoek van den Bisschop van *Cojavien*, nog in de Stad, en die Prelaat liet hem weten, wat'er ontrent de Wapenschorzing, in de Conferentie nader voorgevallen was, en hy zond hem het Ontwerp daar van, om te teekenen; maar de Graaf zond het ongeteekend te rug, willende alvorens, dat men daar in voor het onderhoud der *Saxise* Troupen zorg droeg. Egter teekenden de Mediateur en de Bisschop, en eindelyk ook de Gedeputeerden van den Adel, zynde de plaats voor den Graaf van Flemming open gelaten. In deze zelve Conferentie kwamen de Gedeputeerden met een nieuwe Pretensie voor den dag, namentlyk dat de Guarde van 1200 Man, die by den Koning zoud blyven, geheel uit Polakken zoud moeten bestaan. De Bisschop zeide, dat dit eene afgedane zaak was, door de Evacuatie, die zy zelf hadden geteekend, en waar in stond, *dat de Koning alle zyne Troupen uit het Ryk zoud zenden, uitgenomen 1200. Man, die tot zyn Lyfwagt by hem zouden blyven.* Dat daarenboven de Koningen zyne Voorzaten, Ongarische en Zwitsersche Guardes hadden gehad, en dat hy zig verwonderde, dat de Geconfedereerden zwarigheden inbragten over zaken van zo weinig belang; nadien 1200. Man geen argwaan konden geven aan de Republik, behalven dat de Koning dezelve op zyne eige kosten zoud onderhouden.

1716. October den. Alle deze Redenen vonden geen ingang, en eenige van de Gedeputeerden begonden te spreeken van de Protestantse Religie, 't welk oorzaak gaf tot zeer hevige disputen.

Den 10. ontfing de Graaf van Flemming van den Generaal Bose een wydlopig Verhaal, van de grote Nederlaag der Genonfedereerden by *Thoorn*. Men maakte dien dag eenige verandering in 't Tractaat van Wapenschorzing, en toen teekende de Graaf van Flemming het zelve.

Den 11. wierden de Gedeputeerden van *Groot-Polen* en van *Littauwen*, die nog geen gehoor gehad hadden, by den Koning ingeleid, en de Graaf van Flemming vervaardigde de ordre voor 't Leger, ontrent de Wapenschorzing en den Marsch.

Ondertusschen, datmen met de verandering der Conferentien bezig was, ontfingen de geconfereerde *Polen*, van de *Saxen*, nog een deerlyke neep; dog ziet hier eerst het onderstaande Relaas, mede uit *Warschauw* den 23. September geschreven.

DEn 15. September kreeg den Graaf van Flemming tyding van den Generaal Bauditz, dat hy, ingevolge van de ordres die zyn Excellentie hem gelaten had, den 14. den Prins Lubomirsky na *Piazena* had doen marcheren, met het Corps van Filain, te weten de Gyardes du Corps, de Regimenten van Brausse, en van den Graaf van Saxen, en 't Corps van Mier: dat hy den 15. het Leeger in drieën had verdeeld, waar van de Hertog van Weissenfels met het eene gedeelte na *Michalow*, de Luitenant Generaal Milkau met het ander na *Gostanica*, en hy zelfs met het derde na *Swidro* trok: dat dien zelven dag de General Major Pentzig met vier Regimenten te Paard na *Zakroczyn* gemarcheerd was, om zig te voegen by het Corps van Bose, 't welk men tot nog toe gemeend had, dat over den *Woyssel* zoud trekken; maar wanneer het met de gemelde vier Regimenten zal versterkt zyn, zal het den grooten weg na *Pruissen* vervolgen; en indien de Heer Guiadowsky een kansje wagen wil, zal hy daar toe gelegentheit hebben.

De Baron van *Goltz* heeft aan den Graaf van *Flemming* geschreven, dat men den 13. tot *Casimir* met de Gedeputeerden in Conferentie was geweest; dat de Mediateur die Heeren sterk vermaand had, om eenmaal het effect van hare goede beloften te tonen, en de ontbinding der Confederatie te onderteekenen, zo als zy dezelve hadden voorgeslagen: dat zy eindelyk hadden besloten, met den Waywode van *Mazovien* in onderhandeling te treeden; en dat zy, na dat die Palatyn zig gelegitimeerd had, by hem hadden aangehouden, om de verlenging van de Wapenschorsing; dat de gemelde Waywode aan haar tot antwoord gegeven had, dat zy zig alvorens over de ontbinding moesten verklaren, op een wys die met hare goede beloften, en met de opregte meeningen des Konings overeen kwam, en dat hy daar na niet alleenlyk de Wapenschorsing zoud teekenen, maar dat hy hen ook voor de Vreede zelfs instond:

dat

dat hy haar gevraagd had, of zy bevonden, dat het ontwerp, aangaande de ontbinding der Confederatie, niet overeen kwam met de Wetten van 't Vaderland? dat zy daar op hadden geantwoord van Neen, en dat zy daar tegens niets te zeggen hadden; maar dat zy niet konden inwilligen, dat de Leegers zig wederom onder de gehoorzaamheit van de Groote Veldheeren begaven: dat men dezelve in de Waywoodschappen moest verdeelen, onder het gebied van Ledochowsky, tot dat de Groote Veldheeren gevonnisd waren: dat de Palatyn hen daar op had opengelegt, de onregtvaardigheit van deze pretenzie; te meer, om dat de Koning beloofde, de Veldheeren op den Ryksdag te doen vonnissen, indien zy schuld hadden; alwaar zy alleen moesten worden geoordeeld: dat hy hen ter zelver tyd had vertoond, dat men in de ontbinding, die zy van hare zyde aanboden, de minste zeekerheit niet vond, nog voor de Majesteit, nog voor de Vryheit; maar dat de Heeren Gedeputeerden geene redenen hadden willen verstaan, en dat men gescheiden was, zonder tot eenig besluit te komen. 1716. Ottober.

De Heer Goltz heeft ook geschreven, dat hy vernomen had, dat de Lieutenant Kolonel Kozyki, een der Gedeputeeeden van de Geconfedereerden, op weg was, om zig van wegens de laaatstgemelde na den Koning te begeven.

Den 16. kwam de Lieutenant Kolonel Shmettau alhier, medebrengende de Penningen die men uit *Saxen* na *Dantzig* had gezonden, om ons Leeger te betalen. Ook arriveerde de Lieutenant Kolonel Rozyki.

Den 17. heeft de Heer Rozyki gehoor gehad by den Koning, en aan zyn Majesteit eene Memorie overgeleverd, als mede eenen Brief van den Waywode van *Podolien*. Ook heeft hy aan den Graaf van Flemming eene Missive van de gemelde Waywode ter hand gesteld. Het Corps van Filain is na *Wola* gemarcheerd, om nader by deze Stad te zyn, en ten einde om het brood uit het Magazyn alhier te kunnen ontfangen.

Den 18. Heeft de Heer Kozyki antwoord gehad op zyne Memorie, als mede op de brieven die hy van wegens den Waywode van *Podolien*, aan den Koning en aan den Graaf van Flemmiug overgegeven had. De Heer Goltz heeft aan den Graaf van Elemming geschreven, dat de Prins Dolhorucki gereed stond om te vertrekken, dog dat twee Gedeputeerdens hem waren komen verzoeken, dat hy zyne reis tot de te rug komst van den Heer Rozykki, wilde uitstellen; 't welk die Prins aan hen nog toegestaan had.

Den *Zaxischen* Luitenant Generaal Bose, ordre bekomen hebbende, om weder naar *Thoorn* te keeren, was den 4. dezer Maand by *Kawollowa*, zeven mylen van *Thoorn*, aangekomen; alwaar hy vond vlak voor hem staan den *Poolschen* Regimentarius Gniadow, met zyn geheele Manschap, versterkt van de *Littauwers*, die zig onder hem vervoegt hadden. Fluks deed hy zyne Troupen in slagordre stellen, en de linker Vleugel op die der *Polen* regter Vleugel aantrekken; brengende

1716. Ocktober. *hooren. Wyders, dat zy Geconfedereerden de Vreede maar hoe eer hoe liever diende te sluiten, wanneer hy aanstonds de Troupen van zyn meester, gelyk hy reeds verklaard had, zoude doen weg trekken.* De Plenipotentiarizen van Koning Augustus, opvattende de voormelde redenvoering van den *Muscovischen* Mediateur Dolhorukki, gaven aan de *Poolsche* Gedeputeerden te kennen; *dat, wat aanging het byvoegzel in het Artykel der ontbinding, zy 't zelve maar konden overleveren, mits overeenkomende met 's Lands Wetten; ja dat zy, indien dit byvoegzel niet buiten het ontworpen Tractaat uitspatte, geen zwarigheit maakten daar in te bewilligen.* De *Poolsche* Gedeputeerden vervoegden zig daar op in een Kamer, om met elkanderen raad te plegen; maar weer te rug komende, zo verklaarden zy, te protesteeren tegens het verblyf der *Russische* Troupen in het Ryk, ja leverde met een ook over hun byvoegzel aan de Plenipotentiarizen des Konings. Men verschoof de verdere Conferentie tot den 28. September, en den Groot Kantzelier gaf aan de geheele Vergadering een heerlyk Festeyn.

Den 27. September, Zondag, vervaardigde men aan weerkanten de zaken tegens den volgenden dag; wanneer de Plenipotentiarissen des Konings aan de Geconfedereerde *Poolsche* Gedeputeerden vertoonden, dat de twee laatste Pointen van hun byvoegzel, omtrent de Evacuatie, geensints te pas kwamen. Zy tragtede het tegendeel wel te willen beweeren, maar zynde haast overtuigt, zo wierd het Artykel van Evacuatie onderteekent. Toen zagmen treden tot de ontbinding der Confederatie, dog de zwarigheden des wegens vereischten Hercules kragten; immers men gaf ordres tot den Marsch van 's Konings Leger, en tot het wegzenden zyner Majesteits Bagagie. Den *Saxischen* Veld-Heer, Grave van Flemming, thans den ouderdom van 50. jaren bereikt, en voorgenomen hebbende, om zig van zyne Ampten te ontdoen, deed voor eerst afstand van het Commandantschap der Koninglyke Guardes, ten behoeve des Prins van *Weißenfels*, die deze bediening nog den zelven dag aanvaarde.

Den 29. Wierd in eene Conferentie wederom gehandelt, over de ontbinding der Geconfedereerde *Polen*; wiens Gedeputeerden wel wilde toestaan, de verbreking van hun Leger, mits dat, tot den Ryksdag toe, in stand zoude blyven de Confederatie van den *Poolschen* Adel; voorgevende, dat men zulks hen reeds toegestaan had, en dat zy met die gedagten herwaards gekomen waren; betuigende verders, geen

last

laſt te hebben, om in de voormelde ontbinding, alvorens den Ryksdag, te bewilligen. Op deze Dingtaal antwoorde de Plenipotentiarisſen des Konings, *dat, dewyl men tot* Lublin *alles in geſchrift behandelt, en de Pointen, waar in men over een gekomen was, geteekent had, zy Gedeputeerden eenig ſtuk moſten toonen, by 't welke kwame te blyken, dat men hun toeſtond 't gene zy voorgaven.* Dit niet kunnende doen, zo drongen de Plenipotentiarisſen ſterk aan, dat deze ontbinding der Geconfedereerden, zo wel als die der Legers, te gelyk met de Evacuatie mogt geſchieden; wyders, dat den Koning abſolutelyk van dit Point niet zoude afgaan: maar, belangende het Ceremonieel wegens de ontbinding des Adels, te weten, het afſcheid nemen van den Maarſchalk Ledochowski, dat zulks wel tot den Ryksdag konde werden uitgeſtelt. Hier op gingen de *Poolſche* Gedeputeerden in een byzonder Vertrek, hielden eenige uuren rugſpraak, en verſchenen toen weerte rug; verklarende, dewyl het hun ontbrak aan genoegzame volmagt omtrent de ontbinding des Adels, dat ze van hare Maarſchalken nader ordres zoude verzoeken; des gelyks, wat aanging de ontbinding der Legers, dat zy die wel wilde breeken, dog niet anders als in handen van boven gemelden Maarſchalk Ledochowski. Des Konings Plenipotentiarisſen repliceerden, dat dit dan geen ontbinding, maar alleenlyk ſlegts eene verandering van den Perzoon des Maarſchalk te noemen was, en dat men in zulken geval des te meerder magt aan Ledochowski zoude geven. Tegens dit argument wiſten de Gedeputeerden niets in te brengen, dus zy voorſloegen, om de Legers in handen des Konings te ſtellen, mits dat zyne Majeſteit die niet eerder aan de kroons Veldheer overgaf, als na het houden van den aanſtaanden Ryksdag; op 't welke de Plenipotentiarisſen zeide, dat den Koning, nemende niets zo zeer ter herten, als de volkomen herſtelling der Wetten, en de oude Coſtuimen van de Republyk, gantſch gene gelegentgentheit, tot verbreeking dezer loffelyke Wetten en Coſtumen dagt te geven; dog dat zyn Majeſteit geenſſints konde accepteeren de aanbieding der Gedeputeerden, om het Leger zonder de nodige Generaals te laten gebieden; voorts dat, vermits zy onvoorzien waren, van een vereiſte Volmagt, tot de ontbinding des Adels, den Koning zig daar mede niet langer begeerde op te houden, maar, datze hem konde volgen, om de Negotiatie voort te zetten. 1716. *October.*

Reeds negen uuren had de boven verhandelde Zitting geduurt; wanneer

1716. October. neer dezelve eindigde, en den Grave van Flemming, het gezelschap ter maaltyd onthaalde. Na den eeten wierd de zamenspraak hervat, en toen door de Gedeputeerden der *Poolsche* Geconfedereerden voorgeslagen, eerstelyk, *dat men den volgenden dag de Ontbinding zoud teekenen*; ten tweden, *dat men die ontbinding zoude stellen in handen van den* Muscovischen *Mediateur Dolhorukki*, *mits dat hy dezelve aan niemand der Gedeputeerden overgaf, voor dat zy de laatste Rezolutie van hunne Maarschalken wisten*; en ten derden, *datmen ondertusschen de andere Zaken tot het Tractaat zoude bereiden.* Dit middel door 's Konings Plenipotentiarissen omhelsd zynde, zo scheide de byeenkomst. Den 30. Vergaderde men om de Evacuatie te teekenen; en niet tegenstaande dit Point als afgedaan wierd gehouden, zo maakten de Gedeputeerden der *Poolsche* Confederatie nog al verscheide zwarigheden, die een krakkeel van vier uuren lang te weeg bragten; dog daar op volgde egter de onderteekening, onder de voorgemelde Conditie, dat den Heer Mediateur de Artykelen dezer Evacuatie niet vermogt over te geven, als na dat de Rezolutie der Geconfedereerde *Poolsche* Maarschalken zoude ingekomen zyn.

In de Zitting van den eersten October wierd gehandelt en overeen gekomen, aangaande de bepaling der magt van de Kroons Veldheeren; zo mede den 2. over de Eeden, door de tegenwoordige en toekomende Kroons Veldheeren af te leggen; waar mede zig de Vergadering tot den 5. verschoof. Ondertusschen verscheen den 3. te rug den Expressen, die de Gedeputeerden aan hare Maarschalken gezonden hadden. Terstond verzogt den Waywode van *Podolien* eene Conferentie, dog men kwam in 't Particulier te zamen by den Bisschop van *Cujavien*, alwaar den gemelden Waywode voor den dag haalde een Extract van het Antwoord, door Leduchowsky aan hem ter hand gesteld, behelzende Aanmerkingen, waarom de ontbinding van den *Poolschen* Adel, tot op den Ryksdag, behoorde te werden verschoven. 's Konings Plenipotentiarissen demonstreerden aan de meergemelde Gedeputeerden de ongegrontheit hunner zaak; dog deze vraagden, of 'er dan in 't geheel geen hoop was, dat men de Ontbinding tot op den Ryksdag uitstelde? en kregen tot antwoord neen; waar op zy verzogten nog eene Zitting tegens den volgenden dag by de Jezuiten; omtrent welk verzoek men eindelyk eens, en de Wapenschorssing tot den 6. November aanstaande verlengt wierde.

Den

Den 5. maakte men in de Conferentie eenige verandering omtrent het Tractaat der ontbinding van de Confederatie, en wierd ook overeen gekomen, aangaande de te regtstelling der *Poolsche* Groot Veldheeren. Den 6. begeerde den Mediateur, dat men zig verklaarde op zynen voorslag van een Wapenschorsing; dog de Gedeputeerdens der *Poolsche* Confederatie, in plaats van te antwoorden, klaagden zeer over hem, zeggende, dat deze Mediatie hen meer tot last als voordeel strekte, wyl die niet door de Wapenen, maar door het bevredigen van wederzyds Partyen geschieden most, en ook datze de *Muscovische* Guarantie in geenen deele hadden verzogt. Den Grave van Flemming vertoonde, dat door de Geconfedereerde Polen de Mediatie van zyn Czaarse Majesteit begeert, en dat Koning Augustus een tyd lang tegens die bemiddeling geweest was; maar dat hy eindelyk genoodzaakt wierde daar in te bewilligen, uit vreeze, dat men hem mogt verdenken, als of hy de Vrede niet van herten meende; ook dat zy de Guarantie van den Czaar geheel aangenomen hadden, gelyk zulks bleek uit het ontwerp van *Dantzig*, invoegen zy het gevolg van hun gedrag aan zig zelven behoorden te wyten. Dit bekragtigde den Bisschop van *Cujavien* nog verder; waar op eenige van de Gedeputeerden toen zeiden, dat den Heer Mediateur dan niet eenzydig most zyn, gelyk hy zig klaarlyk vertooonde, Den Mediateur sprak, dat hy meer voor hun als voor den Koning was geweest, en dat zyn Majesteit, ten gevalle van den Czaar, verscheide Vestingen van 't *Poolsch* Koningryk doen ontledigen, en zyne *Saxische* bezettelingen daar uit naar hun Land te rug gezonden had, 't welk de Gedeputeerden alleen nooit verkregen zoude hebben; verklarende voorts, na een scherpe twistreede, dat de Troupen van zyn Meester geenzints konden wegtrekken, ten zy men de Vreede alvorens gesloten had.

1716. Ocober.

Den 7. lieten 's Konings Plenipotentiarissen den Mediateur verzoeken, dat hy ordre beliefde te geven, indien hy kon, tot den Uittogt der *Russische* Troupen, en zonden ter zelver tyd een Secretaris aan de Gedeputeerden der *Poolsche* Confederatie, met berigt, *dat men goed keurde te blyven aanhouden op het Vertrek van den Generaal Renne, maar dat het sluiten van de Vreede het beste middel daar toe was; dat de* Saxische *Troupen niet langer in 't Land konde blyven, zonder daar van geld en onderhoud te trekken; en dat, indien men de zaken nog langer hield slepen, een derde party zig formeerde, waar door de Republyk nog in grooter onge-*

 legenheit

1716. Octob. *legentheit stond te geraken.* Dit voormelde door de Gedeputeerden wat herkauwt zynde, zo verzogt den Waywode van *Podolien* eene Conferentie tegens den volgenden dag.

Den 8. wierd in de Conferentie het bovenstaande werk afgedaan; gevende den Mediateur toen schriftelyk over de begeerde verzeekering, waar by de Plenipotentiarissen des Konings beloofden, dat zyne Majesteit sterk by den Czaar wilde doen aandringen, om de *Russische* Troupen, na de Teekening van het Vredens Tractaat, aanstonds weg te zenden, en liet voorts een ontwerp van de Wapenschorssing de Vergadering voorlezen; maar dewyl men daar in geen gewag vond gemaakt, wegens het onderhoud der *Zaxische* Troupen, geduurende den tyd der Wapenschorssing, en dat de Gedeputeerde *Polen* daar van niets begeerde te hooren, zo bleef die zaak steken; weshalven den Koning voornam, om van *Warschauw* te vertrekken, en den Grave Flemming zig den 9. naar 't Leger te begeven. Men hield dien dag de Conferentie by de Jezuiten, dog evengemelde Grave liet weten, dat hy in dezelve niet komen konde; blyvende egter, op 't verzoek des Bisschops van *Cujavien*, nog in de Stad, die hem van het nader voorgevallene in deze Conferentie de nodige kennisse, en het ontwerp daar van, om te teekenen, toeschikte; maar hy zond het ongeteekent weer te rug, willende dat men alvorens daar in zorge kwam te dragen voor het onderhoud der *Saxische* Troupen. Nogtans teekende den Mediateur, den Bisschop, en eindelyk ook de Gedeputeerden van de *Poolsche* Confederatie dit ontwerp, latende open blyven de plaats der Signature des voornoemden Grave. Den 9. begonnen zommige Gedeputeerden te spreeken van de Protestantze Religie, en 't welk oorzaak tot zeer hevige disputen gaf. Den 10. wierd nog eenige verandering in het Tractaat van Wapenschorssing gemaakt, en 't zelve daar op door den Grave van Flemming mede onderteekent. De Gedeputeerden van *Groot Polen* en van *Littauwen*, tot heden nog geen gehoor by den Koning vergunt zynde, zagmen den 11. ten dien einde by zyne Majesteit inleiden. Ziet hier nu verder het merkwaardigste in de Conferentien van den 12. en 13. dezer Maand, betreffende ten voornaamsten de Religie.

DEn 12, alvorens een yder was gaan zitten, zeide de Bisschop van Kiow tegens den Graaf van Flemming, dat hy zig gereed gemaakt had om met

hem te disputeeren; zyn Excellentie gevraagt hebbende waar over? antwoorde de Bisschop; *over de Protestantze Religie, die heden op 't Tapyt zal gebragt werden.* Waar op de gemelde Graaf zeide; dat hy hem daar van had moeten waarschouwen, en hem niet zo onverwacht op het Lyf vallen. Een yder plaats genomen hebbende, vertoonde de Bisschop in 't breede het begin van de On-Catholyke Gezinten in *Polen*, hoe die voor dezen in de Republyk waren vervolgt geworden; hoe men hunne aanhangers had gebannen, en hunne goederen geconfisqueert, uit kragt van de Regten, door de Republyk zelfs daar ontrent gemaakt; hoe men dezelve egter naderhand wel had willen dulden, maar hoe de On-Catholyke deze vergunning misbruikt, en zelfs Kerken gebouwt en andere abuizen ingevoert hadden, die hen door de Wetten geensints geoorloft waren. De Graaf van Flemming zeide; *dat hy daar gekomen was om Vreede te maken tusschen den Onderdaan en den Soldaat, door de ontbinding der Confederatie, en door de Evacuatie; waar omtrent hy volkomentlyk geinstrueert was; maar dat het Point, 't geen de Bisschop voorstelde, een derde betrof, en dat de Instructie, die hy met hem gemeen had, daar van geen gewag maakte; weshalven hy hoopte, dat de Prelaat niet zou willen handelen over zaken, waar ontrent hy geen volmagt had, en dat hy en de andere Gedeputeerdens zig van deze gelegentheit niet zouden bedienen, om ongelyk te doen aan de geene die niet tegenwoordig waren, om hare zaak te verweeren; dat hy zyn Geloof, het geen hy belydde, wel kende, maar dat hy de Regten der Dissenters in* Polen *niet wist; dat hem egter niet onbewust was, dat de Koning en zyne Voorzaten gezworen hadden, de Regten der verschillende in Religie te bewaren; dog dat, indien deze hare Regten hadden misbruikt, het billyk was, daar in te voorzien, hoewel na den Regel van Regten; die mede bragte; dat men ook de andere Party moet hooren.* 1716. October.

De Bisschop, de Waywode van *Podolien*, en alle de andere Gedeputeerdens beweerden daar tegens, dat zy een generale Volmagt hadden, om te handelen over alle zaken, het welwezen van de Republyk betreffende; dat daar en boven hier de vraag niet was, om over een derde te oordeelen, maar om alleenlyk de oude Regten te vernieuwen. De Graaf van Flemming antwoorde hen, dat hy ook wel een ample Volmagt had, dog dat een yder by zyne Instructie moest blyven, en dat in de zyne, gelyk hy gezegt had, niet van de Religie gesproken wierd. De Bisschop deed daar op over deze zaak een andere Reedevoering, die zeer lang en zeer nadrukkelyk was, bewyzende zyne stelling niet alleenlyk met de Historie, maar ook met de Wet, steunende op de Constitutie van 1632, dewelke hy las en verklaarde. De Graaf repliceerde; *dat de Historie geen bewys was, dan voor de gene die daar aan geloof gaven; dat hy daarenboven gaarn bekende, dat hy in de Historie der Dissenters niet ervaren was; immers indien hy 'er iets van wist, dat zulks maar in 't gros, en bygevolg niet genoeg was, om te disputeren tegens een Bisschop als hy, die de Kerkelyke Geschiedenissen grondig verstaan moest; en dat, aangaande de Constitutie, die de Bisschop had geleezen en verklaart, hy niet wist, of men niet wel andere daar tegens zoud vinden, en of zyne verklaring wel de opregtste was.* De Bisschop ant-

1716. Octob. antwoorde, dat de Graaf van Flemming, hem kennende, in hem niets moest onderstellen dan opregtigheit, en dat de Wet gebood, dat hy niet disputeerde. Waar op de Graaf zeide; *Ja in alle andere zaken, uitgenomen in 't point van Religie: gy houd ons misschien voor Ketters, van dewelke men (volgens de ondervinding) niet veel werks maakt. Wat aangaat de Wetten, men disputeert over den zin van dezelve; want daar zoud anders geen Proces zyn, vermits Eischer en Gedaagde dikwils een en dezelve Wet aanhalen. Men ziet het zelve ten opzigt van de H. Schrift, en daarenboven gebeurt het, dat de laatste Wetten de eerste, en de gewoonte zomtyds de Privilegien ten onbruik maken.* De Gedeputeerden antwoordeden alle; dat men van de gemelde Wet geen andere uitlegging kon doen, dan die de Bisschop daar van reets gedaan had. De Graaf van Flemming zeide; *dat zulks wel zyn, en ook wel niet zyn kon; maar dat hy, gelyk hy gezegt had, niet tegens een derde kon procedeeren, zonder hem te horen.* Zyn Excellentie wiert daar in ondersteunt door den Lieutenant Kolonel Rozycki, een Protestant en Gedeputeerde der Geconfedereerden, en door den Lieutenant Generaal Baron van Goltz, die de Conferentien als Secretaris van de Ambassade bywoonde.

Ondertusschen wilden de Bisschop, de Waywode van *Podolien*, en alle de Gedeputeerden, van deze hare pretensie niet afstaan, en verklaarden daar over met den Koning zelf te willen gaan spreken, vastelyk vertrouwende, dat zyn Majesteit niet zoud toelaten, dat de Katholyke Religie, die hy zelfs door de ingeving van den H. Geest had omhelst, daar by lyden zoud. De Veld-Maarschalk zeide; *dat hy hoopte, dat men den Koning niet zoud vergen eenigen stap te doen, die strydig was met zynen Eed, en met die van zyne Voorzaten, die niet minder Katholyk waren geweest dan hy, door welken Eed hy beloofde, de Regten der Dissenters te bewaren.* Het Disputt wat hevig beginnende te werden, zo verzogt de gemelde Graaf, dat zy hun Ontwerp aan hem mogten mededeelen, om zig daar van wat beter te informeren, 't welk geschiedede.

Men begon toen de oude Pointen van de Instructie, waar over reets tot *Lublin* getwist was, op nieuws te doorlopen, en 't verzoek, dat de Koning zyne Gemalin in het Ryk mogt brengen, wiert wederom op 't Tapyt gebragt. De Starost Kopanicki deed by deze gelegentheit eene lange Reedevoering, en sprak van de zonden der Koningen en der Vorsten, waar over God dikwils hunne Onderdanen strafte. Hy paste dat toe op den Koning, en eindigde met te zeggen; dat zyn Majesteit de Koninginne in het Ryk moest doen komen, in gevolge van de *Pacta conventa*, die het zelve vereischte, en ook dat de Koningin Katholyk moest wezen, voor en aleer de Koning gekroont wiert. De Graaf van Flemming antwoordede; *dat zyn Majesteit by de Verkiezing verklaart had, van wat Religie de Koninginne was; dat, dewyl het geloof een perzonele zaak was, een yder tragtede zyne ziel te behouden in de Religie, die hy geloofde de ware te zyn, en dat, nadien den H. Geest de Koninginne niet ingeboezemt had de Lutherze te verlaten, men den Koning ten dien opzigte niet vergen kon: dat zyn Majesteit wenschte, dat de Koninginne de Katholyke Religie omhelzen wilde, maar dat hy Graaf niet wel begreep, wat voor een gemeenschap de Starost had willen maken tusschen de zonden des Konings,*

nings, en 't verzoek om de Koningin te doen in 't Ryk komen: dat, indien de Starost voor Aanklager wilde verstrekken, hy ook de straffen ondergaan moest, die de zulke onderhevig waren: dat het, om de verwarring in een Republyk te myden, beter was, dat een yder daar zyn functie deed; want dat het een ander Ampt was, Koning te zyn, en een ander om zig te laten regeeren; dat het eveneens gestelt was in Geestelyke zaken, alwaar de Ampten en Bedieningen mede gereguleert waren, en dat men derhalven het point van Conscientie aan de Biegtvaders moest overlaten. De Starost zeide, dat hy niet als Biegtvader had gesproken, maar als een Man van Staat, en in gevolge van de *Pacta Conventa*. De Graaf van Flemming repliceerde, dat de *Pacta Conventa* niet sprak van de zonden des Konings, en hy herhaalde de Vraag, of de Starost zig als Aanklager opdeed. De Bisschop nam toen het woort, en deed eene fraaije Aanspraak, zeggende; *dat dit een zeer teeder point was; dat men aan dit lyntje niet moest trekken, vermits het zelve meer ergernis als goed kon veroorzaken; dat het waar was, dat het point van Conscientie niet aan de Leeken toequam; dat, wat hem ganging, hy altyd beoogt had, de functie van Bisschop, waar toe hem God beroepen had, waar te nemen; dat het geval, waar over men handelde, den Primaat raakte; dat hy, voor zyn perzoon, niet anders kon doen, als bekennen, dat, wanneer hy den Koning laatst tot* Dantzik *in zyne Kerk had ontmoet, hy zyn Majesteit met eene zeer grote devotie zyn Biegt had zien doen; dat, wat aanging de Koninginne, indien zy niet wilde Katholyk werden, hare tegenwoordigheit in het Land nadeelig voor de Katholyke Religie zoud zyn; en dat hy overzulks radede, het zelve aan God en aan den tyd over te laten, en verder met het Tractaat voort te gaan.*

De Starost repliceerde daar op met bitterheit, dog de Bisschop op zyn beurt met grote bescheidenheit, en tot genoege van de geheele Vergadering: maar ondertusschen had de gemelde Starost den Graaf van Flemming in 't oor geluistert, *het gemeen gerugt is, zo als ik gezegt heb.* De Graaf zeide daar op; *dat, gelyk hy hem reeds geantwoort had op het geen hy overluid had gesproken, hy hem nu ook zoud antwoorden op het geen hy hem, aangaande het* gemeen gerugt, *in 't oor had geluistert; dat, indien men aan 't* gemeen gerugt *geloof slaan wilde, niemand onschuldig zoud zyn; dat het* gemeen gerugt *niet tegens een particulier vermogt, en veel min tegens een gekroont Hooft, waar van men altijd met eerbiedigheit moest spreeken.* Hy haalde daar op twee Exempelen aan, 1. *dat het* gemeen gerugt *zeide, dat de Confederatie door den* Zweedzen *Geest aangestookt en geregeert wierd, 't welk zy nogtans ontkende; en 2. dat het* gemeen gerugt *zeide, dat mijn Heer de Starost, en zijne geheele Familie, aanhangers van* Zweden *en van Lesczynski waren, welke laatste door de Wetten gebannen en veroordeelt was: dat egter de Koning hem 't zelve noit had verweeten, hoewel men zulks niet alleen door 't* gemeen gerugt *had, maar door particuliere brieven, waar in zijne Correspondentie met Lesczynski bleek, aangetoond zoud worden.* De Starost ontkende dat, en hy verzogt den Graaf, hem die particuliere brieven te laten zien, 't welk hy aannam, en daar mede eindigde deze zaak dien dag.

Den 13. verklaarde de Graaf van Flemming, (na dat hy daags te voren met den Lieutenant Kolonel Roczycki, en den Lieutenant Generaal Goltz over het

gewoon waren te doen. De Gedeputeerden gingen in een ander vertrek, en zonden eene Deputatie, om te klagen; willende, dat de Heer Goltz weg ging, 't welk hy reets van zelfs gedaan had. Derhalve wiert geantwoort, dat men toestont dat de Baron Goltz uit de Conferentien bleef; maar dat hy mogt wederkomen, zo haast hy zig met den Staroſt vergeleken had. Daar op quamen alle de Gedeputeerdens weder binnen, en men hervattede het point van de Religie, 't welk, na dat men daar in eenige verandering gemaakt, en daar over nog braaf getwist had, door den Graaf van Flemming met eenige uitzondering getekent wiert, maar de Lieutenant Kolonel Roczycki weigerde dat te doen, en men scheidede, om te gaan eeten.

1716. October.

's Namiddags gaf de Veldmaarschalk zyn antwoort over, op de bezwaarnissen der Gedeputeerden, als mede de pretenzien die hy van zyne kant maakte; waar mede de Gedeputeerden niet voldaan waren: en de Starost Belsky verklaarde, dat hy met het Tractaat niet verder zoud kunnen gaan, ten ware men zig door een apart ingelast Articul verpligtede, aan hen over de pointen, die zy daags te voren ingegeven hadden, genoegen te geven. De Graaf van Flemming antwoorde; *dat, indien iemand Regt wilde gedaan hebben, hy zelf ook Regt moest doen; dat hy zig reeds verpligt had omtrent de Geconfedereerden, mits dat het zelve van hunne zyde ook geschiede, en dat 'er Aanklagers en de nodige Papieren waren, om een Vonnis daar op te kunnen gronden; dat, indien de Gedeputeerden op eene verzekering der voldoening, die zy in hare bezwaarnissen eischten, stonden, men zulks mede begeeren zoud omtrent de klagten der Troupen des Konings.* Hier over wiert zeer lang getwist, en de Bisschop deed eene fraaije Reedevoering, maar dezelve had geen vat op het gemoed van den Starost Belski, die op nieuws verklaarde, dat hy van zyne pretenzie niet zoud afstappen; en de Starost Kopanicki voegde daar by, dat zelfs de zekerheit van het Tractaat vereischte, dat men toestont het geen de Starost Belski begeerde, vermits de qualyk gezinden, zonder dat, gelegentheit zouden vinden om nieuwe onrusten te verwekken, onder voorwendzel van geen voldoening gehad te hebben over den hoon van de eere Gods, en aan die van de Natie gedaan. De Graaf van Flemming antwoorde, dat de Geconfedereerden, de wapenen opgevat hebbende, zig zelven hadden willen wreeken, en dat zy derhalven van niemant als van de wapenen de wraak moesten verwagten. De Starost Belski, opgestaan zynde, deed eene formeele protestatie; waar tegens de Koninglyke Plenipotentiarissen de hare deeden, wytende alleenlyk aan den gemelden Starost de afbreeking van de Negociatie. Men ging egter wederom zitten, en men insteerde nog, dat de Graaf van Flemming aan hen de begeerde verzekering gaf; maar deze daar op geantwoort hebbende, dat hy zulks niet doen zoud, indien zy 'er aan hem ook niet een gaven, scheide men, zonder meer daar van te spreken; en de Gedeputeerden namen de bezwaarnissen van den Veldmaarschalk aan, om daar over raad te plegen.

Den 14. hebben de Plenipotentiarissen des Konings en de Gedeputeerden, behalven de Starost Belski, lang met elkanderen gesproken, om een middel uit te vinden tot het afdoen van het point, waar over in de Conferentie van

1716. Octobr. den 13. zo lang getwist was: de Gedeputeerden begeerden alleenlyk eene verzekering, door den Graaf van Flemming getekent, dat men Regt zoud doen. De Starost Kopanicki was daar mede te vreede, mits dat de eene gestelt wiert in handen van den Mediateur, en eene andere in handen van den Keizerlyken Ambassadeur den Graaf van Virmond; en eindelyk wiert men 't over dit point eens, namentlyk, dat de Graaf van Flemming zyne verzekering aan den Mediateur, en deze wederom een ander aan de Gedeputeerden zoud geven.

TURKYEN. NIET weinig bevond zig de *Ottomannische Porte* in haar gissingen bedrogen; want stout geworden zynde op den voorspoed van hare Wapenen tegens de *Venetianen* in het gepasseerde Jaar, zo scheenen zy geen andere staat te maken, of de gevolgen daar van zouden zig in deze Veldtogt ook tegens den Keizer uitgestrekt, en hun nog eens voor *Weenen* gebragt hebben. Hier tegens zagmen nu, op de ontfangen nadeelige tydingen, wegens de nederlaag der Battaille, het schandelyk verlaten der Belegering van *Corfu*, voorwaards reeds te boek geslagen, en niet lang daar na, door het verliezen van de sterke Vesting *Temiswar*, in 't vervolg te beschryven, het *Turkze* Hof grootelyks verslagen, en zelf den Sultan in gevaar, van door den drift der Janitzaren ombals te geraken. Hy was te *Adrianopelen*, daar men hem deze ongelukken boodschapte, krank geworden, en had voorgenomen, om zig ten eersten naar *Konstantinopelen* te begeven; leggende alle de schuld op den gesneuvelden Primo Vizir, ja deed, om de Janitzaren eenig genoegen te geven, verscheide Passcias, welke, zo men voorgaf, den Vizir tot het belegeren van *Peterwaradyn* geraden hadden, wurgen; zeggende ook, dat het *Ottomannische* groot Leger geensints om te Oorlogen, maar alleen om een vergelyk met den *Roomsch* Keizer te maken, gezonden was geweest; immers deze verschooning kreeg zo veel ingang op de verbitterde gemoederen van dat volk, datze zig stil hielden. Onder het Artykel van *Duitschland*, zalmen van deze stoffe breeder moeten spreeken.

VRANKRYK. DEN Hertog van Orleans, Regent dezer Monarchie, had aan meest alle Koninglyke *Fransche* Prinsen, thans in verschil zynde, de Vizite gegeven; waar uit een gerugt ontstond, dat hy, door deszelfs authoriteit, tragtede dit verschil, tot wederzyds genoegen, te beslegten. Ondertusschen was den Hertog van Bourbon, hebbende

de onlangs op de Jagt een slag van zyn Paards-kop tegen zyn oog gekregen, niet zonder gevaar, van dat oog te zullen verliezen, zeer gelukkig herstelt; zo dat hy den 4. October voor de eerstemaal weder uitging. 1716. October.

De lang gevreesde Declaratie, om te taxeeren de Pagters, en meer andere, die 's Lands Penningen behandelt, en zig daar mede verrykt hadden, was nu eindelyk in 't ligt gekomen; luidende als volgt.

LODEWYK &c. Aan alle de gene, de deze tegenwoordige zullen zien, Saluit. Door het onderzoek, dat Ons Geregts-Hof tot nu toe heeft gedaan, over het gedrag der zulke, die Wy aan haar gezag hebben onderworpen, blykt het klaar, dat de algemeene uitputting, waar in Wy ons Koningryk hebben gevonden, niet zo zeer aan de langdurigheit van den Oorlog moet worden toegeschreven, als aan de misbruiken en de verscheidene wanbedryven, die in onze Finantien zyn gepleegt.

De Pagters, altoos bezig, om nieuwe middelen te verzinnen, die strekten om beurtelings Onze goede Onderdanen te plagen, en om de Lasten en de gemeene noodwendigheden te vermeenigvuldigen, hebben, op de verwoestingen van den Staat en der Ingezetenen, hun fortuin opgeregt. Uitsporige kwytscheldingen op 't beloop der Verpagtingen te vorderen: zig 't genot van voorname Regten, onafhangelyk van die zelfde kwytscheldingen, aan te matigen: door kragt van knevelaryen veel meer in te vorderen als onze Onderdanen moesten opbrengen: veeltyds voor loon aan hunne Bedienden te geven het overschot der onkosten, die zy in Onze Provintien zouden maken: van de Penningen, die zy invorderden, te onthouden een gedeelte van die, dewelke zy in de Koninglyke Kasse moesten brengen: de Quitantien van Finantien te weigeren te geven, om de Regten, toebehorende aan die geene, van wie zy het gelt hadden ontfangen, tot hun voordeel aan te leggen: zy zelve onder geleende namen in te kopen, het geene zy tot geringe pryzen verkogten: geene Reekeningen der Collectens te houden, om de Restanten der Verpagtingen niet op te brengen: of schoon zy overdadige winsten in verscheide zaken hadden gedaan, indien eene enkele winst na hunne bedoelinge niet gelukte, zig dan te behelpen met hunne Reekeningen in te geven, uitstel en vryhoudinge te verkrygen, en hunne regte Schuld-eischers te laten zugten, gedurende dat zy in de weelde en in overvloet leefden.

Deeze zyn de minst verfoeijelyke middelen, die zy hebben gebruikt om zig te verryken; dus is 't, dat zy, uit het gemeene ongeluk voordeel trekkende, onze Ingezeetenen verdrukkende, altoos winnende en nooit iets wagende, zig als de zuilen en den steun van den Staat hebben voorgedaan. Zy, wiens verderflyk gezag niet aan hunne perzonen, maar aan de zaken die zy hadden uit te voeren, gehegt was, en waar van de verhelping zo doodelyk aan *Vrankryk* geweest is, als den Oorlog zelf.

1716. October

Wat de Behandelaars der Lands penningen betreft; zo 'er eenige hunne Ampten eerlyk en onbaatzugtig hebben verrigt, schynt het, dat 't grootste gedeelte der andere met zulke Ampten te kopen, of Bedieningen te verkrygen, geen ander oogwit hebben gehad, als om zig Tytels te geven om ontrouwigheden te begaan, en om den allerschandelykften woeker stout en onverhindert te kunnen dryven: agterhoudingen van Ontfangsten, verdigte Onkosten, twee- en drie-voudige Uitgiften, de allerwezentlykste Betalingen tot den Dienst dralende gehouden; onderstellende dat men de Fondsen nog niet gemaakt had, langen tyd na dat zy reeds ontfangen waren; de Penningen der Kassen vervreemt, en tot hun perzoonlyk gebruik aangelegt, doende, onder 't valsch voorwendzel van Verschot, den Interest der zommen betalen, die zy onregtvaardelyk den Staat onthielden: de Ordonnantien en de Assignatien van de Koninglyke Schatkamer, de Briefjens van betaling en onderhoud der Krygs benden, en zelfs hunne eige Briefjens, tot eenen geringen prys ingetrokken: de Ontfangsten in gelt, afgedaan met papier, dat voor de geheele waarde in betalinge wiert gegeven, schoon het met kortinge van de helft of de drie vierdeparten aangenomen was, en van deeze gekogt en aan geene we'er overgedaan, altoos met ongeoorlofde winsten; en door eene gedurige vermeerdering van overtreedingen, is 'er geene zoort van vergrypinge, waar aan zy zig, in 't verrigten van hunne Ampten en van hunne Bedieningen, niet schuldig hebben gemaakt.

Aangaande de Leveranciers en de Aannemers, indien Wy 'er een klein getal van uitzonderen, zien Wy van hunne kant niet als flinksen handel in de Aannemingen, als valze of onvoldoenende Leverantien, gebrekkelyke werken, slegte voorraat, verdorven Vlees en Meel, en dat dodelyk voor de Benden was: zy hebben aan den Soldaat, die op de Grenzen tot verdediging van het Koningryk wiert gebruikt, veeltyds niet als de helft van zyn onderhout gegeven: zy hebben hem in de Gasthuizen doen vergaan, zelf door de geneesmiddelen die hen betaalt wierden, om hem het leven te behouden; en, om hunne onverzadelyke schrokkigheit te voldoen, en om de vrugt van hunne misdaden niet te verliezen, hebben zy hem nog langen tyd na zyne doot, voor levendig doen gaan.

By alle deeze Overtreeders heeft zig eene andere zoort van menschen gevoegt, die, een byzonder handwerk makende van de Koninglyke Effecten te verhandelen, en 'er agtervolgens verschillende Pryzen op te stellen, om ze aan hunne pligtige woeker-zugt altoos tot voedzel te doen dienen, dezelve zodanig hebben doen vallen, dat de onkosten daar van meer als drievoudig zyn geworden door de afreekeningen en de intresten, die men heeft moeten betalen; en door dezen snoden handel, hebben zy voortgevaren te verslinden het geen nog aan de begeerlykheit der Pagters ontslipt mogt zyn.

Daar van quam 't verloop der gemeene en buiten gemeene Fondsen, de menigte der belastingen, 't opregten van zo veele Ampten tot drukkinge van onze Onderdanen, de vervreemdinge der voornaamste Inkomsten van onze Kroon,

de ellende der Ingezetenen, der openbare Amptenaren, van geheele Genoodschappen, en van alle de Ordens van ons Koningryk. 1716. Ocober.

Uit den schoot van deze gemeene qualen zyn de overmatige en schielyke Fortuinen gesproten van alle deze nieuwe Liedens, die zig met het bloet van onze Ingezeetenen hebben gemest, en van dewelke veele, in weerwil van de duisterheit hunner afkomst, de eerste Huizen van ons Koningryk in Goederen en in Praal gelyken, en overtreffen; zo verre, dat de Rykdommen van eenen enkelen, 't geluk zouden maken van hondert Huisgezinnen, welkers Hoofden zig ten dienst van den Staat hebben opgeoffert, en die strekken zouden om geheele Steeden weder te doen opkomen, die door hunne afperssingen te onder zyn gebragt.

Invoegen dat Wy, by de bereekeninge en de vergelykinge van 't geene dadelyk en nuttelyk, gedurende de twee laatste Oorlogen besteet is geworden, tegen de sommen die van onze Onderdanen zyn afgevordert, en 't beloop der schulden daar onze Staat mede belast is, met zo veele smerte als afschuwlykheit moeten zien, dat 'er oneindig meer verspilt is, als 'er nodig is geweest, om alle onkosten overvloedelyk goet te maken.

Zo veele feiten en vergrypingen vereischten voorbeeldelyke straffen: zo wy de partye hadden gekozen van alle de zulke te schatten, dieze begaan hebben, zonder den tegenwoordigen staat van hunne fortuinen te onderzoeken, zouden Wy de regelen van het Regt hebben konnen quetzen: 't was ten anderen, om tot de herstellinge van de Ordre, en tot de goede behavening onzer Finantien te komen, zeer gewigtig, de oorzaak te zoeken van den Roof die gepleegt is geworden.

Deze beweegredenen, even regtmatig als gewigtig, hebben ons aangezet, om ons Geregts-hof op te regten, beveelende aan alle de geene, die 'er aan onderhevig zyn, omstandige staten van hunne Goederen op te geven. Deeze Regtbank, die Wy gedagt hadden, dat niet als een klein getal schuldige zoud hebben verschrikt, die door de algemeene stem zyn aangeklaagt, heeft de ontsteltenisse verder gebragt in zodanige, die 't bewint onzer penningen hebben gehad; en Wy konnen niet twyfelen, dat indien de aanslagen van een yder van hen in 't byzonder wierden nagevorscht, van den dag af dat zy de zaken hebben aanvaart, of daar zouden weinige zyn, die de verdiende lyf-straffen zouden konnen ontgaan; en dat indien men 't fortuin, dat zy bezitten, op onverbodene winsten matigde, na de vergoedingen die ons toegewezen zouden worden, hen niet als 't geheugen zoud overblyven van 't geene dat zy, door alzo dwaze als ergerlyke verteeringen, verquitst hebben; maar daar toe zouden geregts-pleegingen en een grote tyd worden vereischt, en deze vertoeving kan niet overeenkomen met de gelegenheit van ons Koningryk, waar van 't algemeen belang tegen alle andere redenen moet overhalen, vermits de Wetten niet als tot deszelfs behoudenisse en welzyn zyn ingestelt.

Dit is 't, dat ons verpligt ten dien opzigt af te staan van dat geene, dat aan de gemeene wraak zoude toekomen; verkeerende in geld straffen (die ten behoeve van den Staat voor vergoedingen zullen verstrekken) de zodanige, die

1716. Oclober. zy verdient hadden, voor de opregting van ons Geregts-hof voornoemt: en, om 't met eene billyke gelykmatigheit te doen, zullen Wy ons regelen na het goet dat zy gewonnen hebben en werkelyk bezitten: wy zullen den tyd en de hoedanigheit van hunnen arbeit schatten; wy zullen zelfs agt geven op den tegenwoordigen staat van hunne Familie, en op hunne wettige Schuld-eischers; en Wy zullen niet raken aan 't geene zy van hunne Ouders hebben gehad, of van Huwelyks-goet of Erffenissen, al quamen die van Perzonen die aan 't onderzoek van ons Geregts-hof onderworpen waren; maar ook willen Wy hen weder doen opbrengen een gedeelte van hunne onmatige en ongeoorlofde winsten, waar van geen ander gebruik zal worden gemaakt, als tot verligtinge van den Staat, en afdoeninge der schulden, daar zy mede beladen is; en om weder in te brengen, zo veel 't doenlyk is, eene zoorte van gelykheit van fortuinen; te meer wyl het tegen de goede schikkinge en 't gemeene best is, dat alle de Rykdommen van het Koningryk by elkander worden gehoopt in handen van een klein getal menschen, die door hunnen staat, hunne geboorte, en hunne neiginge, veeltyds op niets anders uitzyn; als om ze door onregtvaardigheden te vermeerderen. Het geene Wy 'er hen wel van zullen willen laten, dat moeten zy aanzien als eene gifte, die hen gedaan wort, en dewelke zy zig onwaardig zouden agten, zo zy betragteden, dat, ten tyde dat zy onze Ingezeetenen verdrukten, zy in feitelyke weelde leefden, en zig, van het opbrengen tot de Lasten van den Staat, als bevryt hadden.

Wat de straffen aangaat, daar aan zy zig schuldig hebben gemaakt zedert de opregtinge van Ons voornoemde Geregts-hof, door hunne hartnekkigheit, in niet aan Onze herhaalde beveelen te gehoorzamen; zommige door geene de minste verklaring van hunne Goederen te doen, en andere door die listig en ontrouw op te geven: schoon zy de minste genade niet meer behoorden te hopen, willen Wy hen nog wel een laatste uitstel verleenen, na het welk die geene, die in hunne tegenkantinge en in hunne ongehoorzaamheit zullen hebben volhart, gehandelt zullen worden na alle de strengheit der straffen, vervat in Onze Declaratie van den 17. Maart laatstleeden; zynde het niet billyk, dat zy, na zo meenigmaal de Wet te hebben versmaat, een even gunstig lot zouden hebben als die, dewelke zig daar aan hebben onderworpen.

Alzo zal het Geregts-hof, dat Wy hebben opgeregt, door ons Gebod van de maand Maart laatstleden, gedurende den nodigen tyd stant houden, niet alleen om de Rollen te doen uitvoeren, die in Onzen Raad zullen besloten zyn, en om de Processen op te maken, die tegens de schuldige, eer dat zy hunne Taxatien hebben betaalt, zullen begonnen zyn geweest; maar nog om voort te gaan tot het naauwkeurig onderzoek der zulke, die de verklaringe hunner Goederen niet opgegeven zullen hebben, en tot het nazien van zodanige die opgegeven zyn, om te ontdekken wat 'er valschs, bedriegelyks, of onregtzinnigs in kan wezen, zo ten aanzien van de verzwyginge hunner Effecten, als van het opgeven hunner Schulden: en het zal niet ophouden van alle de Reekeningen te onderzoeken en over te zien, tot dat die verscheidene werkingen voltrokken zullen zyn. *Tairkonde, &c.*

Ziet

Ziet hier by de Artykelen van de Declaratie des Konings, gegeven te *Parys* den 18. en geregistreert in de Kamer van Justitie den 22. September 1716. 1716. *October.*

Artikel I.

DAt men in onzé Raad zonder eenig uitstel zal voortgaan met het opmaken van de Rollen, die inhouden zullen de Taxen, dewelke wy verstaan dat gemaakt zyn, over alle Perzoonen, die wy aan onze Kamer van Justitie te onderwerpen, verklaart hebben, door ons Edict, inhoudende de opregting van de gemelde Kamer; en aan welke wy geordineert hebben, door onze Declaratien van den 17. Maart, 25. April, en 9. May van het tegenwoordige Jaar, om omstandige Staten van hunne Goederen op te maken; welke Taxen dienen zullen tot Restutatien en Condemnatien, waar uit wy voorregt hebben zullen, in overeenkomst van het Edict van de maant Augustus 1669. op de roerende Goederen van de gevonnisden door de gemelde Kamer, met preferentie boven alle andere Crediteuren; en op de onroerende door hen verkregen met Preferentie van alle schulden, die zy zouden mogen gecontracteert hebhebben, zedert de eerste Dag dat zy in onze zaken getreden zyn, of bewint over Onze Finantien en de publique Penningen gehad hebben, ten minsten dat de Crediteuren op de onroerende Goederen geen groter Voorregt dan wy hebben, ingevolge het Edict van de maant Augustus 1699. voor dat zy dien aangaande door de gemelde Kamer van Justitie hebben laten oordeelen. Wy willen dat deze Rollen op het Request van onze Procureur Generaal in de gemelde Kamer zullen geexecuteert worden, op de Perzoon, als om onze eige Penningen, en door Reële en Mobilaire Confiscatien, en in het opstellen van deze Rollen zullen de Taxen gemaakt werden, na proportie van de goederen, die de gemelde aangeklaagden, zedert dat zy in onze zaken getreeden zyn, gewonnen of verkregen hebben, en niettemin zullen de gemelde aangeklaagden niet in de Rollen mogen geplaatst werden, voor dat zy de waarheit van de Staat van hunne Goederen zullen hebben doen blyken, op zodanige wyze als door onze tegenwoordige Declaratie zal uitgelegt werden.

Artikel II.

De Crimeneele Proceduren in onze Kamer van Justitie begonnen, voor de Publicatie van deze tegenwoordige, zullen zonder uitstel tegens de Beschuldigden voortgezet, en volbragt werden, als ook tegens de geenen, aan welke onze gemelde Kamer proces heeft begonnen te maken, voor dat zy hunne Taxen betaalt hebben; en ten opzigte van de geenen, die volkomen hunne Taxen zullen betaalt, en de vonnissen voldaan hebben die tegens hen zyn uitgesproken, tot op den Dag van de betaling van de gemelde Taxen, zo hebben wy dezelve kwyt gescholden, ontslagen, en vergiffenis gegeven; en wy schelden door deze tegenwoordige kwyt, vernietigen, vergeven, en wisschen uit

alle

1716 Octobe. alle misdaden, malverzatien en misslagen door hen gepleegt, ten opzigte van onze Finantien en publique penningen zedert den 1. January 1689. tot op de Dag van den datum van de Quitantien van de Taxen, die zy zullen betaalt hebben; zonder dat zy, hunne Kinderen, Weduwen, of Erfgenamen, uit hoofde van de gemelde misdaden, malverzatien, en misslagen, in het toekomende in hunne Perzoonen en Goederen zullen konnen aangesprooken nog ontrust werden, civiel of crimineel, op welke wyze en manier het ook zoude mogen zyn; imposerende hier over een stilzwygen aan onze tegenwoordige en toekomende Procureurs Generaal, en aan alle anderen; en wy hebben hen des te meer ontslagen, en ontslaan hen van alle aanspraak en onderzoek uit hoofde van de Vonnissen, die tegens hunne geassocieerden zouden mogen uitgesproken werden, na dat zy hunne gemelde Taxen, en voorgaande Vonnissen voldaan hebben. En, om het voordeel van het tegenwoordig *Artikel* te genieten, laten wy hen toe, van zig te voorzien door onze *gemelde Kamer*, en aldaar een Arrest te verkrygen, het welk de kwytscheldiug in deze tegenwoordige gemelt zal inhouden, en welk Arrest aan hen zal gegeven werden, op het vertoonen van de Quitantie van den Ontfanger Generaal van de gemelde Kamer, uit welke blyken zal, dat zy hunne Taxen, en Vonnissen betaalt hebben, die tegens hen zyn uitgesprooken tot op den dag van de betaling van de gemelde Taxen toe; in 't geheel, niettemin in deze tegenwoordige niet begreepen zynde eenige fouten in Rekening, verzuim in de Ontfangst, en andere misslagen, om welke de overtuigden niettemin niet dan civiel zullen konnen vervolgt werden.

Artikel III.

Om de waarheit of valsheit van een iegelyke Verklaring van Goederen te kennen en na te spooren, zo zullen de Commissarissen, die ten dien einde door onze Kamer van Justitie zullen genomineert werden, treden tot een onderzoek van de Verklaringen en Ontdekkingen, die met malkanderen overeenkomst hebben, en op interrogatorien hooren de geenen die dezelve gemaakt hebben, om uitlegging te bekomen van Verklaringen, die dubbelzinnig, duister en trouwloos zullen schynen te zyn, en zelfs onderzoek doen van de stukken, die tot bewys dienen van de Goederen van hun Patrimonie, en de Regten van hunne gewaande Crediteuren; welke Regten de gemelde Crediteuren verpligt zyn zullen te vertonen binnen den tyd, die hen door de gemelde Commissarissen zal voorgeschreven werden, en die aan hen zal aangezegt worden door Significatien te doen aan hunne Perzoonen, en Huizen: en by aldien de Crediteuren in gebreke blyven, van binnen de gemelde tyd hun Regt aan te toonen, zo zal niet het minste regart op hunne gewaande schulden gegeven werden.

Artikel IV.

En hoewel wy wel onderrigt zyn, dat onder de Staten van Goederen, die in-

ingeleverd zyn, een groot getal zig bevonden, die vals zyn, dat het grootste gedeelte der aangeklaagden en medepligtigen, hoewel door de voornaamste geinteresseerde betigt, zelfs nog geen staat hebben overgeven, en dat zy zig aldus aan de lyf en geldstraffen, die onze Verklaringen mede brengen, hebben schuldig gemaakt, en alle hunne Goederen aan onzen Staat verbeurd zyn, zo dat, indien zy tegenwoordig de strengheit van de gemelde straffen ondergaan zouden, zy zulks niet dan aan zig zelven zouden konnen wyten, na de verscheide uitstellen, die hen van te voren vergund zyn geweest. Zo hebben wy egter hen nog eenmaal meester van hun lot willen maken, met te vergunnen, zo als wy door deze tegenwoordige door een uiterste genade vergunnen, aan allen de geenen, die verpligt zyn Staaten van hunne goederen te geven, ingevolge den inhoud van onze gemelde Verklaringen van den 17. Maart, 25. April en 9. May van het tegenwoordige Jaar, een nieuw uitstel van tien dagen, te rekenen van den Dag van de Publicatie van deze tegenwoordige, in ieder Bailluage, of Jurisdictie, hoorende onder onze Hoven van't Parlement, daar zy hunne wooning hebben, om den inhoud van onze gemelde Verklaringen te voldoen, het zy met de Staaten van hunne Goederen te geven, zo zy die nog niet gemaakt hebben, of met die genen te vermeederen die zy reets hebben overgeleverd, of met dezelve te verbeteren, en de gedeeltens en portien te onderscheiden, aan welke zy gehouden zyn in de Solide schulden die zy gemaakt, en in de Brieven van Compagnie die zy geteekend hebben; alles op de straffen in onze gemelde Verklaaringen uitgedrukt, dewelke onwederroepelyk zullen vastgesteld blyven, zonder op eenigerhande wyze, of onder welke voorwendsel het ook zoude mogen zyn, verzagt, of gematigt te konnen werden. enz. 1716. October.

Zedert had het Geregtshof niet anders gedaan, als aan te hooren de rapporten van de gesubdelegeerde Commissarissen, die aangestelt waren tot het examineeren der, uit kragt van de bovenstaande Koninglyke Declaratie, beschuldigde Perzonen; dog deze Commissie viel haar zo lastig, dat ze zig op geen publyke plaatzen durfde laten vinden, vrezende ongemak te zullen lyden, wegens 't geschreeuw van het klagende gemeene volk, en inzonderheit der vrouwen, die dagelyks omtrent hunne woningen, ja zelfs voor de vergaderplaats, zamenrottede, en een schrikkelyk geweld, door huilen en kermen, maakten. Boven dien had het Hof ook opontboden alle Directeurs van de Equipagie en Magazynen der Admiraliteit te *Brest*, *Port Louis*, *Havre de Grace*, en *Duinkerken*, om reekening te doen van hare Administratien; ten einde door dit middel te mogen ontdekken, wie de ordres verleent mogte hebben, dat het Kanon versmolten, mitsgaders de masten, kabels, en andere Equipagie goederen van belang vervreemt, zo me-

1716. Octobr. de hoe 's Konings Schepen gebruikt, of wel door verrotting verwaarlooft geworden waren, als zynde dezelve niet volgens de Ordonnantien geconferveert.

Met veel blydschap ontfing het *Fransche* Hof in dezen tyd een Expresse van den Heer d'Iberville, haren Gezant aan 't *Groot-Brittannisch* Hof, brengende de aangename tyding, dat het Tractaat, tot handhaving der *Uitrechtse Vrede*, eindelyk den 9. dezer Maand te *Londen* was gesloten geworden; zynde in dit nieuw Tractaat geconvenieert, om alle de werken te *Mardyk*, door *Vrankryk* zedert de voormelde Vrede gemaakt, op onkosten der *Groot-Brittannische* Kroon, te razeeren; de groote Sluis t'eenemaal te demolieeren, de kleine Sluis van 26. tot 16. voeten te verminderen, en voorts alles zodanig te maken, dat geen Oorlogschip daar binnen komen, en het Kanaal niet anders dienen zoude kunnen, als om de Wateren te doen weglopen, en alleen Koopvaardyschepen, ten hoogsten groot 150. lasten, te ontfangen. Wyders, dat den Pretendent niet langer als twee maanden, na de teekening van het Tractaat, zig te *Avignon* ophouden, maar aan de andere zyde van de *Alpes*. zonder ooit weer voet in *Vrankryk* te zetten, retireeren most; dat men ook verpligt was, om alle de Rebellen, tegens den Koning George, uit dit Koningryk weg te jagen, en niemand van de zelve in het toekomende weder te admitteeren. Op deze Conditien beloofde het *Groot-Brittannisch* Hof, van te zamen, met haar Hoog Mog. de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, in *s'Gravenhage* te willen handelen over een Defensive Alliantie; mits dat *Vrankryk* in faveur der *Hollandsche* Commercie zoude toestaan het berugte Tarif van 't Jaar 1664. Door middel van dit Importante nieuw Tractaat verhoopte het *Fransche* Hof, de Vrede op zulke Solide en vaste fondamenten gevestigt te zien, dat hare Natie eenlange de tyd en middelen zoude bekomen, om te herstellen de Ravages der Oorlogen, van wylen den Koning Lodewyk XIV. welke de Ingezetenen tot mizerien gebragt, de voornaamste *Fransche* Manufactueren geruineert, en de Landeryen van verscheide Provintien onbebouwt doen blyven hadde.

GROOT-BRITTANNIEN. BELANGENDE het Koningryk van *Groot-Brittannien*, wegens 't voorgevallene in deze Maand, zullen ten voornaamsten ons bezig houden de Proceduuren tegens verscheide Rebellen, en de dood straffe

straffe aan eenige der zelve geoeffent. Den 24 September zagmen uit *Londen* wel 50. getuigen, onder geleide van een Troup Ruiters, naar *Carlisle* zenden, om tegenwoordig te zyn by de te regtstelling van de gevangene aldaar; aan wien reeds in 't begin dezer maand belast was, van zig tot hare verdediging gereed te houden, vermits de Proceduuren tegens de zelve eerstdaags stonden aangevangen te worden. Zy wierden onderwylen zeer wel getracteert, roemende in 't algemeen op de gunst van den Bisschop dezer Stad, als mede op de genegentheit van den Kollonel Commandant Otway, dien haar met zeer veel genegentheit van 't nodige bezorgde. 1716. October.

De Rebellen Thomas Sutleworth van Alstok, John Swarbrich van Wesham, Richard Hodson van Walton, William Charnlei, en nog een, te *Preston* schuldig bevonden aan Hoog Verraad, waren gevonnist om te *Lancaster* met de dood gestraft te werden; blyvende vyf andere, door gebrek van de nodige bewyzen, geëximeert of vry verklaart. Men bevond de Juris alhier zeer styfkoppig, tragtende de wettige Proceduuren van 't Hof, zo veel zy vermogten, te stremmen; overzulks men verwagte, dat de overige 52. gevangen Rebellen mede naar *Carlisle* gevoert, en zy aldaar den eisch van de Regters aanhooren zouden; zynde reeds van het boven gemelde getal te *Lancaster* drie, en te *Preston* twee aan de galg opgehangen.

In de Steden van *Schotland*, daar den Pretendent geweest was, zag men onderwylen een zoort van vervolging tegens de Burgery werkstellig maken, dagvaardende en ontburgerende alle de gene die den gemelden Pretendent of zyne Aanhangers eenigzints begunstigt hadden. Deze straffe wiert door de Magistraat van *Perth* eerst begonnen, doende by Sententie wel omtrent 100. Burger brieven door den Scherpregter scheuren en over 't kruis werpen, ontzeggende de houders van dezelve de Stad, dog gaven haar uitstel tot aan St. Maarten, om hunne zaken in dien tusschen tyd te mogen redden. Tegens deze Luiden konde men niet strenger procedeeren, wijl de Wet zulks verbood; maar nogtans was die straffe hun zeer nadeelig, overmits veele, uit hare kostwinningen gezet, nu in onzekerheit leefden, of ze zig op andere plaatzen zoude kunnen geneeren. Aldus een zifting der kwaadaardige Burgers in de Steden makende, zo waren ter zelver tyd ook in een werkelyke bezigheit 's Konings 15. Commissarissen, hebbende den Grave van Rothes tot prezident, om de hooge Scholen, en in-

1716. Octobér zonderheit die van *Aberdeen*, te zuiveren van *Jacobitische* Professoren en andere kwaadaardige onderwyzers. Men vraagde deze Hoog-Leeraars, *of zy de Eeden aan den Koning GEORGE hadden afgelegt?* waar op zy antwoorde, *noit te hebben geweten, dat de Wet aan meesters van Collegien verpligtede, om die Eeden te moeten doen.* Gevraagt zynde, *of zy wel voor den Koning GEORGE en zyne Familie, in uitgedrukte woorden hadden gebeden?* zo antwoorde zy te gelyk, *dat het in 't Collegie gebruikelyk was, om alleenlyk te bidden voor den Koning in generale termen.* Vorders getuigden drie Perzonen eenparig, dat zy gezien hadden Dr. Middleton, voornaamste Hoog-Leeraar van dit Collegie, twee malen, John Gordon, Proffessor van 't Civiele of Roomsche Regt, en zyn zoon, Proffessor in de Philosophie, diverze reizen, Dr. Urquahrt, Proffessor in de Medicynen, en Alexander Gordon, Proffessor in de Historien en Zedelessen, in een plaats daar opentlyk voor den Pretendent, hem gevende de naam van Koning JACOBUS, wierd gebeden. Nog veele andere getuigen verklaarden, dat Richard Gordon en James Urquahrt waren geweest by 't huis van den Grave Maarschalk, tot *Ferteroße*, daar den Pretendent zig ophield, en 't welk zy ook bekenden, maar niet dat zy hem hadden opgewagt. Onder deze verklaarden twee, als oog getuigen, dat Richard Gordon en James Urquahrt een vreugdevuur over des Pretendents Landing in *Schotland* aangestoken, en hunne Huizen geillumineert hadden; desgelyks dat Dr. Middleton de klokken, over de gewaande Victorie van den Pretendent, by *Dumblain* bevogten, deed luyen, wanneer men het afbeeldzel van Koning GEORGE, hebbende den Duivel ter regter- en een deel Hovelingen ter linker-hand, door het graauw zag verbranden. Nog bragt men voort zeer klare blyken van veel malverzatien, ten opzigte der Collegiale Inkomsten, van dewelke eenige vervreemt, en andere verkeerdelyk aangelegt waren.

In eene tweede Cessie overtuigde men George Liddel, Proffessor in de Wiskonst, dat hy voor den Pretendent had gebeden; maar den onder principaal George Pakok, nevens de twee Proffessoren in de Philosophie Alexander Mair en William Smith, om niet te regt gesteld te werden, deeden afstand van hare Ampten. Het bleek ook, dat door William Meston, zynde mede Proffessor in de laatstgemelde Faculteit, eene zeer verraderlyke en schandeleuze Oratie was gedaan; desgelyks dat John Finlater, Proffessor in de Historien en Zedelessen, dessels

desselfs Scholieren ter Kerke gebragt had, alwaar voor den Pretendent, onder den naam van Koning Jacobus, gebeden, en dat in zyn School diergelyken gebed geoeffent wierd: ja dat hy zyne gemelde Leerlingen had durven vermanen, tot het vieren van den Dankdag, over de behouden verschyning in *Schotland* des Pretendents, dien hy noemde APPULSUM AUSPICATISSIMUM NOSTRI REGIS. Men prees, en bevestigde in hunne Ampten, daar tegens de aan Koning GEORGE en aan de tegenwoordige *Groot-Brittannische* Regeering getrouw gebleven Professoren Thomas Blakwal, David Anderson, George Gordon, Alexander Frazer, en ..... Burnet, na 't welke de Commissarissen zig tegens den 21. October tot *Edenburg*, om dan aldaar de Sententien tegens de schuldige te vellen, adjourneerden; dog die vuilaardige Professoren, wel ten regten bevreest voor de straffe die zy verdient hadden, dagten best tydig de vlugt te nemen; invoegen men derzelver Plaatzen, door 's Konings Commissarissen, zag vullen met brave mannen van meerder trouwe en geleerdheit, die voorbeeldelyk de Kerk en Staat zouden ondersteunen. Ziet daar, op deze wyze hadmen de berugte Hooge School van *Oxfort* gezuivert van Professoren, die hare Leerlingen verdeffelyke dwalingen instortede, welkers principien, toen het 'er op aan kwam, zy niet eens durfde verantwoorden. 1716. October.

Zeekeren Mr. Howell, zynde een Predikant, had onlangs opentlyk geweigert, om aan den tegenwoordigen Koning GEORGE den Eed van getrouwheit af te leggen. Men stelde hem daar op in bewaring van een Bode van Staat, en men agterhaalde in zyn Studeerkamer verscheide kwaadaardige boeken, mitsgaders eene Predikatie tot verdediging van het Regt des Pretendents. Het gedrag van dezen Howell, hebbende nog eenen Jakson tot medemakker, was zo vuil dat het zig zelven schaamde; want, wezende de maker van een Lasterschrift, genaamt *Tegenwoordige staat der Scheuring in de Kerk van* Engeland, zo vondmen onder zyne Papieren een Origineel Geschrift, uit 't welke klaarlyk bleek, dat hy in 't Jaar 1712. door wylen eenen Mr. Hikkins, was ingewyd en geordent tot Priester van de *Roomsche* Kerk; zo mede het onder volgende Formulier van abzolutie, en aanneming der gener, die zig tot het *Jacobytendom*, dat is het Pausdom, kwaame te bekeeren; luidende aldus.

1716. *October.*

BEminde, gy zyt hier gekomen om te bekennen, te belyden en te verzaken die Feilen, welke zwaar op Uwe Conscientien leggen, ten einde gy de weldaat van Vryspreekinge moogt ontfangen; en om daar toe te komen is het nodig, dat wy uit de naam van de Kerk, alvorens zulks uit te spreken, uwe antwoorden weten op deze weinige Vragen. 1. Zyt gy overtuigt dat Katholyke Bisschoppen, alleen door een Wereltlyke Magt afgezet, egter Bisschoppen van de Katholyke Kerk zyn? Autwoort *Ik ben daar van overtuigd.* 2. Zyt gy overtuigt, dat Bisschoppen door hen ingewyt, Bisschoppen zyn van de Katholyke Kerk, en dat men hen gehoorzaamheit als hunne regtmatige Opvolgers schuldig is? Antwoort *Ik ben daar van overtuigd.* 3. Belyd gy ootmoedelyken, in de tegenwoordigheit van den Almagtigen God en deze Vergadering, dat gy aan zware Fauten zyt schuldig geweest, met U van de gemeenschap van zulke Katholyke en regtzinnige Bisschoppen te scheiden, en te Communiceeren met scheurige Indringers? Antwoort *Ik belyde zulks ootmoedelyken.* 4. Zyt gy van harten bedroeft van zo langen tyd met Schismatiken in gemeenschap te zyn gebleven, en U met hen in hunne zondige en zedeloose Gebeden gevoegt te hebben? Antwoort *Ik ben daar over hartelyken bedroefd.* 5. Begeert gy opregtelyken en van harten te zyn vrygesprooken van de zonde van Scheuring, waar in gy tot nog toe zyt gebleven, en om toegelaten te werden tot de gemeenschap van dat overblyfzel der gelovige Christenen, welke standvastig zyn gebleven in de Leeringen en Dienst van de ware Katholyke Kerk van *Engeland*? Antwoort *Ik begeere opregtelyken en van harten zulks.* 6. En hebt gy voorgenomen, om door Gods genade en hulpe te blyven in die Communie tot het einde van U Leven? Antwoort *Zo ben ik van voornemen.* 7. Begeert ge, op dat gy zo moogt blyven, de Gebeden van deze Vergadering niet? Antwoort *Ik verzoeke dezelve ernstelyken.* Waar op dan na een kort Gebed de Absolutie (van dezen inhoud) volgt.

Onzen Heere Jesus Christus, die aan zyne Kerk de Magt gelaten heeft van Zondaren, die waarlyk berouw hebben, en in hem geloven, vry te spreken, vergeeve U Uwe Misdaden door zyne grote Barmhertigheit: en door de Magt van hem aan my gegeven, zo absolveere ik U van de zonde van scheuring en alle anderen welke gy nu beleeden hebt, in de name van den Vader, en van den Zoone, en van den H. Geest. Amen.

Te *Londen*, in de Visstraat, vondmen in 't laatst van September nog een ander *Schots* Predikant, weigeraar der Eeden, en neffens hem vier drukkers gasten, die werkelyk bezig waren met een afgedrukt gedeelte van zeeker kwaadaardig Paskwil, getituleert, *de Zaak der verdeeltheit in de Kerk van* Engeland *getrouwlyk opengelegt*, en verscheide andere diergelyke Tractaatjens; welke men altemaal in 't Comptoir der Secretarissen van Staat, en de Delinquanten aan een Bode, om vervol-

gens

gens tegens hen te Procedeeren, in verzeekering stelde. Boven dien agterhaalde men ook verscheide Paapsche Kerk-ornamenten, bestaande in Zilvere beekers, kandelaars, een kruicifix, en een gouden Heilig met Diamante rykelyk opgeçiert, te zamen geschat op duizent Ponden Sterling, en geschikt om in een Kapel te plaatzen. Deze kleinodien waren aangeslagen door de Officieren van den Sherif, op schriftelyk bevel der Commissarissen van de verbeurde goederen, wyl die berigt hadden, dat ze aan een der Roomsch-gezinde Rebellen, thans nog gevangen zittende, toebehoorden; hoewel de goutsmith, in wiens huis men dezelve vond, voorgaf, dat die gemaakt waren voor een Kapel der Roomsch-gezinde *Engelschen* te *Douay*; dog men bragt het provisioneel in de Bank, om aldaar tot nader onderzoek bewaart te werden. Wyders kreeg de Regeering van *Londen* in deze tyd kennisse, dat 'er onlangs een groot getal Vergaderingen van Eed-weigeraars geopent, mitsgaders wie de Predikanten en voornaamste toehoorders in dezelve waren. Den Aarts-bisschop van Kantelberg ontdekte, in zyne laatste huis bezoeking, verscheide linkse aanslagen dezer byeenkomsten, en onder anderen datze in 't kort nog 18. Conventiculen wilde openen; strekkende alles tot begunstiging van het Jacobitendom, en by gevolge om voor den Pretendent nieuwe Volk-wervingen te doen. In deze Vergaderingen wierd gebeden alleen voor den Koning, zonder te noemen wat Koning; dog wanneer op Zondag den 11 October eenig Volk, tot deze Conventiculen niet behoorende, in verscheide der zelve indrongen, en lettende dat den Predikant in zyn gebed de naam van Koning GEORGE niet expresseerde, zo riepen eenige overluid. *voor Koning GEORGE, den Prins en Princesse van* Wallis, *en voor de geheele Koninglyke Familie.* Een dezer Regtzinnige oplezende het formulier van 't gebed, en waar op zeer veele *Amen* zeiden, zo zagmen de kwaadwillige verstuiven, lopende vol schrik en verbaastheit elk naar zyn huis.

1716. October.

De zaak van den waart Mr. Read, (*a*) voorwaarts aangehaalt, wiert den 18. September voor 't Hof van de *Old Baly* hervat. Niemant der getuigen wist iets tegens zyn goet gedrag in te brengen, verklarende zommige in tegendeel, dat men in zyn Huis noit andere gezontheit, als die van den Koning GEORGE, en deszelfs Koninglyke Familie, mitsgaders het welzyn der *Engelsche* Kerk dronk, ja dat 'er noit eenige formaliteiten tot bespottinge van de overleden Koninginne,

(*a*) ziet pag. 94.

1716. Ootober. ning'nne, waren aangeregt. Verders betuigdenze, dat het graauw al eenige avonden te voren gedreigt hadden zyn huis te willen aantasten, en datze daarop, gewapent met stokken en knuppels, 't zelve naderden; datze, na dat den konstabel de Proclamatie gelezen had, om dit slegte volk te doen scheiden, egter avanceerden, ja zelf dat Mr. Read met een Donderbus, en een Granadier met een Snaphaan in de hand, haar verzogten te willen weg gaan, dog datze met stokken en steenen zo fel goyden en zig te weer stelden, dat men genookzaakt wierde vuur te geven, waar door Vaughan, die het gespuis aanvoerde, om hals raakte. Den Griffier, het woord nemende, en alle de bewyzen opnoemende, zeyde, dat *hy oordeelde*, dat de Jury verpligt was om Mr. Read *vry te spreken*: *Want*, voer hy voort, (hebbende alvorens de Wet tegens huisbreekers gelezen) *indien ymant op de gemeene wegen werd aangetast, om hem uit te plonderen, en dat een dezer Plonderaars in zodanigen geval komt te sneuvelen, zulks door de Wet verschoonlyk was; hoe veel te meer dan, wanneer men een huis gewelddadig bespringt en onder de voet rukt, waar door den eigenaar of bewoonder gevaar loopt van zyne goederen te zullen verliezen; dat het bleek dat het huis van Mr. Read ontramponeert en geplondert was, en dat men alles, wat hy gedaan had, aan zyn eigen verweering most toeschryven, enz. Sustineerende derhalven van niets verbeurt te hebben.* Op dit gezegde volgde de uitspraak der Jurys, verklarende Mr. Read t'eenemaal vry.

In de Zitting van den volgenden dag, in de Old-Baly gehouden, wierden daar tegens vyf der gevangenen, welke aan het spolieeren van meergemelden Waards-huis deel hadden, ter dood gevonnist; en op dat de straffe des te strenger wezen, en in het toekomende een afschrik veroorzaken zoude, zo zagmen den 2. October de Delinquanten, alle jonge karels, in dezelve straat, waar in zy het feit gepleegt hadden, aan een galg ophangen. Vier dezer misdadigers zeiden in het laatste oogenblik van haar leven, als dat zy zig aan geen andere misdaat schuldig kenden, dan alleen aan 't gene waarom zy nu mosten sterven. Maar de vyfde, genaamt Thomas Bean, las een geschrift, 't welk zeeker Perzoon, die by de kar kwam, hem in de hand stak; zynde zeekerlyk opgestelt door den Jacobitischen Autheur van de laatste woorden der Verraders, onlangs op *Towrhil* en *Tiburn* geëxecuteert. Ziet hier dat geschrift.

Ik

IK ben, myne beminde Mede-Christenen en Land-genoten, door Gods toelating hier gebragt, tegens de oude Wetten van dit Koningryk, en de onwraakbare Vryheden van dit eenmaal vry Volk, uit kragte van eene nieuwe gewaande Wet, om eene schandelyke dood te ondergaan; hoewel niets doods waardigs, zelfs agtervolgens deeze nieuwe instelling, tegens my zoud hebben konnen beweezen worden, had men my maar het regt, om my zelf te verweeren, toegestaan; waar op wy Engelsen tot nu toe zo zeer geroemd hebben, en waar op wy gemeenlyk apelleeren tot God en tot ons Vaderland, zo als ik my nu in myn laatste uur op 't plegtigst tot die beide beroep. 1716. *October.*

Biddende den Almagtigen God, dat hy deeze zonde niet wil leggen op de schouderen van de geene, die gewerkt hebben om my tot deeze onverwagte dood te brengen; en dat hy niet wil gedenken de zonden myner jeugt, nog met my in 't gerigte gaan over myne menigvuldige overtredingen zyner heiligste Wet, waar door ik niet alleenlyk de tydelyke, maar de eeuwige dood verdient, en de heilige Religie, die ik belyde, en die ik nu met myn bloed ga verzeegelen, onteert heb.

Het was den yver die in my brandede, over 't horen van zekere duivelse Gezontheeden, die opentlyk gedronken wierden, in spyt van alle Wetten, zo wel als van Religie; en in 't byzonder die van den ondergang der Kerk van *Engeland*, met helsche aanmerkingen beide op levendigen en dooden; welke het vuur in my ontvonkte, 't geen Luiden van meerder jaren en verstant, bezwaarlyk zouden hebben gedooft, onder zulke grote en herhaalde tergingen.

God zy my genadig, en alle die deeze tergingen gedaan en daar door dit Toneel, 't welk gy nu voor u ziet, veroorzaakt hebben; en hy geeve, dat alles mag afgewassen zyn in 't Bloed van Christus, in wiens ingewanden van liefde en ontferming ik my werp, in de gemeenschap van alle getrouwe boetvaardigen die met hem gestorven zyn.

Ik sterf een onwaardig Lidmaat der Kerk van *Engeland*, by de Wet vastgestelt, die God altoos beware; en ik protesteere tegens Papery en alle Antichristenen, wie zy ook zyn, en tegens alle usurpatie beide in Kerk en Staat. Ik zegge nog eens, God bewaare de Kerk van *Engeland* voor altoos, en maakze berucht, op dat alle, die van dezelve verschillen, tot haar bekeert worden.

Ik bid hartelyk, dat God deeze eens bloeijende, maar nu elendig gescheurde Natie, aanzie, en de breuken daar van heele, door het eenigste middel dat overig en in de hand Gods is om te volvoeren, te weten het beschaamt maken van alle de aanslagen en listen van boze Menschen en Engelen, tegens Waarheit, Geregtigheit, en Vreede.

Ik bid u alle, my in deeze ure des doods te helpen, en by te staan met uwe yverige gebeeden tot den Vader der Genade, op dat ik mag gesterkt zyn om die te overwinnen door het Bloet des Lams, en om deel te hebben in de wederopstanding ten eeuwigen Leven. Heere Jezus weest myne Ziel genadig! Heere Jezus ontfangt mynen Geest! Amen! Heere Jezus!

1716. Ocktober. De Koninglyke Familie, zig bedienende van het vermakelyk Zómer Na-zaizoen, bleef haar verblyfhouden te *Hamptoncourt*; en deed ondertusschen eene Speeltogt naar het vermaarde Kasteel van *Windsor*, bezigtigende aldaar naukeurig de fraaijigheden, welke dat pragtig Palys verçieren. Hier ontmoeten ze een ongemeenen toeloop van volk, die, zo wel als haar Koninglyke Hoogheden, over wederzyds heusche bejegeningen, by uitnementheit voldaan waren. Eindelyk nam ook de reize van den Prins Regent naar *Portsmouth* den 5. October voortgang. Hy vertrok 's morgens ten zeven uuren van *Hamptoncourt*, hield het middagmaal op het Kasteel des Grave van *Dorseth*, zyn nagtrust by den Hertog van *Newcastle*, en begaf zig 's anderen daags naar *Portsmouth*. By zyne verschyning te *Tunbridge* wierden de klokken geluid, terwyl hy twee wandelingen rondzom deze Plaats deed, en aan veel menschen zyne hand te kussen gaf; gaande ook in 't Koffi-huis van *Wagborn*, daar men hem voorleide het boek, dat men gemeenlyk aan groote Perzonagien, die daar nooit geweest zyn, presenteert, en waar in hy teekende twee goude Guines; ook gaf hy aan de indompelaars der bronnen vyf, en aan de vrouwen, die den weg met bloemen bestroit hadden, drie Guines. Wyders, zig begevende naar de Kerk, daar men een gebed deed, beschonk hy den armen met 20. den Predikant met zes, en de gezamentlyke Muzikanten met vyf Guines. Den volgenden morgen voortreizende naar *Portsmouth*, zo wierd hem, daar binnen komende, door den Major dezer Plaats de sleutels van de poorten aangeboden. Hy ging met zyn gezelschap bezigtigen de Haven, Scheeps-timmerwerf, en de Magazynen van *Portsmouth*, terwyl den Generaal Earle, Gouverneur dezer Stad, een zeer pragtig middagmaal opdischte; gevende zyn Koninglyke Hoogheit aan yder battaillon, en aan elke kompagnie Granadiers vyf goude Guines, en scheen zeer wel voldaan, over de betoonde vreugde en getrouwheit der Inwoonders; en hebbende vier dagen met deze reize doorgebragt, zo kwam hy 's avonds ten elf uuren weder te *Hamptoncourt*. Onder de aanspraken van verwelkoming, die de Steeden hier en daar op dezen togt aan hem deden, was dat van den Griffier te *Guilfort* geensints de minste; luidende als volgt.

HEt behage Uwe Koninglyke Hoogheit de ongeveinsde verwelkoming te ontfangen van deze oude en getrouwe Gemeenschap, die van haren eer-

waar-

waardigen Opper-Regter tydelyk geleeraart en onderrigt is geweest, dat geene veiligheit ontrent de Religie en de vryheit van deze Natie kon bewaart blyven, als door de vastftelling der Kroon in U Koninglyk en Doorlugtig Huis van *Hanover*. 1716. *October.*

Deze principien zyn zo vast geklonken in hare herten, dat ik die door myne woorden niet kan uitdrukken; maar ik zal de vryheit nemen van te zeggen, dat zy wel zouden wenschen dat hare boesems vensteren hadden, en hare herten doorlugtig waren, ten einde hunne opregtigheit en getrouwheit openbaar en zigtbaar mogt zyn aan de gansche waerelt.

Dat de volkome Zeegeningen der voorsienigheit altoos mogen gepaart gaan met zyn Majesteit, Uwe Koninglyke Hoogheeden en Uwe talryke Kinderen, die Goddelyke panden, die verzekeringen des Hemels van vreede en veiligheit voor de Nakomelingschap, en voor de toekomende eeuwen.

En, gelyk als het Gode behaagt heeft aan U de herten en de liefde van alle goede mannen en vrouwen, en van alle de ware vrienden van 't Protestantendom in *Europa* te geven, wenschen wy dat hy ook voortga aan U te geven de hoofden en de nekken van Uwe vyanden.

Zeekeren kapitein John Bruce, eene der vyf Rebellen dezer dagen te *Lancaster* opgehangen, had de ondervolgende laatste woorden, geschoeit op de zelve leest van zyn ter dood gestrafte mede-makkers, in geschrift overgegeven; 't welke gedrukt, en langs de straten omgeroepen wierd.

IK ben hier ter plaatze gebragt om de laatste tol, dien ik aan de Natuur schuldig was, te betalen, en ik onderwerp my blymoedelyk aan de gezegende wille des Almagtigen Gods, wiens goedertierenheden ik aanbid, dat hy my zyne genade en de middelen verleent heeft, om berouw te hebben over myne vorige zonden, als mede zo veel tyd, om my te bereiden tot die gezegende en roemrugtige verwisseling, dewelke ik in weinig ogenblikken hoop te doen.

Ik schaam my niet over de zaak waarom ik sterf, maar ik verblyde my, dat ik waardig ben een Slagtoffer te zyn in de verdeediging der ontwyfelbaare Regten van mynen wettigen en natuurlyken Opperheer Koning JACOBUS de III., en van de te gront gaande Vryheit van myn lieve Vaderlant.

Ik geloof altyd vastelyk, dat het Erflyk Regt van Successie tot de Keizerlyke Kroon van deze Ryken, een fondamenteel en onveranderlyk gedeelte van de Constitutie is, en ik kan nooit denken, dat eenige verschilligheit in Religie, of eenige van de gewaande Wetten (die nooit het Koninglyk Consent van eenig wettig Koning ontfangen hebben) my of yder eerlyk Man op eenigerlei wijs konden ontslaan van de schultpligtigheit en getrouwheit, die men schuldig is aan onzen wettigen Souverein Koning JACOBUS de III., wiens Titul door Geboorte-Regt klaar en onwraakbaar is; en ik was derhalven door

1716. Octòber. de sterkste verpligtingen van Trouw en Eer, Religie en Wet, verbonden my by zyne getrouwe Onderdanen te voegen in hunne regtmatige pogingen, om hem in zyne Regten te herstellen, en om door die Usurpatie en borstweering van Rebellie, die hem zo lang daar van afgehouden heeft, te breeken. God vergeeve in zyne oneindige barmhertigheit deze Koningryken, en neige de herten des Volks om als een Man in de bres te staan om hunnen wettigen Koning in te brengen, en zig zelven van die onbarmhartige Tyranny, waar onder zy nu zugten, te vryen.

Ik ben in jaren toegenomen, en niet ver van 't geen de Koninglyke Psalmist 's Menschen Leeftyd noemt; en ik heb meenige worstelingen gezien, om de Constitutie en de te grond gaande Vryheden des Volks te bewaren; als mede verscheide omwendingen en wisselvalligheden die het uitgestaan heeft, in alle dewelke ik, Gode zy dank, myne ongekreuktheit heb behouden door eene vaste aankleeving aan 't belang van myn Koning en Vaderland, en door eene tegenkanting, zo veel als in myn magt was, tegens de nieuwigheeden die dagelyks ingevoert wierden, tot verongelyking van den een, en tot slaverny van den ander.

Gelyk als de eene boosheit de moeder is van de ander, zo teelde de Revolutie de Unie, en uit die twee bronnen vlieten de wateren van bitterheit, waar van het goede Volk dezer Natie, in deze tyd en overvloedelyk drinkt: het behage Gode in zyne oneindige barmhartigheit hare spoedige verlossing te weeg te brengen, en hen in hunne oude gelukkige Constitutie en Regeering te herstellen.

Wat myne Religie aangaat, ik ben een Protestant opgevoed, agtervolgens de Leere en de Tugt der Kerk van *Engeland*, waar in ik altoos heb geleeft, en waar in ik door Gods genade en goedertierenheit zal sterven. Zy leeraart my, beide aan Gode en aan mynen Koning te geven het geen hen toekomt, regt te handelen met alle menschen, myne vyanden te vergeven, en door Jezus Christus zaligheit te verwagten. Ik omhels hare Leere en Regeering, en bidde God dat hy ze herstelle in hare vorige zuiverheit, vreede en voorspoet. Ik bidde alle de geene die ik eenigsints beleedigt heb, om vergiffenis, gelyk als ik uit grond mynes herten alle de geene vergeef die my eenigermate gehoont hebben, en byzonder die, welke de hand gehad hebben in myne vervolging, of eenigsins myne dood hebben helpen bevorderen. Ik vergeef dat grootste ongelyk, van my te verrassen door eene belydenis van hunne beschuldiging, door my te Regt te stellen twee dagen voor den tyd die zy opgegeven hadden, en zonder my ooit eenige Copy te geven van de Jury; een Schotsman en een vreemdeling in de Wetten van *Engeland* zijnde, was ik des te meer onderhevig aan misleiding. God vergeeve het hen door zyne barmhertigheit, gelyk als ik vrylyk doe.

Ik agt het van myn pligt deze laatste gelegentheit waar te nemen, om myn Eer te verdeedigen tegens dat verhaal 't welk my beklad als ontrouw aan wylen den Hertog van Hamilton, terwijl ik de eer had ('t welk omtrent 24. jaren geleeden is) zyn medegezel en ootmoedige dienaar te zijn; en ik verklaar

hier,

hier, op't woort van een stervent Man, en zo als ik het verantwoorden zal voor den Almagtigen God, dat het geen gezegt is, om my dienaangaande te bekladden, ten eenemaal valsch, en, dat hy eenig misnoegen deswegen tegens my opgevat zoud hebben, ongegront is. Ik beminde hem, en handelde getrouwelyk met dien Adelyken Hertog, zo als God, de regtvaardige Regter, voor my getuigen zal. 1716. October.

Dus heb ik mijn gewisse ontlast; en gezegent zy de Almagtige God, die my gebragt heeft tot dit gelukkig tydbestek van myne Pelgrimaadje. Ik heb eenen langen Loop voleint, en, zonder wankeling voor mynen Koning, de zaak van den Gezalfden des Heeren aangehangen; voor en in wien ik sterf, en dezen dag hoop te wezen overgebragt by mijnen Zaligmaker, om my met andere getrouwe Lyders, en alle de Heiligen en Engelen, voor eeuwig te verblyden.

Hier by zalmen voegen een korte substantie der aanspraak van Mr. John Kox, onlangs te *Perth* geharquebuzeert, om dat hy tot den dienst van den Pretendent was overgegaan; zeggende onder anderen.

DAt hy God dankte, dat hy stierf voor wel te doen, door het Regt van zynen regtmatigen Koning JACOBUS de VIII. voor te staan, en door zyne elendig verdrukte Natie te helpen verlossen: dat hy voor eenigen tijd had gedient onder den Hertog van *Brunswyk*, dog met de grootste tegenheit, maar dat, wanneer zyne Conscientie het gewelt, 't welk hy zijn gemoet aandeed, niet langer kon verdragen, hy zig by zijns Konings Leeger, dat na *Preston* ging, had gevoegt: dat daar de zaak zijns Konings (meenende den Pretendent) was bedorven, en veele hun leven en goederen hadden verloren, uit oorzaak, dat 'er zo wel verradery als lafhertigheit had geweest onder sommige van de geene, die het meeste gebied voerden: dat eenige van de geene, die de Unie hadden voortgezet, een Judas berouw hadden gehad; maar dat hy hertelijk bad, dat de geene, die hunnen waren Souverein verzaken en verwerpen, het berouw van Petrus mogten krijgen, en dat hy volkomentlijk overtuigt was, dat de Vreede in *Brittannien* nooit zoud bloeijen, voor dat zijn natuurlijke en regtmatige Souverein in het vast en vreedig bezit van zyne regtmatige Regten was, en voor dat de Principien der Whigs, die alle ordre der Regeering omkeerden, uitgeroeit waren.

Wyl het verblyf van den Marquis de Hiberville, *Franschen* Gezant aan dit Hof, langer duurde als men verwagt had, en datmen hem daaglyks met de *Groot-Brittannische* Staat-Ministers gemeenschap zag houden, zo verdween het kwaad-aardige gerugt, 't welk de *Jacobyten* wegens zyne komst verspreide, 't eenemaal; bevindende in tegen-

 deel

1716. Octoker. deel het oogmerk zyner komst te strekken niet tot verwydering, maar tot nauwer verbintenisse der twee Hoven; als hebbende voormelden *Franschen* Gezant, vermits de werken van *Mardyk* de *Groot-Brittannische* Natie geweldig in 't oog stak, medegebragt den Ridder de Mojenville, opperbewindheer over 't maken der Sluizen aldaar; die voorgaf, dat deze Haven, zynde onbekwaam voor groote Schepen, aan de *Engelsche* niets ter waereld konde benadeelen, en slegs zoude dienen tot afstapping van het water der omleggende Landeryen. Over dit subject kwamen de Ministers van 't Hof verscheide malen in Onderhandeling, t'elkens innemende 't gevoelen van haren berugten Ingenieur Armstrong; met wien den *Franschen* Minister zelf in Perzoon, den eersten October by den Prins Regent verscheen, vertoonende de afteekening der Sluizen, en, na onderzoek van de zwarigheden, wierd gemelden Ingenieur den 7. weer naar *Parys* gezonden, hebbende den *Franschen* Minister alvorens geteekent het vergelyk, wegens 't veranderen der Sluizen, en 't geen den Hertog Regent van *Vrankryk* mede stond goed te keuren. Volgens deze overeenkomst most de groote Sluis, zynde 44 voeten breed, t'eenemaal verbroken, de kleine Sluis van 26. tot op 16. voeten breete vermindert, alle de overige werken geslegt, en nooit hermaakt, dog de onkosten van dit alles door het Hof van *Groot-Brittannien* gedragen werden. Hier by verzeekerde men, dat 'er ook een Tractaat onderhanden en reeds geregelt was, om de *Uitrechtse* Vrede in alle desselfs omstandigheden te handhaven; ja dat *Vrankryk* zig daar in op nieuws had verbonden, van niet alleen geen de minste bystand aan den Pretendent te zullen geven, maar zelf tegens hem vyandlyk te willen ageeren, indien hy oit mogt ondernemen om Koning GEORGE, of de tegenwoordige vastgestelde Regeering in *Groot-Brittannien*, te ontrusten. Deze onverwagte verandering declineerde geweldig de hope der *Jacobiten*, en deed haar credit merkelyk dalen; waar tegens de regtzinnige party het hoofd opbeurden, zodanig uit de waardye van 's Lands inkomsten te bespeuren was.

Den 10. October tradmen te *Londen*, tot het verkiezen van een nieuwen Lord Major dezer Koninglyke Hoofdstad; dog alvorens wierd door Dr. Scarriot een ernstige Predikatie gedaan, nemende zyn text uit den Zendbrief des Apostels Jacobi, cap. 3. vers 17.

Maar

Maar de wysheit, die van boven is, die is ten eersten zuiver, daar na vreedzaam, bescheiden, gezeggelyk, vol van barmhertigheit ende goede vrugten; niet partydelyk oordeelende, ende ongeveinst. De geheele Redenvoering van dezen Predikheer bestond voornamentlyk in eene vermaaning tot Vreede en Rust; makende in zyne toepassing gewag van de verdeeltheit, welke de Eed-weigeraars zogten; zeggende rond uit, *dat zy al voor eenige Jaren bedektelyk op eene scheuring hadden toegelegt, en datze zulks nu openlyk durfden verklaren.* Wyders hoordemen hem die van de *Angelikaanse Kerk* aansporen, om zig niet tot zulken verdeeltheit of scheuring te laten vervoeren; daar toe bybrengende de leugenen, welke men zig niet ontzag in den mond der stervende Rebellen te leggen, die voor de Executie hunne misdaden beleden, dog dezelve in hare gewaande aanspraken weer herroepen hadden. Eindelyk tot de verkiezing van een nieuwen Lord Major getreden zynde, zo viel dat honorabel Ampt op den Ridder James Bateman, die in een korte aanspraak wel betuigde zyn onbekwaamheit daar toe, ten opzigte van desselfs lighamelyke zwakheit, dog egter beloofde, om zig naar vermogen te zullen kwyten; met verzoek, dat zyne mede-burgers hem, in 't gene hy te kort mogt schieten, wilde ondersteunen, enz. 1716. October.

HET Dag-verhaal, wegens de Belegering van *Temiswar*, (a) voorwaards afgebroken, moet, alvorens wy beschryven eenige andere stoffe, den Keizer in byzonder, of het *Duitsche Ryk* in 't algemeen betreffende, hier eerst vervolgt werden. DUITSLAND.

(a) zie pag. 157.

DEs morgens den 21. October zyn onder den Grave van Steinville Generaal der ruitery in *Sevenbergen*, en den Luitenant Generaal Broune van Camus, twee battaillons van Virmont, een van Broune, en een van Ottokar Stahremberg, zo veel compagnien granadiers, de beide van Steinville, en 't Newburgze regiment curassiers, in de belegering aangekomen, en de laatste aan gene zyde van de *Beghe* in 't Palsische quartier gerukt, dog het voetvolk is aan deze zyde gebleven. Van den vyand zijn de berigten veranderlyk, dog de laatste melden, dat een sterk corps *Turken* en *Tartaren* herwaarts in aantogt zyn zoude; weshalven der *Hussaren* Overste van Rabozai op kondschap uitgezonden is.

Den 22.'s morgens, voor 't aflossen van de Trencheen, wiert de Generaal Wagtmeester Hertog van Aremberg in d'Aproches aan de wang gequetst, dog zonder vrees van eenig gevaarlyk gevolg. Dien dag ging de Generaal

Veld-

1716. Octyber. Veldtuigmeester Graaf Maximiliaan van Starremberg, met den Generaal Veld-Mareschal Luitenant Broune, en den Generaal Wachtmeester Marcilly in de Trencheen: en men hielt niet op met de Stad en de Palanka te kanonneren, en de voorste Logementen te verbeeteren en wyder te maken: ook wierden de sappes aan de linkerhand tegen over de Bresch geopent. Onder andere wiert de Luitenant Ingenieur Maran gequetst.

Den 23. loste de Generaal Veldtuigmeester Graaf van Regal, met den Generaal Veld-Mareschal Luitenant Ahumada, en den Generaal Wagtmeester Leimbreuk de Trencheen af. Men formeerde twee Bruggen over de loopende Watergragt van de Palanka, en men verbeterde al 't vorige Werk; zynde de Capitein van 't Lotharings Regiment van Ghelinkhausen dood gebleven. Dien namiddag liet de Generaal Palfy weten, niet alleen dat de Kondschappers gerapporteert hadden, dat de Vyand na zyn Campement avanceerde, maar dat ook een party Hussaren, met de geene die de Fascines maakten, te rug gedreven was: waar op de Prins Eugene zig derwaarts begaf; latende ordre aan de Brigade van Maximiliaan Starremberg, bestaande in elf battaillons, als de naaste zynde, en buiten 't gezigt van den Belegerde Vyand, om na 't Palfis Kampement te marcheren, en dat 20. Veldstukken, behalven de geene die deze Generaal reets had, zouden volgen. Tusschen 12. en een uuren quam de Vyand met een groot geschreeuw en gewelt na ons Kampement; en na de plaats daar gemelde Marechal kampeerde, met voornemen om daar in te dringen, maar wiert na een driemaal hervatte Attaque door onze Kavallery, die langs het begonne Retrenchement van Circumvallatie en andere ope plaatzen geposteert stond, kloekmoedig gerepousseert, met groot verlies, waar onder voorname *Turken* waren, 't geen men uit de Kledy van de agtergelate Lyken konde erkennen. Van onze kant zyn in deze Actie een Luitenant Collonel en een Ritmeester gequetst, en eenige Soldaten dood gebleven. Volgens 't rapport der Kondschappers, en der Gevangens, heeft 't vyandlyke Corps in 20000. *Turken* te Paart, en 500. *Janissaren*, nevens 7. à 8000. *Tartaren* bestaan, die 's avonts na de *Temes* te rug retireerden. De Belegerde deeden daar na een uitval, maar wierden wel haast door onze Esquadrons te rug gedreven.

Den 24. had de Generaal Veldtuigmeester Graaf van Harrach, met den Generaal Veld-Mareschal Luitenant Graaf van Wallis, en den Generaal Wagtmeester Baron van Langlet de Directie in de Trencheen. Wyl de Bresch in behoorlyke staat gebragt is, zoo zyn eenige Mineurs in de voorste Linie ter regter zyde in 't werk gestelt, en hebben drie openingen in 't gezigt van de aldaar geformeerde Bresch gemaakt, om drie Bruggen over de Gragt van de Palanka te slaan, niettegenstaande de Belegerde onze voorste Logementen met veel Granaden en ander Schietgeweer meer geincommodeert, en getenteert hebben, door het werpen van eenige Bomben uit de Palanka, om onze begonne Bruggen te ruineeren. Dien nagt heeft een van onze Musquettiers de hardiesse gehad, van op 't Bolwerk van de Palanka te klimmen, en nam van de vyandlyke Battery een Vaandel, dat hy in d'Aproches te rug bragt, waar over de *Turken* zeer geallarmeert waren, en deden een generale Charge op onze

onze Trencheen. Dit Vaandel is op een van onze Batteryen gezet, en de Musquettier door de Generaliteit begiftigt. 1716. Ottober.

Den 25. loste de Prins van Bevern, met den Graaf van Daun, en den Heer van Livingstein de Trencheen af. Men zettede den arbeit voort, inzonderheit aan de Galderyen en Bruggen over de Gragt van de Palanka; waarby de Kapitein Ingenieur Meichsner dood bleef. Vervolgens wierden de Dispositien tot den Storm tegen 's anderen daags gemaakt; maar dezelve ging niet voort, om dat gemelte Galleryen door 't Vuur der Vyanden, door de Bombem die zy van Planken uit de Palanka lieten afrollen, en door 't overlopen van 't Water der *Bege*, die door de Gragt loopt, geruineert wierden.

Den 26. had de Prins Alexander van Wirtemberg, met den Baron van Broune, en den Graaf van Wallis de Directie in de Trencheen. Men maakte een nieuwe Ketel van zes Mortiers ter linkerhand van d'Attaque; en twee Slangen wierden uit het Kwartier in de naaste Reduit gebragt, om een Poort te beschieten, die aldaar eenige reizen open was gezien. De Arbeid aan de Galleryen wierd voortgezet, en twee doorsnydingen tegens 't hoog geswolle Water begonnen. Terwyl in eenige dagen, ter oorzake van 't naby zyn der Vyanden, met gevourageert was, en men zulks dien dag wilde doen, vermits haar retraite over de *Temes*, zo deeden de Belegerde een uitval met 3. à 4000. Man op het Palfys Kampement, maar wierden wel haast met verlies in de Stad te rug gedreven.

Den 27. deed de Graaf Maximiliaan van Starremberg, met de Heer Ahumada, en den Graaf van Odoir d'aflossing. De Kapitein Baron van Heiden sneuvelde onder andere.

Den 28. ging de Graaf van Harrach, met den Graaf van Wallis, en den Heer Marcilly in de Trencheen. De Arbeid van de Galleryen en Bruggen, en 't maken der Dyken op de Gragt, wiert onder een onophoudelyk Vuur der Vyanden, schieten van Pylen, en 't werpen van Bomben en Granaden zodanig voortgezet, dat drie aan de regter, en vier aan de linkerhant aan de Bresch vastgemaakt wierden; zynde ook de bovenste Sappe geopent, met een Blinde voorzien, en tot de aanstaande Storm geprepareert.

De Prins Eugenius, den eersten October met het krieken van den dag in de Loopgraven gekomen zynde; en alles tot den storm gereet vindende, deed het sein geven, door het losbranden van 't kanon en door 't werpen van bomben, en daar op geschiede aanstonts den storm aan de eene Attacque, op de volgende wyze; 1. Ging een korporaal met 12. granadiers vooraf. 2. Volgde hem een Lieutenant met 30. granadiers. 3. Twee kompagnien, aangevoert wordende door den Prins Alexander van Wurtemberg. 4. De Lieutenant Kolonel Smidinger van het Arembergse Regiment, met drie Compagnien granadiers. 5. Deze wierden door den Prins Alexander, en den Generaal Wagtmeester Baron van Langlet, met vier bataillons, en die wederom door vier andere bataillons ondersteunt. 6. Daar na volgde de Kolonel Baron Ogilvy van het Beverse, en de Kolonel Wagtmeester Boaga van het oude Wirtemberse regiment, met 700. arbeiders. 7. Was aan den gemelden Kolonel O-

 gilvy

1716. October. gilvy toegevoegt de Lieutenant Kolonel Baron Dalbon, van het regiment van Jong Daun, met 300. mannen, die onophoudelyk takkebosschen en schanskorven toebragten. Ter regter- en linker-hand waren gelyke ordres gestelt. De Attacque van de regter zyde wiert aangevoert door den Generaal Veldmaarschalk Lieutenant van Ahumada, den Generaal Wagtmeester van Livingstein, en den Kolonel Baron van Geyer; voorts den Lieutenant Kolonel Miesser van Livingstein, en den Overste Wagtmeester Graaf van Tettenbach. De arbeiders wierden geleit door den Kolonel Kuph, van het Bognisc, den Lieutenant Kolonel de Grandpré, van 't Bonnevalse, en den Kolonel Wagtmeester Fischer, van het Durlachse regiment. De linker Attacque wiert gecommandeert door den Generaal Veldmaarschalk Lieutenant Graaf Braune, en den Generaal Wagtmeester Graaf Wallis, en onder hen de Kolonel Oybea, een Lieutenant Kolonel van 't Regiment Ahumada, en de Overste Wagtmeester Dienterich. De arbeiders wierden aangevoert door den Kolonel *Alcandetti*, den Lieutenant Kolonel Graaf van Hetzfeld, van het regiment van den Prins Frederik van Wirtemberg, en door den Overste Wagtmeester Baron van Pfeffershaven. Het is ongelooflyk hoe hardnekkig, standvastig en bloedgierig de *Turken* zig verweert en gevogten hebben; zelfs, toen onze granadiers stormden, wagteden zy niet eens datze tot onder hare borstweering quamen, maar zy waren reets daar op geklommen, omze des te beter met haar sterk vuur te kunnen ontfangen; het welk nogtans onze luiden in 't minste niet afschrikte, maar zy kreegen daar door nog meer moed om de *Turken* te rug te dryven, tot dat zy ten eenemaal daar uit geslagen waren, na dat 't vuur wel een uur lang zonder ophouden geduurt had. Na aldus meester van alles geworden te zyn, logeerden de bespringers zig tot op 50. schreden aan de Stads gragt, waar in zy hen dien dag zodanig hebben verschanst, datze de volgende nagt daar in bedekt zyn geweest. De *Turken* vielen des middags wederom van drie kanten uit, meenende hen in wanordre te brengen, om dat zy zig nog niet volkomentlyk hadden begraven; maar door de batallions en arbeiders met een sterk vuur ontfangen zynde, weekenze te rug; egter hebben zy de belegeraars den geheelen namiddag en de volgende nagt uit hunne kartouwen, als mede met het werpen van veele bomben en stinkpotten, zeer geincommodeert.

De Kolonel Baron Ogilvy deed den volgenden morgen ten negen, tot 's avonts ten agt uuren, met grote moeite arbeiden aan een brug over de gragt, om de zware stukken, tot het schieten van bres, aan te voeren, en by die gelegentheit heeft hy 120. kanonkogels uit de aarde gegraven, en daar by bevonden, dat de *Turken* aldaar de dikste palissaden, wel een mans lengte diep, in de grond hadden. Van de *Turken* zyn in den storm 2000. mannen zo gedood als gequetst; en de bespringers hebben ontrent 500. dooden.

Den 2. deed de Generaal Veldtuigmeester Graaf van Regal, en onder hem de Generaal Veldmaarschalk Luitenant Graaf van Daun, en de Generaal Wagtmeester Marcilly d'aflossing in de Trencheen, met 10. battaillons en 10. kompagnien Granadiers. Men verbeterde de Paralel, die daags te voren langs de Stad getrokken was, als ook aan de linker zyde, daar men observeerde,

dat

dat de Belegerde in twee kleine halve Manen en in haar Borstweering, gelegen aan dees zyde der Stads gragt, zig sterk begonnen te fortificeeren; waar op den 3. de Generaal Veldtuigmeester Graaf van Harrach, de Generaal Veldmaarschalk Luitenant Graaf van Walles, en den Generaal Wagtmeester Leimbruk, met 1500. Arbeiders, 12. battaillons en 12. kompagnien Granadiers tot de dekking, in de Trencheen ging. De arbeit wiert met alle vlyt gecontinueert, en de Parallel tot digt by de hoek van een vyandlyke halve Maan voortgezet. 1716. *October.*

Den 4. deed de Generaal Veldtuigmeester Prins van Bevern, met den Generaal Veldmaarschalk Luitenant Graaf van Daun, en de Generaal Wagtmeester Baron van Langles de afloffing, met 2000. Arbeiders en de ordinaire dekking: men verlengde een tweede Parallel ter linker zyde in de Palanka tot 260. voeten, en voegde dezelve aan een Moeras. Men begon aan die kant van de Attaque een Battery van 15. zware Stukken op te werpen; en in een Ketel, 's nagts te voren gemaakt, wierden zeven Mortiers gebragt.

Den 5. ging de Generaal Veldtuigmeester Graaf Maximiliaan van Starremberg, met den Generaal Veldmaarschalk Graaf van Daun, en de Generaal Wagtmeester Wallis in de Trencheen: men bragt de geheele nagt meest door, met de Batteryen te perfectioneeren.

Een Servier, uit de *Tartarize* Gevankenis geëchapeert, en den 6. in de belegering gekomen, bragt tyding, dat anderhalve dag reizens van hier een *Tartaris* kampement, en meer agterwaarts na den *Donau* een *Turks* stont, en dat ook aan geen zyde van die Rivier eenige Artillery gereet was; 't welk al de advyzen van *Peterwaradyn* confirmeerde, met byvoeging, dat in de laatste aanval, op 't kampement van den Generaal Palfy, d'Aga der *Janitzaren*, na dat hy tot Seraskier van *Belgrado* benoemt was, zig in Perzoon daar by bevonden, en aan yder der *Turken*, die over de *Donau* gekomen waren, een goude Ducaat van Caprara laten uitdeelen had, om ze te meer aan te moedigen.

Den arbeit, tot perfectioneering der Batteryen en Ketels voor de Mortieren, wiert den 7. en 8. gestadig voortgezet, en den 9. was men in staat om te konnen vuur geven, 't geen dien dag uit 44. halve Kartouwen en 30. Mortiers begonnen wiert. De eerste nagt, dat het schieten en bombardeeren op de Stad aangong, (namelyk den 9.) wierden 932, den 10. 1200. en den 11. 1648. Bomben geworpen. De *Turken* wierpen in tegendeel niet half zo veel, die ook van weinig effect zyn geweest, alzo het regenagtig weer 't Aardryk zo week had gemaakt, dat zy zeer diep in de gront vielen. Wy verloren dien dag 35. man, en men maakte daar by uit halve en drievierde Kartouwen zulk een vuur, dat d'aarde dreunde, als of 'er een Aardbeving was: midlerwyl liet de Prins Eugenius aan de Vuurwerkers zeggen, dat men nu de Stad met de uitterste force moest aantasten; waar op zy antwoordeden, dat, wanneer het zyn Hoogheit begeerde, zy binnen 24. uuren de geheele Stad in de assche konden leggen. Twee van onze Granadiers hebben een *Turk*, die in *Duitze* Kleeding na den Seraskier, welke de *Turkze* Armee commandeert, afgezonden was, gevangen gekregen, en met de by zig hebbende Brieven tot den Prins Eugenius gebragt,

1716. October

bragt, waar uit men de geheele toestant in de Vesting konde zien; te weten, dat, ingeval de Seraskier niet spoedig het ontzet ondernam, de Gouverneur genoorzaakt zoude zyn te capituleren: ook quamen twee Overlopers berigten, dat de Seraskier met 80000. Man en 25. stukken Kanon reets tot op vyf uuren van hier was komen staan, en nog meerder Volk verwagtede, om het ontzet te ondernemen, en 't welk men ook by ingekome kontschap waar bevond; weshalven wy haar afwagte, en 't Volk de geheele nagt waakte. Maar de Belegerde, geen staat meer makende op het ontzet, en ziende, dat zy zo sterk met Vuur benaauwt wierden, staken den 12. voormiddags ten half 12. uuren een wit Vaandel uit om te capituleeren; waar van de Prins Alexander van Wirtemberg kennis aan den Prins Eugenius liet geven, en die consenteerde, dat de Pascia eenige Perzonen tot hem zoude zenden. Waar op de Commandant van 't Kasteel, Achmed Aga, en eene Ali Effendi, uitquamen, en in tegendeel van ons na binnen gingen de Generaal Wagtmeester Graaf van Wallis, en de Kollenel Graaf van Philippi, die 's avonts weer uit de Stad te rug quamen, met eene zoo genaamde Ibrahim Senu; en met deze drie vyandelyke Officiers is de Capitulatie getroffen, volgens dewelke wy den 13. bezit van de Poort, aan de regter zyde van de Attaque, namen, en most 't Guarnisoen den 16. na *Belgrado* uittrekken met hare Bagage en 1000. *Turkze* Wagens, mits agterlatende alle Artillery, Provisie en Oorlogs Ammunitie.

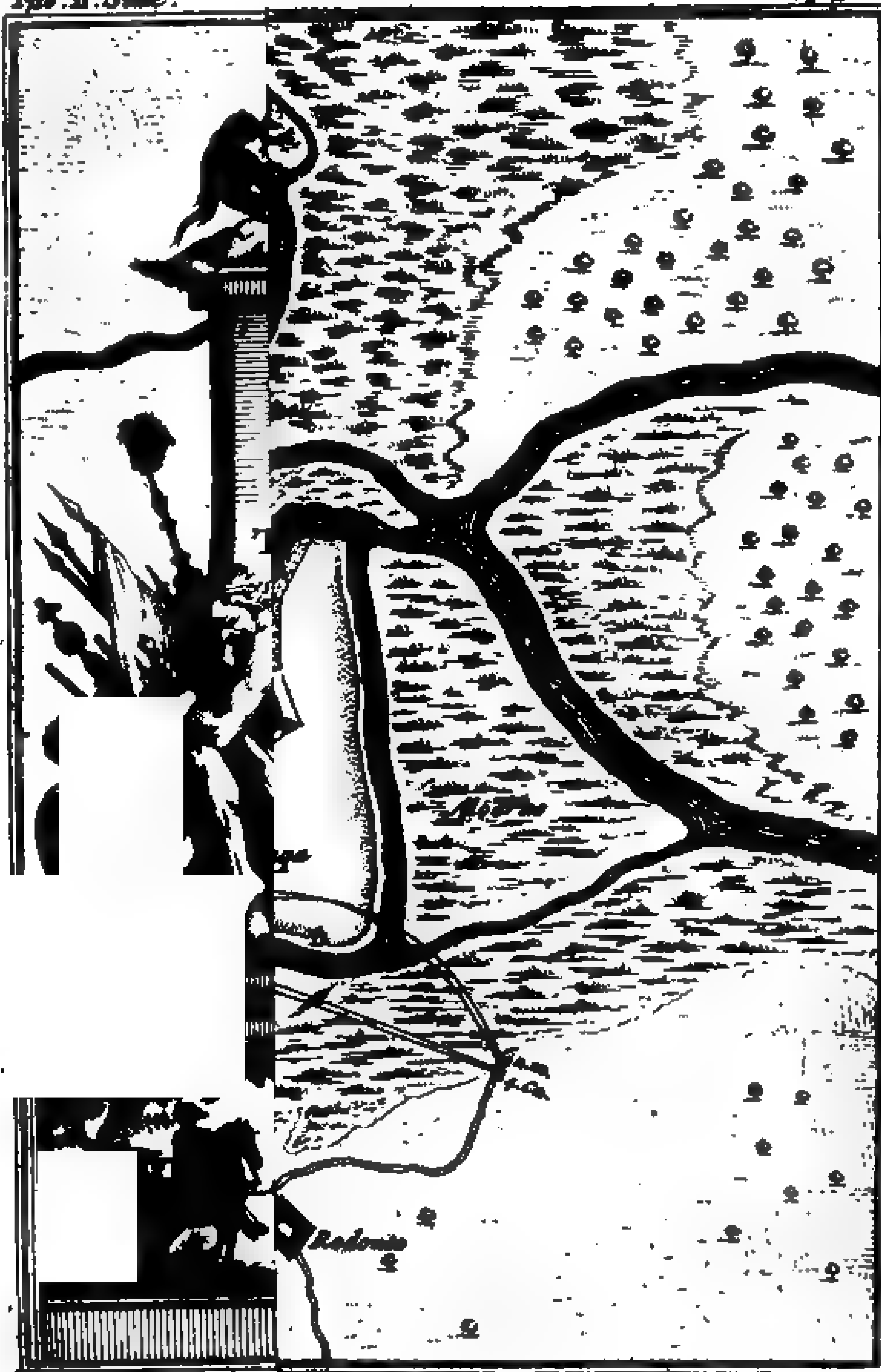
Den 12. met de Belegerden nader overeengekomen zynde, om met hunne goederen uit de Stad te trekken, mits al het overige daar in latende, zo reguleerde men den 13. de Articulen van de Capitulatie, die den 14. van weerkanten getekent en uitgewisselt wiert; en waar na de Buitenwerken en de Poorten van de Stad, door de onzen wierden bezet. Men bragt ter zelver tyd het kanon van onze Batteryen, en men slegtede die zo wel als de Loopgraven. De Bezetting, volgens de Capitulatie, most den 15. uittrekken, maar dat kon, van wegens de geruineerde bruggen en weegen, niet volkomentlyk geschieden; zo dat de Vyanden alleenlyk alle de overige Werken met de Stad en 't Kasteel ten eenemaal aan de onzen inruimden, gaande het grootste gedeelte van 't Guarnisoen, met hare bagage, op een Eiland aan de overzyde van de Stad, werwaarts de overige den 17. volgde, om gezamentlyk langs den beraamden weg na *Belgrado* te trekken.

Ziet hier nu de Artykelen der Capitulatie, door de *Turken* van *Temeswar* aan den Prins Eugenius voorgestelt, en de antwoorden van dien Keizerlyken Generaal daar op gegeven; luidende als volgt.

I. AAn ons zullen, met alle onze Vrouwen en Kinderen, in vollen eigendom blyven alle Effecten, die in onze huizen zyn, als mede onze andere Goederen; en men zal ons den vryen uittogt voor dezelve vergunnen, zonder toe te laten dat ons van eenige Natie, of schoon 'er 72. zyn mogten, eenige overlast, schade of beleediging aangedaan werde.

TOEGESTAAN, *uitgenomen de Overlopers.*

II. Dat

1716. October

bragt, waar uit men de geheele toestant in de Vesting konde zien; te weten, dat, ingeval de Seraskier niet spoedig het ontzet ondernam, de Gouverneur genoorzaakt zoude zyn te capituleren: ook quamen twee Overlopers berigten, dat de Seraskier met 80000. Man en 25. stukken Kanon reets tot op vyf uuren van hier was komen staan, en nog meerder Volk verwagtede, om het ontzet te ondernemen, en 't welk men ook by ingekome kontschap waar bevond; weshalven wy haar afwagte, en 't Volk de geheele nagt waakte. Maar de Belegerde, geen staat meer makende op het ontzet, en ziende, dat zy zo sterk met Vuur benaauwt wierden, staken den 12. voormiddags ten half 12. uuren een wit Vaandel uit om te capituleeren; waar van de Prins Alexander van Wirtemberg kennis aan den Prins Eugenius liet geven, en die consenteerde, dat de Pascia eenige Perzonen tot hem zoude zenden. Waar op de Commandant van 't Kasteel, Achmed Aga, en eene Ali Effendi, uitquamen, en in tegendeel van ons na binnen gingen de Generaal Wagtmeester *Graaf van* Wallis, en de Kollenel Graaf van Philippi, die 's avonts weer uit de Stad te rug quamen, met eene zoo genaamde Ibrahim Senu; en met deze drie vyandelyke Officiers is de Capitulatie getroffen, volgens dewelke wy den 13. bezit van de Poort, aan de regter zyde van de Attaque, namen, en most 't Guarnisoen den 16. na *Belgrado* uittrekken met hare Bagage en 1000. *Turkze* Wagens, mits agterlatende alle Artillery, Provisie en Oorlogs Ammunitie.

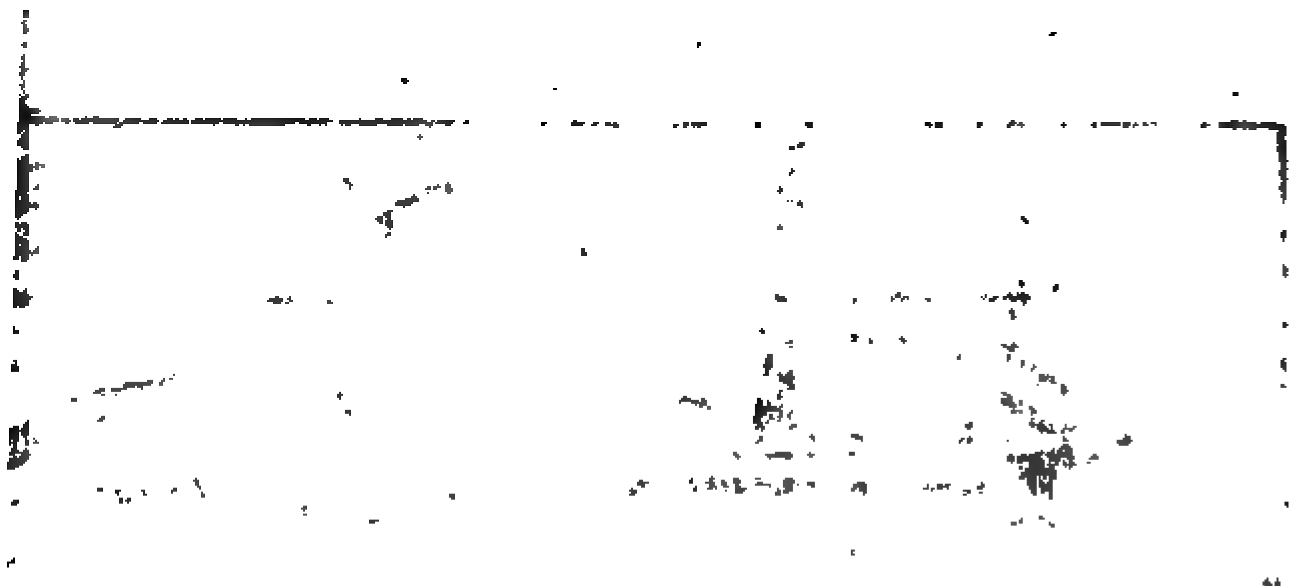
Den 12. met de Belegerden nader overeengekomen zynde, om met hunne goederen uit de Stad te trekken, mits al het overige daar in latende, zo reguleerde men den 13. de Articulen van de Capitulatie, die den 14. van weerkanten getekent en uitgewisselt wiert; en waar na de Buitenwerken en de Poorten van de Stad, door de onzen wierden bezet. Men bragt ter zelver tyd het kanon van onze Batteryen, en men slegtede die zo wel als de Loopgraven. De Bezetting, volgens de Capitulatie, most den 15. uittrekken, maar dat kon, van wegens de geruineerde bruggen en weegen, niet volkomentlyk geschieden; zo dat de Vyanden alleenlyk alle de overige Werken met de Stad en 't Kasteel ten eenemaal aan de onzen inruimden, gaande het grootste gedeelte van 't Guarnisoen, met hare bagage, op een Eiland aan de overzyde van de Stad, werwaarts de overige den 17. volgde, om gezamentlyk langs den beraamden weg na *Belgrado* te trekken.

Ziet hier nu de Artykelen der Capitulatie, door de *Turken* van *Temeswar* aan den Prins Eugenius voorgestelt, en de antwoorden van dien Keizerlyken Generaal daar op gegeven; luidende als volgt.

I. AAn ons zullen, met alle onze Vrouwen en Kinderen, in vollen eigendom blyven alle Effecten, die in onze huizen zyn, als mede onze andere Goederen; en men zal ons den vryen uitogt voor dezelve vergunnen, zonder toe te laten dat ons van eenige Natie, of schoon 'er 72. zyn mogten, eenige overlast, schade of beleediging aangedaan werde.

TOEGESTAAN, *uitgenomen de Overlopers.*

II. Dat

II. Dat men niet zal weeren, dat de Militie te paard en te voet, zo wel als de Inwoonders, met hun opper- en onder-geweer, Vaandels en slaande Trommels, uittrekken; maar den marsch, uit *Temeswar* na *Belgrado*, zal langs den kortsten weg in agt dagen geschieden; den eersten dag na de *Temis* over de Brug; de tweede over de andere Brug by *Schebel*, een Dorp aan de Moeras; de derde by *Tente* over de Brug *Breschowa*; de vierde tot aan 't zo genaamde Moeras *Margida*; de vyfde op *Allibonar*, by een geweeze Palanka; de zesde op *Banzova*; de zevende op *Bortscha*, daar de overvaart is: en gelyk als wy om een genoegzaam escorte, tot die Plaats toe, verzoeken; zo zal ook van wegens den Bassa van *Belgrado* een schriftelyke Getuigenis gegeven worden, dat de Belegerden in veiligheit tot aan *Bortscha* zyn gebragt. 1716. October.

TOEGESTAAN, *mits Gyzelaars latende, tot dat het Escorte te rug gekomen is.*

III. Tot 't voeren van onze Wyven en Kinderen, Haaf en Goed, ten einde niemant te rug blyve, en genoodzaakt zy te voet te gaan, zal men 7000. bespanne Wagens geven; en, in geval een Wagen komt te breeken, of de paarden buiten staat geraken, zal men andere in hun plaats verzorgen, en verhinderen dat 'er iets geplundert werde: Insgelyks, indien de een of ander voor zyn geld een Wagen kopen kon, zal men dat niet beletten.

Het is bekent, dat men zo een groot getal van Wagens niet kan krygen; maar men zal 1000. Wagens geven, en aan hen toestaan, dat zy eenige te rug laten, om van tyd tot tyd hunne Goederen na te zenden: men zal ook vergunnen, dat indien zy eenige Wagens krygen kunnen, dezelve te kopen. Aangaande de begeerde veiligheit, vind men geen zwarigheit; maar van hunne kant zullen zy ook verzekering geven, datze geen vyandlykheden zullen plegen

IV. De levensmiddelen, tot onderhout der uittrekkende Belegerden gedurende den marsch nodig, zullen door de Boeren mogen aangebragt werden, mits contante betaling, tot een billyke prys, daar voor ontfangende, ten einde tot aan *Bortscha* geen gebrek geleden wort, waar in men van nu af zal voorzien.

TOEGESTAAN.

V. Het Escorte zal zig, gedurende den marsch van *Temeswar* tot aan *Belgrado*, niet onder de Belegerden mengen, maar dezelve in goede ordre dekken, ten einde hen geen overlast van andere Natien gedaan werde.

TOEGESTAAN.

VI. Na de geslote Capitulatie, en de ondertekening der Articulen, zal men de Amunitie, Artillery, Voorraad, en ander Krygs gereedschap, aan de daar toe gestelde Commissarissen getrouwelyk overgeven; zonder egter daar onder te begrypen het geen aan byzondere Familien toebehoort, het welk zy zullen mogen wegvoeren, of daar van na hun goetvinden disponeeren. Wegens de ruiming der Buitenwerken, en van eene Poort, zullen de geene, die met de Capitulatie uitgezonden zyn, genoegzame Volmagt hebben, om te handelen, op wat wys, en wanneer dat geschieden zal.

Nadien in alle Vestingen de Amunitie aan den Meester toebehoort, en men ook

1716. Ocober. *niet weet, welk de Amunitie van Particulieren is, zo kan men hier omtrent geen uitvoer toestaan, behalven dat een man een schoot of twee met zig zoud mogen nemen; maar aangaande de eige voorraad van Particulieren, die kan men laten volgen: wegens de inruiming der Poort, en der Buitenwerken, heeft de Generaal Veld-Tuigmeester Prins Alexander van Wirtenberg de Commissie en Volmagt, om het nodige te beramen, zullende, het geen hy overeenkomt, in alle deelen goedgekeurt en geratificeert worden.*

VII. De Slaven, en andere Christenen, die 't Mahometaanse Geloof voor langen tyd vrywillig aangenomen hebben, en gaarn mede wegtrekken willen, zullen niet opgehouden worden; uitgezondert de geene, die gedurende de Belegering overgelopen zyn; die egter, gevonden wordende, daar onder zouden kunnen worden gegrepen: de Ratzen, Grieken, Joden, Armeniers, en andere Natien, binnen *Temeswar* wonende, en hun handwerk gedaan hebbende, zullen ook niet aangehouden worden, indien zy vrywillig mede gaan willen.

De Overlopers zullen worden overgelevert, maar de Ratzen, Joden, en andere Natien zullen mogen blyven, of anders met hunne Goederen vertrekken.

VIII. De *Corutzen*, die zig in de Stad bevinden, zullen ook mede na *Belgrado* mogen gaan.

't Gemeene volk kan gaan waar het wil.

IX. Men zal alle Goederen vry mogen verkopen.

TOEGESTAAN.

X. Den aftogt zal onder geen voorwendzel van eenige oorzaken, van vorige tyden opgehaalt, belet, of de Capitulatie geschonden worden.

TOEGESTAAN.

Eindelyk zal men, na de geslote en ondertekende Capitulatie, 10. dagen tot den uittogt vergunnen, of zo lang tot dat de nodige wagens by de hand en geladen zyn.

Zo haast de 1000. Wagens byeen zyn, zal men ten eersten, en ten langsten overmorgen uittrekken, maar de Poort en de Buitenwerken zullen nog heden ingeruimt worden.

NB. *Alle Gevangens, zonder onderscheit, moeten overgegeven worden.*

Getekent in 't Leger voor *Temeswar*, den 13. October 1716.

Onderstont,

Mehemed Aga Azebani Edowel.

Eugenius van Savoyen. *Chadzi Mehemed.*

Ingevolge dezer Capitulatie zagmen de *Turkze* bezetting, groot 12000. Man, waar onder 2000. Spahis, den 17. smorgens uittrekken, en voor den Bassa een Paardestaart dragen. Den 18. zongen de Overwinnaars, onder 't losbranden van 140. Stukken Kanon, het Te Deum, en

en den 19. maaktenze een begin, om de Vesting te zuiveren, en met 1716.
2000. Arbeiders het nodige te herstellen; leggende tot Guarnizoen October,
daar in zes Battaillons en eenige Compagnien Granadiers, onder den Generaal Major en Commandant Wallis. Van deze sterke Vesting *Temeswar* dunkt ons wyders nodig aan te teekenen, dat ze door de oude *Hongarische* Koningen, tegens de stroopende *Bulgaren* en *Tartaren*, gebouwd wierd: dat ze tot het jaar 1552. onder die Heerschappy bleef; maar zedert door de *Turken* afgescheurt, en, nevens haar subalterne Ban, wel 165 jaren afgezondert geweest zynde, nu wederom onder de gehoorzaamheit van den *Roomsch* Keizer gebragt zy.

De tyding, van dit Conquest, wierd den 16. October des Namiddags ten twee uuren, door den Kolonel Wurmbrand, zynde maar 70. uuren op weg geweest, te *Weenen* aan den Keizer gebragt. Men oordeelde die overwinning des te heerlyker, om dat de *Turken* in de Vesting nog veel grond bezaten, welke de Keizersche tot het occupeeren derzelve, niet weinig Volk en moeiten zoude gekost hebben. De belegering had maar vier weeken geduurt, te reekenen van den dag, dat men het zwaar Kanon op de Batteryen plante. De Wallen vond men onbeschadigt, en gantsch geen bresse daar in geschoten; invoegen de Stad, by aldien daar binnen een goede Krygs ordre was gehouden, zig nog langer als veertien dagen had konnen defenderen: maar wanneer de Ingezetenen in 't heetste der Bombardeering de Stad op verscheide plaatzen in den brand zagen, en dat hun de hope, van ontzet te kunnen werden, miste, zo liep het gemeene volk naar de *Turkse* Commandanten, begeerende datze zouden Capituleeren; hebbende den Bassa of Gouverneur, wilde hy voor 't vuur der Belegeraars vry zyn, zig in een steene gewelfzel onder zeeker bolwerk begeven, daar hy zyne ordres uitdeelde; dog bevreest schynende, om de uitterste aanvallen af te wagten, en gezien hebbende op wat wyze de *Palanka* stormender hand was ingenomen, zo dagt hem raadzaam het overschot zyner bezettelingen, overgevende de Stad by accoord, in 't leven te behouden. Men vond in deze veroverde Vesting 136. stukken Kanon. tien Mortiers, 5000. Centener Buskruit, 3000 Centener Lood, en een grooten Voorraat van Mont-behoeften. Alle de Keizerlyke hooge Officieren hadden zig, in dit beleg van *Temeswar*, ongemeen dapper getoont, en waar onder inzonderheit geroemt wierde den Prins Alexander van Wurtemberg, die, in 't bestormen en veroveren

der

1716. Octiber. der *Palanka*, meer dan de geringste Soldaat zig bloot stelde, ja die de eerste met den degen in de vuist in de gragt sprong, de bres opklauterde, en zyn volk tot in het vyandelyk Retrenchement den weg wees, werdende in dit hartnekkig gevegt gekwetst, dog zonder gevaar van't leven te zullen verliezen. Ziet hier nu vervolgens de Missive van den Keizer, wegens deze overgave van *Temeswar*, aan haar Hoog Mog. de Heeren Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden* geschreven.

KAREL, door Gods genade, verkore Rooms. Keizer, altyd Vermeerderaar des Ryks &c.

Hoog Mogende Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, *Onze Vrinden*.

WY beloven Ons vastelyk, dat Gy U met Ons hertelyk zult verblyden, over den zeer gelukkigen voortgang Onzer Wapenen tegens de *Turken*, die zodanig tot schrik, en in de engte gebragt zyn, dat zy op den 12. dezer besloten, de Stad *Temeswar*, die zo wel wegens hare Situatie, als wegens hare Buitenwerken zeer sterk is, aan Ons af te staan, hebbende dezelve ook naderhand dadelyk overgegeven op zekere Voorwaarden, die van Onze kant des te gemakkelyker aangenomen zyn, om daar door het meerder bloetvergieten der Christenen voor te komen. De gantsche Christenheit heeft waarlyk redenen, om over deze nieuwe vergrooting van hare Voormuur, tegens zulk eenen geweldigen Vyand, de Goddelyke Majesteit te danken: immers Wy weten het zelve alleenlyk aan deszelfs goetheit dank, en vertrouwen vastelyk, dat (terwyl ook andere, die daar by belang hebben, en wel voornamentlyk Wy, Ons ernstelyk bedienen van menschelyke middelen) de bystant des Hemels, Onze en Onzer Bondgenoten regtmatige Wapenen verder niet verlaten zal. Wy hebben ondertusschen geoordeelt, U van de gemelde overgrote rede van blydschap kennis te moeten geven; en Wy wenschen U Lieden van herten alle voorspoet.

Gegeven in Onze Stad Weenen *den* 21. *October* 1716; *in 't zesde jaar van onze Romeinze Regeering, in 't* 14. *van onze* Spaanze, *en mede in 't zesde van onze* Ongarize *en* Boheemze *Regeeringen:*

Uwe goede Vrind,

Was getekent, KAREL.

Onderstont,

Fred. Car. Graaf van Schonborn,

Lager,

Petrus Jozephus Dolberg.

TE-

1716. Oktober.

NOORDER KROONEN.

TEGENS de dreigementen der *Deenze* en *Russische* Krygsmagten, om op *Schonen* een inval te doen, had den Koning van *Zweden* in dat Lantschap alles wat hy konde tot defentie by een gebragt; bestaande desselfs Troupen, zo men in 't algemeen voorgaf, op 30000. Man, de eene helft gereguleerde Militie, en de andere helft Lantvolk, verdeelt in drie byzondere Campementen; en had, om de gemelde overkomende Vyanden de nodige levens-middelen te onthouden, den voorraat van mond-behoeften wel tien mylen Lantwaarts in, naar de Magazynen der vaste Steden, doen voeren, uit dewelke men dagelyks zo veel af zond, als de *Zweedze* Troupen en de Boeren te platten lande, om te subzisteeren, benodigden; blyvende in deze gesteltenisse de Landing van den *Deensch* en *Russischen* Vyand afwagten. In der daat den toestel was daar toe zeer groot, en zo verre voortgezet, dat men aan de uitvoering niet meer konde twyffelen, vermits de Troupen der evengemelde beide Natien reeds ingescheept waren, en slegts maar na de laatste ordres bleven wagten.

Men had onderwylen te *Koppenhagen*, in 't laatst van September, wel drie malen kort agter een Raad-plegingen over deze Landing op *Schonen* gehouden; en eindelyk verstaan, zulks tot in het aanstaande Voor-jaar op te schorten; doende den Koning van *Deenmarken* desweegens gemeen maken deze ondervolgende bekorte Declaratie.

DAt, nadien men ongetwyfeld aan de meeste Hoven verwonderd zal zyn, dat de voorgenome Landing op *Schonen* niet voortgegaan, en tot op eenen anderen tyd verschoven is, niet tegenstaande men daar toe groten toestel gemaakt had, en zyn *Czaarse* Majesteit alle zyne Troupen die in *Duitsland* waren, niet zonder moeite en gevaar, ten deele met zyne Scampanien, ten deele ook met *Deenze* en andere Vaartuigen, na *Zeeland* had laten overvoeren; zyn Koninglyke Majesteit derhalven, om zig van alle argwaan, voor deze zo wel als voor toekomende tyden, te bevryden, het navolgende heeft bevolen aan den dag te brengen, om aan alle onpartydigen van de ware geschapenheit dezer zaken een regt denkbeeld te geven, namentlyk;

Dat 'er, na dat men de *Zweeden* door de toen verbonde Wapenen van den *Duitsen* bodem, tot zekerheit des Ryks, ten eenemaal verdreven had, na alle polityke Regulen en Krygs-gebruik, geen ander middel overig was, als den verharden Koning van *Zweeden* in 't hert zyner Landen wakker aan te grypen, en den zelven (naast God) tot eene zeekere, goede, en voor alle Hoge Geallieerden voordeelige Vreede, te dwingen: dat zyn Koninglyke en *Czaarse* Majesteiten het hier ontrent ook ten vollen eens waren geweest; en dat men,

1716. tot bevordering van dit heilzaam werk, eene Zamenspraak tusschen die beide
October. Potentaten had beraamt, die, na zes weken wagtens, ontrent *Hamburg* was gehouden: dat in die byeenkomst, na verscheide debatten, eene overeenkomst tusschen beide hare Majesteiten den 3 Juny was gemaakt, waar in men de Landing op *Schoonen*, nog dit jaar voor te neemen, uitdrukkelyk vastgesteld, en deze en gene zaken, tot bevordering van dit dessein, volkomentlyk afgesproken had.

De Koning van *Deenmarken* was daar op na huis gegaan, en liet aan het uitrusten van zyne Vloot vast dag en nagt arbeiden; de Transport-scheepen met onbeschryffelyke kosten, tot groote schade van den Koophandel, uit alle zyne Landen zamenbrengen; en deed (zo als zyn *Czaarse* Majesteit, na zyne aankomst tot *Koppenhagen*, geheugen moest) zyn uiterste best, om al het nodige te bezorgen, en de Landing (aan welkers uitslag alles hing) zo veel als in zyn vermogen was, te begunstigen.

Middelerwyl, en eer men ontrent de Landing, in 't mondgesprek by *Hamburg*, overeen kwam, was de Koning van *Deenmarken*, tot redding van zyn noodlydend Koningryk van *Noorwegen*, genoodzaakt geweest een considerabel Esquader van zyne Vloot, onder 't gebied van den Vice Admiraal Gabel, derwaards te zenden; en hy kon denzelven, zonder een groot gedeelte van dat Ryk verloren te geven, niet te rug roepen, voor en aleer den Vyand dat Land ten eenemaal verlaten had; zo dat zulks tot den 18. July verschoven moest worden; wanneer zyn Majesteit den gemelden Vice-Admiraal pressante Ordres had toegezonden, om zyne te rug reis zo veel mogelyk te verhaasten, en zig daar van door niets anders, als door Gods geweld, te laten afhouden. De wind was hem eenigen tijd tegen, en dat vertoef wierd door niemand anders veroorzaakt, als door den Allerhoogsten, die over Wind en Water gebied; en derhalven was het aan den Koning van *Deenmarken* niet te wyten.

Daarenboven waren de *Zweden* sterk in Zee, en zyn *Czaarse* Majesteit had zelf niet raadzaam geoordeeld, dat de *Deenze* Vloot neffens de *Russise* scheepen, die tot *Koppenhage* waren, uitlopen zoud, om het Transport der *Russise* Troupen ven *Rostok*, te dekken, voor en aleer 't voornoemde Esquadre ('t welk niemand met grooter verlangen te gemoet zag als zyn Koninglyke Majesteit zelf) aangekomen was.

Wanneer nu de Vice-Admiraal in Augustus gearriveerd, de geheele gecombineerde Vloot in Zee gelopen, en het Transport der *Russise* Troupen in *Zeeland* geschied was, ('t welk al wat tyd had gekost) was men in September eerst gereed tot de Landing. Maar toen alle de Transport-scheepen by de hand, en alle dingen vaardig waren, de Legers gereed staande om scheep te gaan, zo dat de Koning vaste staat maakte de Landing in weinige dagen, en wel den 21. September te doen, hadden de *Russise* Generaals voorgehouden, en den 17. in eene formeele zamenkomst verklaard, dat zyn *Czaarse* Majesteit, wegens den toestand der zaken, en om dat hy bezorgt was dat men in *Schoonen* geen onderhoud zoud vinden, niet dienstig agtede de Landing dit Jaar te ondernemen, maar dezelve tot het aanstaande Voorjaar te verschuiven.

1716. October.

Dit was zyn Koninglyke Majesteit (als ligt te denken is) vreemd voorgekomen; en te meer, om dat men van de zyde van den *Czaar*, wanneer men al in 't eens vastgestelde eene verandering had willen maken, zulks by tyds had moeten verklaren, om zo veele tonnen gouds, die de Koning tot de Landing reeds aangewend had, te sparen.

Zyn Koninglyke Majesteit had deswegen aan den *Czaar* by geschrift in dato den 20. September wydlopig vertoond, dat, of schoon het Jaargety wat verlopen was, men egter met eene superieure magt de Landing ligtelyk ondernemen kon, en eeen vasten voet in 't land zetten: dat men daar wel onderhoud zoud vinden, of dat het uit de Koninglyke Provintien, met dewelke de communicatie altyd open was, ligtelyk kon aangebragt worden &c.

Men had den 21. September den *Czaar* nog mondeling tot de Landing zoeken te overreden; maar hy had dien dag geantwoord, dat hy by zyn genome besluit bleef: dat, indien de Koning de Landing alleen geliefde te ondernemen, hy, volgens de gemaakte Conventie voor *Straalzond*, 15. Battaillons en 1000. Paarden daar toe overlaten wilde: dat hy tegens 't voorjaar in alles zoud verstaan, en dat hy nu in deze zaak niet anders konde of zoude doen.

De Koning had daar op den 23. September, in plaats van 15, 28. Batailions verzogt, wanneer hy dit Jaar de Landing alleen nog doen wilde; dog dat was door zyn *Czaarse* Majesteit afgeslagen; en de Koning had toen aan den *Czaar* verklaard, dat hy dan, in dit gewrigt van zaken, geene van zyne Troupen begeerde, maar dat hy verzogt dat ze ten eersten weder uit het Land mogten worden gevoerd, ten einde de Transport-scheepen, die 40000. Ryksdaalders 's Maands kosteden, na huis konden gaan, waar in zyn *Czaarse* Majesteit had bewilligd &c. &c.

Na deze Rezolutie en Declaratie van het *Deense* Hof, zagmen de *Russen* louter bezig, om hunne Troupen in der zelver Galeyen en andere Vaartuigen weder af te schepen, en na 't *Mekelenburgse* gebied, dat hun wel 't naaste was, weg te voeren; zig zeer beklagende, dat de *Deenen* zo weinig voorzorge hadden gedragen tot haar onderhoud, ja zelf dat 'er in dat Landschap geen Magazynen waren, die hun stroo en brandhoud konden verschaffen, zo datze 's nagts in hare Tenten op de bloote aarde moften nederleggen.

Om de Vrede in 't *Noorden* eens te herstellen, liet zyn Keizerlyke Majesteit alle de Vorsten en Mogentheden, die by dezen Oorlog eenig belang hadden, op nieuws nodigden, dat zy geliefden hare Volmagten wederom naar *Brunswyk*, tot hervatting van 't Congres, te zenden; doende daar nevens verklaren, dat hy gantsch niet kende of wilde toestaan, het slegten der Vestingwerken van de Stad *Wismar*, en

1716. October. waar omtrent de Keurvorstelyke Regeering van *Brunswyk* over een stemde; begeerende dat gemelde Vestingwerken voor eerst in die staat bleve, waar in dezelve zig tegenwoordig bevonden, en met *Deensche*, *Pruissische*, en *Hanoversche* Troupen bezet wierden, ter tyd toe dat den Hertog van *Mekelenburg* van de *Russen* bevryd, den *Mekelenburgzen* Adel, en de Stad *Rostok* in hare Regten en Vryheden herstelt, en geen meer afperssingen zoude zyn; mitsgaders dat men by de Vredehandeling oordeelde en over een kwam, of de slegting daar van most voortgaan of niet.

NEDERLANDEN. (a) ziet eerste deel, pag. 25. DE Staten der Keizerlyke, of *Oostenrykze Nederlanden*, eenige bezwaarnissen tegens zommige Artykelen van het (*a*) onlangs gesloten Barriere Tractaat, als strekkende, naar hunne gedagten, tot al te merkelyken voordeel aan haar Hoog Mogende de Heeren Staten der Zeven *Vereenigde Provintien*, en ook tegens verscheide Previlegien van de Steden in *Brabant*, *Vlaanderen* enz., opgevat, en deswegens reets eene bezending naar 't Hof van *Weenen* gedaan hebbende, zo zagmen den 2. dezer maand den Marquis de Prie, om het algemeen Gouvernement van gemelde *Oostenrykze Nederlanden*, gedurende 't afzyn des Prins Eugenius, waar te nemen, in *s'Gravenhage* verschynen, ten einde aldaar deze bezwaarnissen te beslegten. Hy wiert aanstonts door de Keizerlyke Ministers, en de Gedeputeerden uit verscheide Provintien der *Oostenrykze Nederlanden*, daar onder den Bisschop van *Antwerpen*, verwellekomt; arriveerende ter zelver tyd ook den *Groot-Brittannischen* Minister Walpole, en drie a vier dagen daar aan den Lord Cadogan, mitsgaders den *Spaanschen* Gezant Beretti Landi. Deze alle, van hare verschyning kennisse gevende, wierden door den Heer Burmania, prezideerende, wegens de Provintie van *Vriesland*, ter Vergadering van haar Hoog Mogende de Heeren Staten Generaal, uit de naam van dat Souveraine Collegie gecongratuleert. Den *Spaanschen* Gezant zagmen weinig dagen daar aan zyne Credentialen overleveren, om als zodanig aan dit Hof te rezideeren; werdende door haar Hoog Mogende in die qualiteit erkent.

Nu waren by een alle de Heeren afgezondene, die eenig belang hadden in de bovengemelde zaak; dus wierden de Conferentien daar over begonnen en dagelyks agtervolgt. De Keizerlyke Ministers den 8. met de Gedeputeerden van haar Hoog Mogende in de Treves kamer

mer confereerende, zo deed den Marquis de Prie een voorstel, wegens 't gene hy sustineerde te hebben tot laste van het gedagte Tractaat van Barriere; dog haar Hoog Mogende vertoefden niet lang, om hem daar op een satisfactoir antwoort toe te voegen; welk antwoort men niet twyffelde, of zoude aan 't Hof van *Weenen*, werwaarts het gezonden wiert, genoegen geven; invoegen den meergemelden Keizerlyken Minister, nevens de Heeren Gedeputeerden der *Oostenrykze Nederlanden*, zig gereet maakten naar *Brabant* en *Vlaanderen* te keeren. 1716. Novemb.

NOVEMBER.

VERTOONT hebbende de (*a*) Redenvoering des Kardinaals van Schrotenbag aan den Paus, by overlevering van eenige Zegeteekenen in de jongste roemrugtige Battaille by *Peterwaradyn*, door de Keizersche op de *Turken* verovert, en het antwoort van den H. Vader by die gelegentheit gegeven, zo komt nu in aanmerkinge de ondervolgende Bulle, verzelt van een Zwaart en Hoed, rykelyk met Zegeningen opgepropt, die zyn H. aan den Prins Eugenius afvaardigde; al te zeldzaam voorwaar, om den Lezer te onthouden. ITALIEN. (a) zie pag. 116.

Paus CLEMENT de XI.

GEliefde Zoon, Edele man, Groetenis en den Apostolisen zegen. Het vast en bestendig vertrouwen, hoewel zeer groot, het welk het Christen Gemeenebest op uwe bekende deugt en dapperheit gestelt had, wert door de voortreffelyke en in alle eeuwigheit meldenswaardige overwinninge, door uwe Edelheit onlangs op de *Turken* behaalt, zo verre te boven gegaan, dat alle de gelovigen van Christus overal U om stryd zeer grooten lof toeschryven. Want gy hebt de ontelbare krygsbenden der Barbaren met dat geluk en die snelheit byna t'eenemaal verslagen, dat gy den roem van dien vermaarden Veldheer

1716 der Romeinen, welke quam, zag, en overwon, schynt geëvenaart tehebben.
Novemb. Gy triomfeert dan, en met regt, niet zo zeer in de vernielinge der vyanden, als in de liefde der natien, en in de zegeningen der volken, welke, U noemende den Temmer der Barbarise trouwloosheit en trotsheit, den voorstander der algemeene behoudenisse, en den zeer dapperen Verdeediger der regtzinnige Godsdienst, uwen naam, die reets al doorlugtig en zeer roemryk was, tot aan 't gesternte voeren. By dit gejuig der gelovigen voegen wy onze stem; en het uitmuntent voordeel der Christenheit, van een zeer groot gevaar gered, aan uwe voortreffelyke dapperheit en wysheit dank wytende, wenschen wy U van ganscher harten geluk met de vermeerdering van onsterfelyke eere en verdienste, U daar uit toegekomen. Dewyl nu de grote voordeelen, die de Christenheit uit U getrokken heeft, ons inzonderheit raken, en een byzonder blyk eener dankbare wille van ons eisschen, zo zenden wy aan uwe Edelheit, door onzen zeer beminden zoon Horatio Rasponi, Ridder van Jeruzalem, onzen gemeenzamen vrind, ons, zo om zyn geslagt, als om de voortreffelykheit zyns gemoeds, ten hoogsten aangenaam, een Zwaart, en eenen Hoed, rykelyk met hemelsche zegeningen voorzien, met welke onze voorzaten, de *Roomze* Pauzen, gewoon zyn geweest, zomtyds dappere en beroemde voorvegters van de Christenheit en 't Heilige Geloof te vereeren; op dat gy door de geheimenissen van dusdanig een heilig geschenk ontvonkt, met het zwaart op zyde gegort, en met den hoed als den helm der zaligheit aangedaan, van dag tot dag meer en meer aangespoort mogt worden, om den hoogmoet der zeer felle vyanden te verbreeken. Maar wy willen dat dit heilig geschenk, door iemant die eene kerkelyke waardigheit bezit, en, zo 't wezen kan, met een Bisschoplyk character bekleet is, na het doen der H. Misse, plegtelyk en volgens de gebruikelyke wyze, U overgelevert werde. Ondertusschen zullen wy niet nalaten den Heere der Heirscharen met gestadige en kragtige gebeden te smeeken, dat het hem goedertierentlyk believe, de verkreegene overwinning steets met nieuwe triomfen te vermeerderen; en 't overschot van 't verjaagde heir ganschelyk verdelgt zynde, de voorgenomene verovering der vyandlyke Vestingen U naar wensch te laten gelukken. En wy deelen uwe Edelheit den Apostolischen zegen, als een voorteeken van gelukkige uitslagen, zeer minnelyk toe.

Gegeven te Romen *by Santa Maria Maggiore, onder des Visschers ring, den 7. September 1716. in 't 16. jaar onzer Pauzelyke Regeeringe.*

Op dezen venerablen Pausschelyken Brief, had den Prins Eugenius van *Savoyen*, ten eersten gelieven te antwoorden aldus.

HEYLIGE VADER.

NAast de goedertierenheit des Allerhoogsten Gods, door uwe Heiligheits gebeden opgewekt, waar door de Keizerlyke wapenen onlangs over den zeer fellen

allen vyand des Christelyken naams by *Peterwaradin* getriomfeert hebben, kon niets my grooter nogte gewenschter voorkomen, dan de zeer aangename gelukwenschingen uwer H., en de onverdiende vereering van een Zwaart en Hoed, my toegezonden door Horatio Rasponi, *Jeruzalemzen* Ridder, vermaart en aangenaam in allen deele: welke vereering, met alle mogelyke plegtigheit geschiet zynde, my niet alleen wegens de Godlyke gunste zal vermanen, maar ook tot grooter poogingen opwekken voor de regtvaardige zaake van God, van den Keizer, en der Christenen, die ik hoope dat onder zo groot een Pauzelyke regeeringe gelukkig zullen zyn; roepende ondertusschen de Goddelyke hulpe tot bystant aan, dat die my der ontfangene gunste waardig gelieve te maken, en uw H. tot grooter eere zyner heilige zaken, en tot vorderinge des Keizers, lang gezont en welvarent te bewaren, wiens allerheiligste voeten ik met eerbiedigheit kusse, en met de ontzaglykste onderwerpinge verblyve, enz. 1716. Novemb.

HET Tractaat van Vrede met de Geconfedereerde *Polen*, was eindelyk den 3. dezer maand te *Warschau* getekent, waar op twee van hunne Gedeputeerden daar mede naar derzelver Maarschalk vertrokken, om het geslotene te doen ratificeeren: en zoude den Ryksdag, welkers brieven van uitschryving men reets afgezonden had, 14. dagen na de uitwisseling worden gehouden. In de Conferentie van den 19. October, hadden de Gedeputeerden der Geconfedereerden begeert, dat men aan de *Poolsche* Prinsen Sobiesky, en voor al aan den Prins Jacob, dat Recht deed, 't geen zy eisten; dog de Plenipotentiarissen des Konings antwoordeden, dat dit het Tractaat geensints raakte, wyl het eene byzondere zaak was tusschen den Koning en gemelde Prinsen; ja dat, indien deze laatste sustineerden iets te mogen pretendeeren, zy zig konden adresseeren aan zyne Majesteit, die hen ongetwyffelt goed Recht wilde doen, maar dat men wel wist dat hunne eisschen ongegrond waren. Men repliceerde, datmen dan aan deze Prinsen ten minsten een volkomen veiligheit, die zy tot nu toe in het Ryk niet hadden gevonden, om by den Koning te kunnen verschynen, behoorde te vergunnen. Hier op antwoorde des Konings Plenipotentiarissen wederom, dat de gemelde Prinsen deze veiligheit hadden genoten, en dat zy zelf de oorzaak waren van die te hebben verloren, zo als aan de waerelt genoeg bekent was: dat boven dien hunne pligt medebragt, om den eed van getrouwheit aan den Koning af te leggen, 't geen zy nog niet gedaan hadden, en dat zy zyne Majesteit slegs behoorden te overtuigen POLEN.

1716. Novemb. gen van hunne getrouwheit, wanneer zy alle zodanige veiligheit, die zy zelf konden wenschen, stonden te verkrygen.

Den 20. October eisten de Gedeputeerden der *Poolsche* Confederatie, dat men de Officieren van hun Leger, voor dewelke de Geconfedereerden zig by den Koning wilde intercederen, op de been hield, nadien de Republyk zeer veel verliezen zoud, ingevalle men zulke brave Luiden casseerde, en daar door noodzaakte om hun Fortuin buiten 's Lands te gaan zoeken. Men antwoorde hen, dat den Koning zekerlyk op dit verzoek der Geconfedereerde Standen letten zoud, dog alleen uit zyne vrye wil, en niet door verpligting; mitsgaders, belangende de Officieren, die genoodzaakt zoude wezen hun Fortuin elders te gaan vinden, dat men het zeer voordeelig aan de Republyk most oordeelen, wanneer hare Natie den uitheemschen dienst, waar op men zig tot nog toe niet uitgelegt had, begon te leeren. Dezen dag, na dat alle zaken, betreffende 't *Littauwse* Leger, afgedaan waren, zo eischten de Gedeputeerden dezer Littauwers, van den *Muscovischen* Mediateur de Millioenen guldens, door den *Czaar* aan hun beloofd, en waar van niets ingekomen of ontfangen was; voegende den Waiwode van *Podolien* daar nog by, dat de gantsche *Poolsche* Republyk belangen in deze zaak nam, om te mogen weten, of zyn *Czaarse* Majesteit wel iets van die penningen, en, des ja, hoe veel had doen betalen; dus den gemelden Mediateur beloofde, deswegens aan zyn Meester te zullen schryven, ten einde hem eene specificatie van het betaalde moghte toegezonden werden. Den Bisschop van *Kiow* zeide nogtans, dewyl de Republyk desselfs Leger niet op 48000. Mannen, volgens belofte in eene gemaakte Conventie met den *Czaar*, gebragt had, dat die Majesteit zedert van zyn kant ook niet voldeed aan desselfs verpligtingen; dat hy zig egter errinnerde, onder zyne Papieren te hebben eene specificatie, door den Mediateur Dolhorukki overgelevert, concerneerende het betaalde van wegens den *Czaar* aan de *Poolsche* Veldheeren, welke men maar most Rekening laten doen, van het geen zy ontfangen hadden: wyders dat deze zaak niet in 't minste het Tractaat, maar wel de generale Vrede, met den Koning van *Zweden* nog te maken, aanging; als wanneer men grondig dagt te onderzoeken, wat geldzommen betaalt, en welke daar van verloren waren.

Den 21. klaagden de Gedeputeerden der *Poolsche* Confederatie, dat den

den *Russischen* Generaal Rönne, in zyn Manifest, haar Rebellen genoemt had; dog lieten zig te vrede stellen door het antwoord van den Mediateur; te weten, dat dien Generaal, zyde een Vremdeling, de zaken van Staat niet verstond, en veel minder op wat wyze men zig naar behooren konde uitdrukken. Vervolgens sprakmen over de voldoening, die de Koning eiste van de aanhangelingen der *Zweden*, ten opzigte derzelver Kerkschenderyen. Den Starost Kopanikki zeide, dat het zeer gevoelig voor de Confederatie was, hun geduurig te houden voor een *Zweedze Factie*, dewelke zy nogtans geensints voorstond; en dat zy ook niet konde verdragen, dat de zodanige ongestraft bleven, die, door de *Saxische* by te staan, den kryg tegens het Vaderland gevoert hadden. Hier op antwoorde de Plenipotentiarissen des Konings, dat het tegenwoordig geensints aankwam op verwytingen, maar op dadelyke feiten; dat het kwaad, door de aanhangelingen der *Zweden* aan het Vaderland te weeg gebragt, klaarlyk bleek; en wat betrof de algemeene voldoening, die den Koning nopende derzelver buitensporigheden eiste, dat zyn Majesteit zig slegs reguleerde naar de pretensie der Geconfedereerden tegens de *Saxische*, die zy zelf eerst aangetast hadden. enz. 1716. Novemb.

Den 13. verzogten de Gedeputeerden der Geconfedereerde *Polen* eene Conferentie met de Plenipotentiarissen des Konings, om kennisse te geven van het antwoort hunner Maarschalken op het gesloten Vredens Tractaat. Hier op kwamen zy te zamen, en zelfs ook den *Muscovischen* Mediateur, die, zedert het tekenen van meer gemelde Vredens Tractaat, de Zittingen niet had bygewoont. In deze Sessie verklaarde den Starost Kopaniki, dat de Geconfedereerde Standen verscheide zwarigheden in dat Tractaat vonden, en, om dezelve weg te nemen, het volgende verzogten.

1. DAt men in 't Articul, aangaande den uittogt der *Saxize* troupen, insgelyks gewag maakte van de *Russize*.

2. Dat den tyd van 25. dagen, tot 't vertrek der *Saxizen*, verkort wiert.

3. Dat 'er onder de Lyfwagt van den Koning niet veel *Saxen* mogten zyn.

4. Dat men, in 't afzyn des Konings, 't Roer van de Regeering in handen van den Primaat stelde.

5. Dat men in 't derde Articul, den Arriere Ban verbiedende, den Waywodschappen het Regt, van de Reveu te doen, niet benam.

6. Dat, dewyl 'er in 't Tractaat gezegt wiert, *in locum Copiarum Saxonicarum*,

1716. Novemb. de Geconfedereerden vreesden, men door die woorden, het gepasseerde verblyf der *Saxize* troupen in 't Ryk wilde authorizeeren.

7. Dat alle Officieren van 't Leeger gegoed mogten zyn in de Republik.

8. Dat, aangaande de Vonnissen tegens de gene die nieuwe Factien zouden aanqueeken, en die zouden duren tot het einde van den Oorlog met de *Zweden*, men daar by moest voegen, dat zy zouden duren, *van Ryksdag tot Ryksdag*, tot het einde van den gemelden Kryg.

9. Dat men verklaarde, dat door de woorden *ad latus Regium*, *Warschau* alleen, en niet *Saxen*, verstaan wiert.

10. Dat men in 't Tractaat laste, dat de Aanklagers Ingelanders moesten wezen, ten einde zy (ingeval van valsche beschuldiging) de straffe daar toe staande konden ondergaan.

11. Dat men omtrent de Religie eene verzagting toestont, welke de Geconfedereerden (zo zy zeiden) begeerden, op de lastige aanhoudingen der Dissenters.

12. Dat men de zaak van *Dantzik* tot den Ryksdag verschoof.

13. Dat men in de Amnistie niet begreep de geene die daar toe niet behoorden, en dat men voor al daar van uitzonderde de zulke, die vry van de Contributien waren geweest, en die van de Natie, welke de wapenen tegens de Republik opgevat hadden.

14. Dat de Geconfedereerde troupen, van 't Land twee quartieren, welke door de Confederatie tot *Krasnostaw* vergunt waren, zouden mogen vorderen.

15. Dat men in 't Tractaat uitdrukkelyk stelde de overlevering van den Waywode van *Rusland*, en dat men hem in Perzoon voor den Ryksdag deed komen.

16. Dat men den Lof, aan de Confederatie van *Sendomir* gegeven, besnoeide.

17. Dat het Leeger aanstonts trad onder de gehoorzaamheit der Generaals; en niet onder 't gebied van eenige Regimentarizen; en dat, ingeval van weigering der Generaals, hunne Bedieningen vacant verklaart wierden.

18. Dat men, voor de Ratificatie van het Tractaat, over de zaken van de Religie en die van Lasciszewsky oordeelde.

En eindelyk, dat, zo haast men aan de Geconfedereerde Standen de voldoening had gegeven, die zy eisten ten opzigt van de 18. Articulen hier boven gemelt, zy zig van hunne kant, met het zenden der Ratificatie van 't Tractaat, haasten zouden. De Starost Wodzimirsky voegde daar nog by, dat de Geconfedereerden den Koning verzogten, om den uittogt der *Russize* troupen, die nog dieper in 't Land trokken, te weeg te brengen: en de Starost Belsky klaagde, dat de Generaal van Bose contributien in *Pruissen* vorderde.

Op deze verklaring, der *Poolsche* Geconfedereerde Standen, antwoorde 's Konings Plenipotentiarissen in manier als volgt.

Dat

1716. Novemb.

DAt de verklaring, die aan hen hier gedaan wiert, de verwondering, waar in de Geconfedereerden hen dikwils gebragt hadden, vermeerderde, van wegens het maken van zwarigheden over zaken, waar ontrent men het reets eens was: dat zy niet konden begrypen, waarom de Maarschalken nieuwe veranderingen zogten te maken in't Tractaat, waar van niet een Articul, zonder hunne voorkennis en goedkeuring, getekent was: dat men had gehoopt, dat de Geconfedereerden het voorbeelt zouden volgen van den Koning, die onwrikbaar was in zyne opregte meeningen voor't gemeene best, in weerwil van alle de hatelyke en nadeelige tydingen voor de Geconfedereerden, die van alle kanten inquamen: dat zy herhaalden, dat de Koning niet kon of wilde toelaten, dat men verandering maakte in't Tractaat; dewyl men noit een eind zoud zien, by aldien men, na de verdeeltheit der gevoelens, de Articulen van het Tractaat wilde veranderen; en dat het reets overgegeve Antwoort op de zeven Punten, getrokken uit den Brief van Leduchowsky, het gezegde van den Starost Kopanikky genoegzaam wederleide, maar dat men egter op yder Articul antwoorden zoud.

Dit antwoord scheen aan de Gedeputeerde der *Poolsche* Geconfedereerden eenig genoegen te geven; dog zy verzogten egter de voorspraak der Plenipotentiarissen by den Koning, ten einde zyne Majesteit geliefde toe te staan alles wat zy in de bovengemelde Artykelen begeerden, en voor al den uittogt der *Russische* troupen. Omtrent welk point wiert over een gekomen, dat het beste middel daar toe was, ten eersten een volmaakte eenigheit in de Republyk te herstellen, en dan gezamentlyk eene Ambassade aan den *Czaar* te zenden, om van den zelven dien uittogt te verzoeken; wyders, dat men aan den *Russischen* Generaal Ronne schriftelyk zoud ordonneeren weg te trekken; en dat de Geconfedereerden ondertusschen door Gedeputeerden den Prins Dolhorukki behoorden te doen afvragen, wat voor zekerheit men zig van den meergedagten uittogt der *Russen* te beloven had, dewyl hunne troupen, in weerwil van het tegenbevel door gemelden Prins Dolhorukki gegeven, meer en meer in de *Poolsche* Landen avanceerden.

VRANKRYK.

TEGENS de groote Pagters en andere Perzonen, welke zedert eenige Jaren met het Hof te doen gehad hadden, waren eindelyk de pretensien der nieuwe Kamer van Justitie, by forme van taxatie, openbaar bekent gemaakt, en dezelve taxatien aan de huizen der gene, door deze Kamer belast, met een deurwaarder van Staat uitgedeelt

1716. Novemb. deelt geworden, bestaande in zeker zoort van Classen. De eerste Lyst, dienaangaande uitgekomen, behelsde wel 60. Perzonen, die 15. Millioenen mosten opbrengen, en zoude, zo men voorgaf, alle deze Classen te zamen rendeeren 150. Millioenen. De tweede Lyst, gedagtekent 14. November, volgde kort daar na, taxeerende 62. Perzonen op 14. Millioenen, waar van den Prezident Duret alleen drie Millioenen, en 200000. Livres op zyn Kerfstok kreeg. Uit deze byzondere staaltjens magmen met verwondering afleiden, wat overmatige geldzommen zy met malkanderen onregtvaardig hadden ingeslokt; moetende voormelde taxatien binnen 14. dagen, na de Insinuatie voldaan, of by verzuim van dien hunne opgegevene Goederen publyk aan de meestbiedende verkogt werden. Dog nadien het egter onmooglyk scheen, om zo groote Capitalen in gereeden gelde, en binnen zo weinig tyd, by een te verzamelen, zo liet het Hof zig vergenoegen, met het vernietigen van Rente- en andere Brief-jens van Staat, ontfangende dezelve in plaats van klinkende munt.

Deze Fonds, voor de Schatkist des nieuwen Konings, scheen aan de meeste zeer behaaglyk, en dus wiert verbreit dat het Hof ook wilde overgaan, tot het taxeeren van allerhande Perzonen, wiens Rykdommen al te veel doorschitterde, alschoon zy nooit eenig de minste Administratie of bewind in 's Konings zaken hadden. Wegens deze gafmen voor, dat de generale Pagters van den Tabak wel de eerste aan de beurt mogten leggen. Ook was zedert eenigen tyd op het Stadhuis van *Parys*, en in de respective Comptoiren der Kroons Revenuen, gearbeit aan 't maken van Extracten der Renten en gemelde Revenuen, toebehoorende aan de groote Pagters en andere Perzonen van affaires, in de taxe genoteert staande; onder dewelke men vond zeer considerable zommen, zo op het gedagte Stadhuis, de vyf groote Pagten, de Tailles, de Posteryen, de Controlle van 't gestempelt papier, en op de Actens van Notarissen, als op de Domeinen, de Landen van Electien, en op de vermeerdering der Gages &c. invoegen dat alle deze zoorten van zaken, en extraordinare schulden der Kroon, niet anders schenen gecontracteert te zyn, dan alleen om uit gemeen welwezen slegs een klein getal perzoonen ryk te maken. De Raad van State had reeds een Arrest gegeven, om een gedeelte der schulden en renten te vernietigen, en men begroote de restitutien, welke uit de Taxe en Confiscatien der goederen weer aan de Kroon mosten komen,

in 't

in 't geheel op meer als twee hondert Millioenen; zullende door dit middel, en dat van vorige zaken met het verkrygen van de schulden, de Revenuen des Konings bevryd, en 't geld weer onder 't gemeen gebragt werden. 1716. Novemb.

Het slaan van nieuwe Goude en Zilvere Specien, een derde zwaarder als het tegenwoordig lopende Geld, wierd in de *Louvre* en in andere Munten van het Koningryk met goed Succes gecontinueert, en was het Edict tot deze vermunting reeds den 19. November gepubliceert, met ordre, dat yder zyne oude geldspecien in de Munten had te brengen, om daar voor nieuwe te ontfangeu. Dit Edict, behelsde, onder anderen, dat de nieuwe goude Louizen gangbaar zoude zyn voor twintig Livres; en werd wyders daar in gezegt, *dat zulks geschiede, om de laatst geslagen geld-spetien, die buiten 's Lands hermunt, en tot groot nadeel van den Staat in 't Ryk ingevoerd wierden, door middel van een nieuwe Stempel, zo ligt niet na te maken, te stremmen. Ordonneerende dierhalven, om alle de vorige goude Louyzen, welke nog in eenige munten, of in de Comptoiren der Ontfangers mogten zyn, aanstonds in de munt van* Parys *te brengen, enz.* Belangende de Renten op het Stadhuis van *Parys*, en op meer andere inkomsten des Konings, welke op de twee eerste Lysten, door het Geregts-Hof uitgegeven, gevonden mosten werden, dezelve beliepen als volgt.

Op het Stadhuis van *Parys* vyf Millioenen, en 228832. Livres.

Op de Tailles 241517. Livres.

Op de Posteryen 71000. Livres.

Op de Pagt der Controllen van de Actens een Millioen en 446088. livres.

Op de Controllen der Exploicten 359125. Livres.

Op de Pagt der Griffien en Domeinen 91556. Livres.

Op de Landen van Verkiezing 335675. Lievres.

Op de vermeerdering der Gages 53850. Livres.

Behalven deze Generale Taxatien, zagmen het Gerigtshof ook nog voortgaan met byzondere Perzonen te vonnissen en straffen; namentlyk, eenen Challais van *Amiens*, Onderaannemer der Vouragie in *Picardyen*, in een boete van 60000. Livres, en een Bannissement voor drie Jaren buiten 't destrict van het Parlement te *Parys*; zeekere Juffrouw Jeanne Lombart, weduwe van eenen Dumont, in tien Livres boete, en een scherpe bestraffinge; en eenen Jean Penot de Jonge,

 gewe-

1716. Novemb. gewezen Deurwaarder der Tailles van de Stad *Gueret*, om gehangen te werden. Aan Monsr. de Bourvalois, meermalen tot zyn verantwoording, en nog laatst in 't begin dezer Maand gehoort zynde, en die omstandig deed blyken, dat hy zig in geene zaken van Finantie, zonder ordre van den overleden Koning, of desselfs Staats-Ministers, gewikkelt had, liet men 200000. Livres van zyn geheelen Rykdom, die hy bezat en wel 16. Millioenen beliep, behouden, verbeurt verklaarende 't overige ten voordeele des Konings. Monsr. Gruel, wiens goederen en leven men eiste, verzogt den 14. dezer Maand aan zyne Regters, dat desselfs naaste Vrienden by hem komen mogte, om afscheid te nemen, en aan haar 't laatste Vaarwel te zeggen; dit verzoek toegestaan zynde, zo verschenen in 't Geregts-hof zyn Schoonmoeder, zyn huisvrouw, en zyn dogter; welke laatste, zeer bitter schreijende, haar Vader om den hals vloog, en zig daar op met groot misbaar voor de voeten van den Heer d'Omisson nederwierp, roepende om genade voor haren Vader; maar dezen Heer zeide, dat zulks van hem niet af hing. De Regters, kunnende het gekerm dezer Vrouwen niet langer verdragen, dedenze, na den gevangen Gruet nogmaals omhelsd te hebben, vertrekken. Hy recommandeerde zyn Huisvrouw in 't uitgaan, voor hun zoon geen ampt te willen verzorgen, maar hem liever een ambagt te laten leeren, dewyl hy nu een slagtoffer moest zyn van de Ordres aan hem in zyne bediening gegeven; en dat hy in den tegenwoordigen jammerstaat alleenlyk was gebragt, door het al te nauw uitvoeren van de gemelde Ordres. De Vrienden vertrokken zynde, zo examineerde men hem wel een uur lang, en toen wierd hy na de Conchergerie te rug gebragt, zonder hope van pardon te zullen bekomen. Eenige Perzonen mosten by hem waken, alzo men bespeurde, dat hy zig zelf wel ligtelyk het leven mogte benemen.

Den Heer Desmarets en den Grave de Ponthartrain, den eenen gewezen Minister van Staat, en den ander Kantzelier ten tyde der jongste Regeering, wierden beide mede beschuldigt; dus van den eerst gemelden, tot zyn verantwoording, daar tegens in 't ligt kwam deze volgende wydluftige

Memorie van den Heer Desmarets, wegens de behandeling der Finantien, zedert den 20. February 1708. tot den eersten September 1715. overgelevert aan zyn Koninglyke Hoogheit den Hertog van ORLEANS, *Regent van* Vrankryk.

Myn Heer,

1716.
Novemb.

Myn Heer,

IK bid zeer ootmoedelyk Uwe Koninglyke Hoogheit eenige ogenblikken van zyne aandagt te verleenen aan de Memorie, die ik de Eer heb den zelven aan te bieden.

Wylen de Koning, my de Eer gedaan hebbende, van my den 20 February 1708. te verkiezen, om de Plaats van Controlleur Generaal der Finantien te vervullen, zo heb ik met eenen gedurigen en zeer moeijelyken arbeid de zwaarte van dat Ampt, tot den eersten September 1715. gedragen.

Uwe Koninglyke Hoogheit weet zeer wel, dat de Controlleur-Generaal der Finantien, nog bevel gevende, nog verantwoordelyk is, zedert het Reglement van den 5. September 1661. waar by de overlede Koning de Commissie, van Sur-Intendant der Finantien, voor altoos vernietigde: Wyle de Koning heeft alle de diensten daar van zelf waargenomen, en daar is geene betaling gedaan, al[illegible] de Ordonnantien en Staten die hy geteekend heeft; en de Controlleur-Generaal der Finantien is eenvoudelyk de Uitvoerder van zyn Majesteits bevelen geweest.

Aldus geen bewind hebbende gehad, als uit kragt van de Ordres des Konings, ben ik niet verpligt daar ontrent rekenschap te doen: maar een beweegreede van Eer en Ontzag, 't welk ik aan Uwe Koninglyke Hoogheit schuldig ben, dringen my te gelyk, om verligtingen te geven, aangaande den Staat, waar in de Finantien den 20. February 1708. waren; aangaande het gene zedert zeven jaren en een half, tot 's Konings dood toe, gedaan is, om de onkosten van den Oorlog en den gantsen Staat te ondersteunen, en aangaande de gesteldheit, waar in de Finantien den eersten September 1715. waren.

Het eerste onderwerp, waar aan ik alle myne aandagt besteede, was de Schulden van den Staat te erkennen, als mede de Papieren, die buiten Credit waren, en die het geld zo schaars hadden gemaakt, dat de betaaling der Troupen byna in alle de Departementen opgehouden had.

Men kon, zonder onvoorzigtigheit, deze bekentenis niet opentlyk doen; men moest in tegendeel de quaal bedekken, om niet geheel en al te manqueeren; maar de Papieren, die men aan 't gemeen schuldig was, zyn zo bekent geweest, dat de enkele verklaring, de waarheit daar van doet zien: men was den 20. February 1708. aan 't gemeen schuldig.

Voor de nieuwe Munt briefjens gereformeert in 1707, 72. Millioenen.

Munt-briefjens, verkeert in briefjens van de generale Pagters der vereenigde Tollen, en van de Ontfangers Generaal der Finantien, te betalen in vyf jaren, 54. millioenen 435825. livres.

Oude Munt-briefjens, niet gereformeert, en op ordre in de Kassen van de Thezauriers bewaart, waar van men het fonds moest maken, negen Millioenen 570248. livres.

Briefjens van de Onder-Pagters der Aides, by wyze van leening, zeven Millioenen 200000. livres.

Obli-

1716. Obligatien, van de Kas der Tollen, 60. Millioenen 453760. livres. Briefjens
Novemb. jens van leening der Thezauriers van 't extraordinaris van Oorlog, en der Toegevoegdens, die hen gegeven waren, om de onkosten van hunne Bedieningen der jaren 1706. en 1707. te dragen, 61. Millioenen 705827. livres.

Interesten van deze byzondere partyen, 27. Millioenen 991665. livres; en alzo te zamen 303. Millioenen 357325. livres.

Voorts was men schuldig aan de Thezauriers van allerlei zoort, voor Ordonnantien en onvoldane Staten, 102. Millioenen 366833. livres.

Men had by avans op de inkomsten van 1708, voor de onkosten van 1706. en 1707. besteed, 54. Millioenen 833833. livres.

Nog op de jaaren 1709, 1710, 1711 en 1712, 14. Millioenen 286670. livres.

Negociatie tot *Genua* gedaan, twee Millioenen.

Men was schuldig aan den Heer Bernard, voor gedane Avances voor de Troupen, waar voor aan hem Briefjens waren gegeven van de Thezauriers van 't Extraordinaire van Oorlog, die men weder heeft moeten vullen, 11. Millioenen.

Aan de Broeders Hogguers, voor de gedane Avances voor het Leeger in *Italien*, in 1706, over de vyf Millioenen.

De onkosten van 't jaar 1708 bedragen, volgens de Ordonnantien, 685. Millioenen 633015. livres.

De Fondsen van 't jaar 1708, byna geheel by avans geconsumeert zynde, zo bleven'er van 't jaar 1708, de Lasten en geanticipeerde Assignatien daar af getrokken, geene andere vrye Fondsen over, als van 20. Millioenen 388338. livres.

Daar was geene dispositie gemaakt voor de Vivres van den Veldtogt, en geen Fonds voor de Remonteering en Recruteering.

Zodanig was den staat der Finantien des Konings, der Schulden van den Staat, en van 't Fonds dat overig was om alle onkosten goet te maken, wanneer de Heer van Chamillart, aan de andere kant belast zynde met de byzondere Staten van Oorlog, den Koning bad, hem te ontslaan van een last die alle dagen zwaarder wiert; waar by men nog kon voegen, dat de schaarsheit van 't gelt, de aanmerkelyke zommen aan de Thezauriers, en aan de Aannemers verschuldigt, het ophouden der betaling van de Assignatien, het discredit der Effecten des Konings, en den woeker die gepleegt wiert op de Muntbriefjens en op allerlei zoort van Papieren, de Finantien in eenen staat hadden gestelt, die zonder hulpmiddel scheen.

De Koning benoemde my tot Controlleur-Generaal in deze naregeschapenheit; zy was my genoeg bekent; de weinige mogelykheit, om met zulk een gering inkomen zo veele onkosten goet te maken, bezefte ik in alle deelen; ik gevoelde al de zwaarte van diergelyke Commissie: maar de Koning liet my de vryheit niet, om hem te vertonen het geen ik wist, en 't geen ik van den staat zyner Finantien kende; hy quam my voor, en verklaarde zig duidelyk,

tot

tot my zeggende, dat hy van den ſtaat zyner Finantien volkome kennis had; dat hy my het onmogelyke niet vergde; dat, indien 't my gelukte, ik hem eenen groten dienſt zoud doen, dien hy my altyd zoud dank weeten, en dat, indien den uitſlag niet gelukkig was, hy my de uitkomſten niet zoud te laſt leggen. 1716. *Novemb.*

Ik oordeelde, dat ik deze moeijelyke Adminiſtratie moeſt beginnen met eene beſliſſende daad, en die, aan 't gemeen tonende, dat ik de ordre en ſchikking van een goet beſtier kende, alleen bequaam was, om aan 't geld zynen eerſten loop te geven, en het vertrouwen weder aan te moedigen.

Ik begreep, dat de Koninglyke Schatkiſt, als het middelpunt van de Finantie, het geheele beloop der Inkomſten van zyn Majeſteit moeſt ontfangen; en ik beneerſtigde my, om het daar in te laten brengen, t'elkens, zo dra de betaling van yder poſt vervallen was.

Vier Hoofd-redenen deden my dat beſluit nemen:

Eerſtelyk; Om de Ontfangers te verpligten, dat zy prompter betaalden, als zy gedaan hadden.

2. Om te beletten, dat de gene die verbinteniſſen hadden gemaakt voor den dienſt, niet langer bloot geſteld wierden, om lang uitſtel te lyden, nog, door de kwaadwilligheden der Ontfangers, berooft wierden van een gedeelte van hunne Intereſten; waar van de veragtering tot dus verre een conſiderabel nadeel aan 't Credit des Konings had gedaan.

3. Om dat ik, het beloop der Inkomſten van zyn Majeſteit direĉtelyk na de Koninglyke Schatkiſt latende brengen, aan deze Kas een Credit wedergaf, 't welk zedert langen tyd uitgebluſcht was; overtuigt zynde, dat het eenige middel, om den buitenſporigen woeker, die men met het geld op het papier deed, te doen ophouden, en om 't geld voor den dag te doen komen, was, aan 't gemeen te doen zien, dat 'er veel geld in 's Konings Kaſſe circuleerde.

Ten 4. Meende ik een zekere ordre, en die my in ſtaat ſtelde om de noodzakelykſte onkoſten goet te maken, in te voeren, door de grondige kennis die ik van die Kaſſe zoud krygen, volgens de Lyſten, die men my alle weeken en alle maanden ter hand zoud ſtellen.

Deeze ſchikking wiert gepreezen, en had alle uitwerking die men daar van verwagten kon.

Om tot de uitvoering van dit Ontwerp te komen, moeſt men de Fondſen van 't jaar 1708. vry maken, die ten eenemaal verſlonden waren door de geanticipeerde Aſſignatien, getrokken voor de onkoſten van de voorgaande jaren.

De Koning ordonneerde, dat dezelve te rug gebragt en weder geaſſigneerd zouden worden op het jaar 1709, 't welk geſchiede; de vermindering der Geld-ſpetien, die op den eerſten Maart 1708, en vervolgens in de andere maanden van het zelve jaar bekend gemaakt wierd, deed alle de Houders der Aſſignatien beſluiten, om dezelve goedwillig te rug te brengen, om de verminderingen die zy zouden hebben geleden, indien men ze ſtiptelyk had kunnen betalen, te myden.

1716. Novemb. Men moet aanmerken, dat, deze Fondsen op verre na niet genoeg zynde om de hoogdringende en noodzakelykste goed te maken, men bedagt moest zyn om het Credit te vermeerderen, en om nieuwe beleeningen gemakkelyker te maken; en dewyl, door een Arrest van den 29. October 1717. geordonneerd was, dat alle de betalingen niet zouden kunnen gedaan werden, dan drie vierde in geld; en eene vierde in Munt-briefjens, zo gebeurde het, dat door de wegneeming der vryheit in de overeenkomsten, die 'er tusschen den Leender en Beleender konden gemaakt worden, het geld nog meer en meer opgesloten wierd. De Koning vergunde by een Arrest van den 27. February 1708. de vryheit der Contracten: dit Arrest, en de bekent gemaakte verminderingen, veroorzaakten een redelyke groote beweeging van 't geld, en verschafte middelen, om de onkosten van dit jaar te hulp te komen.

Men moest nog tot andere middelen toevlugt neemen; men hefte, by twee Edicten, twee Millioenen en 100000. livres aan Renten op 't Stadhuis, met een kapitaal van 33. Millioenen en 600000. livres. Men maakte ook vermeerderingen van Gages, die de Officianten gehouden waren te kopen, en men kreeg daar van 11. Millioenen en 400000. livres. Men maakte ook verscheide Contracten van extraordinaire zaken, die te zamen bedroegen 36. Millioenen.

Alle deze middelen maakten byna de Fondsen uit voor de onkosten van den Veldtogt, tot verwondering des Vyanden van *Vrankryk*, die staat maakten, dat de Finantien, als niet staande te houden zynde, verlaten waren.

Den kwaden uitslag van de Bataille van *Oudenaarden*, en de verovering van *Ryssel*, deden de zaken wederom in eene nieuwe verwarring en verlegenthei vallen, waar aan men met reede moest wanhopen, dat men zig zoud kunnen redden.

De Ordonnantien, voor de onkosten van 't jaar 1708, hebben belopen 202. Millioenen 788354. livres.

Daar zyn op verscheide Fondsen geassigneerd geweest 184. Millioenen 423036. livres; en alzo nog te assigneren 18. Millioenen 365318. livres.

De ordinaris en extraordinaris Fondsen van 1708. en van de vorige, hebben, zedert den 20. February 1708, belopen 229. Millioenen 59467. livres: waar van, tot de onkosten van 1708, besteed zyn 184. Milloenen 423036. livres; en het overige is geassigneert geweest voor de onkosten des vorige jaren.

De noodzakelykheit om den Oorlog voort te zetten, deed op middelen bedagt zyn, om het vertrouwen te herstellen, en om het verhandelen der Assignatien, die men aan de Bancquiers, Thesauriers, Ondernemers en andere, die met het verzorgen der onkosten belast waren, in betaling moest geven, gemakkelyk te maken: men nam voor te ordonneren, dat de Assignatien, die by avans op de Inkomsten van 't jaar getrokken waren, op haren vervaltyd zouden werden betaald. Dit Reglement, door een Arrest van den 19. February 1709. gemaakt, had in den beginne al den uitslag dien men daar van verwagt had; de Houders der in avans getrokkene Assignatien, hunne betaling verzeekerd ziende, besloten, om het geld, dat zy van de betaling hunner Assignatien ontfingen, aan de Thesauriers, Leveranciers, en andere te leenen: Maar deeze gesteldheit veranderde wel haast daar na. De harde winter en de duurte der

granen

granen deeden het geld meer als ooit opsluiten; niettemin moest men voor de onkosten van den Oorlog zorg dragen; de Soldy en 't onderhoud der Troupen verzeekeren; en de duurte der granen in 't geheele Koningryk spoediglyk verhelpen. 1716. Novemb.

In zulk een droevige gesteldheit had men de vryheit niet, van middelen te verkiezen, die de nodige penningen tot de onkosten zeeker en spoedig konden te weeg brengen; men moest die middelen by de hand neemen, waar van men zig in de voorgaande jaren had bediend, alhoewel den uitslag daar van zeer twyfelagtig was. Men hefte nieuwe Renten op 't Stadhuis, en men maakte insgelyks vermeerderingen van Gages, die aan verscheide Officianten toegevoegt wierden, waar omtrent byzondere Accoorden wierden aangegaan, ten einde om zig van gereede penningen, tot betaling der onkosten, te verzekeren.

De ordinaire middelen van Finantie, waar op men zig in den beginne uitleide, zouden een slegten toevlugt geweest zyn, indien niet, door een onverwagt geluk, de schepen, die in de *Zuidzee* waren geweest, gelukkig in de Havens van *Vrankryk* aangekomen waren. Hare lading was zeer ryk, en zy hadden voor meer dan 30. Millioenen goud en zilver aanboort. Men sloeg aan de Geinteresseerdens van deeze lading vòor, om al die Stof in de Munten te brengen, en om de helft daar van aan den Koning te leenen, waar voor men hen Assignatien op de generale Ontfangsten, en 10. per Cent interest gaf. De andere helft wiert hen contant betaalt tot voldoening van de uitrustingen der scheepen, en van het geen zy schuldig waren aan de Koopluiden en andere, van dewelke zy de Goederen, waar mede zy hare scheepen bevragt hadden, hadden gekogt, om die in *Peru* te verhandelen.

De Muntbriefjens bleven in weezen, en veroorzaakten een grote wanordre in den Koophandel; men moest arbeiden om ze te vernietigen, of wel besluiten, om de betaling der troupen, en alle de noodzakelyke onkosten van den Staat te zien ontbreeken.

Men vond nodig zig te bedienen van de Stoffen die in overvloet in de Munten waren, om eene algemeene hermunting te doen, en om verscheide nieuwe Geldspetien te maken na het gewigt der voorgaande; en men ordonneerde by een Edict van de maand May deszelven jaars 1709, dat de goude Louis, geslagen uit kragt van het Edict der voorgaande maand April, gangbaar zoud zyn voor 20. livres, in plaats van 16. livres 10. sols; en de Ecus voor vyf livres, in plaats van vier livres agt sols.

Door hulp van deeze vermeerdering, verbeelde men zig, het quaad, dat de Muntbriefjens veroorzaakten, te verhelpen.

Ten dien einde wiert geordonneert, dat in de Hoven der Munten vyf zesdeparten zouden werden ontfangen in Geldspetien of Materien; en een zesdepart in Muntbriefjens, om alles met nieuwe Spetien contant te werden betaalt.

Vier voorname redenen deden het besluit nemen om eene algemeene hermunting te doen: de eerste was de gemaklykheit, om met nieuwe Geldspetien contant te betalen de gene, die 'er zouden werden gebragt, nadien 't geen slit de

1716 Novemb. *Zuidzee* gekomen was, de nodige Fondsen daar toe in de Munten bezorgt had. De tweede was; dat de Franse Geld-spetien, die na vreemde Landen gevoert waren, weder in 't Ryk zouden komen. De derde was; het voordeel dat de Koning daar van trekken zoud: en de vierde reede was; de besteeding van dit voordeel tot uitblussching der Munt-briefjens.

Deeze verscheide schikkingen hadden eenen gelukkigen uitslag; zy verschaften Fondsen tot de betaling der Leegers; zy verpligteden de Houders der Munt-briefjens, om alles in 't werk te stellen tot het bekomen van vyfmaal zo veel geld, als zy Munt-briefjens hadden: eindelyk de hermunting bragt te weeg, de intrekking van 45. Millioenen Munt-briefjens en andere Papieren, en zy herstelde de circulatie der Geld-spetien.

Men droeg ter zelver tyd zorg, om in de Munt van *Straatsburg* de oude Geld spetien (die, volgens het Edict van de maand October 1704, geslagen waren, om alleenlyk in de Provintien van de *Elzas* en van de *Saare* gangbaar te zyn) in nieuwe te hermunten: men maakte ook verscheide Tractaten, tot afkoping van het Hoofd-geld en eenige andere extraordinaire zaken, tot de somme van 30. Millioenen toe.

De allergewigtigste zaak, en die de meeste moeite gaf, was die, om de overgrote duurte der Granen te verhelpen, en de nodige quantiteit daar van, tot onderhoud der Leegers, te verzorgen.

Men sloeg over alle de Provintien eene belasting van 557900. zakken Granen, die met groote moeite en met veel gevaar, ten behoeve van de Leegers, na de nodige Magazynen gevoert wierden. De prys daar van was van 30. tot 40. livres de zak, dewelke in verscheide jaren weder vergoed wierden op de belastingen der Provintien, die dezelve gelevert hadden; en de onkosten der Levens middelen van dit jaar, bedroegen over de 45. Millioenen.

Men moest ook zorg dragen voor de Stad *Parys*, en op de Provintien letten, die de duurte der Granen gevoelden; men maakte ten dien einde koop met verscheide Particulieren, om 'er uit vreemde Landen te doen komen; daar was een accoort, om uit *Barbaryen*, en de Eilanden van de *Archipel*, 120000. quintalen Tarw in de Havens van *Toulon*, *Marseille* en *Cette*, te brengen, om vervolgens na *Parys* gevoert te worden; en men sloot nog een andere koop, om Koorn uit het *Noorden* over *Dantzig* te bekomen.

Daar waren ook verscheide Accoorden, om Koorn van buiten te doen inbrengen; en men kan met waarheit zeggen, dat deeze zorg niet alleen de buitensporige steigering van den prys der Granen belettede, maar zelfs de prys, waar voor de Granen gebragt waren, verminderde, zo dra men wist dat die Contracten waren gesloten.

Den ongelukkigen staat, waar in het Koningryk zig, gedurende het jaar 1709 bevond, zal niet ligtelyk uit het geheugen der menschen werden gewischt. Men moest nog meer doen, om de Onderdanen aan te moedigen, en om onderhoud voor *Parys* te verzorgen. De Koning trok de bevrydingen van de Tailles in, die toegestaan waren aan de Officianten, die zedert den eersten January 1689. waren aangestelt, en beneden de 10000. livres voor hunne Ampten gegeven hadden.

Zyn

Zyn Majesteit stond aan zyne Onderdanen, by een Arrest van de maand October 1709, eene vermindering van zes Millioenen toe op de Taille van 1710; en kort daar na, wanneer de belastingen over yder Generaliteit geslagen wierden, vergunde hy nog eene andere vermindering van byna twee Millioenen. 1716 Novemb.

De Koning verminderde insgelyks de inkomende Regten op de Ossen, Schapen, en op de Wynen.

De Ordonnantien, geslagen voor de onkosten van het jaar 1709, bedragen 221. Millioenen en 110547. livres. De geassigneerde sommen belopen 199. Millioenen en 148926. livres. Dus bleven nog te assigneeren, 21. Millioenen en 961621. livres.

Om deeze onkosten te betalen, hebben de ordinaire Inkomsten van 1709, maar gerendeert 38. Millioenen en 162827. livres. Men heeft in avans op de Inkomsten der toekomende jaren, tot het jaar 1717. incluis, door geanticipeerde Assignatien geconsumeert 52. Millioenen en 761404. livres; dus te zamen 90. Millioenen en 924231. livres.

Om het overschot der geassigneerde zommen goet te maken, eischte men verscheide Avances, zo van de Pagters der Posteryen, als van andere Particulieren, die zeven Millioenen en 337195. livres bedroegen: en 't Restant der Assignatien wiert gevonden uit de Domeinen, en uit de Pagt van de Controlle der Actens; uit den afkoop van 't Hoofdgelt der Particulieren en der Geestelykheit; uit de jaarlykze Leenen en Rechten, en uit verscheide Accoorden, tot het beloop van 100. Millioenen, en 887500. livres; welke twee posten de bovengemelde 199. Millioenen en 148926 livres uitmaken.

Hier by is zeer noodzakelyk aan te merken, dat deeze laatste Fondsen, van vervreemding van de Controlle der Notariale Actens, van den afkoop van 't Hoofdgelt der Geestelykheit, en van de jaarlykze Leeningen en Regten, niet eer zyn ingekomen dan in de jaren 1710. en 1711: en, om regt te spreeken, deed men de Leegers en den Staat, in 't jaar 1709, door een zoort van mirakel bestaan, door middel van de gedane Avances der Pagters, Ontfangers, en andere, die haar geld of haar credit leenden; en die weder betaalt zyn, na mate dat deeze verscheide Fondsen inquamen.

Men trok een groot onderstand uit de Munten, die een dadelyk Fonds uitleverden van 11. Millioenen en 370773. livres; welke penningen nuttelyk besteed wierden tot betaling der Troupen.

Uit het verhaal der middelen, waar van men zig bedient heeft tot de onkosten der jaren 1708. en 1709, ziet men, wat 'er voor zwarigheit, om niet te zeggen onmogelykheit, zyn moest, om nieuwe bronnen te vinden tot de onkosten van den Oorlog, die met meer heevigheit voortgezet wiert, als ooit, na het wegneemen van *Doornik*, en den quaden uitslag der Bataille van *Malplaquet*, dewelke gevolgt wiert door het neemen van *Mons*.

In deeze gesteltheit sloeg ik aan den Koning voor, in de maand November 1709, om een bestier van verscheide extraordinaire zaken, door 12. Ontfangers Generaal te laten maken, en om een Kasse op te regten, waar in zouden

den

1716 Novemb. den gebragt worden de Fondsen, zo wel van de extraordinaire zaken, welkers betaling zy zouden invorderen, als van alle andere Fondsen, die men daar zoud kunnen doen inbrengen.

De Ontfangers Generaal gaven by deeze gelegentheit blyken van goede wil voor den dienst; zy verklaarden, dat zy 't bewind der extraordinaire zaken op zig nemende, het minste voordeel daar van begeerden; dat zy zig vergenoegen zouden met de Interesten der Avances die zy mogten komen te doen; en dat zy alleenlyk begeerden, dat de onkosten van 't Comptoir tot *Parys*, en van die in de Provintien, door den Koning betaalt wierden.

Zy regteden het Comptoir te *Parys* op, met een Directeur en een Cassier, en om Credit te geven aan deeze nieuwe ordre, (die des te meer opnam, om dat het gemeen 't welk zeer tegens de Pagters was, zag, dat de inzamelingen gedaan zouden worden zonder kosten, en zonder voordeel van de geene die de directie daar van hadden,) deed men in die Kasse de Fondsen komen, welke daar uit genomen wierden om de onkosten goet te maken; het geen het Credit van deeze Kas zo deed toeneemen, dat men zeggen kan, dat zy den Staat, tot de maand van April 1715. toe, ondersteunt heeft.

De extraodinaris zaken, waar van de Fondsen aan het gemelde Comptoir wierden gebragt, worden hier op geteld, en die hebben 68. Millioenen vry geld gerendeerd, zynde daar van over de 11. Millioenen aan onkosten, die men daar op anders zoud hebben moeten doen, voor den Koning gespaard.

Deze reglementen gemaakt zynde, zo moest men bedagt zyn op den inkoop der Graven tot onderhoud van de Leegers. De Intendanten hadden daar toe bevel. Men maakte een staat van 't geen 'er nodig was, zo voor de troupen, die de winterquartieren zouden houden, als voor de verzamelde Leegers; die Lyst bedroeg 733000. zakken, waar van yder zak over de 35. livres kostede, en te zamen met de vragten tot in de Magazynen meer als 25. Millioenen bedroegen.

De Provediteurs hadden maar zorg te dragen voor den aanvoer der levensmiddelen na de Leegers, voor het malen der graanen, voor het maken, bakken en uitdeelen van het brood, waar van de onkosten considerabel waren ten opzigte van de duurte van het Koorn.

Men kan aanmerken, hoe veel deze excessive duurte, gedurende de jaren 1709 en 1710, de onkosten, in vergelyking van vorige jaren, vermeerderd hebben.

In dit jaar 1710, deed de Koning voorslagen van Vreede. De Maarschalk van Huxelles en de Abt van Polignac wierden na *Geertruidenberg* gezonden, om met de Gedeputeerden van de Staten Generaal te spreeken.

Men weet dat de Conferentien vrugteloos afliepen. Den Kryg ging voort, en de Vyanden belegerd en weggenomen hebbende *Douay*, *St. Venant*, *Bethune* en *Aire*, zo moest men wederom nieuwe middelen, om den Oorlog te continueren, zoeken.

De verlegendheit van den Staat kon niet groter zyn, en de gantse uitputting der middelen, die men zedert 22. jaren in de Finantien werkstellig had gemaakt,

maakt, deed ons meer als ooit wanhopen, dat men 't zoud uithouden. 1716.

In deze nood eiste men Memorien van verscheide Luiden: men nam raad Novemb. met veele Intendanten der Finantien: de Generale Ontfangers en andere Financiers wierden geroepen, en die gaven verscheide Memorien in: Men moest zig van een jaarlyks Fonds, gedurende den Oorlog, verzeekeren, 't welk de Inkomsten des Konings niet bezwaarde, gelyk als alle de andere middelen, waar van men zig te voren bediend had, deeden. Na een lang en nauwkeurig onderzoek, kon men niets diensliger vinden als den Tienden Penning der Inkomsten van alle Capitalen, en in 't generaal van alle Goederen te eyschen.

Die Belasting wierd den 7. October 1710. geordonneerd. Dit was een uitterst en geweldig hulpmiddel. De Vyanden van *Vrankryk* meenden dat de uitvoering daar van onmogelyk zoud zyn; maar gezien hebbende dat alle de Onderdanen de behoeftens van den Staat te hulp kwamen, en dat de invordering vreedzaamlyk en zonder tegenkanting geschiede, zo merkten zy dezen Tienden Penning aan, als een onuitputtelyke bron voor den Oorlog.

Men kan zeggen, dat dit een der voornaamste beweegredenen geweest is, dat de Vyanden aangezet heeft om Vreede te maken. Zy hebben het zelfs genoeg bekend, om daar aan niet te mogen twyfelen.

Men besloot vervolgens, alle de Assignatien, die gemaakt en by avans getrokken waren, te vernietigen, en dezelve in Renten op 't Stadhuis te verkeeren.

De uitgegevene Ordonnantien, voor de onkosten van het jaar 1710, bedragen 225. Millioenen 847281 livres.

De geassigneerde sommen voor de gemelde onkosten, tot den 31. December 1713, en gedurende het jaar 1714. beliepen 187. Millioenen 939820. livres; zo dat men in 't laatst van 1714, van de onkosten van 1710. nog te assigneeren had 37. Millioenen 907461. livres.

De onvrugtbaarheit van het jaar 1709, en den slegten Oogst der volgende jaren, eene groote vermindering der inkomsten des Konings veroorzaakt hebbende, zo kon men de agterstallige Renten op het Stadhuis van *Parys* niet betalen, als te voren; en men kon het zelfs maar zes maanden in een jaar doen.

Deze veragtering deed met reden bedugt zyn voor eene onaangenaame beweeging der Renteniers; maar het gemeen, weetende dat men het geheele Revenu der Pagten stiptelyk tot betaling der Renten besteede, en dat men byzondere zorg droeg, om de Fondzen, die door de Commizen der Provintien, welkers Proces men maakte, in de Kassen gehouden wierden, in te zamelen, vleide zig wederom na de behoeftens van den staat, en verdroeg hun uitstel met zeer veel onderwerping. Ja men was genootzaakt om de betaling van de Gages der opperste compagnien te vertragen.

De oorzaak hier van is bekent geweest; maar het zal ondertusschen niet ondienstig zyn aan te merken, dat de Inkomsten der generale vereenigde Pagten, die men het eene jaar door het andere op 46. Millioenen rekende, in 1709. maar bedroegen 31, en in 1710. 40. Millioenen.

De

1716. Novemb. De ordonnantien voor 't jaar 1711. hebben belopen 264. Millioenen 128815 livres, waar van in de jaaren 1714. en 1715. nog moesten geassigneert worden 50. Millioenen 771163. livres.

De ordonnantien voor de onkosten van 't jaar 1712. bedroegen 240. Millioenen 379947. livres; en daar van moesten in 1714. en 1715. nog geassigneert worden 37. Millioenen 976848. livres.

De ordonnantien voor de onkosten van 't jaar 1713. beliepen 211. Millioenen 697672. livres; en daar van moest men in 't laatst van dat zelve jaar nog assigneren 33. Millioenen 313720. livres.

In 't jaar 1714. waren 'er geene Leegers in 't Veld, maar de onkosten der troupen continueerden het gantse jaar op den voet der voorgaande jaren. Het Tractaat, den 6. Maart tot *Radstad* gesloten, wiert gevolgt van het Congres tot *Baden*, alwaar de Vreede tusschen den Koning, den Keizer, en het Ryk den 7. September getekent, en de Ratificatie den 28. October daar aan volgende, uitgewisselt wiert.

Het gantse jaar door moest men even als te voren, zonder eenige tegenwoordige Fondzen en door industrie, de onkosten der troupen van den geheelen Staat verzorgen.

Het eenige middel, waar van men zig bedienen kon, was, gebruik te maken van 't Edict van October 1713., waar by een vermeerdering van Gage toegestaan was aan verscheide Officianten, waar van 15. Millioenen stonden in te komen.

Om de kosten der invorderingen van die zommen te sparen, ordonneerde de Koning, dat die door de Ontfangers Generaal gebragt zouden worden in de Kasse van den Heer Le Gendre. Om die penningen spoediger en by avans te krygen, wiert hem gelast Briefjens op verscheide vervaldagen uit te geven, en die door de Ontfangers te laten endosseren, welke toen vernegotieert wierden tegens den interest van vyf van 't hondert. Deze Generale Ontfangers avanceerden op 1714. twaalf Millioenen 560000. livres: en deeze twee partyen maakte een Credit van 29. Millioenen.

In Maart hefte de Koning op nieuw 500000. livres aan Renten op de Tailles, en daar uit vond men spoedig een Fonds van zes Millioenen.

Daar waren, zedert de Declaratie van den 7. October 1710, veele Assignatien in handen van verscheide Particulieren, die voorsloegen, om in betaling van dezelve aan te neemen, een gedeelte in briefjens van den Heer Le Gendre, die op verscheide vervaldagen in gelt zouden worden voldaan, en een gedeelte in zyne Briefjens, die men betalen zoud in Obligatien op de Tollen, en in Lyfrenten tegens den Penning 12; welke voorslagen aangenomen wierden.

Men was schuldig aan de Hertoginne Weduwe van *Savoyen*, aan de Keurvorsten van *Beyeren* en *Keulen*, aan de Heeren Bernard, Hogguers, en andere Bankiers, die met de Assignatien van de Koninglyke Thezaurie op de Kas van den Heer Le Gendre te vreede waren. De Heer Le Gendre had ordre

om

om zyne Briefjens zonder interest te maken. Hy gaf nog andere voor een gedeelte van die Assignatien op de Tollen, en op de Losrenten. 1716. Novemb.

De Heer de Meuve Bankier, avanceerde zes Millioenen livres voor de troupen, voor welke zomme de Heer Le Gendre zyne Briefjens gaf met interest.

Men nam ook verscheide Avances aan, ten deele in geld, en ten deele in Assignatien, spruitende uit de Declaratie van October 1710, en de Koning zeide daar ontrent zeer wel, dat indien de geene die 't voorstel deeden, eenig voordeel op het Papier vonden, het ten minsten goet voor zynen dienst was, gelt te vinden voor de onkosten, en ter zelver tyd schulden te betalen.

Men moet aanmerken, dat ontrent alle de gedane Avances, ten deele in Gelt, en ten deele in Papier, men alleenlyk interest heeft gegeven voor 't gelt, en niet voor 't papier.

Men had voor, de Schulden van den Heer Le Gendre, die niet geëndosseert waren, te betalen met de Fondzen die men in de Kas zoud doen komen, en men zoud dat uitgevoert hebben, indien de tyden en omstandigheden het toegelaten hadden.

Men bragt in de Kas van den Heer Le Gendre, alle de Fondzen die dienen konden voor de behoeftens der troupen, en van den Staat; onder anderen die van 1600000. livres gedestineerd tot betaling der Renten, en welke penningen, vrugteloos in handen van den Heer de la Garde gebleven zynde, een derde verminderd zouden geweest zyn door de afzetting der Spetien, die op handen was. Men besteede dat geld tot betaling der Guardes du Corps en der andere Troupen; en een Millioen van de Pagten tot Hofhouding des Konings, en tot andere dringende en geoorlofde onkosten.

Wanneer men agt geeft, op de zorg, die den slegten staat der Finantien vorderde, zal men twee zaken toestaan. 1. Dat men, niet anders als Leeningen kunnende doen, tot handhaving van den Staat, een andere weg, als die der Bewaarders van de Koninglyke Thezaurie, tot het doen der Negociatien, inslaan moest. 2. Dat daar ontrent alle de ordre en mogelyke directie gehouden is, in aanmerking van de tyden en de geschapenheit der gemeene zaken. Ja deeze Kas is zo wel bestiert, dat, door 't Credit 't welk men daar aan gegeven had, men de noodzakelyke onkosten van den Staat zedert den eersten January 1710, tot April 1715. toe, daar uit gevonden heeft. Maar de pogingen om de beloofde Fondzen te vinden, en die in 't laatst van Maart 1715. overgelevert wierden voor de onkosten hier onder uitgedrukt, in een tyd wanneer het Gelt zeer schaars begon te worden, zyn oorzaak geweest dat het Credit van deeze Kas zo gevallen is, dat men het in vier maanden, die tot de dood des Konings toe verlopen zyn, niet weder heeft kunnen opbeuren.

De extraordinaire onkosten in Maart en April 1715, zyn geweest, voor de agterstallige ordinaris Subsidie des Keurvorsts van *Beyeren*, twee Millioenen 600000. livres; die van *Keulen* 200000. livres; de extraordinaris Subsidie van *Beyeren* voor 't Tractaat van 1714, twee Millioenen; de Subsidie van *Zweden* 900000. livres. De getekende ordonnantien des Konings voor de onkosten

 van

1716 van 1714. hebben belopen 213. Millioenen 529630. livres, en daar op bleven
Novemb. nog te affigneren 116. Millioenen 244682. livres.

De veranderingen, door de dood des Konings gebeurt, hebben niet toegelaten het werk voor 't jaar 1714. te voltoyen; nog de agt eerste maanden van 1715, zynde alle de Registers overgegeven aan de Perzonen tot de Administratie der Finantien aangestelt.

De onkosten, door wylen den Koning, gedurende zeven jaren gedaan en geordonneert, beginnende met den eersten January 1708, en eindigende den 31. December 1714, hebben bedragen een zomme van 1533. Millioenen 201176. livres, 't welk yder jaar door malkanderen gerekent, uitmaakt 219. Millioenen 23027. livres.

De ordinaris Inkomsten, gevoegt by den Tienden Penning en by het Hoofdgeld, hebben jaarlyks, na aftrek der ordinaris lasten, niet meer opgebragt dan 75. Millioenen livres.

Op dien voet quam men alle jaren te kort, om alle de onkosten goet te maken, 144. Millioenen 23027. livres.

En om het geheele Fonds van zeven jaren te vinden, moesten 'er nog wezen 1008. Millioenen 161180 livres.

Alle de middelen van Avances, der geanticipeerde Affignatien op de toekomende jaren; het profyt op het hermunten der Geld-speтien; de afkoping van 't Hoofdgeld en van den Tienden Penning door de Geestelykheit; de afkoping van andere Tiendens, en de vryhouding der Hoofdgelden van verscheide Gemeenschappen en van veele Particulieren; de vervreemdingen, de vaststellingen der Renten, de Contracten, en anders middelen van Finantie, hebben niet meer kunnen opbrengen dan 691. Millioenen 660368. livres.

Zo dat men met het einde van 't jaar 1714. schuldig is gebleven 316. Millioenen 540813. livres.

Tot uitvoering der Declaratie van den 7. December 1715, behelzende, dat alle de Briefjens voor den dienst van den Staat gemaakt, weder ingebragt zullen worden, om dezelve te verifieren en te liquideren, hebben de Eigenaars van alle die Briefjens, dezelve vertoont aan de Heeren Commissarissen van den Raad, en door de recapitulatie van alle de geene die gevifeert waren van den 20. December 1715. tot den 31. January 1716, heeft men bevonden, te weten; aan Obligatien van de Kasse der Leeningen en Briefjens van den Heer Le Gendre, 179. Millioenen 920034. livres; aan Ordonnantien en Affignatien op de Koninglyke Thezaurie, 311. Millioenen 894388. livres; aan Briefjens van het extraordinaris van Oorlog en van de Zee-zaken, 61. Millioenen 280208. livres; welke post moet afgetrokken worden, nademaalze een gedeelte uitmaakt der Ordonnantien of Affignatien op de Koninglyke Thezaurie; en indien de Thezauriers daar van betaalt waren, zouden zy hunne Briefjens voldoen.

Dus moet men de gevifeerde Briefjens, maar rekenen op 491. Millioenen 814422. livres.

De

De schulden in Papieren, die'er den 20. February 1708. waren, bedroegen 482. Millioenen 844061. livres. 1716. Novemb.

Zo dat de Briefjens voor den dienst van den Staat gemaakt, dewelke den eersten September 1715. in wezen waren, maar agt Millioenen 70361. livres meer bedragen, als de schulden der goet gekende Briefjens in 1708.

Uit het vertoog van alle de onkosten, gedurende zeven jaren gedaan, blykt: 1. Dat het niet mogelyk is geweest dezelve ten eenemaal te voldoen. 2. De vergelyking der Briefjens, die den eersten September 1715. in wezen waren, met die van den eersten January, toonen klaar de goede ordre, die gedurende de zeven jaren in 't administreren der Finantien gehouden is. 3. De onkosten zyn zwaarder geweest, als in de vorige jaren, ter oorzaak van 't misgewas van 1709. 4. Het doodvriezen der Note, Castagne- en andere Vrugt-Bomen is van eene onuitspreekelyke schade geweest voor de Provintien die daar by geleden hebben; als mede de sterfte der Beesten, de ziektens onder het Volk, en de overstroomingen der Rivieren. Deze toevallen hadden de menschen buiten staat gesteld, om alle de ordinaire en extraordinaire Schattingen te betalen. De overleede Koning, daar van wel onderrigt zynde, oordeelde dat men se een gedeelte der Belastingen moest kwytschelden, zo als te voren verhaald is; en behalven dat, liet zyn Majesteit grote sommen gelds aan de Bisschoppen en aan de Intendanten zenden, om de Armen by te staan. Welke vrydommen en geremitteerde Penningen, de Fondsen, die men voor de onkosten van den Staat nodig had, grotelyks hebben verminderd. 5. Men heeft, in weerwil van alle die rampspoeden, niet nagelaten de Muntbriefjens en andere Papieren en erkende Schulden op den eersten January 1708, te vernietigen; en na het uithouden der onkosten van zeven Veldtogten, vervuld van kwade uitslagen, heeft men op den eersten September 1715. byna maar zo veel Schulden bevonden als 'er waren op den eersten January 1708. 6. Alle de onkosten door den Koning geordonneert, zyn opgemaakt zonder beraadslaging met den Controlleur Generaal; en die van den Oorlog, van de Zeezaken, en van de Pensioenen, tusschen den Koning en de Heeren Secretarizen van Staat, elk van zyn departement.

De Controlleur-Generaal was belast met de Fondsen tot de onkosten op allerhande wyzen te vinden. Was hy Meester om dat te weigeren of zyn Post te verlaten? men gedraagt zig aan de geene die de verleede Regeering van naby hebben gezien, om op dit Articul regt te doen aan den geene, dien de Koning tot zulk een zwaar en moeijelyk Ministerschap verkoren had.

Eene aanmerking nog kragtiger en onwederspreekelyk is, dat den Oorlog gevoerd en ondersteunt wierd door zeer vereenigde en zeer verbitterde Vyanden tegens *Vrankryk*, en welkers oogmerken niet minder waren, als 't Koningryk te verdeelen, en daar van een geconquesteert Land voor haar te maken.

Men weet het voornemen dat zy hadden, om zig midden door *Vrankryk* eenen weg te banen, om den Koning van *Spanjen* te noodzaken zyne Landen te verlaten.

1716. Novemb. De reis van den Heer de Torcy na den *Haag*, en de Conferentien van *Geertruidenberg*, hadden aan geheel *Europa* doen zien de aanslagen der Vyanden, en de onmogelykheit waar in men was om Vreede te maken. Men moest dan uit noodzakelykheit den Kryg voeren. De uitputting van 't Koningryk was genoeg bekent, men had geen verscheide middelen genoeg om te kiezen tot 't uithouden van dezelve, nog tyds genoeg om zig te beraden; nauwlyks had men zo veel tyd om te ageeren, en alle de middelen werkstellig te maken, die zonder geweldenary gelt konden verschaffen. 't Heil van den Staat hing alleenlyk aan 't maken van de Vreede: zy is gelukkig en roemrugtig, tegens alle zoort van verwagting, geslooten Verre van eenige middelen die 't gewelt en de noodzakelykheit drongen, om daar van gebruik te maken, te laken; moet men hier de Ministers pryzen, die in zulke ongelukkige tyden, en in zulk eenen wankelbaren staat, moets genoeg gehad hebben, om niet verschrikt te worden, en om kragtige en verdubbelde pogingen te doen, die eindelyk de zo noodzakelyke als gewenschte Vreede, te weeg gebragt hebben.

Ondertusschen sprakmen in 't algemeen, dat den Grave de Pontchartrain tien Millioenen zoude moeten uitkeeren, wyl de nieuwe Justitie kamer geenszints wilde aanmerken zyn voorwendzel, van vryheit tegens alle nazoek; vertoonende daar tegens aan hem, dat, onder de Regeering van Koning HENDRIK IV. den Kantzelier de Chivereu met de Zegels in de hand, dat is staande zyn werkelyke Administratie, wel gecondemneert was geworden.

De zaak, wegens de verschillen tusschen de wettige Prinsen van den Bloede, en de twee onechte Zonen des jongst gestorven Konings, hadmen in de groote Kamer van 't Parlement te *Parys* eens op het tapyt gebragt; wanneer de laatstgemelde op nieuw eene Memorie prezenteerden, beweerende, dat de Prinsen van den Bloede niet bevoegt waren, om het Edict van zyn overledene Majesteit, haren Vader, te herroepen, ja dat 'er geen fondamenteele Wet van *Vrankryk* was, waarom het voorschreve Edict niet zoude konnen stand grypen. Ter zelver tyd kwam ook in 't ligt een gedrukte Ordonnantie van den Kardinaal de Noailles, Aardsbisschop van *Parys*, waar by werd ingetrokken de magt, voor dezen aan de Jezuiten toegestaan, van te mogen Biegten en Prediken in zyn Aartsbisdom. Ziet hier deze Ordonnante.

LOUIS-ANTOINE DE NOAILLES &c. &c. Aan onze geliefde Broeders, den Provinciaal van de Provintie van *Vrankryk*, en de Hoofden van 't Col-

Collegie der Jezuiten van deeze Stad *Parys*. Wy zyn onderrigt, dat eenige Geestelyken van U Gezelschap meenen dat het hen geoorloft is de magt nog te oeffenen, die Wy hen te voren gegeven hadden, van in ons Bisdom de Biegt te horen en te Prediken; offschoon die magt bepaalt was aan zekeren tyd, die nu verstreeken is; en dat Broeder Louis de la Ferte, een der gemelde Geestelyken, na 't eindigen van die magt, welke Wy aan hem gegeven hadden, zig daar van dadelyk heeft bedient, als door een zoort van eene stilzwygende en vooronderstelde geduurzaamheit van onze wil; onder voorwendzel dat die magt niet uitdrukkelyk herroepen is geweest op 't einde van den termyn; 't geen zoud kunnen overgaan in een misbruik; de Zielen, die Ons toevertrouwt zyn, bedriegen, en een grote wanordre in de Kerkelyke Tugt veroorzaken: waar over het Kapittel van onze Hoofdkerk en de Curez van deeze Stad hunne vertogen en klagten aan Ons hebben gedaan; Ons verzoekende, daar in te voorzien. Verscheide Prelaten zelf hebben Ons kragtelyk gedrongen, geen inbreuk te laten doen aan de geheiligde Regten van het Bisschopschap. Om die reedenen hebben Wy het van onze schuldigheit geagt U deezen aangaande onze meening, op zulk een naauwkeurige wys te doen verstaan, dat daar ontrent geen twyfeling kan overblyven. Wy verklaren aan U Lieden dan, by deeze tegenwoordige, dat Wy in geenerlei maniere verstaan, dat die Geestelyken van Uw Gezelschap, welkers magt om te Biegten en te Prediken uit is, zouden continueeren zig daar van te bedienen. 1716 Novemb.

En daarenboven hebben Wy uitdrukkelyk herroepen, en Wy herroepen by deeze tegenwoordige, alle magt, voor dezen door Ons of door Ons gezag, zo wel aan U, als aan alle andere Geestelyken van Uw Gezelschap, gegeeven, 't zy op Onze Wil, by geschrift of by woorden, om het Sacrament van Boetvaardigheit te bedienen, en het Woort Gods in Ons voornoemde Bisdom te verkondigen; Verbiedende yder van U Lieden, en alle andere van Uw Gezelschap, zeer uitdrukkelyk, die functien in eenige Kerk, Kapelle, Oratorie, of andere plaatzen, waar, en onder wat voorwendzel het ook zy, in 't bereik van Ons Bisdom waar te nemen, by pene tegens de Overtreeders, van dadelyke suspensie en extraordinaire vervolging, door zodanige middelen als men zal te rade werden, &c. &c.

Gegeven te Parys *den* 12. *November* 1716.

Was getekent,

L. A. Kardinaal van Noailles, *Aartsbisschop van* Parys.

Men zag te *Parys* ook gemeen maken een Arrest van 't Parlement der Provintie *Bretagne*, gevolgt op den zeer aanmerkens waardigen eisch en conclusie van den Procureur Generaal aldaar; welken eisch men hier, om deszelfs wydlopigheit, niet kan te boek slaan, zullende

1716 Novemb. egter den inhoud daar van ten deele komen te blyken, uit deze naarvolgende ordonnantie van het bovengemelde Parlement, luidende als volgt.

HEt Hof, geëxamineert hebbende de twee pasquillen, waar van 't eene genoemt wert, *Antwoort op eenen brief van een nieuwen Katholyk, wegens de Constitutie Unigenitus*; en 't ander den tytel voert, van *Historie van Korah, Dathan en Abiram*, regt doende op den eisch en conclusien van den Procureur Generaal des Konings, heeft geordineert, en ordineert, dat ze gedempt zullen werden; en dat tot dien einde alle, die 'er exemplaren van hebben, gehouden zullen zyn, die aanstonts ter Griffie van het Hof te brengen; bevelende aan de Presidiale en Koninglyke Regteren zig t'informeeren en te procedeeren, door de vlyt der Substituten van den gemelden Procureur Generaal, tegen de Autheurs en Drukkers van diergelyke schriften, en tegen de gene, die ze onder 't gemeen verspreiden. Het mainteneert ook de Theologize Faculteit en Universiteit van *Nantes* in zyne functien, voorregten, en immuniteiten, zonder daar in directelyk nog indirectelyk te mogen gestoort werden door eenige perzoonen, en onder eenigerlei voorwendzel, wat het ook zoude mogen weezen. Ook verbied het aan den Bisschop van *Nantes*, in zyn Seminarium, eenige publyke schoolen te houden, gelyk het ook verbod doet aan de Bisschoppen van dat district, van het gebruik van formulieren van eenige onderschryvingen en onderteekeningen, zonder voorgaande deliberatie der Geestelykheit van *Vrankryk*, geauthoriseert door opene brieven in 't Parlement geregistreert; en aan alle byzondere Perzoonen, van wat staat of conditie zy ook zouden mogen zyn, in 't openbaar, of in 't byzonder, malkanderen te keer te gaan of te schelden, met de namen van invoerders van nieuwigheden, ketters, geëxcommuniceerden, of andere benamingen van partye; of te prediken over die stoffen met injurieuse bewoordingen; op peene dat de overtreeders gestraft zullen werden, als ongehoorzamen jegens des Konings bevelen, en als vyanden en verstoorders der gemeene ruste. Wyders beveelt het de Presidiale Koninglyke Regters der Provincie, zig te informeeren en proces te maken tegen de schuldigen, van wat staat, conditie, en caracter zy ook mogen zyn, ingevalle van overtreedinge van dit tegenwoordige Arrest. &c. &c.

De Theologische Faculteit der Stad *Parys*, deed mede met den druk gemeen maken het volgende Extract van hunne Actens.

IN 't Jaar onzes Heeren 1716, den 4. November, na dat de Misse van den H. Geest, volgens 't gebruik, plegtelyk bedient was, heeft de H. Faculteit van *Parys* hare algemeene ordinaris Vergadering in de groote Zaal van de *Sorbonne* gehouden, waar in de Heer Ravecher Syndic, geklaagt heeft over een nieuw Verhaal, 't welk zedert een maand binnen *Parys*, en in de Provincien

van

van het Koningryk, met zo veel yver als partydigheit, verspreit en verkogt wort, tot groten hoon van alle de geene die kennis hebben van het wys gedrag, 't welk de Faculteit gehouden heeft. Hy zegt, dat dit Verhaal vol is van voor-onderstellingen tegens de waarheit, en des te onverdraaglyker, om dat dit Pasquil genaamt is, *Getrouw Verhaal van het voorgevallene in de Vergaderingen van de* Sorbonne, *&c.* en dat men daar in leest, dat het geschreven zoud zyn door een der Doctoren, die gemeenlyk de Vergaderingen bywoonen; zo dat dit Verhaal niet alleen onze Luiden binnen 's Lands, maar ook de Vreemdelingen (by wie men zegt dat het gedrukt is) en alle andere, die geen kennis van onze zaken hebben, ligtelyk zoud kunnen misleiden: dat hy ook op 37. Bladzyden, die de vyf eerste maanden van zyn Syndicschap raken, meer dan 70. misslagen tegens de waarheit, dubbelzinnige vertellingen, uitlatingen en transpositien van nodige zaken, kwaadaardige dissimulatien, en valsche uitleggingen van hooft-zaken, heeft gevonden: dat de plaatsen, die hem het onverdraaglykste voorkomen, zyn, waar in den Autheur, door eene toomlooze onbeschaamtheit, de H. Faculteit tragt te beschuldigen, van niet onderdanig genoeg te zyn aan de Kerk; van eene Ketterse party te begunstigen; van hare Jurisdictie over de Bisschoppen, en zelf over den Opper-Priester, uit te strekken; en door eene gruwelyke misdaat, een berugt besluit, dat zy zelf gemaakt had, vervalscht te hebben; even als of deze vermomde Autheur de bekende waarheden van 't gantsche menschelyk Geslagt kon uitwisschen, en de Nakomelingschap alzo bedriegen. De Heer Syndic dit breeder vervolgt hebbende, heeft daar by gevoegt, dat het van 't belang van de waarheit, van de Kerk, van de Faculteit, en van de pligt zyner Bediening was, den Autheur van dit verhaal, die zig een der Doctoren noemd, schoon hy hem anders onbekend is, aan te klagen voor den Economischen en Doctrinalen Regtbank der H. Faculteit, als schuldig aan een groot getal valsheeden, injurien en lasteringen; en hy heeft ter zelver tyd deeze Aanklagte ingestelt, waar van hy Acte begeert, en daar by ook verzogt heeft, dat onderzoek mogt worden gedaan na den Autheur. 1716. Novemb.

De H. Faculteit, na eene rype overweeging der voorgestelde Articulen, waar by geassisteert hebben 140. Doctoren, heeft aan den Heer Syndic verleent Acte van de ontdekking, die hy gedaan heeft van *het Nieuw Verhaal*, als van een Pasquil, gevult met onwaarheden, injurien en lasteringen. Zy heeft bevolen, dat men onderzoeken zal, wie den Autheur daar van is; dat de Acte van beschuldiging van onwaarheit, injurien en lastering, door den Heer Syndic verzogt, zal worden gedrukt, benevens het Verhaal, dat den 20. October geleezen is, behelzende de aanmerkingen die de Heer Syndic den eersten der zelve maant opentlyk gemaakt had op de Brieven, die men aan de Universiteit van *Salamanca* toeschryft.

In de extraordinaire Vergadering van den 18. November, heeft de Heer Syndic voor de tweedemaal zyne klagte gedaan, aangaande 't bovengemelde *Verbaal*, beschuldigende, gelyk hy reets te voren gedaan heeft, den Autheur van dit Pasquil, over verscheide onwaarheden, schandelyke injurien en lasteringen:

1716. ringen: Hy heeft verzogt, dat aan hem Acte mogt worden verleent, zo wel
Novemb. van zyne herhaalde beschuldiging, als van de niet verschyning van dezen Pasquil-schryver; en dat men na denzelven onderzoek mogt doen.

De H. Faculteit heeft met eenparig advys der 106. Doctoren, die in de Vergadering tegenwoordig waren, aan den Heer Syndic de begeerde Acte, en het overige van zyn verzoek, toegestaan.

Onderstont,

Ter Ordonnantie van myne Heeren den Deeken en de Doctoren van de H. Faculteit der Godsgeleertheit tot *Parys*.

Was getekent,

Du Bosc, Griffier, &c.

Desgelyks, aangaande zekere gewaande Brieven van de Universiteit te *Salamanca*, het onderstaande Extract.

DE Heer Ravechet Syndic, heeft aan de Faculteit berigt; dat men overal vyf brieven doet lopen, geschreven op den naam van de Universiteit van *Salamanca*, die alle gerigt zyn, om vals te verklaren de gerugten, die men gedurende de maanden Juny en July laatstlede in deze Stad behendiglyk verspreit had, als of de Constitutie Unigenitus door die Universiteit verworpen was: dat de laatste van deze brieven geadresseert was aan 't *zeer illustre College der* Sorbonne *van de Universiteit van* Parys. Dat zy 'er ondertusschen tot nog toe geene ontfangen had, met die plegtigheit, en met die authentikheit voorzien, welke betamelyk en noodzakelyk waren, om geloof te geven, datze waarlyk van de Universiteit van *Salamanca* quam; dat, of schoonze door die Universiteit in der daad al geschreven was, het opschrift alleen van dezen brief reede gaf, om te twyfelen, ofze de H. Faculteit van *Parys* raakte, die men geenzins gewoon is den naam te geven van 't College der *Sorbonne*; dat hy voor 't overige in deze vyf brieven niets ontmoet had, 't welk de Faculteit raakte, of waar in zy eenig belang had, nog waar uit men 't minste voordeel kon trekken tot decisie van de zaak in verschil. Waar op hy aanmerkt.

1. Dat die brief, welke gezegt wort geschreven te zyn aan den Paus, wel ondertekent schynt te wezen door negen zo genaamde Doctoren van *Salamanca*, maar met het Cachet van die Universiteit niet verzegelt; en dat die 'er getekent hebben niet zeggen, dat zy het hebben gedaan agtervolgens eene deliberatie, of gehoudene vergadering, die hen de magt heeft gegeven, of om de geheele Universiteit te reprezenteren, of om die brieven in haren naam te schryven, 't welk egter betamelyk en volstrektelyk nodig was: dat het daarenboven ongelooflyk voorkomt, dat onder de verkorene, om diergelyke brieven plegtelyk te onderteekenen, geen Karmeliter, nog Dominicaner gevonden worden;

den; of schoon het bekent is, dat de Geestelyken van die twee Ordens altyd het grootste gedeelte van de Universiteit uitgemaakt hebben. 1716. Novemb.

2. Om dat de Autheuren van deze brieven in zulk een grote nalatigheit en groove onkunde zyn, ontrent de zaken der *Spaanze* Kerk, en waar over het hier te doen is, dat de geene, die den voortreffelyken en doordringenden geest der *Spanjaarden* kenden, zig nooit kunnen verbeelden, dat zy geschreven zyn door Mannen van die Natie, en nog veel minder door Doctoren van *Salamanca*; dewyl die brieven zeggen, dat het een vast gebruik in *Spanjen* is, dat zo haast de Inquisiteur-Generaal eene Constitutie, hoe die ook zy, voorgestelt heeft, mits datze te *Romen* uitgegeven is, die door alle met eene vaardige gehoorzaamheit aangenomen wort: dat de Heer Syndic daar ontrent aangemerkt heeft, dat zodanig een gebruik zeer verschilt van de oude en wettige gewoonte, gerecommandeert en aangenomen door het derde Concilie van *Toledo*, en die geprezen en gepractizeert is op 't voorbeelt der andere Kerken, door de 4., 14. en 15. Concilien van de zelve Stad *Toledo*; ten deele op verzoek, en ten deele met de goetkeuring der Pauzen St. Gregorius de Groote, Leon de II., Benedictus de II. en Sergius de I., door welke Concilien geoordeelt en verklaart is, dat aan de Bisschoppen van die magtige Monarchy 't Regt toekomt, om te bevestigen en af te kondigen niet alle de Decreten der *Roomze* Pauzen, zonder onderscheit; maar alleen de gene, die zy na voorgaande onderzoek (even als andere Decreten, zelfs de geene, die door een algemeen Concilie mogten voorgestelt zyn) overeenkomstig vinden met de Regulen des Geloofs; vastgestelt door de Concilien in *Spanjen* aangenomen; en dat dit de wys der plegtige aanneeming was, die by de *Spanjaarden* stand greep. Waar by de Heer Syndic heeft gevoegt, dat het gebruik, waar van in dezelve brieven gewag gemaakt wort, al zo wel streed tegens dat in vroeger tyd gevolgt was door Paus Sixtus de IV. en door Koning Philippus de II. Dat die Paus aan de Aarts-Bisschoppen en Bisschoppen van *Spanjen* zond de Bulle, veroordeelende de Dwalingen van Petrus van Osma; welke Bulle hy niet uitgegeven had, als na dat hy deeze zaak alvorens in het Bisdom van *Toledo* had laten overweegen; en dat hy ze had gegeven, niet *alleen*, maar in een talryk Consistorie, en ten overstaan (zo als hy zelf zegt) van zyne Domestike Geestelykheit. Dat Philippus de II. zig niet bediende van een Inquisiteur-Generaal, om de Decreeten van 't H. Concilie van *Trente* te doen afkondigen, en om zelfs de gene die de Tugt raakten, in eenige deelen te matigen; maar dat hy zig bediende van Concilien, door zyn toedoen vergadert, en op den raad zelf der Bisschoppen in *Spanjen*, in *America*, in *Sicilien*, in *Lombardyen*, en in de *Nederlanden*; terwyl men 'er ook hielt in *Duitsland*, en men zig mede in *Vrankryk* en in *Polen* gereet maakte om te vergaderen; en dit volgens de Regulen en het gebruik in alle Eeuwen aangenomen, en zelf door het vyfde Algemeen Concilie goetgekeurt; dat daarom de Bulle *in Cœna Domini* in *Spanjen* niet aangenomen is, en dat dezelve Koning het zeer qualyk vond, dat een Nuntius van den Paus, die Bulle op eèn opentlyke plaats had doen aanplakken; en dat dit eindelyk het gevoele en de Leer van de *Spaanze* Regtsgeleerden was.

1716. Novemb. GROOT-BRITTANNIEN.

DE Univerſiteit van *Crambridge*, hebbende onder hare Leden veranderingen gemaakt, en verkoren de zodanige, welke een goede genegentheit tot het tegenwoordige beſtier deden blyken, rezolveerde in 't laatſt van October, om, door een Adres aan den Koning, betuiging van hare affectie tot zyne Majeſteits Perzoon en Regeering te doen. Dit wierd met 20. tegens 10. ſtemmen goedgekeurt, dus den Vice-Kantzelier, verzelt van eenige der voornaamſte Leden, zig naar *Hamptoncourt* begaven, alwaarze den Prins van Wallis het onderſtaande Adres, gerigt aan den Koning, ter hand ſtelden.

Zeer genadige Souverain,

GElyk als Wy eens de byzondere Eer hadden, van Uwe Majeſteit, met onze Dankzeggingen voor een uitmuntend blyk van Uwe Koninglyke gunſt en mildadigheit, op te wagten; alzo zouden Wy onder de eerſte Verkondigers van de gemeene vreugd en gelukwenſching, wegens Uwe Zeegepraal over de Rebellen, geweeſt zyn, indien ons voorneemen niet was verydeld geworden door een onvoorzien en onvoorbeeldelyk beletſel; 't welk nu weggenomen zynde, zo neemen Wy de eerſte gelegentheit waar, om aan U Majeſteit en de Waereld te toonen, dat het niet ons gebrek aan ſchuldpligtigheit of toegenegentheit, maar ons ongeluk en rampſpoed was.

Dit zal, hopen Wy, ons ongeduld, dat Wy niet tot Uw Majeſteits te rug komſt in *Groot-Brittannien* wagten, maar dat Wy ons haaſten, om (zelfs in Uw afzyn) ons Adres aan U te zenden, verſchoonen en regtvaardigen; en waarlyk Wy kunnen dit nauwlyks een afzyn noemen, dewyl Gy alleenlyk Uwe eige Zeën overſteekt, om Uwe eige Erf-Landen te bezoeken; dewyl Wy zien, dat de invloejing van Uwe Meening en Raad alle Uwe Dominien op eenmaal doordrings en aanmoedigd; en dewyl Gy gedurig onder ons ſchynd te reſideeren, in dat levendig Beeld van Uw Perſoon en Deugden, zo wel als van Uwe Souveraine Macht, zyn Koninglyke Hoogheit Uw Zoon.

Het is met ſchroom, dat Wy nu aan U gewag maken van een Rebellie, zo ſpoedig gedempt, ondergebragt en uitgebluſcht, en die Uwe Vorſtelyke goedertierenheit en grootmoedigheit reeds vergeeten ſchynd te hebben; maar onze eyge aangelegentheden, onze vorige vrees en tegenwoordige blydſchap, verpligten ons aan te merken, dat, gelyk als geene Rebellie, ontrent hare voorneemens en gevolgens, in alle onze Jaar-boeken ſchrikkelyker en verderflyker voorkomt, zo is 'er ook ooit in korter tyd, met minder nadeel en gunſtiger uitkomſten, afgewend en verydeld, hebbende alleenlyk gediend om Uwe Majeſteits overtreffende wysheit en ſterkte, de zwakheit en roekeloosheit Uwer verdwaalde Vyanden, de ſtandvaſtigheit Uwer Miniſters, en de getrouwheit Uwes Volks open te leggen; want zelfs de weinige godlooze Autheurs, en regtvaardige Lyders wegens de Rebellie, die geen openbare Papiſten waren, hebben aan de vaſtgeſtelde Kerk dat Regt gedaan, van te verklaren, dat zy

Konings Krooning, den 31. October met de gewone plegtigheden gehouden, wanneer de Koninglyke Standaart van Toorens en Kerken afwaide, het Kanon afgeschoten, de meeste huizen met kaarsligten geïllumineert, en in de straten veel vreugde-vuuren aangestoken wierde, zagmen te *Londen* zonder eenige opschudding of tumult afloopen. 1716. Novemb.

Volgens de laatste dagstelling was het *Groot-Brittanuisch* Parlement den 27. October weder by één gekomen; dog den Koning nog niet uit *Duitschland* wedergekeert zynde, zo wierd de Zitting verder uitgestelt tot den 30. November. Ondertusschen bleek het medelyden van zyne Majesteit, hebbende aan de Gemalinne des gewezen Hertog van Ormont toegeleit, uit de geconfisqueerde Goederen van gemelde haren man, 10000. Ponden Sterlings in gereeden gelde eens, welke moste dienen tot een huwelyks-gifte voor hare Dogter, wanneerze zou komen te trouwen, en boven dien voor haar zelf een jaarlyks inkomen van 2000. Ponden. Diergelyken genade genoot mede de Huisvrouw van den gevlugten Lord Bullingbroke, aan wien den Koning geliefde te schenken alle de Personeele Goederen, welke haar Gemaal zig hadde verkregen; en, om haar die te doen genieten, waren, als gevolmagtigde, aangestelt den Grave van Abingdon, en den Lord Berklei. Ook genoten verscheide gevangene Hoofd-rebellen deze Koninglyke genade, werdende uit hunne gevankenissen t'eenemaal ontslagen, en daar onder inzonderheit den Lord Bazil Hamilton, die den 26. October uit *Newgate* ging, en nog van verscheide andere Rebellen, wiens patenten reeds onderhanden waren, stond gevolgt te werden. Te *Edenburg* hadmen desgelyks den 20. October, uit het Kasteel van die Plaats, wel 42. en eenige dagen daar na, uit het Kasteel van *Sterling*, 26. gemeene Rebellen op vrye voeten gestelt; zo dat des Konings goedertierenheit over deze strafwaardige misdadigers zeer kragtig doorstraalde, en aan hunne resteerende gevangen Complicen deed hopen, van in 't vervolg des tyds deel genoten dezer Barmhertigheit te zullen zyn.

Egter, niet tegenstaande alle de voormelde Koninglyke Genadeblyken, konden zommige kwaadaardige woelgeesten haar drift niet inhouden, makende, door snoode aanhitzingen, hier en daar nog eenige bewegingen; want geen kans ziende om derzelver verder flyken toeleg door de wapenen te verkrygen, zo was nu hare bezigheit, van ge-

tie en hunne Medestanders, door deze Kanon, in den Ban zyn gedaan; want, in hun regtmatigen Koning te versteeken, loogbenen zy zyne Authoriteit. 1716. Novemb.

9. Dat dezelve een regt tot de kroon had, en die tot zyne dood toe heeft geëist, kan niemant ontkennen; getuigen hier van zyn 't geene hy in *Ierland* heeft gedaan, en zyn ingelevert Manifest op de Vredehandeling te *Ryswyk* (waar in hy aan de Waereld verklaarde, dat die Vreede op de Usurp[illegible] van zyne Koningryken was gevestigt,) als andere Declaratien ten dien einde in 't ligt gegeven: ook heeft zyn Zoon (wiens Regt, als een Zoon, alzo onbetwistelyk als van zynen Vader is) het zelfde dikwils herhaalt.

10. Dat de scheiding overzulks van deze twede Kanon, door de Revolutionisten met hunne getrouwheit, van hunnen wettigen Koning op de Usurpateur over te brengen (dat eene ontkenninge der Authoriteit is van de wettelyke regtmatige Koning) hen *ipso facto* in den Ban doet zyn; en dat overzulks de Eedweigerende, die getrouwlyken de Leere en Gronden hebben aangekleeft, alleen de ware *Engelze* Kerk zyn.

11. Dat, den staat dus duidelyken open gelegt, men ligt kan uitvinden wie dat de schuldige zyn, namelyk deze die de Kanon schenden, door het verbreeken van hunne trouwe, welke derhalven onmiddelyken in een staat van Excommunicatie zyn, en als zodanig van alle gedoemt en gehandelt behoren te werden, al is het dat daar van door den Regter geen openbaar Vonnis is uitgesproken.

12. Dat men te overwegen heeft, dat de staat en stand van de Geëxcommuniceerde vreeslyk voor yder een is, maar, wanneer het een Geestelyk Perzoon ten deel valt, een fataal werk: 1. om dat hen zulks ontbloot van de magt van eenige Kerkelyke Jurisdictie te oeffenen; en, wanneer het al onderstont zulks te doen, zoo maakt het de Ban nietig en kragteloos; 2. om dat de Excommunicatie een Geestelyk Perzoon, zo lang als hy in dien staat blyft, onbekwaam maakt tot de Kerkelyke Beneficie of vorderinge; 3. om dat het de gantse Administratie van zyn Ministeraal Ampt kragteloos maakt: men kan het begeerde niet verwagten, dat men bid, met hen, met welke gy niet behoort, te communiceeren; en 4. dat hy Gods Volk niet met Authoriteit kan zegenen, die zelfs onder den vloek legt, en van met het zelve Volk deel te hebben is uitgeslooten, waarom dan de geene, welke hen met zodanige Kerkelyke hebben zamen gevoegt, behoorde te denken wat zy tot nu toe gedaan hebben, en dat om behouden te werden daar in niet te mogen volherden, aangezien met hen als Schismatike te communiceeren, is zig zelfs mede zodanige te maken; en te communiceeren met hen, die als in den Ban leid, is niet alleen een verloren werk, maar een verzameling van den vloek, in steede van zegening.

Men had deze twaalf Pointen zeer kragtig en regtzinnig beantwoord, maar die wederlegging is al te wydlopig om hier geplaatst te konnen werden.

1716. Novemb. werden. Ondertusschen betoonde zig de Regeering by uitnementheit oplettende, om den voortgang van diergelyke zaken te stremmen; *als* by voorbeeld, wyl in *Ierland* de Roomsche Priesters geweldig accresseerden, en dezelve zeer kwaadaardig de aan haar vergunde Vryheit misbruikten, zo was daar tegen te *Dublin* een omstandige Proclamatie aangekondigt, behelzende ten voornaamsten.

DAt de Heeren Regenten, onderrigt zynde, dat de uitvoering der Wetten tegens de Papisten zo slegt in agt genomen is geweest, dat verscheide Paapsche Aards-Bisschoppen, Vicarizen Generaal, Roomsche Predikanten, die Kerkelyke Jurisdictie oeffenen, en Paapze Geestelyken, door zodanig een onagtzaamheit stout geworden zynde, in verscheide Plaatzen van dit Koningryk heimelyk hun verblyf houden; dat veele van deze en andere Roomze Priesters onlangs hier te Lande gekomen zyn, en verscheide Predikanten dienst doen, als Paapze Priesters, zonder geregistreert te zyn; dat verscheide van de geregistreerde Roomze Priesters, Kapellanen en Onder-bedienden hebben, en de Misse doen buiten hunne respective Parochyen; dat veele van de geregistreerde Priesters hunne diensten blyven oeffenen, zonder den Eed van afzweering te hebben gedaan, tot veragting der voorzeide Wetten, tot onteering der Regeering, en tot groot gevaar van de openbare vreede en rust van dit Koningryk: dat hare Excellentien, de Heeren Regenten, het bovengemelde in ernstige overweeging nemende, en grootelyks geërgert zynde, over de stoutheit der voornoemde practyken, tot veragting van de Regeering, en van de Wetten des Lands; en gezint zynde, de voorschreve Wetten naaukeuriglyk en na behoren te doen uitvoeren, met inzigt, om de gemelde inzolentien te beteugelen, en diergelyke in 't toekomende te verhinderen, strengelyk lasten en beveelen alle Vreede-Regters, Majors, Souvereine, en andere voorname Magistraats Personen van Gemeenschappen, Sherifs, Bailliuen, Constabels, en alle andere Officieren, dat zy zig in hunne byzondere Standplaatzen, met allen yver beneerstigen, om de voorzeide goede Wetten behoorlyk uit te voeren, en voor de gemeene veiligheit zorg te dragen, door ordre te stellen, dat 'er neerstelyk onderzoek worde gedaan, na alle Paapze Aards-Bisschoppen, Bisschoppen, Deekens, Vicarizen Generaal, en Roomze Predikanten, die Kerkelyke Jurisdictien oeffenen; als mede na alle Regulieren van de Roomze Geestelykheit; na de gene die hen herbergen of verschuilen; na alle Roomze Priesters die in 't Koningryk gekomen zyn, zedert dat de Acte daar tegens van kragt geweest is; na alle de gene die de Misse gezegt, of als Priesters Dienst gedaan hebben, zonder behoorlyk Geregistreert te zyn, of die, Geregistreert zynde, Dienst gedaan hebben buiten de Parochy, voor dewelke zy aangetekent waren: voorts na alle Kapellanen en Onder-bedienden, van geregistreerde Paapze Priesters, en na alle die geregistreerde Priesters, welke, den Eed van afzweering niet hebbende gedaan voor den 5. April 1710, zedert als Roomze Priesters den

Dienst

Dienst hebben verrigt; ten einde dezelve in verzeekering genomen, en na strengheit der Wetten vervolgt mogen worden. Daarenboven beveelen de Heere Regenten de byzondere Officieren, om alle Instrumenten, Papieren, en Brieven, behelzende eenige Commissien van den Stoel van *Romen*, die in eenige huizen der gemelde Perzonen gevonden worden, aan te houden; en eindelyk begeeren hare Excellentien eene naukeurige informatie van de Vreede-Regters en andere Magistraats Perzonen, van 't geen zy hier omtrent komen te doen; zullende hunne getrouwheit en toegeneegenheit aan den Koning en de Regeering, en hunne liefde voor de vreede en 't geluk van 't Koningryk, geschat worden, na de gereetheit en den yver die zy respectivelyk in 't voorschrevene doen zien. 1716. *Novemb.*

De tydingen alhier, onlangs uit *Vrankryk* gebragt, wegens dat den Pretendent te *Avignon* dood krank zoude leggen, had de Jacobiten en Papisten in dit *Groot-Brittannisch* Koningryk geweldig ontrust en neerslagtig gemaakt; dog zy grepen weder moed, en vleiden zig, dat, indien den Pretendent kwam te sterven, den Hertog van *Savoyen* als dan het regt van zyne Gemalinne tot die kroon ongetwyffelt zoude willen doen gelden, als zynde zy de dogter van Henriette Stuart, welke was de volle Suster van de laatste Koningen KAREL II. en JACOBUS II. en by gevolge veel nader Bloedverwante, dan de Protestantse Linie van *Hanover*, ja dat zy in die kwaliteit, over weinig jaren, ook tegens de Acte van het Parlement geprotesteert had; maar doorzigtige verstanden oordeelden dit slegs voor hersen-schilderyen, aan dewelke den Hertog van *Savoyen* zelfs mogelyk niet eens dagt. Ten opzigte den stand der zaken van den Pretendent te *Avignon*, zodanig dezelve den 6. October waren, deswegens zalmen den Lezer hier vertonen het volgende Extract van een Brief, geschreven aan zeeker Koopman te *Londen*, en welken Brief aldaar met den druk gemeen gemaakt was.

Myn Heer,

IK neeme deze gelegentheit waar, om UE. een berigt te geven van de tegenwoordige staat van den Pretendent en zyne Aanhangeren, welker zaken van kwaad erger worden. De geringste van hen zyn in een staat van te moeten sterven door gebrek van Gelt en Crediet; hoewel dat zy van Gelt voorzien zyn, kond gy ligt gissen, wanneer gy weten zult datze gedrongen zyn hunne Orlogien, Ringen, Zilvere Gevesten van de Degens &c. te moeten verkopen, enkelt en alleen om hunne Schulteissers te voldoen, (die gewent zyn geen me-

1716. Novemb.

delyden te toonen, zelfs niet aan de Debiteurs die van hunne eige Religie zyn, veel minder aan die, welke voor Ketters en Landloopers werden gehouden. Ja myn Heer ik kan u verzekeren, dat eenige der geener, die op hun aankomste een zwier van grootheit voerde, en een figuure van aanzien maakte, zodanig zyn vermindert, datze in 't kort zullen moeten duiken en zelfs weggaan. Want den Pretendent heeft vry uit bekent, in geen staat te zyn van zyne Volgers en geliefde Onderdanen langer te konnen onderhouden, om dat de lang verwagte Pensioenen uit *Vrankryk* zo traag komen, en dat 'er van den Paus en zyne Kardinalen, in steede van werkelyke en beloofde onderstand, niet anders als Zegeningen, Verzekeringen en Complimenten gezonden werden: in verscheide dagen is hy niet uit geweest, niemant is toegelaten hem te zien, en een gerugt wil dat hy krank of overleden is. Verleden week is een Bediente van den Lord Tullibardine gestorven, en buiten de Stal van een Leek begraven, om dat op zyn sterven de Communie van een Paaps Priester geweigert had te ontfangen. Myn Heer ik moet afbreeke uit vreze dat de *Post*, voor dat ik deze kan sluiten, mocht vertrekken, en ik blyve &c.

Den Pretendent lag waarlyk toenmaals te *Avignon* zeer krank, hebbende een gevaarlyk Accident, dat zig tot een Fistel zette, en, om welke weg te nemen, den beroemden heelmeester Guerin van *Parys* naar *Avignon* was ontboden, die hem daar van zeer gelukkig sneed; dog dit ongemak scheen egter, zo men verbreide, veel nadeel aan zyn gezondheit toe te brengen, en hem met een teering en kort leven te dreigen. Hy had zyn meeste gevolg afgdankt, en de voornaamste der zelve geraden, wyl hy hun niet langer konde voeden, datze ondertusschen den Keizer tegens de *Turken* wilde gaan dienen, tot 'er tyd dat eenige verandering, ten goede zyner zaken, kwamen op te dagen.

Het Hof van *Groot-Brittannien* had, over weinig tyd, klagten gekregen van 't Hof te *Madrid*, hoe dat eenige *Engelschen* zeker *Spaansch* Schip, in de golf van *Florida* verongelukt, geweldadig geplondert, en waar op zyn *Groot-Brittannische* Majesteit beloofte had, deze plonderaars, indien men ze kon magtig werden, als Zeeroovers te zullen straffen, en met welke belofte het *Spaansche* Hof wel vergenoegt was geweest; dog dat ondertusschen door de Spanjaarden in die gewesten, willende zig zelf regten en deze daad wreeken, verscheide Vaartuigen waren uitgerust geworden, wegneemende alle weerloze *Engelsche* Schepen, zeilende van de Kaap *Viginien* tot aan *Nieuw Jork*; en was dit ongelukkig Lot mede te beurt gevallen aan de zodanige die te *Car-*

lina, *Pensilvanien*, *Philadelfia*, en in andere Havens t'huis hoorden; 1716. Novemb.
zynde het egter nog onzeker, of deze *Spaansche* aansnoerders, die, volgens het loopende gerugt, het volk der genomen Schepen Barbarisch om hals bragten, wel voorzien waren met Comissien van hare respective Gouverneurs; 't welke waarheit zynde, dan sustineerde het *Groot-Brittannisch* Hof, over deze gruweldaden meer reden van klagten te mogen voortbrengen, als dat van *Madrid* wegens de bovengemelde plondering van haar verongelukte Schip. De *Engelschen* in die Colonien, vrezende voor de gedreigde straffe, gingen over tot opentlyke Zeeroveryen, uitrustende twee Schepen, gevictuailleert voor een lange reize, en voorzien van dubbelde manschap, ankers, touwen, Ammonitie, en Equipagie behoeften, tot het toetakelen van nog een derde Schip. Deze twee avonturiers, het grootste gemonteert met 36. en 't kleinste met 18. stukken Kanon, vertoonde een zwarte vlag, daar in geschildert een doodshoofd, mitsgaders een wimpel, in dewelke was verbeeld een naakt man, hebbende een zwaard in de hand. Zy gaven voor, datze naar de *Zuidzee* zeilen, en alle Schepen, zonder onderscheit van wat Natie, aan snoeren, niemand kwartier geven, en ook, by overmanning, zelf geen kwartier begeeren of neemen zouden.

De Princesse van Wallis, den 15. November zeer onpasselyk werdende, en gelovende dat den tyd van hare baring naby was, ontbood by zig hare Medicyns, den Dr. Chamberluin en den Ridder David Hamilton, waar op aanstonds volgde den Aardsbisschop van Kanterburry, den Lord Kantzelier, den Lord Prezident, en nog veel andere Grooten van beide Sexen, welke altemaal, volgens de Wet van het Koningryk, by de verlossing der Koninginne, of van die de naaste tot den Troon zig bevind, tegenwoordig en oog-getuigen moeten zyn. Deze zaak als toen geen voortgang nemende, zo zagmen egter alle de bovengemelde Heeren en Dames haar nagt verblyf in de kamers en apartementen van 't Hof houden. 's Nagts tusschen den 19. en 20. naderde de hope tot een spoedige verlossinge, en haar Koninglyke Hoogheit beviel ten uur van een doode, zeer wel gemaakte Prins, die, volgens getuigenisse van den Ridder David Hamilton, Vroedmeester dezer Prinsesse, niet lang het leven had verloren. Dit ongelukkig toeval wierd toegeschreven aan een schrik, die haar Koninglyke Hoogheit onlangs te *Hamptoncourt* had opgevat, wanneer eene der jonge Prin-

 sessen,

1716. Novemb. sessen, hare dogter, by na ongelukkig in 't vuur was gevallen. Den 22. 's avonds ten elf uuren, bragtmen dezen nieuw geboren dooden Prins, alleen verzelt van vier Hof-Officieren, in de Koninglyke Graf-Kelder der Abdy van *Westmunster*.

Den nieuwen Lord Major, den 24. het Hof der Aldermans te zamen geroepen, en aan 't zelve vertoont hebbende, dat het van haar pligt was, om eene bezending naar *St. James*, tot het vernemen na de gezondheit der Princesse, te doen, zo wierden, met algemeene toestemming, daar toe verkoren de twee Sherifs, de Ridders Gerard Conjers en Mr. Charles Cook; welke aanstonds hare Commissie by den Prins Regent gingen afleggen. Zyn Koninglyke Hoogheit ontfing hen zeer gunstig ter hand-kus; en gaf tot antwoord, dat de Medicyns de Princes, zyne Gemalinne, buiten gevaar oordeelden, bedankende den Lord Major en de Aldermannen voor hare toegenegentheit.

Men zag te *Londen* een Brief, uit de *Barbarische* Plaats *Mequinez*, geschreven door eenen John Pellew, gevoerd hebbende het Schip St. Francis van *Falmouth*, 't welk de *Saleese* Rovers genomen en opgebragt hadden; zeggende dezen Schipper onder anderen.

IK schreef u myne aankomst in deeze bedroefde plaats den 22. Augusty; zedert zyn hier nog 24. arme *Engelze* gevangens gebragt, genomen in twee veroverde Schepen, yder van 50. Ton, het eene geladen met 300. vaten Buskruit, een goede quantiteit Salpeter, verscheide baalen met zeer fyne Linneus, Neteldoeken en *Oost-Indize* Waren, van *Amsterdam* na *Liverno* gaande, maar tot *Londen* t'huis horende; het andere is een nieuwe pink, van *Hul* na de gemelde Plaats willende. Wy zyn hier nu ten getale van 160. arme Slaven, en men verwagt 'er alle dagen nog meer, zynde met de laatste spring wederom twee fraaije Schepen, yder van 16. stukken en 200. mannen uitgelopen, beide bequaam om te enteren, en wel bezeilt. God geeve dat wy gerantzoeneert mogen worden voor den winter. Daar zyn maar negen gevangens hier gebragt, die met 24. andere te zamen gelogeert zyn in het zo genaamt *Spaans* Hospitaal. De Koning vroeg aan de twee laatste opgebragte Kapiteins, of de Koning van *Engeland* Gezanten zond aan alle Hoven, en niet aan 't zyne; en hy voegde daar by, dat hy tot *Gibralter* zoud vernemen, of wy daar eene Ambassadeur hadden om by hem te komen, en indien zulks binnen drie maanden niet geschiedede, dat hy dan alle *Engelze* Kapiteins zoud doen onthoofden, en alle de andere op dezelve wys handelen.

1716. Novemb.

DUITSLAND.

AAN het Keizerlyke Hof hadmen geheime narigt, dat in een grooten *Turksen Divan* tot *Adrianopolen* gehouden, het algemeen gevoelen geweest was, de onmooglykheit der *Ottomannische Porte*, om den Oorlog tegens den Christen Keizer van *Duitschland* voort te zetten; steunende op deze volgende vier Redenen. Eerstelyk, wyl de *Porte* zig bevond in groote verslagentheit, over de gelukkige Veldtogt der Christenen, en hare compleete overwinning by *Peterwaradyn*, wanneer den Primo Vizir, met de beste Troupen der Janitzaren, sneuvelde, en de verovering van *Temiswar* daar op kwam te volgen; ten tweeden, om dat, in plaats van den vorigen Vizir, die zig een hoogmoedig Krygsman betoonde, den tegenwoordigen Vizir gantsch geen kennis van Oorlogs-zaaken konde hebben, als zynde slegts geweest Bastangi Bassa, dat is opper Intendant der Tuinen in het Serail te *Konstantinopolen*, en alleenlyk door gunst, zonder eenige verdiensten, tot Seraskier van *Belgrado* verheven geworden; invoegen de *Porte* by continuatie van den Oorlog, een ander Vizir, van meerder ondervinding, behoorde aan te stellen; ten derden, om dat voor de *Turken* gantsch geene diverzie in't Christenryk was te verwagten, nademaal den Roomsch Keizer onverrigter zake had van de hand gewezen de afgezondene der *Poolsche* geconfedereerden, in welk Ryk men na alle apparentie een vergelyk te gemoet zag; en ten vierden, om dat den Sultan, indien den Keizer, geduurende de aanstaande Veldtogt, zig meester van *Belgrado* kwam te maken, de Vrede zo goed koop niet zoude verkrygen.

Zedert waren de bovengemelde Consideratien nog aanmerkelyker geworden, om dat den Heer Fleischman, Keizerlyken Minister aan de *Ottomannische Porte*, niet alleen aldaar zeer heus en beleeft gehandeld, maar zelf, na de overgave van *Temiswar*, te rug gezonden, en hy, nevens zyn gevolg, onder geleide van 150. *Turkze* Ruiters, van *Belgrado* naar *Peterwaradyn* gebragt, mitsgaders niet verre van de laatstgemelde Plaats door een Keizerlyk Detachement, bestaande in een Compagnie Hussaren, en een Compagnie Granadiers, onder den Generaal Leffelholis, ontmoet, en van het voornoemde *Turks* Escorte overgenomen was. Dit gaf des te meer aanleiding van te denken, dat de *Turken* de Vrede zogten, en datze, om daar toe te geraken, zig mogelyk wilde bedienen van de bemiddeling des *Groot-Brittannischen*

 Minister,

1716. Novemb. Minister, de Heer Wortlei Montagu; die, hebbende zig eenigen tyd te *Weenen* opgehouden, en naar den uitslag der Belegering van *Temiswar* vertoeft, nu een expresse naar *Belgrado* gezonden had, om aan den Gouverneur van die *Turkze* Vesting zyne verschyning en oogmerk aan 't Keizerlyke Hof bekent te maken, met verzoek, dat het nodige tot zyn Transport naar *Konstantinopolen* mogt vervaardigt werden. Dezen Expressen, in 't begin van November weer te rug komende, bragt tot antwoord, dat men niet alleen het verzoek van den *Groot-Brittannischen* Minister gunstig accordeerde, maar ook betuigde, van alles te zullen doen, wat eenigzints tot gemak van zyn Perzoon en gevolg konde dienen.

Het Keizerlyke Leger was thans gescheiden, en de Verdeeling der Troupen gereguleert, zo in *Zevenbergen*, *Hongaryen*, als tot de posteering rondsom *Temiswar*; zynde ook, om de veldtogt in het aanstaande jaar wederom kragtdadig te beginnen, reeds bevel gegeven tot het recruteeren der Regimenten, en het verzorgen van alle Legerbehoeften. Den dapperen Prins Eugenius van *Savoyen*, ondertusschen den 9. November te *Weenen* verschynende, wierd door den Keizer zeer minzaam, en met betuiging van genegentheit, ontfangen; hebbende hy zodanige Generaals Perzonen in bovengemelde kwartieren gelaten, op wiens getrouwe naarstigheit men zig konde gerust stellen. Het Hof, als gezegt is, gerezolveert zynde den Oorlog tegens *Turkyen* met de uiterste kragten te blyven voort zetten, zo most eerst en voor al zorge werden gedragen, tot het verzamelen van twintig Millioenen, daar men de Onkosten van de aanstaande Veldtogt op reekende. In de Verdeeling dezer Considerable Zomme schatte men *Hongaryen* op twee Millioenen en 830000. gulden, behalven nog 118000. portien voor 't Krygsvolk; *Zevenbergen* op 800000. gulden, en dat deze twee Landschappen 18. Regimenten meer als voordezen zoude herbergen. De Paus had reeds 500000. gulden, wegens de geestelyke Tienden in *Italien*, betaalt, en bedroegen die der Keizerlyke *Erflanden* nog ruim zo veel. Men had van *Neder-Oostenryk* ge-eischt 1200000. gulden, 1500. Paarden, mitsgaders zeer veel meel en haver; en de andere *Erflanden* zouden, na mate van haar vermogen, niet minder geven.

De *Neder-Oostenrykze* Land-dag, tot het heffen of voorstellen der bovengemelde lasten, den 18. November geopent zynde, zo verschenen

nen desselfs Standen, na 't plegen in de Keizerlyke Kapelle van den Godsdienst, voor den Keizerlyken Troon in de groote Zaal, als wanneer den Grave van Zinzendorf, Opper Hof-Kantzelier, in tegenwoordigheit, en uit de naam des Keizers, de volgende Aanspraak deed. 1716. Novemb.

ZYne Rooms-Keizerlyke en Koninglyke Majesteit van *Spanjen*, *Ongaryen* en *Bobeemen*, Aards-Hertog van *Oostenryk*, Onze Allergenadigste Keizer, Koning, Erf-Landvorst en Heer &c.; bied zyne Lands-Vorstelyke genade en alles goets, aan de zeer getrouwe en gehoorzame Standen van dit Aards-Hertogdom *Oostenryk* onder den *Ens*, zo Prelaten, Heeren, Ridders, Steedelingen en Landlieden; en het behaagt hem Allergenadigst, dat dezelve op dezen algemeenen Landdag zo talryk verscheenen zyn.

Van welk een gelukkig gevolg, den toestel die in 't voorleede jaar tegens den Erf-Vyand tydelyk gemaakt wiert, geweest is, behoeft men de zeer getrouwe en gehoorzaamste Standen niet te erinneren, zynde door hunne pryswaardige medewerking zulk een Krygsmagt in 't Velt gebragt, dewelke door het heldhaftig en weergaloos beleit van haren Veldheer, niet alleenlyk eenen volkomen Zeegen bevogten heeft, maar ook die Capitale Vesting *Temeswar*, die meer dan anderhalve Eeuw onder 't *Turkze* jok geweest was, verovert, de gelukkige verlossing van *Corfu* uitgewerkt, zo veel Land en Volk wederom tot het Christendom gebragt, en de Krygs-ondernemingen in dier voegen doen eindigen; dat men aan verder voorspoet niet twyfelen kan, indien maar door tydige toestel het nodige verzorgt wort.

By dezen toestant van zaken heeft zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit onvermydelyk nodig geoordeelt zyn toevlugt te nemen tot de getrouwe Standen, en door de hier bygevoegde allergenadigste Petitien, aan dezelve open te leggen het geen 'er vereischt wort.

Hoogstgedagte zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit vertrouwt allergenadigst, dat de getrouwe en gehoorzame Standen ditmaal wederom zullen doen zien den yver, die zy tot nu toe met eenen onsterflyken roem hebben getoont, en overweegen, dat het nu te doen is om het veroverde te behouden, de Grenzen uit te breiden, en eindelyk tot eene spoedige Vreede te geraken, waar door de zekerheit van zyn Erf Koningryk en Landen, van 't *Roomze Ryk*, en van de gantsche Christenheit verzorgt mag werden.

De bezwaarnissen van dezelve, als den langdurigen Kryg, de geleede schade en verderf, en de laatst mislukte Wyn-oegst, zyn aan zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit niet onbekent; maar wanneer de getrouwe en gehoorzame Standen overweegen, hoe men zig van alle kanten, tot verzorginge van 't noodwendige beneerstigt; hoe de Paus in dit geval pryswaardig byspringt; hoe het *Roomze* Ryk zig aangaande de hulp tegens den *Turk*, zo gereet verklaart; hoe verder de wapenen opgevat zyn, niet alleenlyk om de bovengezeide oorzaken en gelegentheden, maar ook om het zyne te verdeedigen, en de Bondgenoten

1716. Novemb. genoten te helpen, en gevolglyk alleen uit nood, en niet uit een onverzadelyke Eerzugt; en ook met hoe veel zorg de tegenwoordige roemrugtigste Regeering zig beyvert voor de toeneeming en voorspoet dezer Landen, van het *Roomze* Ryk, en voor 't beste van de gantsche Christenheit; zo zullen de getrouwe en gehoorzame Standen niet wel in gebreeken konnen blyven, van alles tot verkryging van zulk een gelukkigen en zekeren welstand, zelfs (om zo te spreken) boven hare kragten en vermogen, by te brengen, ten einde zulk een heilzaam oogmerk bereikt werde.

Vervolgens deed den Keizer zelf ook een zeer fraaye redenvoering; vermanende de Standen, dat zy de Petitie 't haren laste overwegen, en dien aangaande een spoedig besluit nemen wilde. Op dit alles antwoorde den Grave van Harrach, als Land-maarschalk van *Neder-Oostenryk*, uit de naam zyner Committenten de gezamentlyke Landstanden, aldus.

Allergenadigste Keizer &c. &c.

OP Uwe Keizerlyke en Koninglyke Majesteits Allergenadigste Beschryving, en in gehoorzame opvolging van U Genadigst bevel, verschynen voor Uwen Genaden-Throon, de zeer talryk verzamelde, getrouwe en gehoorzame Standen, van Prelaten, Heeren en Ridderschap, als mede van Steeden en Burgten dezes Aards-Hertogdoms *Oostenryk*, onder den *Ens*; en zy zeggen onderdanigst dank, dat 't Uwe Keizerlyke en Koninglyke Majesteit Allergenadigst belieft heeft, den aanvangenden Landdag des jaars 1717, andermaal in eige Allerhoogste Perzoon by te wonen, en de zeer gehoorzame Standen van de geduurzaamheit der Keizerlyke, Koninglyke en Princelyke gunst en genade te verzekeren.

Deze zeer getrouwe en gehoorzame Standen, wenschen dan Uwe Keizerlyke en Koninglyke Majesteit onderdanigst geluk, over de gedenkwaardige Victorie, door dezelve op de *Turken*, als Erf-vyanden des Christelyken Naams, en tegens hunne zo sterke Magt bevogten, als mede over alle de grote en zeer gewenschte voordeelen van onvermydelyke gevolgen, behaalt.

Zy erkennen zeer wel, dat tot voortzetting van Uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteits roemrugtige en zeegenryke Wapenen, eene vroege en grote Krygsverzorging vereischt wort, en dat daar toe de overeenkomende en bequame middelen byzonder nodig zyn; de gezamentlyke getrouwe Standen verzekeren ook Uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteit, dat zy hunne middelen, door den langdurigen Kryg uitgeput, doorzoeken, de uiterste kragten blymoedig aanwenden, en al wat mogelyk is doen zullen, om spoedig een finaal besluit te nemen.

Zy bidden egter alleronderdanigst Uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteit, ter herten te willen nemen de langdurige Oorlogen, de grote Subsidien zo ve-

le

le jaren toegestaan de agtereenvolgende onvrugtbare jaren, den tegenwoordigen algemeenen mislukten Wyn-oegst, de verdorve Vrugten des velds aan veele oorden door het onwe'er, de schaarsheit van 't gelt, en de zware rampen door de gedurige Oorlogen geleden, zonder eens adem te scheppen: en Uwe hoogste genade en Landsvaderlyke mildadigheit daar in te tonen, dat deeze gehoorzame Standen zo veel mogelyk verligt, en daar door in behoorlyke staat gehouden worden. 1716. Novemb.

Zy smeeken voor 't overige den Almagtigen God, dat hy Uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteits Wapenen, met een regtvaardig oogmerk opgevat, niet minder in 't aanstaande, als in dit jaar, zeegene; aan dezelve verder geluk en voorspoet verleene; den magtigen en hoogmoedigen Erf-Vyand zo verneedere, dat hy gedwonge zy in 't kort de Vreede van Uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteit te bidden; de algemeene rust herstelle; Uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteits Roem en Hoogheit vergrote; Uw Erf-Koningryk en Land merkelyk uitbreide, en alle toekomende aanvallen der onverzoenlyke Vyanden des Christelyken Naams, gestadig af keere.

Al 't welke deze zeer getrouwe Standen met een opregt herte Uwe Keizerlyke en Katholyke Majesteit toewenschen, hen alle en yder in 't byzonder met myn gering Perzoon, onderdanigst in Uwe Keizerlyke, Koninglyke en Princelyke genade bevelende.

Na deze verrigting gingen de *Neder-Oostenrykze* Standen den eisch des Keizers, en op wyze zy die zouden konnen inwilligen, overwegen.

Den Keizerlyken Generaal de Mercy, omtrent *Temiswar* met een Corps gebleven, om te bemagtigen zodanige *Turkze* kleine Plaatzen, strekkende tot zeekerheit der posteering zyner Troupen, rukte in 't begin dezer Maand naar *Banzova*, en kwam met de Voorhoede den 9. 's namiddags voor die Vesting: de *Turkze* Bezetting, hebbende roode Vaandels op de Bolwerken geplant, maakte de mine, door het lossen van hun Kanon, als of zy zig ten uitterste verweeren wilde; maar ziende de Keizerlyke Kavallery met eenige Veldstukken naderen, zo veranderden zy die roode Vaandels in witte, komende den Pascia of Gouverneur, met zyn geheel Guarnizoen, den bovengemelden Keizerlyken Generaal te gemoet, hem verzoekende, dat, dewyl den Prins Eugenius zo heusch den Pascia van *Temiswar* gehandelt had, hy ook dezelve gunst verhoopte te genieten; maar men antwoorde hem, dat de zaken toen heel anders gestelt waren geweest, en dat 'er tegenwoordig voor hem en zyn volk niet anders overig was, als zig op Discretie over te geven, en datmen haar het leven schonk. Hier op zagmen den

1716. Novemb. Pascia zyn Zabel aan den Grave de Mercy overleveren, dog kreeg die wederom, met vergunning van met desselfs manschap naar *Belgrado* te mogen gaan, en werwaards men hun een stukweegs begeleide. Dit *Ranzova* vondmen gesterkt met een weerbare Palanka of Voorstad, hebbende een graft, en een vierkant Kasteel met zware borstweeringen; zo mede voorzien van een tamelyke bezetting, veel stukken metaal Kanon, en de nodige Krygs-behoeften, leggende ook daar voor een hegte Brug over de Rivier de *Temes*; invoegen den Keizerlyken Generaal, oordeelende deze plaats van byzonder belang, voor de gemelde Brug een Fort opwerpen, aan de Poorten Ravelynen maken, en een goede bezetting daar in gaan deed. Wyders, hier alles bestelt hebbende, rukten hy voor *Vipalanka*, een sterkte van meerder gewigt, en liet dezelve op eisschen, dog kreeg van den *Turkzen* Gouverneur tot antwoort, zig tot den laatsten man te zullen verweeren; maar dien Gouverneur veranderde mede wel haast van taal, zo dra hy de Keizerlyke Troupen zag naderen, uitstekende een wit Vaandel, en gaande met eenige zyner Onder-officieren naar buiten den Keizerlyken Generaal te gemoet, opofferende aan den zelven hunne Zabels, en verkreeg daar op een gelyke handeling als die van *Ranzava*; werdende de bezettelingen 200. Man sterk, naar 't kasteel *Ram*, leggende over den *Donauw*, heen ge-escorteert, mitsgaders in dit veroverde *Vipalanka* mede veel Ammonitie van Oorlog, en tien stukken kanon gevonden. Men plaatste daar binnen een genoegzaam getal manschap, en rukte naar *Orzova*, 't welk, even als de bovengemelde twee sterkten, de Keizersche in handen viel; die verder hare posteeringen in deze gewesten en in *Moldavien* zodanig regelden, dat de een op den ander konde retireeren. Ook had den Baron van Petrasch, Keizerlyken Overste, in *Bosnien* het sterke Slot *Dobor* en de Schans *Mizalom-Hodschalk* van de *Turken* ingenomen; doende de laatstgemelde Plaats, neffens *Lotroskoi* en *Deboi*, na daar uit over de *Sau* gebragt te hebben de Artillery, Ammunitie en Levens-middelen, geheelyk verbranden.

Men ontfing in dezen tyd te *Weenen* de tyding, dat te *Belgrado* de Janitzaren en het gemeene Volk een opstand verwekt, en by die gelegentheit den Seraskier, die tot Oppervizir in plaats van den gesneuvelden verheven was, omgebragt hadden. De omstandigheden dezer zaak vondmen zeer verschilende, dog komende egter hier op uit, dat dien

dien nieuw aangestelden Oppervizir, hebbende den Bassa van *Temiswar* doen wurgen, om dat hy zig niet beter verweert had; de Janitzaren dit zo euvel opnamen, datze zyn huis bestormden, hem met steenen dood smeten, en zyn geheele Familie deerlyk vermoorden. Uit *Turkyen* hadmen nu ook berigten, dat door den eerst gemelden gewezen Groot Vizir, wanneer hy uit *Konstantinopelen* vertrok, om het Groot *Ottomannische* Leger, tegens dat van den Keizer te gaan gebieden, zekere gezegelde Ordre was gelaten aan den Gouverneur van die Hoofstad; en welke ordre niet eerder mogt werden geopent, als naar bekomen schriftelyk Conzent, met eigen hand onderteekent. Hy (Groot Vizir) in den Veldslag gesneuvelt zynde, zo deed dien Gouverneur de voorgemelde gezegelde Ordre, in tegenwoordigheit van verscheide *Turkze* Wetgeleerden, openen, vindende in dezelve een verschrikkelyk Vonnis, te weten, dat hy Gouverneur, zo dra de gewisse tyding, wegens de Nederlaag des Keizers, aan hem zoude gebragt werden, most doen om den hals brengen alle de Onderdanen van den Sultan, zo Grieken, Armoniers, Joden, als Christenen, en niemand te verschoonen, dan die het geloof van Mahomet wilde omhelzen. Deze heimelyke wreede ordre sustineerde men niet alleen te *Konstantinopelen*, maar ook door het geheele *Ottomannisch* gebied gegeven te zyn; dus zelf de *Turken* in 't algemeen zig verheugt toonden, dat dit monster van kant geraakt was, wyl zulke bloeddorstigheit tegens hare Wet streed. 1716. Novemb.

In 't laatst van de gepasseerde maand October kreeg den (a) onlangs nieuw geboren Aardshertog van *Oostenryk* verscheide stuiptrekkingen, welke, door 't gebruiken van Geneesmiddelen, wel eenigsints wierden gestremt, dog de kwale kwam t'elkens wederom, tot zo verre, dat ze dit doorlugtig kind, oud zynde zes maanden en 21. dagen, den 4 November 's namiddags ten drie uuren uit het leven weg rukte. Ongemeen groot was de droefheit over dit afsterven, niet alleen aan 't Hof, maar zelf door de geheele Stad *Weenen*; ja men zag een zoort van oploop onder 't Volk, leggende zommige de schuld op de Doctoren, die men te lyf wilde; en andere op de Voedster of Minne; dog de tydelyke voorzorge, welke men te werk stelde, deed dat het tumult slegts maar by dreigementen bleef. Den Keizer, niet tegenstaande zyn groote droefheit, betoonde zig in dit verlies zeer standvastig, zeggende, *God heeft my den Aart-Hertog gegeven, het hangt van zyne*

(a) *ziet eerste deel, pag. 243.*

1716. Novemb. *wil af, my den zelven weer te ontnemen*; ja de Keizerinne, hoewel zy op de eerste tyding bitter weende, vertrooste zelf haar Gemaal, met deze woorden, *Ik hebbe de eerste Vrugt myns Lighaams, op de Naamdag van u Keizerlyke Majesteit, aan God opgeoffert; en ik twyffel niet, of hy zal het Huis van* Oostenryk, *na deze eerste proef van geduld en standvastigheit, wederom met andere Kinderen Zeegenen en verblyden.* Den volgenden morgen wierd het lighaam van dezen Aards-Hertog geopent, gebalzemt, en, zynde gekleet in Zilver-Laken, met de Ridder-ordre van' Gulde-vlies op de borst, op een Praal-bedde in zyn kamer geplaatst; leggende den Aard-Hertoglyken Hoed ter regter, en den grooten Halsband van 't Gulden Vlies ter linker-hand, beide op een kussen; voorts zagmen het Bedde van Parade omringt met brandende Waxkaarssen, en de kamer met Karmozyn Fluweel behangen. 's Avonds ten elf uuren bragtmen het Lyk, zonder gevolg, met een Hof-koets naar de Kerk der Kapucynen, alwaar het, ten overstaan van de meeste Ministers en Hovelingen, in de Keizerlyke Graf-kelder bygezet wierde, na dat alvorens het Hert en Ingewand in de groote *St. Stevens* Kerk begraven was geworden. Men had, by 't openen van dezen Jongen Aards-Hertog, desselfs Ingewanden altemaal zonder eenige gebrekkelykheit bevonden, dog niet het hoofd, wegende de herssenen alleen wel twee pond en twee lood, behalven nog vyf a zes kopjens water. Daar en boven hegtede het herssenvlies (*pia mater*) aan het bekkeneel zo vast, dat ze het niet zonder moeiten met een scheermes konden afscheiden, en uit welk laatstgemelde, na 't gevoelen der Medicyns, de dood noodzakelyk most volgen. Deze schade verhoopte men eerlang herstelt te zien, wyl de Keizerinne een redelyke gezondheit genoot, en thans weder bevrugt was.

Den 17. November kwam uit *Hongaryen* aan 't Hof van *Weenen* den *Portugeeschen* Prins Emanuel; aan wien men een verblyf-plaats in de Keizerlyke Burgt aanwees, genietende de eer van des middags aan de tafel des Keizers in de *Retirade*, en des avonds by de Keizerinne in haar Spiegel-vertrek te spyzigen. Dezen Prins betoonde een groote liefde tot den Krygs-handel te hebben, waar door het scheen, dat den Keizer hem mogelyk een aanzienlyke bediening in het Leger wilde bezorgen, dog zyn voornemen lag, om eerst de Vasten Avonds vermaaklykheden in *Venetien* te gaan zien, en dan, tegens de aanstaande Veldtogt, weder aan 't Hof van *Weenen* te verschynen.

GROOTE

1716. Novemb.

NOORDER KROONEN.

GROOTE bewegingen waren op nieuws aan verscheide Hoven, en inzonderheit aan dat van *Weenen* gemaakt, mitsgaders verscheide aanmaningen gedaan, om de strydende *Noorder-Kroonen* te bevredigen, en tot dien einde het afgebrokene Congres te *Brunswyk* weder te hervatten. Zedert wierd zeer divers wegens de geneigtheit des Konings van *Zweden* gesprooken, hem beschuldigende, als of hy een afkeer van dit Salutaire Vredens-werk had; maar hier tegens geliefde zeeker *Zweeds* gezind Polytyk Schryver gemelde Majesteit te verdeedigen, ziende dit aanmerkelyk Stuk inzonderheit op de handeling en verdere omstandigheden van het laatstgemelde Vredens-Congres te *Brunswyk*.

AL de Waereit schreeuwt uit, dat zyn *Zweedze* Majesteit difficulteit maakt, zyn Ministers na *Bronswyk* te zenden. Zyn Vyanden nemen daar uit een pretext, om hem te verwyten, dat hy een afkeer heeft voor de Vrede, en het Publyk gelooft haar daar in op hun woort. Ondertusschen heeft de Koning van *Zweeden* de redenen van zyn Conduite niet verborgen gehouden: hy heeft ze zelfs met een Brief voor zyn Keizerlyke Majesteit open gelegt. Memorien die van zynent wegen geprezenteert zyn, hebbenze aan de Ryks Vergadering te *Regensburg* uitgelegt. En de Hoven, zo van Vrinden als Neutrale, zyn door zyn Ministers daar van onderrigt. Ook kan men zeggen, dat men in 't algemeen de zwakheit van de beschuldigingen tegen zyn *Zweedze* Majesteit gevoelt, en men komt in 't particulier over de regtvaardigheit van zyn zaak overeen; maar men ontziet het in 't publyk te bekennen. Zo verre is 't waar, dat tot de Vrinden zelfs toe, het fortuin haar doet overhellen in faveur van de gene wienze toelagt.

Ondertusschen wert alles gebragt tot een verschil van sentimenten over de forme te geven aan 't Congres, en over de wyze van daar op de differente Interessen der Princen te verhandelen. Het is bekent, dat de Keizer den Koning van *Zweden* tot een Vredens Negotiatie noodigde, en zyn Mediatie aanbood. Zyn *Zweedze* Majesteit consenteerde in 't eene, en accepteerde 't ander. Maar *Bronswyk* als een verkoore Plaats tot het Congres, en concert met de *Noordze* Geallieerden, en zonder voorafgaande consent van den Koning van *Zweden*, hem voorgeschreven zynde, zo toonde men daar van de ongeregeltheit aan.

Om niet te volgen als de praktyk en 't gebruik van de Natien, zo dependeert de Plaats van 't Congres gemeenlyk van de keuse en weerzyds consent van de in Oorlog zynde Partyen; en in gevalle zy dezelve niet willen, strekken de officien van den Mediateur zig dien aangaande niet verder uit, als om haar Sentimenten te vereenigen. Het is zyn eer, een volkome egaliteit daar in te brengen. Het meeste of minste onderscheit in 't Cerimonieel maakt een

1716. Novemb. al te groote verandering. De Mediatie haalt op zig, ik weet niet wat voor een wantrouwen, zynde niets zo zeer als de luister van de Ceremonie. Zy is aan de digniteit van groote Princen als het geen de straalen van de Zon zyn. Het is waar, dat de reprezentatien hier op indruk maakten. Men tragtede zulks te remedieren. Ondertusschen doet de duurzaamheit van de Negotiatie in dezen opzigte twyfelen, of men de goede weg ingeslagen heeft. Hoe het hier mede ook zy, men declareerde aan de Ministers van *Zweden*, dat zyn Keizerlyke Majesteit te *Bronswyk* als Keizer zoude verschynen.

Deze Declaratie aan den Koning van *Zweden* geinsinueert zynde, oordeelde zyn Majesteit daar op te kunnen gerust zyn, zo men hem verzekerde, dat men aldaar volgens de Ryks Constitutien, haar fondamenteele Wetten, de gewoonte en practyk, die van alle tyden in diergelyke voorvallen geobserveert is, zoude procederen. Zyn *Zweedze* Majesteit reclameert dezelve als Vorst van het Ryk. Hy verzoekt niet anders, als gehandelt te werden, gelyk de andere Leden van dat doorlugtig Corps gedaan zyn. Al het geen volgens de Wetten is, moet egaal zyn voor al de geene, die de zelve erkennen, en het onderscheit, zoo veel als 'er is in de zaak of in de omstandigheden, waar over men niet overeenkomt, houd op door de gelykheit, die de Wetten daar in stellen. Dit verzoek, zelfs scherpelyk in al zyn deelen naauwkeurig onderzogt, behelst niets dat niet wettig is. Het is op zyn meest een precautie; maar dezelve is in dit voorval onnalatelyk, zo men regart wil nemen op de omstandigheden, die dezelve vereisschen. De intentie des Konings van *Zweden* is bekent. Het is haar niet genoeg, hem een Oorlog op frivole pretexten aangedaan te hebben; haar haat wil zig door haar duurzaamheit regtvaardigen; en, zo het gewelt voor regtvaardigheit verstrekte, zoude zyn *Zweedze* Majesteit, volgens haar oogmerk, voor altyd uit het Ryk uitgesloten zyn.

De Koning van *Zweden* heeft overtuigende blyken van zyn genegentheit tot de Vrede gegeven. Zyn Majesteit is nog in de dispositie, om over te stappen de hinderpalen, die niet wezentlyk zyn, en niet directelyk benadeelen zyn digniteit en regten, erkent door alle de geene die daar van oordeelde zonder eenige geest van partydigheit en passie. Hy wil de Vrede; en Hy heeft genoeg doorblinkende demarches daar toe gedaan. Zyn Mediateurs zyn verklaart, en zyn Ministers zyn benoemt. Hy heeft vier Plaatzen voorgestelt; en zo eenige van dezelve zyne vyanden niet aanstaat, dat zy andere voorstellen; en zo men over de keuse niet kan overeenkomen, dat men het aan de Mediateurs overlaat.

Nog meer, zyn *Zweedze* Majesteit heeft verklaart, dat hy bereid is om te treden, of in een generale handeling onder 't opzigt van de Mediateurs, of in een particuliere Negotiatie wegens zyn differenten van het Ryk, mits een explicatie, die de natuur van de Regtbank en de andere omstandigheden vereisschen.

Ik zal de Consequentie van deeze uitlegging, zoo wel als de noodzakelykheit voor den Koning van *Zweden* om daar op 't insteren, daar laten. Maar

men

men kan begrypen, dat, zoo de declaratie op zyn tyd gedaan was, men tegenwoordig met meer verzekering van de aannadering der Vrede zoude spreken, als men misschien nog in langen tyd zal kunnen doen. Zie in weinig woorden de ware knoop, aan welkers ontbinding men tot nu toe 't noodlot van de rust van de helft van *Europa*, en 't beginnen van een Negotiatie van zoo zeer gewenschte Vrede, heeft geattacheert. 1716. Novemb.

Verder gaat de Schryver tot de omstandigheden van de toestant der *Noordzen* over, en zegt, dat het verlies van volk en de uitputting der Finantien van weerzyden de begeerte verwekt, om de Wapens neder te leggen; en dat het tekenen van een Vrede te *Bronswyk*, niet als om de Ingebeelde eer zoude zyn. Waar op hy aanhaalt het voorgevallene by de laatste Vrede tusschen den Keizer en den Koning van *Vrankryk*; zeggende aldaar onder andere: twee Generaals en Chef stelden daar 't Vredens Plan op. Zy worden zo yverig om het te tekenen, als zy te vooren waren om handgemeen te werden. Zo glorieus om malkander in heusheit en langmoedigheit te overtreffen, als zy te voren waren, om malkander een vinger Lands te bedisputeeren. Met wat gemakkelykheit stapten de Vorsten, haar Meesters, niet af van de Ceremonie, om de Plaats van het Congres te benoemen. Een slegt Steedje was haar genoeg, om haar weder vereeniging te tekenen. De Vrede wiert zelfs in minder tyd gemaakt, als andere Preliminaria gereguleert hebben; en de Keizer en *Vrankryk* deeden zien, dat de vyanden in alle bitterheit vrinden kunnen werden zonder Mediateur; sustinerende, dat de Preliminaire van *Rastad*, nog de Vrede van *Baden*, in zo korten tyd, door middel van een Mediatie, niet zouden afgedaan geweest zyn, als zy nu zonder dien zyn; dat de Mediateur dikwils een steek in 't wiel maken, die anders ligtelyker te eindigen is, als de Partyen opregtelyk de Vrede wenschen; dat ten minsten zeker is, dat de Negotiatien voor-uit of agter-uit gaan, na het met de particuliere inzigten van een Mediateur overeenkomt; en oordeelende, dat de Partyen zelfs de remedie tot het quaad, het geen van andere als onherstelbaar aangezien wort, gemakkelyk zouden vinden; nademaal het 't interest is, dat haar de Wapenen heeft doen opnemen, en de interest nevens de verkrege Glorie haar aanmoedigt om de feitelykheden neder te leggen, en dat als de Glorie dan voldaan is, men minder vint, om het interest te reguleeren: waar mede eindelyk de Schryver wil doen begrypen, dat de Glorie van de Vorsten in den *Noordzen* Oorlog geëngageert, haar interest en de herstelling van haar rust niet afhangt, nog van het vreemde dispuit, ontstaan ter oorzake van de Plaats van het Congres, nog van de Concurrentie van Mediateurs, maar enkel en alleen van haar zelven &c.

Hier by komt zeer wel te passe de volgende Memorie of Voorstelling, over het zelve onderwerp, aan de Ryks vergadering te *Regensburg* gedaan, kunnende den Lezer daar uit oordeelen, op wat polityque gronden de Redeneeringen der *Zweedze* Ministers steunen.

Verdere

1716.
Novemb.

Verdere alleronderdanigste Voorstelling en Memorie, aan de hooglofselyke Ryks vergadering, betreffende het Noordsche *Vredewerk; waarin onder anderen begrepen zyn de oorzaken, die zyne Koninglyke Majesteit van* Zweden *tot nutoe bewogen hebben, om geen Ministers op het Congres te* Brunswyk *te zenden.*

NIettegenstaande dat de Memorie, door het *Zweedze Breemze* Gezantschap op den 25. Juny laastleden ter *Dictatur* gebragt, aan de hooglofselyke Ryks vergadering, na alle bedenken genoegzame en billyke voldoening gegeven heeft, ten opzigte van het geene de regtvaardige zaak van zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden*, door alle de beschuidigingen van zyne bittere Vyanden wert te last gelegt, ten aanzien van zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit en het Ryk, tegen welke hy zig tot nu toe regtmatig en onberispelyk heeft gedragen, en de tegenpartydige insinuatien genoegzaam kan omver stoten; zo vind men zig egter op den ontfangst van het allergenadigste Koninglyk bevel, en nadere Instructien, onvermydelyk verpligt, om nog in 't bezonder dat Point wat nader te verklaren, over het welk men wel de meeste Critiquen, tot hooggemelde zyne Koninglyke Majesteits onschuldig nadeel gemaakt heeft, en dit nader onderzoek en Voorstelling in zyn regte en natuurlyke gedaante en geschapentheit voor te stellen, met hoop van die vooroordeelen te zullen uitden weg ruimen, met welke de Vyanden van zyne Koninglyke Majesteit zyn regtmatig gedrag, ten opzigte van de lang gewenschte herstelling van de Ryks rust, die door de *Noordze* Oorlog gestoort is, komen te lasteren, en met veel yver zig laten aan gelegen zyn, om de gemoederen tegen hem met vooroordeel in te nemen; als het daar voor houdende, dat de goede zaak die zy tragten te bevegten, niet door hen zelfs voor de vuist, maar op een slinkse wyze het best kan ondermynt, en, onder voorwendzel van een haat tot de Vreede, en een ongeoorloft gedrag, ten opzigte van het Vreedeswerk, een dodelyke steek toegebragt werden; ten welken einde zy zulks op alle plaatzen nadrukkelyk hebben voorgestelt, en op het uitterste getragt, om het als een veragting van zyn Rooms-Keizerlyke Majesteit, en de Authoriteit van het Ryk te doen gelden, dat zyne Koninglyke Majesteit tot nog toe niet heeft konnen goetvinden, om op het Congres te *Brunswyk*, door zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit aangestelt, zyne Plenipotentiarissen te zenden.

1. Het voorwendzel, van zyne Koninglyke Majesteits van *Zwedens* afkeer van de Vreede in 't algemeen, zo als zulks in het Manifest van de Koning van *Pruissen*, met eene onder gekroonde Hoofden niet ligt gehoorde bitterheit, op het sterkste wert verweeten, is in de daarop gevolgde wederlegging genoegzaam wederlegt geworden; zo dat men, om door het dikwils herhaalen van diergelyke zaken geen haat te verwekken, zig alhier nu alleen maar op beroepen wil, alzo het de billyke Lezer niet anders zal gebruiken, als om deze Passagie, en de daar op volgende Koninglyke *Zweedze* diere Contestatie, zonder vooroordeel

deel in te zien, als ook het geene, 't welk in het begin van de voorgemelde Memorie van deze zyde gezegt wert, en op dit onderwerp eenigzints opzigt heeft, om te oordeelen, hoe onregtmatig zyne Koninglyke Majesteit met zodanige beschuldigingen gehandelt wort. Zal iemant in de Voorregten van die geen treeden, die de herten der Souvereinen kent, en over zaken welke in het Hert der Menschen berusten een verkeert vonnis vellen? zekerlyk geen stervelling kan zig een diergelyk decisief Oordeel aanmatigen, en zo lang de uitterlyke betuigingen, een bekwaame uitduiding en overeenkomst hebben, met het geen een iegelyk van zyne eige gevoelens verzekert en bevestigt (waar aan het aan de Koninglyke *Zweedze* zyde niet ontbreekt) zo leit Natuur en billykheit, dog niet Vyanden en kwaadmeenende, (want die laat hunne Passie niet toe, van de Lydingen der Natuur en billykheit te volgen) maar wel alle waarheit lievende en zonder vooroordeel ingenome Gemoederen aan, om meer, het geene een ieder van zyn eigen gevoelen by brengt, te gelooven, dan aan anderen, welke in het Hert niet zien konnen, en die in het tegendeel te doen gelooven, volgens hunne onregtvaardige inzigten, een handtastelyk belang te hebben. 1716. Novemb.

2. Om te toonen hoe zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden*, tegens zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit en het Ryk gezint is, zo heeft dezelve in de gantsche tyd van zyne Koninglyke Regeering, zo verre als de zware aanvegtingen en Vyandelykheden, met welke zyne Vyanden hem dezelve hebben zuur gemaakt, zulks hebben toegelaten, by alle gelegentheden zodanige proeven, en in 't byzonder, aan deze hooglöffelyke Ryksvergadering, zo dierbaare en herhaalde verzekeringen gegeven, dat die het oordeel van een iegelyk die de waarheit lief heeft, en onpartydig is, dulden konnen. Is het wel geloofbaar, dat zyne Koninglyke Majesteit, die meerder een waaragtig belang heeft, dan iemant van alle zyne Vyanden, om des Heiligen *Roomschen Ryks Duitsche* Natie, in hun Hooft en Geledcren, volgens hunne tegenwoordige magt en kragt geconserveert te zien, de Authoriteit en respect van zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit en het Ryk zoude veragten, of iets doen willen, waar door zulks zoude konnen veroorzaakt werden? zyne Koninglyke Majesteit moet ten minsten volgens het voorgaande vastgestelde beginzel, het welk hier ook moet toegepast werden, als uit eige bevinding sprekende; meerder dan anderen, die het tegendeel willen opdringen, gelooft werden, wanneer dezelve als voor dezen dikwils geschiet is, als nog hier mede op zyn Koninglyk woord doet verzekeren, dat hy tegens de hooge Regten van zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit, als ook tegens het respect, dat hy in deze hoedanigheit, aan alle des Ryks Leden verschuldigt is, niets het minste zal ondernemen, maar zo wel als de gezamentlyke Medestanden, voor deszelfs hoog Gezag en Voorregten, alle behoorlyke Consideratien het allertederste gevoelen hebben, en zo verre daar van af is, om aan dezelve de allergeringste afbreuk te doen, dat hy veel meer deszelfs ongekreukte onderhouding in alle hare Ryks Constitutien en tegenwoordige toestant, als met zyne eige ware belangen onverbrekelyk aan een verknogt, aanziet.

M m 3. Hier

1716. Novemb. 3. Hier tegen wil men, op dat dit geen geloof of ingang vinden zal, van de zyde der Vyanden bybrengen, dat men van onze zyde tot nog toe niet in het Congres te *Bronswyk* heeft toegestemt, en God weet, welke, en hoe vele nadeelige gevolgen daar uit gemaakt werden. Het zal derhalven om te oordeelen, of diergelyke gevolgen, die tegens zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden* daar uit getrokken werden, eenig fondament hebben, noodzakelyk zyn, om in betragting te nemen, eensdeels, wat dit eigentlyk voor overeenkomst met het *Brunswykze* Congres heeft, en van welke natuur het is, en ten anderen, welke oorzaken zyn Koninglyke Majesteit van *Zweden* gehad heeft, en nog ter dezer uur heeft, om het toestemmen in dit Congres als nog in bedenking te nemen, en de onvermydelyke gevolgen, die daar uit zouden ontstaan, voor zeer gevaarlyk en bezwaarlyk te houden.

4. Onwederleggelyk is het geene dat reets in de Memorie van den 25. Juny is aangehaalt, dat men het *Brunswykze* Congres, maar op de eene of andere van deze beide wyzen moest considereren, dat het namentlyk of een algemeene byeenkomst van alle partyen, die in de *Noordze* Oorlog deel hebben, zyn zoude, alwaar door de bemiddeling en Directie van zekere Mogentheden, tot de Mediatie verzogt en gebeden, over het eindigen van de *Noordze* Oorlog in zyn geheel, en het sluiten van eene algemeene Vreede tusschen zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden*, en alle zyne tegenwoordige Vyanden, op zodanige manier en wyze zoude gehandelt werden, als de *Praxis Gentium* (de Practyk der Volkeren) in diergelyke gevallen medebrengt; dan alleen, als een zodanige byeenkomst en handeling, op welke zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit, als *Caput Imperii*, (Hooft van het Ryk,) uit kragt van zyn allerhoogste Keizerlyk Ampt, en *per Conclusia Imperii*, (door Ryks besluiten,) na gedaane toestemming, met alle overige zaken, die de *Noordze* Oorlog betreffen, en geen gemeenschap met het *Corpus Imperii*, (het Lighaam van het Ryk) hebben, ter zyde te stellen, en maar dat geen, waar door ter gelegentheit van dezen *Noordzen* Oorlog zo veel onheil in 't Ryk is veroorzaakt, en deszelfs Rust is verstoort geworden, wil laten voornemen, en alleen zyn Keizerlyk Ampt *Secundum Normam Constitutiorum Imperii Fundamentalium*, (volgens de Rigtsnoer van de Fondamenteele Wetten van het Ryk,) ten dien einde gebruiken, dat het ongeoorlofde gewelt gestoort, een ieder aan het zyne geholpen, en aan de overhand nemende ongelukken, door een kragtige herstelling van de geschondene Ryks Constitutien, en de gestoorde Ryksrust, maat en paal gezet werde.

5. Daar doet zig een wezentlyk onderscheit op, dat zeer nootzakelyk is om te betragten, als men op de eene of andere wyze het werk komt te overwegen, zo wel *ratione Personarum*, (ten opzigte van de Perzoonen,) als *ratione Modi & Norma agendi*, (ten opzigte van de Manier en Rigtsnoer van handelen.) Dan zo worden in het eerste geval, van een formeele generaale Vreedehandeling, zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit, benevens de andere tot de Mediatie verzogte Mogentheden, als Mediateurs, dog zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden*, egter *qua Rex & Pars principalis belligerans*, (als Koning, en voornaamste

ſte Oorlogende Party,) en de Vyanden van zyne Koninglyke Majeſteit, in een 1716.
en dezelfde hoedanigheit, *& qua pars altera Principalis belligerans*, (en als de Novemb.
andere voornaamſte Oorlogende Party) met regt geconſidereert; daar in tegendeel, in het laatſte geval, zyne Keizerlyke Majeſteit alleen als *Caput Imperii, & Cuſtos legum & Tranquillitatis Publicæ*, (Hooft van 't Ryk, en Beſchermer van de Wetten en de algemeene Ruſt) zyne Koninglyke Majeſteit van *Zweden*, als *Status Imperii*, (een Stand van 't Ryk) en zyne mede aanzittende Vyanden in 't *Roomze Ryk* in dezelfde qualiteit, namentlyk alle als Ryksſtanden, die voor de authoriteit van den Keizer en het Ryk eerbied hebben, moeten aangemerkt werden.

6. Een gelyk onderſcheit is 'er, *ratione Modi & Normæ agendi*, (ten opzigte van de Manier en Rigtſnoer van handelen;) dan in het eerſte geval handelt de Mediatie, na de gewoone Practyk die onder de gemoraliſeerde Volkeren in Negotiatien gebruikelyk is, en de Rigtſnoer geeft de natuurlyke billykheit aan de hand, zo ver die *ex Jure Naturæ & Gentium*, (uit het Regt der Natuur en der Volkeren) te haalen is, maar in het laatſte geval handelt zyne Keizerlyke Majeſteit *Secundum Normam Conſtitutionum Imperii Fondamentalium*, (volgens de Rigtſnoer van de Fondamenteele Inzettingen van het Ryk,) en meer als Keizer en Regter, dan *per Viam Negotiationis & Mediationis*, (door de weg van Negotie en Mediatie,) 't welk alles om dat dit het allerhoogſte Ampt van zyne Keizerlyke Majeſteit is, zo heeft zyne Koninglyke Majeſteit van *Zweden* nooit in zyne gedagten gehad, om aan zyne Keizerlyke Majeſteit daar over, als het werk, na gedaane toeſtemming van het geheele Ryk, op deeze Voet zoude begonnen werden, de geringſte zwarigheit te maken, veel minder aan dezelve te betwiſten en te bepalen, welke plaats men verkiezen zoude, om de zaken die de Conſtitutie van het Ryk betreffen af te doen, en zyn allerhoogſt Keizerlyk Ampt te oeffenen. Zyne Koninglyke Majeſteit van *Zweden*, die dog een zeker begrip by zig zelven moeſt maken, en weten, welke geſtaltenis en gedaante men aan de zaak wilde geven, is nog tot dezer uur onkundig, op welke van de beide twee hierboven gemelde wyzen, hy het *Brunswykze* Congres conſidereren zal, nadien al het geen, dat in dit geval aan zyne hooggedagte Koninglyke Majeſteit is medegedeelt, niets duidelyks of zekers inhoud; maar zyne Koninglyke Majeſteit nog tot heden in dezelfde onzekerheit laat, en zelfs byna onoverwinnelyke hinderpalen in de weg legt, om de zynen, die hy mogt goetvinden derwaarts te zenden, eens met Inſtructien te voorzien. Ondertuſſchen heeft men vermoeden, en waarſchynelyk oorzaak om te gelooven, dat het niet op een Mediatie of Vreedehandeling, maar volgens de laatſte Conſideratie op een bezondere handeling, dienende om het Keizerlyk en Opperregterlyk Ampt te oeffenen, zyn afzien hebben moet; nademaal zyne Koninglyke Majeſteit, zo veel op de billikheit van zyne Rooms-Keizerlyke Majeſteit en het Ryk vertrouwt, dat die, in geval het eene Mediatie en Vredehandeling zyn zoude, dat zelfde voorregt niet minder aan zyne Koninglyke Majeſteit, als aan zyne Vyanden zouden vergunt hebben, het welk aan een ieder Oorlog voerend Souverein toebehoort, en van zyn waardigheit on-

1716 Novemb. onafscheidelyk is, zo wel wegens de volkomene vastflelling, en verkiezing der Mediatie, als wegens de tyd en plaats van een Vreedens Congres, en alle andere zaken, die tot de *Preliminaria* behooren, om zyne gedagten en meening vooraf te hooren, en zekere preliminaire Artikelen, tusschen alle de Oorlogende partyen te treffen. En men is in deze gedagten bevestigt geworden, wanneer en zo dikwils als men maar de oogen gewend heeft, op het geen dat over dit Werk van de zyde van zyne Keizerlyke Majesteit zo wel schriftelyk, als door desselfs Ministers mondeling aan zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden* en de zyne is voorgedragen, en in verscheide Keizerlyke hier over uitgekome Commissions Decreten en besluiten van het Ryk gevonden werd, als in welke voornamelyk niet zo zeer op de *Noordzen* Oorlog, en het eindigen van dezelve op zig zelfs, als wel op het onheil dat daar door in het Ryk ontstaan is, en hoe zulks te verbeteren, gereflecteert werd, en niet zo zeer en dikwils van een Mediatie over een algemeene Vreede, als wel van de oeffening van het Keizerlyke Ampt, tot de voorgenoome herstelling, en zeekere bevestiging van des Ryks rust gesprooken werd, zo als men in het antwoord van de Keizerlyke Resident te *Hamburg*, de Baron van *Kurtsrok*, aan de Koninglyke *Zweedze* Geheime Raad, en Gouverneur Generaal van de Hartogdommen *Breemen* en *Vehrden*, de Heer Graaf van Wilfingk, op den 21. November 1713. op bevel van zyn Hof gegeven, de volgende dorre woorden vind: *Dat het Congres te* Brunswyk *uit Keizerlyke Ministers, en een Deputatie van het Ryk bestaan zoude:* uit welke en andere diergelyke zaken men wel niet anders begrypen kan, dan dat men voornemens geweest is, om dat werk, als een zaak die het Ryk in 't bezonder aangaat, te behandelen, en de Constitutien van 't Ryk, ingevolge van dien, te handhaven.

7. Niettegenstaande dit alles, zo heeft men, in de voor dees gemelde schriftelyke en mondelinge Antwoorde, ook zodanige omstandigheden en uitdrukkingen gevonden, die een formeele Vredehandeling en Mediatie scheenen te willen betekenen, en dus het werk in de hier vooren bewezene onzekerheit lieten, zonder zulks door een duidelyke verklaring voor te komen, hoewel de noodzakelykheit daar van zo wel aan zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit, als aan de Hooglosfelyke Ryksvergadering genoegzaam bekent was, en dezelve dit ligt voor een van de hoofdzakelykste oorzaken zullen erkennen, die zyne Koninglyke Majesteit tot nu toe wederhouden hebben, om nader by te komen, en zyne Plenipotentiarissen op het Congres te *Brunswyk* te zenden.

8. Deze verklaring mag nu uitvallen, op wat kant dat het ook zy, zo zal zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden* egter in staat zyn, om van de opregtigheit van zyne Vredelievende Gedagten volkomene en overtuigende bewyzen te geven, indien men maar, zo als zyne Koninglyke Majesteit geenzins twyfelt, zo in het een als ander geval, het werk in dier voegen komt te overwegen, als de Natuur en eigenschap der zaken mede brengen en vereischen.

9. In het eerste geval, indien men het oog al op een formeele Mediatie en generale Vredehandeling mogt hebben, zo leest zyne Koninglyke Majesteit

van

van *Zweden* in dit vast vertrouwen, dat zyne Keizerlyke Majesteit, zo wel als de hooglosselyke Ryksvergadering, zig zelven zullen erinneren, dat zyn Koninglyke Majesteit van *Zweden* zig van een aanstaande Vredehandeling onder de Mediatie van den Keizer niet afkeerig heeft verklaart, maar dat zyne Majesteit die eerder van het eerste oogenblik af, dat de zelve hem is aangebooden geworden, gaarn omhelst heeft; ja uit consideratie voor zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit zo veel heeft gedaan, dat de zelve voor de lang voor dezen aangebodene Mediatie van *Vrankryk* geen gebruik heeft willen maken, zo lang de nog duurende Ryks oorlog geene Concurrentie van des Keizers, en des Konings van *Vrankryks* Mediatie wilde toelaten. Hoe zyne Koninglyke Majesteit verder deze aanneming van de Keizerlyke bemiddeling meer als eenmaal heeft herhaalt, verscheide plaatzen, die om te handelen niet ongelegen waren, voorgeslagen, zyne daar toe geschikte Plenipotentiarissen werkelyk benoemt; dog die om de bovengemelde onzekerheit en onpartydigheit van zyne Rooms Keizerlyke Majesteit, op wiens vriendschap zyne Koninglyke Majesteit altoos vertrouwt, dat gene wat van de Koninglyke *Zweedze* zyde aan dezelve op den 17. Juny laatstleden verklaart, dog tot heden onbeantwoort gebleven is, als ook het Keizerlyk Commissions Decreet van den 17. January onder Num. 63. en het geene daar op geantwoort is op billyke reeden steunt, in een regtvaardige en vriendelyke Overweging gelieft te nemen, en zyne Offitien van Mediatie op het spoedigste daar heen gelieft te wenden, dat over de voorgeslagene plaatzen tot het houden van een Vredehandeling, als ook over het point van de Mediatie van de Koning van *Vrankryk*, aan welke zyne Koninglyke Majesteit niet minder verbonden is, zo als het *Praxis constantissima*, (de allerstandvastigste praktyk) onder alle Souvereinen, in diergelyke gevallen mede brengt, mag gehandelt werden; en verders de weg gebaant, tot het maken en sluiten van Preliminaire zaken, en dat op een gewoonlyke wyze, waar door de waardigheit van zyne Koninglyke Majesteit geen nadeel komt te lyden.

1716 Novemb.

10. En of het al hier voor mogt gehouden werden, dat van zyne Koninglyke Majesteits vyanden niet anders zoude te verkrygen zyn, dan dat *Brunswyk* de plaats van het Congres zoude moeten zyn, nog dat zy geene andere Mediatie dan die van den Keizer wilde toestaan, zo heeft men dog voor zo veel het eerste aangaat te verwagten, of zy niet, wanneer van de zyde van zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit dien aangaande een verzoek mogte geschieden, tot bevordering van het Vredenwerk, wel andere gedagten zouden krygen? ten minste zoude zyn Koninglyke Majesteit na goetvinden zig alsdan daar over verder verklaren, en aan het Algemeen de gelegentheit en oorzaak overlaten, om te oordeelen of zyne Koninglyke Majesteit, die binnen de gewoone paalen blyft, en zo wel *ratione Loci* (ten opzigte van de plaats,) als *Mediationis*, van de Mediatie, aanbiedingen en voorslagen doet, aangaande het eerste aan zyne tegenpartyders de keur moet gunnen; dan of zyne vyanden, die *sine ullo Jure, Exemplo & Fundamento* (zonder eenig Regt, Voorbeelt en Fondament) aan zyne Koninglyke Majesteit de Plaats en Mediatie, na hun goetdunken, maar slegts willen opdringen, op de regte weg zyn, en in het gelyk verdienen

1716. gesteld te worden? voor zo ver het laatste aangaat, zo zoude men altoos wel
Novemb. een expedient vinden, en dit zelfs het eerste voorbeeld niet zyn, dat niet alle oorlogende Partyen zig van een en dezelfde Mediatie bedient hebben, als onder anderen in de Vredehandelingen te *Munster* en *Osnabrugge* geschiet is, of dat ten minsten de geene, welkers Mediatie de eene of andere Party niet heeft willen aannemen, evenwel als Guarandeurs van de voorgaande Tractaten en Vreedesluitingen mogen spreeken, en hunne goede Officien, zo wel by de Mediatie als by de Partyen, gebruiken, waar van het voorbeelt van het Tractaat van *Altona*, in het jaar 1689. als ook de *Travendaalze* Vredehandeling in 't jaar 1700. nog in versse gehengenis is.

II. En het ander geval, dat mogelyk zyne Rooms-Keizerlyke Majesteits en des Ryks inzigt mogt zyn, zo als zulks van de Koninglyke *Zweedze* zyde voor geloofbaar gehouden wert, en men tot nog toe daar van geen andere verbeelding maken kan, om het *Duitsche* belang van het algemeene *Noordsche* Vredenswerk af te zonderen, en alle de Ryks Constitutien te verzekeren; zo is het aldus gelegen, dat de heilzame Ryks Wetten, en Practyk, die tot nu toe heeft stand gehouden, als gemakkelyk kan aangetoont werden, zeer duidelyke aanwyzing doen, dat zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden*, de Fondamenteele Constitutie van de Land Vreede, die gegront is op de billikheit en het regt der Natuur en der Volkeren, als ook de bekende regel van de Executie order tot zyne handhaving voor zig heeft: namelyk, *Spoliatus ante omnia restituendus* (een beroofde moet voor alles herstelt werden) en dat het by gevolge anders moet behandelt worden, als deze hooglosselyke Ryksvergadering doet, gelyk men in diergelyke gewigtige zaken *Secundum Leges & Capitulationes Fori Principum & Statuum Ordinarii*, (volgens de Wetten en Statuten van het Ordinaris Hof van de Princen en Standen) gewoon is te doen, of dat 'er ten minsten een andere *Modus agendi* (manier van handelen) in agt genomen werde, die tot nu toe niet gebruikt is, en welke de roemrugtige Voorouders van zyne regeerende Keizerlyke Majesteit, die in God ontslapen zyn, altoos in het Ryk hebben opgevolgt, en nog in 't bezonder in de Jaaren van 1688. en 1689, by de herstelling van het Vorstelyke *Holsteinze* Huis, wanneer zy indien niet aanitonts *vi armata*, (gewapender hand,) egter *Mandatis de restituendo pœnalibus* (door Pœnele Bevelen om herstelling te doen) als ook door zekere Commissien van de voornaamste Keurvorsten van het Ryk op des Keizers begeerte uitgegeven, de *Violatores legum & Pacis publicæ*, (de schenders der Wetten en de algemeene rust,) niet zonder goede uitkomst tot hun pligt gebragt, maar ook de onderdrukten weder in het bezit van het hunne geholpen hebben: egter matigt zig zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden* niet aan, by aldien het aan zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit, met toestemming en goetvinding van het Ryk, behaagt, dat het Congres te *Brunswyk* zal gehouden werden, als de zaak op die Voet genomen wert, als zynde van het algemeene Vreede werk afgescheiden, en alleen moet aangemerkt worden als *ad cognitionem Cæsaream* (onder des Keizers bestier te behooren,) om hem hier in eenige Wetten voor te schryven, maar dezelve zal in tegendeel, uit een vrywillige eerbied, zyne Pe-

ni-

nipotentiarissen zonder uitstel derwaarts afvaardigen, indien maar, zo als zyne Koninglyke Majesteit volgens regt verwagt, en van de regtvaardigheit en vriendschap van zyne Rooms-Katholyke Majesteit zig zelven belooft, tot deze aanstaande onderhandeling een zekere grondslag komt gelegt te worden, die met de Constitutien van het Ryk eenigzints overeenkomt. Want gelyk zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden* volkomen overtuigt is, en na de Natuur en geschapenheit van zaken veronderstellen moet, dat zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit zig in dat geval niet als Mediateur, maar als opperste Regter van het Ryk, en als *Summus, Juris & aequi Custos*, (hoogste Beschermer van het regt der billykheit) zal gedragen, en bygevolge zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden* niet met zyne Vyanden in zodanige Debatten en Onderhandelingen inwikkelen, by welke zy op zyne Koninglyke Majesteits onkosten en Convenientie, hoewel tegens alle regten, en tegens zo veele plegtige en geguarandeerde Tractaten van Vreede, hunne reekening meenen te maken; maar onder zyne Keizerlyke Majesteits Ampt van Opperregter nadrukkelyk gebruiken, tot een billyke herstelling en vergoeding van schade, ten opzigte van zyne Koninglyke Majesteit, voor zo verre dezelve tegens de Land Vreede is berooft en overweldigt geworden: insgelyks twyffelt zyne Koninglyke Majesteit in het geringste niet, aan het in dit geval wel meenent en standvastig Ryks goetdunken, en derhalven wert hieromme nogmaals uit name van zyne Koninglyke Majesteit het regtmatig verzoek aan de hooglosselyke Ryksvergadering herhaalt, dat het aan zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit mogte gelieven van zig beweegen te laten, om niet alleen zyn allerhoogste Ampt van Opperregter volgens de Natuur en wyze van de Ryks Constitutien hier in werkelyk te gebruiken, maar ook volgens het regtvaardig verlangen van zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden*, in zyn jongste schryvens dien aangaande gemelt, zig in diervoegen te verdragen, dat zyne Koninglyke Majesteit zig volkomen mag verzekert houden, dat de Ryks instellingen by de handelingen te *Brunswyk*, en in 't bezonder de *Westphaalze* Vreede en de ongekreukte onderhouding van dezelve *pro Basi & Fundamento immobili*, (voor een grondvest en onwrikbaar Fondament) zullen gehouden werden, en ingevolge van dien op de herstelling van zyne Koninglyke Majesteit in de Ryks Landen, die men hem tegens den inhoud van de gemelde *Westphaalze* Vreede heeft afgenomen, ernstig mag gedagt, en getragt werden, om alle andere daaruit vloeijende Bezonderheden op de regtvaardigste en billykste wyze af te doen, en te vereffenen.

1716. Novemb.

12. Een diergelyke van Rykswegen alleronderdanigst aanraden en regtvaardige verklaring aan zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit, overeenkomstig met de geregtigheit en de heilzame Ryks inzettingen, en de andere gewigtige oorzaken, welke zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden*, zonder diergelyke voorgaande uitlegging, noodzakelyk verhinderen moeten, om in een zo nadenkelyke en vol gevaar schynende zaak te treeden, zoude ligt uit de weg te ruimen zyn, want zulks aan deszelfs Vyanden des te weiniger de allergeringste regtmatige oorzaak geven kan, om daar tegens te twisten, als zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit *Suo Jure in exercendo Officio Caesareo, utendo* (zyn Regt ge-

1716. Novemb. gebruikende in het Keizerlyk Ampt te oeffenen.) en het Ryk *cum Legibus & secundum Leges loquendo*, (met en volgens de Wetten sprekende,) aan niemant onregt, maar een behagelyke Justitie voor God en de menschen komt te doen, en het ook een werk van het allergrootste gevaar voor het geheele *Systema* zynde, uit het welk gevolgen ontstaan zouden tot ondergang van het geheele Ryk, wanneer in het zelve zoude stand grypen, dat het aan zodanige Standen, die zig op hunne overmagt en buitenlandze Verbintenissen verlaten, zoude geoorlofs zyn, van het *Cæsaria Majestatis Officium*. (het Ampt van zyne Keizerlyke Majesteit) te weigeren; als dezelve volgens de geregtigheit, en de Instellingen van het Ryk komt te spreken, of wel door *Mandata pænalia sine Clausula*, (pænale bevelen zonder Clausule,) met welke na alle regten *in Causa spolii & fracta Pacis*, (in een zaak van roof en geschondene Vreede) met regt en billikheit het begin gemaakt wert, om hen weder tot hunne pligt te brengen. Dan zal zyne Koninglyke Majesteit, zo haast dezelve van zyne niet ongegronde vreeze (die aan een ieder onpartydige van zelfs in de oogen komt te vallen) zal bevryt zyn, en zien, dat de heilzame Ryks inzettingen en Ordinantien by de handeling te *Brunswyk* verzekert zyn, niet de allergeringste zwarigheit meer maken, om de zynen met volkomene Instructien naar *Brunswyk* af te vaardigen, en gelegentheit hebben, om van zyne Vreedelieventheit niet minder overtuigende bewyzen te geven, als zyne Keizerlyke Majesteit, die in zyn gemoed de welstant en rust van het Ryk als een opregt Patriot ter herten neemt. Zyne Koninglyke Majesteit heeft daar en boven een zeker vertrouwen op de gezamentlyke Heeren medestanden, dat die de geregtigheit en billykheit van zyne Koninglyke Majesteits zaak en regtmatig verlangen altoos zullen ter herte nemen, en volgens derzelver regtvaardigheit zulks tot aanleiding laten dienen, om van zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit het allergenadigste begeerde Ryks goetdunken te verkrygen, op dat, door een billyke, regtmatige en verpligtende Order, aan hooggemelde zyne Koninglyke Majesteit de middelen mogen gefaciliteert, en de weg geopent werden, om zyn lang gewenschte oogmerk te bereiken, dat de Ryksrust, door zyne Vyanden gestoort, weder mag herstelt worden; en dat alle zekere, bekwaame, en mogelyke middelen mogen by de hand genomen werden, die'er vereischt werden, om de beledigde, overweldigde, en beroofde te helpen. Zyne Koninglyke Majesteit leeft verder in dit vast vertrouwen, dat aan hem geenzints kwalyk zal genomen werden, dat dezelve, die niet anders dan het geen ook aan het allergeringste Lid van het Ryk, en zelfs ieder bezonder Perzoon vrystaat, van de gemaakte *Auxilia Legum & Justitiæ* (hulpmiddelen van de Wetten en geregtigheit) te zoeken, en te hulp te roepen in diergelyke zaken, zyn vertrouwen alleen op de *Forum ordinarium Principuum & statuum* (ordinaris Regtbank van Princen en Standen) stelt, dewelke niet anders dan by zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit, en het by een vergadert Ryk, als hoofd en gelederen te zamen, te zoeken is, en dat dezelve zig verpligt vind, om dit onderdanigste voorstel te doen; altoos dit vast vertrouwen op de loffelyke geregtigheids yver van zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit, en op de billykheit van alle de Heeren mede-

medestanden stellende, dat die aan hoogstgemelde zyne Koninglyke Majesteit de ongekreukte vryheit zullen laten, om die weg in te slaan, dewelke door de Ryks instellingen en Ordinantien werd voorgeschreven; of ten minsten hem niet noodzaken van eerder een andere te verkiezen, dan na dat hem volkome hoop en vaste zekerheit zal gegeven zyn, dat door alle des Ryks inzettingen, en het heilzaam gebruik van dezelve, en inzonderheit de *Pragmatise Sanctio* (van de zo duur gekogte *Westphaalze* Vreede) zullen onderhouden werden, en ongeschonden blyven.

1716. Novemb.

13 Voor het overige heeft het Gedrag van zyne Koninglyke Majesteits onverzoenbare Vyanden reets genoegzaam te kennen gegeven, dat dezelve, als het om hun voorgestelde oogmerk te bereiken te doen is, zig niet onthouden konnen van tegens de billikheit, regt en reeden, de allervreemste en zeldzaamste eischen voor den dag te brengen, en dat zy zig daar in niet anders willen laten bepaalen, dan voor zo ver zulks met hun goetvinden en belang overeen komt. Nooit had men zig egter konnen verbeelden, dat het eindelik daar toe komen zoude, dat zy nog onlangs op een ongehoorde wyze geeischt hebben, *om in hunne eige zaak Party en Regter te gelyk te zyn*, onder voorwendzel van een verpligting voor het uitschryvende Kreits-Ampt, even eens of die de gepleegde breuk van de Lands Vreede, en andere dadelykheden tegens zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden* in het Ryk gevordert had, en diergelyke niets betekende voorwendzels meer, om de raadpleging over het allergenadigste Keizerlyk Commissions Decreet, aan het Ryk afgegaan, en de *Noordze* onrust betreffende, mede by te woonen, en *cum effectu concludendi* (met magt van te besluiten,) daar over te stemmen.

14. Zyne Koninglyke Majesteit van *Zweden* heeft het voor overvloedig gehouden, en zoude tot de allerhoogste Heerlykheit van uwe Rooms-Keizerlyke Majesteit, en tot de Voorzigtigheit, regtvaardig, en Legaliteit van de hoogloffelyke Ryksvergadering maar een zeer slegt vertrouwen moeten gehad hebben, wanneer dezelve een ongerymtheit, die een iegelyk aanstonts ontdekt, en een begeeren dat tegens alle reeden, regten, en wetten strydig is, wydlopig zoude hebben doen verklaren, en maar aan de allergeringste twyfeling by zig zelven plaats geven, dat zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit en het Ryk, niet alle ongeoorlofde Conquesten en gepleegde Vyandelykheden in het zelve zullen stuiten, en zig Amptshalven tot Beschermer stellen, van de over weldigde, onderdrukte, beroofde, en onschuldige Ryksstanden. Maar zyne Koninglyke Majesteit houd zig daarenboven volkomen verzekert, dat op dit zo vers bewys van de willekeurige inzigten van de tegen party, van zelfs deze aanmerking moet volgen; hoe ver zulks na dezen, wanneer het een onverhinderde loop en wasdom had, zoude gaan, en wat staat na een diergelyk voorbeeld meer op de Justitie en inzettingen van het Ryk zoude te maken zyn? het welke, dat het niet zoude gedult, of tot de allergrootste wanorder in 't Ryk een ingang gemaakt werden, zo heeft de allerhoogste Authoriteit van zyne Rooms-Keizerlyke Majesteit zig op een loffelyke wyze laten aangelegen zyn, om door zyne hoogst aanzienlyke Principale Commissie over dit ontwerp

1716. Novemb en zyne jongste allergenadigste Rescript van den 5. Augusti dit te verhoeden, en ook in overeenkomst van dien zyn regtvaardig misnoegen betuigt, over de onlangs voorgevallene disordres in de Comitiale Dicisie over de *Reinsteinse* zaak, waar mede men, zo het schynt, heeft voor gehad, om den weg tot onwettige Proceduuren by de toekomende raadplegingen over het *Noordze* werk te banen, zo als zulks ook in het Keizerlyke Commissions Decreet, over deze zaak op den 20. dezer uitgegeven, verklaart wert; zo dat alle de Heeren mede standen, die de welvaart van het Ryk lief hebben, op een nadrukkelyke wyze verpligt zyn mede te werken, en alle hunne kragten in te spannen om te verhinderen dat het niet eenmaal, tot groote droefheit van de eerlyke Waereldt, in het Ryk daar toe komen mag, dat aan de Ryks inzettingen en Ordinantien door het gewelt en eigenbaat van eenige weinige Standen, te gelyk het leeven en de kragt wert benomen, en dat men, tot een ongebondene vryheit, deur en vensters opene.

Te *Stokholm* wiert voorgegeven, dat haren Koning toeleg maakte, om een Winter Veldtogt in *Noorwegen* te doen, en dat hy zulks zoude ondernemen aan twee byzondere plaatzen, namentlyk, d'eene aan de *Zwinezund*, en d'ander door *Jempterland*; ja dat tot de laatstgemelde onderneming reeds een Corps van 12000. man verordent was. Deze grootsche gedagten der *Zweden* magmen wel by die van hunne Vyanden, nopende de bewuste gedreigde Landing op *Schoonen*, te boek stellen; als zynde de wegen naar de *Zwinezund* en *Jempterland* by Wintertyd onbruikbaar, en behalven dat de *Deenen* aan die kant tegens eene overrompeling goede zorge gedragen hadden.

Na dat den Czaar van *Muscovien* den 25. October, in de *Marie Kerk* te *Koppenhagen*, de inweijing eenes Lutherfen Pharheer of Priester, met zonderlinge opmerkinge aanschout, en de byzonderheden van den dienst nauwkeurig ondervraagt had, nam hy des anderen daags (den 26.) van den *Deenschen* Koning, die, wegens verkoutheit, zyn Kamer most houden, in 't bywezen van den Viee-Kantzelier Scafirof, voor d'eerstemaal afscheit; dog wyl men dezen dag het Verjaring-Feest van den *Deenschen* Prins KAREL vierde, zo zagmen toen zyn Czaarse Majesteit en de Czarinne, nevens de voornaamste *Russische*, *Deensche*, en Uitheemze Ministers, aan de groote Koninglyke Tafel spyzigen. Wyders, den 27. nogmaals afscheit nemende, en belovende in 't Voorjaar met zyn gantsche magt weder te zullen komen, ten einde alsdan het dessein op *Schonen* werkstellig te maken, zo vertrok hy, met desselfs Gemalinne en gevolg, onder het driemaal Los-

branden

branden van de geheele Artillery, uit *Koppenhagen*: houdende het middagmaal te *Rotschilt*, passeerde den 28. de *Groote Belt*, en kwam den 2. November te *Fredrikstad*, alwaar hy logeerde ten huyze van den Burgermeester Calis, en door de Czarinne des anderen daags gevolgt wiert. In dit *Fredrikstad* schenen zy beide een zonderling genoegen te hebben, gaande zyn Czaarse Majesteit allerlei Handwerken en Fabryken bezigtigen; ook zagmen hem den 4. met het Veerschip naar *Tonningen* varen, en tegens den avond weer te rug komen. Den 5. vertoonde hy zig, rydende op een wagen zeer langzaam door de Stad, aan een yder, en den 6, verzelt van de Czarinne met haar groot gevolg, voer hy in een Jagt langs de *Threen* naar *Zwabstede*. Den 7. bezag hy de Scheepsbouw by de *Eyder*, passeerde in een open Boot die Stroom, en reed nog den zelven dag tot aan het Plaatsje, genaamt *der Heide* in 't *Ditmarsche*. Voorts verscheen zyn Czaarse Majesteit den 10. en de Czarinne den 11. onder het Losbranden van 200. Kanonschoten, te *Lubek*; van waar hy den 14. naar *Travemunde* de reize voortzette, hebbende hier by zig ontboden desselfs Ministers, rezideerende aan 't Hof van *Hanover*, namentlyk den Veldmaarschalk Czeremethof, en den Vorst Dolhorukki; zo mede aan 't Hof van *Pruisschen* doen berigten, dat hy voornemens was, om door *Brandenburg*, omtrent *Havelberg*, te passeeren, alwaar men reeds op ordre van dat Hof het nodige bezorgt had.

1716. Novemb.

Den 16. verscheen zyn *Czaarse* Majesteit, en weinig uuren daarna desselfs Gemalinne, te *Zwerin*. Hier toefde hy niet lang, maar spoeide zig voort naar *Havelberg*, en hield aldaar mond-gesprek met den Koning van *Pruisschen*, aan wien hy te kennen gaf zyn voorneemen, om een keer naar *Holland* te doen, en dat hy zig binnen twee à drie Maanden wederom te *Zwerin* zoude laten vinden. Het vervolg dezer zaak behoort tot de maand December.

De uitgestelde Landing, der *Noordze* Geallieerde Mogendheden op *Schonen*, had aan de *Zweden* wat ruimte, en aan hunne Krygs-Volkeren eenige rust verleent; dus den Koning van *Zweden* aan zyne Zuster, de Prinsesse Ulrica, eene Vizite toestond, en was dit de eerste byeenkomst zedert dat hy uit *Turkyen* te rug verscheen. Gemelde Princesse begaf zig tot dien einde uit *Stokholm* naar *Wadstena*, een steedje aan de Oostzyde van het *Westermeer*, in *Oost-Gotland* gelegen; gelyk ook den Koning, te Paard zittende, naar *Hie*, een Plaatsjen aan de

1716. Novemb. Westkant van dat *Westermeer*; 't welk hy in een open Bood over voer, en te *Wadstena* aanlande. Met veel ongemeene blyken van vreugde en genegentheit ontfingen deze twee Koninglyke Perzoonen malkander, en, na een lange byzondere Zamenspraak, spyzigden zy beide des avonds aan eene tafel. Na de maaltyd ging de Princes een ordentelyke rustplaats, zo veel de gelegentheit van dit Logement toeliet, voor zig zoeken; maar den Koning, nog volhardende in zyne gewone levens wyze, wierp zig neder op een bos stroo, en bragt alzo, gelyk de minste stal-jongen, de nagt over. 's Morgens hield hy wederom met de Princes eene Conferentie, en at met haar, onder den toeloop van veel menschen, 's middags in 't openbaar; waar na hy 's avonds ten agt uuren, met geen ander gevolg als een stalknegt, dragende voor hem langs den weg een brandende flambau, weder vertrok. Tot aanvulling der Magazynen, geliefde dezen Koning ondertusschen een nieuwe Ordonnantie door zyne geheele Ryk te doen afkondigen, wegens welke alle geheele boeren-hoeven moften opbrengen drie tonnen Rogge en anderhalve ton Haver, zo dra dezelve zoude gedorst zyn, mitsgaders 40. Lyspondén Hooi aanstonds; onder toezegging, dat de waarde van dien aan een yder over een jaar stond voldaan te werden.

Haar Koninglyke Hoogheit, de Princesse Ulrica, verscheen den 7. October binnen *Stokholm* te rug, werdende omtrent een uur gaans buiten de stad, door den Hertog van *Holstein*, den Grave van der Nath, en meer andere *Zweedze* grooten ontmoet; zo mede kwam eenige dagen daar aan van *Gottenburg* den Generaal Hamilton, zynde reisvaardig, om zig naar zyn Gouvernement van *Giavele* te vervoegen. Men had hier ook brieven van de *Zweedze* Gevangens te *Petersburg*, welke het overlyden aldaar van hunnen Grave Piper, waar aan zommige nog bleven twyffelen, confirmeerden. Zeker *Engelsch* Heer, die aan den Koning van *Zweden*, voor desselfs vertrek uit *Turkyen*, veel geld ter leen had verstrekt, bevond zig in dezen tyd mede te *Stokholm*, om de betaling daar van te vorderen. Men bespeurde onder de Ingezetenen groote blydschap, dat de voorgenome Landing, door de *Noordze* geallieerden op *Schoonen*, dit jaar agter blyven, en geduurende de winter wel middel gevonden werden zoude, om dezen bedroefden Oorlog in eene gewenschte Vrede te veranderen.

UIT

1716. Novemb.

NEDERLANDEN.

UIT de naam des Keizers wiert in deze maand door den Marquis de Prie, hebbende zyne Commissie in *s'Gravenhage* voltrokken, aan den *Groot-Brittannischen* Generaal Cadogan, en aan den *Hollandschen* Heer van den Berg, door wien zedert den laatsten Oorlog de Regeering der *Oostenrykze Nederlanden* met veel genoegen te *Brussel* was waargenomen, geschonken het afbeeldzel van zyn Keizerlyke Majesteit, rykelyk met Diamanten omzet, en waar na dien Marquis (*a*) den 11. November weer naar *Brussel* vertrok; zynde reeds de andere Heeren afgezondene, van *Brabant* en *Vlaanderen*, eenige dagen te voren naar huis gekeert, en welkers verrigting, omtrent de verandering van het bewuste Barriere Tractaat, als nog geheim bleef. Ook hadden de Marquis de Chatteauneuf en den Abt du Bois, als extraordinaire Ambassadeur van *Vrankryk*, aan den Prezident van haar Hoog Mogende Vergadering, de Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, hunne Credentialen, nevens een Brief van haren Koning, overgegeven, en waar op zy beide in die kwaliteit wierden erkent. Welgemelde haar Hoog Mogende deden ter zelver tyd, tegens het invoeren van nieuwe Franze Goude Louizen en Zilvere Kroonen in de door *Vrankryk* aan haar gecedeerde Plaatzen, afkondigen dit volgende Plakkaat.

(*a*) Zie pag. 220.

ALzo Wy in ervaringe gekomen zyn, dat zedert weinig tyd in de Steden, Castelenyen en Dependentien van dien, gecedeert by het Tractaat van Vrede, tusschen zyn Majesteit den Koning van *Vrankryk* en Ons, den 11. April 1713. te *Utregt* gesloten, ingevoert werden een groote menigte van nieuwgeslagene Goude Louisen en zilvere Franse Kroonen, Halve en Quarten, die onder het gebied van *Vrankryk* geevalueert zyn, de Goude Louisen tot 20. Livres, makende 16 gulden Vlaams courant, en de Zilvere Kroonen tot vyf livres, makende vier Gulden Vlaams courant, Halve en Quarten na proportie; en dat de voorschreve Goude Louisen, volgens de intrinsque valeur, niet meer waardig zyn als 12. Gulden 16. Stuivers, en de Zilvere Franse Kroonen, drie Gulden vyf Stuivers courant, Halve en Quarten na proportie, tot welke prys de oude zyn gereduceert; dat van gelyken aldaar ingebragt werden Stukjes van zeven Doubles, genaamt Mousquetaires, die volgens haar Alloy niet meer waardig zyn als vyf Doubles of een Stuiver courant; welken invoer en debit van de voorsz. Geldspecien tot groot nadeel van de goede Ingezetenen der voorsz. nieuw gecedeerde Landen komt te strekken. ZO IS'T, dat Wy, nodig geoordeelt hebbende daar tegen te moeten voorzien, goetgevonden hebben te ordonneren en te statueren, zoo als Wy ordonneren en statueren mits dezen, dat in de Steden en Kastelenyen van *Doornik* en *Tournesis*, *Ypren*, *Fer-*

1716. Novemb. *nes* en *Furner Ambagt*, *Meenen* en deszelfs Roede, en in de Dependentien van dien, zo verre by het voorsz. Tractaat van Vrede gecedeert zijn, de voorsz. Goude Louisen, hermunt met de Beeltenisse van den tegenwoordigen Koning van *Vrankryk*, niet hoger zullen mogen werden ontfangen nog uitgegeven, als tot 12. Gulden 16. stuivers, en de Silvere Franse Kronen, hermunt met de zelve Beeltenisse, niet hoger als tot drie Gulden vijf Stuivers Vlaams courant Geld; de Halve en Quarten na proportie, en de voorsz. Stukjens, genaamt *Meusquetaires*, tot vijf Doubles, of een Stuiver; op de verbeurte van alle de Stukken, die anders ontfangen en uitgegeven zullen zijn, en daaren boven de zes dubbelde waarde van dien, zoo wel ten laste van den Ontfanger als van den Uitgever, Wy lasten &c.

Den Prins Kurakin, Ambassadeur en Plenipotentiaris van den *Muscovischen* Czaar, rezideerende in 's *Gravenhage*, al voor eenigen tyd aan den Heer Prezident van haar Hoog Mog. de Heeren Staten Generaal, kennisse gegeven hebbende, dat zyn Meester gezint was, om eerlange herwaards te komen, zo wierd, tot het recipieeren en opwagten van dezen Vorst, gecommitteert uit de Ridderschap den Grave van Albemarle, en wegens be Steden den Heer Repelaar Burgermeester van *Dordregt*, den Heer Hooft Burgermeester van *Amsterdam*, en den Heer Kinschot Burgermeester van *Alkmaar*, welke die Majesteit geduurende desselfs aanwezen in de Provintie van *Holland* zouden verzellen. Zyn verschyning en verblyf te *Amsterdam* zal den Lezer ontmoeten in de volgende maamd.

1716. Decemb.

DECEMBER.

VRANKRYK.

DE zaken, welke in dezen tyd aan het Hof van *Vrankryk* nog al het meeste gerucht maakten, waren die van het nieuwe Gerigtshof, uitgevende van tyd tot tyd hare taxatien. De derde Lyst, in 't laatst van November te voorschyn gekomen, behelsde, tot laste van 74. perzonen, een zomme groot 24. Millioenen 657900. livres, en de vierde Lyst, die kort daar op volgde, eiste van 75. andere wel 28. Millioenen. Onder deze getaxeerde bevondmen uit te munten de vyf navolgende Perzonen, namentlyk, den Heer de Croisat, geschat op zes Millioenen en 600000. livres, den berugten Leger Hoeffmit Mr. Rivie, op drie Millioenen, Monf. Augier op twee Millioenen, Mr. Poudre, en de Erfgenamen van Mr. Delpech, yder op anderhalf Millioen, en nog veele na rato; dog men geliefde egter aan deze getaxeerde vryheit te vergunnen, om met Koninglyke Obligatien, die men, onder verscheide benamingen, thans in *Vrankryk* verhandelde, het ge-eischte te mogen betalen. Hier door rezen de briefjens van Staat in 't begin van December tot vyf per cento, en nog hooger; wyl die door de gemelde getaxeerde Perzonen tot een laage prys ingekogt, en in betaling tot hooger zom aangenomen wierden; weshalven zeer veele op deze wyze hunne taxatien voldeden, ontfangende daar tegens zodanige ampele Quitantien, die haar in vervolg van tyd, voor alle verdere nazoeking of herziening bevryde, en tegens alle penaliteiten der Wetten teenemaal dekten. Alschoon nu zommige Perzonen eenige Millioonen, 't zy in Geld of Koninglyke Briefjens, mosten betalen, zo zagmen egter daar onder zeer veele een volstrekten rykdom overhouden, bekwaam om den eersten Adel in levenswyze te trotzeeren; 't welk noodzakelyk een zoort van verwondering most voortbrengen, hoe den Hertog Regent zig zo gematigt toonde, dat hy deze luiden niet weder bragt tot de rang van haar geboorte.

Men

1716. Decemb. Men had benoemt den Hertog van Noailles, als Prezident van den Raad der Finantien, om de klagten der gene, die de onmoogelykheit van hare opgelegde taxen wilde bewyzen, aan te hooren; dog dezen Hertog, op dat de klagers hem niet al te lastig kwame te vallen, vertoonde aan zommige, die, eertyds trots op haar geluk, nu wel wilde verschoont blyven, een goud Schoteltje vol asch, zeggende het Formulier van den aschdag, *O mensch gedenkt hier aan, dat gy stof zyt, en weder tot stof keeren zult*; willende daar mee te kennen geven, dat zy, als van niet of uit het stof opgekomen, ook weder tot niet keeren mosten; invoegen deze slegte trooftreden hun beschaamt deed henen gaan. Het Hof, om de onderzoeking van verdagte Perzonen nog verder te trekken, had aan den Heer Bignon, voor dezen geweest Provoost der Koopluiden te *Parys*, dog nu geworden Raadsheer van Staat en van het nieuwe Geregtshof, in 't laatst van November byinstructien gevolmagtigt, om in alle de Provintien van het *Fransche* Koningryk aan te hooren de klagten der Onderdanen tegens de Intendanten, die veeltyds het gemeen scheeren en villen; zo mede, om kennis te nemen van de wanbedryven, zedert eenige jaren in de behandeling van de Justitie, Politie en Finantie, gepleegt. Deze Commissie bevondmen van een wyde uitgestrektheit, en al schoon het Hof geenssints twyffelde, aan geweldige nasleepende klagten, nogtans meende het daar door gelegentheit te vinden, om verscheide Intendanten en Gouverneurs te verpligten tot uitkeeringen van 't gene zy onregtmatig ingeswolgen hadden. Men merkte dit aan als een toegift, om vol te maken het gebrek der reekeninge van de andere beschuldigde Perzoonen.

Dit Gerigtshof, aldus hare Taxatien blyvende agtervolgen en uitgeven, verdeelde die in agt Classen, bedragende met malkander meer als 160. Millioenen; doende, op dat in vervolg van tyd deze gevallen tot voorbeelden mogte dienen, eene verzameling van alle de lysten, meldende de Perzonen en hare taxen, drukken; met byvoeging van aanteekeningen, wegens derzelver gemaakte Fortuin, en datze meest alle van een geringe afkomst waren. Het gemeene Volk kreeg onderwylen een weerzin in alle die onderzoekingen, en scheen met haat tegens dat Gerigtshof ingenomen; aantastende en mishandelende by de *Pontneuf* den Heer Crenaux, eene der strengste Leden van gemelde Vergadering, als hebbende door zyn aanbrengen verscheide aanzienlyke

zienlyke Luiden geruineert, en zoude hy ongetwyffelt gemassacreert geworden zyn, ten ware desselfs vlugt in zeker huis van een Paruikmaker hem had gered. Veele dagten, dat de afpersling van zulke zware sommen de meeste wel gegoede menschen zoude afschrikken, om in vervolg van tyd eenige pagten des Konings te aanvaarden; dog men bespeurde het tegendeel: want de generaale Pagters, vernemende het gemaakte ontwerp, om hen alle af te schaffen, en 's Konings inkomsten voortaan op een andere wyze te doen inzamelen, verscheenen gezamentlyk by den Hertog Regent, aan wien zy verzogten, om in hunne Ampten bevestigt te mogen blyven, prezenteerende daar voor, vrywillig agt Millioenen; maar den Hertog Regent begeerde van haar twaalf Millioenen, om in vier Termynen te voldoen, en wanneer een yder nog een Considerabel overschot stond te genieten; invoegen niet getwyffelt wierde, of deze oude Pagters zouden in hare bedieningen gecontinueert werden. 1716. Decemb.

Deze en andere zaken, inzonderheit over het verzoeken van aflag der taxatien, belemmerde den Hertog Regent thans zeer geweldig; dog alles was daar omtrent vergeefs, om dat het Hof geld nodig had. Zekere *Fransche* Dame, Delpech genaamt, over deze gevallen met den Hertog Regent in gesprek zynde, zeide, *dat, wanneer het Koningryk eens wederom in Oorlog geraakte, het Hof geene menschen zoude vinden, om zig in zaken van die natuur te willen inlaten*; waar op zyn Koninglyke Hoogheit antwoorde, *dat 'er van dat Volkje altyd genoeg agter op de koetzen stonden*; gevende daar mede te kennen, dat de meeste van deze Heeren, thans in Rykdom zo uittermaten gesteigert, eertyds de Levry-rok gedragen hadden.

Men had in dezen tyd, tot verligting der onkosten, verscheide beampten, hebbende slegs tot glory van den overleden Koning gedient, vernietigt, en zommige der zelve op halve Gagien gestelt. Dit, met de voorgenome Reformatie, of afdanking van nog ettelyke duizend Zoldaten, zoude den uitgift van 's Konings Gelden in 't byzonder sparen. Monsr. Gruet, van wien in de (*a*) voorgaande Maand omstandig gesproken is, ontfing den 7. December zyne definitive Sententie; hier in bestaande, dat hy, behalven de verbeurtmaking van desselfs goederen ten proffyte des Konings, *Amende Honorable* doen, drie agter een volgende Markt-dagen aan de Kaak staan, en voorts zyn leven lang op de Galeyen gebannen blyven most. Het eerste gedeelte

(a) ziet pag. 232.

Zeedeleer verboden, de Reegelen der boetvaardigheit vernietigt, de Lamp der 1716.
Goddelyke Schriften voor 't Gemeen der Gelovigen uitgebluſt, de Principien Decemb.
der Kerk-Overigheit omgeſtoten, onze Vryheeden onder de voet getreeden, de geheiligde Regten van den Souverein aangetaſt, de Tale der Heilige Boeken en der Overleevering uitgebannen, de Regtvaardigheit en de Onnozelheit onderdrukt, Heilige en voortreffelyke Goetkeurders van 't Boek geſchonden, de Kerk van *Vrankryk* beroofi van eenen Schat dien zy zeer lang met vrugt bezeeten heeft, en eindelyk de hardſte vervloekingen, zonder onderſcheit, uitgeworpen tegens zo veele Stellingen, die niets anders behelzen als 't geen wy van onze Vaders hebben geleert; 't geen wy aan onze Gemeentens leeraren; en 't geen den geeſt van de Religie uitmaakt; dat is te zeggen het groot Gebod van de Liefde, en almagtige Genade van J. Chriſtus, welke de liefde in onze herten uitſtort.

Wy kunnen aan den H. Stoel niet toeſchryven een Decreet, 't welk een teeken van Verraſſing op zyn voorhooft draagt; en 't welk niet minder ſtrydig met alle de wetten van den Apoſtoliſchen Stoel, als gekant is tegens die H. Leere, welke de Gregoiren, de Leons, de Celeſtins, en zo veele andere H. Pauzen, uit de Overleevering der Apoſtelen geput, en tot hunne Opvolgers overgebragt hebben.

Wat koſt u deze Leere, myn Heer, al moeite en arbeid? nog de Sollicitatien, nog de Kunſtenaryen, nog de ſtrengheden, hebben uwen yver kunnen vertragen, nog uwe ſtantvaſtigheit verwrikken. Wat is het in deze vreemde beweeging, die de ganſche Kerk ſchokt, en in deze algemeene onruſt, die de ware Gelovigen met vrees en droefheit vervult, niet eene trooſt voor ons, myn Heer, van den Herder zig bloot te zien ſtellen voor 't gevaar, en de Kudde op haar beurt gereed om zig voor haren Herder op te offeren. Ja, myn Heer, indien Uwe Eminentie zyne belangen niet van de onze ſcheid, ſcheiden wy uwe zaak ook niet van onze zaak, en uwe gevaren van onze gevaren. Wy hoopen dat de Almogende genade van J. Chriſtus ons zal onderſteunen in onze geſteltheden; die genade voor dewelke uwe Eminentie ſtryd, en die den Stok is van alle de geene die daar op alleen leunen. Wy houden niet op, dezelve te verzoeken van den geene, die de Vader der Barmhartigheden en de God van alle vertrooſting is, en hem te bidden, dat hy niet toelate dat deze Conſtitutie ooit aangenomen werde; nademaal het op geenerlei wys kan geſchieden, zonder af te wyken van de eenvoudigheit des geloofs, zonder eene onwaardige vermenging te maken van de waarheit, en de dwaling; zonder een zaak van onruſt en eeuwige verdeeltheit in de Kerk te werpen; en zonder zig te verwyderen van het voorbeeld der oude voorſtanders des Geloofs, die goed genoemt hebben het geen dat goed was, en quaad dat quaad was.

Zo de Vyanden van de Waarheit voortgaan uit te ſtrooijen, dat de zaak, die Uwe Eminentie onderſteunt, niet die van de Kerk, of liever, die van het Koningryk en van de Algemeene Kerk is, zullen wy ons begeven tot den Heere, even als eertyds zeker Profeet, om hem te ſmeeken, dat hy hunne ogen opene, op dat ze zien.

lastig voor onzen Staat, dat het niet regtmatig nog mogelyk is, dezelve in haar geheel te laten. Het zoud zelfs te wenschen zyn, dat 'er maar een eenig Thezaurier voor yder zoort van onkosten was, om het gevolg en den voortgang daar van des te ligter te zien; maar daar zyn 'er met zo veelerhande zaken belast, dat menze noodzakelyk tyd moet geven om hare reekeningen te kunnen doen, &c. 1716. Decemb.

GROOT-BRITTANNIEN.

HIER komen wy wederom tot de voornaamste zaken, voorgevallen in het Koningryk van *Groot-Brittannien.* De benoemde Commissarissen, om de vaste en andere goederen der Rebellen te onderzoeken, hadden zedert eenigen tyd omtrent *Preston*, gelegen in de Provintie van *Lancaster*, niet tegenstaande de verduisteringen, zeer aanmerkelyke middelen ontdekt, en ten behoeve van 't gemeen aangeslagen, voornamentlyk die van de Ridders Standis, Charley, Dalton, en van nog twee andere. Het Landgoed des onthoofden Grave van Derventwarer, en dat van Mr. Anderton, gelegen in *Lancashire*, troffen 't zelve Lot, doende daarop in 't laatst van November den Heer Birch, eene der gemelde Commissarissen, een keer naar *Londen*, betuigende hoe dat 'er nog veele considerable ontdekkingen gedaan waren, en daar onder zeker Landgoed, opbrengende alleen Jaarlyks wel 3000. Ponden Sterlings. Haar werk in dat gedeelte verrigt zynde, zo begavenze zig zedert naar *Noordhumberland* en *Cumberland*, om aldaar mede de nodige ontdekkingen te doen; dog was egter nog onbekent, of alle deze goederen in 't geheel ten voordeele der Kroon verbeurt blyven, en of dezelve niet wel, op voorspraak of verbidding, aan eenige, hopende op de genade des Konings, gerestitueert werden zoude, als hebbende zyn Majesteit aan de Gravinne van Marr gelieven te schenken een inkomen van 2000. Ponden Sterlings 's jaars voor haar zelf, en boven dien voor hare dogter, komende te trouwen, nog een huwelyks-gifte van 10000. Ponden.

Aan de ter dood veroordeelde Rebellen, zittende in *Newgate*, en in 't gevangenhuis der Admiraliteit, zo mede die van *Preston* waren gekomen, hadmen op nieuw uitstel van Executie tot den 19. February aanstaande vergunt, mitsgaders aan eenige derzelve, namentlyk den Lord Launsdown en meer andere van de aanzienlykste, vryheit toegestaan, om in de open plaatzen binnen den *Towr* te mogen wandelen, en zelf de bezoeken van hare naaste Vrienden te ontfangen; dog egter niet aan den Lord Duffus, die, als zynde volgens de Acte van Verraad

geliefden te recommandeeren; hun verzekerende met zeer beweegly- 1716.
ke woorden, dat hy, genade verwervende, zyn overige levenstyd tot Decemb.
dienst van den Koning en de tegenwoordige *Groot-Brittannische* goede
Regeering dagt te besteeden.

Ondertusschen bleven de woelgeestige Jacobiten nog voortgaan, met zeldzame geschriften in 't Ligt te brengen; onder deze zagmen een vraag, *of een Christen wel vermag te bidden voor een Vorst, die in 't bezit is, en die hy in zyn gewisse gelooft een Usurpateur te zyn?* dog deze vraag wierd wel haast door een braaf Schryver wederlegt; gelyk ook de (a) Artykelen, getrokken uit het Boek, genaamt, *de Scheuring in de Kerk van Engeland*; betoonende den Autheur van het laatstgemelde, in zyne beantwoording, dat de Authoriteit van de *Engelsche* Kerk niet berust in de afgezette Bisschoppen, nog van de zodanige, welke haar onveranderlyk blyven aanhangen, gevende daar van deze redenen.

(a) zie pag. 254.

1. OM dat de Bisschoppen en Geestlykheit van *Engeland* al hare Authoriteit van de Wet hebbende, die Authoriteit onvermydelyk moet ophouden, wanneer zy door de Wet daar van verstooken zyn; wezende dit de eigentlyke zaak, want de Bisschoppen en Geestlykheit, waar van hy spreekt, zyn daar van door een Acte van het Pariement beroofd; en dat alle Authoriteit, die de Kerk van *Engeland* heeft, om met regt over de Onderdanen te gebieden, alleen spruit van de Wet, is klaar uit de XXV. Statuit van Eduart de Derde, genaamt de Statuit voor Proviseurs; en, dat hunne Kanons geen kragt hebben, ten zy dezelve door den Koning bevestigd zyn, is te zien uit de 25. van Hendrik de Agtste, en die van 1603. d'Eenigste Kanon nu in kragt is gegrond op die Authoriteit, zo als blykt uit de Voorrede, toen van Koning Jacobus d'Eerste gemaakt.

2. Dat van dezelve hier niet anders tegen ingebragt kan werden, als dat het afzetten van de Eedweigerige Bisschoppen en Geestlykheit, ten tyde van Koning William de Derde, niet door een wettige Authoriteit is geschied, het welk te zeggen, volgens de Statuit, Hoog Verraad is: maar, om nog meer toe te geven, wil men wel toestaan, dat de Authoriteit der Kanons van 1603. waar voor men pleit, nergens van komen als van de 25. van Hendrik VIII, en de daar mede overeenstemmende opene Brieven van Koning Jacobus, en daarom vraagt men de Eed-weigerige, hoe datze hen lang voor de Revolutie hebben konnen onderwerpen aan die Authoriteit, welke zy nu betwisten, en op een te gemoetzienent Antwoord, dat Hendrik de VIII. en Jacobus d'Eerste wettige Koningin zyn geweest, maar Koning William en zyne Opvolgers niet, word een tweede vraage gedaan; namelyk, hoe het bykomt, datze de wetttige Authoriteit van de eerstgenoemde Koningen erkennen, en nogtans die van Koning William en zyne Successeurs betwisten, aangezien het uit de Sta-

1716. Decemb. tuiten klaar is, dat Hendrik VII. van wien de Tytel van Hendrik VIII. en Jacobus I. afkomstig zyn, voor hen niets hebben als de Authoriteit van het Parlement tegens het Huis van Jork, dat wegens het Bloed het eerste regt had, dog door het Parlement ter zyde gesteld, en in Hendrik VII. en zyne nakomelingen gevestigd; en, dewyl dan duidelyken blykt de magt der Parlementen, om de eene Tak der Prince aan een kant te stellen, en de ander op den Troon te vestigen, van welke de Authoriteit der Kanon onzer Kerke afdaald, en in die dagen voor goet wierd erkend, hoe komt het dan datmen die in deze bedisputeerd?

3. Dat onze eerste Reformateurs, ten tyde van Hendrik VIII. Eduard VI. en de Koninginne Elisabeth, nooit de minste kennisse hebben gehad, van een Godlyk onontbindelyk erflyk regt in eenig Perzoon of Familie, om de Kroon te moeten erven. Dat de waarheit hier van blykt uit de Statuiten in de Regeering van Hendrik de VIII. als die de Successie op verscheide Perzoonen uit byzondere inzigten vestigden, en eindelyk van het Parlement een Acte verworf, om daar toe te benoeme die, welke hy wilde, en dat deze Acte was verkregen om de *Schotze* Linie, hoewel als naast bestaande het meest geregtigd niet alleen, maar ook om dat de Dogter van Hendrik aan den Koning van dat Ryk was gehuwlykt; en nogtans had geen van onze eerste Reformateurs onderstaan, tegen het nu genaamde *Jure Divino*, of tegen die aanstellingen der Successien, te pleiten.

4. Dat ten tyde van Eduard de VI. men de minste kennisse niet had van onontbindelyke erffelyke Grondregelen; dat het Hoofd der Protestanten en al de Regters, behalven een, met die Prince zamen stemden, om de Kroon te stellen op de Juffer Jane Grey, met uitsluiting van beide zyne Zusters, Maria en Elisabeth, alhoewel men de laatste wist een Vriendinne van de Protestanten te wezen; en de Martelaar Bisschop Ridly ontzag niet by Paulus Kruis te predikentegens den tytel van Maria, niettegenstaande zy de naaste Princesse van den Bloede was.

5. En in de Regeeringe van Koninginne Elizabeth, de Reformatie voltrokken zynde, was men zo verre van eenig denkbeelt van dit zogenaamde onontdoenlyk erffelyk Regt, dat men met haar zamenliep in die Acte in het XIII. Jaar van haar Regeering gemaakt, waar by in het eerste Hoofdstuk, gedurende haar leven verklaart wort Hoog Verraad, met verbeuringe van Goederen en Vee, te zyn, te beweeren dat de Koninginne, door het Parlement geauthorizeert, geen magt heeft om Wetten en Statuiten van genoegzame kragt te maken, tot het bepalen en verbinden van de Kroon des Ryks, mitsgaders de Regeering daar van, of dat dit of eenig ander Statuit, by het Parlement met der Koninginne toestemminge te maken, van geen genoegzame kragt is of behoort te wezen, om de Regten en Tytels te binden en schikken, van alle die tot de Kroon zoude meenen regt te hebben &c.

Om

Om de Jeugt, gekweekt en geleerd werdende in de Charitable Scholen van dit Koningryk, goede beginsselen en vreedzame grondregels in te prenten, hadmen dezelve Scholen thans van wyfselende Leermeesters en Meestressen gezuivert, en weer andere, welke het met de tegenwoordige Regeering houden, in hare plaats gestelt; gelyk ook de Regenten van gemelde Scholen in dees tyd de Ouders, wiens Kinderen daar in onderwezen wierden, deden aanzeggen, van geenszints te zullen dulden, dat hare Kinderen zig onder eenig oproerig Volk, by wat voorval zulks mogte zyn, kwame te voegen; desgelyks te willen beletten, dat ze over al rond gingen, om geld, tot het maken van oproerige vreugde Vuuren, te bedelen, of met teekenen van partyschap op publyke feest- en blydschap-dagen zig te vertoonen; veel min datze aan ymant kwade woorden geven, of eenige afkeer tegens den Koning en deszelfs Familie doen blyken zoude. De Commissarissen, tot het aanbouwen der 50. nieuwe Kerken, tragtende dit werk met meerder ernst voort te zetten, hadden een woning tot hunne byzondere Vergadering gehuurt, en reeds 60000. Ponden Sterlings uit den Impost van de Kolen ontfangen. Verscheide dezer Kerken zagmen al volbouwt, en by elke Kerk een School, om daar in de Kinderen van arme Ouders voor niet te laten onderwyzen. 1716. Decemb.

Den 21. November 's avonds, kwam te *Londen* de Stalmeester des Hertogs van Marlbourg, die op zyn huis te *Bleinheim* van een zware beroertheit was aangetast, om eenige Doctoren af te halen, en welke Medicyns zig den volgenden dag derwaards begaven. Een tweede expresse, den 24. mede te *Londen* gekomen, verbreide door de geheele Stad, dat zyn Doorlugtigheit 's avonds te voren te *Woodstok* was overleden, welk abuzif gerugt aanstonds geloost, en zelfs na andere Landen overgeschreven wierd; dog dien eigen dag, laat in den avond, verscheen een derde expresse aan 't Comptoir van den Secretaris van Staat, met tyding, dat gemelde zyne Doorlugtigheit wel drie byzondere overvallen van beroertheit uitgestaan had, maar dat hy door kragtige Geneesmiddelen weder tot zig zelven gebragt, en dat 'er goede hope van beterschap was. Deze hope zag men kort daar na een gewenschte vervulling hebben, wyl men zyn Doorlugtigheit den 30. tot zo verre herstelt bevond, dat hy eenige uuren opgezeten, en twee avonden naar malkander, tot tydkorting, met de Kaart gespeelt had, en dat de Medicyns hem t'eenemaal buiten gevaar oordeelden.

1716. Decemb. Den 24. November wiert de Verjaardag van de Nederlaag der Rebellen, die ze in 't voorleden Jaar by *Dumblain* en *Preston* geleden hadden, door de Whigs te *Londen* geviert; onder dewelke, boven alle andere uitmuntede die van 't gezelschap, gemeenlyk zamen komende in de Herberg van eenen Mr. Smith, staande in de *St. Johns Lane.* Zy openden de plegtigheit met eene aanspraak ter materie dienende, en dronken daar op de gezontheit van den Koning GEORGE, en van hare Koninglyke Hoogheden. Vervolgens wiert de Processie begonnen met het afbeeldzel van den Pretendent, zittende in een armstoel, hebbende een zwarte rok aan 't lyf, en de ordre van de kousseband, nevens een Star op de borst; mitsgaders op 't hoofd een hoed met een boordzel en pluim verciert, en een houten degen aan zyn zyde: voorts in de regterhand een groote Kaars, en in de linker een Galg; aan welke Galg men zag hangen een paar *Fransche* Klompen of Hoosblokken, een Pater Noster, en een Papier, met deze kapitale Letteren beschreven, EEN GEWAANDE PRINS, EEN VERCIERDE KONING, EEN SLAAF VAN ROMEN, EN EEN VYAND VAN VRYHEIT; werdende getorst op de Schouderen van eenige Jongmans, en voor uit gedragen een Bedpan, waar op men sloeg den aftogt der vlugtende Rebellen. Deze Processie, door duizenden aanschouwers gevolgt, ging van *St. Johns Lane* eerst naar *Smithfield*, en verder door *Newgate Straat* en *Cheapzide* tot aan de Beurs; roepende de meeste menschen geduurig, *geen Pretendent, geen Rebellen, maar Koning GEORGE voor eeuwig*; en zommige, wyzende op het bovengemelde afbeeldzel, zeiden, *hier ziet men de Koning van de Torrys, van de Jacobiten, van de Papisten, en van de eedweigerende* Groot-Brittannische *Natie.* Eindelyk, deze Processie van de Beurs nog een grooten tour doende, en tot aan de voormelde Herberg weer te rug gekomen zynde, zo wierpen zy aldaar het afbeeldzel van den Pretendent zeer statelyk, zonder opschudding te vernemen, in een groot vreugde Vuur.

Van *Avignon* hadmen, wegens den (a) toestand des Pretendents aldaar, te *Londen* noch een nader bericht ontfangen; waar in ten principalen gemeld werd.

(a) ziet pag. 157.

DAtmen den Pretendent alstoen in geen zes weeken opentlyk had gezien; dat den Ridder Strikland, een van zyne gunstelingen, was verdweenen;

datmen

datmen aldaar, ten gevalle van den Vice Legaat, die van het geheim was, op de gewoonlyke tyden de Klokken niet luide; datmen egter de Steenhouwers, die meer geraas maakte, niet belet had onder de Vensters van het vertrek, waar in men zeide de Ridder van St. Joris te wezen, te werken; dat, aangaande de Operatie aan hem door den van *Parys* gekomen Chirurgyn gedaan, men niet konde zeggen het een Fistul aan zyn Fondament te wezen, als die van Louis de XIV. had geweest, en daarom genaamt wierd de ziekte van den Koning; maar dat het een gezwel van Speenen was, dat het uiterlyk deel geulcereert had, en waar van de Operatie met 10. a 20. sneeden zodanig gedaan was, dat in agt dagen niet uit het Bedde zou konnen opstaan, ofte in een Maand tyd uitgaan; dat'er weinig Perzoonen te *Avignon* waren, die niet geloofden, dat den Armen Ridder die Stad zou moeten verlaten, indien de Regent van *Vrankryk*, in een Defensive Alliantie met *Engeland*, aannam hem te zullen doen over het Gebergte vertrekken; datmen, om dit te beletten, op de standvastigheit van den Paus niet veel staat maakten, aangezien ettelyke Regimenten Dragonders zig haast meester van *Avignon* zouden gemaakt hebben, en de Zeemagten niet verzuimen zouden de Landen van den Kerkelyken Staat met een Landing te dreigen; dat het getal van de aldaar zynde *Engelze* dagelyks zo zeer verminderde, dat de overige scheenen mede weg te zullen gaan; gelyk alsdan zedert agt dagen twee Lords waren weggeslopen, en datmen van den geweze Hertog van *Ormond* het zelfde in 't kort verwagtte; dat 'er een zeggen was, dat als den Ridder vertrok, het niet na *Romen* maar na *Bolonien* zou wezen, dog niet als in het Voorjaar; dat egter eenige wedden wilden, dat hy aldaar zou blyven, om dat hy aan Mr. Ran, de Meester van de Operatie, die den 5. na *Montpellier* was vertrokken, had gezegt, dat, alzo zyne gezondheit niet toeliet zelfs mede te gaan, hy hem verzogt tegens Paassen wederom te komen, wanneer hem mildadiger zou beloonen, dan tot nog toe gedaan had; dat'er zig een gerugt verspreide, als of 'er de Koninginne, zyne gewaande Moeder, wierd verwagt; zeer misnoegt zynde over de Boodschap, haar van den Maarschal de Villeroy, uit de naam van den Regent, gedaan, en die de Mareschal van Villars geweigert had te doen; en dat 'er den 4 een Courier, men dagt van gemelte Koninginne, was aangekomen, als mede een geestlyk Perzoon, men zeide den Bisschop van *Metz*, die een Jong Edelman, onder de naam van Grave van *Starrenberg*, by zig had.

1716. *Decemb.*

Zedert eenigen tyd had zig te *Londen* een gezelschap, aangezet door zeekeren Heer Hyfort, opgedaan, om te *Haarburg*, een zeer bekwame Stad en Haven, gelegen tegen over *Hamburg* aan de *Elve* stroom, en by gevolge onder 't Gebied des Konings van *Groot-Brittannien*, als Keurvorst van *Brunswyk Lunenburg*, een stapel en bank van allerlei koophandel op te regten; hebbende daar toe aanleiding gegeven, niet alleen de goede gelegentheit dezer plaats, welkers Haven met weinig

1716. Decemb. moeiten en kosten konde verbetert werden, maar ook de voordeelige aanbiedinging zyner Majesteit, om den Koophandel aldaar met de nodige gunsten en privilegien te voorzien. Tot voorzetting van dit werk hadden reeds tien Perzoonen, zo men verzekerde, yder 10000. Ponden Sterlings ingeteekent, en welke zomme men voor eerst genoeg oordeelde, om een begin van dien handel te maken.

Het *Groot-Brittannisch* Parlement, dat tot den eersten December geadjourneert was, zagmen dien dag wel by een komen, dog den tyd nog niet toelatende, om de voorgenome handelingen te beginnen, zo wierd de Vergadering wederom uitgestelt tot den 19. January; verklarende den Lord Kantzelier in zyne Aanspraak, dat alsdan het Parlement zekerlyk zitten, en met desselfs Deliberatien voortgaan zoude.

POLEN. TOT hoe verre de verwarde zaken in *Polen* stonden, hebben wy in de voorgaande maand omstandig vertoont. Nu zalmen die stoffe vervolgen, en daar toe het volgende bericht uit *Warschau*, gedagtekent 16. December, dienen laten.

DEn eersten December hielden de Geconfedereerden eene algemeene byeenkomst tot *Praag*, en zy besloten daar, een Volmagt te geven aan hunne Gedeputeerden, met dewelke men tot nog toe gehandelt heeft, om met de Plenipotentiarissen des Konings overeen te komen aangaande de Constitutien, die 'er nog moesten gemaakt worden, en om alle zaken zo spoedig als 't mogelyk was af te doen. De Maarschalk-Generaal Ledochowski zond nog dien zelven dag de gemelde Volmagt aan de Gedeputeerden, en deze gaven daar van kennis aan de Plenipotentiarizen, met dewelke zy ter zelver tyd eene Conferentie tegens den volgenden dag begeerden.

Men kwam dan den 2. op de gewoonlyke plaats alle te zamen. De Generaal Granowski, die 'er zig ook liet vinden, verzogt de gantsche Vergadering, voor dat ze nog geopent was, dat men de regimenten der zo genaamde Reuters niet mogt afdanken, meenende dat men dezelve daar door zoud onteeren, en terzelver tyd hier in het oogmerk van de Republyk te buiten gaan. Men antwoorde daar op; dat het in de magt van de Republyk was, te rezolveren het geen zy ten beste van hare Staaten dienstig oordeelde: dat hare besluiten niemand onteerden; en dat de voornoemde Generaal mogt buiten staan. Dat gedaan hebbende, gaf de Waywode van *Podolien* te verstaan, hoe gevoelig de Geconfedereerden waren; dat 'er zo veel tyd verloren was, door het afbreeken der Conferentien: dat zy Gedeputeerden bevel hadden, de onderhandeling te hervatten, en hoe eer hoe liever een einde van alle de zaken te maken: dat, dewyl de betaling van 't Leger een der voornaamste was, hunne Maarschalk

schalk Generaal Ledochowski verlangde, dat men daar mede begon, en dezelve reguleerde zo als hy voorgeslagen had, waar van de Waywode een ontwerp, door den Maarschalk geteekend, aan de Plenipotentiarizen ter hand stelde, en daar by voegde, dat dit het zelfde was 't welk zy Gedeputeerden voorheen op ordre van hunne Maarschalken op 't Tapyt hadden gebragt. De Plenipotentiarizen des Konings antwoordeden, dat het waarlyk flegt was, dat men tyd verloren had, nadien yder dag groote schade aan 't Vaderland veroorzaakte, en den Koning onverduldig maakte, als dewelke niet anders wenste, als zyn Ryk in een volkome rust te zien: dat het ook van zeer groot belang was, de betaling van 't Leger te reguleeren: dat zy Plenipotentiarissen daar op altyd hadden gedrongen; maar dat zy het Ontwerp, dat men hen op nieuw quam overleveren, niet konden aannemen; nademaal het dingen behelsde, strydig met het geen waar ontrent men in 't Tractaat overeengekomen was; en dat zy baden, dat men zig mogt houden aan 't Ontwerp van wegens den Koning ingegeven, als gegrondvest zynde op het Tractaat, en by gevolg op de Wetten en op de billykheit. 1716. Decemb.

De Starost Kopanicki repliceerde, dat dit Ontwerp des Konings aan de Waywodschappen de vryheit benam, om de wys van Contributien te verkiezen, en alzo het vrye middel verbood: dat men daar in niets zeide van de agterstallen: dat derhalven den Soldaat niet verzekerd kon zyn van zyne betaling; en dat de Vryheit ook niet meer in zyn geheel zoud wezen, en dat zy daarom hunne toestemming hier ontrent niet konden geven.

De Plenipotentiarizen des Konings antwoordeden, dat men in dit Ontwerp de Vryheit niet aanraakte; maar dat men wilde voorzien in die vryheit, welke veele zig aangematigt hadden, van eens anders goederen te veel te belasten, om hare eige te sparen; en dat, nadien den Civilen Staat zig grondede op de billykheit en op de regtvaardigheit, men die alzo wilde herstellen: dat daarenboven de Vryheit van de Republyk niet daar in gelegen was, dat de wys van contribueeren af hing van de Waywoodschappen, die haar te voren niet had toebehoort, zo als de oude Wetten uitwezen, hoewel de Republyk toen in een volkome vryheit en in een bloeijender staat als ooit was geweest: dat, wat de betaling van 't Leger aanging, die zeer regulier zoud zyn, wanneer men zig hielt aan het Ontwerp des Konings: dat het aangenamer voor de Troupen zoud zyn, eenig klein verlies te lyden op de agterstallen, als de chicanes; die men dezelve, ten opzigt van hunne betaling, tot nog toe gemaakt heeft, te verdragen: dat de meeste Officieren genoodzaakt waren geweest considerabile prezenten te doen, om betaling te krygen van hunne Assignatien: dat zulks nog onlangs in het Waywoodschap van *Krakau* gezien was, daar een Officier van het regiment des Kamerlings van de Kroon, genoodzaakt was geweest, een vereering van 1000. florynen te geven, om betaalt te worden van 4000. florynen op een Assignatie van den Groot-Veldheer; en dat de Koning alle die zoorten van onordentlykheden wilde verhelpen.

Alle deze reedenen konden de Gedeputeerden niet overtuigen; zommige beweerden, dat het Tarif, waar van het Ontwerp des Konings gewag maakte,

gebrek-

1716. Decemb. gebrekkelyk was, en dat men daarom een ander maken moest; en andere sloegen voor, dat de Commissarizen, die men tot de Regtbank van *Radom*, daar de Militaire zaken voor het toekomende zouden geoordeelt worden, zoud benoemen, ter zelver tyd de Assignatien voor de Troupen, en al wat daar van afhangt, moesten reguleeren.

De Plenipotentiarizen repliceerden, dat, wat aanging het Tarif, het beste was, 't welk de Koning voorstelde, of schoon zy bekenden dat daar in de gelykheit in alles niet in agt genomen wiert, 't welk nogtans onmogelyk was in een Tarif van een Land, alwaar zommige hunne goederen van dag tot dag verbeterden, en andere die verdorven; dat een ander Tarif te maken eene zeer moeijelyke zaak was in de Republik, en zelfs zeer gevaarlyk in een tyd zo onrustig als nu; zo dat men beter zoud doen zig te houden aan het geen de Koning voorgestelt had; en dat, aangaande de Commissarizen die men gaarn tot het Geregts-Hof van *Radom* benoemen wilde, zy Plenipotentiarizen daar van verslag zouden doen aan zyn Majesteit; waar mede deze zitting ten einde liep.

Den 3. verklaarden de Plenipotentiarizen aan de Gedeputeerden, dat zy twee nieuwe ontwerpen hadden gemaakt, het een van een Reglement van 't Leeger, en het ander van de Krygstugt, waar in zy in alles aan de Majesteit en de Vryheit den vollen eisch gegeven hadden, en dat zy hoopten, dat de Geconfedereerden daar van ten eenemaal voldaan zouden zyn. Men las die twee ontwerpen, en de Gedeputeerden namenze om daar over raad te pleegen.

Daar na vertoonde de Graaf van Flemming, dat het Leeger van de Kroon drie maanden zoldy zoud verliezen, door de Reforme die men doen wilde op den voet van eene nieuwe Recruteering, en dat de Republik veel lyden zoud door de afperzingen van den krygsman, die zyn verlies zoud zoeken te vergoeden; en dat men op een middel bedagt moest zyn, om dien aangaande het Leeger te vreede te stellen.

Zyn Excellentie vertoonde nog, dat de somme, die men vaststellen wilde tot onderhoud van een Ruiter, en van een Voetknegt, niet groot genoeg was, ten einde de Officieren hunne regimenten voltallig zouden kunnen hebben, en geld verschaffen voor de paarden, en voor de remonteering; en dat men die somme wat mogt vergrooten, op dat de Koning, en de Republik niet in hunne hoop, ten opzigt van 't Leeger, bedrogen wierden.

De Waywode van *Podolien* antwoorde, dat men eene vermeerdering moest toestaan voor de *Poolzen*, en niet voor de vreemde troupen. De Starost Belski zeide, dat hy 't met den Graaf van Flemming eens was, omtrent de drie maanden verlies van 't Leeger van de Kroon; en de Bisschop van *Kiow* was van 't zelve gevoele, dat 't gantsche verderf des Lands de uitvoering van deze zaak zoud beletten.

Toen rees 'er een verschil tusschen den Waywode van *Podolien*, en den Starost Kopanicki. De eerste zeide dat zyn Waywoodschap geen Tarif had, maar dat, wanneer onlangs beraamt was twee vierdendeelen aan 't Leeger te geven,

zyn

zyn Waywoodschap 24000. florynen voor haar aan deel toegestaan had; dat hy derhalven verzogt dat men dien Tax in 't vervolg wilde behouden, en dat het geld, 't welk zyn Waywoodschap geven zoud, altyd tot onderhoud der bezetting van *Kaminiek*, en van 't Fort de *Drievuldigheit* dienen zoud. De Starost beweerde daar tegen, dat die Tax voor deze bezettingen niet genoeg was, en dat 't gemelde Waywoodschap, 't welk door deze fortressen gedekt wierd, meer moest opbrengen, omze in goeden staat te houden. De Waywode repliceerde, dat ze het geheele Ryk dekten, en dat hy daarom zo wel daar toe moest contribueren als 't Waywoodschap; en dat het schandelyk voor de Republyk was, *Kaminiek* van alles ontbloot te hebben gelaten. Hier op sloeg men voor, dat het Waywoodschap van *Podolien* alleen het onderhoud van *Kaminiek* en 't Fort de *Drievuldigheit* zoud bezorgen, en 't Waywoodschap van *Kiow* dat van de bezetting van *Builo Cerkiew*; al het welke in beraad genomen wierd.

1716. Decembr.

De Waywode van *Podolien* zeide vervolgens, dat hy de twee nieuwe ontwerpen, hier boven gemeld, aan den Maarschalk-Generaal Ledochowski zoud zenden, en dat hy, die getekent hebbende, de Gedeputeerden dan zoude verzoeken, dat de Ratificatien van 't Tractaat uitgewisselt wierden.

De Plenipotentiarizen antwoordeden, dat de Koning in die uitwisseling niet kon bewilligen, voor dat al 't geen, waar over men zig in 't Tractaat verstaan had, gereguleert was; dat, dewyl de Geconfedereerden nog onlangs pogingen by den Primaat, en by anderen Senatoren van 't Ryk, ja zelfs by uitheemze Ministers gedaan hadden, om al 't geen 't welk men na zo veel moeite ten beste van de Republyk afgehandelt had, omver te stoten, het nodig was, dat zyn Majesteit alle mogelyke maatreegels nam, om den toeleg der qualyk gezinden te dwarsboomen, in geenen deele kunnende afgaan van het gestipuleerde in 't Tractaat.

De Gedeputeerden toonden zig misnoegt over 't weinig vertrouwen 't welk men in de Geconfedereerden had, en zeiden, dat zommige hier uit gisten, dat de Koning zyne troupen maar in 't Ryk zogt te laten overwinteren. Waar op de Plenipotentiarizen repliceerden, dat de Geconfedereerden maar een einde konden maken, om overtuigt te zyn van de opregtigheit der verzeekeringen, die zyne Majesteit aan hen had doen geven.

DUITSLAND.

EYNDELYK was den (*a*) Heer Fleischman, zynde eenige jaren Keizerlyken Rezident aan de *Ottomannische Porte* geweest, den 3. dezer Maand te *Weenen* verscheenen. Den 4. had hy gehoor by den Prins Eugenius, en den 5. by den Keizer; aan welke Majesteit hy mondeling verslag deed van al zyn wedervaren in *Turkyen*. Zommige Hovelingen verzekerden, dat hy, van wegens de *Porte*, eenige voorslagen tot de Vrede zoude mede gebragt hebben; dog aan de waarheit van dit voorgeven mostmen twyffelen, gemerkt aan het Keizerlyke

(a) *Ziet pag.* 261.

1716. Decemb. lyke Hof geen de minste reflexie deswegens bespeurt, maar alles, wat tot Continuatie van den Oorlog vereischte, met de uiterste spoed voortgezet wierd.

NOORDER KROONEN. (a) ziet pag. 285.

DEN *Moscovischen* Czaar verscheen den 23. November te (a) *Havelberg*, om met den Koning van *Pruisschen* mondgesprek te houden. De eerste by eenkomst dezer Majesteiten geschiede den 24. en de tweede den 25 Wyders, na dat ze malkander met een zonderling genoegen gezien en gesprooken, mitsgaders met eenige aangename geschenken vereert hadden, zo namen die beide mogentheden den 26. weder een vriendelyk afscheid; begevende zig den Czaar in een Vaartuig, waar mede hy de *Elf-stroom* afzakte, den 29. te *Boitzenburg*, den 30. te *Lanenburg*, en nog dien zelven avond, omtrent ten tien uuren, een halve myl boven *Hamburg*, op de zo genaamde *Fiddel*, aan de overkant der gemelde *Elf-stroom*, aankwam. Hier sliep hy die nagt, en 's morgens vroeg, zig met al zyn Volk en Bagagie in 30. Vaartuigen weder inschepende, zeilde hy voort, passeerde ten agt uuren voorby *Hamburg* naar *Altona*, en wierd van een menigte kanonschooten, zo van de Stads Wallen als van de schepen, op de *Elve* aan de Haven leggende, begroet. Te *Altona* nam hy zyn verblyf in een Particulier huis, alwaar aanstonds veel aanzienlyke Heeren hem kwamen verwellekomen, en een *Deenze* Wagt van Dragonders voor zyn Logement gestelt wierde.

Den eersten December, 's namiddags de klok over een uur, verscheen zyn Czaarse Majesteit, zittende in de Koets van desselfs Rezident, en by zig hebbende den Kantzelier Schaffirof, onder geleide van eenige Heeren en twaalf *Deenze* Dragonders, door de *Alonase* Poort binnen de Stad *Hamburg*; bezigtigende aldaar het Huis van den Hertog van *Mekelenburg*, en reed vervolgens na dat van den Heer Ernest Govers, voornaam Koopman, staande op de *Nieuwe Wal*. Hier had de Regeering een Compagnie Stads Granadiers gestelt, dog zyn Czaarse Majesteit liet verzoeken, dat ze aftrekken, en dat slegts een klein gedeelte, om te beletten het gedrang der nieuwsgierige menschen, daar blyven mogte. Naar gehouden middagmaal begaf zig dezen Vorst, ten half vier uuren weder in de Koets, en keerde, onder het lossen van 't Kanon, na *Altona*, zonder te verschynen aan 't Logement van desselfs hier remoreerende Rezident, den Heer Bottiger; die ook, mistrouwende alleen te laten den gearresteerden Graave

Way-

Waynorowsky, een Onderdaan van den Czaar, die eenigen tyd in *Zweedzen* dienst geweest, en wiens overlevering altoos gevordert was, zyn Heer en Meester niet eens durfde gaan zien. 1716. *Decemb.*

Den 4. en 5. geliefde zyn Czaarze Majesteit te *Hamburg* de Opera, en den 6. zynde Zondag, het gezelschap, dat by de Gravinne van Koningsmark was, by te woonen; waar na hy den 7. 's middags, omtrent ten half een uur, met het *Hamburger* Admiraliteits Jagt van *Altona* naar *Staden* voer, alwaar hy den 8. 's morgens te land stapte, om ten eersten de reize naar *Holland* voort te zetten. Ondertusschen had de Regeering van *Hamburg*, by gelegentheit dat zyn Czaarse Majesteit op haar Territoir tegenwoordig was, zig geweldig bemoeit, om ontslagen te mogen zyn van de lastige pretensie, wegens de overlevering van den bovengemelden gevangen Grave Waynorowsky; voorwendende dat de *Zweden*, indien zy zulks toestemden, hun met Represailles dreigden: maar den Czaar, zig nu in Perzoon zo na by bevinde, begeerde abzoluit die overlevering, invoegen de Regeering van *Hamburg* eindelyk daar in bewilligde; als hebbende dien Grave zelfs aan de Magistraat verzogt, dat ze hem naar *Altona* by zyn Czaarse Majesteit wilde laten brengen, vermits hy niet twyffelde aan een genadig pardon; schryvende ten dien einde den 5. 's morgens een zeer onderdanigen Brief aan dikgemelden Monarch, biddende om gehoort te mogen werden; waar op men hem 's avonds ten vyf uuren, terwyl den Czaar te *Hamburg* in de Opera zig verlustigde, in een koets, verzelt van een Luitenant der Stads Militie, en begeleid van 50. Dragonders, uit het huis van den *Russischen* Rezident haalde, naar *Altona* bragt, en aldaar aan de *Deensche* Ruiters overleverde, die hem, ten overstaan van meergemelden Rezident, in een verzekerde bewaring plaatste. Den Czaar kwam hem zien zondag 's morgens den 6. wanneer hy hem te voet viel, desselfs rok kuste, en om genade bad; dog zyn Majesteit hem doende opstaan, zeide, *vrees niet, ik heb meer genade voor u overig als gy wel meend, zegt maar alles wat gy weet*; en deed hem daar op zyn degen wedergeven. Voorts zagmen dezen Grave den 8. onder een Escorte van 100. Russische Dragonders, te water na *Boitzenburg* transporteeren, om aldaar ondervraagt, en dan naar *Zwerin* gevoert te werden.

Het (*a*) prezent, door den Koning van *Pruisschen* aan zyn *Czaarze* Majesteit gedaan, bestond ten Principalen in het kostelyk Jacht, over eenige

(*a*) ziet pag. 306.

1716. Decemb. eenige jaren in *Holland* gemaakt; voor 't welke den laatstgemelden Monarch beloofde, om vyftig van zyn grootste *Russen* te zullen laten opzoeken, en die naar *Potsdam* ten dienste van zyn *Pruissische* Majesteit over te zenden. Onderwylen hadden de *Russische* Troupen zig van het *Mekelenburgse* genoegzaam geheel meester gemaakt, en daar in zo veel Volk geinkwartiert, dat nog Edelman nog Boer dezelve konde onderhouden, bedragende de uitschryving 210000. Ryksdaalders ter maand; en niet tegenstaande de *Schwerinse* en *Strelitsche* Standen omstandig vertoonden, dat de portien, volgens deze pretensien, voor hun onmooglyk waren op te brengen, zo perzisteerde nogtans de *Russen* by haren eisch; invoegen, volgens deze tax, yder Boer 40. Ryksdaalders 's maands, 't zy in geld of goederen, had te leveren; daar nogtans het geheele inkomen van de meestepart, in een rond jaar naulyk 24. Ryksdaalders emporteerde. Dit deed de Landzaten en Ingezetenen der kleine Steden, gevende huis en hof ten besten, wegtrekken; ja dit voorbeeld volgden zelf de Edellieden, Predikanten en andere Beampten; en ook den Hertog van *Strelits*, die met zyn Hofstoet naar *Radzenburg* week, abandonneerende zyn Slot te *Strelitz*, 't welk de *Russen* zedert in bezit namen. De Standen en Edelen, om over deze geweldige verdrukkingen te klagen, addresseerden zig aan den Koning van *Groot-Brittannien*, als Keurvorst van *Brunswyk Hanover*; die, hebbende des wegens Remonstrantien aan den Czaar laten doen, tot antwoord kreeg, dat hy Czaar, wanneer eenige voorstellingen, door hem wegens den Hertog van *Mekelenburg Zwerin* gedaan, goed gekeurt en aangenomen zouden zyn, desselfs Troupen dan nog dit Jaar dat Landschap wilde doen ruimen. Waar in eigentlyk deze voorstellingen bestonden, zulks was tot nu toe niet openbaar, en onderwylen bleven de *Russen* in dit Hertogdom hunne kwartieren houden, doende zig voeden van de arme Ingezetenen, die niet eens wisten, wanneer zy van deze ongenode gasten ontslagen zouden werden.

De Winterkwartieren voor de *Deenze* Troupen, te zamen 30. Battaillons, en 68. Escadrons, waren behoorlyk geregelt en verdeelt, zo in *Koppenhage*, *Kroonenburg*, *Zeeland*, *Funen*, *Jutland*, als in *Holstein*, behalven die zig in *Noorwegen* bevonden, welk Landschap de *Zweden* nogmaals met een inval scheenen te dreigen; invoegen den *Deenschen* Kommandeur Tiordenskiold, met een Esquader Oorlogschepen, voorzien

zien van eenig Krygsvolk, derwaards was gezeilt, om de Vestingen aldaar, geduurende de Winter-tyd, te bewaren. 1716. *Decemb.*

OM den Finantien van den Generalen Staat der *Vereenigde Nederlanden* te ondersteunen, hadden haar Ed. Groot Mogende, de Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland*, al in de maand Juny dezes Jaars, een algemeene belasting gelieven te stellen op de Civile Ampten, welke in hare Provintie bedient wierde: dog deze Rezolutie was niet eerder publyk gemaakt, als op het einde dezes Jaars, luidende zo volgt. NEDERLANDEN.

Extract uit de Rezolutien, van de Heeren Staten van Holland *en* West-Vriesland, *in haar Edele Groot Mogende Vergaderinge genomen op Zaturdag den 27. Juny 1716.*

BY resumptie gedelibereert zynde over de introductie van een furnissement, by de civile Beampten in deze Provincie te doen, hebben de Heeren van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders de Gedeputeerden van de respective Steden, uit de naam ende van wegen Burgermeesteren en Vroedschappen van de zelve Steden, hare Principalen, geconsenteert en bewilligt, consenteeren en bewilligen by dezen, dat tot verval van de presserende Lasten van den Staat, ende zulks voor eenmaal, alle de Beampten, gemeld in de Lyste, hier onder gevoegt, aan het Comptoir van den Ontfanger Generaal in het *Zuiderkwartier*, en aan de Ontfangers van de Steden in *West-Vriesland*, ende het *Noorderkwartier*, respectivelyk zullen moeten furneren, in baren gelde, ieder de tax, waar op by de zelve Lyste gestelt zyn, binnen zoodanige tyd, ende onder zodanige præmien, en pænaliteiten, als by nader Rezolutie zal werden verklaart, of dat door de Heeren Gecommitteerde Raden by parate executie daar toe zullen werden geconstringeert.

Dat op het zelve furnissement aan de Beampten zullen werden geëxtradeert Obligatien, ten beloop van ieders tax, tot laste van het gemeene Land, tegens den intrest van vier percent jaarlyks, en vry van alle kortingen, het zy wegens extraordinaris konsenten, of hoedanig die mogten genaamt werden, directelyk of indirectelyk.

Dat de zelve interessen aan de tegenwoordige Beampten, hare Erfgenamen, of actie hebbende, zullen werden betaalt ter tyd toe, de voorschreve Obligatien door een dadelyke restitutie van het Capitaal afgelost zullen zyn, en dat de voorschreve restitutie aan hun gepresteert zal werden van wegens haar Edele Groot Mogende.

Dat om dezelve restitutie te faciliteren, den eersten Successeur in het Ampt, waar op een furnissement is gedaan, de Commissie daar toe niet zal mogen ont-

1716 ontfangen, nog eed daar op doen, veel minder in de actuele bedieninge daar
Decemb. van treden, voor dat eerst heeft doen blyken by Recepisse van den Ontfanger Generaal, of van de Ontfangers over de Steden in het *Noorderkwartier*, dat de Obligatie, relatif tot het furnissement, by zyn Prædecesseur gedaan, is afgelost; welke aflossinge de Erfgenamen, ofte regt verkregen hebbende van den eersten Furneerder, zullen moeten gedogen, of, ter requisitie van den Successeur, door de Heeren Gecommitteerde Raden paratelyk daar toe werden geëxecuteert.

Dat alle het geene van afsterven gezegt is, na gelykheit van reden, ook plaats hebben zal, wanneer by afstant, of anderzints, eenig Ampt zal komen te vaceren.

Dat, om de eerste Successeur te gemoet te komen, aan de zelve, op de voorschreve aflossing, zal gegeven werden een Obligatie, even als op het eerste furnissement, dog alleen tot de helfte van de zomme, by den eersten Furneerder opgebragt, en dat de tweede Successeur op de zelve wyze in de bediening van het Ampt niet zal mogen komen, voor en al eer hy heeft doen blyken van de aflossing van het twede furnissement, alles op gelyke manier, als wegens het eerste furnissement gezegt is.

Dat, in gevalle eenig Ampt, waar op een of twee furnissementen zyn gedaan, mogte werden gemortificeert, ofte langer als een jaar blyven onbegeven, als dan de aflossinge zal moeten gedaan werden door het Collegie, Stad of Corporatie, die het Ampt heeft gemortificeert, of langer als een jaar onbegeven heeft gelaten, behoudens haar regt op den gene, die naderhand het voorschreeve Ampt komt te verkrygen: alle het welke, by manquement daar inne, door de Heeren Gecommitteerde Raden, ter requisitie van de geene, die het zal aangaan, of wel *ex officio*, paratelyk zal werden geëxecuteert.

Dat de Possesseurs van alle de Ampten en Commissien, die by touren van drie, minder of meerder jaren, werden bedient, als daar zyn de Schoutampten in de meeste Steden, eenige Bewindhebberschappen van de *Oost-Indische* Compagnie, en voor al verscheide Commissien in de Collegien van deze Provincie, en ter Generaliteit, gelyke taxen zullen subject zyn, als die de zelve Ampten en Commissien *ad vitam* bedienen; dog met dit onderscheit, dat een Possesseur by touren, na het verloop van drie jaren, het zy het Ampt of Commissie nog eenige volgende jaren by hem zelfs gepossideert werd., het zy dat een ander Heer van dezelve Stad, ofte ook van een andere Stad, daar in komt te succedeeren, als dan het furnissement by den eersten Furneerder gedaan, zal moeten werden afgelost, en aan de Possesseur van de volgende drie jaren, het zy de eerste zelfs, het zy een ander, zal gegeven werden een Obligatie, houdende een twaalfde part minder, als het eerste furnissement is geweest, en dat zoo tot de volkome aflossing toe; ende, in gevalle binnen de ordinaris termyn van het Ampt of Commissie een Possesseur daar van komt te overlyden, ofte andersins de bediening komt te verlaten, zal het voorschreve geval van aflossing, ende van vermindering van een twaalfde van het eerste furnissement, moeten geobserveert werden op gelyke wyze, als na de expiratie van de drie,

meer-

meerder of minder jaren, hier voren is gestelt: dat vervolgens de Gedeputeerden, die op de conclusie van dit Middel sessie hebben in de Collegien van de Gecommitteerde Raden, in de Kamer van Auditie in het *Zuiderkwartier*, als mede in de Vergadering van haar Hoog Mogende, den Raad van State, en de Admiraliteits Collegien, zo in deze Provincie, als ook de twee Gedeputeerden van deze Provincie in die van *Zeeland*, ende een in *Vriesland*, laatstelyk de twee Gedeputeerden van deze Provincie in de Generaliteits Rekenkamer, zullen moeten furneren de navolgende taxen, te weten: de Gedeputeerden in het Collegie van Gecommitteerde Raden in het *Zuiderkwartier* ieder 1200. guldens, in *West-Vriesland* ieder 600. guldens, in de Auditiekamer in het *Zuiderkwartier* ieder 800. guldens, in de Vergadering van de Staten Generaal, Raad van State, Admiraliteiten generalyk, en in de Generaliteits Rekenkamer, ieder 1200. guldens. 1716. Decemb.

Dat daarenboven de Heeren, beschreven in de Ordre van de Ridderschap ende Edelen, mitsgaders de Regenten van de Steden, sessie hebbende in de Vergadering van haar Edele Groot Mogende, als mede die van *s'Gravenhage*, zullen moeten furneren, te weten, de Heeren van de Ridderschap, en de Regenten in de Steden van *Amsterdam* en *Rotterdam*, ieder 2000. guldens; in de Steden van *Dordregt*, *Haarlem*, *Delft*, *Leiden* en *Gouda*, ieder 1000. guldens; in de Steden van *Gornichem*, *Alkmaar*, *Hoorn* en *Enkhuyzen*, ieder 600. guldens; in de Steden van *Schiedam* en *Brielle*, ieder 400. guldens; in de Steden van *Schoonhoven*, *Monnikkendam*, *Medenblik* ende *Purmerende*, ieder 300. guldens; ende laatstelyk de Burgermeesteren en Schepenen van *s'Gravenhage*, ieder 1500. guldens: alles op de zelve conditien, als omtrent de Ampten gemelt is, ende dat in opzigte van de Heeren van de Ridderschap, de furnissementen, by dezelve Heeren te doen, zullen moeten werden afgelost, dat van de eerst aflyvige by de gene, die daar na eerst zal beschreven werden, of meerder Heeren gelykelyk beschreven werdende, de eerste in rang, ende zoo vervolgens.

Dat, tot onderhouding van alle die pointen, den Ontfanger Generaal, en de Heeren Gecommitteerde Raden in het *Noorderkwartier*, voor ende van wegens de Ontfangers aldaar, ieder jaar op den derden dag van de eerste Vergadering van haar Edele Groot Mogende, zullen furneren een Lyste van alle de aflossingen, in het voorgaande jaar gedaan, en daar nevens een Berigting van alle het geene dezen aangaande zal wezen voorgevallen, zo tot informatie van de Leden van de Vergadering, als ook en voornamentlyk, omme, in gevalle eenige zwarigheden mogten zyn opgekomen, deswegens prompte ordres zouden konnen werden gestelt.

Dat wyders, door de gemelde haar Edele Groot Mogende Gecommitteerden, zal werden overwogen het stellen van den termyn van betaling, mitsgaders wat præmien en pœnaliteiten in opzigte van de goede en trage Betaalders respectivelyk zouden konnen werden gedecerneert, vooral mede het uitvinden van een toerykent fonds, tot betaling van de interesten van de bovengemelde Obligatien, ende dat het voorschreeve Consent niet werkstellig zal werden

gemaakt,

1716. Decemb. gemaakt, voor dat het voorschreeve fonds zal wezen uitgevonden en gearresteert.

Dat laatstelyk de deliberatie over het redres van de perzonele Quohieren by der hand genomen, en die zaak zoo ras doenlyk ter conclusie mag werden gebragt.

Accordeert met de voorsz. Rezolutien.

Daar en boven geliefden haar Edele Groot Mogende ten zelven einde, den 19. dezer Maand weder uit te schryven de naarvolgende

Hollandze Loterye van een Millioen Guldens, geconsenteert den 19. December 1716., bestaande in 40000. Loten, a 25. guldens 't Lot, uitmakende 1000000. Guldens, volgens de onderstaande Verdeelinge.

Pryzen		guldens.	guldens.
2	a	50000	*f* 100000
2	a	30000	60000
2	a	20000	40000
2	a	15000	30000
4	a	10000	40000
4	a	8000	32000
4	a	5000	20000
4	a	3000	12000
12	a	2000	24000
130	a	1000	130000
130	a	400	52000
200	a	200	40000
5600	a	75	420000
6096 Prysen, bedragen			*f* 1000000

Van de Pryzen zal gekort werden 12 per cento. De Collecte zal beginnen op Maandag den 18. January 1717; op Namen of Letters. Men zal met de, getrokkene Pryzen, uit de laatste Loterye van 750000. guldens, in deze Loterye kunnen inleggen op de Comptoiren daar de Pryzen getrokken zyn. Deze Loterye zal compleet en zonder eenige uitstel getrokken werden op Donderdag den eersten April 1717, of zo veel eerder als men daar mede gereet zal konnen zyn. Zullende den inleg alleen tot Zaturdag den 13. Maart 1717. kunnen geschieden. De Nieten, zo wel als de Pryzen, zullen wederom tegen de 40000. Nommers getrokken werden, na dat de zelve ten overstaan van de

Heeren

Heeren Gecomitteerde Raden exactelyk zullen wezen nagezien, en onder den anderen gemengt. De Pryzen zullen in contant Geld betaald werden, 14. dagen na dat die getrokken zyn. 1716. Decemb.

Na dat zyn Czaarse Majesteit den 7. December van *(a) Altona* vertrokken was, kwam hy den 17. met een gewone Trekschuit, alleen expres tot desselfs dienst afgehuurt, zeer stil en onbekent 's avonds van *Uitrecht* te *Amsterdam*, alwaar hy uitstapte op de *Keizers Gragt*, schuins over de Schouwburg, voor het huis van den Heer Brands, voornaam *Muscovisch* Koopman, en nam zyn nagt verblyf in't zelve; maar 's anderendaags koos hy tot zyn Woonplaats dat, van den *Muscovischen* Heer Soloffihof, staande op de *Heere Gragt*, by de Vyzelstraat; invoegen dezen Heer zyn Wooning ruimen, en het geheele bezit daar van aan zyn Czaarse Majesteit, terwyl het grootste gedeelte van de Hofstoet in de *Coluveniers Doelen* zig zouden ophouden, overlaten most. Veel Notable Byzonderheden, betreffende eenige ontmoetingen van dien Monarch in deze gelegentheit, zal men niet particularizeeren, maar alleen slegs zeggen, dat hy zig zedert bezig hield, om het merkwaardigste in *Amsterdam* te gaan bezien. Op Maandag, den 21. wierd hy door de Agtbare Magistraat met een deftig Collation op de Schouwburg gedefrooijeert, en vervolgens verlustigt, door het naukeurig beschouwen van de Werven der Admiraliteit en *Oost-Indische* Compagnie; zo mede met zeilen in het scheepryk Y, enz. Men sprak, dat hy heel vroeg in den morgen opstond, en als dan, slegs verzelt van twee a drie Perzoonen, ja zomtyds alleen, de Stad van *Amsterdam* doorwandelde; gaande, niet tegenstaande het veeltyds nog duister was, in dees of gene Winkel eenige Fraayigheden bezien, en dat hy, den dag opklarende, dan weder naar zyn Logement keerde. Het bleef onzeker, hoe lang dezen Monarch in *Amsterdam* stond te blyven, hoewel hy ongetwyffelt de Czarinne, zyne Gemalinne, hier wilde afwagten, alvorens zig naar *s'Gravenhage* te begeven. Dit zal ons in de volgende *Mercurius* verdere Schryf-stoffe verschaffen.

(a) zie pag. 107.

EYNDE.

M.

N.

O.

BLADWYZER.

Z.